

სოციალურ-
ქართულ-
რუსულ-
ინგლისური
ლექსიკონი

ტომი III

ლ - ჯ

თბილისი
2018

შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი
Shota Rustaveli National Science Foundation

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Iakob Gogebashvili Telavi State University

წიგნის თემატიკა - ქართული
 ლიტერატურის ინტელექტუალური
 დიდი სივრცე

გვ. 111

რ - ღ

გამომცემლობა „ანიპრესი“
 თბილისი 2018

უაკ (UDC) 81'374.82=811.351.41=353.1=161.1=111

6-74

სამეცნიერო პროექტი „საფრთხეში მყოფი ენები და მათი დოკუმენტირების სასიცოცხლო მნიშვნელობა (წოვათუშური ენის მაგალითზე)“ (გრანტი №217850) ხორციელდება შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით. წინამდებარე კრებულში გამოთქმული ნებისმიერი მოსაზრება ეკუთვნის ავტორთა კოლექტივს და, შესაძლოა, არ ასახავდეს ფონდის შეხედულებებს.

The project 'Endangered Languages and Vital Meaning of Their Documentation (according to the Tsovatush Language)' (Grant №217850) is being made possible by financial support from Shota Rustaveli National Science Foundation. All ideas expressed herewith are those of the authors and may not represent the opinions of the Foundation itself.

www.rustaveli.org.ge

უფასო გამოცემა

„წოვათუშურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ლექსიკონის“ წინამდებარე ტომში ვოკაბულების სახით შეტანილია დაახლოებით 2.300 სიტყვა, მათ შორის ახალია დაახლოებით 600.

შემდგენელ-გამომცემლები: **არსენ ბერთლანი (მთავარი რედაქტორი)**

მაყვალა მიქელაძე
ქეთევან გიგაშვილი
ნათია გაბაშვილი

ოპერატორი: **მარიამ ბერთლანი**

ტომის რედაქტორები: მზია გიგაშვილი, ნათელა ლუდუშაური

© იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

© არსენ ბერთლანი

© მაყვალა მიქელაძე

© ქეთევან გიგაშვილი

© ნათია გაბაშვილი

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“, 2018

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის გამზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com

ISBN 978-9941-26-240-1

Цоватушинско-грузинско- русско-английский словарь

Том III

γ – ‘

Издательство „Универсал“

Тбилиси 2018

Tsovatush-Georgian- Russian-English Dictionary

Volume III

γ – ‘

Publishing House “**UNIVERSAL**”

Tbilisi 2018

ლ

-ლ -ლ 1. ნაწ. част. part. ანაბარა; -ზე, be to the mercy of sb; on. ი კაწკო ბადერ სოლ მა დითრ – ამ პატარა ბავშვს ჩემ ანაბარა ნუ დატოვებ; ფხი ვაჟელ უნაშთოთ დეყ-ლაძ? – ხუთი სამზე უნაშთოდ გაიყოფა? 2. მახვენებელია გარდაქცევითი ბრუნვისა, გამონატავს ერთი საგნის ან მოვლენის გარდაქცევას სხვა საგნად ან მოვლენად показатель трансформативного падежа, выражающего превращение одного предмета или явления в другое shows the transformation case and expresses the transformation of one thing or phenomenon to another thing or phenomenon. მათხმაქ ფშა ხილ ბერწი – მზეზე ყინული წყლად გადაიქცა; სოსოს ჰაშელ ვენბსრ – სოსომ სტუმრად დამპატო-ქა; ნინუნ ვაქა მარალ ვა ლესქ – ნინოს ვაქას ქმრად შერთვა სურს; ჰო სტაკოლ მოჭ ვეწეს ლარლ! – შენ კაცად როგორ უნდა ჩავთვალო!

ლა ღღ **ya dj** ფერდი, საზარდული, ლაჯი; ნაბიჯი пах; шаг groin, area where the thigh joins the abdomen; step.

ლა ყატ|მარ **ya qat|jar** გრძ. прх. trans. ლაჯის გაშლა (გაშლის), გალაჯვა (გაილაჯება) расставить ноги to spread one's feet, to stride. ფიცხუნ ლა ყატმიჩე[ჰ]ლოლ ჩუ ოთა ცო ვეთეგე – ფიცხომ (ცხენის სახელია) ლაჯის გაშლის მერე (თუ ერთი დაიდრა) გაჩერება აღარ იცის.

ლაგ ბდ **yag bd** სასთუმალი изголовье head of the bed. ლაგუ[ჰ] ბუმბლქ ბალიშ ლეფჩ სოგო – თავთ ბუმბულის ბალიში მიდევს; სე ლაგუნ ჰალ ლაგბარკაც დეწქ – ჩემს სასთუმალს მცირედ ამალლება ესაჭიროება; ლაგი დებათ! – სას-თუმლები მოაწყეთ!

ლადარ მ **yadar j** ლადარი, ნაღვერდალი горящий уголь cinder, burning coal. წა-რაგ ლადარ მეკმიქ – ცეცხლმა ლადარი დაყარა; ანას ლადარმაქ ოღში ვერწორ – ანა ლადარზე ნედლ სიმინდს წვაგდა.

ლადლადანრ **yadyadajnô** ელვარე, კაშკაშა, ბღღვრიალა; ელვარედ, კაშკაშით, ბღღვრიალით сияя shining, bright. ლადლადანრ წეგქ კაბ დაფხურ თეყნი სე ადთაუდგო – კაშკაშა წითელი კაბა ეცვა დღეობაში ჩემს ნათლიას; ილეჩკუჭ-მაქ ღედახკრათხე, ლარაც ლადლადანრ ბუთ ცუდ ოწბალთ მიჩანრქდა! – ილეჩ-

კუჭზე (ორონიძია) ვისხედით და უცებ ბღღვრილა მთვარე არ წამოიზიდა საიდანღაც!

ღავღავ დ **γavγav d** ღავღავი, ხმაური, ჩოჩქოლი шум, гам noise; roar; commotion.

ღავღავადნრ γavγavajnd ზმნს. нареч. adv. ხმაურით, ღავღავით, ჩოჩქოლით с ШУМОМ, ГАМОМ with noise; tumultuously; with commotion. ვეება ღავღავადნრ ხი დაღორ – ხევში ხმაურით წყალი (მდინარე) მოდიოდა.

ღავღავ დარ γavγav d|ar გრღმ. прх. trans. ღავღავი (ღავღავებს) производить шум, гам to make a noise. ბღღვი ღავღავ ღორ – ბავშვები ღავღავებდნენ.

ღანარ|დ|ალა γazar|d|alā გრღუგ. непрх. intrans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для мацдара an infinitive for the gerund **ღანარ|დ|ალარ γazar|d|alar**. დანიც მღურბალადში სოხე, ღანარვალა ცადლას – ყველანი მემღურით და ვცდილობ, კარგი გავხდე.

ღანარ|დ|ალარ γazar|d|alar გრღუგ. непрх. intrans. გაკარგება (გაკარგდება), სიკარგისკენ მოქცევა (მობრუნება) улучшаться, улучшить becoming / getting better. მადე წომლი მალჩედლო ბღღერ ჰალრ დარსტენე, ჰალრ ღანარდალ – მადის წამლების დაღევის შემდეგ ბავშვი გასუქდა კიდევ და გაკარგდა კიდევ. ვუნე (უნე) ღანიში ჂჂამდ მოლაღუნას, უჩიტელ ჰალრ ღანარდალ სო – რაც კარგი სწავლა დავიწყე, მასწავლებელი გამიკარგდა (კეთილად მექცევა).

ღანარ|დ|არ γazar|d|ar გრღმ. прх. trans. გამოკეთება (გამოაკეთებს), გალამაზება, გაკარგება сделать красивым, лучшим to recover (to make someone recover), to become more beautiful / better looking.

ღანე γazē კარგი, კეთილი хороший, добрый good, nice, kind. ჰო ღანე ვაჰრ, ბესო ღანივხე, ფორ მან ღანექ – შენ კარგი ხარ, ბესო უფრო კარგი, ფორე კი საუკეთესო; ღანე თეგღუნე ხალხუნ დეწე – კარგის მქნელი ხალხს უყვარს.

ღანეგე γazēge ზედმეტად კარგი чересчур хороший super good. თამარო ღანეგე და ოჯახ წევრინე, მან ცოჰანე ბებლო – თამარი ზედმეტად კარგია ოჯახის წევრებისთვის და არავინ აფასებს.

ღანემში, ღანიში γazejšī, γazišī ზმნს. нареч. adv. კარგად хорошо well. შანშან ლეგენ ღანემში ხეცე, თხილ მაცა ლეჰოდო – შანშანთ (ცისკარიშვილმა) ლეგამ კარგად იცის, თხილს როდის კრეფენ; ღანიში ხილათ! – კარგად ბრძანდებოდეთ!

ღაზეფხუ, ღაზიფხუ **γazejvxû, γazivxû** უკეთესი, უფრო კარგი лучший better.
ჰო სოხ ღაზეფხუ ვა – შენ ჩემზე უკეთესი ხარ.

ღაზეფშხ, ღაზიშხ **γazejšx, γazišx** ზმნს. нареч. adv. უკეთესად, უკეთ лучше better.
ჰონ ღაჟიშხ ე ცოჰანე თაგოდრ – შენზე უკეთესად ამას ვერაფერს გააკეთებს.

ღაზეფხუჭ **γazejxuč** საუკეთესო наилучший the best. ღაზეფხუჭ ბურხეს ბჰარ-
ღანქ თხქ ქე – საუკეთესო ბალახს გადაეყარა ჩვენი ცხვარი.

ღაზიშ **γaziš** ზმნს. нареч. adv. კარგად хорошо well. ღაზიშ ღანეთხ, თხრღაღა მა
ქოთღაღნრ, ციბლნათხ ღაჟმრენხ ბარე დისქირ ნანენ – კარგადა ვართ, ჩვენ გა-
მო არ იწუხობო, შევეუთვალეთ მთიდან ბარად ღარჩენილ დედას.

ღაზნა დ **γaznā d** ირგვლივ გამეფებული სიკარგე, სიმშვენიერე, სილამაზე
распространяющееся кругом нечто хорошее, прекрасное, красивое
retentiveness, beauty, loveliness spread around. ღამუქჰ მიხხმაყ ღაზნა და –
მთაში ყველგან სიკარგეა.

ღაზოლ დ **γazol j** კარგობა, სიკარგე, სიკეთე нечто хорошее, прекрасное,
красивое goodness, kindness. ღაზოლ დივექროვ ღაზოლ დეწქ დაც – სიკეთის
ღამთესველმა სიკეთე უნდა მოიპკას.

ღაზ-ღაზქ **γaz-γazē** კარგ-კარგი, საუკეთესოები по-лучше, самые хорошие
good and good, the best. ჰაშინ ჰათხ ბაჰქ ღაზ-ღაზქ ვორ ჩავარბინას – სტუმ-
რებისთვის მისატანად (მისართმევად) კარგ-კარგი ვაშლი ავარჩიე.

ღაზლ დ **γazl d** ღაზლი (თხის ბალნის მსხვილი ნართი, თოკად დაგრეხილი)
верёвка из грубой шерсти козы thick yarn of goat's wool twisted like a rope.
ფილრან მათე ბალან ღაზლოხ ვაღოორ – ფილიანთ მათე ბალნის ღაზლის გრეხით
იყო გართული.

ღათ: ღათ დ|არ **γat: γat d|ar** გრღმ. прх. trans. მონური სამსახურის გაწევა (ეწევა)
служить рабски to lead slavish job.

ღათაგ დღ **γatag dd** მონა, მოახლე, მოჯამაგირე слуга, раб slave, servant, hired
work-man. სო თურ ჰქ ღათაგ დასუღნრ, – საყვედურ დლონ სო დაშას, – ჰან ქექ
ადჰო დექ ჰაღოღნრ – მე განა შენი მონა ვარო, – მისაყვედურა დამ, – შენი
მატყლი შენ თავად დაჩეჩეო.

ღათ|დ|ალარ **γat,d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. მონური სამსახურის გაწევა (ეწევა),
მონურად მსახურება служить рабски to serve slavishly, leading slavish job.

სად ღენლე მადრლუნნი ლათლას, მან ცრამ დაგოდმაკი სონ – [მთელი] ჩემი სი-
ცოცხლე ქმარეულებს ვემსახურები მონურად, მაგრამ ვერაფერი დავანახე.

ლათ|დ|ალა **yat|d|alã** გრლუგ. neprx. intrans. ინტენიტივია მასდარისტვის ინფინიტივ
для мацдара an infinitive for the gerund **ლათ|დ|ალარ** **yat|d|alar**. ჰანს ლესე
ჯეჩუემნი ლათლას! – ვის უნდა, სხვას მონურად ემსახუროს!

ლათ|დ|არ (ლათ დ|ითარ) **yat|d|ar** (**yat d|itar**) გრლმ. prx. trans. მონური სამსახურ-
რის გაწვევინება (მონურ სამსახურს აწვევინებს, მონურად ამუშავებს)
принуждать (принудить) рабски трудиться to make sb. work slavishly.

ლათ|დ|ა **yat|d|ã** გრლმ. prx. trans. ინტენიტივია მასდარისტვის ინფინიტივ
для мацдара an infinitive for the gerund **ლათ|დ|არ** **yat|d|ar**. ვენი ლათლას მოჰაკ მა-
კელორ ადმენენ! – სხვებს რომ მონურად ამუშავებს, როგორ შეუძლია, ნეტავი,
ადამიანს!

ლამტურასრ ღღ **yajmpra'ô** dd ლამურა летучая мышь bat. ლამტურასრ ბუდსუ
ინორ ნშადუ ნადრებალს – ლამურა ლამით გამოდის გარეთ სანადიროდ.

ლამტუშება|დ|ალარ **yajpšeba|d|alar** გრლუგ. neprx. intrans. ლაყობა (ლაყობს)
болтать, вести пустой, праздный разговор chattering, talking a lot of rubbish.
ბექეს ლამტუშებალამ მახკარ ღედახკერ – ბექობზე გოგოები ისხდნენ ლაყობ-
ბით.

ლამლუმბ ღღ **yajpyujpî** dd ლაპალუბის ხმა, ლაპალუბი шум от падения капель
дождя, слёз downpours; sound from falling raindrops. ლამლუმბ დალორუ,
ნშადუ ჰაჭენეს, ყარ მადანორ – ლაპალუბის ხმა მოდიოდა, გარეთ გავიხედე
და წვიმა მოდენილიყო.

ლამლუმბანრ **yajpyujpajno** ზმნს. нареч. adv. ლაპალუბით слёзы градом shed floods
of tears. კაწკუენრ მაჭგოაჰი ლამლუმბანრ ნატყადრ მადორ ჭამლინმაქაჰი –
პატარა გოგონას ლაპალუბით ცრემლები ჩამოსდიოდა ლოყებზე.

ლადრი მდ **yajrî** jj 1. კონა связка pack; cluster; bundle. ცჰა ლადრი დასი მენას ჩუ –
ერთი კონა შეშისა მოვიტანე შინ. 2. რაზმი, ჯგუფი, გუნდი, ხროვა группа,
отряд, сборище, стая army unit, group, brigade, herd. ბაცბ ლარუ ვაჯუხუ
წკიპუმივერ ზაქადრი ლევეორალორ, წკიპორ – თუშების რაზმის უფროსი წკი-
პოშვილი ზაქრო ყოფილიყო, წკიპო; დამტკოს კნათ ლადრი მესკი – დათიკომ

ბიჭების რაზმი შეკრა; ჩუხჩუ ლადრი ჰალ მაღაჯ – ბატკნების გუნდი (თანავარ-სკვლავედის სახელია) ამოვიდა.

ლაჭლუჭი დღ **ვაჯყუჯჩი** dd ლაჭალუჭი звук жевания, звук зубов sound of gnashing; sound of chewing.

ლაჭლუჭ დარ (დითარ) **ვაჯყუჯ d|ar (d|itar)** გრძმ. прх. trans. ლაჭალუჭის გამოცემა (გამოსცემს, გამოაცემინებს) издавать звук жевания to make a sound of chewing. ბაქევ ლაჭლუჭი დო – პირს ლაჭალუჭი გაუდის.

ლალდიენრ **yal|dienô** ვარგისი (კარგი), გამოსადეგი [при]годный valid, useful.

ლალდიენრ აღმიქ დუჯ ცო ლელქ მადთხანმაქ – ვარგისი ადამიანი ბევრი არ დადის სამხეოზე; ლალდიენრ ცომ გუდალქ თიშირ დუფხლო – ვარგისი არაფერი აღმოჩნდა ძველ ტანსაცმელში.

ლალხილარ **yalxil'ar** გრძლუგ. непрх. intrans. ვარგის მდგომარეობაში ყოფნა (ვარგა) БЫТЬ (находиться) в [при]годном состоянии being in suitable, good condition, valid, being valid.

ე ლამ ცო ლალაბ (ცო ლალბა), კმატნარქ ბა – ეს მთა არ ვარგა, კლდეებიანია; ე წული სონანრ ცო ლალაბ, ქოთარქუც ბა – ეს წაღები ჩემთვის არ ვარგა, ნამეტანი ვიწროა; დადრესტუ ბანდრინანრ ლალხილარქ – დედინაცვალი ბავშვებისთვის კარგი გამოდგა; ცო ლალად ნახლო შარბ ბანდრი ქებადარ – არ ვარგა ხალხში თავისი შეიღების ქება; ცო ლალხილარქ სუფრენმაქ მაჰან სტოუხკლარქ ნახხ – არ ივარგა სუფრაზე მისატანად შარშანდელმა ყველმა.

ლალხილარქ **yalxil'ar** გრძლუგ. непрх. intrans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мадара an infinitive for the gerund **ლალხილარ** **yalxil'ar**. სტაკ ნახხ ლალხილარქვექ – კაცი ხალხისთვის უნდა ვარგოდეს.

ლალ|დარ **yal|dar** გრძმ. прх. trans. ვარგისად მიხნევა, ცნობა (მიიხნევს, ცნობს) считать, признавать [при]годным to consider sth suitable, fit. ე დო ლელქ გუბალქ, ცო ლალბინას – ეს ცხენი სუსტი გამოდგა, ვარგისად არ მივიჩნიე.

ლალტბადარქ **yalṭba|d|ar** გრძმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мадара an infinitive for the gerund **ლალტბადარქ** **yalṭba|d|ar**. ჰამენ ლალტბადარქ ცო მაკე სოქ – ვინმეს ლალატი არ შემიძლია.

ლალტბადარ **yalṭbadar** გრძმ. прх. trans. ლალატი (ლალატობს) изменить, изменять to betrayal.

ღალღ დღ **yalɣ** dd ღალღა галка snipe / landrail; black European bird belonging to the crow family. ღალღღუღუღ ბანღრი ბენენჰჰი ღახნ – ღალღღები ბარტყებს ბუღღეში ჩეკენ; ღალღღუღ (ღალღღე) ბეჰ ხეთი სი – ღალღღის ბუღღე ვიპოვე.

ღალ ღ **yal** j 1. ღალა, გამოსავალი, ბარაქა, სინოცივრე, ყუათიანობა питательность quitrent, affluence, fruitfulness. 2. რძის ბარაქიანობა და ცხიმიანობა питательность и жирность молока affluence and fatness of milk. 3. თათული-სათვის საჭირო ნექტარი, რომელსაც ფუტკარი იღებს ყვავილებიდან нужный для мёда нектар, собираемый пчёлами с цветков nectar necessary for honey, the bee takes from flowers to make honey.

ღამღვეჲ **yaɔlvē** ღალიანი, გამოსავლიანი, ბარაქიანი, ნოციერი питательный rich, affluent, fertile. ი ათუღ ღამღვეჲ შურ ცო ღა – ამ ძროხას ღალიანი რძე არა აქვს.

ღანღ ღ **yal** d ღალა (გადასახადი მიწით სარგებლობისათვის) оброк fee paid for using the land; tax. ღანღუხ ტყუღჰსღღუღ ღეთღ ღაჰ ბახორ – ღალაში უკანასკნელ ფურსაც ართმეღღენ.

ღან დღ **ya** dd სიზმარი сон, сновидение dream. ტასუღ ბიჭკოს მოსღ ღან ღამღნორ – ტასოს ბიჭიკოზე ცუდი სიზმარი ენახა; ღანოს (ღანუხ) ჟე ღერკღანორას – სიზმარში ცხვარს ვკრეჭღდი ვითომ; მაკ ღანიღ ქოთოღღ – მაკას სიზმრები აწუხებს.

ღანკღრ ღღ **yaḳlô** j j განუვითარებელი, დაგვალული, დაჩიავებული, დაჩაგრული მცენარეული ნაყოფი (სიმიღღის ტარო, კიტრი, ვაშლი...) недоразвитый растительный плод (кукурузный початок, огурец, яблоко...) undeveloped, impoverished, withered (crops, cucumber, apple).

ღანძიღ ბ **yaʒil** b ღანძიღი черемша wild leek; ramsons / wild garlic, Allium ursinum (Latin). ღანძიღე არკუღ ბაყოღ ჯიღვრიღ – ღანძიღის მხალს შეექცეოღღენ ჯიხოანები; ბაკ ღანძიღან ბარ ბუწინორ – ბაკი ღანძიღღებით იყო სავსე; ღანძიღ ვალანან ჩამღ ბან, ბუბუკა'ე ღამღურ ხეღე – ღანძიღი საჭმელადაც გემრიელია და ყვავილიც ღამაში იცის.

ღარ ღღ **yar** jd ღარი жёлоб gutter, spout. ღაქრა მიხოს წყარუღღღ ღარ ღებღორ – ღაქაანთ მიხო წყაროს ღარს უკეთებღა; ღარღან (ღარღაჰ) ფშეღღი ხი ღაღორ – ღარში ცივი წყალი ღიოღა.

ღარო|ღ|არ **yaro|d|ar** გრღმ. прх. trans. ღარღა выдалбивать жёлоб to seam. ბესოს წიფელ ღაროღორ წყარუღღანღ – ბესო წიფელს ღარავღა წყაროსთვის.

ლარშადნო **yaršajno** ზმნს. нареч. adv. ცხადად, აშკარად ясно, очевидно clearly, obviously, evidently. წყევწყ, დაკლევწნ თასვაძღჩქ, მაცხეც დაჰ ძალინო ნან ლარშადნო ჰათხ უდოჟ სო – ხანდახან, როცა ჩავფიქრდები, რამდენი ხნის გარდაცვლილი დედა ცხადად წინ დამიდგება.

ლარძილ დდ **yarzil** jj უკანა კბილი задний зуб marginal back side tooth. ლაწინა ლარძილ ჰალო ძაწითაძეწქ ღუძტრეგო – მტკივანი გვერდითა უკანა კბილი უნდა ამოაღებინო ექიმს.

ლარძლო დდ **yarzlô** jj ძველმანი старье, тряпье old. ობი ვუხ (უხ) ლარძლოუ ძაფხურ ნინუდო! – ისინი რა ძველმანები ეცვა ნინოს!

ლაფანგ დდ **yarãg** jj ხაფანგი ловушка, капкан catcher, trap, snare. ტატოს ცოკლენ ლაფანგ ძოღირ – ტატომ ძელას ხაფანგი დაუგო; ჩანვ ლაფანგი ქორთო ბოჟ – დათვმა ხაფანგში თავი შეყო.

ლაფლაფ: ლაფლაფი ყატ|ძარ **yarvar: yarvari qat|jar** გრძმ. прх. trans. 1. ლაჯების გაშლა (გაშლის), ლაჯების გაჩაჩხვა расставить (расставлять) ноги to spread one's feet. 2. გადატ. перен. fig. ძალიან გაჭენება (გაჭენდება) помчаться (о лошади) to dart off, to disappear. სან ღონეღ ლაფლაფი ყატძიენქ, ტუტსა შარნა ბაღ – საბას ცხენმა ლაჯები გაშალა და ბუზივით გაქრა.

ლაც, ღაცალ დდ **yac, yãcal** dd ლაცა, ლაცალა, ყველაზე მეტად განუვითარებელი, დაჩაგრული, გამხდარი, მჭლე, დაჩიავებული, დაგვალული საქონელი (გოჭი, ბატკანი და მისთანა) недоразвитый детёныш the most oppressed/undeveloped, thin, skinny, impoverished, stunted (piglet, lamb). ჰად ბურკაცო ცო და, ლაც და უნახ! – ეს ბურგაკი არაა, ლაცაა რაღაცა! ცჰა ღაცალ ბურკაცო იცნას დაგრაჰ ბაზრე – ერთი გამხდარი (უღღეური) ბურგაკი ვიყიდე ბაზარში იათად.

ლაცაც დდ **yaca'ô** dd კიდევ უფრო მეტად განუვითარებელი, დაჩაგრული, გამხდარი, მჭლე, დაჩიავებული, დაგვალული გოჭი, ბატკანი და მისთანა, ვიდრე არის ещё более недоразвитый, чем more oppressed / undeveloped, thin, skinny, impoverished, stunted (piglet, lamb). ლაც **yac**. ჰად ჩუძხ ცო და, ლაცაც და ვუნახ (უნახ)! – ეს ბატკანი არაა, ლაცაზე უარესია რაღაცა!

ლაწ დდ **yac** dd ბზარი, ნაპრალი, ნაკაწრი трещина, царапин[k'a crack, scrape. კედლებ ლაწ ტეობალა – კედელს ბზარი ეტეობა.

ღაწ დ|აღარ (იხარ) **yaç d|a'ar (ixar)** გრლუვ. непрх. intrans. ბზარის გაჩენა და[ვა]тъ трещину, потрескаться to appear/to make a crack, split. სტაქნეს ღაწნი დაღწ – ჭიქას ბზარები გაუჩნდა.

ღაწ დ|აგარ (დ|ახარ) **yaç d|aqar (d|axar)** გრლმ. прх. trans. გაკაწვრა (გა|კაწრაეს) [по]царапать to scratch. მზარნიე ჭამლეს ღაწ დაგირ – ფრჩხილმა ლოყა გაკაწრა.

ღებარ ვბ; მღ **yebar** vb; jd მღებავი красильщик painter. თხო მუზობლათ ღებარ მახე – ჩვენ მუზობლად მღებავი (ქალი) ცხოვრობს.

ღება|დ|არ **yeba|d|ar** გრლმ. прх. trans. ღებვა (ღებავს), შეღებვა красить, окрашивать to paint, to color. ე კაბ ლარჭიმ მეწეს ღებადმ – ეს კაბა შავად უნდა შევღებო.

ღება|დ|ან **yeba|d|ã** გრლმ. прх. ingl. ინტინიტივია მასდარისთვის ИНФИНИТИВ ДЛЯ МАСДАРА an infinitive for the gerund ღება|დ|არ **yeba|d|ar**. მაკმადლნრ კაბ მართას ღებადმ მახითე – გახუნებული კაბა მართამ შესაღებად გაატანა.

ღება|დ|იენრ **yeba|dienô** შეღებილი покрашенный painted. ღებადმიენრ კაბ დაჭთილწ სოგო – შეღებილი კაბა გამიხუნდა.

ღელე მღ **yelê** jj ღელე овраг, ложбина; речка, ручей в ложбине ravine, comb, steep narrow valley carved by running water. ლამესნრ დარე, ბზა ღელელღლილნათხ – სიმშრალე იყო და სულ ღელეზე ვიარეთ; შინ ლამუნ მუყე[ჭ] კაწკო ღელე მადრ – ორი მთის შუა პატარა ღელე მოდის.

ღელბა|დ|არ (აღელბა|დ|არ) **yelba|d|ar (ayelba|d|ar)** გრლმ. прх. trans. აღელვება (ა|აღელვებს) волновать to become excited. ზორამში ღელბადმორასსრ ბუჭნწ ვაჭგორწ მიღებადიწრ წირლიე – ძალიან მაღელვებდა ომიდან შეილისგან (ბიჭისგან) მიღებული წერილები.

ღელბა|დ|ან (აღელბა|დ|ან) **yelba|d|ã (ayelba|d|ã)** გრლმ. прх. trans. ინტინიტივია მასდარისთვის ИНФИНИТИВ ДЛЯ МАСДАРА an infinitive for the gerund ღელბა|დ|არ **yelba|d|ar**. სო მაკ ჰო აღელბადმ – მე შემიძლია შენი აღელვება.

ღელ|დ|ალარ **yel|d|alar** გრლუვ. непрх. intrans. დასუსტება (და|სუსტდება), დაძაბუნება [о]слабе[ва]тъ to become weak. შალრ ყწლეგორწდა დაჭაჭ ღელვალირ – შალო სიბერისგან მთლად დაუძლურდა.

ღელ|ღარ **yel|dar** გრძმ. прх. trans. დასუსტება (დასუსტებს), დაუძლურება
ослабить, ослаблять to lose one's strength, to grow weak. ალიქსი დამკ ლაწრევ
ზორაში ღელვიერ – ალიქსი გულის ავადმყოფობამ ძალიან დაასუსტა.

ღელღ **yelī** სუსტი, უღონო, ძაბუნა слабый, бессильный weak, feeble, powerless.
ღელირ დონენ მაწი ბარგ ცო გეხერ – სუსტ ცხენს მძიმე ბარგს არ ჰკიდებენ;
ღილხონ ღელღ ცო ვახლა – სუსტზე სუსტი არ გამოიღვეა.

ღელოღ მღ **yelol** ჯ სისუსტე, უღონობა слабость, бессилие weakness, feebleness.
ღელღენ ნასტ კაჩინმაქ ლათერ მოსქ – სისუსტისგან ფენქებზე ძლივს იღვა მო-
სე.

ღელოღ მღტ|ღარ (მეტ|ღარ) **yelol j|ot|jar (j|et|jar)** გრძმ. прх. trans. დასუსტ-
ვრა (დასუსტავს), არათრად ჩაგდება притеснить, притеснять, ни во что не
ставить to oppress, to enslave; making sb fool. დაღუსტუნავ მაღრა ბზღრზ ღე-
ლოღ მღტღინორ – დედინაცვალს გერები დაეჩაგრა; ცჰავერ აღმინენ მას-
თხოვას ბზ ღელოღ მეტღმღ – მარტოხელა ადამიანს მტერი ყოველთვის იბ-
რიყვებს.

ღელღეტინღ **yelhetinī** მძღ. прич. particip. დიდი ხნით სუსტად მყოფი пребывающийся
долгое время в недомогании, в слабом состоянии здоровья weakness,
feebleness for a long time. ვო შო და ის იშტ ღელღეტინღ, ლე დაჰ ცო მაღღ, ლე
ჰაღღ ცო ღქმაღღ – სამი წელია, რაც ეგ ასე სუსტობს, არც მოკვდა, არც მორჩა.

ღემნაღზნ მღ **yemnajzā** ჯ გიმნაზია гимназия gymnasium. ღემნაღზნ კაძიკ ბაც-
ბიე ღამღორ – გიმნაზიებში ცოტა თუში სწავლობდა.

-ღქ¹ -**ye**¹ -ებრი, -ური, -ვით, მსგავსი, как, подобно, сходно, вроде alike, as a,
similar, like smth. ნანქელქ – დედისებური; ხენქელქ – ხისებური, ხისნაირი;
ვაღქ – ჩვენებური; ილოს ნაყბისტელ შარღქ ზორზ სტაკ ლეხრ – ილო მეგობ-
რად თავისნაირ ყოხალ კაცს ეძებს.

-ღქ² -**ye**² მე...ე -ый -th (აღნიშნავს რიგითობას обозначает порядковый номер
denotes ordinal numbers). თხქ წა ვალღქ და – ჩვენი სახლი მესამეა.

-ღქ³ -**yes**¹ ზმნს. нареч. adv. -ებურად, -ვით, ყაიდაზე как, подобно like, alike, likewise.
ნანქელქ – დედისებურად; ხენქელქ – ხისებურად; ვაღქ – ჩვენებურად.

-ღქ⁴ -**yes**² ზმნს. нареч. adv. მე...ედ ...ый раз for the certain amount of times. (აღნიშ-
ნავს რიგითობას обозначает порядковый номер denotes ordinal numbers).

შაწლოლეშ ლივას ჰოგო! – მეორედ გეუბნები! ცენეს ვალდეშ ვეცნას შუჩუ –
წელს მესამედ მოვედი თქვენსა.

ღერო და **yerô** jz ღერო (მცენარის) ствол (растения) stalk (of a plant). ვაა
სიმძღვო ცენეს ლაჯქ ღერო და – ჩვენს სიმინდს წლეულს ძალალი ღერო აქვს.

ღერნალ ვბ **yernal** vb გენერალი генерал general, high ranking military officer. სალ-
თევ ღერნლენ ჩესტ დო – ჯარისკაცი გენერალს სამხედრო სალამს აძლევს.

ღერლა|დ|არ **yerya|dar** გრდმ. прх. trans. ღრღნა (ღრღნის) грызть to gnaw, to crunch.

ღერლა|დ|უანი **yerya|ujnî** მიმლ. прич. particip. მღრღნელი грызший, грызун
gnawer, rodent. ბჟარწავ ასქ ძოლი ღერლადმორქ, ტურ მჲ ღერლადმოხოგო
ჩავრენა ჰეჭურ შათო მათხემ – მგელი ხბოს ძვლებსა ღრღნიდა, ტურა კი
მღრღნელს შორიდან უყურებდა ნერწყვის ყლაპვით.

ღერძ ბდ **yerz** bd ღერძი ось axis, straight line around which an object turns. ღერ-
ძეს სივჰ-დივჰქ ბურბლი აჟხკუ – ღერძს აქეთ-იქით თვლები აქვს ჩამოცმული.

ღერძწ **yerzçî** vb უღერძო без оси without axis. სწგოაჰი ღერძწ ურუმ ლეფჩერ
– ეზოში უღერძო ურეში ეგდო.

ღვარძლ და **yvarzi** j 1. ღვარძლი (სარეველა) плевел (сорняк) spite, malicious,
weed. მავახ ღვარძლ დუდტგერ – პურს (ყანას) კინალამ ღვარძლი მოერია. 2.
ბოროტება, ღვარძლი, შური, სიავე злоба, жёлчь malice, spite, acrimony.
ღვარძლუნ (ღვარძლენ) ნაყბისტი ვაშბისხ ბიკმაკქ – ღვარძლს შეუძლია მე-
გობრები გადაამტეროს ერთმანეთს.

ღვარძლქ **yvarzî** ღვარძლიანი жёлчный wicked, malicious, acrimonious,
malicious. ღვარძლეჩგოაჰი მატმაქ ბჟა ყაჰქ დოშ და – ღვარძლიანს ენაზე მუ-
დამ მწარე სიტყვა აქვს.

ღვერა|დ|არ (დაღვერა|დ|არ) **yvera|dar** (**dayvera|dar**) გრდმ. прх. trans. ყვლეუა
(გასყვლეფს) обкрадывать fleecing. ფერმისგამგივ ნახ ყვლეუაღწლათერ –
ფერმის გამგეები ხალხს ყვლეფდნენ ხოლმე.

ღვერა|დ|ა (დაღვერა|დ|ა) **yvera|dã** (**dayvera|dã**) გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია
მასდარისთვის инфинитив для мадара an infinitive for the gerund **ღვერა|დ|არ**
yvera|dar. ბა, სო ღვერაღვანი ვაჰო დწლ ვიენო, დევო (უვო)! – ვა, ჩემ საყვლე-
ფად გაგაჩინა ღმერთმა, კაცო!

ღვთისრისხვ **ღ vtisrisxv** j ღვთის რისხვა **БОЖИЙ ГНЕВ** God's wrath. ღვთისრისხვ ჰე ქორთიხ, მე იშტუ ქორთიხ ჭჭაღო დაჰო! – ღვთის რისხვა შენს თავს, რომ ასეთი ჯიუტი ხარ!

ღვთისწყალობ **ღ vtisçqalob** j ღვთის წყალობა **БОЖЬЯ БЛАГОДАТЬ** God's mercy / grace. ღვთისწყალობე ნიწყ ბაჯო ბა – ღვთისწყალობის ძალა დიდია.

ღვთიშობელ, ღვთიშობელ, ხთიშობელ **ღ vtišobel, ოtišobel, xtišobel** j ღვთის-მშობელი **Богоматерь** the Virgin. ავ ლევანლათერ, ხთიშობლო მადლო ლეტალო შენადნო! – ბებია ამბობდა ხოლმე, ღვთისმშობლის მადლი შეგეწიოთო! ღვთიშობ-ლეგოჰქი კნათივ ფსტუნალ მახკარ ჩევარდო – ღვთისმშობელში (ეკლესიაა აღვანში) ბიჭები საცოლედ გოგოებს იჩევენენ.

ღვივ ღღ **ღviv** dd ღვია **МОЖЖЕВЕЛЬНИК** cade, juniper, cone bearing evergreen shrub or tree whose berries yield an oil which is used in medicine as a stimulant and diuretic. ღვივ ჭჭაღონჯ ხე ბა – ღვია ძალზე მაგარი ხეა.

ღვინობ, ღვინობაჲ ბუთ ბ **ღvinbob, vinbaġ but** b ღვინობისთვე, ოქტომბერი **ОКТАБРЬ** October. მეგტურნ გაბოს ღვინობბათაჰქიგეჲ ჰაჯყო მატარ – მეოტიანთ გაბომ ღვინობისთვეშილა დაწურა ღვინო; ღვინობბათრენა იცლომცო ვანო მათეჰქი ვიშურ – ღვინობისთვიდან აქამდე ვანო ლოგინში იწვა.

ღიბ ბღ **ღib** bd რვილი, მაქო (ხის ნაჯერი, შალის საქსოვი დაზვის ნაწილი, რომელზედაც იქსელება ძაფი) **ЧЕЛНОК ТКАЦКОГО СТАНКА** loom shuttle.

ღივ ძღ **ღiv** jj კვირტი (მცენარის) **почка (растения)** bud. აჰ თავდიჩო ნამყენეჲ მაცხეჲ ღივი ხეცო – შენმა გაკეთებულმა (დამყნობილმა) ნამყენმა როდისვე კვირტები გამოისხა.

ღიპ ღღ **ღip** dd ღიპი **брюхо** belly, paunch, abdomen, maw. მეღუქნ გიგლეგოჰქი დაჯო ღიპ დარ – მეღუქნე გიგოლეს დიდი ღიპი ჰქონდა.

ღიპარეჲ **ღipārē** ღიპიანი с **брюхом, брюхатый** big-bellied, paunchy, potbellied. ღიპარეჲ სტაკ – ღიპიანი კაცი.

ღიპჯორაჲ **ღipçora'ō** ჭოროკანა, ლაშლაშა **БОЛТУН, СПЛЕТНИК** chatter-box. ჰამინაჲ ხეჲ, მე მარინ ღიპჯორაჲო აღმე და – ყველამ იცის, რომ მარინა ჭოროკანა აღამიანია.

ღირს **ღirs** ღირსი **достойный, заслуживающий** worthy, deserving. ო ძოჰ ღაზინო ბეღუ ღირს და – ის გოგო კარგი ბედის ღირსია.

ღირსბა|დ|ალარ **yirsba|d|alar** გრღუფ. neprx. intrans. ღირსება (ელირსება) УДОСТОИТЬСЯ to be worth of smth. წყე ბედქ ცო ღირსბადალწ სოწ სად დქლე მოსკოვწ დაგარ – ერთხელ მეტად არ მეღირსა ჩემს სიცოცხლეში მოსკოვის ნახვა.

ღირსბა|დ|არ **yirsba|d|ar** გრღმ. prx. trans. ღირსება (ალირსებს) УДОСТОИТЬ to grant smth. უკმაყოფილო დასრ სად სტაკქ, თიეუშ დწნარ ცო ღირსბადიქ სოწ – უკმაყოფილო ვარ ჩემი კაცისა (ქმრისა), მოსვენებით ცხოვრება არ მაღირსა.

ღირსებ დ **yirseb** j 1. ხარისხი (საქონლისა) качество (товара) quality, grade, sort (of goods, commodit). 2. გადატ. перен. fig. ღირსება ДОСТОИНСТВО value, virtue, dignity, honor. წყე მოყ ევდომ ღაწიწრ ღირსბაქ ტარდ ეცალქ – რაკი ყიდულობ, კარგი ხარისხის ბეჭედი იყიდე რა; ე მაწუწუ ღირსბევ ოწუხ თელქ – ეს სამართებელი ხარისხით იმას სჯობს; სტაკგოაქი ღირსებ აყრადდარსწ მოსწ ცომ და – კაცს რომ ღირსებას აწყრიან, ამაზე ცუდი არაფერია.

ღირსუეხ **yirsuvx** უფრო ღირსი более достойный, более заслуживающий worthier. გიორგის ღირსუეხ მე და? – გიორგიზე ღირსი ვინ არის?

ღლარჯუმ-ქაკუმ ბ **ylaržum-kakum** ხ აურწაური, არეულ-დარეულობა, ქაოსი переполох, хаос turmoil.

ღლევა|დ|ალარ **yleva|d|alar** გრღუფ. neprx. intrans. წნექა (იწნიქება), დრეკა, მოხრა сгибаться to bend down, to crook. ტიე წორადში ღლევალარ – ხიდი ძალიან იწნიქებოდა.

ღლევა|დ|არ **yleva|d|ar** გრღმ. prx. trans. წნექა (წნექს), დრეკა, მოხრა сгибать to curve; to bend. მახავ ხქ სოდა ღლევადბორ – ქარი ხეს აქეთ-იქით წნექდა.

ღლეტა|დ|ალარ (გაღლეტა|დ|ალარ) **yleṭa|d|alar** (**gayleṭa|d|alar**) გრღუფ. neprx. intrans. 1. [გა]ღლეტა ([გა]იღლიტება), ხმარებისგან გაღლევა ღერძისა და მისთანისა изнашивать (об оси, стержне...) blunting, wearing out from heavy usage. ე ბურბლეგორწა ე ღერძ ღლეტალა – ეს თვალი ამ ღერძისგან იღლიტება. 2. გადატ. перен. fig. თავისი თავის [გა]ღლეტინება ([გა]აღლეტინებს, მოატყუებინებს, გააცურებინებს) да[ва]ть возможность обводить (обвести) себя вокруг пальца cheating own self. ქიქოყ თავდიგორწა გლეხი უწყალოთ ღლეტალარ – ძველად თავადებისგან გლეხები უმოწყალოდ იღლიტებოდნენ.

ღლეტა|დ|არ (გაღლეტა|დ|არ) **yleṭa|d|ar** (**gayleṭa|d|ar**) გრღმ. prx. trans. 1. ღლეტა (ღლეტს), ხმარებისგან გაღლევა ღერძისა და მისთანისა обводить вокруг

пальца fleecing. ე ბურბლევ ე ღერძ ღლეტადბო – ეს თვალი ამ ღერძს ღლეტს.
2. ღლეტა (ღლეტს), სხვისი კუთვნილი ქონების, ფასეულობების მითვისება
обводить вокруг пальца, присваивать чужое fleecing, acquiring property of
other people illegally. ქიქოც თავდივ გლეხი უწყალოთ ღლეტადორ – ძველად
თავადები გლეხებს უმოწყალოდ ღლეტდნენ.

ღლეტადი (გაღლეტადი) **yleta|dã (gayleta|dã)** გრძმ. прх. trans. ინფინიტივია მას-
ღარისთვის инфинитив для мацдара an infinitive for the gerund ღლეტადარ
yleta|dar. სტაკ ღლეტადვან ცო კეთე სო – კაცის ღლეტა არ ვიცი (არ მეხერხება).

ღო¹ დღ **yo¹ dd** დაგრეხილი ძათის ერთი წვერი, ერთი ბოლო, ერთი ღერი одна нить
трощёной пряжи one end of the twisted thread. ორწვერ ბაწრეგო ში ღო დაჲ,
სამწვერეგო მან ვო – ორწვერა ბაწარს ორი წვერი აქვს, სამწვერას კი სამი.

ღო² **yo²** მყოფ. буд. fut. წავალ, წახვალ... уйду, уйдёшь... пойду, пойдёшь... уеду,
уедешь... will leave, will go. ას ქაშეც ღოს – მე მალევე წავალ; სკოლი ღობ! –
სკოლაში წადი! ჯამნუდ ღობ, ჯოჯხითი! – ჯანდაბაში წადი, ჯოჯოხეთში! об.
см. see დახარ² **d|axar²**.

ღო-ღალოშ **yo-d|ayoš** ზმნს. нареч. adv. წასვლა-მოსვლით, მცირე ხნით, სულ ერთი
წამით мимоходом, на время, всего на минуту coming and going; for a while.
ივსებ ღო-ვალოშ ვანქ თელვი დაშეცქ, საქმ დარ ვუნახ (უნახ) – იოსები მცირე
ხნით წავიდა თელავში დასთან, საქმე ჰქონდა რაღაცა.

ღოზ ბღ **yoz bd** წნელი прут twig, stick, cane, rod, wand. ღოზნ ღობ დეფცორ
ჭვრიტის – წნელების ღობესა წნავდა ჭვრიტი (კაცის სახელია); ქრისტო ღო-
ზეგრ ვახერ – ქრისტო წნელზე წავიდა.

ღოღორ დღ **yołô dd** ღოღო კонский щавель mountain sorrel. ღოღოშ მატრ
ქჰექოდრ ტირნეს – ღოღოს სადილს ამზადებს ტირინე.

ღომ ბ **yom b** ღომი гоми, грузинское (мегрельское) блюдо (каша) из кукуру-
зной крупы, аналог итальянской поленты, а также румынской мамалыги
Ghomi – Georgian (Mingrelian) dish made from threshed corn, the same as
Italian millet and Romanian Mamalighi. ღომ დასავლობან დაყარ და, კახლობივ
დეუც ცომ ტალამბო – ღომი დასავლეთელების საჭმელია, კახელები დიდად
არაფრად აგდებენ.

ლონარ|დ|ალარ yonar|d|alar გრდუფ. непрх. intrans. გალონივრება (გალონივრდება), მოლონივრება статья, становиться сильным becoming strong, powerful. დაყ-მილჩეჭდოლონ ლონარვალონ იბონ – ჭამა-სმის მერე მოლონივრდა იბონ.

ლონარ|დ|არ yonar|d|ar გრდმ. прх. trans. გალონივრება (გალონივრებს) [с]делать сильным to make strong, forceful, powerful. სალოობას ლონარვიონ ჩაჩქნა პოლენ – ჯარისკაცობამ გაალონივრა ჩაჩქანიანთ პავლენ.

ლონშა: ლონშა დ|ახარ yonšā: yonšā d|axar გრდუფ. непрх. intrans. გრძნობის დაკარგვა (დაკარგავს), გულის შელონება потерять сознание, падать в обморок losing sense, losing consciousness temporarily due to heart failure. ვუხუკ (უხუკ) დალორ სენ ქორთიხ, ლონშა იხალოათონსონ – რა უნდა იყოს, ნეტა, ჩემს თავს, გულის შელონება დამჩემდა.

ლონ დ **γᾠ j** ლონენ, ძალა, ილაჯი сила force, energy, strength. დელიონ სტაკეოჩქი ლონენ დელიონ დალორ ფჰარსახ – სუსტ კაცს ლონენ სუსტი აქვს მკლავებში. შდრ. ср. comp. ნიწყ niçq.

ლორ¹ დ **γor¹ j** დიდი სიცივე, ყინვა стужа, мороз severe cold, frost. იშტუონ ლორუხ ნშადუ ცო დალოლა – ასეთ სიცივეში გარეთ არ გაისვლება.

ლორ² დ **γor² j** დვარი, ნიაღვარი поток воды, наводнение deluge; flood; stream, torrent. ლორგორქდაჩქი ბაცბიგოჩქი საგირთენქი დახილნ ცო დაგერ – ნიაღვრი-საგან თუშებს საგირთაში აღარ ეცხოვრებოდათ; ნატყონ ლორელონ დალორ რუსუდნენგოჩქი – ცრემლის დვარები ჩამოსდიოდა რუსუდანს.

ლორ|დ|არ γor|d|ar გრდმ. прх. trans. გაყინვა (გაყინავს), გაცივება, დაზრობა заморозить, замораживать, отморозить, сильно остудить to freeze, to frost. დაღუდონ ფშელოვ ბჰორწა'ენ (დაჭ) ლორბინორ – დიდ სიცივეს მგელიც გაყინა; ეტ ღალის ტოტი ლორდიონ სენ – ამ ზამთარს ხელები დამაზრა. შდრ. ср. comp. ტამარ|დ|არ tamar|d|ar.

ლორ|დ|ა γor|d|ā გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund ლორ|დ|არ γor|d|ar. დაჭ გაგდუნონ ყაბონ დითხ მაცივრი ოთდინას ლორდონ – შესანახი ძროხის ხორცი მაცივარში შევდგი გასაყინად.

ლორ|დ|იენონ γor|d|ienō მიმლ. прич. particip. გაყინული, დამზრალი, გათოშილი замороженный, замёрзший, отморозенный frozen, frostbitten, numbed.

სტოუხკუ ალზა ლორდიენი მარ – შარშან ალანანი გაყინული იყო; ვასრ ლორ-
ვიენი ვეცქ სკოლრქ – ვასო გათოშილი მოვიდა სკოლიდან.

ლორბი **γorĩ** ყინულოვანი, ძალიან ცივი, ცივი **ХОЛОДНЫЙ, как лёд icy, frosty**. მოლუქ
ლორბი წყარო მა! – რა ძალიან ცივი წყაროა!

ლორ-ლოხი **γor-γocĩ** ძალიან ცივი, გაყინული, გათოშილი **застуженный very
cold, frozen, numbed**. ლორ-ლოხი ტოტ-ქოკი მარ ლავლო ლაპწიჩო ბადრეგო –
გაყინული ხელ-ფეხი ჰქონდა თოვლში ნათამაშეგ ბავშვს.

ლორმუცლაპრ **γormucla'ô** ლორმუცელა, ავმუცელა, გაუმაძღარი, ბევრისმჭა-
მელი **обжора voracious**. ადმიქ ლორმუცლაპრ ცო დეწქ ხილს – ადამიანი
ლორმუცელა არ უნდა იყოს.

ლორლი **ღ γory** j მრ. მნ. pl. ლორლი **щебень broken stones; rocky road**. ლორ-
ღგორქდაქი ხი ჰალოც ცო გურ – ლორლისგან წყალი არც კი ჩანდა; დინი
გეობ ლორღეს დანორ ჰეტდიენი – მთელი ხეობა ლორლით ყოფილიყო ამოვ-
სებული.

ლოსხეთარ **γosxetar** გრლუგ. **непрx. intrans.** გახარება (უხარია) **радоваться to rejoice,
to make happy, to be glad about**. სულხნურს სუდმენ ჰახ ბჰეგარ ლოსხეთირ –
სულხანიანთ (ცისკარიშვილ) სიმონს ჯიხვის მოკვლა გაუხარდა.

ლოსხეთ|დარ **γosxet|dar** გრლმ. **прx. trans.** გახარება (გა|ახარებს) **обрадовать,
порадовать to make sb happy**. სად შეცთომეგ მასთხუნ ლოსხეთდინას – ჩემი
შეცდომით მტერი გაუახარე.

ლოსხეთ|დ|ა **γosxet|d|ã** ინფინიტივია მასდარისთვის **инфинитив для масдара an
infinitive for the gerund** ლოსხეთ|დ|არ **γosxet|d|ar**. ჰო ლოსხეთდს ლეც სო წიჩო
ამბუდგ – შენი გახარება მინდა ახალი ამბით.

ლოლნაშო, ლოლნოშო დღ **γoynašô, γoynošô dd** ლოლნოშო **тернослив damson**.
ტყემელ ლოლნოშოხ ქაკივს და – ტყემალი ლოლნოშოზე წვრილია; აჭრეჩო ბა-
კექქი ლოლნოშოღ დიფურ – ქვევითა ბაკში ლოლნოშო[ები] ეთესა.

ლოჭ **მდ γoc** j ჯოხი **палка stick, cane**. თედლეს ლაჭბი მარლო – თედლოქ ჯოხები
გათალა; ლოჭეგო ქე ლეცდანანდო კაბ დამწუ – ჯოხს ცხვრის დასაჭერად გა-
ვი აქვს.

ლოჯ **მდ γoc** j ლოჯი **клык canine, sharp pointed tooth located between the front
teeth (incisors); buck tooth; dens**.

ღრბ დე **γōb** jɨ ღობე забор fence. **ღრ ღობეს ეჯი** – ცხენი ღობესე გადახტა; **ღობენმაქე შაშვი ღედახკერ** – ღობესე შაშვები ისხდნენ.

ღრბ დიკარ γōb jikar გრდმ. prx. trans. ღობის გავლება (გაავლებს), შემოღობვა обвести забором to fence; to hedge.

ღრბ დოფცარ γōb jopcar გრდმ. prx. trans. ღობის დაწვნა (დაწნავს), გაკეთება, შემოღობვა обвести (плетённым) забором to fence, to weave a fence.

ღრბ გასტქმარ γōb qastjjar გრდმ. prx. trans. ღობის შემოვლება (შემოავლებს), შემოღობვა загородить забором to hedge, to fence around.

ღრანტ: ღრანტ დაცარ (დახარ) γrāt: γrāt jjaqar (jjaxar) გრდმ. prx. trans. კრინტის დაძვრა (დაძრავს), ხმის ამოღება, ხმის დაძვრა изда[ва]ть звук, [про]молвить слово to say something, to make a sound. **ვუქ (უქ) ატინო ღევაღეჭი, კნათ, ღრანტ მაგალე** – რატომ ზიხარ ხუმაღ, ბიჭო, ხმა ამოიღე; **ატინო ხილ, ღრანტ მაგო!** – ხუმაღ იყავი, კრინტი არ დაძრა! **ფეშკრეე ჟე დავდინო, ხეტლათხე, ღრანტ ცო მახო** – ბაღღს ცხვარი დაუკარგავს, ვეკითხებით და კრინტს არ იღებს.

ღრაჭ დე γraç d კრაჭუნის скрежет grinding.

ღრაჭ დარ γraç djar გრდმ. prx. trans. კრაჭუნის (კრაჭუნებს) скрежетать, чавкать to grind, to munch. **მადეა მაყოშ ცარკიე ღრაჭ დო** – ჰურის ჭამისას კბილები კრაჭუნობს.

ღრაჭ დითარ γraç ditar გრდმ. prx. trans. კრაჭუნის (აკრაჭუნებს, აკრაჭუნებინებს) заставлять скрежетать to grind. **სტეფოს თოჭხოე ცარკიეო ღრაჭ დითარ** – სტეფანე მძინარე კბილებს აკრაჭუნებდა.

ღრინა|დ|ალარ γrina|d|alar გრდუე. neprx. intrans. ღრინვა (იღრინება), ბურტყუნის ворчать grumbling, growling, snarling. **ე ფჭეუ მაცლომცრ ღრინალა!** – ეს ძაღლი როდემდის იღრინება!

ღრინა|დ|არ γrina|d|ar გრდმ. prx. trans. ღრენა (აღრენს) заставить огрызаться, ворчать to make grumble, growl. **ე აფთარ მა ღრინადო, ცოჭე ბაღღო ჭო, ცარკა ღო ჭო** – ამ აფთარას (ძაღლის სახელია) ნუ აღრენ, თორემ გეცემა და გიკბენს.

ღრუე დე γruv jɨ ღრუ დупლო hollow. **ე ღრუეგოაჭი შინეე ფენიეჭ ნშადე დალუღო დანო** – ამ ღრუს ორივე მხარეს გასასვლელი ჰქონია.

ღრუტ დე γrut jɨ ხვრელი, ნახვრეტი, ნახვრეტი дыра hole, hollow. **ე ხაკეგოაჭი ღრატი მა** – ამ ტომარას ნახვრეტები აქვს.

ღრუტ დაჯარ (დახარ) **yrut jaqar (jaxar)** გრძმ. prx. trans. გახვრეტა (გახვრეტს), გახვრეტა *продырявить, делать дырку to make a hole in.* დახვივ ხაკეხ ღრატბი დახი – თაგემა ტომარა გახვრეიტა; თედოს კეხეხ ღრუტ დაჯი – თედომ კეხი გახვრეიტა.

ღუბა|დალარ **yupa|d|alar** გრღუფ. neprx. intrans. დაღუბვა (იღუბება) *погибать, проподать to perish, to die out.* დაჰ ღუბალადცი მეღრეგორქდაჰი ის კნათ, ვუჰ (უჰ) ცომ ლეგღუღში – იღუბება აკი სმისაგან ეგ ბიჰი, რატომ არათერს ეუბნებოთ.

ღუბა|დაარ **yupa|d|ar** გრძმ. prx. trans. დაღუბვა (დაღუბავს) *губить to ruin, to perish, to kill.* მოსიხრო შარავ ეე დაჰ ღუბადო – ცუდი წელი ცხვარს ღუბავს.

ყ

ყა ბღ **qa bd 1.** ცოდვა *prx transgression, sin, guilt, evil, error.* აფუშ ბარ ბაჯიყ ყა ბა – ტყუილის ქმნა დიდი ცოდვაა; თხოვრენ კაძიკ ჰადრი ვაბტლებათ, ცოჰე იცხუჰ ყა ბოტუთ ვადხი – მათხოვარს ცოტა ფქვილი მიაწოდეთ, თორემ მაგის ცოდვა გვიწევს. 2. სიბრალული *жалость, жалко pity, compassion, remorse, regret.* ყა ბა ე ფჰარნი (ე ფჰუ), ბაკალ ლაქებათ – ცოდოა ეს ძალლი, ლუკმა გადაუგდეთ; იცხუდ ყინ ბუდსუ ნშაბ ცო იხოგე სი – მაგის ცოდვით დამე ძილი აღარ მომდის. 3. უსაშველოდ მცირე, უმნიშვნელო, არად ღირებული რამე, ან ვინმე *ничто беспредельно малое, незначительное, не стоящее something or someone very little, unimportant, of little worth.* ე გუგრაკ ცო და, გუგრქ ყა ბა – ეს გოგრა კი არაა, გოგორის ცოდვაა; ე კაწაკ ცო დადცი, კაწიყ ყა ბადცი – ეს ლეკვი კი არაა, ლეკვის ცოდვაა აკი.

ყა ბარ **qa b|ar** გრძმ. prx. trans. ცოდვის ქმნა (შესცოდებს) *совершить, совершать грех to sin.* ყა მა ბოლქ სქ, სან დახნ ღუხაყ დერწდებალ სი – ცოდვას ნუ იზამ რა ჩემსას, ჩემი (კუთვნილი) საქონელი უკანვე დამიბრუნე.

ყა ბ|ოტარ (ბ|ეტარ) **qa b|otar (b|etar)** გრდუფ. непрх. intrans. ჩადენილი ცოდვისთვის სამაგიეროს გადახდომა (გადახლება, მიეზღვება), ცოდვის მოღება (მოედება, თავზე გადაუვლის) плата за грехи paying back for the sin.

ყა|ბ|უენი **qa|b|ujnî** მიმლ. прич. particip. ცოდვის ჩამდენი грешный sinner, a person who makes a sin. ყაბუენი სტაკ ცო ვეწქ სო! – ცოდვის ჩამდენი კაცი არ მინდა (არ მიყვარს)!

ყაბულ ბ **qabul d** ყაბული, თანხმობა согласие consent, agreement.

ყაბულ ბ|ა **qabul b|a** გრდუფ. непрх. intrans. ყაბულზე ყოფნა (ყაბულზეა, თანხმობა) есть согласие he/she agrees. იცხ პირბხხ ყაბულ ბა ისეგოჩქი – მაგ პირობებზე ყაბულს არის იასე.

ყაბულ ხილჷ **qabul xil'û** გრდუფ. непрх. intrans. ყაბული იქნება будет согласие he/she will agree.

ყადალ¹ დღ **qaday¹ dd** ყადალა, კუთვნილი ქონების გამოყენების აკრძალვა запрет, арест на имущество sequestration; to be forbidden to use one's own fortune.

სალარო დაჩო ტათუნმაქ ყადალ დილჷ ილკუენი – სალაროში შენახულ ფულზე ყადალა დაუდეს ილიკოს; ვადაჩქი (ვადაუჩქი) საფინგანო ნალოგ ჩუ ცო დაძჩქეჩქი, ქონებმაქ ყადალ დებლო – ვადაზე ფინგანში გადასახადს თუ არ შეიტანს (კაცი), ქონებაზე ყადალას ადებენ.

ყადალ² ბღ **qaday² bd** მსხვილი ლურსმანი крупный гвоздь a large, heavy nail.

ლაძე ყადალეც ცო ჭელოდო – ლაძეას ყადალით არ ამაგრებენ.

ყადო ბ **qadr b** ყადო, ფასი, ღირებულება, მნიშვნელობა достоинство, стоимость, значение, цена worth, value, quality.

ყავ დღ **qav dd** ყავა кофе coffee. ვადალოჩქი ყავ ცო იხო – ჩვენში ყავა არ მოდის (არ ხარობს).

ყავარ დღ **qavar dd** ყავარი, გაპობით მიღებული თხელი ფიცარი дрань lathing, shingle, thin piece of wood stone or other material laid in overlapping rows on a roof or wall. ტბათნიჩქი წენბუე ყავრეე გებლოო – ტბათანაში სახლებს ყავრით ხურავდენ.

ყავარჯჷნ დღ **qavarjã jj** ყავარჯენი костыль crutch. ჭიჭრან კაცებო ყავარჯენე ლელანლათერ ლამუ'ჭქე, ბარე'ჭქე – ჭიჭანთ კაცებო ყავარჯენით დადიოდა ხოლმე მთაშიც და ბარშიც.

ყავლ დ **qavl** jj ყავლი, რაიმე პირობისთვის დათქმული დრო, ვადა срок term, time, limitation. **წუვეგო[ჭ]** (**წუვეგო[ჭ]**) ყავლულ (ყავლელ) ცჭა შო დარ: სტაბლოლოლ სტაბლომცტ – მწყემსს ყავლად ერთი წელი ჰქონდა: შემოდგომიდან შემოდგომამდე.

ყაზხითა დ **qaxxitā** j ყაზახეთი Казахстан Kazakhstan. ყაზხითა ისერნა ჩაგ და – ყაზახეთი აქედან შორსაა.

ყადღვა, ყადლო დ **qajlvā, qajlō** dd ყალიონი, ჩიბუხი курительная трубка pipe, tobacco-pipe. **ფხელილო[ჭ]** **ფსტეივს ებწორ ყადღვა (ყადლო)** – ხევსურებში დიაცებიც ეწეოდნენ ყალიონს; **ბაბოს ყადღვა ებწორ** – პაპა ყალიონს ეწეოდა.

ყადღრ დ **qajlī** d ბოროტი სული, ჯოჯოხეთის მბრძანებელი злой дух, повелитель ада evil soul. **ცო, ყადღრ, ას იცხ საქმულო ცო ეგეს!** – არა, სულო ბოროტო, მე მაგ საქმეში არ ჩავერევი!

ყალიკო **qalīkō** (< ყალ დიკოთვად **qal dīkotvaj** ბოროტი სული წა[გე]იყვანს злой дух заберёт [нас] evil soul will take you). შორისდ. межд. inter. პირის ნაცვალსახელთან ერთად გამოხატავს შეშფოთებას მომხდარის გამო და შიშს უარესის მოლოდინში (ხმარობენ მხოლოდ ქალები) вместе с личным местоимением выражает взволнованность по поводу случившегося и страх в ожидании худшего (употребляют только женщины) together with personal pronoun it expresses anxiety of what has happened and fear in waiting for the worse (only women use it). **ყალიკო, დო, მოც და დალოლო!** – ვაი, ქა, ზამთარი მოვა!

ყალიკოთვად **qalīkotvaj** (< ყალ დიკოთვად **qal dīkotvaj** ბოროტი სული წა[გე]იყვანს злой дух заберёт [нас] evil soul will take you). შორისდ. межд. inter. რა ცოდონი ვართ! რა უბედურები ვართ! Как нас жаль! Какие мы несчастные! How poor we are! How miserable we are! **ყალიკოთვად, იშტყ მუხლო ნუს მე გაჩქთვადნ!** – რა ცოდონი ვართ [მე და შენ, მე და თქვენ, ჩვენ და შენ, ჩვენ და თქვენ], ასეთი უკუდმართი რძალი რომ შეგვხვდა! **ყალიკოთვად, ბუჭ ბოლბადღნუდც!** – ვაი ჩვენ [მე და შენ, მე და თქვენ, ჩვენ და შენ, ჩვენ და თქვენ], ომი დაწყებულა აკი!

ყადნ **qajnī** ბებერი, მოხუცი старый (о возрасте) old; aged. **ყაძრო ვასოს მათხმაქ შარს ყადნ ძოლი დეფხდორ** – მოხუცი ვასო მზეზე თავის ბებერ ძვლებს ითბობდა.

ყანდად, ყანნი დად ვბ **qajndad, qajni dad** vb ბერძნულად, პაპა, ბაბუა, მოხუცე-
ბული მამა дед grandfather, granddad. ყანნი დადას ბანდერბანდრიგო ფალი
დეფუცალათე – პაპა შვილიშვილებს ზღაპრებს უამბობს ხოლმე.

ყანნან, ყანნი ნან დ **qajnnan, qajni nan** jd ბერძნულად, ბებია, მოხუცებული დედა
бабушка grandmother, grandma. შივო შადრი ყანნი ნანას ნასტ გასე – შიო თავის
ბებიას ძლივს მოესწრო; შივეს ყანნი ნან დაკოდა სო – ორივე ბებია მანსოვს.

ყანსალ ბ **qajsnay** bd ყანსალი вязальный крючок crochet needle. ყანსალე
ყანსალე დუგ ლამზურ ცხვირსახოცი ყანწდინას – ახალგაზრდობაში ყანს-
ნალით ბევრი ლამაზი ცხვირსახოცი მოვქარგე.

ყანტე დ **qajtu** dd დუქარდი, დიდი მაკრატელი ცხვირის საპარსად (საკრეჭად) нож-
ницы для стрижки овец scissors used for shearing sheep. მადელ გასეწო ზურბეს
თხე ყე ყატნივ დაჰ ლარკ – მადლიანმა ზურაბმა ჩვენი ცხვირი დუქარდით გაკრი-
ჭა (გაპარსა); ყატარჩე ყე ლერკ – დუქარდებით ცხვირს კრეჭენ (პარსავენ).

ყაკ დ **qak** jd ურო (ბალახი) бородач (трава) beard grass. ყე ყაკუხ დაჰე – ცხვირი
უროს ძოვს; ვაი ლაბწინო სენი ეს, ყაკულა დერწმალინო! – ჩვენი ნათამაშები
მწვანე მინდორი, ურობალახად ქცეული! (ხალხური ლექსიდან).

ყალ|დ|ალარ **qald|alar** გრლუგ. იხ. неврх. см. intrans. see ყალარ **qalar**.

ყალარ **qalar** გრლუგ. неврх. intrans. ჩხვლეტა (წმეჩხვლეტება) уколоться pricking.

ყალ|დ|არ **qald|ar** გრლმ. прх. trans. ჩხვლეტა (წმეჩხვლეტა) [у]колоть pricking.

ყალენო **qalenô** შიმლ. прич. particip. შერჭმული, შესობილი воткнутый being stuck in.
ტოტეს ყალენო ვარდე ეკალ ნასტ ჰალ ბაგითინას – ხელში შესობილი ვარდის
ეკალი ძლივს ამოვადებინე.

ყალიბ ბ **qalib** bd ყალიბი, ფორმა калибр, форма caliber, gauge, bore, form,
shape. ყანსალე[ჰ] მამი ყანსალე[ჰ] დოც დინს ლევდო – ახალგაზრდობაში მამი-
და ყალიბში გამოყვანილივით ყოფილიყო.

ყანო **qälô** ზმნს. нареч. adv. დღეიდან მეექვსე დღეს в шестой день с сегодняшнего
on the sixth day from today. ყანო ხილო სე ლუნალ – დღეიდან მეექვსე დღეს
იქნება ჩემი ჯამაგირი.

ყანო დ **qälô** j დღეიდან მეექვსე დღე шестой день с сегодняшнего the seventh
day from today. მაცკე ყანო ხილოლო სან ლუნალ ეცა? – ნეტავი, როდის დად-
გება დღეიდან მეექვსე დღე, ჩემი ჯამაგირი ავილო?

ყალყალას რ **qalqala'ô** jj ყარყარა, ყელმაღალი და ყელწვრილი, რაკრაკა სასმისი
каркара, кувшинчик с узким и высоким горлышком, издающим булькающий
звук Karkara, a long wine jug with a narrow spout. ყალყალასუდრქ თუშელთ ხი ჩამ-
ლიშ მელოლო – ყარყარიდან ცივი წყალი გემრიელად ილევა.

ყალჩად დდ **qalčay** dd საქონლის ტყავის გუდა ზურგზე მოსაკიდად მოწყობილი
თასმებით, მწყემსის ძველებური ჩანთა *кожаная старинная пастушья сумка,*
рюкзак an old fashioned leather ruck sack for shepherd. მეძროხეგო გიჭ დაყრელქ
ყალჩად ჯაწწლათერ – მეძროხეს ზურგზე საჭმლიანი ტყავის გუდა ეკიდა ხოლმე.

ყა-მადელ ბ **qa-madel** b ცოდვა-მადლი грех и благо good and evil. ყა-მადელ
დაჭ ცო ბაჟ – ცოდვა-მადლი არ იკარგება.

ყამირ **qamir** ყამირი, უყი, წლობით დაუმუშავებელი მიწა *целина barren,*
uncultivated land. ი მინდორ ღუხაღუქ ყამირ და – ეს მინდორი დიდი ხნის ყამირია

ყამყატრ, ყაბყატრ **qamqatô, qapqatô** სალტე, ლითონის რკალი რისამე გასა-
მაგრებლად *обруч для бочки metal hoop.*

ყანოლ მ **qanol** j სიბერე, მოხუცებულობა *старость old age, elderly period of life.*

ღემეტრენ ყაღეს ტოტი აკოდრ – ღემეტრეს სიბერისგან ხელები უკანკალებს.

ყაღეგრ დერწარ **qãlegô d|erçar** გრღუგ. *непрх. intrans.* სიბერის დაწყება (და-
იწყებს) *повернуть к старости, начинать (начать) стареть growing old.*

ყაღეგრ დირწიქაქლოლთ ბჟარკახნ ეშუქ, ლარკახან'ქ – სიბერისკენ მიბრუნების
მერე თვალსაც აკლდება და ყურსაც.

ყაღალარ **qãd|alar** გრღუგ. *непрх. intrans.* დაბერება (დაბერდება) *[по]стареть,*

[со]стариться growing old, putting on years. თოთაშ ყაბალთ ვადგოქ, ბჟარ-

წადღინ ღოსხეთილან დეცქ – თოთაში (ძაღლის სახელია) დაგვიბერდა, მგლებს
სიხარული დაუდგათ; ყაღასრ, ვუხ (უხ) დოს! – ვბერდება, რა ვქნა! ბაბრ ყაღა

სოგო თაბით – ჰაჰა მიბერდება, მგონია; ყაღან, ცოჭეკას ქეგრ ცო ვანმაკეგქ ჰონ
– არ დაბერდე, თორემ ცხვარში ველარ წახვალ; დაჭ ყაღან, დახეც და ცომაკემ
ნადეჟდ – ბერდება და იმიტომ არის შეუძლოდ ნადეჟდა.

ყაღარ **qãd|ar** გრღმ. *прх. trans.* დაბერება (დაბერებს) *[со]старить to grow old, to*

advance in age. დენი-ბუსუ ქეს ვაწრევ ყაღიქ თედოლქ – დღედაღამ ცხვრის
ღეგნამ დააბერა თედოლე.

ყანშებო **qanšebo** ზმნს. нареч. adv. სიბერეში в старости in old age. ყანშებო დაწვდეს
ლუყ დიშქ სოქ მაქ სტაკწიხრო ოჯახქ – სიბერეში ზედმეტად მძიმე უღელი და-
მაწვა უკაცო ოჯახისა.

ყაგრო ვბ **qāgō** vb აგლებ. пренебр. by m. f. ბებრუნანა (იტყვიან მამაკაცზე) стари[чо]к old
man / woman. ფსტყ დოყ დებათ სონანრო, ვანრო ატეხადვადლნრო ის ყაგრო – ცოლი
მოძიყვანეთო, ყოფილა ატეხილი ეგ ბებრუნანა.

ყაწ ბდ **qāç** bd ყანწი рог, сосуд для вина, водки drinking horn. დაღვაშას საგ
მშაყწ ყანწი ჩუქბადიქ სოქ – ბიძამ (მამის ძმამ) ჯიხვის რქების ყანწები მაჩუქა.

ყანოზ დ **qanoz** d ყანაოზი, აბრეშუმის ქსოვილი, რომელიც გამოსცემს რამდენი-
მე ფერს сорт шёлковой ткани, издающей несколько цветов sort of silk
fabric, textile. მასკარგ ყანოზქ მაწდლი ჳეხკორო – გოგოები ყანაოზის მანდი-
ლებს იხურავდნენ.

ყარ[რ]ი დ **qar[ō]** jj წვიმა дождь rain.

ყარ[რ]ი დათხე **qar[ō]** j|atxē გრღუე. непрх. intrans. წვიმს [წვიმა ტირის] дождь
идёт [плачет] it is raining [rain is crying].

ყარ[რ]ი დალრო **qar[ō]** j|ayō გრღუე. непрх. intrans. წვიმს, წვიმა მოდის (მოვა)
дождь идёт (пойдёт) it's raining/it will rain.

ყარ[რ]ი ჳასარ (ჳეტსარ) **qar[ō]** qasar (qepsar) გრღუე. непрх. intrans. წამოწ-
ვიმება (წამოიწვიმებს), წვიმის წამოყრა накрапывать, брызнуть (о дожде) to
sprinkle (raindrops). დახო ყარ[რ]ი ჳასრეგ ვუხ (უხ) დო ე დაყდალწრო
სიმწღუნბ! – მარტო წამოწვიმება რას უშველის ამ გამხმარ სიმინდებს!
ნშაწჩო ქორწხ ყარ[რ]ი ჳასწ – ღია თანჯრებში წვიმამ შემოასხა.

ყაროწ ნშან ბდ **qarō nwan** bd წვიმის ჳია дождевой червь earthworm; rain
worm. ყარ[რ]ი ნშანენ ქოკ ოთბალო სოგოაქ – წვიმის ჳიაზე ფეხი დამედგმევი-
ნა.

ყაროლოქ **qarōlē** წვიმიანი дождливый rainy, wet. ტბათნი ყაროლოქ ამწღუდ ოთქ –
ტბათანაში წვიმიანი ამინდები დადგა.

ყარაჩ **qaraç** ყარაჩი, შავი (ითქმის მხოლოდ ადამიანზე) чернокожий (человек)
black man.

ყარაჩისა **qaračsā** ყარაჩივით (ითქმის მხოლოდ ადამიანზე) **ПОДОБНЫЙ чернокожему человек like a black man.** ყარაჩისა გარჯი დეჟე ზღვაძმაქრქ სოფიკო – ყარაჩივით შავი ჩამოვიდა ზღვიდან სოფიკო.

ყარაჩისაჭ **qaračsāč** მთლად შავი **чернокожий высшей степени (человек) completely black.** ხუმ დაბწ ში: **ნარჯი დადცო სოგო, ყარაჩისაჭ** – ხომ იცნობთ: შავი მყავს აკი, მთლად ყარაჩივით (არსენ ბერთლანი).

ყარულ დდ **qarul dd** ყარაული, დარაჯი **караул, сторож guard, watchman, keeper, caretaker.** ეე ცერქეჭი დუჯ ლათინვა გიუმრგე ყარულელ – ცხვრის პირას ბევრჯერ მდგარა გიორგი ყარაულად.

ყარულობ დ **qarulob d** ყარაულობა **караулить to guard; (guarding).**

ყარულობ დარ **qarulob d|ar** გრდმ. прх. trans. ყარაულობა (ყარაულობს) **караулить to guard, to watch, watch over.** ეენ ყარულობ დარ დეწე – ცხვარს ყარაულობა უნდა (სჭირდება).

ყარუფხ დდ **qarpuz jj** საზამთრო **арбуз watermelon.** ყარუფხი ხკოლის მატლა (მატლო) – საზამთროები ზათხულში შექმოდის.

ყარლ დდ **qaryō dd** ლერწამი **тростник reed, vine.** კაწკლე ბაბოს ყარლუფ სტიფრი თეგდორ თხი – პატარაობას პაპა ლერწმის სალამურებს გვიკეთებდა; შირქიჭი, ყარლუდლოჭი, გარულ ვარშ ხეჟე – შირაქში, ლერწმებში, გარეული ღორების იცის; ყარლონ ატადში წე ლეთე – ლერწმებს ადვილად ცეცხლი ეკიდება.

ყარყური დ **qarquri j** მრ. მნ. pl. ლაქლაქი, ენის ტარტარი **БОЛТОВНЯ chatter.** ოვარ ყარყურიგო ლარკ ცო ღეფოთხ – იმათ ლაქლაქს ყურს არ ვუგდებთ.

ყარყური დეთარ **qarquri j|etar** გრდმ. прх. trans. ლაქლაქი (ლაქლაქებს), ენის ტარტარი **болтать, трепать языком to chatter, to gab.** მაცლომცქე დეთლოჭი ყარყური! – ნეტა, როდემდე რილაქლაქებ!

ყარყური დეთუენი **qarquri j|etujnî** მიმლ. прич. particip. მოლაქლაქე **болтающий, болтун chatterer, gabber.** ყარყური დეთოხი სტაკონ მოტ ბეწე ბაცბა – მოლაქლაქე კაცს ენა უნდა დაუმოკლონ.

ყარწილაღარ **qarç|d|alar** გრდუფ. непрх. intrans. აჭრელება (აჭრელდება) **пестреть.**

ყარწილაღარ **qarç|d|alar** გრდუფ. непрх. intrans. აჭრელება (რაჭრელდება) **сделаться пёстрым, пестриться, пестреть to speckle, to paint in gay colors; becoming**

colorful. დაშჩრ ლავევ ლამნი ყარწდიქ – დამდნარმა თოვლმა მთები ააჭრელა; ლაგშახ ლავ ვუდოხუდცრ: ლამნი ყარწდალდ... – მაღალ წვერებში თოვლი მოსულა აკი: აჭრელდენ მთანი... (არსენ ბერთლანი).

ყარწ|დ|არ **qarç|d|ar** გრემ. прх. trans. აჭრელება (ნააჭრელებს) сделать пёстрым, пестрить to turn in many colors. დაშჩრ ლავევ ლამნი ყარწდიქ – დამდნარმა თოვლმა მთები ააჭრელა.

ყარწ|დ|ა **qarç|d|ã** გრემ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund ყარწ|დ|არ **qarç|d|ar**. სოქორუდ ყარწდს ცო ვეთქ – მე ხელთათმანების აჭრელება არ ვიცი.

ყარწქ **qarçë** ჭრელი пёстрый colorful; pied. ყარწქერ კოტოვ ბანდრი დიხქქ – ჭრელმა კატამ კნუტები დაყარა; ყარწქ ფალან – ჭრელი ფარდაგი.

ყარწქშ **qarçëš** ზმნს. нареч. adv. ჭრელად пёстро in many colors. სე დაშას ჩხაღრი ყარწქშ დო – ჩემი და წინდებს ჭრელად ქსოვს.

ყარწმარწქ **qarçmarçë** ჭრელაჭრულა пёстрый, разноцветный multi colored; diverse in color. ყარწმარწქერ კაბეს ყარწქ ჰეპლი ლათირ – ჭრელაჭრულა კაბას ჭრელი ღილები ეკერა.

ყარწოლ **qarçol** j სიჭრელე пестрота diverse in color, multi colors. ფალან ყარწლეს ბშარკი ყარწოლ ნახა – ფარდაგის სიჭრელისგან თვალები უჭრელდება ხალხს.

ყარწუდლარქ **qarçujlärë** ჭრელსახეებიანი пёстро-узорчатый diverse ornamented. ყარწუდლარქერ ფალანეს ნატროლაშ ღედაღერ ნატო – ჭრელსახეებიანი ფარდაგის ნატვრით იჯდა ნატო.

ყა-სა: ყა-სა დ|ოტარ (დ|ეტარ) **qa-sa: qa-sa d|oṭar (d|eṭar)** გრლევ. непрх. intrans. დაჩაჩანაკება (დაჩაჩანაკდება), გაძვალტყავება, გაღატაკება, გასაცოდავება стать, сделаться жалким, беспомощным growing decrepit, growing miserable, feeble. ე სტაკოხ ყა-სა დოტქ – ეს კაცი დაჩაჩანაკდა, გასაცოდავდა. იხ. см. see ყა **qa**, სა **sa**.

ყა-სა|დ|ოტენრ **qa-sa|d|oṭenō** მიმლ. прич. particip. არათრის მქონე, უღონო, საბრალო, საცოდავი, გასაცოდავებული бессильный, беспомощный, жалкий, ничего не имеющий poor, miserable, feeble.

ყასაბ ვებ **qasab** vb ყასაბი мясник butcher. ყასბეე დახნ დაგოდოჲ, დითხ თეტრ – ყასაბი საქონელს კლავს და ხორცსა ჭრის.

ყასტარ (ყესტარ) **qastar (qestar)** გრდუე. непрх. intrans. მოშორება (მოშორდება), მოცილება расстаться, отделиться to part, to break away, to disconnect. ობი ვაშბიხნჲ ყასტჲ – ისინი ერთმანეთს დასცილდნენ.

ყასტღარ (ყესტღარ) **qastǵdar (qestǵdar)** გრდმ. прх. trans. მოშორება (მოაშორებს, მოიშორებს), მოცილება, მოსხლეტა, მოტაცება, გატაცება отделить, отбить to separate; to set apart; to capture. ნანჲხნ ბზდერ ყასტღიჲ – დედას შვილი მოაშორეს; ათხნ ასჲ ყასტღიჲ – ძროხას ხბო მოსხლიტეს; ყაჩღუდუ შიგ ადრლ ყასტბიჲ თხოგო[ჰ] – ყაჩაღებმა ორიოდუ ერკემალი მოგვტაცეს.

ყატღარ (ყეტღარ) **qatǵjar (qetǵjar)** გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. გახელა (გაახელს), გაღება (თვალღებისა), დაჭყეტა открыть, раскрыть (глаза) to open (one's eyes). ყაღჩოვ ბჰარკი ყატღიჲ – მოხუცმა თვალღები გაახილა; ვუჲც (უჲ) ბჰარკი ყეტღო, თურს სა ხიტჲ სჲ! – რა თვალღებს აჭყეტ (მიბრიალებ), განა შემეშინდება!

ყატყატ: ყატყატ ღარ **qatqat: qatqat dar** გრდმ. прх. trans. ყატყატი (ყატყატებს), ყაყანი, ხმამაღლა და უთავბოლოდ ლაპარაკი ბევრისა шум, гам, гомон, шум и гам a lot of talk, hullabaloo. სოუბგუე ყატყატ ღიჲ ილკოს სე ქუდრწლებ – ზედმეტი იყატყატა ილიკომ ჩემს ქორწილში.

ყატენრ **qätenō** ჭყეტელა чересчур пёстрый wide-eyed. ხნ დახჲჩრ ადმენჲს ცოთაუგჲ ყატენრ ღჲფხჲ – ხანშიშესულ ადამიანს არ უხდება ჭყეტელა სამოსი.

ყატღარ (ყეტღარ) **qatǵdar (qetǵdar)** გრდმ. прх. trans. დაბჲენა (დააბჲენს), გაღება открыть, раскрыть, разинуть to gape, to open. კარნდაშ დარლნ ნეე ყატღინას – თანჲრის გასათლელად დანა გაგხსენი; ბესოს ბეკხეთრჲს ჭოჭ ყატბიჲ – ბესომ გაკვირვებისგან პირი დააბჲინა.

ყაურბან, ყაურმან ბ **qaurbā, qaurmā** b ყაურმა тушённая баранина mutton innards stewed in wine. ყაურბან ჩამლ ბა – ყაურმა გემრიელია; ყაურბნჲს ვჲთაუგჲ (თოუგჲ) – ყაურმას ღვინო უხდება.

ყაფარ (ყეფარ) **qapar (qepar)** გრდმ. прх. trans. გაყოფა (გაყოფს), განაწილება (გაუნაწილებს), მოძნობა, გადაყოფა [вы]делить, [по]делить, [раз]делить

devide, distribute, share. **წელტინანბო ბჟევეჩო** ჯაჭ ღითხ მადრვაშენ ყადუნას – საახალწლოდ დაკლული ღორის ხორცი მანლს მოვუმხე.

ყათჷ (ყეუჷ) **qarã (qerã)** გრდმ. прх. trans. ინთინიტივია მასდარისთვის **ИНФИНИТИВ** для мацдара an infinitive for the gerund **ყათარ** **ɣafar**. **ადმენეე სოჭბუ დადნ ვუმ** (უმ) **ჯეჩონ დეწე ყათჷ** – ადამიანმა მომეტებული (რაც მეტი აქვს) სხვას უნდა მოუმხოს.

ყალ დ **qay** jj ყალი, შაშხი, მზეზე გამხმარი ხორცი **мясо, высушенное на солнце**, meat dried under the sun. **მინოს ხაკი ყალან დუწდიე** – მინომ ტომრები ყალქებით გაავსო; **ყალცო ცუ ჩამლო ბა** – შაშხთან ქუმელი გემრიელია.

ყაყაჩო დ **qaqac̣ḍ** dd ყაყაჩო **мак poppy**. **გოგის წეგე ყაყაჩო თალურ** – ირგვლივ წითელი ყაყაჩო ეფინა; **ყაყაჩოცო გენი ბუბკე დარ** – ყაყაჩოებთან სხვა ყვაფილებიც იყო.

ყაშ დ **qaṣã** j ბატბუტი **батибути, поджаренные зернышки кукурузы popcorn**. **ნაკვეთე ყაშე სიმინდ დივე ადკოს** – ნაკვეთში ბატბუტის სიმინდი დათესა ანიკომ; **სო ღაზე ყაშ თაგაძ ვეთე** – მე კარგი ბატბუტის გაკეთება ვიცი.

ყაჩალ ვ **qac̣ay** vb ყაჩალი **разбойник robber, bandit**. **ყაჩალუდ დუ დიკე** – ყაჩაღებმა ცხენები წაიყვანეს; **ყაჩალუდო დუ დეკლითე** – ყაჩაღებს ცხენები დააყრევინეს.

ყაწიმ დ **qac̣im** dd ყაწიმი, ვერცხლის სამკაული მამაკაცის მორთულობისთვის **украшение на сабельном и других ремнях adornment for males of sword-belt, waist-belt, shoulder-belt**. **იასონეს თურე ასო ყაწიმან დოფხითე** – იასონმა ხმლის თასმა ყაწიმებით მოაკაზმინა.

ყაჭ დ **qac̣** dd ძაფი, ყაჭი **нитка thread, string, thin cord**. **აფშრულ ყაჭუე (ყაჭეე)** **აბინო ახლულ დოფხურ სოგო** – აბრეშუმის ძაფით შეკერილი ახალუხი მეცვა.

ყაჭარ (ყეჭარ) **qac̣ar (qec̣ar)** გრდუე. непрх. intrans. გამოჩენა სხეულის ნაწილისა, რომელიც არ უნდა ჩანდეს (უჩანდეს) **выглядывать (о части тела, которая случайно открылась) to show the part of a body that shouldn't be seen**. **დათხილაძე ელნეგო ფოჯა ყაჭერ** – სატირალში ელენეს ქვედა საცვალი გამოუჩნდა.

ყაჭ|დ|არ (ყეჭ|დ|არ) **qac̣|d|ar (qec̣|d|ar)** გრდმ. прх. trans. გამოჩენა სხეულის ნაწილისა, რომელიც არ უნდა გამოეჩინათ (გამოაჩენენ) **показывать (о части тела, которую ненадо было показывать) to make the part of a body visible that**

shouldn't be seen. ნანო, ლილის მოტ ყეჭობო სოგო! – დედი, ლილი ენას მი-
ყოფს (მაჩვენებს).

ყაჭყაჭადნო **qacqacajno** მყვირალა თერის (სამოსი) слишком яркого,
крикливого цвета (об одежде) bright colour clothes. ბაცბოე ყაჭყაჭადნო
ლაჟთხუ ცო დეტხორ – წოვათუშები მყვირალა თერის სამოსს არ იცვამდნენ.

ყახეთარ **qaxetar** გრლუგ. непрх. intrans. შეცოდება (წმეცოდება) [по]жалеть,
[со]жалеть to be sorry for sb, to regret, to pity; feeling pity, forgive, pardon. ყა-
ხეთჟ სო ის სტაკ კშავე'ნჟ, ბშარწენ ვახუდ – მეცოდება ეგ კაცი, კოჭლი და
ბრმა რომაა. об. см. see ყა qa, ხეთარ² xetar².

ყახეთ|დ|არ **qaxet|d|ar** to commiserate.

ყახეთ|დ|არ **qaxet|d|ar** გრდმ. прх. trans. 1. შეცოდება (წმეიცოდებას) [со]жалеть,
[по]жалеть feeling pity, clemency; to commiserate. ცო ყახეთოიჟ ტელხოვას
დამნაშავე – არ შეიცოდა მოსამართლემ დამნაშავე; ოჯუს ყახეთოვარ ცო ჰამ-
ბალა სო – იმისი შეცოდება არ მსიამოვნებს. 2. შეცოდება (წმეიაცოდებას)
заставить кого-л. заставить [со]жалеть, [по]жалеть to make sb forgive/pardon.
ქორთო ყახეთბინას ნანენ – თავი შევაცოდე დედას.

ყახეთ|დ|უიანი **qaxet|d|ujni** მიმლ. прич. particip. 1. შესაცოდი, საცოდავი, საბრალო,
შესაბრალისი жалкий, заслуживающий сожаления pitiful, miserable, poor.
ყახეთდუიანი და ლაწმარ – შესაბრალისია ავადყოფი; ჰოხ ას ყახეთდუიანი ცომ
ჭირბა – შენ ჩემი შესაცოდი არათერი გჭირს. 2. შემცოდებელი, შემბრალბე-
ლი; ის, ვინც შეიცოდებას жалеющий someone who forgives / pardons; a person
who is sorry for sb. ეკუმფლჟ წოლბალასჟ, სო ყახეთდუიანი ცომენ და – ამ-
დენს ვწვალობ და ჩემი შემცოდებელი არავინაა.

ყახეთლაიანი **qaxetlajni** მიმლ. прич. particip. შესაცოდი, საცოდავი, საბრალო, შესაბრა-
ლისი жалкий, вызывающий жалость poor, pity, miserable. თშელოხ ნშაყი დი-
სენო ბნდერ ყახეთლაიანი და – სიცივეში გარეთ დარჩენილი ბავშვი შესაბრალი-
სია.

ყა ტეთარ (ჯოთარ) **qa qetar (qotar)** გრლუგ. непрх. intrans. ტანჯვა-წვალება
(წვალობს), ცოდვილობა мучиться, изнуряться, трудиться в поте лица
своего to distress oneself, to torture, to torment oneself. ობი ყა ტეთოშ დახერ –
ისინი ტანჯვა-წვალებით ცხოვრობდნენ; იცხარ დწრო დენლეჩჰი ყა ტეთოორ, მს

ყეიშ დახერ – ეგენი მთელი სიცოცხლე ცოდვილობდნენ, მაგრამ ღარიბულად ცხოვრობდნენ. *იხ. см. see ყა qa, ვეთარ qetar.*

ყაჭ|დ|არ qah|d|ar გრლმ. прх. trans. გამწარება (რგამწარებს), დამწარება [с]делать горьким to make bitter. **წარჭიხრ ბოლკეე ჭოჭ ყაჭბიქ ოჯუენ** – შაგმა ბოლოკმა პირი გაუმწარა მას.

ყაჭ|დ|ალარ qah|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. 1. გამწარება (რგამწარდება) стать, становиться, сделаться горьким to turn bitter. **ვარნაყ დაყოშ ბაქ ყაჭბალწ სქ** – ღორის ქადის ჭამით პირი გამიმწარდა; **წიწკეგორქდაქი ლებიგ დაჭგეს ყაჭბალწ** – წიწკისგან ღობიო გადამწარდა. 2. გადატ. перен. fig. გაცხარება (გაცხარდება), წაჩხუბება поспориться to be flushed (with), to become angry.

ყაჭქ qahč 1. მწარე горький bitter, poignant. **არაყ ყაჭქ და** – არაყი მწარეა; **ყაჭქიხრ დაშავ დოკ ლაწოდრ** – მწარე სიტყვა გულსა სტკენს; **დოშ ყაჭქ ხილწლ, მწ ნიფსწ** – სიტყვა მწარე იყოს, მაგრამ სწორი (მართალი). 2. გადატ. перен. fig. არაყი водка vodka, brandy. **ო ყაჭქ დაყალ თხოწ, ფსტუენრ!** – ის მწარე (არაყი) გამოგვიტანე რა, დიაცო!

ყაჭქეშ qahčš ზმნს. нареч. adv. მწარედ, ძალზე, ნამეტნავად, უსაშველოდ, საშინლად горько, очень, ужасно, чересчур, слишком bitterly, very, awfully, miserably, terribly. **იხოს შარწ ბშოგინრ ქორთრ ყაჭქეშ ლაწბორ** – იხო თავის გატეხილ თავს ძალიან იტკიებდა; **დარჯჯ ყაჭქეშ ლამზურ დოჭ დარ** – დარეჯჯანი ძალზე ლამაზი გოგო იყო.

ყაჭქეკაყ qahčka' მომწარო горьковатый bitterish.

ყაჭქეკაყ|დ|ალარ qahča'|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. მცირედ გამწარება (რგამწარდება) [с]делаться горьковатым to turn slightly bitter. **თიშარდაღნრ ნაჩხ ყაჭქეკაყდალწ** – დაძველებული ყველი ოღნავ გამწარდა (გამწარდასავით).

ყაჭოლ დდ qahol ჯი სიმწარე горечь bitter taste, bitterness. **წომლქ ყაჭოლ ოცწ დისტე ლათქ სოწ** – წამლის სიმწარე ახლაც პირში მიდგას; **ე ყონოხრ ფსტუენწონ შადრწ ქამქქი ყაჭოლ ცო დაგინდა** – ამ ახალგაზრდა ქალს თავის სიცოცხლეში სიმწარე არ უნახავს.

ყაჭოლ თეჯარ qahol teqar გრლმ. прх. trans. სიმწარის გამოვლა (სიმწარეს გამოივლის) пережить горе to endure, to suffer. **დუჯ ყაჭოლ თეჯარ ხილქ ცუცნენ** – ბევრი სიმწარის გადატანა მოუხდა ცუცანეს.

ყაჭოლ თასარ (თეფსარ) **qahol tasar (tepsar)** გრძმ. прх. trans. შუღლის, უსიამოვნების ჩამოგდება (ჩამოაგდება) [по]сеять вражду to cause hostility. ვაქარნ დუყეწჷ მონღვიყ ყაჭოლ თეფსარ – ძმეებს შორის მონდავები (ძმათა ცოლები) შუღლს აგდებდნენ.

ებედ **qbed** ებელი болтун talkative; chatter-box.

ებეღბა|დ|ალარ **qbedba|d|alar** გრძუგ. непрх. intrans. ებეღობა (ებეღობს) болтать to gab, to chat. ე კნათ ზორადში ებეღბალა, შარწ მჷ ცრმ დაღლჷ – ეს ბიჭი ბევრს ებეღობს, თავად კი არათერი შეუძლია.

ებეღბა|დ|არ **qbedba|d|ar** გრძმ. прх. trans. ებეღობა (აებეღებს) заставлять болтать to jabber; talkativeness. სტევაკ ებეღბადვოლრ ე შიფრ? – ნეტა, რა აებეღებს ამ შიოს?

ყდა დდ **qda jj** ყდა обложка (книги) book cover. ჟაგნოწ ყდადში – წიგნების ყდები.

ყებზ|დ|არ **qebz|d|ar** გრძმ. прх. trans. გაღვივება (გაღალვივებს) разжигать (огонь) to fire, to burn up, to kindle.

ყწიეგ|დ|ალარ (დ|წიოგ|დ|ალარ) **q[ast]eg|d|alar (d|[ast]og|d|alar)** გრძუგ. непрх. intrans. გატყეღობა (გატყეღება), მტვრევა [по]ломаться, биться to break, to fracture. კოკ დწიოგდალწ თხოგოწჷ – კოკა გაგვიტყდა; კოკი ყწიეგდალწ თხოგოწჷ – კოკები დაგვემსხვრა.

ყწიეგ|დ|ადლნრ, ყწიეგ|დ|ალინრ **q[ast]eg|d|ajlnô, q[ast]eg|d|alinô** შიმღ. прич. მნ. particip. pl. დამსხვრეული поломанные, битые broken, fractured.

ყწიეგარ (დ|წიოგარ) **q[ast]egar (d|[ast]ogar)** გრძმ. прх. trans. მტვრევა (ამტვრევს) разби[ва]ть, [по]ломать, [по]бить to break (s/he is braking). ვერეე კაკლი ყწიეგოს – ქვით კაკლებს ვამტვრევ; კამხეე ფსტარან მჷაყი ყწიეგირ – კამეჩმა ხარს რქები დაუმტვრია.

ყწიეგინრ (დ|წიოგინრ) **q[ast]eginô (d|[ast]oginô)** შიმღ. прич. particip. დამსხვრეული [с]ломанный, [по]ломанный, [по]битый broken, fractured, out of order. ყწიეგინრ ტაგნი – დამტვრეული ტოტები; ყწიეგინრ ჯამი – დამსხვრეული ჯამები.

ყწიეგუდნ **q[ast]egujnî** შიმღ. прич. particip. 1. სამტვრევი то, чем [по]ломают nutcrackers. თხილ ყწიეგუდნ გაზ – თხილის სამტვრევი გაზი. 2. მტვრეველი

тот, кто [по]ломает who is cracking the nuts. თხილ ყ[შ]ეგუენი მენუს ვადმუჟ? – თხილის მტკრეველი რომელი ხართ?

დ[შოგ|დ|ადლნრ, დ[შოგ|დ|ალინრ **d|oog|d|ajlnô, d|oog|d|alinô** მამლ. прич. particip. დამტკრეული, გატეხილი ПОЛОМАННЫЙ, БИТЫЙ broken, fractured.

ყეჟ ვბ **qeñ** vb ყაენი, ყეენი, ხანი хан khan. ყეჟ ბჟეგო[ჰ] ბახტრიონუჟ ციხ დაჰ დაკრეს ვადნი მეფეს აღუენა ძალირ – ყაენის ჯარისთვის ბახტრიონის ციხის წართმევაში მეფემ აღვანი მოგვცა.

ყევარ დდ **qevar** dd ყევარი, ორი უღელი ხარ-კამეჩი две пары волов (или буйвалов) two yokes of buffalo-bulls. ყევერენ ბედჟ ო აღმართა ჰალარ ცოსტენ-ნა დაჰმაკე – ყევერის მეტი იმ აღმართს ვერათერი აიტანს (ვერ აივლის).

ყეიშ **qeiš** ზმნს. нареч. adv. ღარიბ[ულ]ად, ხელმოკლედ бедно poorly, miserably.

ყეიშ ხილარ **qeiš xīar** გრლუგ. непрх. intrans. ღარიბად ყოენა (ღარიბადაა) БЫТЬ бедным, жить бедно to live in misery, to be poor.

ყელ|დ|ალარ (ყალ|დ|ალარ) **qel|d|alar (qal|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. ჩხვლეტა (ეჩხვლიტება, იჩხვლიტება) укалываться, колоться to prick.

ყელარ (ყალარ) **qelar (qalar)** გრლუგ. непрх. intrans. ჩხვლეტა (ჩუეეჩხვლიტება) [უ]КОЛОТЬ, укалываться to prick, pricking.

ყელ|დ|არ (ყალ|დ|არ) **qel|d|ar (qal|d|ar)** გრლმ. прх. trans. ჩხვლეტა (ჩუეეჩხვლეტს) [უ]КОЛОТЬ to prick, to prod.

ყელატკ **qelatḱ** ზმნს. нареч. adv. იოლად, ადვილად, მარტივად, უბრალოდ просто, легко easily, simply. ჯეჩოხ მოსოლ ყელატკ ცოჰანჟ დეწ აღა – სხვაზე სიავე იოლად არაგინ უნდა თქვას.

ყელმელატკ **qelmelatḱ** ზერელედ, უბრალოდ, თავის შეუწუხებლად поверхностно, бегло, беззаботно simply, superficially. სამსაუხრელჟ დეჟჩირ მალძალიჩრ დარჯნეს ზორადში ყელმელატკ შეგლბადიჟ ოთხი – სამსახური-დან მოსულმა დაღლილმა დარეჯანმა ძალიან ზერელედ დაალაგა ოთახები.

ყელო|დ|არ **qelod|ar** გრლმ. прх. trans. შეყელვა (ჩუეეყელავს), ვაზის მიკვრა სარზე подвяз[ыв]ать лозу to tie up vine to the picket. ოკუს ვაზ ყელოდბორ – ის ვაზს ყელავდა.

ყენბა|ღარ (გამოყენბა|ღარ) **qenba|d|ar (gamoqenba|d|ar)** გრლმ. прх. trans. გა-
მოყენება (|გამო|იყენებს) употребл[я]ть, пользоваться usage (will use). იგრმეს
შარწ ქონებ გოლოშე ყენბადმო – იორამი თავის ქონებას ჭკვიანად იყენებს.

ყეფ **qē** 1. გამხდარი, მჭლე, ლუბი тощий, худой lean; skinny; thin. ყეზრ ყეგო[ჭ]ი მახ
ცო ბა – გამხდარ ცხვარს ფასი არა აქვს. 2. ღარიბი, საწყალი, საცოდავი, გლა-
ხაკი бедный, жалкий poor, miserable, beggar. ყეზრ სტაკოხ ვერ აღმართმაქ
ვიზრ – საწყალ კაცს ქვა აღმართზე ეწევა.

ყეპყარ (ყაპყარ) **qepqar (qapqar)** გრლუგ. непрх. intrans. ქუხილი (ქუხს), ჭექა, დაჭე-
ქება, დაქუხება (|და|იქუხებს), გრგვინვა, [за]греметь (о громе) to thunder, to
rattle, thundering, grumbling. ფსარე წყე ვაპყი'ნე, ყარწ დეცქ – გუშინ ერთი და-
იქუხა და წვიმაც წამოვიდა; ბუსცჰაყ დოხკ ყეპყერ – მთელი ღამე ქუხდა.

დოხკ ყეპყარ (ყაპყარ) **doxk qepqar (qapqar)** გრლუგ. непрх. intrans. დაქუხება
(დაიქუხებს) [за]греметь (о громе) to thunder. შლრ. ср. comp. დოხკ **doxk**.

ყეპყ|ღარ **qepq|ar** გრლმ. прх. trans. |მო|თმენა (|მო|ითმენს), ატანა [вы]терпеть,
выносить, вынести to bear, to endure, to be patient. ვანოს ყეპყდიქ, ყეპყდიე'ნე
ილკუფ უსამართლობ, ტყუდჰინე ცო ყეპყდომაკრტე – ვანომ ითმინა, ითმინა
ილიკოს უსამართლობა და ბოლოს ველარ მოითმინა; მაცლომცრკ ვეწლოს ჰო
ყეპყგწ, ვო! – როდემდე უნდა აგიტანო, ნეტავი, კაცო (ბიჭო)!

ყეპყ|ღა **qepq|ā** გრლმ. прх. trans. ინფინიტივია მასღარისთვის инфинитив для
масдара an infinitive for the gerund ყეპყ|ღარ **qepq|ar**. ღუხანე მაცოლ
ყეპყდწ ჰამინაყ ცო მაკე – დიდხანს შიმშილის მოთმენა ყველას არ შეუძლია.

ყეპყლაღლწ დ **qepqlajlā** d მოთმინება, თმენა терпение patience, endurance. ყეპ-
ყლაღლწ ცო დაგე სოგო[ჭ]ი – მოთმინება აღარ მაქვს.

ყესტარ (ყასტარ) **qestar (qastar)** გრლუგ. непрх. intrans. მო შორება (|მო|შორდება),
მოცილება, გაცილება отделяться, отделиться, расста[ва]ться to move away,
to part. ჰსე ატადში ცო ყესტარ ნანეხწ – ბოჩოლა ადვილად არ სცილდება დე-
დას.

ყეტ|ღარ (ყატ|ღარ) **qet|ar (qat|ar)** გრლმ. მრ. прх. мн. trans. pl. ხელა (ახელს), თვა-
ლების ქონა გახელილ მდგომარეობაში иметь глаза в раскрытом состоянии
to open eyes, to goggle.

ბჭარკი ყეტ|ღ|ოშ **boarxi qet|j|oš** ზმნს. нареч. adv. გახელილი თვალებით, გონ-
ზე ყოფნით, გრძნობაზე ყოფნით **смотреть, будучи в сознании with open
eyes; be conscious.**

ყეტ|ღ|არ (ყატ|ღ|არ) **qet|d|ar (qat|d|ar)** გრძმ. прх. trans. დაბრუნა (აბრუნს), გახსნა
откры[ва]ть, раскры[ва]ть to open. ვუფ (უფ) მერცხლას ბანდრეგს ყეტ|ღ|არჰ
ჭოჭ! – რა მერცხლის ბარტყვიით ალებ პირს!

ყეტარ¹ **qepar¹** იბ. см. see ყათარ (ყეტარ) **qapar (qepar)**. ვაშას სიმძლ ყათარ სო – ძმამ
სიმინდი მიწილადა (გამიყო).

ყეტარ² დდ **qepar²** dd მყეტარი, ძაღლი собака, лаящий, гавкающий dog. თხე
უბნე ყეტარ ცოჭგჰე და – ჩვენს უბანში მყეტარი (ძაღლი) არავის ჰყავს.

ყებკ|ღ|არ **qexk|d|ar** გრძმ. прх. trans. დაბრკოლება (და|აბრკოლებს) помешать,
препятствовать to hinder, to balk. ლაწრევე ყებკოსო, ცოჭე სელხანეჰი ჩუჰი
ვუხ (უხ) დეწერ სო! – ავადმყოფობა მებრკოლებს, თორემ აქამდე სახლში რა
მინდოდა!

ყვლეფა|ღ|არ **qvlepa|d|ar** გრძმ. прх. trans. ყვლეფა (ყვლეფს) грабить, сдирать
(кожу) to gall (skin).

ყივ დდ **qiv** jj ყლორტი, ღივი росток, почка sprout. ხენბზ ყივ მასთხოვ გაზნ ბა –
ხეების ყლორტების მტერი თხაა; ყივილო ჰადწკივ ჟადრ-ჟუდრ დორ – ყლორ-
ტებში ჩიტები ყივყივებდნენ.

ყივი ხეტარ (ჯასარ) **qivi xecar (qasar)** გრძმ. прх. trans. ყლორტების ამოყრა
(ამოყრის), გაღივება пустить ростки, покры[ва]ться почками to sprout, to
germinate. ატმზ ხენივ ყივი ხეტარ – ატმის ხეებმა ყლორტები ამოყარა; ხახოვ
ყივი ჯასარ – ხახვმა ფოჩები ამოყშვა.

ყივ|ოლ დდ **qiv|ol** jj 1. სიგამხდრე, სიმჭლევე худоба leanness, thinness. შალოს
ყივლეს ნასტ ქოკი დაჰ თეჯოდო – შალვა სიგამხდრისგან ძლივს დაათრევს
ფეხებს. 2. სიღარიბე, სისაწყლე бедность, нищета, нужда bareness, misery,
poorness, poverty. მიჩგოჰი ყივოლ ბჭა სანგოჰი ლათჰე – ზოგიერთს სიღარიბე
მუდამ კარზე უდგას. 3. უბედურება несчастье misfortune, trouble. მარნ ბედარ
ყივოლ მოყ და! – რა უბედურებაა (რა საშინელებაა)!

ყივლელორ თას|დ|ალარ (თეფს|დ|ალარ) **qivlelô tas|d|alar (teps|d|alar)** გრლუფ. непрх. intrans. სიღარიბეში ჩავარდნა (ჩავარდება), გაღარიბება (გაღარიბდება) [ი]беднеть growing poor, becoming poor.

ყივლელორ თასარ (თეფსარ) **qivlelô tasar (tepsar)** გრლმ. прх. trans. სიღარიბეში ჩაგდება (ჩაისაგდება), გაღარიბება (გააღარიბებს) [с]делать бедным to make poor.

ყი[ვ]ოლ დ|ალარ (იხარ) **qi[v]ol d|a'ar (ixar)** გრლუფ. непрх. intrans. 1. გახდომა (გაახდება), გამჭლევება [по]худеть to grow thin, to lose weight. დაწინჩრ ღალიხ ჟენ ყიოლ დალარ ხეჟე – მძიმე ზამთარში ცხვარმა გახდომა იცის. 2. გაღარიბება (გაღარიბდება) [ი]беднеть becoming poor, growing poor. ჰანჟ დენი'ჰ-ბუსჟ ტოტ-ქოკი ქექადმო, ო ლე ყიოლ დალარეს ცო ვირლარ – ვინც დღე და ლამე ხელ-ფეხს ატოკებს, იმას არც გაღარიბებისა ეშინია.

ყი[ვ]ოლ დ|აგარ (დ|ახარ) **qi[v]ol d|aqr (d|axar)** გრლმ. прх. trans. 1. დამჭლევება (დასამჭლევებს), გალუბება заставить похудеть to make thin, lean. დაჟარწოლეგ დახნ ყი[ვ]ოლ დახარ – უბალახობა ცხვარს აღუბებს. 2. გაღარიბება (გააღარიბებს) [ი]беднить to make poor. ზარმაცბეგ ყიოლ დახარ – სიზარმაცე აღარიბებს.

ყი[ვ]ოლ დ|ოტარ (დეტარ) **qi[v]ol j|oṭar (j|eṭar)** გრლუფ. непрх. intrans. სიღატაკის მორევა (მმოქრევა), გაღატაკება [ი]беднеть, обнищать to impoverish, to become poor. დადიწი დისქჩრ ბადრ ბანდრან ყიოლ დეტე – უბატრონოდ დარჩენილ ობოლ ბავშვებს სიღატაკე ერევათ.

ყი[ვ]ოლ-ყაჰლან დ **qi[v]ol-qahlā d** სიღარიბე-სიმწარე, სიღატაკე, სიგლახაკე бедность, нищета misery-bitterness, poverty. ყიოლ-ყაჰლე[ჰ] დანდინას ბანდერ – სიმწარე-სიღარიბეში გაგზარდე შვილი.

ყი[ვ]ოლ-ყაჰოლ დ **qi[v]ol-qahol j|** об. см. see ყივოლ-ყაჰლან **qivol-qahlā**.

ყიტრონ **qitrō** ნორხი, ქორთა, წვნახანი молодой, сочный (о растении) fresh, pulpy.

ყიტრონ ნიტ – ქორთა ჭინჭარი; ყიტრონ დაჟარ – ქორთა ბალახი.

ყიჩ|დ|არ **qič|d|ar** გრლმ. прх. trans. გულის ამსუყება (ჩაუმსუყებს) пересытить (о еде) to feel well-fed while eating sth stodgy. კოტორ შინეგ ვაჟუგ ყიჩდირციტხარ!

– ქადის ორიოდე ნაჭერმა აგვიმსუყა აკი გული!

ყიჩო **qičō** 1. მსუყე, მსუქანი, ნოყიერი сытный, жирный (о пище) fatty, stodgy.

ყიჩო დაყარ ქასტე კუდრტუ ზაქარინ – მსუყე საჭმელი ძალე ბეზრდება ზაქაროს. 2. გადატ. перен. fig. ძუნწი скряга, скупой stingy; mean.

ყიტო მდ **qitō** jv ყვინტლი, წვინტლი сопля snotty.

ყიტორე **qitōrē** ყვინტლიანი, წვინტლიანი сопливый snotty, snot-nosed. ყიტორე ფეშკარ – წვინტლიანი ბალდი.

ყიტონ დავარ **qitōx davar** გრდუგ. непрх. intrans. გაწვინტლიანება (გაწვინტლიანდება), გაცინგლიანება засопливеть, сделаться сопливым becoming snotty.

ყლორტ მდ **qlort** jv იხ. см. see ყივ **qiv**. დახნ დახო ყლორტიგო ებწლა – საქონელი სულ ყლორტებისკენ იწევს.

ყლორტ ბდ **qlort** bd ყლუბი, ყლაპი глоток swallow, sip, gulp. ცჰაკ ყლორტ ფშელიჩო ხნ ბუდტჩეჰრას, დოკ ჩუ ხაყდარ სე – ცივი წყლის მხოლოდ ერთი ყლუბი რომ გადამეყლაპა, გული დამიმშვიდდებოდა.

ყნობა|დარ (დაყნობა|დარ) **qnoba|dar (daqnoba|dar)** გრდმ. прх. trans. მყნობა (დასამყნობს) приви[ва]ть (о растении) to inoculate, to engraft. ფსარე დაჯცჰას სხალ ყნობადბინათხ – გუშინ მთელი დღე მსხალი ვამყნეთ.

ყობზ|მალარ **qobz|alar** გრდუგ. კინხ. непрх. уменьш. intrans. dim. ანთება (აინთება ცეცხლი) зажигаться, зажечься (об огне) to make fire; to put on fire; to set fire. . ტატეჩო დასავ წე ცო ყობზლა – სველი შეშით ცეცხლი არ აინთება.

ყობზ|მარ (ყეობზ|მარ) **qobz|ar (qebz|ar)** გრდმ. აგდებ. прх. пренебр. trans. by m. f. ანთება ცეცხლისა (ნანთებს) зажигать, зажечь огонь to set fire, to make fire. ფშელ მაძვი, წე ყობზმებალე, ბანდერ – ცივა აკი, ცეცხლი აანთე რა, შვილო!

ყოდლაყრ დდ **qodla'ō** dd კოდალა дятел woodpecker. ყოდლაყრეგო[ჰ] მახე ზოქ მა – კოდალას გრძელი ნისკარტი აქვს; ყოდლაყოს თანთი დაყრ – კოდალა ჭიანჭველებს ჭამს.

ყოილ დდ **qoil** dd ყვავილი (დაავადება) оспа smallpox disease. ქიქოყ ყუდლეგ აძრთვან ხახ დავდინორ – ჩემს პატარაობას ყვავილს ბლომად ხალხი დაეხოცა.

ყოილ თეჯარ **qoil teqar** გრდმ. прх. trans. ყვავილის მოხდა (ქმოიხდის), ყვავილის გადატანა перенести, переносить оспу to have/transfer smallpox disease.

ყოილთეინრ **qoilteqinô** მიმლ. прич. particip. ყვავილმობდილი болевший оспой, перенёсший оспу human who has undergone smallpox.

ყოლ დღ **qol** dd ქურდობა воровство thievery; stealing; act of taking another's property without permission. ევ სკოლის ლამუქი დუვ ყოლი დარ – ამ ზათუ-ხუელს მთაში ბევრი ქურდობა იყო.

ყოლ დარ **qol dar** გრდმ. прх. trans. ქურდობა (ქურდობს), ქურდობის ქმნა воровать to steal sth, to rob. ტიპკეს ყოლ დორ – ტიპაკე ქურდობდა.

ყოლრ ბდ **qolô** bd 1. ხარშო, ხმელი პურის წვნიანი შეჭამანდი ყველით, კვერცხით და ერბოთი суп из сухих ломтиков хлеба с сыром, яйцом и маслом Kharsho, soup of dry bread slices with cheese, eggs, butter. მაღვა დაჰ დაყდადღჩეჩი ყოლრ თეგბორათხ – პური რომ გახმებოდა, ხარჩოს ვამზადებდით. 2. ნებისმიერ წვენში ჩაყრილი პურის ნატეხები ломтики хлеба, положенные в любой суп soup with dry bread slices.

ყომრალ **qomral** ყომრალი, ლეგა серый, землистого цвета grey color. ყომრალჩრ ბასწ ახლულ აბითნას – ლეგა თერის ახალუხი შევაკერინე.

ყონარ|დ|ალარ **qonar|d|alar** გრდუვ. непрх. intrans. გაახალგაზრდაგება (გაახალგაზრდავდება) [по]молодеть growing young again. ვარდა ჰალრ-ჰალრ ყონარ-ლა – ვარდა უფრო და უფრო ჯეილდება; მანან, ყონარლ, ხეცი ჰო! – მანანა, ჯეილდება, იცი! ლამარ ბაობაბეგორნაჩრ ჰალრ ყონარლ, დახეც და იშტ ჰანჰანკადნრ – ლამარა ბაობაბისგან ჯეილდება და იმიტომაა ასე გახარებული (აღტყინებული).

ყონარ|დ|არ **qonar|d|ar** გრდმ. прх. trans. გაახალგაზრდაგება (გაახალგაზრდავებს) [с]делать молодым, омолодить to become young again. ვაშ-ვაშრეგ სტაკ ყონარვო – გაპარსვა კაცს აახალგაზრდავებს.

ყონოლ დღ **qonol** jj სიყმაწვილე, სიჭაბუკე, ახალგაზრდობა, ყმაწვილქალობა, ყმაწვილკაცობა, ბედნიერი ასაკი юность, молодость, счастливый возраст youth, boyhood, adolescence. ბუდრკლარწ ციმრ ყოლჰა'ე ზორწ ვარე, ყაღჰა'ე – ბურკიანთ ციმო ახალგაზრდობაშიც ყოჩალი (გულადი) იყო და სიბერეშიც.

ყონოლ დ|აყარ **qonol ja'ar** გრდუვ. непрх. intrans. სიჭაბუკეში შესვლა (შევა), მომწიფება (სიმწიფის მოსვლა) возмужать, вступать (вступить в спелость)

growing up; becoming adolescent; turning into youth. სე ვაჰჷ ყონოლ ძეჟქჷგჷ – ჩემი შვილის სიჭაბუკეჷ მოვიდა.

ყონოლ|ძეჟენრ **qonol|je'enô** შიშლ. прич. particip. სიჭაბუკეჷში შესული (ის, ვისაც ეახლა სიმწიფე) ставший юношей young, adolescent.

ყონოლ **qonô** ახალგაზრდა молодой young. ყონოჩრ ფსტუმჩგო[ჰ] ჩხნდურ დალირ – ახალგაზრდა ქალს წინდა ეჭირა; ყონოლ კნათ – ახალგაზრდა ბიჭი; ყონნი ბა-ლორ – ახალგაზრდები მოდიოდნენ.

ყოპჷ **qopq j** ფიფქი, ყაპი, ახალნათოგარი пороша snowflake. გოგხეჟ ყოპჷ ატურ – გარშემო ყველგან ფიფქი ეფინა.

ყორ|დ|ალარ, ყურ|დ|ალარ **qor|d|alar, qur|d|alar** გრლჟ. неврх. intrans. დაყრუება (წდასყრუებება) [о]глухнуть deafen, becoming deaf. იგსებ ქიქოყდოლოლ ყორ-ვალ – იოსები ადრიდანვე დაყრუებდა.

ყორ|დ|არ, ყურ|დ|არ **qor|d|ar, qur|d|ar** გრლმ. прх. trans. დაყრუება (წდასყრუებს) [с]делать глухим to make deaf. ჰარხოჷ ჰარჩ თათხეჟ ყორვინორ – მეწისქვილე წისქვილის გრუხუნს დაეყრუებინა.

ყოროლ, ყუროლ **qorol, qurol j** სიყრუე глухота deafness. ყორლეგორქდა[ჰ] ცომ ხაწჷ სო – სიყრუის გამო არაფერი მესმის.

ყორტ ბდ **qort bd** იბ. см. see ყლორტ **qlort**. ბროწოლ დაკდეჟჩე[ჰ] ყორტ ყორტენმაქ ბეპტოს – ბროწეულის გახსენებისას ყლოუს ყლოუპზე (ნერწყეს ნერწყეზე) ვყლაპავ.

ყორულ **qoruy j** ყორული, ნაკრძალი სათიბი охраняемое пастбище guarded pasture, grazing land, grassy area where livestock graze, preserved grassland. ახრინაძ-ნრ ყუძრლი იორმაქ ლეცდინათხ – თოხლებისტვის ყორულეჷ იორზე დავიკავეთ.

ყოჩალ **qoçay** ყოჩალი молодчина, бравый, деловой, решительный brave, courageous. ყოჩალ ვანოჰრ! – ყოჩალი ყოფილხარ!

ყოჟ ბდ **qo' bd** ყვაჷ ვорона crow, raven. კნათინ ყოჟჷ ბჷ ხეთ – ბიჭებმა ყვაჷის ბუდე იხოვეს; ხენმაქ ყოჟი ლედახკერ – ხეზე ყვაჷეჷბი ისხდნენ.

ყოჯჷ ვბ **qoʒ vb** მოხუცებული კაცის ეპითეტი эпитет престарелого мужчины epithet for an elder men. ყაჩრ სტაკოს ბეკიჭადნრ ყოჯჷ დწლათჷ – მოხუც კაცს ხუმრობით ყოჯჷას ეძახიან ხოლმე.

ყრანტ დდ **qraṭ** dd ყრანტალი карканье saw, croak. ყორან ყრანტუე ჰალ ჰეწამხო-
რათხრ – ყორანის ყრანტალი გვალვიძებდა.

ყუე¹, ყუ ვბ **quv¹**, **qu** vb ქურდი вор thief, robber, burglar. ყუეე ქადრცხი აჰან – ქურდმა
ტანისამოსი მოიპარა; ყუიე წა დშოგონ – ქურდებმა სახლი გატყეს; მთავრბას
ზორადში ლეხონე, დასჯოდხო ყუეი – მთავრობა ძალიან ეძებს და სჯის ქურდებს.

ყუე² ბდ **quv²** bd ყუა (ცულისა, პურისა...) обух; горбушка back / blunt side of (axe,
bread...). დიკ ყუეეე დიშდებ! – ცული ყუით დაარტყი! სე ვაშენ მაგრ ყუეეე
ცრმ თელერ – ჩემს ძმას პურის ყუას არათერი ერჩია; ბადრინ მაგრ ყუეე წონა-
ლა – ბავშვებს პურის ყუა მოსწონთ (უყვართ).

ყუეეე¹ **quvtē** ყუათიანი питательный nourishing, nutritious. ყუეეე¹ დაყარ დეწეთ
ვანხრ – ყუათიანი საჭმელი გვინდა; წოვათე ყუეეე¹ დაყარ ხეეე – წოვათაში
ყუათიანი ბალახი იცის.

ყუთ ბდ **qut** bd ყუთი сундук, ящик chest, box. ყუთეე¹ შუში დაჰხკე – ყუთში შუ-
შები აწყვია; ყუთილოე¹ წული ბაჰხკე – ყუთებში წაღები აწყვია.

ყუეე² დდ **qujk** dd სადღეებელი, რძისგან კარაქის მისაღები ხის მოგროხო, ძველე-
ბური კასრი старинная деревянная маслобойка churn, vessel in which butter is
made. ყუეეე² შურ ლეფსრ – სადღეებელში რძეს დღეებენ; ყუეეე² ბუხ
ლაქბალან – სადღეებელს ძირი მოსძვრა.

ყუეე³ **qujlī** ქურდი вор, занимающийся воровством thief. ყუეე³ სტაკ – ქურდი
კაცი; ყუეე³ სტაკონ თეშლადლან ცო და – ქურდ კაცს ვერ ენდობი. შდრ. ср. comp.
ყუეე **quv**.

ყუეე⁴ ბდ **qujčī** bd ყოხი, ერკემალი баран-производитель ram. ყუეე⁴ დახე, დჰაბდალინრ მჰაყუე და – ყოხს გრძელი, დაგრეხილი რქები აქვს; ყოხი ქალიქან
ვაშბანს ლეთდლათერ – ყოხებს ქალაქებში ერთმანეთს აჭიდავებდნენ ხოლ-
მე.

ყუეე⁵ ბდ **qulba|dar** გრდმ. прх. trans. ყმუილი (ყმუის) выть to howl, to wail. ცჰა,
ფჰარავსან ყუეე⁵ დაღებლე¹ – აბა, ერთი, ძალივით იყმუვლე! ბჰარწადღე
ყუეე⁵ დაღო – მგლები ყმუიან.

ყუეე⁶ ბდ **qumbar** jj ყუეე⁶ ბრა бомба, снаряд bomb, grenade, shell. ყუეე⁶ ბრან
სეტყრ დაღორ – ყუეე⁶ ბრების სეტყვა მოდიოდა; ყუეე⁶ ბრეე მეღში სტაკ თან ვაჰან –
ყუეე⁶ ბრამ რამდენიმე კაცი ჩაიტანა.

ყუნა|დ|არ **quna|d|ar** გრლუგ. непрх. intrans. ტკივილისეული ღრღნა (ტკივილი ღრღნის) **НЫТЬ (от боли) gnawing / suffering from pain.** გაგუდ ყუნადმარეხ გაგებ მალქ თედლიგოჩქი – მუხლების ტკივილისგან ჭკუა დაეკარგა თედლის.

ყუნწ დდ **qũnc** dd 1. ყუნწი (ნაყოფისა) **плодоножка stem (of fruit).** ბალგოჩქი დახქყ ყუნწ და – ბალს გრძელი ყუნწი აქვს. 2. ყუნწი (ნემსისა) **УШКО (ИГОЛКИ) hook of the needle.** მხს ყუნწეს მუღ უდღნას – ნემსის ყუნწში ძაფი გავუყარე.

ყუნჭულ დდ **qũncul** dd კუნჭული **УГОЛОК corner, angle.** მიჩმაჩქი ყუნჭულეჩქი ცჰა ჩარქაქარ ვენქ ტყოც ლათაძოლორ – სადმე კუნჭულში ერთი ჩარქეა ღვინო კიდევ იდგება.

ყურ დდ **qur** dd 1. ყურე, კუთხე ხმელეთში შეჭრილი ზღვის, ოკეანის ნაწილი **залив gulf, bay, inlet.** გემ ფსარედლორ ყურეჩქი ლათე – გემი გუშინდლიდან ყურეში დგას. 2. საცხოვრებელი ფართის კუთხე **УГОЛ ЖИЛОЙ ПЛОЩАДИ place for living.** ქოჯრ სანი ყურეჩქი ღებადე – ცოცხი კარების ყურეში დგას. 3. მთის ძირში ან ტყეში შეჭრილი ვაკე ადგილი **УГОЛ, ВРЕЗАВШИЙСЯ В ОСНОВАНИЕ ГОРЫ ИЛИ ЛЕСА flat / open space cut into the bottom of mountain.** აღუდნი დახკლომცრ ბადრთლი ფხაკალყურე დხხერ – აღვანში გადმოსახლებამდე ბერთლანები ფხაკალყურეში (კურდღლების ყურეში) ცხოვრობდნენ; უდსჰეც მარწიწყურა – იქვე იყო წიწყურე (წიწალყურე).

ყურასრ **qura'ð** უყურო **безухий earless.** ყურასრ ათავ ასე დიქ – ყურა (უყურო) ფურმა ხბო მოიგო.

ყურბლასრ დდ **qurbla'ð** dd ყურბელა **уховёртка earwig.** ყურბლასოს (ყურბალასოვ) ვუნახ (უნახ) დაყრ – ყურბელა რადაცას ჭამს; ბალეს ყურბლასუდ დუდზდისქ – ბალს ყურბელეხი დაეხვია.

ყურბლასრ დ|არ **qurbla'ð d|ar** გრლმ. прх. trans. ჩაყურყუმელაგება (ჩაყურყუმელაგდება) **нырять, нырнуть, опускаться головой в воду to dive.** ყურბლასრ დომ სადუხ ცო დეწეჩქი დახა – ჩაყურყუმელაგებისას არ უნდა ისუნთქო.

ყურთმაჯ დდ **qurtmaž** jj ყურთმაჯი, ძველებური ქართული კაბის სახელო, რომელიც მაჯასთან სამკუთხედად მთავრდება **рукав старинного грузинского платья, заканчивающийся у запястья треугольником sleeve of an old Georgian dress that has a traingle shape at the wrist.**

ყურთმაჯარქ **qurtmažarë** ყურთმაჯებიანი, ზემოთ აღწერილი სახელოთი **со старинным рукавом with a sleeve that has a traingle shape at the wrist.**

ანკუდგოაჰი ყურთმაჯჯარქ ჩოკასო დაფხანლათერ – ანიკოს ყურთმაჯჯებანი ჩონა ეცვა ხოლმე.

ყურუმსად **qurumsay** ყურუმსადი, სალანძღავი სიტყვაა «курумсаги», ругательное слово son-of-a bitch, a swear word.

ყურუჟ **qurū** 1. ყრუ глухой deaf, unable to hear. ის კაწკლობადოლო ყურუჟ ვა – ებ პატარაობიდანვე ყრუა; რუსუდა!.. ბა, ე ჰქვ დად ყურუნი ვა, კაცუმონორ [მიტოს] – რუსუდა!.. ვა, ე მამაშენი ყრუა, კაცოო, [ეთქვა მიტოს] (არსენ ბერთლანი). 2. გადატ. перен. fig. მიყრუებული, მივარდნილი ადგილი ГЛУШЬ remote place, slum. ყურუჟი ადგლახ ლილნათხ, მხ ავ ცო დარ – მიყრუებულ ადგილებში ვიარეთ, მაგრამ ნადირი არ იყო.

ყურყუმელასო დდ **qurqumela'ō** dd ლურჯუმელაობა ныряние grumbling diving.

ყურყურ დდ **qurqur** dd ყურყური урчание (в желудке) rumbling (in stomach). გაკუმრქ ყურყურ დალორ – მუცლიდან ყურყური ისმოდა.

ყუყნასო დდ **quqna'ō** jj ბუკი, საყვირი труба, por trumpet. ყუყნასუმე შეყრ მექმიქ – ნალარით ყრილობას უხმეს.

ყუმყუმ (ყუმყურ): ყუმყუმ (ყუმყურ) დარ **qušquš** (**qušqur**): **qušquš** (**qušqur**) d|ar გრდმ. прх. trans. ჩიჩინი (უჩიჩინებს, ეჩიჩინება) твердить одно и то же, уговаривать, убеждать to repeat over and over again. ოჯუმოლქ ყუმყუმ (ყუმყურ) დიქ ფსტუნავ მარაგო, მქ შადრი ნან-დადეხქ ბედ ვანქ – იმდენი უჩინა ცოლმა ქმარს, რომ თავის დედ-მამას გაჰყარა.

უ

შაბ ბ **šab** b შაბი квасцы alum, double sulfat. მურჯქ ჩი შაბუმე წემოდო (წანარდო) – მღვრიე წყალს შაბით წმენდენ (ასუფთავებენ).

შაბათ დდ (შაბთინჲ დდ) **šabat** dd (**šabtinā** jj) შაბათი суббота Saturday. შაბთინეჰი წინუს ოთჲ დადამ დახქ – შაბათს პატარძალი მამის სახლში (მამისას) ღამე დასარჩენად წავიდა.

შაბარტყალ ბდ **šabartqal** bd სახელდახელოდ კეცზე გამოძახვარი ძალიან თხელი პური тонкий хлеб, на скорую руку испечённый на сковороде Thinnest bread hastily baked on bread baking dish. **მარ-ბადერ ვაშბისარ დახკლუნბ** თამროს შაბარტყლი დათა – ქმარ-შვილის შინ მოსვლამდე თამარმა ხშიადები გამოაცხო.

შაბაშ ბ **šabaš** b ღვრიტა, მაჭიკი, გამხმარი გუჯაბი сычуг barm (for cheese). **მაქ დაჯეჩრ ჩუენბ ლე ასე შაბშევ ნახხ თეგოდრ ბაცბივ** – მაწოვარი ბატკნის, ან ხბოს ღვრიტით ყველს აკეთებენ თუშები. შლრ. ср. comp. **გუჯაბ gužab**.

შაბედო|დ|არ, შებედო|დ|არ šabedo|d|ar, šebedo|d|ar გლმ. прх. trans. შებედვა (შეჭბედავს) осмеливаться (сказать кому-л. что-л) to dare saying sth to sb.

შაგირდ დდ **šagird** dd შეგირდი ученик (ремесленника) apprentice, learner. **კუნ-ღარბ შაქრო ყოლქეჭი შაგირდელ ლელინბ ვა** – კუნაანთ (ნაკვეთაური) შაქრო ახალგაზრდობაში შეგირდადაა ნატარი.

შავადნა avajnō ირგვლივ გაშეფებული სრული სიჩუმე, სიმყუდროვე полная тишина, уют кругом complete silence; calmness; cosiness spread around. **მოლყ შავადნა და!** – როგორი სიჩუმეა! **ნახ ლაჟმე დახეჩქიდლოლ ალნიჩქი შავადნა ლათლათე** – ხალხის მთაში წასვლის მერე ალვანში სიწყენარე ჩამოდგება ხოლმე.

შავარდა, შევარდა დდ **šavardā, ševardā** dd შევარდენი сокол falcon, hawk. **შავარდნელ ვირწნოჭრასრ, დახკადრჩხ ქორთილდაჩქი ლელინგარას** – შევარდნად რომ გადაექცეულიყავი, ღრუბლების თავზე ვივლიდი.

შავბა|დ|არ (დაშავბა|დ|არ) šavba|d|ar (dašavba|d|ar) გლმ. прх. trans. დაშავება (დასაშავებს, რამეს გასაფუჭებს) испортить что-л. **damaging, spoiling.** **ღუხლიჩრ აღმინევე ვეჩუდშნი საქმ შავბადმო** – უკუღმართი ადამიანი სხვებს საქმეს უფუჭებს.

შავდლით šavdyit ზმნს. нареч. adv. შავი დლით, გაჭირვებით, ძლივს-ძლივობით, წვალებით еле-еле, с трудом, мучаясь unhappily, with difficulty. **შავდლით ვაჯვინას ქერო დისქოვ ვჭიუც ბადრ ვოჭ** – შავი დლით გაგზარდე ქვრივად დარჩენილმა ოთხი ობოლი ბიჭი.

შავითშავ šavits'av ზმნს. нареч. adv. გაუხარებლად, მძიმედ без радости, безрадостно, трудно, с трудом unhappily, with difficulty. **მუეჩრ მარან ქორე**

შავითშავ დახე სე დენოლ – ცუდი ქმრის ხელში გაუხარებლად ჩაიარა ჩემმა სიცოცხლემ.

შავგრემელ **šavgremel** შავგვრემანი смуглый swarthy, having a dark complexion. მიხაკო შავგრემელ კნათ ვა – მიხაკო შავგვრემანი ბიჭია.

შავგრემელკაც **šavgremelka'** მოშავგვრემანო смугловатый somewhat a dark-complexioned. შავგრემელკაც დაჰრიაჰო, ლამზურჰ ხილრაჰო! – მოშავგვრემანო რომ ყოფილიყავი, მართლა ლამაზი იქნებოდი!

შათრ ძძ **šatô** ჯ დორბლი, ნერწყვი слюна slobber, saliva. ოგუფოლჰ დისტრჰ შათუფ დათხე – მას პირიდან დორბლ[ებ]ი ჩამოსდის.

შათლაკ **šatlak** დორბლიანი слюнявый, слюняй slobbery, dribbling, draveling.

შათხ: შათხ ჰერწარ (დერწარ) **šatx: šatx herçar (d|erçar)** გრღუფ. непрх. intrans. მოხრა (ქმოიხრება), მოკუხვა согнуться, сгорбиться bending. ვაუხტე შო ვადხეჰქლოლთ ბუბლენთ გიგო დენიფ შათხ ვერწირ – სამოცი წლის შესრულების მეტე ბობლიანთ გიგო მთლად მოიკუხა.

შათხ|დერწინო **šatx|d|erçinô** მიმლ. прич. particip. დახრილი; მოკუხული нагнувшийся; сгорбившийся, сгорбленный bent, stooped, round-shouldered.

შათხელთ **šatxelī** ორწვერი, ორმაგი, ორთა, ორპირი (ნაგრეხი, ნაქსოვი...) двойной (о пряже, вязании...) two folded thread, double, twofold (twisted, knitted...). ხაკენ ბაქი შათხელიხო ბაწრეჰ ჰადჰყნათხ – ტომარას პირი ორწვერად ნაგრეხი ბაწრით შეფუკარით (მოფუჭირეთ); კაბენადნო შათხელთ ჩით იცნას – კაბისთვის ორმაგი ჩითი ვიყიდე; მაწოთ შათხელიხო მარლაჰ წურადმო – მაწონს ორპირ მარლაში წურავენ.

შათხ|დ|ჭანინო **šatx|d|oapinô** მიმლ. прич. particip. ორმაგად ნაგრეხი, ორწვერი вдвое скрученный, сдвоенный double twisted, stranded. ადნკოს შათხ დჭაპჩო ბაწრჰ მჰშ ბო – ანიკო ორწვერი ძათით შალს ქსოვს.

შათხ ხილარ **šatx xil'ar** გრღუფ. непрх. intrans. დახრა (დაიხრება), დაკუხვა согнуться, нагнуться to bend, to stoop. მაცმე ვერეგო შათხ ხილნას, თჰუ შარნ ბატთ – როცა ქვისთვის დავიხარე, ძალლი გაიქცა.

შადბამჰ დ **šajbamã d** შაბიამანი медный купорос blue vitriol (copperas). შადბამნეს (შადბამანეს) ნაჩხ ხადრცნას – შაბიამანში ყველი გავცვალე.

შადრ[ი] šajr[ī] იხმარება მსაზღვრეულად ნაცვალსახელის ნაცვლად ყველა ბრუნვაში, გარდა სახელობითისა *употребляется как определение взамен местоимения used as an attribute instead of the pronoun in all cases except for the nominative one* შდრ. სრ. comp. **შარძ šarī**.

შადრალინრ, შედრალინრ šajralinō, šejralinō თავისნათქვამა, ჯიუტი *упрямый stubborn, obstinate*. **დახო შადრალინრ ცო ვეწქ სტაკ ხილწ, კაძიკ ვეჩოიგრ დეწქ ლარკ ლოფწ** – სულ ჯიუტი არ უნდა იყოს კაცი, ცოტა სხვასაც უნდა დაუგდოს ყური.

შადრვწ, შარლწ šajrvā, šarō თვითონ, თავად, თავისით *сам self, himself, herself, oneself*. ივსებ **შადრვწ ვახქ ახმიტრ** – იოსები თავად წავიდა ახმეტაში; **ო შარლწ ლიფი შარახ, ას ბიჭრას დონადნრ** – ის თვითონ ამბობს თავის თავზე, *მე მოვიპარე ცხენით*; **ოკუს შარლწ აღრ შარახ, ვუნქ (უნქ) საჭირრ და** – ის თვითონ იტყვის თავის თავზე, რაც საჭიროა; **შარგორქ ხაყწ სწ ვუმაყ (უმაყ)** – თვით მისგან გავიგე ყველაფერი; **სწ შარგრ ლეყე აღწ ცჰა დოშ** – მე თავად მისთვის მსურს ერთი სიტყვის თქმა; **შარნაყ ცო ხეყე ოკუდნ შარძ ამბუდ** – თვითონაც არ იცის იმან თავისი ამბავი.

შადრმარლწრქ šajrmar'fārē თავნება, კერპი, ურჩი, ჯიუტი *своенравный, упрямый willful, capricious, obstinate*. **შადრმარლწრხოვ ვეჩრხ ცრმ ხეტრ** – ჯიუტი სხვებს არაფერს ეკითხება; **ათხ შადრმარლწრქრ დაჰოხ დორათხ ამბუდ** – ჩვენ თავნება გოგოზე ვლახარაკობდით.

შადრშუდრრ, შადრშურ დ šajršujrī, šajršur d შარიშური *шорох, шелест rustle, lisp, murmur, whisper*. **ჯანგ დუხეწქ შადრშურწხ ვაყდირას ლარკ** – ღობის ძირიდან შარიშურებს მოვკარი ყური.

შადრშუდრრ (შადრშურ) დ|არ šajršujrī (šajršur) d|ar გრდმ. прх. trans. **შარიშური (შარიშურობს) шелестеть, издавать шорох rustling**. **აფრშულქერ კახეგ შადრშურ დორ** – აბრეშუმის კახა შარიშურობდა.

შადრჩუჰ, შედრჩუჰ šajrčuh, šejrčuh *ess. ზმნს. нареч. adv.* თავისას, შინ, თავის სახლში *у себя, в своём доме at home, in his house*. **ნიკლოზე შადრჩუწქ ვარ ფსარედოლწ** – ნიკოლოზი შინ იყო გუშინდელს აქეთ.

შადრჩუ, შედრჩუ šajrču, šejrču ზმნ. нареч. adv. თავისას, შინ, თავის სახლში К себе, в свой дом, домой at home, in his house. **კიმრ ღუდთხეც შადრჩუ ვახერ** – კიმო წელანვე შინ წავიდა. შლრ. ср. comp. **შარჩ šarī**.

შარახ šarax თავის თავზე, თავის თავს, თავისი თავის შესახებ о себе, на себя about oneself. **პეტრ შარჩ ლიფი შარახ, ზორჩ ვასუდნრ** – პეტო თვითონ ამბობს თავის თავზე, *ყოჩალი ვარო*.

შარახ დოწარ šarax dloçar გრძმ. прх. trans. დაყოლიება (დასიყოლიებს), აყოლიება, გადაბირება увлечь, увлечь за собой, привлечь на свою сторону, завербовать to try to persuade sb. **დადეთეს ბზდრი შარახ ღუდწნო'ერ ნანახ ცო ხატომ პაქსია'ე დიკნორ** – დავითს ბავშვები აყოლებინა და დედების დაუკითხავად პანკისში წაეყვანა.

შარგუძე ებწარ (ოწარ) šargujh ebçar (oçar) 1. თავისკენ ზიდვა (თავისკენ ეზიდება, ეწევა), თავისკენ თლა всё тянуть к себе, в свою пользу to drag everything to his side, to appropriate. **ე სტაკოვ ბჟა შარგუძე ებწო, ვუმაყ (უმაყ) შარნანრ დეწე** – ეს კაცი მუდამ თავისკენ ეწევა, ყველაფერი თავისთვის უნდა. 2. თავის მხარეზე გადაყვანა, გადაბირება перетянуть на свою сторону, завербовать to persuade sb to support you. **ნანახ ბზდრი შარგუძე ოწი** – დედამ ბავშვები თავის მხარეზე გადაიბირა.

შარგუძე დერწიდარ (ჰერწიდარ) šargujh dlerčidar (herčidar) გრძმ. прх. trans. თავისკენ მიბრუნება (მიაბრუნებს), თავისკენ მიტრიალება, გადაბირება повернуть, поворачивать к себе, привлечь, привлечь на свою сторону, к себе, завербовать to persuade sb to support you, to try to attract sb. **დადფსტუნავ მარ შარგუძე ვერწვიენე, ოც მარ ბზდრინ ყიყამ ეთოდანრ** – დელინაცვალმა ქმარი თავისკენ მიბრუნა და ახლა ქმრის ბავშვებს (გერებს) შავ დღეს აყრის თურმე.

შარგუძე დარლარ šaragujh darlar გრძმ. прх. trans. თავისკენ თლა (ითლის), მიკერძვა стараться только для себя, в свою пользу to try to gain, get sth only for you. **სტაკოვ ბჟა შარგუძე ცო დეწე დარლ** – კაცი სულ თავისკენ არ უნდა თლიდეს.

შაირ ბლ **šair** bd შაირი частушка light mocking verse. ცუფ (ცუფ) ბჭაკნის ჰეტბი-
ენრ ბა მეძროხი შადრახ – ქუმლის (ქუმლიანი) გულებივით დატენილები არიან
მეძროხეები შაირებით.

შაკიკ ღ **šakik** d შაკიკი мигрень migraine, sick headache, headache which causes
nausea. შაკიკეგორნაჰჰრი ქორთო ლადჷრ რუსუდენ – შაკიკისგან თავი სტკივა
რუსუდანს.

შალათ ღ **šalap** dd შალათა дикое сорго Johnson grass. სიმბლო კონი შალათე
ახკრ – სიმინდის კონებს შალათით კრავენ.

შალთ ძ **šalt** jj ხანჯალი кинжал dagger; poniard. ფილრა პოვლჷ შალთი დეთომ
ვშევირ – ფილიანთ პავლე ხანჯლების ცემით მოკლეს; ტათბუგ დოფხიჷრ
შალთეგ ბჭარკ ბაჰს სჷ – ვერცხლით შემოსილმა ხანჯალმა თვალი მომტაცა.

შალშ ღ **šalsī** dd შალაშინი рубанок plane, type of tool.
შალშ ჰაგარ (ჰეგარ) **šalsī haqar (heqar)** გრდმ. прх. trans. გაშალაშინება
([გა]შალაშინებს), შალაშინის გასმა выстрогать to plane. შალშ ცო ჰაგომ
ფიცრი ბატნელ ცო ეტრ – გაუშალაშინებლად ფიცრებს იატაკად არ აგებენ.

შალშწი **šalsīčī** უშალაშინო[ღ] без рубанка without plane. მათხეჰ ლე ქეწ ბა-
ცავ ცო ვაჷ, ლე შალშეწი რაჰოგ – ქვეყანაზე (სამხეოზე) არც უცხვარო თუ-
შია და არც უშალაშინო რაჰველი.

შამა ძ **šamā** jj შამანი, სუსტი არაყი слабая водка light vodka. შამენ ვატენრ ისაჷქ
ნაყაჰჷ ჩუ თუდჷვისნორ – შამანისგან გახეთქილ ისაკოს გზაში ჩასძინებოდა.

შამბ ღ **šamb** dd შამბი бурьян wild grass, tall weeds. შაჷმბერნა ღარჷ, ოსი ჩნა
თჰაჷი დოტურ – შამბიანი (შამბნარი) იყო და იქ დათვის ნათეხურები მიდიოდა.

შამფურ ღ **šampur** dd შამფური вертел spit, skewer (for roasting). შამფურეს
შეელჷ წოდ ოლრ – შამფურზე შვლის მწვადი ააცვეს; მიხოს შვრდჷ შამფური
ღარღრ – მიხომ შვინდის შამფურები გამოთალა.

შანარ **šanar** შანარი, წყნარი, მშვიდი спокойный, уживчивый (человек) calm;
peaceful; quiet; steady. შანარ სტაკოვ ატადში ბუჰ ცო ბანკრ – შანარი კაცი აღ-
ვილად ჩხუბს არ გამართავს; შანარჩოგო[ჰ] (შანრეგო[ჰ]) მახჷ დენოლ მა – შა-
ნარს გრძელი სიცოცხლე აქვს.

შანარ ვჷ **šanar vë** სუსტი ღვინო некрепкое, слабое вино weak (light) wine.

შანდალ დდ **šādal** dd შანდალი подсвечник candlestick; candleholder. შანდალქი სანთელ აუკუ – შანდალში სანთელი ანთია; შანდალი სანთელ ოთახებთან! – შანდალში სანთელი ჩადგით! საყდარ შანდალს დარ დუწინო – საყდარი შანდალებით იყო სავსე.

შანტალს **šātalsā** „შანტალივით“, მთლად სველი мокрый до последней нитки completely wet. თხაბუსუ ნაყა ყარ ვაცე'ნე სოხ, შანტალს ვეცნას ჩუ – წუხელ გზაში წვიმა დამეწია და მთლად სველი [შანტალივით] მოვედი შინ.

შარ¹ დდ **šar¹** dd დო пахта buttermilk. შარეგ ვა ბარსტობო – დო ღორს ასუქებს; ლამუქი შარი დაჰ მესკდალათე – მთაში დოქებს ღვრიან ხოლმე.

შარქ **šarē** დოიანი, დოზე დამზადებული კერძი; დოში ამოსვრილი რამ заготовленная на пахте еда; что-нибудь, запачканное пахтой covered in buttermilk.

შარ² ბდ **šar²** bd შარი придирка, кляуза cavil, objection. შარეს ვშიროშ ბუჰ ბაძუ – შარს ხშირად ჩხუბი მოსდევს.

შარ ოლარ (ებლარ) **šar olar (eblar)** გრძმ. прх. trans. შარის მოდება (მოსდებს) придираться, придраться to slander, to blame. ბაძლეგორქ იწატე თუმნეს დო ეცი'ნეს, ვქ შარ ოლარ სოხ – ბასილისგან ორას თუმნად ცხენი ვიციდე და მერე შარი მოძლო.

შარ|დ|არ **šar|d|ar** გრძმ. прх. trans. გასწორება (გაასწორებს), მოშანდაკება; დახვეწა [с]делать плоским; гладким to make flat; smooth. ნინოს ნაბდურ შარდიერ – ნინომ ქეჩა გააბრტყელა (გატკიცა); ელოს აძენი შარდორ ჩხადრი დ – ელო ნართს ხვეწდა წინდების [მო]საქსოვად.

შარბათ დ **šarbat** d შარბათი шербет sorbet, sherbet, frozen dessert flavored with fruit and made with milk and egg white or gelatin. აძირანლარი შარბათს მაწრ ვქ მილნათხ – აძირანანათას შარბათივით ტკბილი ღვინო ვსვით.

შარვალ დდ **šarval** jj შარვალი брюки trousers. ცო წონალა სო, მახკარე მქ ვასერეს შარვლი დოთხი – არ მოძწონს, გოგოებმა კაცებივით შარვლები რომ ჩაიცვეს.

შართალ-ბართალ **šartal-bartal** საქმის ზერელედ მკეთებელი делающий дело поверхностно, бегло, беззаботно doing business superficially. შართალ-ბართალ ქორწილშია, წკირილ-მარალ – ღობეს ჭვრიტ – საქმის ზერელედ მკეთე-

ბელი ქორწილშია, საქმის წვრილად (გულდადებით) მკეთებელი კი ღობიდან იცქირება (სასტუმროდ დრო არ დარჩა) (დარია მიქელაძე).

შარჩ *šarī* თავისი საკუთარი, იმისი საკუთარი *свой собственный, его собственный his, her, its, their, own*. ნინუფ შარჩ სჲ, დოკჲ აბრამ ვა – ნინოსი თავისი საკუთარი სული და გული აბრამია; შადრი ნანას მადლნორ კოტორ ნინუფნი – თავის საკუთარ დედას მიეცა ქადა ნინოსთვის; შარჩ და ის ბზდერ – თავისი საკუთარია ეგ ბავშვი; ოკარ შუდ ნაყბისტეგო მადლნორ ის – იმათ თავიანთი საკუთარი ამხანაგისთვის ეთქვათ ეგ; შადრი ქვეყნებ ცრმ თელე აღმინენ – თავის საკუთარ ქვეყანას არათერი ურჩევნია ადამიანს; შადრიოვ მადლნორ მოსჩ დოშ – თავისას (თავისიანს) ეთქვა ცული სიტყვა.

შარჩ ლევ|დ|არ (აღარ) šarī lev|d|ar (a'ar) გრძმ. прх. trans. გაჯიუტება (გაჯიუტდება), დაჟინება, ახირება, თავისის თქმა *статья, стоять на своём, упрямиться, твердить своё to persist in, to become stubborn*. გიგოს ვჭალაჲ კერჩ დაშაგო ლარკ ცო ღეთურ, დახო შარჩ ლევდლათე – გიგო სხვათა სიტყვას სრულიად არ უგდებს ყურს, სულ თავისას გაიძახის ხოლმე.

შარჩ დ|ადნი šarī d|ajnī მიმლ. прич. particip. თავისიანები, ნათესაულები, თვისტომი *свои, родные (родственники) relative, kindred*. შადრი წიგ-დითხოს, შარჩ დადნი აღო – თავის სისხლ-ხორცს თავისიანებს ეძახიან; ჰჰკ დითხოს აღო, შადრი და-ხოვ ჰებოდუფნი – მოსლოკინეზე იტყვიან, თავისიანი იხსენებსო.

შარჩ ხილარ šarī xil'ar ნათესაობა (ნათესაგია) *быть в родстве, в кровной связи kindred, blood relative*. ვაშბინ ცო ლეტეშ, ვუხ (უხ) დალო შარჩ ხილარ! – როცა ერთმანეთს არ ეხმარებიან, რაღაა ნათესაობა!

შარჩშარჩ šarīšarn თავისთვის (ლაპარაკი), რაიმე ქმედება თავის თავთან მიმართებაში *про себя (говорить...), самому себе talk to oneself*.

შარჩჭე šarīnč საკუთრივ მისი (თავისი), სწორედ მისი (თავისი) *именно его (свой), полностью его (свой) exactly his, fully his*. ე წა კოტე შარჩჭე (შარჩჭად) და, ლე მჲ ვაშეცნ და მშალ? – ეს სახლი საკუთრივ კოტესია, თუ ძმასთან საზიაროა?

შარიშ šariš მრ. об. мн. см. pl. see შო šo.

შარლუჭ *šarlū* წლიური, [ერთი] წლის[ა] годовалый, годовой, годичный annual.

შარლუჭი ბადრეე ქოკ ბეჯერ – [ერთი] წლის ბავშვმა ფეხი აიდგა; **სალომეს შარლუჭ ასე დაჰ დობკ** – სალომემ [ერთი] წლის ბოხლოა გაყიდა.

შარნ *šarn* ზმნ. нареч. adv. წა-, გა-; ის თავისთვის, ის თვითონ, ის თავად у-, по-, он себе, он для себя for himself; by himself, on her/his own. (იწარმოება **შარნ** *šarī* ნაცვალსახელისგან, აძლიერებს ზმნის შინაარსს образуется от местоимения **შარნ** *šarī*, усиливает значение глагола is formed from the pronoun **შარნ** *šarī*, strengthens the meaning of the verb). **ფხაკალ შარნ დატ** – კურდღელი გაიქცა (თავისთვის). **ვანტანგ შარნ ვანე ქასტლამ** – ვანტანგი წავიდა (თავისთვის) აჩქარებით. **ზბრის ჯანიდელორ შარნ მეყდლათე** – აბრია საქალამნეს თავისთვის იტოვებს ხოლმე; **ბათოს ნინუფ თაუბუ შარნ დითე** – ბათომ ნინოს ჭედილა (თავისთვის) დაიტოვა.

შარნ დოტარ (დახარ) šarn d|oṭar (d|axar) გრლუგ. непрх. intrans. 1. წასვლა (თავისთვის წავა) уходить себе to go away, to leave, to depart. 2. გაღატ. перен. fig. კვდომა (კვდება თავისთვის) умирать себе to die, to depart.

შარნ ჰაჭდარ (ჰეჭდარ) šarn haç|d|ar (heç|d|ar) გრლმ. прх. trans. დათხოვა (დაითხოვს), გაგდება, გაშვება выгнать, выгонять, прогнать, прогонять to repel; to fire; to expell. **გიგოს ფსტუ შარნ ჰაჭდიე** – გიგომ ცოლი გააგდო.

შარნ|დოტუანი šarn|d|oṭujnī შიმლ. прич. particip. 1. მიმავალი, ის, ვინც მიდის; уходящий departing; leaving. 2. გაღატ. перен. fig. მომაკვდავი, ის, ვინც კვდება умирающий dying; mortal.

შარნაკ šarnaḵ განკერძოებით, თავისთვის, ცალკე отдельно, себе separately, apart. **იკლეგოჩი შარნაკ ნაეტარ და** – იკოლეს თავისთვის (ცალკე) აქვს (სამწყემსო) ბინა.

შარნაკ ხილარ šarnaḵ xi'ar გრლუგ. непрх. intrans. თავისთვის, განმარტოებით ყოფნა (თავისთვისაა, განმარტოებითაა) уединиться, уединяться, быть с самым собой to be alone, to be in solitude. **შივრ შარნაკ ვა, ვითათ!** – შიო თავისთვისაა (განმარტოებითაა), დაანებეთ თავი! *sb. см. see შარნ šarn.*

შარნა დდ šarnā dd სიბრტყე, ვაკე, სიგლუვე гладь, равнина, плоскость plain, smoothness, flatland. **ბაცბ ლამნახ შარნაში კაძიკ და** – თუშების მთებში ვაკეები ცოტაა.

შარტუ მდ **šarp** jǝ შარტი шарф scarf. ვაშას საფრანგულიწ წიქქე შარტუ დეჟქ სო – ძამა საფრანგულიდან წითელი შარტი ჩამომიტანა.

შარლქ **šaryč** მისებური, მისი, თავისებური подобный ему, характерный для него, своеобразный typical to him, habitual, peculiar to him. გუდ ჰო, შარლქ ადუში დოლდიქ ლეოს! – ხედავ, მისებური ტყუილები დაიწყო ლეომ; ზორა ჯადალ ბა ეჰქ, შარლქ ბაყრ ცოკი დოლორ ვაძნი? – ყოჩალი ფაშატია ეს და თავის მსგავს კვიცს არ გაგვიჩენს, ნეტავი?

შარლქეშ **šaryeš** ზმნს. нареч. adv. მისებურად, თავისებურად подобно ему, своеобразно, по-своему, на свой лад, на свой манер characteristically, in one's own way. ას სუდლქეშ ბოს მოჯ, აჰ ჰუდლქეშ, ოჯუს მჰ შარლქეშ – მე ჩემებურად ვმდერი, შენ შენებურად, ის კი მისებურად (თავისებურად); სოსო შარლქეშ ლელქ – სოსო თავისებურად დადის; ვომაყ (ომაყ) შარლქეშ თეგოდრ დაძრკოს, ხინკალა ჯეჩნაირ და ოჯუს ჰარჩინო – ყველაფერს თავისებურად აკეთებს დარკო, ხინკალიც სხვანაირია მისი მოხვეული.

შარლქეშაყ **šaryeša'** ზმნს. нареч. adv. კვლავაც მისებურად, ისევ თავისებურად всё ещё подобно ему, всё ещё своеобразно, всё ещё по-своему again in his own way, once more typically to him. ბალკონმაქ დიშანოშ შარლქეშაყ – წანიშკუიშ – აივანზე წოლილიყო კვლავაც მისებურად – ელვარე სისუფთავეში (არსენ ბერთლანი).

შარშარ ბდ **šaršar** bd შრიალი, შარიშური шелест rustling. ხენბჰ ფოთლჰ შარშარქეფ ფხაკალ ჰალ ჰაწამდიჭი – ხეების ფოთლების შრიალმა კურდღელი გააღვიძა აკი! შდრ. ср. comp. შარშარქეფი, შარშარქეფი დ **šajršujrî, šajršur**.

შარშარ დ|არ **šaršar d|ar** გრდმ. прх. trans. შრიალი (შრიალქებს) шелестеть rustling.

შარხუდ ბ; დ **šarxuj** b; d მრ. мн. pl. [თანა]ტოლები, ერთი ასაკისანი ровесники, сверстники of the same / equal age. სო, აბრქე შარხუდ ბათხო – მე და აბრამი [თანა]ტოლები ვართ.

შატ¹ ბდ **šat¹** bd კვანძი, ნასკევი узел knot, tie. ე ქარსა დენიყ შატნოხ და დუწინო, დაჰდასტ – ეს საბელი სულ ნასკევითაა სავსე, გახსენი!

შატ ბ|ასტარ **šat¹ b|astar** გრდმ. прх. trans. კვანძის გახსნა (გახსნის) развязать узел to undo a knot.

შატ ბილარ *šat b|olar* გრძმ. прх. trans. გამონასკვა (გამონასკვავეს), განასკვა, გაკვანძვა *завязать узел to knot*. ბოჯჩეს **შატ ბუდღრას** – ბოხჩა გამოვეკარი.

შატ ბილ|ბ|ალარ *šat b|ol|b|alar* გრდუფ. непрх. intrans. კუნთის, ძარღვის განასკვა (გაინასკვება) *сводить судорогой to cramp, to knot muscle veins*. ვაჰონ წიკეს **შატ ბოლბალ** – ბიჰს წვივი გაენასკვა.

შატ² დდ *šat*² dd ფიწალი *вилы pitchfork*. შინტოტლი **შატ ალას ოლღირას** – ორთითა ფიწალი თივას ამოვდე; **შატეე დოლ ოლღიენეს**, ჟაბონ გუდმრინა დამჰნას – ფიწლით თივა ავიდე და ძროხებს გომურში წავედე; **შატეს დოლ ოლღირას** – ფიწალს თივა ჩამოვაცვი.

შაუნტყ *šauztq* ორმოცი *сорок forty*. ე მიჭრიტნეს **შაუნტყ** სომ ვამჩუ – ეს სარკე ორმოცი მანეთი ღირს; ე ხენბი **შაუნტყეს საუბუ ცო დამლუ** – ეს ხეები ორმოცზე მეტი არ გამოვა; **შაუნტყ შარლუ მალუ სუ დოჰ** – ორმოცი წლისა განდა ჩემი გოგო.

შაუნტყედე დ *šauzq|de* d ორმოცი, მეორმოცე დდე მიცვალეულისა *сороковой день кончины the fortieth day from sb's death*. **შაუნტყდე დინჩეჩქიდოლი კარკარუე დაჰ ლერკაღათერ** – ორმოცის გადახდის მერე წვერნებს იკრეჭდნენ ხოლმე.

შაუნტყაწ *šauztqac* ორმოცჯერ *сорок раз forty times*.

შაუნტყაიტი *šauztqāit* ორმოცდაათი *пятьдесят fifty*.

შაუნტყელემ *šauztqlyeš* ზმნს. нареч. adv. მეორმოცედ, მეორმოცეჯერ *сороковой раз for the fortieth times*. **შაუნტყელემ ვუდჩეჩქიგეც ვაცდინას** – მეორმოცეჯერ გასროლაზელა მოვახვედრე.

შაუნტყელე *šauztqlyē* მეორმოცედ[ი] *сороковой fortieth*.

შაურ დდ *šaur* dd შაური *пятак (сумма, монета) five penny coin*. ვუხ (უხ) იცრაჰქი **შაურეს?** – რა იყიდე შაურად?

შაურილი, **შოვრილი** დდ *šaurilī, šovrilī* dd შაურიანი, ხუთკაპიკიანი, ხუთთეთრიანი *пятак (монета) five penny coin*. **შაურილი** (**შოვრილი**) დუჯ დოუხკუ სუდმნეგოჩქი ჯიბახ – შაურიანები ბევრი უყრია სიმონს ჯიბებში.

შაქარ დ *šakar* d შაქარი *сахар sugar*.

შაქარ თახკარ (თეხკარ) **šakar taxkar (texkar)** გრდმ. прх. trans. შაქრის მოყრა (ქმონაყრის), დაშაქვრა (ქდაშაქრავს) **обсахарить, посыпать сахаром to powder a sugar.**

შაქარწოლ **šakarçol** j უშაქრობა **быть без сахара being without sugar.** შაქარწოლ დუხანე ცო მაკე სო – უშაქრობა დიდხანს არ შემიძლია.

შაქრეწი **šakreči** უშაქროლად **без сахара without sugar.** შაქრეწი ჩად დეწ სო – უშაქრო ჩაი მინდა.

შაშო დდ **šašô dd** შაშვი **дрозд thrush, blackbird.** ღალის კუნლინმაქს შაშვი დაგდიქდათხ – ზამთარში კუნლის ხეებზე შაშვები დაგვიხოცავს; შაშვევ ბქ თაგბიქ – შაშვი ბუდე გაიკეთა.

შაშალ დდ **šašal dd** კვესი, ფოლადის ნაჭერი, რომლითაც ტალზე (კაქზე) ჩამოკვრით ცეცხლს აჩენენ **огниво flint, piece of steel used to make a fire by striking it with a flint.** შაშლეგ მაქწეგო (მაქწეს) წე ვასითო'ქ, ბაკქეზ ლათოდო – კვესით ტალს ცეცხლს გააყრევიებენ და აბედს წაუკიდებენ.

შაშარ დდ **šašar dd** შაშარი, ნესტარი **ланцет для кровопускания lancet, sharp two-edged surgical tool; sting.** შოშრენ ნიფსქ ქო დეწქ – ნესტარს (ნესტარის ხმარებას) მარჯვე ხელი სჭირდება. *об. см. see შოშარ šošar.*

შაშარ თეფხარ (თოხარ) **šašar tepxar (toxar)** გრდმ. прх. trans. შაშვრა (შაშრავს), შაშრის ცემა **насекать, насечь ланцетом to incise with a lancet.** მეღმი მათქექი შაშარ თეფხო, მე ღერ დავინო წიგო ნშადუ ხეცოლო – რამდენიმე ადგილას შაშარს არტყამენ, რათა გათუჭებული სისხლი გამოუშვან.

შაწ **šač** ორჯერ **два раза, дважды two times.** შაწ ში დშიფუ და – ორჯერ ორი ოთხია; შაწ ხადგნას ოგარხ – ორჯერ ვკითხე მათ.

შაწ დუჯარ|დ|ალარ **šač duqar|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. ერთიორად გამრავლება, გაორმაგება (გაორმაგდება) **удвоиться to multiply, to double in amount.** ვა შარქექი ისკუქ ქე შაწ დუჯარდადღნო – სამ წელიწადში ისაკოს ცხვარი ერთიორად გამრავლებულიყო.

შაწაჯ **šaçaq** ორიოდუჯერ **два-три раза two-three times; a couple of times.** შაწაჯ დასო ჰადროპლანეგ მე ზავრბადდალინო – ორიოდუჯერ ვარ თვითმფრინავით ნამე ზავრი; შაწაჯ ტათებ დიხრას სესხათ ანკოხქ, წყუც ცო გამართლოდიქ სო

ქო – ორიოდევჯერ ვთხოვე სესხად თუელი ანიკოს და ერთხელაც არ გამიძარ-
თა ხელი.

შაწაც šaça' ზმნ. нареч. adv. 1. ორჯერვე, ორივეჯერ, ორივე შემთხვევაში *оба раза twice, two times, in both cases*. შაწ ვარასრ კვლხოვ ვაგანე, შაწაც სამსაუხრე ცო ბჰარვანე სო – ორჯერ ვიყავი მოსამართლის სანახავად და ორჯერვე სამსახურში არ დამხვდა. 2. სულ ერთია *всё равно by any means*. ის დაჰობ მაცლომცრ ვამწაჩი, შაწაც ცოსტქლ ლერლოჰო – მაგ გოგოს როდემდე დასდევ, სულ ერთია, არათრად გაგდებს.

შაწაცე šaça'e ზმნ. нареч. adv. ორჯერვეც, ორივეჯერაც; მაინც *да, оба раза; всё же twice, still two times*. დელქ დენოლ ყაჟოგოჰე და, მან ყანოლ შაწაცე ლელო დაე, შაწაცე – ჯანმრთელობა მოხუცსაც აქვს, მაგრამ სიბერე მაინც უძლურია [ორჯერვეც]

შაწ|დ|ახინო (არაყ) šaç|d|āxinô (araq) ორნახადი (არაყი) *водка двойной гонки vodka distilled twice*. შაწდახინო არაყ წყედახიოხ ჭჰალუეხ და – ორნახადი არაყი ერთხელ გამოხდილზე მაგარია.

შაწლოლქ šaçloyē ზმნ. нареч. adv. [ხელ]მეორე, ხელახალი, მეორეჯერი *вторичный, повторный secondarily, for the second time*. შაწლოლქო თოხრევე მასთხოვე ქუდრთბარხან ვერწვიქ – მეორედ დაკვრამ მტერს გზა-კვალი აუბნია; შაწლოლქ დაკარდარ – მეორეჯერ დათვლა; შაწლოლქ ახკარ – მეორეჯერ გათხრა; შაწლოლქ თაგდარ – მეორეჯერ გაკეთება.

შაწლოლქეშ, შაწლოლქ šaçloyeš, šaçloyē ზმნ. нареч. adv. მეორედ, ორჯერად *второй раз, вторично secondarily, for the second time*. შაწლოლქეშ იშტუქ დოშ ხაწოდო სო! – მეორედ ამისთანა სიტყვა არ გამაგონო! ცეხენ შაწლოლქეშ ლაწანგოლჰო – წელს მეორედ გავხდი ავად; შაწლოლქეშ ვახჩეჩი ბესო ჩუჰ ცო ბჰარვანე სო – მეორედ მისულს, ბესო შინ არ დამხვდა; შაწლოლქეშ დარასო ზირებადდალ – მეორედ ვიყავი საზიარებლად.

შახშახ: შახშახ დ|არ šaxšax: šaxšax d|ar გრძმ. прх. trans. შიშინი (შიშინებს) *шипеть hissing*. წასტ ჰერწინიჩი ყაურბნევე შახშახ დალათე – სპილენძის ქვაბში ყაურმა შიშინებს ხოლმე.

შარ და **šār** jj შარაგზა улица, проулок, просёлочная дорога highway. კოპერატივი და **შარენმაქ** და – კოპერატივი დიდ შარაზე; და **შარე** დუდტრათხ – დიდი შარით (დიდ შარაზე) მივდიოდით.

შარქ **šārē** 1. სწორი, ბრტყელი, გლუვი ровный, плоский, гладкий plain, flat, smooth. **შარქირ** ტაფუჩქი აჭრ დშუდურათხ დოინ – სწორ ტაფობზე ცხენებს ჩამოვხსენით [ბარგი]. 2. თავისუფალი, შეუფერხებელი (მეტყველება) плавный, гладкий (о речи) fluent (speech).

შარქშ **šāreš** ზმნ. нареч. adv. თავისუფლად (მეტყველება) плавно (о речи) fluent (speech). ოჯუს რუსლათ **შარქშ** და ამბუდ – ის რუსულად თავისუფლად ლაპარაკობს.

შარქირ: **შარქირ** დ|ალ'არ **šārečō: šārečō d|a'ar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. ვაკეზე, სწორზე გასვლა (გავა), გაგაკება выйти на гладкую, ровную дорогу to go onto a plain, smooth road. 2. გზის გაკვლევა (გაიკვლევს), სამშვიდობოზე განმოსვლა найти дорогу to find one's way. ნიე ბავინრ, ნასტ ფსარლხანქქი **შარქირ** ვადლხანს – გზადაკარგული, სალამოხანს ძლივს გამოვედი სამშვიდობოზე.

შე და **še** jj მტკაველი пядь (расстояние от кончика большого пальца до кончика мизинца) span, inch. აგას ში შედახლოლ ჩურჩხლაყრ ბოთრ – ბებიაშ ორი მტკაველი სიგრძის ჩურჩხელა ამოავლო; გიორგიგოქქი დახქ შე და, ოჯუდ **შანარტულქ** შე ცოჭანგოჭა და – გიორგის დიდი მტკაველი აქვს, იმის მტკაველისოდენა მტკაველი არავისა აქვს.

შედ|ახლოლ **šed|axol** მტკაველის სიგრძე, მტკაველის სიგრძისა длиной в одну пядь (являющуюся расстоянием от кончика большого пальца до кончика мизинца) being one inch length. **შედახლოლ ჩურჩხლაყუდ** დუდთხანს ბანდრინ – მტკაველისხელა ჩურჩხელები ამოვეულე ბავშვებს.

შებედო|დ|არ **šebedo|dar** გრლმ. прх. trans. შებედვა (შებედავს), გაბედვა, შემობედვა осмелиться to dare. ნაყბისტენ შივ ყაჭქ დოშ **შებედოდიქ** ნიკოს – მეგობარს ორიოდე მწარე სიტყვა გაუბედა ნიკომ.

შეგლბა|დ|არ **šeglba|dar** გრლმ. прх. trans. დალაგება (დასალაგებს), დაწყობა уб[и]рать, привести (приводить) в порядок, уложить to put in order. სოდა ვასინრ ყავუნუდ ჭალ **შეგლბადინას** – მიყრილ-მოყრილი წიგნები დავალაგე.

შეგლბა|დ|ა *šeglba|d|ã* გრძმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund **შეგლბა|დ|არ** *šeglba|d|ar*. თხა წა შეგლბად ჭირხეთ სო – დღეს სახლის დალაგება შეზარება.

შეგლბა|დ|იენო *šeglba|d|ienô* მიმლ. прич. particip. დალაგებული (ითქმის მხოლოდ ოთახებზე, სახლსა და ეზოზე) **убранный, прибранный** cleaned (house). **შეგლბადიენო ბჟარდიქ სო ნასის წა** – დალაგებული დამახვედრა რძალმა სახლი.

შეგლბა|დ|ითარ *šeglba|d|itar* გრძმ. прх. trans. დალაგებინება (დასადაგებინებს) **заставить убирать, прибрать** make sb clean smth. **მუშეგო სგო შეგლბადითნას** – მუშას ეზო დავადაგებინე.

შეგულბა|დ|არ *šegulba|d|ar* გრძმ. прх. trans. შეგულება (შეიგულებს) **навернка** найти, достать то, что искали guessing sth whereabouts. **ახმექი ღახირ ჯიშუ ბურუკ შეგულბადინასე, მოჰქე ჰალკაც დაგლა, სო ეცოს** – ახმექაში კარგი ჯიშის გოჭი შევიგულე და, როგორც კი ცოტაც გაიზრდება, ვიყიდი.

შეგულბა|დ|ითარ *šegulba|d|itar* გრძმ. прх. trans. შეგულებინება (წმეიგულებინებს) **помочь найти, достать то, что искали** inspiring. **თინადგო დღევახ სარძლო შეგულბადითნას** – თინას დღეობაში სარძლო შევაგულებინე.

შედგენა|დ|არ *šedgena|d|ar* გრძმ. прх. trans. შედგენა (შეადგენს) **составить, составлять** to compose, to make up.

შეთანხმბა|დ|ალარ *šetanxmba|d|alar* გრძლუგ. непрх. intrans. შეთანხმება (წმეითანხმდება) **договориться, договариваться** agreement, will agree. **პარლამენტარი და გუჟო საქმუნმაქ შეთანხმბადბალო ფსარე** – პარლამენტარები დიდ საქმეზე შეთანხმდნენ გუშინ.

შეთანხმბა|დ|არ *šetanxmba|d|ar* გრძმ. прх. trans. შეთანხმება (წმეითანხმებს) **согласовать** agreement. **მოდავი შეთანხმბადარ ცო მოკერვბადალო** – მოდავეების შეთანხმება ვერ მოხერხდა.

შეთანხმბა|დ|იენო *šetanxmba|d|ienô* მიმლ. прич. particip. შეთანხმებული **договорённый** agreed. **ღახიმ შეთანხმბადიენო საქმ ჩუ დოხქ თხოგო** – კარგად შეთანხმებული საქმე ჩაგვეშალა.

შეთანხმბა|დ|უენი *šetanxmba|d|ujnî* მიმლ. прич. particip. შესთანხმებელი **подлежащий договору** reconciling issues. **დაგწ საკითხი დაგროვბადალო სო**

ღირექტორეცტ შეთანხმებადმუნ – დიდი საკითხები დამიგროვდა ღირექტორთან შესათანხმებელი.

შქდობ მდ **ščdob** jj შენდობა, შესანდობარ ტოტ პამატი toast for the deceased. გარი, სტაქნი ჰალ ეცათ, ვამ დაეწუმშ შექდობ მოთ ვამ, შექდობ ხილალ ოჯარნი! – აბა, ჭიქები აილეთ, ჩვენი მიცვალებულების შესანდობარი დავლიოთ, იმათი შენდობა იყოს!

შეკვეთა|დარ **šəkveta|dar** გრდმ. прх. trans. შეკვეთა (რშე|უკვეთავს) заказ[ыв]ать order (will order). ჰე დაბადებ დწლუმნი ტორტ შეკვეთადმინას – შენი დაბადების დღისთვის ტორტი შევუკვეთე.

შეკუმწწება|დარ (კუმწწება|დარ) **šəkujçəba|dar** (**kujçəba|dar**) გრდმ. прх. trans. შეკოწწება (შეაკოწწებს), მოგროვება собрать кое-как collecting, getting together. ვოჰ დამდწ ჰაჭვანანდრ ნათესვილო შეკუმწწებადინას ტათებ – ბიჭის სასწავლებლად გასაგზავნად ნათესავებში შევაკოწწე ფული.

შემთხვევ მდ **šemtxvev** jj შემთხვევა случай incident. ი შემთხვევ სად ცხოვრება დაჰ ცო დიცდოს – ამ შემთხვევას ჩემს სიცოცხლეში არ დავივიწყებ.

შემრეშა|დადლნრ, შემრეშა|დალინრ **šemreša|d|ajlnô**, **šemreša|d|alinô** მიმლ.прич. particip. სიმწიფეში შესული, სიმწიფეშეპარული (ნაყოფი) ПЛОД, вошедший в спелость ripe (fruit). ჯარბალათხ, მწ ბაჯჩი აჰდლწრ ბწდრივ დეწცჰას შემრეშადადლნრ ატამ დაყრ – ვუჯავრდებით, მაგრამ ბალჩაში შეპარული ბავშვები მთელი დღე შემრეშილ ატამს ჭამენ.

შენ[ა]ქო მდ **šen[al]kô** j შენაქო (ოიკონიმი მთიან თუშეთში) Шенако (оиконим в горной Тушети) Shenako (oikonim in mountainous Tusheti). შენ[ა]ქო ჰამახეც ლამზურ ფჰე ბა თუშთი – შენაქო ყველაზე ლამაზი სოფელია თუშეთში.

შენობ მდ **šenob** jj შენობა здание building. ბესო, ილო ვაქარ ბაჟ, ცჰადნი შენბა ბხე – ბესო და ილო ძმები არიან და ერთ შენობაში ცხოვრობენ.

შეპოვბა|დალარ **šepovba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. შეპუება (შეეპუება), დამორჩილება, შერიგება подчиниться, подчиняться, примириться, примиряться to obey, to subdue, to subordinate. შამდლენ ბაცბინმაქ მახტ დილწ ლეცერ, მწ ბაცბი ცო შეპოვბადბალირ – შამილს თუშებზე ხარკის დადება უნდოდა, მაგრამ თუშები არ შეეპუენენ.

შერ (შადრ) დაყე **šer (šajrî) daqe** თავის მხრივ, თავის წილ в свою очередь, со своей стороны on one's own part. **შერ დაყე მარნან ზორადში ლეტე ნასინ ბანრი დაგლოშ** – თავის წილ, დედამთილი ძალიან ეხმარება რძალს შვილების გაზრდაში.

შერწალინო, შადრწალინო šerōalino, šajrōalino თავისნათქვამა упрямый stubborn. **შერწალინო ვა სჟე კაწკუხჟე ვაშო, ჰად გონმაქ ცომ თავდითმაკ ჰო** – თავისნათქვამაა ჩემი უმცროსი ძმა, შენს ჭკუაზე ვერაფერს გააკეთებინებ.

შეროჭ, შადროჭ šerōč, šajrōč ზუსტად თვითონ (თავად), სწორედ თვითონ именно он сам exactly s/he. **შეროჭ ის ვარ თხოვო ჰერწელხ იტლუმონ ბუმსჟე ჰერწო დატლინო** – სწორედ ეგ იყო ქვაბიპარიობის ღამეს ჩვენი ქვაბის გამტაცებელი (ტბათანაში, წოვათუშების საზაფხულო სავანეში, იყო საგანგებოდ დათქმული შებინდება, როცა ყველა ოჯახი რამე გემრიელს ხარშავდა ქვაბით და, თუ ყოჩალი იყავი, უნდა მოგეხერხებინა მისი ჩუმად წაღება, ჩუმად მოტაცება).

შერგმა|დ|ალარ šergma|d|alar გრლუფ. непрх. intrans. **შერგება (შეერგება) ПОЙТИ (ИДТИ) НА ПОЛЬЗУ benefiting.** **ვეჩგო დაჯინო'ჟ, დიჰნო ცოჰანნა შერგმალა** – სხვისთვის წართმეული და მოპარული არაფის შეერგება.

შერგმა|დ|არ šergma|d|ar გრლმ. прх. trans. **შერგება (შეარგებს) ДАТЬ, ЧТОБЫ ПОШЛО НА ПОЛЬЗУ (о еде) make sb benefit smth.** **ვანრიკ ვაჰოვ ვანარ ცო შერგმადიქ ივენენ** – ლოთმა ვაჟმა ცხოვრება არ შეარგო ივანეს.

შერისხო|დ|არ šerisxo|d|ar გრლმ. прх. trans. **შერისხვა (შერისხავს), დაწყევლა, შეჩვენება проклять to curse, to damn.** **ერეკლ მეფეს შარნ კნათ, გიუმრეგ, შერისხოდვიქ, ვუქ (უქ) ჰედრაქი ბუჰენანო** – ერეკლე მეფემ თავისი ვაჟიშვილი, გიორგი, შერისხა, რატომ დაიგვიანე ომშიო.

შესწორბა|დ|არ šesçorba|d|ar გრლმ. прх. trans. **შესწორება (შეასწორებს) ИСПРАВИТЬ, ПОПРАВИТЬ, [про]корректировать correction, to correct.** **ცო ჰამბალა სო ჰამას აღინო დოშ შესწორბადარ** – არა მსიამოვნებს ვინმესგან ნათქვამი სიტყვის შესწორება.

შესწორბა|დ|ითარ šesçorba|d|itar გრლმ. прх. trans. **შესწორებინება (შეასწორებინებს) ЗАСТАВИТЬ [про]корректировать make sb correct smth.** **პარიკმანრეგო ბეჯ შესწორბადითნას** – პარიკმანერს თმა შევასწორებინე.

შეტრანგ მდ **šetraq** jj 1. საბელი верёвка tie, tether. ჟელრე'ნე, გაზარან შეტრანგე კარჩხონხ ახკან – ცხვარი და თხები საბლით კრჩხებზე (ჩხებზე) მიაბეს. 2. დაწნული თმა, ნაწნავი коса pigtail, braid, plait.

შეფერება|დარ (ფერება|დარ) **šeperqba|dar** (**perqba|dar**) გრდმ. прх. trans. შეფერება (შეაფერებას) задержка hindering, obstacle. მუფრ ამდლოგ ან-დივარ შეფერებადიქ – ცუდმა ამინდმა ხვანა-თესვა შეაფერება.

შეფუთა|დარ (ფუთა|დარ) **šeputa|dar** (**puta|dar**) გრდმ. прх. trans. შეფუთვა (შეაფუთავს) упаковывать wrapping. კახთი დაწონ და ხეცე, და ეთეშ პალმი ჰალრ ფუთადო – კახეთში მძიმე ზამთარი იცის და ზამთრის დადგომისას პალმებს ფუთავენ.

შელავათ მდ **šeyavat** jj შელავათი льгота relief. მთავრბას დენე გადასახადქ შელავათ დალწ ნახნ – მთავრობამ დენის გადასახადის შელავათი მისცა ხალხს.

შეყრ მდ **šeqr** jj [შე]ყრილობა собрание, сходка meeting, gathering of people, congress. რეპკოს სალოცავ ტემაქრენაჰჰრა შეყრ დექდიქ ყუყნაუდგ, ასან შეყრახ ვუდტუ – რეპკომ სალოცავის სერიდან ყრილობას ნალარით უხმო, მეც ყრილობაზე მივდივარ.

შეყრ-გამოყრი მ **šeqr-gamoqri** j მრ. мн. pl. ცოლქმრული გაყრები და შერიგებები супружеские разводы и помирения matrimonial divorces and reconciliation. შეყრ-გამოყრი ჭირულ დალ'ნე, ნატაშ საბოლოოთ ბედ დალქ ივსებხნ – შეყრა-გამოყრა მობეზრდა და ნატაშა საბოლოოდ დასცილდა იოსებს.

შეყრა|დ|ალარ **šeqra|d|alar** გრდლუგ. непрх. intrans. შეყრა (შეყრება) соб[и]раться to get together. ჰათხეც ალნი ქუდრწლან დუც ნახ შეყრადალწლათერ – წინათ ალვანში ქორწილებში ბევრი ხალხი შეყრებოდა ხოლმე.

შეყრა|დ|არ **šeqra|dar** გრდმ. прх. trans. შეყრა (შეყრის), თავმოყრა соб[и]рать to gather, to get together. ცო შეყრადმოს იც ამბუდნაქ ქვეყანან – არ შეყერი ქვეყანას ამ ამბავზე.

შეშ **šeš** მრ. об. мн. см. pl. see შე **še**.

შეწირო|დ|არ **šeciroidar** გრდმ. прх. trans. შეწიროწიგვა [по]жертвовать to sacrifice, to donate, to contribute. თედოლ ბიძის ლაშარ ხატენ ქურან შეწიროდბიერ – თედოლე ბიძამ ლაშარის ჯვარს ქურანი (წაბლისფერი ცხენი) შესწირა; დუციჩრ

ნანას შეწიროდიქ შარჭ ბჯდერ სამშობლუენი – ბევრმა დედამ შესწირა თავისი შვილი სამშობლოს.

შეწყალბა|დ|არ **šeçqalba|d|ar** გრდმ. prx. trans. შეწყალება (შეიწყალებს) помиловать forgiveness. დამნაშავეს კელხოვას შეწყალბადვარ დეხ – დამნაშავემ მოსამართლეს შეწყალება სთხოვა.

შეხამბა|დ|არ (ხამბა|დ|არ) **šexamba|d|ar** (**xamba|d|ar**) გრდმ. prx. trans. შეხამება (რშეიხამებს) под[о]б[и]рать (под цвет) matching, combining. ჰამახეც ღაზიშ ე თერი მხატვრეს შეხამბადო – ყველაზე კარგად ამ თერებს მხატვარი შეხამებს.

შველ დდ **švel** dd შველი кошуля гоe, гоebuck. ჰუტკერე შველ დაგირ სი – ტყისპირას შველი დაუინახე.

შვეტ დდ **švet** jj მათრახი, შოლტი нагайка, кнут whip, lash. ბჯდრიგ შვეტიგორ ტკაც დითრ – ბავშვები შოლტებს ატკაცუნებენ; ღაზიჩრ დონენ შვეტ ცო დეწე – კარგ ცხენს მათრახი არ უხდა.

შვეტ-მარდო (შოტ-მარდო): **švet-mardō** (**šoṭ-mardō**) ჰეჯარ (ჰაჯარ) უხეში სიარული ხელ-ფეხის ზედმეტი მოძრაობით, ხმაურით (ამგვარად ივლის, დადის) ходить небрежно, неуклюже, грубо rough walking by moving hands and feet noisily. ცო წონალა სი ის მაჰე შვეტ-მარდო ჰეჯარ – არ მომწონს მაგ გოგოს უხეში სიარული.

შვეტწი **švetčī** უმათრახო[დ] без кнута without whip, knout. შვეტწი დოლოგ ცო ღალავ – უმათრახო ცხენოსანი არ ვარგა.

შვეტწოლობ დ **švetčolob** j უმათრახობა быть без кнута being without a whip. შვეტწოლობ დოლოვას ცო თაუგუ – უმათრახობა ცხენოსანს არ უხდება.

შვიდბა|დ|არ (დამშვიდბა|დ|არ) **švidba|d|ar** (**damšvidba|d|ar**) გრდმ. prx.trans. რდამშვიდება (რდასამშვიდება) успокаивать, успокоить to make sb come down/be calm. ჩამლიჩრ მუსიკეს ადმე მშვიდბადო – გემრიელი (ტკბილი) მუსიკა ადამიანს ამშვიდებს.

შვიდობ დ **švidob** j მშვიდობა мир (отсутствие вражды, войны, ссоры) peace. შვიდობ ჰამახეც ზორადში ჭირბალა თხალუჩრ მსოფლიუენი – მშვიდობა ყველაზე მეტად სჭირდება დღევანდელ მსოფლიოს.

შვინდ დდ **švīd dd** შინდი **кизил cornel**. სტაბოლ[ჰ] ფსტი-მანკარ შვინდეგო იხრ ჰქლრ
– შემოღგომანე დიაც-ქალეპი შინდზე დადიან ტყეში; ატყელანო შვინდნს
თიტენო ტავ ქჰექლოს, გამდოს – სამშვილდედ შინდიდან მოჭრილ ტოტს ვამ-
ნადებ, ვლუნავ.

შვინდილო **შვ** **švīdilō** **jj** შინდნარი, შინდიანი **кизильник a place full of cornel trees**.
ქორთი[ჰ] ოშტუხრ შვინდილონ ბჭარდახეთხო, მე თადლზი ჰათეც შვინდეხ ლუწ-
დინათხ – ქორეთში ისეთ შინდნარებს წავაწყდით, რომ ხურჯინები მაშინვე
შინდით ავაგსეთ.

შვრივ დ **švriv d** შვრია **овёс oat**. გოგის შვრივევ ლივლივ დორ – ირგვლივ შვრია
ლივლივებდა; შვრივექ მაძვი სამკურნალოთ ყენბადმო – შვრიის ჰურს სამკურ-
ნალოდ იყენებენ.

ში **ši** 1. ორი **два (двое) two**. ნაყმაქ ში სტაკ ვალორ – გზანე ორი კაცი მოდიოდა;
შინნ ხეცე, ვანნ ხეცე – ორმაც იცის, ღორმაც იცის; შინ მათე[ჰ] – ორ ადგი-
ლას, ორგან. 2. ვაღტ. **перен. fig.** ბევრი **много many; much; a lot**. გარჯამ იცის ში
ნახხ – გარჯამ იცის ბევრი ყველი (იზოლდა ლაგანბიქ).

შინლ **šīy** **შინს. нареч. adv.** ორად, ორზე, ორ ნაწილად **на два, на две части, на двоих in**
two parts. შინ ვაშას ქე შინლ დეყ – ორმა ძმამ ცხვარი ორად გაიყო; ყარტუზ
შინლ თიტათ! – საზამთრო ორად გაჭერით! ლაწმრენ შურ შინლ თელანლათ –
ავადმყოფს რძის ორად (ორჯერად) მიცემა დაუწყეს; კუქ შინლ მაგო'ეთ ვამ,
ვქ მან ქაკეშა'ქ თეტოთ ვამ – კუნბი ორად გავაპოთ, შემდეგ კი წვრილად დავ-
ჭრათ!

შინლო[ჰ] ცჰა **šilo[h] ča** ორში ერთი, ერთ-ერთი; ან ასე, ან ისე **один из**
двух; или так, или этак one in two; one of the; one way or another. შინლო[ჰ]
ცჰა დეწე ხილან – ორში ერთი (ან ასე, ან ისე) უნდა იყოს.

ცჰა შინლ **ča šīy** ერთიორად, ორმაგად **вдвое doubly; twice as much**. ჰქ ლა-
ზოლ ცჰა შინლ დაჰ დეგოს – შენს სიკეთეს ერთი-ორად გადავიხდი.

შიდუჰქ|დ|აშ, შიდუჰქ|დ|ან, შინდუჰქლონ **šiduh|d|aš, šiduh|d|ajnî, šinduh|**
ორღესული, ორი პირის მქონე **обоюдоострый, имеющий два острия double-**
edged, two-edged. შალთ შიდუჰქლაშ მა – ხანჯალი ორი პირის მქონეა; ში-
დუჰქლახრ (შინდუჰქლოხრ) გერწევ მასთხოვ გერლოვო – ორპირიანი იარაღი
მტერს აშინებს.

შიბაქ დღ **šibak** dd შიბაქი трубка для спускания мочи в люльке urine drainpipe on cradle. აკვნიქი დიშუხრ ბანდრქ ჰადტყერ შიბქელა დათხე – აკვანში მწოლიარე ბავშვის შარდი შიბაქიდან იღვრება; შიბქეგოქი ში ბაქ ბა – შიბაქს ორი ბირი აქვს.

შიიტ **šit** თორმეტი двенадцать twelve. რიყემაქ შიიტ ჯა ბაჟერ – რიყეზე თორმეტი ღორი ძოვდა; შიიტეგ ცჰლ გავოდრ ჟე – თორმეტნი ერთად ინახავენ ცხვარს.

შიიტეც **šite'** თორმეტივე все двенадцать all the twelve. შიიტეც ბჟოკ ღაზქ ბა – თორმეტივე ვაცი კარგია.

შიიტლღქ **šitlyē** მეთორმეტე двенадцатый twelfth. შიიტლღქ ვეწესრ ხილწ თაბით – მეთორმეტე უნდა ვიყო, მეონია; შიიტლღქერ ნომრექი დახეთხ – მეთორმეტე ნომერში ვცხოვრობთ.

შიიტლღემ **šitlyeš** ზმნს. нареч. adv. მეთორმეტედ, მეთორმეტეჯერ двенадцатый раз for the twelfth time. შიიტლღემ ლივას ჰოგრ – მეთორმეტედ გეუბნები.

შიიტწ **šitč** თორმეტჯერ двенадцать раз twelve times.

შიკ **šik** მხოლოდ ორი только два (двое) only two. შიკ ცარკ დაჟერ ბაბუდგოქი, ვუხ (უხ) ჭირ ბარ! – ორი კბილი მაინც რომ ჰქონდეს პაპას, რა უჭირდა!

შიკეც **šike'** ორივენი оба both. ოგუდგოქი შიკეც ცარკ დაჟ მჟოგდალირ – მას ორივე კბილი გაუტყდა; შიკეც ქოკ ლეღწი სქ – ორივე ფეხი მტკივა.

შიკრიკ დღ **šikrik** dd შიკრიკი посыльный, курьер courier. შიკრიკელ მოს ოთ მიჩქექი – შიკრიკად მაინც დადექი სადმე.

შილაფლაგ დ **šilaplav** d შილაფლაგი плов с мясом rice gruel. შილაფლაგებ ბუღწნორ ობი – შილაფლაგით გამძლარიყენენ ისინი.

შილღქ **šilyē** მეორე второй the second. შილღქ ბანდერ ხილქ თეკუანა – მეორე შვილი ეყოლა თეკოს; ბაძო შილღქერ კლასექი ვა – ბაძო მეორე კლასშია; შილღქეც მაღნა დაჯალწ ღაზიში – მეორე ჰურიდა გამოცხვა კარგად.

შილღემ, შაწლოღემ **šilyeš, šačloyeš** ზმნს. нареч. adv. მეორედ второй раз for the second time, secondarily. შილღემ (შაწლოღემ) იმტრისქ გოწლი მა დო! – მეორედ ასეთი სისულელეები აღარ გააკეთო!

შინ- **šin-** ორ-, ორი რამისგან შემდგარი **дву[х]-, состоящий из двух** compound of two two pairs. შინქოკლ¹ – ორფეხა; შინსადრთლილ¹ – ორსართულიანი.

შინ² **šinā** j სამშაბათი **вторник Tuesday**. ცჰანედლოლ¹ შინ² ეთე – ორშაბათის შემდეგ სამშაბათი დგება; შინექ¹ ვალოს – სამშაბათს მოვალ.

შინელ დდ **šinel** dd შინელი, თარაჯა, მაზარა **шинель greatcoat, overcoat**. შინლ² ჰარჩბალინო მემცხორი ბიფშურ ნაეტრეგო¹ჰი – თარაჯებში გახვეული მწყემსები იწვნენ ბინასთან.

შინნადრქ¹ **šinnajrē** ორნაირი, ორგვარი **двойкий, двух родов, двух видов** of two types, double, double-sided. შინნადრქ¹ დაყარ და თხა – ორნაირი საჭმელია დღეს.

შინლ¹ **šinlī**¹ ორიანი (შემადგენლობა) **состоящий из двух** two; dual; double. შინლ¹ ბეცნოჰერ სო, კარტ სქ მარ – ორიანი რომ მომსვლოდა, კარტი ჩემი იყო; მელთუშინილ¹ და? – შინლ¹ და? – რამდენთუშინიანია? – ორიანია.

შინლ² **šinlī**² ბდ bd „ორიანი“ (შეთასება) «двойка» (оценка) poor grade.

შინსტექლ¹ **šinsteklī** ორშაურიანი, უნალთუნი **гривенник ten penny coin**. შინსტექლიხოხ ღადრთ¹ (ღედრთვ¹) მაწროლ ეგდინდას – ორ შაურად ბლომად ტკბილეულობა მიყიდა.

შინთედნლ¹ **šinpejnī** ორმხრივი **двусторонний bilateral, mutual, two-way**.

შინთედნრქ¹და¹ჰი, შინთინრქ¹და¹ჰი **šinpejnrēda[h], šinpinrēda[h]** ორი მხრიდან, ორმხრივ **с двух сторон** from both sides. შინთინრქ¹და¹ჰი მაჰ ბჰეგ ციხენ-მაქ რიალ – ორივე მხრიდან შეუტია ჯარმა ციხეს; შინთინრქ¹და¹ჰი ჰეგოჩო მახავ ატამი¹ ფშელოფო სტაკ – ორი მხრიდან მქროლაფი (ორმხრივი) ქარი ადვილად გააციებს კაცს.

შინქოკლ¹ **šinkoklī** ორფეხა **двуногий two legged**. გაბს¹ შინქოკლ¹ ეშმაკო გენას ცო ლელეგე¹ აღნი¹ჰი – გაბოსთანა ორფეხა ეშმაკი სხვა აღარ დადის ალვანში; შინქოკლიხოვ დშიფქოკლ¹ დატდინო¹ – ორფეხიანს ოთხფეხიანი მოუტაცებია (სახუმარო გამოთქმია).

შინ ბდ **šin** bd ცური **вымя udder**. ვად ათგო¹ჰი ჰჭალი¹ შინ ბა – ჩვენს ფურს მაგარი ცური აქვს; შინეხ¹ ტკიპი დაჰ მადხნათხ – ცურიდან ტკიპები მოვაცილეთ.

შირვადნ¹ **širvainā** j შირვანი (სადოვარი ივრის ნაპირას, დღევანდელი აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე) **Ширван (пастбище на берегу реки Иори, на**

территории сегодняшнего Азербайджана) Shirvan (pasture on the coast of the river Iori located in Azerbaijan territory). **ფხვარა** ათას ქე დაქლორათხ შირვანე – ას ოც ათას ცხვარს ვაძოვებდით შირვანში.

შირიმი ბლ **širim** bd შირიმი, შარდის ბუშტისა და თირკმლის ქვა камушек мочевого пузыря и почки stone in kidney and urinary bladder. **ფხევე** ილკუდ დად შირმუე (შირიმევე) ვჭევირ – ხევსური ილიკოს მამა შირიმა მოკლა.

შირის **širī** მოძველებული (საჭმელი), მძალე устарелый (о съедобном) rancid food.

შირიქს მ **širikā** j შირაქი (ცხვრის საძოვარი დიდი მინდორი ივრის ნაპირზე, დღევანდელი აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე) Шираки Shiraki (sheep pasture on the coast of Iori located in Azerbaijan territory). **შირიქ** დიკუდნა ქე ცო დაგე ფჭეგო – შირაქში წასაყვანი ცხვარი აღარა ჰყავს სოფელს.

შიფერ ბლ **šoper** bd შიფერი шифер roofing slate. **თხალურ** დროჰ წენბუდ ფჭენხ ვშიროშ შიფრევე ვეხერ – დღევანდელ დროს სახლებს სოფლებში ხშირად შიფრით ხურავენ.

შიფანერკ ბლ **šipanerķ** bd ტანსაცმლის კარადა, გარდერობი шифоньер, гардероб wardrobe. **ელნეს ხელოსნეგ** შიფანერკ თაგბითქ – ელენემ ხელოსანს გარდერობი გააკეთებინა.

შიშ **šiš** ორ-ორნი по два, попарно in pairs, two by two. **ქოთინ** ნაყე შიშ დოტურ – ვიწრო გზაზე ორ-ორნი მიდიოდნენ; **შიშ მანათ** ჯიბი ბოლინო შირიქა ბახრათხ – ჯიბეში ორ-ორმანეთხადებულები შირაქში წავედით.

შიშიანობ მ **šišianob** j შიშიანობა, რაიმე საფრთხით გამოწვეული საყოველთაო შიში всеобщий страх, вызванный той или иной опасностью general fear caused from certain danger. **ბუჰ დროჰ** მაგო შიშიანობ მარ ვადლოჩქი – ომის დროს დიდი შიშიანობა იყო ჩვენში (ჩვენთან).

შიშა-შიშა **šišā-šišā** об. см. see შიშ **šiš**.

შიშინლი **šišinlī** ლუწი четный even number. **ქალიქან** არლეჩო წენბუდგოჩქი შიშინლი ნომრი ხილალათე – ქალაქებში მარცხენა (მხარის) სახლებს ლუწი ნომრები აქვთ ხოლმე.

შიშლიქ დდ **šišlik** dd შიშლიგი (გაყიდულ ცხვრებზე საჩუქრად დამატებული ერთი ცხვარი) убойный баран, данный в придачу к купленным ram taken by

turns form shepherd's flock. თაბადრჩი ღუძხკჩეჩქი შიშლიქ ოშტიკ მაქს თელორ, შიშლიქეხ ტათებ ცო ევდორ – როცა ჭედლიებს გაყიდდნენ, შიშლიგს ისე, უფასოდ ამატებდნენ ზედ, შიშლიგ ში ფულს არ იღებდნენ.

შიჩქ **šičê** შინში, დეიდაშვილი один из детей сестёр cousin, aunt's son. საბედ ნა-ნეშქ კნათ ცჰაცჰავქ შიჩქ ვარ თხენქ, ოე (ოჰა'ქ) კაწკლეჰაჰ დაჰ ვალო – საბედა დეიდას ვაჟი ერთადერთი შინში იყო ჩვენი და ისიც პატარაობაშივე მოკვდა.

შიჩალორ, ჩიჩალორ ვბ; დღ **šičalô, čičalô** vb; jd კნბ. уменьш. dim. შინში, დეიდაშვილი сын или дочь одной сестры по отношению к сыну или дочери другой сестры cousin-uncle's or aunt's child. იბ. см. see შიჩლა'ბ **šičla'ô**.

შიჩლაჰორ **šičla'ô** კნბ. уменьш. dim. შინში, დეიდაშვილი один из детей сестёр cousin; aunt's son. იბ. см. see შიჩქ **šičê**.

შიც **šiq** ორიოდე ОКОЛО ДВУХ about two. ბაბუდგოჩქ დისტეჩქ შიც ცარკ ღედაღეგქ – პაპას პირში ორიოდე კბილიდა აქვს.

ში-გო **ši-ḡo** ორი-სამი два-три two-three. ში-გო რვეულ ლიბალქ სო – ორი-სამი რვეული მომეცი რა!

შკაფ ბღ **škap** bd კარადა шкаф wardrobe. შკაფენ ჰათხე შტოლ ცო კი ოთლალორ? – კარადის წინ, ნეტავ, მაგიდა არ დაიდგება?

შლამ ბ **šlam** b შლამი ил, тина silt, slime. გერვა'ქ, კირევა'ქ, შლამუვა'ქ წა თეგდ'ლათქ – ქვით, კირით და ლამით სახლს აკეთებენ ხოლმე.

შნო დ **šno** j შნო, უნარი СПОСОБНОСТЬ, ЛОВКОСТЬ, УМЕНИЕ ability; skill. ბასილ შნუდ ცრმ აღმაკეთ ვაძნ – ბასილის შნოზე ვერაფერს ვიტყვით.

შო დღ **šo** dd წელიწადი ГОД year. მელ შო ვაჩქ ტასუნა? – რამდენი წელიწადი შეუსრულდა ტასოს? მელ'ღქ შო დერწი აძკუფ? – მერამდენე წელშია ანიკო? ის შარაგორ ვალჩეჩქლოლო ბჰა ქეხ ვაძწრას – როგორც კი ცხრა წლისა გაგხდი, მას შემდეგ სულ ცხვარს დავდევი; შარიშ დუჯ დახქ, მან ხაძრტონენ გო კაძიკ ლატქ – ბევრი წელი გავიდა, მაგრამ ხარტონს ჭკუა ცოტა მოემატა; დალოჩორ წიჩორ შარეჩქ ბუნკატ ეცოს – მომაგალ ახალ წელს გარმონს ვიყიდი.

შოძუე **šojuq** იმნს. нареч. adv. წელიწადგამოშვებით через КАЖДЫЙ ГОД, С ГОДОВЫМ интервалом a year interval. თხე სხალეუ შოძუე გებწორ – ჩვენი მსხალი წელიწადგამოშვებით ისხამს.

- შოშარბით **šošārbīt** წლიდან წლამდე, წლობით годами over the years.
 შოშარბით ჩაგრეჩრ სამოვარმაქან ლეებორ ქიქოყ ვაწ მეცხორი – წლობით შორეულ სამოვრებზე ყოფილიყვენ თურმე ძველად ჩვენი მწყემსები.
- შოშარგომცი **šošārgomcī** წლითიწლობით, წლიდან წლამდე из года в год, годами year by year.
- შოგაჩუღლ და **šoqačujlā** d წლისთავი годовщина anniversary. ლამრ ბაბუღ შოგაჩუღლ და თხოვარქი – ზეგ პაპის წლისთავი გვაქეს.
- შარბით **šārbīt** წლობით годами for years. ქიქოყ ჩაგ გელორ ქე დაჟდანე, შარბით ჩუ ცო იხმაკერ მეცხორინ – ძველად შორს მიჰყავდათ ცხვარი სამოვებლად და წლობით შინ ვერ მოდიოდნენ მწყემსები.
- შარლუ **šarlū** წლიანი, წლისა, ერთი წლისა годичный, годовалый a year old.
 დჟევაღტ შარლუ ვა სქ კაწკუხ კნათ – თოთხმეტი წლისაა ჩემი უმცროსი ბიჭი.
- შოვბა|დ|ალარ **šeqra|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. შოვნა (იშოვება) русск to find (can be found). მაგწ მაცოლ თასდალ ბუჰ ღროჰ, მაგწ ცო შოვბალარ – დიდი შიმშილობა ჩამოვარდა ომის ღროს, ჰური არ იშოვებოდა.
- შოვბა|დ|არ **šovba|d|ar** გრღმ. прх. trans. შოვნა (იშოვის, შოულობს) доста[ва]ть, приобрести, приобретать finding, obtaining. ტათებ შოვბადარ ძნელ დაე, დახარჯოდარ ატ – ფულის შოვნა ძნელია და დახარჯვა ადვილი.
- შოვბა|დ|ა **šovba|d|ā** გრღმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для мадара an infinitive for the gerund შოვბა|დ|არ **šovba|d|ar**. წომლ ტათებ შოვბად ნათესავს დუღტას – წამლების ფულის საშოვნელად ნათესავებში მივდივარ.
- შოვბა|დ|იენრ **šeqra|d|ienô** ნაშოვნი доставленный, приобретенный, найденный, то, что доставлено, приобретено, найдено found, obtained.
 დოფს მეხკლოშ ქორდიენრ ტათებ ქალქი ჯიბგრიგ ჯიბრქ ჰალრ დახწ სოგო – ოფლისღვრით ნაშოვნი ფული ქალაქში (თბილისში) ჯიბგირებმა ჯიბიდან ამომაცალეს.
- შოვბა|დ|იენრ **šovba|d|ujnî** 1. მშოვნელი достающий, тот, кто достаёт, приобретает, находит что-л. sb who finds / obtains smth. ტათებ შოვბადუენრ აღმქ ცომენა ხილქ სე ოჯხე – ფულის მშოვნელი ადამიანი არავინ აღმოჩნდა ჩემს ოჯახში. 2. საშოვნელი то, что следует достать, приобрести, найти smth

to be found. შოცჰანს შრომალაშ შოგბადიენრ ტათებ მეღმი ბათა ქორლქ დალქ თხოგო – მთელი წლის შრომით ნაშოგნი ფული რამდენიმე თვეში ხელიდან გამოგვეცალა.

შოვ ვბ; მდ **šov vb;** jd ფშაველი пшавец, пшавка the Pshavs, the Pshaveli (native person from Pshavi). სოცრ ჰაშელ ცჰა შოვ ვეცქ – ჩემთან სტუმრად ერთი ფშაველი მოვიდა; შუდბ საბლენს ლამნან დანხ – ფშავლები მეტწილად მთებში ცხოვრობენ; მანში კერბადან, შადრი ლევდან შობი ზორადში ზორან ბა – სიმღერების, ლექსების თხზვაში, შაირების თქმაში ფშავლები ძალიან ყოჩადები არიან; ცვენენ შობან ვარასრ – წელს ფშავლებში (ფშავში) ვიყავი.

შო მ **šō j** 1. ფშავი Пшави (место проживания пшавов) Pshavi (a place where Pshav people live). 2. ლაშარის ჯვარი ფშავში капище Лаша-Георгия в Пшави Lasha-Giorgi's worship place in Pshavi. შო დუდტათს, შოჰ კურ ჰეჰე დეწეთს დჰევან – ფშავში მივდივართ, ლაშარის ჯვარში თეთრი მოზვერი უნდა დავეკლათ.

შოთ მდ **šot j** შოთი шоти, чурек Shoti, traditional Georgian bread. დაფხენრ შოთეს ვადლქ ნახს თაჟუჟ – ცხელ შოთს ჩვენებური ყველი უხდება; შოთი თორნი თეფნრ – შოთებს თონეში აკრავენ; მოლჟ შოთჰ ჰადჰე ლათჟ! – როგორი შოთების სურნელი დგას!

შოლტ მდ **šolt j** 1. შოლტი (ხისტარიანი გრძელი წნული) бич, длинная плеть whip. ყევრანლენრ ურუმ მეურმევ ფსტარჩ-კამში შოლტევ ლესკრ – ყევრებიანი ურმის მეურმე ხარ-კამეჩს შოლტით ერეკება. 2. შოლტი (საქალამნედ გრძლად გამოჭრილი ტყავი) длинная полоска кожи для изготовления лаптей long lash / whip for making bast sandals. ცჰადნ შოლტეს იტ ქოკ ჯანან ბალქ – ერთი შოლტიდან ათი ფეხი (ცალი) ქალამანი გამოვიდა.

შოლტეს დ|ანარ (დ|ახარ) šoltex d|aqar (d|axar) გრდმ. прх. trans. [გა]შოლტვა ([გა]შოლტავს) [вы]хлестать to strap, to lash.

შოლტა|დ|არ šolta|d|ar გრდმ. прх. trans. შოლტვა ([გა]შოლტავს) [вы]хлестать (плетью, бичом) to whip, to beat. დუგ შოლტადიქ ყადნ ვირ, მან მათხან ცო დაქქადომაკ – ბევრი შოლტეს ბებერი ვირი, მაგრამ ადგილიდან ვერ დაძრეს.

შორ|დ|არ šor|d|ar გრდმ. прх. trans. გაგანივრება ([გა]განივრებს) расширить, расширять to make wider. ბაბუნ ავას კოკ შორდიქ – პაპას ბებრამ ქურქი გაუგანივრა.

შორბ ძმ **šorb** jǰ ბრინჯის ჩორბა (თურქული წარმომავლობის წვნიანი) рисовая чорба (суп турецкого происхождения) rice soup of Turkish origin. შორბეკ კუჭ ჭედობრ – ჩორბა კუჭს ამაგრებს.

შორდორი **šordori** ნამეტნავად სქელი, განიერი чересчур широкий extremely thick, wide. თინიკრ შორდორი ძა, მს სახე ლამზურ ძაძუჟ – თინიკო ნამეტნავად სქელია, მაგრამ სახე ლამაზი აქვს.

შორი **šori** განიერი, ფართო, ვრცელი широкий, просторный wide, broad. შორიჩქორნლდაქი ღუჯ მაშა იხრ – განიერ ფანჯრებში უხვი შუქი [შე]მოდის; შორი ძაჟი მატე შირქიქი – ვრცელი ტრამალებია [ყრია] შირაქში.

შორიშ **šoriš** ზმნს. нареч. adv. ფართოდ широко, просторно widely, broadly. ბაბუცლარ შორიშ დანხე, ათხ მს – ქოთიშ – ბაბუცაანი ფართოდ ცხოვრობენ, ჩვენ კი – ვიწროდ.

შორლან ძმ **šorlā** jǰ სიგანე, სიფართოვე ширина, широта width, broadness. ჩითგოქი თოყალ შორლან ძა – ჩითს საკმარისი სიგანე აქვს.

შორლანმაქ **šorlajmak** სიგანეზე в ширину, поперёк across, breadthwise.

შორნან, შუდრნან დ **šornā, šujrnā** d დროსა და სივრცეში განფენილი ხალვათობა, სიფართოვე, სიგანიერე распросраняющаяся во времени и пространстве широкость, размашистость broadness, width spread in time and space. თხე სანგოქი შუდრნან და – ჩვენს ეზოში ხალვათობაა.

შოროლ ძმ **šorol** jǰ სიგანე, ხალვათობა, სიფართოვე, სიგანიერე, როგორც ასეთი ширина, широкость, размашистость width, breadth spread in time and space. ესექი ღანჟე შოროლ ძა – აქ კარგი სიფართოვეა; ე ოთხეგოქი ფხი მეტრ შოროლ ძა – ამ ოთახს ხუთი მეტრი სიგანე აქვს.

შორშან დდ **šoršā** dd შოშია скворец starling. დარჭიჩრ შორშნეგ ბენექი გაგნი ძიხკე – შავმა შოშიამ ბუდეში კვერცხები დადო; შორშან ბენი ღეხოთხ – შოშიების ბუდეებს ვეძებთ.

შტუკ: შტუკ ძარ **štuk: štuk j|ar** გრძმ. прх. trans. ოინის ქმნა (უზამს), ოინის მოწყობა, გაცურება обвести вокруг пальца, устроить штуку to make tricks. Fooling. შტუკ ძიქ სოქ მიქლეს, ოკუმიფლქ ბანძ სოქ გოგრ, სუდგრ აღითქ სოგრ შდრძ ვალუხ უარ – ოინი მიყო მიქელმა, იმდენი შიარა, მევე მათქმევინა უარი თავის ვალზე (რომელიც ემართა).

შტუკ ხილ'არ **štuk xil'ar** გრლუგ. неврх. intrans. ოინის დამართნა (რდაქმართება), ოინის გადახდომა **попасть впросак to be swindled.**

შუ **šu** თქვენ **вы you.** შუდ დადშუ? – თქვენა ხართ? ადში ვუხ (უხ) თეგლუდში? – თქვენ რას აკეთებთ? შუგო[ჰ] მქ და? – თქვენ ვინა გყავთ, თქვენთან ვინ არის? ადში მიხ დახერ? – თქვენ სად წახვედით?

შუგომც' **šugomc'** თქვენამდე **до вас to you.** მოს' მოჰეც და ყანოლ, ქუდთად შუგომც' ჰალრ ცო იხმაკეგე სო – ცუდი როგორ არაა სიბერე, თენით თქვენამდე ველარ ამოვდივარ.

შუ დაყე **šu daqe** თქვენ მაგივრად, თქვენ წილად **вместо вас instead of you.** ცომ დადღი სო ხაყან, შუ დაყე ვუ სო გებლოსო სასამართლუდ? – ვერაფერი გამიგია, თქვენ მაგივრად მე რატომ მიბარებენ სასამართლოში?

შუვ დ **šuv d** შუილი **шум rustling.**

შუვ დ|არ **šuv d|ar** გრლმ. врх. trans. შუილი (შუის) **шуметь rustling.** კმატ აჰ ბოხე'ნე, მაქრენა[ჰ] ქვიშე შუვ დ'ლათ – კლდე ჩამოინგრა და ზევიდან ქვიშამ შუილი იწყო; ნატარლორქ სისნებალაშე, შუვ დომ ლაჰ ბალორ სოგუდჰ – ჭინჭრებიდან სისინითა და შუილით გველი მოდიოდა ჩემკენ.

შუდბერ დდ **šujber dd** მშობიარე **роженица woman in childbirth.** იცხ წენი[ჰ] შუდბერ და – მაგ სახლში მშობიარეა.

შუდბ[ი] **šujb[î]** მრ. იხ. мн. см. pl. see შოვ **šov.**

შუდბრათ¹ **šujbrat¹** ზმნს. нареч. adv. თუშურად **по-пшавски in Pshavian.** ე სტაკოვ შუდბრათ დო ამბუდ – ეს კაცი თუშურად ლაპარაკობს.

შუდბრათ² **šujbrat²** ზმნს. нареч. adv. ბინძურად **нечистомерно filthily.** ნინლარ შუდბრათ დაუხკუ – ნინოანი ბინძურად არიან [ყრიან].

შუდბრქ **šujbrē** ძვ. уст. old მშობიარე **роженица maternity woman.** შუდბრქ გეჩო წინი დიკო'ერ, ოსი დორ ბანდერ – მშობიარეს სხვის სახლში წაიყვანდენ და იქ აჩენდა ბავშვს; შუდბრქონ გარგ ცო იხორ, წადნი ცო დანო – მშობიარესთან ახლოს არ მიდიოდნენ, წმინდა არ არისო.

შუდლო[ჰ] **šujlo[h]** ზმნს. нареч. adv. თავისიანებში, შინაურებში, თავისიანებთან, შინაურებთან **среди своих together with the household/close people.** შუდლოჰ ალონო დომ ნშადუ ცო დეწე იტლ – თავიანთებში ნათქვამი სიტყვა გარეთ არ უნდა გაარბენინო. იხ. см. see შუი **šui.**

შუღშაყრ ღღ **šujša'ô** dd შოშოა скворец orn starling. შუღშაყოს სხალმაქ ბქ თაგ-ბიქ – შოშოამ მსხალზე ბუდე გაიკეთა.

შუი¹ **šui**¹ თავიანთი, მათი (საკუთარი) их (собственный) their (own). ლაზარლარგრა ალ, შუი¹ ცაც შუენ ჰობზლ – ლაზარეანთ უთხარი, თავიანთი საცერი წაიღონ.
ob. cm. see შარიš **šarī**.

შუი² **šui**² თქვენი (საკუთარი) ваш (собственный) your (own). ე თუნგ შუი² ცუდ მა შუი? – ეს თუნგი თქვენი საკუთარი არ არის? ob. cm. see შუ **šu**.

შუინ¹ **šujni**¹ ზმნს. нареч. adv. თქვენ თქვენთვის (თავისთვის) вы себе you for yourself (for the self) (აძლიერებს ზმნის შინაარსს, იწარმოება ნაცვალსახელისაგან усиливает значение глагола, образуется от местоимения makes the content of the verb stronger, is formed from the pronoun შუ **šu**). შუენ ჰობათ შუი¹ ჟაგ-ნუდ – წაიღეთ თქვენთვის თქვენი წიგნები.

შუინ² **šujni**² ზმნს. нареч. adv. ისინი თავიანთთვის они себе they for themselves. (აძლიერებს ზმნის შინაარსს, იწარმოება ნაცვალსახელისაგან усиливает значение глагола, образуется от местоимения makes the content of the verb stronger, is formed from the pronoun შუ **šu**). შღრ. ср. comp. შარნ **šarn**.

შუი¹ **šū**¹ თქვენი ваш your. ე ქადბი შუნი და? – ეს ქუდები თქვენია?

შუი² ღღ **šū**² dd შუნი самка-тип female-capra caucasica. შუნადრჩნდალა ქომოჩრ ჰახარე ბუჰი დწლათე – შუნების გულისათვის მამალი ჯინვები ჩხუბობენ ხოლმე.

შური დდ **šur** jj რძე молоко milk. შური¹ წველ, ნახხ, დათქ, კალტ, კარაქ თეგოდრ – რძისგან მაწონს, ყველს, ერბოს, ხაჭოს, კარაქს აკეთებენ; შური ვაშახდოთო'ქ, ჰალა ლეფსრ – რძეებს ერთმანეთში ჩაასხამენ (გაურევენ) და დღეებენ; შური² (შურახ) ცო ლაგმაკე ბზდრენ – რძეს ვერ ელევა ბავშვი.

შური¹ლქ, შური²ლქ **šurēlē, šurālē** რძიანი, რძით (მაგ., ყავა) молочный, с молоком (напр., кофе) milky; with milk. რძიანი, რძით (მაგ., ყავა) (დროებითი ნიშანია временный признак (temporary sign). შური¹ლქ ჩად დეწრიკაც დასრ – რძიანი ჩაის მოყვარული ვარ; შური¹ლქ ბრწჯ ეხებებლეთ! – რძიანი ბრინჯი (რძის ფლავი) მოხარშეთ რა!

შური²ლქ **šurē** რძისა, რძიანი молочный milky. შღრ. ср. comp. შური¹ლქ **šurēlē**.

შური¹ლქ **šurilī** კარგად მეწველი, ბევრი რძის მქონე хорошо доящаяся корова good dairy, having much milk (მუღმივი ნიშანია постоянный признак

permanent sign). **შურილი** დეთ **ჯახი** სო – კარგად მეწველი ძროხა შეძვდა (გამომადგა); **ფხეურ შურილი** დეთ **ეცი** **გაბოს** – ხევსურული რძიანი (კარგი მეწველი) ძროხა იყიდა გაბომ.

შურილი **šurili** რძიანი, კარგი მეწველი с хорошим удоем with good yield of milk.

შურდული დ **šurdyul** jj შურდული (ქვის სასროლი) праща (для метания камней) sling. **შურდული** **ჯოსი** **ჯერე** **მათენ** (მათეგო) ქორთო ბატბიერ – შურდულით გასროლილმა ქვამ მათეს თავი გაუხეთქა; **შურდული მანკარგო** **დეფციტრათხ** – შურდულებს გოგოებს ვაწვნიებდით.

შურქ **šurč** რძისა, რძიანი молочный, с молоком made of milk; milky. შღრ. ср. comp. **შურქელქ** **šurēlč**.

შურქ **šurč** თქვენებური, თქვენნაირი похожий на вас, вам подобный like your manner. **შურქ ამბუდ** **დოს** – თქვენებურ ამბავს ვამბობ (თქვენებურად ვლაპარაკობ).

შურქეშ **šurčš** ზმნს. нареч. adv. თქვენებურად по-вашему, как вы, подобно вам in your manner. **შურქეშ ვახეს** – თქვენებურად ვცხოვრობ.

შურქ დ **šuš** jj შურქა стекло glass. **მეშურქე** **ქორინ** **შურქი** **ხაბჟითქ** – მეშურქეს ფანჯრებში შურქები ჩაასმევინეს; **ლევ** **ლამფა** **შურქინ** **ღონბალარ** – ლევანი ლამფების შურქებზე წუხდა.

შურქუშ **šušuš** თავთავისი (საკუთარი), თავთავიანი (საკუთარი), თითოეულისა (საკუთარი) принадлежащий (собственно) каждому отдельно one's own. **მემცხორი** **შურქუშ** **ქიშ** **დაჰ** **ჩავარდიქ** – მეცხვარეებმა თავთავისი ცხვრები გადაარჩიეს; **შურქუშ** **მათე** **ღედახ** **კათ!** – თავთავის ადგილას ისხედით!

შურქუშინ **šušujni** ზმნს. нареч. adv. (საკუთრივ) თავთავიანთთვის, (საკუთრივ) ცალ-ცალკე каждый (собственно) себе (in particular) for their selves, (in particular) separately. **ფჰორგო** **ჩქილო** **მეღენ** **ენათი** **შურქუშ** **ბახნორ** – ვახშმის მერე ნასვამი ბიჭები თავთავიანთთვის წასულიყვნენ; **ნახხ**, **მაჯი** **ჰამინაც** **შურქუშ** **ლიბათ!** – ყველი და პური ყველას ცალ-ცალკე მიეცით!

შურქი **šuč** უთქვენოდ без вас without you. **შურქი** **სო** **ვქ** (უქ) **ღალვა!** – უთქვენოდ მე რას ვვარგოვარ!

შხაძშხუძბ ღ **šxajpšxujpî d** შხაპაშხუპი шум от капель проливного дождя noise of the raindrops like plashing. შხაძშხუძბაძნრ ყარრ მაქჲ ძაღორ ღორღობინ – წვიმა შხაპაშხუპით ზედ ასხამდა ცხენოსნებს.

შხაძშხუძბ ღ|არ **šxajpšxujp d|ar** გრღმ. прх. trans. შხაპაშხუპი (შხაპაშხუპს გამოსცემს) издавать шум (о проливном дожде) pattering, plashing of the rain. ყაროვ შხაძშხუძბ ღო – წვიმა შხაპაშხუპს გამოსცემს.

შხამ ბღ **šxam bd** შხამი яд poison.

შხამქ **šxamč** შხამიანი ядовитый poisonous. შხამქრო ღაჰევ ღონენ ცარკ ძაღორ – შხამიანმა გვეღმა ცხენს უკბინა.

ჩ

ჩაბჟირო|ღ|არ **čabžiro|d|ar** გრღმ. прх. trans. ჩამსხვრევა (ჩჩა|ამსხვრევს), ღამსხვრევა, ჩაღეწვა разбить вдребезги to break into pieces. ვახჩრო ღეოს შივ სტაქჲ ჩაბჟიროღიერ – მთვრალმა ღეომ ორიოდე ჭიქა ღამსხვრია; ტაღრალეს ღო-ჭევ მიჭრიტჲ ჩაბჟიროღოგერ – ტარიელმა ჯოხით კინაღამ სარკე ჩამსხვრია. შღრ. ср. comp. ბჟირა **bžira**.

ჩაგონბა|ღ|არ (გონბა|ღ|არ) **čagonba|d|ar (gonba|d|ar)** გრღმ. прх. trans. ჩაგონება (ჩჩა|აგონებს) внушать, внушить inspiration, putting into sb's mind. ი აზრ ვაღკოს ჩაგონბაღიქ სორ – ეს აზრი ვაღკომ ჩამაგონა.

ჩაგრო|ღ|არ **čagro|d|ar** გრღმ. прх. trans. ჩაგვრა (ჩაგრაღს) притеснять, угнетать to oppress. აღში თხო ჩაგროღბუღში – თქვენ ჩვენ გვჩაგრაღთ.

ჩაღრ ღღ **čadr dd** ღეჩაქი лечаки, женский головной платок Lechaki (women's silk veil). ღარუღგო[ჰ] ჩაღრელ გოღუღნჩ ცრღ ძა – ღაროს ღეჩაქად ღასახუ-რი არაღერი აქვს.

ჩაღუქ ღღ **čadū dd** ჩაღუნა, გვიმრა папоротник, щитовник fern.

ჩავარ|ღ|არ (ჩეღარ|ღ|არ) **čavar|d|ar (čevār|d|ar)** გრღმ. прх. trans. არჩევა (აი-ჩეღს), გაღორჩევა, გაღარჩევა вы|ჩ|арать, пере|ჩ|арать to choose (will

choose); to select; to elect. ანკოს კნათილო[ჰ] ლორს ჩავარვიქ – ანიკომ ბიჭებში ლორსი აირჩია; ახრი ჩუნონჩ ჩავარდიქ – თონლები ბატკნებისგან გამოსარჩიეს.

ჩავარ|დ|ა (ჩევარ|დ|ა) čavar|d|ā (čevār|d|ā) გრძმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund ჩავარ|დ|არ **čavar|d|ar**. სტაბო ჟეგრქ ბახკენჩ კნათი ხთიშობლეგრ იხორ მახკარ ჩავარდ – შემოდგომაზე ცხვრიდან მოსული ბიჭები ღვთისმშობლის საყდართან მიდიოდნენ გოგოების აქმოსარჩევად.

ჩავარ|დ|იენჩ čavar|dienō მიმლ. прич. particip. აქმოსრჩეული выбранный, перебранный, отобранный selected, chosen. ას ჩავარდიენჩ კაბ დაჰონ ცო მოწონადაღ – ჩემი აქმოსრჩეული კაბა გოგოს არ მოეწონა; ბახრე ას ჩავარბიენჩ ვორ ჩამლი გუბალქ – ბახარში ჩემი აქმოსრჩეული ვაშლი გემრიელი გამოდგა.

ჩავარ|დ|უდლან (ჩევარ|დ|უდლან) čavar|d|ujlā (čevār|d|ujlā) 1. არჩევანი, არჩევის საშუალება выбор, возможность выбора choice; elections. ლახქ ვუმ (უმ) დეწეჰ ჰონ, მიჩჰე ჩავარდუდლან და, უდსი ლობ – თუ კარგი რამე გინდა, სადაც არჩევის საშუალებაა, იქ წადი. 2. მრ. მნ. pl. არჩევნები выборы choices. თხა საბჭო[ჰ] ჩავარდუდლან და – დღეს საბჭოში არჩევნებია.

ჩავარ|დ|უენჩ čavar|d|ujnî მიმლ. прич. particip. 1. აქმოსრჩევი тот, кто выбирает, перебирает elector, selector. სო ფსტუნალ ჩავარდუენჩ ცომენს გუვალქ – ჩემი ცოლად აქმოსრჩევი არავინ გამოხნდა. 2. აქმოსარჩევი то, что следует перебрать smth to be chosen. შინგ კაბ ვაწურ მალახიე, ჩავარდუენჩ უდსი ცრმ დარ – ორიოდე კაბა ეკიდა მალახიაში, აქმოსარჩევი იქ არათერი იყო.

ჩათკოკრ čatkoḳō ჩადკოკო, კილამურა, კლდის ძირტკბილა многоножка обыкновенная, сладкий корень Polypody; sweet root. ჩათკოკუმ არკუმ თაგბიქ აგას – ჩადკოკის მხალი გააკეთა ბებიაში; ყონოჩრ ჩადდნეხ ჩათკოკრ დოთვად – ნორჩ ჩადუნას ჩადკოკს ვეძახით.

ჩათრევა|დ|არ čatreva|d|ar გრძმ. прх. trans. ცუდ საქმეში ჩათრევა (ჩახითრევეს), ჩაყოლიება втянуть в нехорошее дело dragging into bad affair. მუდჩრ ნაყბისტინ ატამში ხეჰე ყონჩ სტაკ ყოლელო ჩათრევადვარ – ცუდმა ამხანაგებმა ადვილად იციან ახალგაზრდა კაცის ქურდობაში ჩათრევა.

ჩაი **čaj** d ჩაი чай tea. **წურღ-წურღეჭ** ჰამივაც ჩაი მელრ – დილ-დილობით ყველანი ჩაის სვამენ.

ჩაინიკ დღ **čajnik** dd ჩაილანი чайник kettle, teapot. ემაღე ჩაინიკ ეცინრ ბაძსლეს სონაძნრ – ემაღის ჩაილანი უყიღია ბასილს ჩემთვის.

ჩაიძნნრეჭ **čajdnārē** ჩაიუნანი, გეიძრანი с папоротником containing fern, covered with fern. მაქრენა[ჰრ] ჩაიძნნრეჭ ტეა ძაღრ – ზევიდან ჩაიუნანი სერი ჩამოღის.

ჩაიღმაღნნ დღ **čajmajlnā** dd ირგვლივ განვრცობილი სირბილე рапространяющаяся кругом мягкость softness spread around. კაჭარმაქ ჩაიღმაღნნ და, პრინოტ ჩაღმაღიშ ძაღაღე მაქ – მატყლს სირბილე აქეს, პრინოტი (კაცის ზეღმეტი სახელია) რბილად ზის ზედ.

ჩაღმაღ[ღ]არ **čalmal|d|ar** გრღმ. прх. trans. დარბილება (ღღარბილებს) [раз]мягчить to make soft. ჯანი ხილო[ჰ] ჩაღმაღღორათხ – ქაღამნებს წყაღ-ში ვარბილებღით.

ჩაღმაღ **čalmalī** 1. რბილი мягкий soft. ჩაღმაღიჩრ ბაღიშმაქ ქორთო ბიღე – რბილ ბაღიშზე თავი დაღო. 2. გაღატ. перен. fig. სასიამოვნოდ რბილი, გულთბილი აღამიანი приятно мягкий, тёплый человек pleasantly soft, warm hearted person. ზორაღში ღაზე, კეთილ, ჩაღმაღ **ხალხ** ძა ბაცბი – ძაღიან კარგი, კეთილი, თბილი ხალხია წოვათუშეღი (თამარ გრომოვა).

ჩაღმაღიშ **čalmališ** ზმნს. нареч. adv. რბილად мягко softly.

ჩაღმღნნ დღ **čajmlnā** d ირგვლივ განვრცობილი სიგემრეღე, სიამოვნება нечто приятное, распространяющееся кругом pleasure/sth delicious spread around. ჩაღმღნნ გუნახ (უნახ) დაღცრ, ძაღის ბუნრეგო ფაღი ღეფცოშ ძეღახკარ – სიამოვნება რამ არის აკი ზამთარში ბუნართან ზღაპრეღის მოყოღით ჯღღომა.

ჩაღმჩუღმღ, ჩაღმჩუღ ძ **čajmčujmī, čamčum** j ჩაღმჩუღი малейший шум, шорох rustle, a little noise. გოგის ჩაღმჩუღმღ ცოსტენი ძარ – ირგვლივ ჩაღმჩუღი არათრისა იყო.

ჩაკრ დღ **čaḳō** dd სკაღი стул chair. ე ჩაკრუღოღ[ჰ] ცჰა ქოკ იშუ – ამ სკაღს ერთი ფეღი აკღია; ას ჩაკრუღნმაქ ძეღაღეს – მე სკაღზე ვზივარ; ყარ გექღა, ჩაკრუ ზუ დაყათ! – წვიმას აზირეღს, სკაღეღი შემოიღანეთ!

ჩაკუტბა|დ|ალარ **čakūtba|d|alar** გრდფ. непрх. intrans. ჩაკუნტვა (ჩაკუნტება), ჩაკუნტვა [при]сесть на корточки to squat. ბჭარწახ ბჭარკ ვაცბიხე, ჩუ ჩაკუნტბადვადლნას – მგელს თვალი რომ მოვკარი, ჩავიკუნტე.

ჩაკუნტბა|დ|არ **čakūtba|d|ar** გრდმ. прх. trans. ჩაკუნტება (ჩაკუნტება), ჩაკუნტება посадить на корточки to make squat. აბოს ჭათეჩ ჩაკუნტბადვიქსო, ცოჭე ბჭარწან ვაგინვა'ერასო, შარნხ ბატინხარ – აბომ მაშინვე ჩამაკუნტა, თორემ მგელი დამინახავდა და გაიქცეოდა.

ჩალ დდ **čāl dd** ჩალა солома straw. ტკორ ცერე, ჩალილოჩქი, გარულ გარშ ხეცე – მტკერის პირას, ჩალებში, გარეული ღორჩებში იცის; ბიძის ჩალებ კალათ ბობც – ბიძამ ჩალის კალათი დაწნა; რუსივ ჩალებ წა ოთდიქ – რუსებმა ჩალის სახლი დადგეს.

ჩალბულ დდ **čalbul dd** ჩალაბულა муть, мелкий сор segments of dried grass. მერცხლეჩ ჩალბული ვეჭომ შარწ ბე ჭალ თაგბიქ – მერცხალმა ჩალაბულის ზიდვით თავისი ბუდე გააკეთა.

ჩალთუქ დდ **čaltuḵ dd** ჩალთუქი, გაუცხეველი ბრინჯი неочищенное рисовое зерно ungrinded rice.

ჩალხან დდ **čalxā dd** ჩალხანა маленький медный котёл small old-time copper. ჩალხნეჩქი შურეგო კეჭე დავითნას – ჩალხანაში რბე ავადლე; თედოლ ბიძის თრილთირქ წასტქ ჩალხნი დეცერ – თედოლე ბიძამ თრიალეთიდან სპილენძის ჩალხანები მოიტანა.

ჩამ ბ **čam b** გემო вкус taste. ვეჩვეჩნადრქ ჩამ ხილწლათე: მაწრწ, ყაჭქ, მუსტწ, დურწ, ბლწტ – სხვადასხვანაირი გემო არის ხოლმე: ტკბილი, მწარე, მყავე, მლაშე, ბლანტი.

ჩამ ბ|ახარ (ბ|ავარ) **čam b|axar (b|aqar)** გრდმ. прх. trans. გაუგემურება ([გა]ауგემურებს) [с]делать безвкусным to make tasteless.

ჩამ ეცარ (ევ|ბარ) **čam ecar (ev|bar)** გრდმ. прх. trans. გემოს აღება (აუ-ლებს), მოწონება пробовать на вкус, понравиться to take taste, to like. ლაწ-მრევე ვენქ ჩამ ეცწ – ავადმყოფმა ღვინოს გემო აულო (მოეწონა).

ჩამ თოხარ (თეუხარ) **čam toxar (terxar)** გრდმ. прх. trans. გემოს გასინჯვა (გა]უსინჯავს), დაგემება [по]пробовать на вкус to taste. დარჯკენ ჩამ თოხ-

ლიში, თუძხი ხუმი ცო იში – ხინკლის გულს გემო გაუსინჯეთ, ერთი, მარტილი ხომ არ აკლია.

ჩამარ|დ|არ čamar|d|ar გრდმ. прх. trans. გაგემრიელება (ჩგასაგემრიელებს) сделать вкусным to make delicious, improve the taste. ქონდრეგ ლებივ ჩამარბო – ქონდარი ლობიოს აგემრიელებს.

ჩამარ|დ|ა čamar|d|ã გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мацдара an infinitive for the gerund ჩამარ|დ|არ čamar|d|ar. ჩამარძ ჩინირ-თმელრ ქქმ ქეკდინას – გასაგემრიელებლად ჩინირთმაში ქინძი ჩავჭერი.

ჩამ-გემრ ძ čam-gemô j კნინ. уменьш. dim. გემო вкус taste (ჰიბრიდული ახალწარმო-ნაქმნია, ბილინგვიზმისთვის დამახასიათებელი; შედგება ერთი და იმავე შინა-არსის დამოუკიდებელი ფუძეებისაგან характерное билингвизму гибридное новообразование; состоит из независимых друг от друга, но одинакового содержания основ hybrid formation characteristic for bilingualism; it consists of independent roots of one and the same content). ვუნაკ (უნაკ) ჩამ-გემრ ცო ძალრ ე სუფგო? – ნეტავი, რატომ არა აქვს გემო ამ სუხს?

ჩამიჩ ძძ čamič jž ჩამიჩი изюм dried fruit / dried raisins. ჩამჩეცტ თხილ ჩამლწ და – ჩამიჩთან თხილი გემრიელია.

ჩამლწ čamlī 1. გემრიელი вкусный tasty. 2. გადატ. перен. fig. ტკბილი (საუბარი, მას-ლაათი) задушевная, сладкая (беседа) pleasant (conversation).

ჩამლიშ čamliš ზმნს. нареч. adv. 1. გემრიელად вкусно tastily. 2. გადატ. перен. fig. ტკბი-ლად (საუბარი, მასლაათი) задушевно (о беседе) sweet conversation.

ჩამჩ ბდ čamč bd ჩამჩა, ქიტი, საწვინე черпак, половник ladle. წვენერქ დაყარ ჩამ-ჩეგ დეთრ ჯამძხ – წვინან საჭმელს ჩამჩით ასხამენ ჯამებში.

ჩამწწ čamčī უგემური, უგემო безвкусный, без вкуса tasteless. ჩამწწ დაყარ ჭყემპერძხ ჩუ ცო დუძტუ – უგემური საჭმელი ყელში არ ჩადის.

ჩანაბა|დ|ალარ čanaba|d|alar გრდლუგ. непрх. intrans. ჩანაბვა (ჩანაბება), ჩაყუჩება, გაჩუმება притаиться, спрятаться to hold one's breath. ფხაკლენ დაქრილო ჩანაბადალარ ხეცე – კურდღელმა ბალახებში ჩანაბვა იცის.

ჩანაბა|დ|არ čanaba|d|ar გრდმ. прх. trans. ჩაყუჩება (ჩაყუჩებს), ჩაბუდება, გაჩუმება утаить, спрятать to makesomeone hold breath / to make silent. ქუძრი გუ-

დალჩეჭი კრუხევე წიწლი ხანაბადიქ – ქორის გამოხენაზე კრუხმა წიწილები
ხააყუხა.

ხანადრება|დ|არ **čanajdreba|d|ar** გრძმ. прх. trans. ხანადრება (ხანადირებს)
поохотиться to hunt. **ჩოგანლარ იგსებეს ფსარეჭი საქერელაჭრი ხანადრება-**
დიქ – ჩოგანიანთ იოსებმა გუშინ საქერეზე (ტოპონიმია) ხანადირა.

ჩგალ დდ **čāgal** dd ხანგალი вилка fork. **ჩგლევ დაყარ დაყრ** – ხანგლით საჭ-
მელს ჭამენ; **ჩგლელქ ცრმ დარქ, დითხ ტოტივ დაყნათხ** – ხანგლისნაირი
არაფერი იყო და ხორცი ხელებით ვჭამეთ.

ჩთ დდ **čāt** dd ხანთა, პარკი сумка, мешок bag, handbag. **პირწნრქ (პირწნელქ) ჰალ**
დაჯინრ კალტ ჩთი დებლრ – ქვაბიდან ამოღებულ ხაჭოს ხანთაში დებენ.

ჩთუკ დდ **čātuk** dd პატარა ხანთა ან პარკი сумочка, мешочек small sack/bag. **ნა-**
ნას ბაწრი ჩანთკან დოხკი'ნქ, კედლესა'ქ ვოხკდიქ – დედამ მატყლის ძაფები
პარკებში ჩადო და კედელზე ჩამოკიდა.

ჩჩლება|დ|ალარ **čāčleba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. ჩანჩალი (ჩანჩალებს)
тащиться, еле идти, волочиться to drag, to plod. **ხადლარჩ ავ ნასტ ჩჩლება-**
ლაგერ შადრჩ წენინ გოგეს – ხადიანთ ბებია ძლივსლა ჩანჩალებდა თავისი სახ-
ლის ირგვლივ.

ჩწ დდ **čā** jj 1. ჩანა, ქვედა ყბა, ყბა нижняя челюсть, челюсть lower jaw. **ვად ათგო ჩწ**
და დარდადლნრ – ჩვენს ძროხას ყბა აქვს გაქლეშილი. 2. ჩანა, პროტეზი протез
fixated jaw. **ჩწ ძნელ საჯმარ ბა** – პროტეზი ძნელი სახმარია.

ჩარაქ, ჩარექ ბ **čarak, čarek** b ჩარექი; საწყაოს ან საზომი ერთეულის მეოთხე-
ლი четверть (фунта) a litre, quarter. **ცჰადნ ჩარქეს ვო აბაზ ბჯდლნას** – ერთ
ჩარექში სამი აბაზი მივეცი.

ჩარქაყრ დდ **čarka'ō** jj ჩარქა маленький кувшин для вина small pitcher for
wine. **ფხი ჩარქაყრდგოდლოლჩ ჩუ თუდჰვისქსრ** – ხუთი ჩარქის მერე ჩამეძინა.

ჩარჩრ დდ **čarcō** jj ჩარჩო рама, рамка frame. **ბჯდრჩ სურათ ჩარჩუდ ხაყდითნას** –
ბავშვების სურათი ჩარჩოში ჩავასმევეინე; **მანავ სანი ჩარჩუდლქ ჰალრ ლაქდიქ** –
ქარმა კარი ჩარჩოდან ამოაგდო.

ჩარჩილ დდ **čarcil** dd ჩრჩილი моль clothe's moth. **ჩადრჩლევ ძწშქ ხალათ ჰალ**
ვალჩ სოგოაჭი – ჩრჩილმა შალის ხალათი შემიჭამა; **ჩადრჩლეს კაკალ ფოთლევ**
ლეთქ – ჩრჩილს კაკლის ფოთლით ებრძვიან.

ჩარხ ბღ **čarx** bd სალესი ჩარხი *вращающееся точило equipment for sharpening.*

მოუგუ (მაუგუ) ჩარხეე ღირღითნას – სამარტებელი ჩარხით გავალესინე; ნეკ ჩარხმაქ ღირღორ – დანას ჩარხზე ლესავდნენ.

ჩატკეპნა|ღარ **čatķerna|dar** გრღმ. *prx. trans.* ჩატკეპნა (ჩატკეპნის) *утоптать, утрамбовать to trample down.* კეჭ თხე ბარღნახ ჩატკეპნადიქ – მატყლი ჩვენს ბარღანებში ჩატკეპნეს.

ჩათარ ღღ **čapar** dd ჩათარი, დაბალი ჩინის პოლიციელი *стражник warder; low ranking policeman.* ჩათრიე შაწავ ლეხი გერწ თხე წენიჩქი – ჩათრებმა ორიო-ღეჯერ ებებეს იარალი ჩვენს სახლში.

ჩათარცხო|ღარ (თარცხო|ღარ) **čaparcho|dar (parcho|dar)** გრღმ. *prx. trans.* საქმის ჩათარცხვა (ჩათარცხავს), მიუუჩეჩება *замять то или иное дело, тот или иной поступок hushing up.* შეცღომ გეთეშ ჩათარცხოდიქ ივენეს – თავისი შეცღომა მოხერხებულად ჩათარცხა ივანემ.

ჩათარცხო|ღან (თარცხო|ღან) **čaparext|dã (parext|dã)** გრღმ. *prx. trans.* ინტინი-ტივია მასღარისთვის *инфинитив для масдара an infinitive for the gerund* ჩათარცხო|ღარ **čaparcho|dar.** შერწ დავდიენო საქმ ჩათარცხოდან გეთარ ღეწქ – თავისი გათუჭებული საქმის ჩათარცხვას ცოდნა უნდა.

ჩათარ ღღ **čarčar** d ჩითჩითი *звук шамканья mumbling.*

ჩათარ ღღარ **čarčar d|ar** გრღმ. *prx. trans.* ჩითჩითი (ჩითჩითებს) *шамкать, шепелявить to mumble.* ცარკიწირ ავას ჩათარ ღღორ – უკბილო ბებია ჩითჩითებდა.

ჩათხეკა|ღარ **čarxeķa|dar** გრღმ. *prx. trans.* ჩათხეკა (ჩათხეკს) *соскаблить to scrape off.* ნაყბისტიე მაჭრელო ტათებ ჩათხეკადიქ – მეგობრებმა ღვინოში ვერცხლი ჩათხეკეს.

ჩაქოლა|ღარ **čakola|dar** გრღმ. *prx. trans.* ჩაქოლვა (ჩაქოლავს) *побить, завалить камнями to overwhelm, to beat with stones; stoning to death.* ასადღარწ ილიკო აღზანმაქ გერბიე ჩაქოლადვინორ – ასადღანთ ილიკო აღაზანზე ქეებით ჩაქოლათ.

ჩაქჩაქ ღღ **čakčak** d ჩაქჩაქი, რყევით სიარული *трусца (лошади), мелкая рысь trot.*

ჩაქჩაქადნო **čakčakajno** ზმნს. *нареч. adv.* ჩაქჩაქით *трусцой in trotting.*

ჩაქჩაქ დარ **čakčak d|ar** გრდმ. прх. trans. ჩაქჩაქი (ჩაქჩაქებს) идти трусцой to run at a slow and steady pace, to trot. ფიცხო ჩაქჩაქ დოშ ლელერ – ფიცხო (ცხენის სახელია) ჩაქჩაქით დადიოდა.

ჩაღმართოვ ვბ **čaymartov vb** ჩაღმათუში, ჩაღმა чагматушин, чагма Chagmatush, Chagma (Tush person from lower / downhill Tusheti). ჩაღმართჷ ჰამახეც ბაჯუხუ ფჷე ომლო და – ჩაღმების ყველაზე დიდი სოფელი ომალოა; კიკელდარეჩო აღნიჰჷ, ჩაღმართუდლოჰჷ, ბაცბან დაჰოვ მუშებადლორ ფოშტეჰჷ – ქვემო აღვანში, ჩაღმებში, წოვათუში ქალი მუშაობდა ფოსტაში.

ჩაშკ დდ **čašk dd** ჩაშკა, ფინჯანი чашка cup. კუდრინე თელვა ყავე ჩაშკი იცნათხ – კვირას თელავში ყავის ფინჯნები ვიყიდეთ.

ჩაშლა|დარ **čašla|d|ar** გრდმ. прх. trans. ჩაშლა (ჩაშლის) испортить планы frustration, demolishing. ქიქოც დეცეჩო ლავას გეგმი ჩაშლადიქ ილკუდგოჰჷ – აღრე მოსულმა თოვლმა გეგმები ჩაუშალა ილიკოს.

ჩაშლა|დ|ითარ **čašla|d|itar** გრდმ. прх. trans. ჩაშლეგინება (ჩაშლაშლეგინებს) испортить планы demolishing, frustrating. ლეცემ დოლდიენო საქმ ცო ჩაშლადითქგეს ლუკადგო – მონდომებით დაწყებული საქმე აღარ ჩავაშლეგინე ლუკას.

ჩაშხამა|დარ **čašxama|d|ar** გრდმ. прх. trans. ჩაშხამება (ჩააშხამებს), განწყობის ჩამწარება испортить настроение to spoil; to turn bitter; to mar the pleasure.

ჩაშხამა|დ|იენო **čašxama|d|ienô** მიმლ. прич. particip. ჩაშხამებული განწყობა испорченное настроение ruined, marred, spoiled. ბუჷვე ჩაშხამადიქო ფჷოროგოჰჷ გემო ცო დაგერ – ჩხუბით ჩაშხამებულ ვახშამს გემო აღარ ჰქონდა.

ჩაჩ დდ **čač jj** ჩაჩი колпак (головной убор) nightcap.

ჩაწერა|დარ **čačera|d|ar** გრდმ. прх. trans. ჩაწერა (ჩაწერს) записать, вписать, внести в список to record, to write in, to register. აღნირქ ქუთაისი დახან ლეცინი დუგი ჩაწერადიქ – აღვნიდან ქუთაისში წასვლის მსურველი ბევრი ჩაწერეს.

ჩაწერა|დ|ან **čačera|d|ã** გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund ჩაწერა|დარ **čačera|d|ar**. ინტერვიუ ჩაწერადან ჟურნალისტი დახკეჷ სოჷ სამსაჷხრი – ინტერვიუს ჩასაწერად ჟურნალისტები მომივიდნენ სამსახურში.

ჩახერგა|დ|არ **čaxerga|d|ar** გრძმ. прх. trans. ჩახერგვა (ჩახერგავს) завалить (камнями, брёвнами...) to block up with trees, to barricade. ქობეჯი სანი კერბიე ჩახერგადიქ ივისოს – ქობის კარები ქვეებით ჩახერგა ივისომ (კაცის სახელია).

ჩახმას მდ **čaxmax** jj ჩახმახი, ცეცხლსასროლი იარაღის დამცემი ნაწილი курок trigger; cocking peice on the gun. ცოკალ მამლეს დილრალო: ჰე დადგოქჷ თოფქ ჩახმას დაქჯოდდიენაანო – მელა თურქე მამალს დასცინოდა: შენს პატრონს თოფის ჩახმახი დაუქანგდაო.

ჩაჯ **čaq** ზმნს. нареч. adv. შორს далеко far off, a long way off, far (from), a great distance away. ჩაჯ მოტურწ ვეჭერნი – შორს მიტურინავდენწ ვეროები; ღამდო-ჩოქჷ ადამ ჩაჯ ვა – სწავლაში ადამი შორსაა; ადმეცქ ფილიაჷ ჩაჯ ვა – ადამის-გან ფილიაჷ შორსაა (ვერწ შეედრება); ე დეთ ჩაჯ ღო – ეს ძროხა შორს წავა; ჰუქლო ვახითრას ჰო, მწ კერწლისო, ჩაჯ ღო – ტყეში გაგიშვებდი, მაგრამ მეშინია, შორს წახვალ; ე დეთ ჩაჯ ღო, დაჰწ ბავობო ვამ – ეს ძროხა შორს წავა და დაგეკარგავო.

ჩაჯწ მდ **čaqā** jj სიშორე, შორეთი даль, дальность distance, remoteness. მოს-კვემცქ ჩაჯწ მა – მოსკოვამდე შორსაა; გარგწ ცო მა, ჩაჯწ მა – ახლოს არ არის, შორსაა; ჩაჯწ ზორამჩო დოწლოვენ ცო მაყე – სიშორე კარგ ცხენოსანს არ ადარდებს.

ჩაჯგეყ **čaqge'** ზმნს. нареч. adv. ზედმეტად შორს, ნამეტნავად შორს слишком далеко extremely far. ჩაჯგეყ მაღონას მარან მოჰ, შარე წყე ნასტ იხო ბადთქერქ ალუენი თხო დაგწ – ნამეტნავად შორს გაგათხოვე გოგო, წელიწადში ერთხელ ძლივს ჩამოდის ბათუმიდან ალვანში ჩვენ სანახავად.

ჩაჯწ **čaqĩ** შორი, შორეული дальний, далёкий distant, remote. ქასტლწს, ჩაჯწ ნიყ ბა სოგოქჷ ჰუენი – მეჩქარება, შორი გზა მაქვს გასავლელი.

ჩაჯწჩაჯ **čaqĩčaq** ზმნს. нареч. adv. 1. შორიშორს (მანძილში) на большом расстоянии far off, a long way off, far (from), a great distance away. ამღარქ, ბადრთლქ ჩაჯწ ჩაჯ დახე – ამანები და ბართიანები შორიშორს ცხოვრობენ; ასწ, ბაბლქ ჩაჯწჩაჯ დახეთხ – მე და ბაბალე შორიშორს ვცხოვრობთ. შღრ. ср. comp. ჩაჯწქ **čaqrē**. 2. იშვიათად (დროში) редко (во времени), время от времени seldom; rarely (in time).

ჩაკაკა **čaqka'** ზმნ. нареч. adv. მოშორებით, ცოტა შორს *немного далеко, далековато, подалее a small distance away*. თქმ ნაეტარ ჩაკაკა და, ატადში ვაშ ცო გუგე ვადნი – ჩვენი ბინა (ცხვრისა) მოშორებით არის და ერთმანეთს ადვილად ვეღარ ვნახავთ (ვეღარ ვხედავთ); ჩაკაკა ოთ! – ცოტა შორს დადე-
ქი!

ჩაკრე **čaqrē** 1. შორეული, შორი дальний, далёкий *far; remote; distant*. ობი ლე უდში ჩაკრე ნათესვი ცო და – ისინი არც ისე შორეული ნათესავები არიან. 2. ზმნ. нареч. adv. შორიდან *издалека from afar, from far away*. ჩაკრე ვეუქ თხლ კნათ – შორიდან მოგვივიდა ბიჭი.

ჩაკრეჩა **čaqrēčaq** ზმნ. нареч. adv. 1. ერთმანეთისგან შორიშორს (მანძილში) *на большом расстоянии, подалее far / a great distance from each other*. ჩაკრეჩა გოგ ბახრ სო მოწათუივ – შორიშორს გარს მივლიან (გარს მიტრია-
ლებენ) მოწათუეები. შლ. ср. comp. ჩაკრე **čaqī**. 2. იშვიათად (დროში) *редко (во времени) seldom, rarely (in time)*.

ჩაკრე [დ]ა[ჰ]ჩა **čaqrē[d]a[h]ō** ზმნ. нареч. adv. შორიდან *издали, издалека from afar, from far away*. ჰახენ ჩაკრე [დ]ა[ჰ]ჩა ბანტ გოგრ ჯარჯის – ჯახეს შორიდან შე-
მოუარა ჯარჯი; კურენ დაჟინრ ეე ჩაკრე [დ]ა[ჰ]ჩა ცო გუ – ნისლში მობალახე ცხვარი შორიდან არა ჩანს.

ჩა ბდ **čā bd** დათვი *медведь bear*. ჩინ მოწ დეწე – დათვს თათული უყვარს; ჩინ თო-
ფეე ვადწინას – დათვს თათვით ვდიე; ჩარჩა ვანე დინკათ ბუნარცერე! – დათვე-
ბის ტყავები დაალაგეთ ბუნართან!

ჩაბუხჰერეილა დდ **čābuxheriqlā dd** ძალიან შორი ადგილი რამ (დათვის უკან მოსაბრუნებელი) *находящаяся очень далеко местность a very far place*. ცო ვოწლას ჰოხ, უდს ჩაბუხჰერეილა და – არ გამოგყვები, იქ დათვის უკანმოსაბ-
რუნებელია (ძალიან შორია).

ჩარჩ **čārč** მრ. მნ. pl. 1. დათვები *медведи bears*. 2. ჩარჩები (ვაჭრები) *спекулянты profiteer*.

ჩაქამ **čākam** ობ. см. see ჩექამ **čekm**.

ჩარ **čār** jj ჩარა, ძალა *возможность, сила, мочь strength, power*. ჯერ წა თაგ-
დარე ჩარ ცო და თხოგო[ჰ] – ჯერ სახლის აშენების ჩარა არა გვაქვს.

-ჩე[ჰ] -čē[h] როცა; იმ დროს, როცა; რომ когда; в то время, когда when; in times when; თხეჩუ ჰაში დადხჩე[ჰ], ჩუჰ ცო ხილქსო – როცა ჩვენსა სტუმრები მოვიდნენ (ჩვენსა სტუმრები რომ მოვიდნენ), შინ არ აღმოვჩნდი.

ჩევარ|დარ (ჩავარ|დარ) čevār|dār (čavar|dār) გრძ. прх. trans. რჩევა (არჩევს) вы[б]и[р]ать, от[б]и[р]ать, пере[б]и[р]ать to choose, to select.

ჩქრო დდ ččō jj ჩენხო шелуха husk; peel; outer skin. კალო ლეწადოშ, მაგოჩქ ჩქრუდ აჰო აუკუ – კალოს ლეწვისას პურს ჩენხოები სცვივა; ვაივ მაგო ჩქრო დაყო – ღორი პურის ჩენხოს ჭამდა.

ჩეფი დდ čepič dd ჩეფიჩი, წალი, თიკანი წლამდე, ან წლის годовалый козлёнок female goat not yet kidded. ხენმაქ დალქრო ჩეფე ხენქ ფოთლი აფორო – ხე-ზე ასული ჩეფიჩი ხის ფოთლებს ლეჭავდა.

ჩექლიმ, ჩიქლიმ ბდ čeklim, čiklim bd საჯიხვე ბილიკი მიუვალ კლდეებზე турами проложенная тропинка на недоступных скалах ibex path in impassable rocks. ლაგაჩო კმატმაქს საგივ ბილენო ჩექლიმ ბოტურ – მაღალ კლდეზე ჯიხვეების გაკვალული ვიწრო ბილიკი გადიოდა.

ჩექმა, ჩაქამ ბბ čekm, čakam bb ჩექმა сапог boot. ჩაქმივ (ჩექმივ) ჰეჭყო შაქროდნ – ჩექმები უჭერს შაქროს; ჩაქმიგოჩქ (ჩექმიგოჩქ) ლაგქ მჟანგო დ – ჩექმებს მაღალი ყელები აქვს.

ჩაქმი (ჩექმი) აბუდნ čakmi (čekmi) abujni ჩექმების მკერავი, მჩექმე сапожник boot maker. ჩაქმი აბხოვ ჩაქმი ჰედბიქ მიხუდნ – ჩექმების მკერავმა ჩექმები დაუგვიანა მიხოს.

ჩეჩილ დდ čēčil dd ბულულა копна сена small stack, rick of hay. დინი ბაკ ჩიჩლხ ბუწბიერ მახკარე – მთელი ბაკი თივის ბულულებით გაავსეს გოგოებმა.

ჩეჩხა|დარ (დაჩეჩხა|დარ) čēčxa|dār (dačēčxa|dār) გრძ. прх. trans. 1. ჩეჩხვა ცეცხლისა (ჩეჩხავს) шевелить горящие угли to make the fire become lighter. ის წარან დაჩეჩხადარ ლეწქ – მაგ ცეცხლს დაჩეჩხვა უნდა. 2. გადატ. перен. fig. შეგულიანება (წმეიგულიანებს), წაქეზება настроить, натравить encouraging. მა ჩეჩხადვო ის ვოჰ უვ ძნელ საქმუნმაქ – ნუ აგულიანებ მაგ ბიჭს იმ ძნელ საქმეზე.

ჩიბურ, ჩიბურ-ტიბურ čibur, čibur-ṭibur ჩიბა, პატარა ძაღლი, ლეკვი собачка, щенок, кличка маленькой собачки doggie, puppy, whelp.

ჩიბუხ¹ ბღ **čibux¹** bd ზუმბა, დგუში, თოფის გასატენი ჯოხი шомпол ramrod.

მაგწარეჩო თოფენ ტყივ ჩიბხევ ჰეტლორ ლული – კაქიან თოფს ტყვიას ზუმბით ტენიდნენ ლულაში; ჩიბხი თათარს მაქ და – ზუმბები თოფებს ზედა აქვს.

ჩიბუხ² დღ **čibux²** dd ჩიბუხი, ყალიონი курильная трубка tobacco pipe. მოსეგო ბჰჰ ჩიბუხ დალწლათერ ქორე – მოსეს სულ ჩიბუხი ეჭირა ხოლმე ხელში.

ჩით დღ **čit** dd ჩითი ситец cotton. ნინოს ჩითუჲ კაბ დოფხი – ნინომ ჩითის კაბა ჩაიცვა; ახმეტი ჩითჲ ხალთი დეხკორ – ახმეტაში ჩითების ხალათებს ჰყიდდნენ; თინას მეტრ ჩითუხ (ჩითუხ) ში სომ ბალო – თინამ მეტრ ჩითში ორი მანეთი მისცა.

ჩიკა–ჩიკა დ **čika-čika** j რუსული მელოდია რამ, უმთავრესად, საცეკვაო та или иная русская мелодия, в основном, танцевальная Russian melody mainly for dancing. კორტმინცა სოჲ ის ჰქჲ ჩიკა–ჩიკა, დო, ვადღქკაც თოხალ უმ! – როგორ მომაბეზრე, ქა, ეგ შენი „ჩიკა–ჩიკა“, ცოტა ჩვენებური დაუკარი რა რამე!

ჩილაჲ დღ **čilā** jj უბე pazuxa breast; bosom. სოსუდგო[ჰ] ჩილე[ჰ] გაგნი მახკურ – სოსსო უბეში კვერცხები ეწყო; ტაღის ჩილი ტოტ დაჰ – ტაღიმ (კაცის სახელია) უბეში ხელი ჩაიყო.

ჩილაჲ, ჩილე **čilaĵ, čilē** უბისა, საუბე пазушный for bosom. ჩილაჲ (ჩილე) ქის ჩითუჲ აბორ, მიჩუდშე[ვ] ბაწრე[ჰ] ბეფცორ – უბის ქისას ჩითისას კერავდნენ, ზოგი შალის ძათისას ქსოვდა.

ჩიმ ბღ **čim** bd ფერფლი, ნავლი пепел ash. მახავ ჩიმ ნითს ბჰარკჰნ ბოხკი სო – ქარმა ფერფლი პირდაპირ თვალეში შემომაცარა; წარავ ვუმაც (უმაც) ჩიმელ ჰერწოდო – ცეცხლი ყველაფერს ფერფლად აქცევს.

ჩიმ ბილ|ბალარ (ბებლ|ბალარ) **čim bil|balar (bebl|balar)** გრლუგ. непрх. intrans. დაფერფლა (დაიფერფლება), ფერფლის დაღება испепелиться to reduce to ashes. წე დაჰ ხადღჩე[ჰ]დოლოწ წე ჰკიწო[ჰ] ლეგ ჩიმ ბილბალო – ცეცხლის ჩაქრობის შემდეგ, სადაც ცეცხლი ენთო, ლეგა ფერფლი დაიდო.

ჩიმსა **čimsā** 1. ფერფლივით подобно пеплу ash like. ი პესოკ ვუჲ (უჲ) ჩიმსა ბა? – ეს ფხვნილი შაქარი რა ფერფლივითაა? 2. ვაღატ. перен. fig. უჩინარი, ზედმეტად მორიდებული, ზედმეტად მორცხვი чересчур скромный, чересчур застенчивый invisible, reserved, modest. ჩიმსა ფსტუენო დ ანიკო, ქორთო ცომიჩჰე გუბახო – უჩინარი ქალია ანიკო, თავს არსად იჩენს. ჩინითა, ჩინეთა დ **činitā, činetā** j ჩინეთი Китай China.

ჩინითაჲ **činitā** j ჩინეთი Китай China. ჩინითაჲ დაჯოჲ ქვეყანაჲ და – ჩინეთი დიდი ქვეყანაა.

ჩინითჲ (ჩინეთჲ) **činitē (činetē)** ჩინეთის[ა], ჩინური китайский Chinese. ჩინითჲ ათრშულ მიხხმაც დალენრ და – ჩინეთის აბრეშუმი ყველგან განთქმულია.

ჩინლოვ ვბ; დღ **činlov vb**; jd ჩინელი китаец, китаянка Chinese. ჩინლოვას თარბი ლაბწდორ – ჩინელი ხმლებს ათამაშებდა; აღნიჭი ჩინლობი ცო ბახჲ – ალვანში ჩინელები არ ცხოვრობენ.

ჩი ღღ **čī dd** ჩინი чин rank. დაძნ ილკუდგო[ჲ] კაპიტნჲ ჩი ლევდორალო – დაიანთ ილიკოს კაპიტნის ჩინი ჰქონოდა.

ჩიჩლა|დ|ალარ **čičla|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. ჩალიჩი (ჩალიჩობს) ВОЗИТЬСЯ (по пустому) to work by using cunning. ვუნკ (უჩკ) ჩიჩლალო ის კნათ – ნეტავი, რას ჩალიჩობს ეგ ბიჭი?

ჩირ ბღ **čir bd** ჩირი сухофрукты dried fruit / raisins. ლელვ ჩირეს ცომ თელე სე ძმისწლენ – ლელვის ჩირს არათერი ურჩევნია ჩემს ძმისწულს.

ჩითუჩიუღღ **čipčip d** ჩითუჩიუი шамканье, говорить невнятно, с шепелявостью и пришептываниями, «по-стариковски» mumbling. ჰჲ ჩითუჩიუ ცო ხაწჲ სო – შენი ჩითუჩიუი არ მესმის.

ჩითუჩიუაძნ **čipčipajnd** ზმნს. нареч. adv. ჩითუჩიუით с шамканьем like mumbling, in mumbling.

ჩითუჩიუ: ჩითუჩიუღღ **čipčip: čipčip d|ar** გრღმ. прх. trans. ჩითუჩიუი (ჩითუჩიუებს) шамкать to mumble. თურ ცარკიწი ვაჰრ, ვუი (უი) ჩითუჩიუღღ ამბუდ დოშ? – განა უკბილო ხარ, ასე რატომ ჩითუჩიუებს ლაპარაკისას? ცარკიწიჩრ ავას ჩითუჩიუღღ – უკბილო ბებია ჩითუჩიუებდა.

ჩიჩქაჲ დღ **čičkā jj** ჩიჩქი (სულ მცირე, ერთი ბეწვა, ერთი ციცქნა, პაწაწინა ნაჭერი ხორცისა) совсем малый кусок мяса a tiny piece. დითხო ჩიჩქაჲ ცო დაგო სე ბანდრინ დაცჲჲ – ხორცის ჩიჩქი ვერ ნახეს ჩემმა ბაღლებმა მთელი ზამთარი.

ჩიჩქნა|დ|ალარ **čičkna|d|ar** გრღმ. прх. trans. ჩიჩქნა (ჩიჩქნის) ковырять, щипать что-л. to pick, to peck. ჩიჩქნალოღღ დჲჲ ღერ დავდიჲ – ჩიჩქნით ჭრილობა (იარა) გაი-მიწეზა.

ჩიხირთი **čixirtm** j ჩიხირთმა чихиртма (куриный суп) Chikhirtma (chicken stew with onions, vinegar and eggs). ჩიხირთმენ ძმარა'ჯ, გაგანა'ჯ ღო – ჩიხირთმას ძმარსა და კვერცხს უშვრებიან.

ჩიხმახი **čixmaxi** j მრ. მნ. pl. ჩინჩხვარი, ჩიხმახო маленькие, сухие ветки small dried pieces of wood.

ჩიხმახიწი **čixmaxiči** მმნს. нареч. adv. უჩინჩხვაროდ, უჩიხმახოდ без маленьких сухих веток without small dried pieces of wood. ღოს ტატქ დაშ ჩიხმახიწი წე ცო ყობზოლრ – როცა შეშა სველია, უჩიხმახოდ ცეცხლი არ აინთება.

ჩიხრის **čixrix** jj ჩიხრისი, ხის მოწყობილობა ბაწრის დასაგრეხად деревянное ручное приспособление вроде прялки для скручивания ниток wooden tool for twisting the rope. ჩიხრისეე გაზა ბალნქ ბაწრი დჭაპრ – ჩიხრისით თხის ბალნის ბაწრებს გრეხენ.

ჩიჰაჰბა|დ|ალარ **čihahba|d|alar** გრღუე. непрх. intrans. ბუდარაობა (ბუდარაობს), ფუსფუსი, ჩიხრედელოობა возиться с тем или иным делом fussing about. ჩუ ცო თიფუნი ფსტუენრ და სქ ყადნი ნან, დეფცჰანუ ეზ-კარან ჩიჰაჰბალა – მოუსვენარი ქალია ჩემი მოხუცი დედა (ბებია), მთელი დღე ეზო-კარში ფუსფუსებს.

ჩო ბდ **čo** bd ბეწვი, თმის ღერი волос[ина] hair / single hair. გაზა ჩუენოქ მემცხო-რიე ქარსა დოფცა – თხის ბალნისა მწყემსებმა საბელი დაწნეს; დონქ ჩუენი ჩალმალა და – ცხენის ბეწვებში რბილია; ბაბოს ღალინ ჩონჭადეჰ კოკ დოფხა – ზამთარში, ბეწვი გარეთ რომ აქვს, ის ტყავი (ტყავაუჭი) ჩაიცვა.

ბჭარკა ჩუენი **bčarkā čujni** იბ. см. see ბჭარკ **bčark**.

-ჩო **-čo** სადაც კი და როცა კი... где только и как только... wherever, whenever ლუფღლარ ნატრ გარმონქ თათა ხაწქხო ნატყერ-შათ-ყიტოე მაყრ ბახრ სო-გოქჰი – სადაც კი და როგორც კი ლონგიანთ ნატოს გარმონის ხმას გავიგონებ, თავდავიწყებისგან დვარად წამსკდება ხოლმე ცრემლი, დორბლი და წვინტლი (არსენ ბერთლანი).

-ჩო **-čō** აბესიური ფორმანტია, რომელიც აღნიშნავს ადგილს დროსა და სივრცე-ში ფორმანტ абессива, обозначающий место во времени и пространстве abbesive formant denoting place in time and space. ე კუბრაბალიჩო და – ეს კუბრაბალიჩოა (ორონიძია).

ჩობალ დღ **čobal** dd 1. ჩობალი, ბადექონი, ქონის ბადისებური ფენა, რომელიც მუცლის არეში შიგნულზეა მიკრული **сальник** (в организме животного) omentum (in animal's stomach). 2. გადატ. перен. fig. მუცელი **живот** stomach.

კანტორე იენეს ჩობალ დარსტდიერ – კანტორაში ივანემ მუცელი გაისქელა.

ჩოვლა|დ|ალარ **čovla|d|alar** გრდუე. непрх. intrans. გაფუჭება (გაფუჭდება), განადგურება, წყალში გადაყრა; ამაოდ, უშედეგოდ ჩავლა გარკვეული შრომისა, მცდელობისა, ამაგისა **пропадать, пропасть даром** spoil, destroying, useless work / attempt. დინი ნაშრომ აჰრ ჩოვლადმალ სოგო: სეტყვას ვავ ავსტარს ნიფსდიქ – მთელი შრომა წყალში გადამეყარა: სეტყვამ ყანა მიწასთან გაასწორა.

ჩოვლა|დ|არ **čovla|d|ar** გრდმ. прх. trans. წყალში გადაყრა (გადაყრის), გაფუჭება [по]терять что-нибудь даром demolishing, destroying. ბნდრივ ნან-დადგო ამაგ ცო მეწქ ჩოვლადმ – შვილებმა მშობლებს ამაგი არ უნდა გაუფასურონ.

ჩოვლა|დ|ა **čovla|d|ā** გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის **инфинитив для мацдара an infinitive for the gerund** ჩოვლა|დ|არ **čovla|d|ar**. ცო ლუქ სოქ ე ჭაჭ ჩოვლადმ, ხა მეწქ'ეს მა, არაყა დახა – არ მინდა, ეს ჭაჭა გავაფუჭო, უნდა მოვიცალო და არაყი გამოვხადო.

ჩოთქ დღ **čotk** dd ჯვარისი **щётка** tooth brush. ბნდრინ წინი ცარკა ჩოთქი იცნას – ბავშვებს ახალი კბილის ჯვარისები ვუყიდე.

ჩონგურ ბღ **čōgur** bd ჩონგური, ქართული სიმებიანი ჩამოსაკრავი მუსიკალური ინსტრუმენტი **чонгури, грузинский струнный щипковый музыкальный инструмент** ingl Chonguri – Georgian four stringed musical lute. სე ნანვაშას ლაზქ ჩონგური თეგდორ – ბიძაჩემი (დედის ძმა) კარგ ჩონგურებს აკეთებდა.

ჩორთ მ **čort** j ჩორთი **рысь** trot. თხქ დუდ იორღ ცო დარ, მა ჩორთეგ ლაზიში (ლაზეში) ლელერ – ჩვენი ცხენები იორღები არ იყვენ, მაგრამ ჩორთით კარგად დადიოდნენ.

ჩორკნა|დ|არ **čorkna|d|ar** გრდმ. прх. trans. ჩორკნა (ჩორკნის) **вырезать как попало** to work on the wood unwillingly; hacking (carpentry). დუგ ნადუტი ჩორკნა-დიქდას, მა ცაა დაბიკაც ცო თავობმაკაბა სოქ – ბევრი ნათოტი მიჩორკნია, მაგრამ ერთი კოვნიც კი ვერ გამიკეთებია.

ჩორბ ბდ **čorô** bd ძხორე, ნეხვი (ცხენისა) помёт (лошадиный) manure (of the horse). დინ ბაკ დონ ჩორბოლ ბა ბერწინბ – მთელი ბაკი ცხენების ნეხვად არის ქცეული.

ჩოღარ მ **čoyar** j (< ჩუხარ ღადრბ **čuxô yajrî** – ბატკნების გუნდი Куча ягнят lamb flock) ერთ-ერთი თანაგარსკვლავედი одно из созвездий one of the constellation (stars). ბუსუ-ბუსუ დეჭუდღადჰ ვაშბინბ დახენბ უბნუ ფსტი ცადმაქ ჩოღარ ჰალბ დამღჩეგეც დამღალარ – დამღამობით საჩეჩელში შეკრებილი უბნის ქალები ცაზე ბატკნების გუნდის ამოსვლის მერელა იშლებოდნენ.

ჩოჩიკ დდ **čočik** dd ჩოჩორბ ослёнок foal. მიტოს ჩუდჩი ხიმაქ დიკორ – მიტოს ჩოჩრები წყალზე მიჰყავდა.

ჩოცაყ[არ] დდ **čoqa'âr** dd ჩოხა чоха (верхняя одежда из шерстяной ткани) Chokha (Georgian national suit for men). ვასერგ ჩოცენ კიკელ ახლულ დეფბრ – მამაკაცები ჩოხის ქვეშ ახალუხს იცვამენ; მახკრბ ჩოცაყ გენაც დარ – ქალების ჩოხა სხვა იყო.

-ჩბ -čb ისევე როგორც -გბ -gô და -ღბ -lô, სახელთა ლოკატიური ბრუნვების სუფიქსია და აღნიშნავს საგნისა თუ მოვლენის განფენილობას სივრცესა და დროში так же, как -გბ -gô и -ღბ -lô, является суффиксом локативных падежей и тем самым обозначает распространённость предмета или явления в пространстве и во времени the suffix of locative cases and denotes the extension of subjects or phenomenon in the time and space the same as the suffixes ისევე gô and lô. ლამზურ დ ბშეგ მაჰინბ კუბრაბალჩირ! – ლამაზია დაწყევლილი კუბრაბალიჩირ (ორონიმია აღვანიდან აღაზნისთავისკენ მიმავალ გზაზე).

-ჩ[ორ]ჩ **-č[or]rê** კავშ. союз conj. ვიდრე rather than (გამონატავს შედარებას, დაპირისპირებას выражает сравнение, сопоставление expresses comparison, confrontation). დო წოლბადბორჩ, ქუდთად ვეცენბ ცუდ თელერ ჰო? – ვიდრე ცხენი გეწვალეზინა, ფეხით მოსვლა არ გერჩივინა? ის ჩბთ ლელდორჩ, ყალჩალ ცუდ თელერ ჰო? – მაგ ჩანთის ტარებას გუდა არ გირჩევინა?

-ჩუ[ჰ] -čuh] შე[მო]-, ჩა[მო]-, შინ, შიგ -ში в, в-, во, во-, за-, внутрь in, homeward, inward (თანდებული ნათესაობით ბრუნვასთან და რთულ ფორმებში послелог с родительным падежом и в сложных формах preposition with genitive case and in complex forms). ფსარე[ჰ] ნათესავჩუ[ჰ] ბარათბრ ჰაშელ –

გუშინ ნათესავებში ვიყავით სტუმრად; ვანო ჩუ (შუაჩუ) ვუძტუ – ვანო შინ (თავის სახლში) მიდის, შედის; ბათხეოქილოლი ვუძაყ (უძაყ) შუაჩუ ღუძტუ – მუშაობის (სამუშაო დღის) მეტე ყველანი შინ მიდიან.

ჩუ ზმნისართი და ზმნისწინი, აღნიშნავს მიმართულებას შიგნით, განაზღვრავს ზმნის შინაარსს наречие и глагольная приставка, обозначающая направление внутрь или подчёркивающая смысл глагола adverb denoting direction from inside, it emphasizes the content of the verb. *об. см. see ჩუჰ čuh.*

ჩუ აძყ|დ|ისუღლ და **čū ajpq|d|isujlā dd** სათლობი (ადგილი) топкое, вязкое место a place, where someone may be stuck or bogged. აღზნეოქილი ჩუაძყდისუღლაძმ და – აღაზანს სათლობები აქვს.

ჩუ დ|ა|დ|ალარ ču d|a|d|alar გრღმ. непрх. intrans. შევარდნა (შევარდება) вбежать, забежать, ворваться to run into, to run in. მასთხუდ ჰალ ეცჩრ ფჰეჰჰ ჩუ ბალბალ – მტრები აღებულ (დაპყრობილ) სოფელში შეცვიცდნენ.

ჩუ დ|არ ču d|ar გრღმ. прх. trans. 1. მოხრა (მოხრის), მოდრეკა согнуть, сгибать to bend. ტავნისი ჩუ დიე'ნეთს, თუთ უდშტა დაყნათს – ტოტები მოვხარეთ და თუთა ისე ვჰამეთ. 2. შეღება (შეღებას) отворить (вовнутрь) to open the door slightly. სანი ჩუ დიე'ნეს, ჩუჰ დაშარნს ბჰარდახე სო – კარი შევალე და შიგ სი-ცარიელე დამხვდა.

ჩუ დ|არჰ|დ|არ ču d|arž|d|ar გრღმ. *об. прх. см. trans. see დ|არჰ|დ|არ d|arž|d|ar.* მათიშ ჩუ დარჰდებათ, ჩუ დიფშეთ ვაძ! – ლოგინები გაშალეთ, დავწვეთლა; მანკარვ სუფრ ჩუ დარჰდიე'ნე, ჰაშიგო ლავი – გოგოებმა სუფრა გაშალეს და სტუმრებს უხმეს.

ჩუ დ|ატ|დ|არ (ნიტ|დ|არ) ču d|aṭ|d|ar ('iṭ|d|ar) გრღმ. *об. прх. см. trans. see დ|ატ|დ|არ d|aṭ|d|ar.* იკოს ცჰა სტამჰჰ სათარ დიკეე ჩუ დატინორ – იკოს ერთი ძალიან სქელი მორი ცულოთ ჩაენეთქა; მეხეე მუხ ჩუ დატოდო – მეხი მუხას ჩახეთქს; პეტეკოს პეტუნნი ლეთეშ პჰერჰჰ ჩუ დატმოვერ – პეტეკომ პეტოს ჭიდაობისას პერანგი კინალამ ჩაუხია.

ჩუ დ|აშ|დ|არ ču d|aš|d|ar გრღმ. *об. прх. см. trans. see დ|აშ|დ|არ d|aš|d|ar.* ხეჰჰ მათხოვ ლავი ჩუ დაშდიე – ხეობაში მხემ თოვლი დაადნო; ქოთამ ვეხეეშ ჩუ დაშგე – ქოთამი ხარშეთით ლამის ჩაინარშოს; ბერდაჰჰ ტყვივი ჩუ დაშდო-

რალრ ციცოს – ბერდანის ტყვიებს აღნობდა თურმე ციცო (მამაკაცის ზედმეტი სახელია).

ჩუ ახ|დ|არ **čū ax|d|ar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ახ|დ|არ³ **ax|d|ar³**. ოგუს სქ წაწქორ დაჰინწ, ჩუ ახვიქსრ, ტათებ სტაბოწქი ლოს ჰონაძნრ – იმან ჩემი სახლიც ხელში ჩაიგდო და მომატყუა კიდეც, ფულს შემოდგომაზე მოგცემო.

ჩუ დ|ახარ (იხარ) **čū d|axar (ixar)** გრდუგ. непрх. intrans. [შინ] შესვლა (შევა) войти внутрь, вступить, прийти (в школу, в дом), пойти домой to come in, to come into. ჰედეშეგეც ვახნას ჩუ გუძმრი – მოგვიანებითლა შევედი გომურში; ას ჩუ ვახჩეწქი სქ ბადრი კოკრუშ ჩუ თოჰორ – როცა შინ მივედი, ჩემს ბავშვებს ღრმად ეძინათ; სქ დად დუძჰრქ სკოლი ჩუ ვახჩეწქი ცჰაიტ შარლუქ ლევვორალრ – მამაჩემი პირველად სკოლაში რომ შევიდა (წავიდა), თერთმეტი წლისა ყოფილიყო.

ჩუ დ|ახითარ (იხითარ) **čū d|axitar (ixitar)** გრდმ. прх. trans. შეშვება (შეუშვებს), შეყვანა, ჩაშვება впустить, опустить, засунуть to let in, to launch, to drop. ჩუ თოჰვისქჩრ მეძროხეც ჟაბრ ვაველრ ჩუ ბახითნორ – ჩაძინებულ მეძროხეს ძროხები ყანაში შეეშვა; ბუღყი ვედრო ჩუ დახითო'ექქი, ფშელწ ხი ჰალრ დაწოწქი – ჭაში ვედროს ჩაუშვებ და ცივ წყალს ამოიღებ.

ჩუ ახკარ (ეხკარ) **čū axkar (exkar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ახკარ **axkar**. ცოკლეც საქათმე ჩუ ახკრ – მელიამ საქათმე გამოთხარა.

ჩუ დ|ახკ|დ|არ **čū d|axk|d|ar** გრდმ. прх. trans. ჩაღობა (ჩააღობს) сгноить to let rot, to make rot. ვორი ქოცოწქი ჩუ დახკდიწქი, ექ არაყ დახწ – ვაშლები ქვევრში ჩააღბეს და შემდეგ არაყი გამოხადეს; ყაროვ წა ჩუ დახკდოგერ – წვიმამ სახლი კინაღამ ჩააღბო.

ჩუ დ|ახკ|დ|არ (იხარ) **čū d|āxk|d|ar (ixar)** გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. შემოყვანა (შემოიყვანს) вводить, заводит, приводит (домой) to take someone in, to bring home, to drive home. ფსარეწქი გიორგის საკლუდ ჩუ დახკდიქ – გუშინ გიორგიმ საკლავები მოიყვანა, მორეკა (შინ).

ჩუ ახკუდლწ დდ **čū axkujlā dd** ობ. см. see ახკუდლწ **axkujlā**. ასიგოწქი შუშუქ ჩუ ახკუდლწ და ბაკეწქი – ხბოებს თავ-თავისი დასაბმელი ადგილი აქვთ ბაკში.

ჩუ აჰ|დ|ალარ (დ|ეჰ|დ|ალარ) **čū ah|d|alar (d|eh|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. შეპარვა (შეიპარება) прокрасться to come silently, to steal up, sneak in. ბზორწუ ქელორ ჩუ აჰბალან ღამბალან – მეელი ცხვარში შეპარვას შეეჩვია.

ჩუ აჰ|დ|ალინორ (აჰ|დ|ალინორ) **čū ah|d|alinô (ah|d|ajlnô)** მიმლ. прич. particip. შეპარული вкравшийся come silently, come in secretly. ვენტი ჩუ აჰბალინორ ყუი მილიციას ქორ ლეცბინორ – ვენახში შეპარული ქურდები მილიციას დაეჭირა.

ჩუ დ|აჰ|უნი **čū d|ahujnî** მიმლ. прич. particip. შემოსატანი то, что нужно внести (в дом) to be brought in, to be taken in. ები დაჰ მოხკუნნი დაჰ, ობი მჰ ჩუ დაჰუნი ბჰაკნი და – ესენი გასაყიდი, ისინი კი სახლში შემოსატანი გუდებია.

ჩუ დ|აჰარ (გეჰარ) **čū d|ahar (qehar)** გრლმ. об. прх. см. trans. see დ|აჰარ d|ahar. ყარ ქჰექლარჰ, მათხე ატუნნი მაღვი ჩუ დაჰან – წვიმას აპირებდა და მხეხე გაფენილი ჰური (ხორბალი) შეიტანეს.

ჩუ აჰლალა **čū ah|lajlā** dd შესაპარავი ადგილი место для вхождения украдкой, тайком place to come in silently, place to come in secretly. ბანდრიგ ლობეს ბანლ ჩუ აჰლალა თაგდინორ – ბავშვებს ლობეში ბალში შესაპარავი გაეკეთებინათ.

ჩუ დ|ა'არ¹ (გეჰარ) **čū d|a'ar¹ (qehar)** გრლუგ. непрх. intrans. შინ მოსვლა (წმემოვა) войти в дом, внутрь to come home. სკოლრჰ ბანდერ სოდა ცო დერწეშ ჩუ დაჰანდწე – სკოლიდან სადმე წაუსვლელად უნდა მოვიდეს ბავშვი შინ.

ჩუ დ|ა'არ² (გეჰარ) **čū d|a'ar² (qehar)** გრლმ. прх. trans. შემოიტანა (შემოიტანს) внести to bring in, to carry in. ჩუ დაჰათ გოდრი! – შემოიტანეთ გოდრები!

ჩუ დ|ა'იტარ (ინიტარ) **čū d|a'itar (ixitar)** გრლმ. прх. trans. 1. შემოშვება (შემოშვებს) впустить to admit come in, to let come in. ივანჰ დუნჰ ჰალჰალორ ლეთინ, მჰ ტყუდჰსინე[ჰ] შარან დოჰ ჩუ დაჰითიჰ – ივანემ ბევრი ინტუნა, მაგრამ ბოლოს თავისი ქალიშვილი ისევ შემოშვა (სახლში). 2. შემოიტანინება (შემოიტანინებს) заставить занести, внести to admit someone bring something in.

ივანეს სიმინდ ჩუ დაჰითიჰ კნათიგორ – ივანემ სიმინდი შემოიტანინა ბიჭებს.

ჩუ ბჰირო|დ|არ (დაბჰირო|დ|არ) **čū bžiro|d|ar (dabžiro|d|ar)** მრ. გრლმ. об. мн. прх. см. pl. trans. see ბჰირო|დ|არ bžiro|d|ar. ჩამსხვრევა (ჩამსხვრევს), მიმსხვრევა разбить вдребезги to break into pieces. ტადრლეს ლოჰეჰ მიჭრიტ ჩაბჰირო-დოგერ – ტარიელმა ჯოხით სარკე კინადამ ჩამსხვრია.

ხუ ბ|უწარ **čū b|uçar** გრლუვ. непрх. intrans. მზის, მთვარის, ან ვარსკვლავის ჩასვლა (ჩავა) *заходить* (о солнце, луне, звезде) to set down, to go down (about the sun, the moon). ათხ მელორნ წყარუნტ გარგდადღჩეჰი მათხ ხუ ბუწურ – როცა ჩვენ მელორჩეების წყაროს მიგუახლოვდით, მზე ჩადიოდა; ტყრამანტ ბუთ ბალერ ჰალო, მნ ქაშეც ხუ ბუწ – კაშკაშა მთვარე ამოვიდა, მაგრამ მალევე ჩავიდა. შღრ. ср. comp. დ|უწარ **d|uçar**.

ხუ გამ|დ|არ **čū gam|d|ar** გრღმ. прх. trans. ჩაზნეჰა (ჩაზნეჰს), მოკაკვა *ИЗОГНУТЬ, ИЗГИБАТЬ* to bend, to make curved, to curve. ურუმ ლამჰკ ბოძეხ ბიშბალინტ, ბოძ ხუ გამბიჰ – ურემი რკინის ბოძს დაეჯახა და ბოძი ჩალუნა.

ხუ გამ|დ|ალარ **čū gam|d|alar** გრლუვ. непрх. intrans. ჩაზნეჰა (ჩაიზნიჰება), მოკაკვა, მოხრა *ИЗОГНУТЬСЯ* to hunch, to stoop, to become curved, to become bent. ბუდბენა ალიჰსა ყაღეხ ხუ გამვალირ – ბობლიანთ ალეჰსი სიბერისგან მოიხარა.

ხუ ღაზაზრბა|დ|არ (ზაზრბა|დ|არ) **čū dazazrba|d|ar (zazrba|d|ar)** გრღმ. об. прх. см. trans. see ღაზაზრბა|დ|არ **dazazrba|d|ar**. იკოს ფარსნოვენ ჯერ ბარ ხუ ღაზაზრბადბიე'ნტ, ეჰ მნ ქორთიხ ხუ ბიშბიჰ – იკომ ფარსმელს ჯერ მოულერა ბარი და მერე თავში ჩაარტყა.

ხუ ღაკარ|დ|არ (ღეკარ|დ|არ) **čū daḡar|d|ar (deḡar|d|ar)** გრღმ. прх. trans. ჩათვლა (ჩათვლის), მითვლა, მიმატება (დათვლისას) *присчитать, прибавить, прибавлять* (при счёте) to add to (while counting). ღეკარღომ ოტათებნ ხუ ღაკარღებ, მენხუ ფსარეჰი ღადღრას ჰონ – დათვლისას ის ფულიც მიათვალე, რომელიც გუშინ მოგეცა.

ხუ დ|ებჰ|დ|არ (დ|ოჰ|დ|არ) **čū d|ebž|d|ar (d|ož|d|ar)** გრღმ. об. прх. см. trans. see დ|ებჰ|დ|არ **d|ebž|d|ar**. იმერლუღვ ტოღშეჰი წენინანტ ხენბი ხუ დებჰდიჰ – იმერლებმა (ღურგლებმა) ტოღოშაში სახლისთვის ხეები წააჰციეს.

ხუ ეგარ (რევა|დ|ალარ) **čū egar (reva|d|alar)** გრლუვ. об. непрх. см. intrans. see ეგარ **egar**. უღსა ვოღ, მიჩჰე მაჰრენა დაღუნტ ხი აღზნეღო ხუ ეგჰ – იჰ მოდი, სადაც ზევიდან მომავალი წყალი აღაზანს [შე]ერევა; ეჰ ხიღო ხუ ეგტ – ღვინო წყალში შეერიო; დათიღო ფრანღვლეღ ბუჰეღო ხუ ეგტ – დათიღი ფრანღულით (ხმლით) ბრძოღაში შეიჰრა; ხიღო ხუ მა ეგეთ ბანტი, ქოკი ტატღუღში – წყალში არ შეტოპოთ, ბავშვებო, ფეხებს დაისველებო.

ჩუ დ|ეკარ (აკარ) **čū d|eḳar (aḳar)** მრ. გრლუვ. мн. непрх. pl. intrans. დ|ეკარ **d|eḳar**.

ტოლჩი ბუღი ჩუ დეკარ – ტოლჩები ჭაში ჩაყვივდა.

ჩუ დ|ერწარ (ჰერწარ) **čū d|erčar (ḥerčar)** გრლუვ. непрх. intrans. შებრუნება (შებრუნდება), შესვლა (შევა სახლში), შევლა, დაბინავება **завернуть (к кому-н.)**, **зайти** to turn in back home; to enter home, to settle. ბირკალო[ჰ] კაძიკ ხან-ნე[ჰ] ბზორწიკლარჩუ ჩუ დირწრათხ – ბირკიანში ცოტა ხანს ბორძიკიანთას შევბრუნდით; წიჩრ წინჩ ჩუ დერწეთხ გჰ-ლამოხ – ახალ სახლში შევალთ (დავბინავდებით) ხვალ-ზეგ (ხვალ ან ზეგ).

ჩუ დ|ექარ (კექარ) **čū d|ekar (qeḳar)** გრლუვ. непрх. intrans. ჩამახება (ჩასმახება), დამახება, შემოპატიჟება **прокричать (в ухо...)**, **позвать проходящего (в гости, к себе)** to shout (in ears), to call, to invite. აგეგრ ლარკ ჩუ დექარ დეწქ, მქ ვუმ (უმ) ხაწელრ – ბეზიას ყურში ჩამახება უნდა, რომ რამე გაიგონოს; ილუდგრ ჩუ დექა'ეთ, კაწკო მადვჩ ვალოთვად – ილოს დაუძახეთ (შემოიპატიჟეთ) და პატარა პური შევჭამოთ.

ჩუ დ|ეხარ **čū d|exar** გრლმ. об. прх. см. trans. see დ|ეხარ¹ **d|exar¹**. ბასილ ვეცე'ნქ, ჩუ ვინხას, მჰ, ხა ცო და სოგოჰაძნრ, ჩუ ცო ვეცე – ბასილი მოვიდა და შემოვიპატიჟე, მაგრამ, დრო არა მქვსო, არ შემოვიდა; ივლარ ზურბეს თურქლან დოჰ ჩუ დეხინრ – ივლანთ (უშარაულ) ზურბეს თურქლანთ (თურქლმვილების) ქალი უთხოვია (დაუნიშნავს).

ჩუ დ|ეხკარ¹ (ახკარ) **čū d|exḳar¹ (axḳar)** გრლმ. об. прх. см. trans. see დ|ეხკარ¹ **d|exḳar¹**. ფსტუ ბუდღრეხ ჩუ ბინკნას – ხარი პალოზე დავაბი.

ჩუ დ|ეხკარ² (დ|ოხკარ) **čū d|exḳar² (d|oxḳar)** გრლმ. об. прх. см. trans. see დ|ეხკარ³ **d|exḳar³**. თადღზად ბარგ ჩუ დეხკოს – ხურჯინებში ბარგს ვაწყობ.

ჩუ ეჯარ (ლეთხარ) **čū eqar (letxar)** გრლუვ. непрх. intrans. ჩახტომა (ჩახტება) **спрыгнуть** to jump down; to jump into. ჩა გუბადღრე[ჰ] ივსებ კჭუდენ ჩუ ეჯარ – დათვი რომ გამოჩნდა, იოსები ორმოში ჩახტა; თოფ დაღრე მათქ სა ხიტენრ ჩუ ეჯარ – თოფი რომ გაფარდა, მათე შეშინებული შექმოქვარდა.

ჩუ დ|ეჰ|დ|ალარ (აჰ|დ|ალარ) **čū d|eh|d|alar (ah|d|alar)** გრლუვ. об. непрх. см. intrans. see დ|ეჰ|დ|ალარ **d|eh|d|alar**. ვორი აჰ ბადრი ბაღ ჩუ აჰდალარ – ვაშლების მოსაპარად ბაგშეები ბაღში შეიპარნენ.

ჩუ დეჰ|დარ (აჰ|დარ) **čū d|eh|d|ar (ah|d|ar)** გრძმ. prx. trans. შეპარება (შე-
აპარება), შემოპარება **вводить, вносить что-либо украдкой to deceive, to put
sth into sth falsely.** გაბროს ხნ ცო მელორჲ, ნანას ბნლ ქერქეხ ჰარჩდიენო ჩუ
დეჰდიჲ ოჯუდნო – გაბრო ქინაქინას არ სვამდა და დედამ ბლის კანში გახვეუ-
ლი შეაპარა მას.

ჩუ თაკარ (თეკარ) **čū taqar (teqar)** გრძმ. prx. trans. ჩაკერება (ჩაკერება)
вшивать, сделать вставку to sew in. ნატოს სამუგლ ყაჭუგ ჩუ თაკო – ნატომ
შარვალი ძათით ჩაკერა.

ჩუ თას|დ|ალარ (თეფს|დ|ალარ) **čū tas|d|alar (teps|d|alar)** გრლუგ. непрx.
intrans. ჩავარდნა (ჩავარდება) **упасть (в яму, в воду) to fall, to drop.** ვედო ჩუ
თასლაგერ ბუღი – ვედო კინაღამ ჩავარდა ჭაში.

ჩუ თასარ (თეფსარ) **čū tasar (tepsar)** გრძმ. prx. trans. ჩაგდება (ჩაჩაგდება),
დაგდება **бросить, положить, уронить во что-л. или на что-л. to drop down.**
მალვალჩო პეტრეს გოჩ ბაწო მუჰ ჩუ თასნ ნაყმაქ – დაღლილმა პეტრემ ზურ-
გიდან გზაზე დააგდო მძიმე ტვირთი; კიმოს ვერ ხილო ჩუ თასნ – კიმომ ქვა
წყალში ჩააგდო.

ჩუ თავარ (თევარ) **čū taqar (teqar)** გრლუგ. непрx. intrans. შეძრომა (შეძვრე-
ბა), შეთრევა (შეთრევა) **вползти, втащиться to get in, to drag in.** ევლოჩ
დეჰანანო თარნი ყუგ ჩუ თადენო – ცხვრის მოსაპარად ქურდი თარეხში
შემძვრალიყო.

ჩუ თავ|დ|არ (თეგ|დ|არ) **čū taq|d|ar (teq|d|ar)** გრძმ. prx. trans. შეთრევა
(შეთრევა) **втащить to drag in.** ბაწო შკაფ ოთხი ჩუ თავბიქ – მძიმე კარადა
ოთახში შეათრეს.

ჩუ თეგ|დ|არ (თაგ|დ|არ) **čū teg|d|ar (tag|d|ar)** გრძმ. об. prx. см. trans. see
თეგ|დ|არ² **teg|d|ar².** კოლექტივევ დოჰქეჰ ვაზ ბოხკანანო ნახ ოცაჲ ჩუ თეგდ
დეწი – კოლექტივმა გაზაფხულზე ვაზის ჩასაყრელად ხალხი ახლავე უნდა
გაირიგოს.

ჩუ თივარ **čū tivar** გრლუგ. об. непрx. см. intrans. see თივარ **tivar.** დოხკ ყეპერეგო-
ლოლო ნასტ ჩუ თივანას – ჭექა-ქუხილის მერე ძლივს დავმშვიდდი.

ჩუ თივოთ|დ|არ **čū tivot|d|ar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see თივოთ|დ|არ **tivot|d|ar**.
დუღინა ბანდერ ფერბალაშ ჩუ თივოთდიქ ნანას – მტირალი ბავშვი მოფერებით
დაამშვიდა დედამ.

ჩუ თივუდლან დ **čū tivujlā d** დასასვენებელი, შესასვენებელი, მოსასვენებელი
დრო და სივრცე место и пространство для отдыха, отдых place and time
for rest, rest. ყადურ ციხეგოჩი ლანქ ჩუ თივუდლან და, იკ ჩუ თივუდლე-
გორქდაჩი ნიყ დაღისტნი ბუდტუ – ყადორის ციხესთან კარგი შესასვენებელი
ადგილია, ამ შესასვენებელიდან გზა დაღესტანში მიდის; დუკ თეგდუნან
ხილრენ ჩუ თივუდლან ცო და თხოგოჩი – ბევრი გასაკეთებელის (საქმის) გამო
მოსვენება არა გვაქვს.

ჩუ თიტარ (თეტარ) **čū tiṭar (teṭar)** გრდმ. прх. trans. ჩამოჭრა (ჩამოჭრის), გა-
ჩეხა, გაჭრა срезать, отрезать (ветви от дерева), изрубить to cut off. ვორენ
მუდში დალენო ტავნი ჩუ თიტქ – ვაშლს ცუდად ამოსული ტოტები ჩამო-
ჭრეს (ჩამოჭკაფეს).

ჩუ თიშარ **čū tišar** გრდმ. непрх. intrans. ჩაძირვა (იძირება), ჩაღეჟვა, დაღეჟვა
осесть, опускаться на дно to sink. მურჯი ბი ლადოჩეჩი დოლო ჩუ თიშუ –
მღვრიე წყალი დგომის შემდეგ იღეჟება.

ჩუ თოხარ (თეფხარ) **čū toxar (tepxar)** გრდმ. прх. trans. ჩარჭობა (ჩარჭობს)
воткнуть to stick in. დო ბეხანანან ბუდორენ ჭჷლოშ ჩუ თოხარ დეწქ აფ-
სტარლო – ცხენის დასაბმელად ზალოს მაგრად ჩარჭობა უნდა მიწაში.

ჩუ თოხინო **čū toxinô** მიმლ. прич. particip. ჩარჭობილი воткнутый thrust, stuck,
stabbed. ჩუ თოხინო ლურსმან (ლუმსარ) ჰალო ბადენას – ჩარჭობილი ლურსმანი
ამოვადრე.

ჩუ თოხუნა **čū toxujnî** მიმლ. прич. particip. 1. ჩასარჭობი, დასარჭობი то, что
нужно воткнуть, вколотить to be thrust, stuck, stabbed. ბოლურ ჩუ თოხუნა
ვერ ცო ბადლო სო ხეთ – ზალოს ჩასარჭობი (ჩასაკრავი) ქვა ვეღარ მიპოვია.
2. ჩამრჭობი, დამრჭობი тот, кто должен воткнуть, вколотить person who
sticks in.

ჩუ თოჰარ **čū toḥar** გრდმ. ობ. непрх. см. intrans. see თოჰარ **toḥar**. ბანდერ ჩუ თოჰარ
– ბავშვს სძინავს; წინუს ჩუ თოჰარ – პატარძალს ეძინა.

ჩუ თოჰუიჩი **čū tohujnî** მიმღ. ობ. прич. см. particip. see თოჰუიჩი **tohujnî**. ჩუ თოჰუიჩი ფჰუ ნაჟტრენ ცო ღალბა (ცო ღალბა) – მიხინარე ძალლი ბინისთვის (ცხვარში) არ ვარგა.

ჩუ თუძქდიისარ **čū tujh|d|isar** გრღუგ. ობ. непрх. см. intrans. see თუძქდიისარ **tujh|d|isar**. მალდალინო მახკარ მუხენ კიკელ ჩუ თუძქდისერ – დალილ გო-გოებს მუხის ქვეშ ჩაქინათ.

ჩუ დიეფლარ (დიოლარ) **čū d|eplar (d|oʃar)** გრღუგ. ობ. непрх. см. intrans. see დიეფლარ **d|eplar**. ის სტაკოვ უდში ქასქასტქ დო ამბუდ, მუ ჩუ ცო დიფლარ სო – ეგ კაცი ისე სწრაფად ღაპარაკობს, რომ არ მესმის; მელ ღამდიქ, მან ჩუ ცომ დოლქ ციმუენ – რამდენი ისწავლა, მაგრამ ვერაფერი შეისმინა ციმომ.

ჩუ დივარ **čū d|ivar** გრღმ. ობ. прх. см. trans. see დივარ **d|ivar**.

ჩუ დივენო **čū d|ivenô** მიმღ. ობ. прич. см. particip. see დივენო **d|ivenô**. ჩუ დივენო მადეჩ ჰამწკივ ჰალო ღაჭდიქ – დათესილი პური (ხორბალი) ფრინველებმა ამოკენკეს.

ჩუ დივუიჩი **čū d|ivujnî** ობ. см. see დივუიჩი **d|ivujnî**. ბორც ჩუ ბივუიჩი სტაკ ცო ქორვალქ სო – ფეტვის დამთესი კაცი ვერ ვიპოვე.

ჩუ დიშარ **čū d|išar** გრღუგ. ობ. непрх. см. intrans. see დიშარ **d|išar**. ბნდერ ჩუ დიშუ – ბავშვი წევს.

ჩუ დიშიდარ **čū d|iš|d|ar** გრღმ. ობ. прх. см. trans. see დიშიდარ **d|iš|d|ar**. ბათოს ბურთეს ქოკ ჩუ ბიშბიე'ნქ, ტათანო ბავბიქ – ბათომ ბურთეს ფენი დაარტყა და გადაკარგა; ღაწმარ ჩუ დიშიდი'ნეს, კატეკომ ნჭადუნ ვადლნას – ავადმყოფი დავაწვინე და ნელა გაქმოქვედი.

ჩუ დიხკუილან დღ **čū d|ixkujlā dd** ობ. см. see დიხკუილან **d|ixkujlā**. ცენეს კონან ოკუმფლქ მადეჩ დეცქ, მუ ჩუ დიხკულადში ცო და – წელს კახეთში იმდენი პური (ხორბალი) მოვიდა, რომ დასაწყობი (ადგილები) არ არის.

ჩუ იხუილან დღ **čū ixujlā dd** შესასვლელი (კარი), შესავალი ВХОД, ВХОДНЫЕ ДВЕРИ entrance, entry, gateway. თხე წინგოქი ჩუ იხუილან სჭერქდაქი და – ჩვენს სახლს შესასვლელი (კარი) ეზოდანა აქვს.

ჩუ კარჩიდარ (კერჩიდარ) **čū k|arč|d|ar (k|erč|d|ar)** გრღმ. прх. trans. შექმოკორება (წექქმოქავორებს), ჩაქმოკორება [В]катать, [С]катить to roll,

to roll in, to roll down. ურუმ სწგრ ჩუ კარჩბიქ – ურემი ეზოში შექმო|აგორეს; ვერ მაქრენწ ჩუ კარჩბიერ – ქვა ზევიდან დააგორეს.

ჩუ კოქარ|დარ **čū kooqar|dar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see კოქარ|დარ **kooqar|dar**. ლაჟმრეჩრ ხივ შარწ ცერნი ზორადში ჩუ კოქარმო – მთის მდინარე თავის ნაპირებს ძალიან აღრმავეებს.

ჩუ ლაბჯარ (ლებჯარ) **čū labžar (lebžar)** გრლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see ლაბჯარ **labžar**. დაჭგო ქოკ ჩუ ლაბჯი ფშადმაქაქი – გოგონას ფეხი დაუცურდა ყინულზე.

ჩუ ლაბჯ|დარ (ლებჯ|დარ) **čū labž|dar (lebž|dar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ლაბჯ|დარ **labž|dar**. ხენბი ხილრ ჩუ ლაბჯდიე'ნე, ხიგრ აჭრ დაჭითიქ – ხეები წყალში შეაცურეს და მდინარეს გაატანეს.

ჩუ ლარ'ლარ (ლერ'ლარ) **čū lar'lar (ler'lar)** გრდმ. прх. trans. ჩათვლა (ჩათვლის), მიმატება დათვლისას, ანგარიშისას **присчит[ыв]ать, считать, сосчитать** to add while counting process, while calculating, to consider. ბუჭეს ბოტუჩრ კნათილო სრ ჩუ ლარ'ლათ – ომში მიმაგალ ბიჭებში მეც ჩამთვალეთ (მიგულისხმეთ).

ჩუ ლარ'ლუენი **čū lar'lujni** მიმლ. прич. particip. ჩასათვლელი **присчитываемый** to be regarded, to be considered. მოსწ ბადერ ბადრელ ჩუ ლარ'ლუენი ცო და – ცუდი შვილი შვილად ჩასათვლელი არ არის.

ჩუ ლასტ|დარ (ლესტ|დარ) **čū last|dar (lest|dar)** გრდმ. прх. trans. ჩაქნევა (ჩაიქნევა) **махнуть** to lose one's hope, to become unhopeful. დონქ დად ტოტ ჩუ ლასტლოშ ვახქ შარწ – ცხენის პატრონი ხელის ჩაქნევით წავიდა.

ჩუ ლასტილ^ა დ **čū lastilā d** დაქანება **скат, склон** slope. წყარუგოქი ოშტუჩ ჩუ ლასტილ^ა და, ძე ქოკ ცომიჩჰე ვადწბისუ – წყაროსთან ისეთი დაქანებაა, რომ ფეხი არსად არ მოიკიდება.

ჩუ ლატ|დარ (ლეტ|დარ) **čū laṭ|dar (leṭ|dar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ლატ|დარ **laṭ|dar**. გორეს ნშაყივჰ ვისენრ ვეშკურ ბლუჯრივ შუდ გორელო ჩუ ლატვიქ – გვარს გარეთ (ობლად) დარჩენილი ვეშაგური ბლუჯოანებმა თავიანთ გვარში მიიღეს.

ჩუ ლაქ|დალარ (ლექ|დალარ) **čū lak|d|alar (lek|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. შევარდნა (შევარდება), შემოჭრა, შესტომა **ворваться, врываться,**

вбежать, впрыгнуть to burst in; to run into. ლაჟმრეჩო ქობ დაჯდალინო ხი ჩუ ლაქდალო თხო – მთის ქობში ადიდებული წყალი შემოგვივარდა.

ჩუ ლაქ|დ|არ (ლექ|დ|არ) **čū lak|d|ar (lek|d|ar)** გრდმ. აბ. прх. см. trans. see ლაქ|დ|არ **lak|d|ar**. ფჰარავ დისტრქ კაწ ჩუ ლაქდიე'ნე, ახეშ ბჰარწახან ბოწბალო – ძალღმა პირიდან ლექვი დააგლო და ყეთით გამოუდგა მგელს.

ჩუ ლაჭყ|დ|არ (ლექყ|დ|არ) **čū lačq|d|ar (lečq|d|ar)** გრდმ. აბ. прх. см. trans. see ლაჭყ|დ|არ **lačq|d|ar**. დაჯუმჩო ლავევ კაწკან ხენბი ჩუ ლაჭყდიე – დიდმა თოვლმა პატარა ხეები დამალა (დათარა).

ჩუ ლახ|დ|არ (ლექხ|დ|არ) **čū lax|d|ar (lex|d|ar)** გრდმ. აბ. прх. см. trans. see ლახ|დ|არ **lax|d|ar**. ლავევ ღობ ჩუ ლახდიე – თოვლმა ღობე დაადაბლა; ლევრ სამსახურეჩქ ჩუ ლახვიე – ლეო სამსახურში ჩამოაქვეითეს.

ჩუ ლახკარ (ლექხკარ) **čū laxkar (lexkar)** გრდმ. прх. trans. შერეკვა (შერეკავს), ჩარეკვა вогнать, загнуть, погнуть (вниз, внутрь) to drive in, to drive down. ღუნავ ყე ჩუ ლახკი'ნე ფარხი, შერვან მან სტიურ თეთშოხ წარფენიხ ჩუ ხაყე – მწყემსმა ცხვარი ფარეხში შერეკა, თავად კი ცეცხლს მიუჯდა სალა-მურის დაკვრით.

ჩუ ლაგარ (ლექგარ) **čū laqar (leqar)** გრდმ. прх. trans. 1. ჩაყოფა (ჩაყოფს) всунуть to put in. ფეშერევე კეჭ მახოჩო ხილო ტარკ ჩუ ლაგანი'ნე, ჰალო'ე ბაკბიე – ბაღღმა მღუღარე წყალში თითი ჩაყო და დაეწვა. 2. შეტევა ამა თუ იმ საქმისათვის (შეუტევეს, დასცხოხს) с энтузиазмом братья (взяться) за дело start a business, to attack the business. ლეოს ჩუ ლაგან ფაქდრენ – ლეომ დასცხო ფანდურს.

ჩუ ლეთხარ (ექგარ) **čū letxar (eqar)** გრდლუვ. непрх. intrans. 1. ჩახტომა (ჩახტება) прыгать, [с]прыгнуть (внутри, вниз) to jump in. 2. გაღატ. перен. fig. შეტანება (ატანს), შეღწევა просачиваться, проникать to penetrate, to get through. ჩხანდრან ხი ჩუ ლითხი – წინდებში წყალი ატანს.

ჩუ მალ|დ|არ (მელ|დ|არ) **čū mal|d|ar (mel|d|ar)** გრდმ. прх. trans. ჩაცემა (ჩაცემს), შერჭობა вонзить, воткнуть to stab, to thrust in. ციხლურან ალექსის უქლაურან ივენე გაკუდ შალთ ჩუ მალდიე'ნე, დაჰა ვჭევე – ციხელიანთ ალექსიმ ოქილაურ ივანეს მუცელში ხანჯალი ჩასცა და მოკლა.

ჩუ მახკ|დ|არ (მეხკ|დ|არ) **čū maxk|d|ar (mexk|d|ar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see მახკ|დ|არ **maxk|d|ar**. ჰერწნის ტოტ მალდიე'ნეს, შურ ჯე ჩუ მახკინას – ქვას ხელი მოვახვედრე (გვარი) და რძე კერაში ჩავლვარე.

ჩუ მშალ|დ|არ **čū mwal|d|ar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see მშალ|დ|არ **mwal|d|ar**. ცენეს თედოლქ სუდცო ჩუ მშალვიე'ნეს, ქევ ღაზქ დოლ ეცო – წელს თედოლე ჩემს მოზარედ გავიხადე და ცხვარმა კარგი დოლი მოგვცა.

ჩუ ოთარ (ეთარ) **čū otar (etar)** გრდლუგ. ობ. npx. cm. intrans. see ოთარ **otar**. ნაყ-მაქა[ჰრ] დუეტრასქ, სტივრქ იშ ხაწქ'ნქ სო, ლარკ ღეფოშ ჩუ ოთნას – გზაზე მივდიოდი, სალამურის ხმა შემომესმა და გავჩერდი ყურის გდებით.

ჩუ დ|ოთარ (დ|ეთარ) **čū d|otar (d|etar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see დ|ოთარ **d|otar**. ქოცოხ ვენი ჩუი დუდონადში? – ქვევრებში დვინო[ები] ჩაასხით?

ჩუ ოთ|დ|არ (ეთ|დ|არ) **čū ot|d|ar (et|d|ar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ოთ|დ|არ **ot|d|ar**. დოლბან ნანი იორმაქივჰ ფარნან ჩუ ოთდიერ – დოლობას დედა ცხვარი ივრის მხრის ფარეხებში ჩააყენეს (დააყენეს).

ჩუ დ|ოთითარ (დ|ეთითარ) **čū d|otitar (d|etitar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see დ|ოთითარ **d|otitar**. წინუსეს შადრნ დაშეგო ჩად ჩუ დოთითქ – პატარძალმა თავის დას ჩაი დაასხმეგინა.

ჩუ ოთუდლან (ეთილან) დდ **čū otujlā (etilā)** dd სადგომი, ბინა место для стоянки dwelling, covert. ბუდსუ ნშაპი დისქჩუდშინ ოშტოქ მოსო ყარ დეცქ თხონ, მქ ლათსინო ჩუ ოთუდლა ცო ხეთო თხონ – ღამე გარეთ დარჩენილებს ისეთი კოკისპირული წვიმა მოგვივიდა, რომ მშრალი სადგომი (ფეხის დასადგმელი) ვერ ვიპოვეთ.

ჩუ დ|ოლარ (დ|ებლარ) **čū d|olar (d|eblar)** ობ. cm. see დ|ოლარ **d|olar**. ტათებ ჯიბი ჩუ დოლა'ქ, ღობ – ფული ჯიბეში ჩაიდე და წადი.

ჩუ დ|ოლარ (დ|ეფლარ) **čū d|olar (d|eflar)** გრდლუგ. ობ. npx. cm. intrans. see დ|ოლარ **d|olar**. ლაჰ სორუდ ჩუ ბოლქ – გველი ხვრელში შეძვრა.

ჩუ დ|ოლ'უდლან **čū d|ol'ujlā** ობ. cm. see დ|ოლ'უდლან **d|ol'ujlā**. სანგო უდში ჭადმიქ, მქ დახნგო[ჰ] ჩუ დოლ'უდლან ცო და – ეზო ისე გაამაგრეს, რომ საქონელს შე-საძრომი არა აქვს.

ჩუ დოჟარ (დებჟარ) **čū d|ožar (d|ebžar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დოჟარ³ **d|ožar**³. ურმი ფსტარჩ ჩუ დოჟა'ჩ, ნაყმაქა'ჩ ოთუთ ვად – ურემში ხარები შეაბი და გზას გაუდგეთ.

ჩუ დოჟიტარ (დებჟიტარ) **čū d|ožit̄ar (d|ebžitar)** გრდმ. прх. trans. ჩაგები-ნება ჩქარქაშში (ჩააგებინებს) заставить вложить в ножны to make sheathe; to sheathe. ლეკეგრ ჰალ დავინო შალთ ჩუ დოჟითიქ წკიპოს – ლეკს ამოღებულ ხანჯალი ჩააგებინა წკიპომ.

ჩუ დოჟუნი **čū d|ožujnī** ობ. см. see დოჟარ³ **d|ožar**³. სქ დო ტაჭკი ჩუ ბოჟუნი ცო ბა – ჩემი ცხენი ტაჭკაში შესაბმელი არ არის.

ჩუ დოსარ (დეფსარ) **čū d|osar (d|epsar)** გრდუგ. ობ. непрх. см. intrans. see დოსარ **d|osar**. ბუღი ჩუ დოსარ ლე უდში მარჯო ცო და – ჭაში ჩასვლა არც ისე ადვილია.

ჩუ დოტარ (დახარ) **čū d|oṭar (d|axar)** გრდუგ. непрх. intrans. შინ წასვლა (წავა) пойти (идти) домой to go home. ჟეგო მალვალჩო ღუნან ჩუ ვოტარ დოსხეთე – ცხვარში დადლილ მწყემსს შინ წასვლა უხარია.

ჩუ დოფცარ (დეფცარ) **čū d|opcar (d|epcar)** გრდმ. прх. trans. ჩაწვანა (ჩააწნავს) вплести (во время тканья) to entwine. ქარსნ დეფცომ ვან ნიშნ, წეგე ბაწარ, ჩუ დოფც – საბლის დაწვნისას ჩვენი ნიშანი, წითელი ბაწარი, ჩააწანი!

ჩუ დოწარ (დებწარ) **čū d|oṣar (d|ebṣar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დოწარ **d|oṣar**. ქადთბელანო მშე ბეწეს ჩუ ბოწ – საქულაჯედ შალი უნდა ჩამოვაბა (შალის ქსოვა უნდა დავიწყო).

ჩუ დოწდარ (ებწდარ) **čū oṣd|ar (ebṣd|ar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დოწდარ **oṣd|ar**. ბალე ტოტ ჩუ დოწდარ, ჩუ დოწდარ – ბლის ტოტი ჩამოგწიე და ჩამოტყდა.

ჩუ დოხდარ (დეხდარ) **čū d|oxd|ar (d|exd|ar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დოხდარ **d|oxd|ar**. დანო ყარ დეჟე, ლამ ჩუ ბოხბიე'ნე, ჟე კიკელ დან – დიდი წვიმა მოვიდა, მთა ჩამოანგრია და ცხვარი ქვეშ მოიტანა.

ჩუ დოხკარ (დეხკარ) **čū d|oxkar (d|exkar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დოხკარ **d|oxkar**. ფსა ხაკან ჩუ ბუდხკნეს, ჰარე ბაჭითნას – ქერი ტომრებში ჩავყარე და წისქვილში გავატანე (წავაღებინე).

ჩუ დოცდარ (ჯელარ) **čū dlo'dlar (qelar)** გრძმ. prx. trans. შემოყვანა (შემოიყვანს) привести (приводить), завести (заводить) домой to bring in, to carry in. სე კაწკუძირ კნათენ ნშაყი ღორდიენო ჰაწუკ ხითნო'ერ, ჩუ დოცდინორ – ჩემს პატარა ბიჭს გარეთ გათოშილი ჩიტი ეპოვა და შინ შემოიყვანა.

ჩუ ტეხდოტარ (ტეხდეტარ) **čū tɛx|d|ot̪ar (tɛx|d|et̪ar)** გრძმ. ob. prx. cm. trans. see ტეა tea (ტეხ დოტარ tɛx d|ot̪ar). იცხუნნი შარწ მოსლი ჩუ ტეხ დეწე დოტა, მე ეწ ცო დოგელო – მაგას თავისი სიავეები უნდა დააყვედრო, რომ მერე აღარ ჩაიდინოს.

ჩუ დუტყდარ **čū d|ut̪q|d|ar** გრძმ. ob. prx. cm. trans. see დუტყდარ d|ut̪q|d|ar. სტამიშ ჩუ ჰარწალე ის ფარტა, ლუნონ წყეგეჲ ჩუ დუტყდარ ცო დეწე – სქლად დაართე ეგ ფთილა რა, ბაწარს ძალიან დაწვრილება არ უნდა.

ჩუ უდლდისარ (იბლდისარ) **čū uj|d|isar (ib|d|isar)** გრძლუე. ob. neprx. cm. intrans. see უდლდისარ uj|d|isar. ღობეს დო ეცინე, მარგლეს ჩუნ უდლბისე – ღობესე ცხენი გადახტა და მარგილსე წამოეგო.

ჩუ დუყარ (აპყდარ) **čū d|uq̪ar (ap̪q|d|ar)** გრძმ. ob. prx. cm. trans. see დუყარ d|uq̪ar.

ჩუ ჭეშადდარ (ჭეშედდარ) **čū č̪|w|ay|d|ar (č̪|w|əy|d|ar)** გრძმ. ob. prx. cm. trans. see ჭეშადდარ č̪|w|ay|d|ar. ქარსა ბუდრეს ჩუ ჭეშადიჩეჭიდოლო ღონენ შარწ ცო ბახმაკეგე – საბელს პალოზე რომ დაამაგრებენ, ცხენი ველარ წავა; ასე სწგოჩე ჩუ ჭეშადდებ, ცოჰე ათახ დოწლა'ე, მაქან დანე – ხბო ეხოში დააკავე, თორემ ფურს გამოედევნება და მოწოვს; მეურმე დოს დასლომცა ჩუ ჭეშეშადინას – მეურმე შეშის მოტანამდე დავაკავე.

ჩუ ხაბჟარ (ხებჟარ) **čū xabžar (xebžar)** გრძლუე. მრ. ob. neprx. mh. cm. intrans. pl. see ხაბჟარ xabžar. ისი ჩუ ხაბჟათ! – მანდ დასხედით!

ჩუ ხაბჟდარ (ხებჟდარ) **čū xabž|d|ar (xebž|d|ar)** გრძმ. მრ. ob. prx. mh. trans. pl. see ხაბჟდარ xabž|d|ar. ყეგადღონო ქორწ შუში ჩუ ხაბჟებათ! – დამტვრეული ფანჯრის მინები ჩასხით!

ჩუ ხაბჟუდლ **čū xabžujlā** მრ. ob. mh. cm. pl. see ხაბჟუდლ xabžujlā. ვუ (უ) დუდხეჲ ცო დაკლივრაძი ჩუ ხაბჟრეს, მაცმე ჩუ ხაბჟუდლ დარ – რატომ წელანვე არ ფიქრობდით დასხდომაზე, როცა დასაჯდომი იყო.

ჩუ ხალ|დ|არ (ხელ|დ|არ) **čū xal|d|ar (xel|d|ar)** გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. 1. ობ. см. see ხალ|დ|არ **xal|d|ar**. მაქ სი ვოთი'ნე, წე ჩუ ხალდიქ – ზედ წყალი დაასხეს და ცეცხლი ჩააქრეს. 2. გადატ. перен. fig. [მო]კვლა (ნმო]კლავს), გაქრობა (ნგას]ქრობს) уби[ва]ть, уничтожить, уничтожать to kill; to murder; to make disappear. ყონოჩრ ვაჭონ ნეკ დიშდიენე, ჩუ ხალვიქ – ახალგაზრდა ვაქს დანა დაჭკრეს და მოკლეს.

ჩუ ხაწარ **čū xaçar** გრდუფ. ობ. непрх. см. intrans. see ხაწარ **xaçar**. აღწონ ჩუ ხაწარქ დეწქ, ცოჭეკ უდშტრ ცრმ თაგლა – ნათქვამს შესმენაც უნდა, თორემ ისე ვერაფერი გაკეთდება.

ჩუ ხაწ|დ|უნი **čū xaç|d|ujnî** მიმლ. прич. particip. შთამგონებელი, შემგონებელი внушающий inspiring. ღაზქ ჩუ ხაწდუნი დეწქ ხილჭ, მქ ვუმ (უმ) ხაწდოლორ – კარგი შემგონებელი უნდა, რომ რამე შეაგნებინოს.

ჩუ ხახკარ (ხეხკარ) **čū xaxkar (hexkar)** გრდმ. прх. trans. ჭენებით ჩასვლა (ჩავა), ჩაჭენება, შეჭენება, შემოჭენება пуститься вскачь to go at gallop, to come galloping. ბახჩირ ბაცბიგ დუდ აღვირდ სჭგრ ჩუ ხახკარ – მთვრალმა თუშებმა ცხენები ალავერდის ეზოში შეაჭენეს.

ჩუ ხაყარ (ხეყარ) **čū xa'ar (xe'ar)** გრდუფ. ობ. непрх. см. intrans. see ხაყარ **xa'ar**. ფეხლათარ წინუსენ ფენის ჩუ ხაყარ – მდადე პატარძლის გვერდით დაჯდა; ქოკ ჯანად ჩუ ხაყარ – ფეხი ქალამანში ჩაჯდა (ფეხს ქალამანი მოერგო).

ჩუ ხაყ|დ|არ (ხეყ|დ|არ) **čū xa'|d|ar (xe'|d|ar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ხაყდარ **xa'dar**. წიწლი დნხითა კრუხ ჩუ ხაყდინოორ აგას – წიწილების გამოსახეკად კრუხი დაესვა ბებიას; ევ ვალდერ კლასი ჩუ ხაყდიქ – ევა მესამე კლასში დასვეს.

ჩუ ხაყუდლან დდ **čū xa'ujlā dd** ობ. см. see ხაყუდლან **xa'ujlā**. ოშტუქ გაუმნ და ისე, მქ ჩუ ხაყუდლან ცომიჩქე და – ისეთი უსწორმასწოროა აქ, რომ დასაჯდომი არსადაა; ჩუ ხაყუდლა ცო ხილრქეს დჩირ ფსარლუენი ქოკინსმაქ ლადონას – დასაჯდომის არქონის გამო მთელი სადამო ფეხზე ვიდექი.

ჩუ ხეტარ (ხიტარ) **čū xetar (xitar)** გრდუფ. ობ. непрх. см. intrans. see ხეტარ **xetar**. ჯაგილოდდაქი ლელი'ნეს, დუფხუ ჩუ ხეტქ სოგოქი – ჯაგებში ვიარე და ტანისამოსი შემოძეგლიჯა.

ჩუ ხეტ|დ|არ (ხიტ|დ|არ) **čū xet|d|ar (xit|d|ar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ხეტდარ **xet|d|ar**.

ჩუ ხეცარ (იხითარ) **čū xecar (ixitar)** გრდმ. прх. trans. შეშვება (შეუშვებს),
ჩაშვება впускать, впустить, опускать, опустить to let in, to admit come in.
ცჰანხონეჩქი ჩუხუდ ბაკე ჩუ ხეცგერათხ – კინალამ ბატკნები ბაკში შევეუშვით;
ვედრო ბულყი ჩუ ხეცო'ერათხ, ფშელჩ ხი ჰალო დაჯრათხ – ვედროს ჭაში ჩა-
ვეუშვებდით და ცივ წყალს ამოვიღებდით.

ჩუ ხილარ **čū xil'ar** გრდუგ. непрх. intrans. ჩალუნვა (ჩაილუნება), მოხრა, მოკუნვა
согнуться, нагнуться, согрбиться to hunch, to stoop, to become curved, to
become bent. ყანდაღლიჩქი უდში (უდშტ) ჩუ ხილ'ე აგ, მქ დაკლავერ სტაკ, ბა-
ტანმაქ ვუნახ (უნახ) ლეხუნო – როცა დაბერდა, ისე მოიკუნა ბებია, რომ
იფიქრებდი კაცი, მიწაზე რალაცას ეძებო.

ჩუ ხობქდარ **čū xobž'dar** მრ. გრდმ. об. мн. прх. см. pl. trans. see ხობქდარ
xobž'dar. ე თხე იცხ თაღონხ მოჰში ჩუ ხობქდებალქ! – ეს მატყლი მაგ ხურ-
ჯინში როგორმე ჩატე რა!

ჩუ ხობტარ (ხებტარ) **čū xoptar (xep'tar)** გრდმ. прх. trans. შესრუტვა (შეის-
რუტავს), შესუნთქვა всосать, вобрать в себя to suck in, to absorb, to breathe
in. ნახხოვ დინი ბერლომ ჩუ ხუდტნო – ყველს მთელი წაკა შეესრუტა; ხაკ-
დაღოჩო დევივ აღონ ჩუ ხუდტრიცა – მოწყურებულმა დევებმა აღახანი შე-
ისრუტეს აკი; ხილ'ე ჰალო გუდალოჩო ფეშკრეგ ჰაერ ჩუ ხობტ – წყლიდან
ამოყვინთულმა ბაღმა ჰაერი შეისუნთქა.

ჩუ ვაბტარ (ვებტარ) **čū qaptar (qep'tar)** გრდუგ. об. непрх. см. intrans. see ვაბტარ
qaptar. დონმაქრენაჰო ჩუ ვაბტე'ნეს, ბადერ კენმაქჟ დადენას – ცხენიდან ჩავ-
წვდი და ბავშვი უნაგირზე ავიყვანე; ბენქ ვაბტუ'ერათხ, ჰადწკა გავნი ჰალო
დახრათხ – ბუდეში ჩავწვდებოდით ხოლმე და ჩიტების კვერცხებს ამოვიღებ-
დით; კაწკო ვაშ დადქ ახლოდ მოფხი'ნეს, კოჭიგო ჩუ ვაბტგერ სო – ჰატარა-
ობას მამის ახალუხი ჩავიცვი და ლამის კოჭებამდე ჩამწვდა.

ჩუ ვასარ (ვეესარ) **čū qasar (qepsar)** გრდმ. об. прх. см. trans. see ვასარ **qasar**.
ბატჩო მასთხუდგ გერწო ჩუ ვასარ – გაქცეულმა მტრებმა იარაღი დაყარეს;
დაჰოვ ქოთინ სიმჩდ ვეესარ ჩუ – გოგო ქათმებს სიმინდს უყრის.

ჩუ ვეჰარ (დაჰარ) **čū qeħar (d|aħar)** გრდმ. прх. trans. შექმოწიღვა
(შექმოწიდავს) вносить (внести), заносить (занести) to bring in, to carry in.

ყარ ქჷქელარჷ, მათხე ატუნნი მაძვი ჩუ ვეძჷნას – წვიმას აპირებდა და მწეწე გაფენილი პური (ხორბალი) შექმოღვიდე.

ჩუ ვოსარ (ვეფსარ) **čū qosar (qepsar)** გრდმ. прх. trans. ჩაქსროლა (ჩაქის-ვრის), ჩაქაგდება сбросить, сбрасывать to drop in, to throw down.

ჩუ ვოსინო **čū qosinô** მიმლ. прич. particip. ჩასროლილი, ჩაგდებული сброшенный dropped in, thrown down. ჩუ ვოსინო ვერ ასენ ქორთის ვაყენე, დაჷდ დჷვეფ – გასროლილი (ჩასროლილი) ქვა ხბოს თავში მოხვდა და მოკლა.

ჩუ ვოწღღარ (ვებწღღარ) **čū qoçd|ar (qebçd|ar)** გრდმ. об. прх. см. trans. see ვოწღღარ qoçd|ar. ჰერწო ჩუ ვოწღინას – ქვაბი ჩაქმოღვიდე.

ჩუ ჰარჩარ (ჰერჩარ) **čū harčar (herčar)** გრდლუვ. об. непрх. см. intrans. see ჰარჩარ harčar. ნან შადრი ბჷდრეს ჩუ ჰარჩერ – დედა თავის ბავშვს მოეხვია; მამის თე-ტინო მშარელჩ აფსტარლო ჩუ ჰარჩინ – მამიღამ მოჭრილი თრჩხილები მიწაში ჩამარხა; მასთხოვას ვჷვეინო დუღ ზორჷ კნათ ჰარჩინვა ჩუ ბაცბივ – მტრის მი-ერ მოკლული მრავალი ყოჩალი ბიჭი დაუმარხავთ თუშებს.

ჩუ ჰარჩღღარ (ჰერჩღღარ) **čū harčd|ar (herčd|ar)** გრდმ. об. прх. см. trans. see ჰარჩღღარ harčd|ar. ნანას ბჷდერ საბნეს ჩუ ჰარჩღიქ – დეღამ ბავშვი საბანში გაახ-ვია; თიტქო ტარკეს კადტო ჩუ ჰარჩბებათ! – გაჭრილ თითს ნაჭერი შექმოახვიეთ!

ჩუ ჰაჷღღარ (ჰეჷღღარ) **čū haṗd|ar (heṗd|ar)** გრდმ. об. прх. см. trans. see ჰაჷღღარ haṗd|ar. ბშარკი ჩუ ჰაჷღებ! – თვალები დახუჭე!

ჩუ ჰაჭარ (ჰეჭარ) **čū haçar (heçar)** გრდლუვ. непрх. intrans. ჩახეღვა (ჩაიხეღავს) посмотреть (внутри, вниз) to look down. მიტო ხილო ჩუ ჰაჭქ, ჰახკეჭ ჰარ ბადეჩე სონადნო – მიტომ წყალში ჩაიხეღა, იქნება და თვეწი დავინახო.

ჩუ ჰაჭღღარ (ჰეჭღღარ) **čū haçd|ar (heçd|ar)** გრდმ. прх. trans. 1. შეგზავნა (შეგზავნის) послать (посылать) внутри to send in, to send into. დღას შარჷ კნათ ყეგრქ ჩუ ჰაჭვიქ – მამამ თავისი ბიჭი ცხერიღან სახლში გაგზავნა. 2. ჩა-ხეღება (ჩაახეღებს) заставить, разрешить посмотреть (вниз, внутри) to make look down. მიხოს შარჷ თეშკარ ქოცუღ ჩუ ჰაჭღიქ – მიხომ თავისი ბაღლი ქვევრში ჩაახეღა.

ჩუ ჰაგარ (ჰეგარ) **čū haqar (heqar)** გრდმ. об. прх. см. trans. see ჰაგარ haqar. ლებივ მაყლან ჩუ ჰაგენათხ – ლობიო კოღებში შეგხვეტეთ; ჩარჩოხ ბოს ბეწქ

ჩუ ჰაჯა, მუ ატამში დაჰ ცო დახკლალრ – ჩარჩოებს საღებავი უნდა წაესვას, რომ ადვილად არ დაღპეს.

ჩუ ჰეგარ **ču hevar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ჰეგარ **hevar**. ნაბღურ ჩუ ჰეგათ და-
ზიში, ჩალმალნ დაღღურ – ქეჩა კარგად გათელეთ, რბილი გამოვია; ქვიშელრ
კირ ჰეგანლათე ჩუ, მუ წა ჰჭალნ დაღღურ – ქვიშაში კირს ჩაწელენ ხოღმე,
რათა სახლი მაგარი (მტკიცე) გამოვიღეს.

ჩუ ჰეტხარ (ჩიტარ) **ču hetxar (čitar)** მრ. გრღუგ. мн. непрх. pl. intrans. ჩარბენა
(ჩარბენს), შეჭრა, შეცვიენა [по]бежать вниз, врываться (ворваться) to
invade. ვან ბუჰლობი ლუგანბ ბუღღუ ლიტლათერ ბუჰელრ ჩუ – ჩეენი მებ-
რძოღები (მეომრები) კივილით შეიჭრებოდნენ ხოღმე ოღში.

ჩუ ჰეტარ (ჩიტარ) **ču hetar (čitar)** ობ. см. see ჰეტარ **hetar**. ჯერლანდოღინბ
ფეშკარ დათხემ ჰიტნორ წინ ჩუ – შეშინებული ბაღღი ტირილით შევარღნი-
ლიყო სახღში.

ჩუ ჰეტღღარ (ჩიტღღარ) **ču het|d|ar (čit|d|ar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see
ჰეტღღარ **het|d|ar**. აბოს ცჰანბ ბარღნი თხე ნასტ ჩუ ჰეტღღი – აბომ ერთ ბარ-
ღანაში შემოღღომის მატელი ძლიგს ჩატენა.

ჩუ ჰეტჰარ (ჰეტჰარ) **ču hečar (hačar)** გრღუგ. непрх. intrans. ჩახეღვა (იხეღვა)
[по]смотреть (вниз, внутрь) to look into. ყოვეღ ლურღე მიჭრიტნი ჩუ ჰეტჰას –
ყოვეღ დიღით სარკეში ვიყურები; ჰეტჰე, ჰეტჰენე ჩუ ბუღღი ლომ, ჩუ5 ეღღ –
იყურა, იყურა ჰაში ლომმა და ჩახტა; მეზობელ წარმარათ ოთხი ჰეტჰე ჩუ – მე-
ზობელი წარმარა ოთახში იყურება.

ჩუ ჰოტარ (ჰეტარ) **ču hotar (hetar)** ობ. см. see ჰოტარ **hotar**. კიღოს ჩინ
უღში კოკრუშე, უღში ნიწელიშ ჰუღღნორ შალთ ჩუ, მუ ჩა უღსჰეღ დაჰ
ბაღღნორ – კიღოს დათვისთვის ისე ღრმად და ისე მღღავრად შეერჰო ხანჯა-
ღი, რომ დათვი იქვე მომკეღღარიყო.

ჩუ ჰოტღღარ (ჰეტღღარ) **ču hot|d|ar (het|d|ar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see
ჰოტღღარ **hot|d|ar**.

ჩუ ღშოგღღარ (ღუეგღღარ) **ču d|wog|d|alar (qweg|d|alar)** გრღუგ.
ობ. непрх. см. intrans. see ღშოგღღარ **d|wog|d|alar**. ტივ ჩუ ღშოგღღარ'ნე, ნანვაშრ
ხიღრ თასვალნ – ხიღი ჩატყდა და დეღისძმა წყალში ჩავარდა; იფნე ტავ ჩუ
ღშოგღღარ'ნე, აჰრ თასვალნსრ – იფნის ტოტი ჩამოტყდა და ჩამოვევარღი.

ჩუ დ|ოგარ (ყძეგარ) **čū d|oogar (q̄oegar)** გრძმ. прх. trans. ჩატეხა (ჩატეხს) [ПО]ЛОМАТЬ to break through. მაციხრ კამხეგ ლობ ჩუ დოგარ – მშიერმა კამეჩმა ლობე ჩაამტვრია.

ჩუ ნოფ|დარ (ნეფ|დარ) **čū ‘op|dar (‘ep|dar)** გრძმ. იბ. прх. см. trans. see ნოფ|დარ **‘op|dar**. ბანრიე ყაბრ წიგორღანჰი ჩუ ნოფიქ – ბავშვებმა საქონელი წინაგორას ჩაათარეს; მანჯი ხაკი ხანყამეჰას ჩუ ნოფიქ, ცოჰე დენიქ ნერ დავდიქდარ ყაროგ – ჰურის (ხორბლის) ტომრები დროზევე შეათარეს, თორემ სულ გაათუჰებდა წვიმა; ალთაბ წყარუნ ჩუ ნუფუნას – ალთათა წყაროს შევუშვირე; ბანრიწიხრ მარ-ფსტუნავ ბადრ ბანდერ ჩუ ნოფიქ – უშვილო ცოლქმარმა ობოლი ბავშვი შეითარა.

ჩუ ნოფ|დ|ალარ (ნეფ|დ|ალარ) **čū ‘op|d|alar (‘ep|d|alar)** გრლუგ. იბ. непрх. см. intrans. see ნოფ|დ|ალარ **‘op|d|alar**. საქისტურქ დალუნ ბშიმ გუბგოჰი ჩუ ნოფდარ – საქისტოდან მომავალი ჯარები გუბესთან ჩათარნენ; გერას ჩუ ნოფბადლრათხ, მქ აქენ ცო გურლოთხრ – ქვას მოვეთარეთ, რომ ნადირს არ დავენახეთ.

ჩუ|დ|ა|ს|ითუნ **čū|d|a’itujnî** მიმლ. прич. particip. შემოსაშეები ТОТ, КОГО МОЖНО ВПУСТИТЬ sb who could be let in the family. უცხო ადმქ გვიან ოჯახი ჩუ-დასითუნ ცო და – უცხო ადამიანი გვიან შემოსაშეები არაა ოჯახში.

ჩუვაძქი **čuvajh[ê]** ზმნს. нареч. adv. შინისკენ ДОМОЙ towards home. მაცვალქსრ, ჩუვაძქი ვუდტას – მომშვიდა, შინისკენ მივდივარ; დონეგ მარლი ჩუვაძქი დიქ – ცხენმა პირი შინისკენ ქნა.

ჩუა-ჩუა **čūā-čūā** адит. ზმნს. нареч. adv. უფრო და უფრო შიგნით ВСЁ БОЛЬШЕ И БОЛЬШЕ ВО ВНУТРЬ more and more inside. დითხი ჰადჰი იხუდ, ე კუდტი ჩუა-ჩუა ებწლა, ცუდ გუ შიქ! – ხორცის სუნი რომ მისდის, ეს კატა შიგნით და შიგნით იწევს, ვერ ხედავთ!

ჩუ[ვ]ან **čū[v]ā** jj თავისი სახლი, სახლ-კარი, ბინა (თავისი შინ), სამყოფელი, საცხოვრებელი СВОЙ ДОМ, ЖИЛИЩЕ, ЖИЛЬЁ the own flat, the own dwelling, the own house. სქ ჩუა აღნიჰი და – ჩემი სახლი (საცხოვრებელი) აღვანშია; ე ნახგოჰი ჩუადში ცო კი დარ – ნეტა ამ ხალხს თავიანთი სახლ-კარი არა აქვს? დაკლავე სტაკ, საბეგოჰი შარქ ჩუ[ვ]ან ცო დანრ, ბში კოოპერატივეგოჰი

წავადღე (წევადღე) – იფიქრებს კაცო, საბას თავისი სახლი არა აქვსო, სულ კოო-პერატოვთან ზის. *sb. cm. see ჩუ ცუ*.

ჩუე მდ **čuv** jj ფაშვი, შიგნეული, შიგანი *нутро, внутренности* belly, entrails. ტასოს ყოფილქვიდოლოდ ჩუე ლაწოდო – ტასო ახალგაზრდობიდანვე შიგნეულობას უჩივის; ქელრეჩგოქვი დაჯო ჩუე დალო – ცხვარს დიდი ფაშვი აქვს.

ჩუე მავ|მარ **čuv j|av|jar** გრდმ. *прх. trans.* მუცლის მოშლა (მოიშლის) *сделать себе аборт* to make abortion. ნინოს ჩუე მავმიქ – ნინომ მუცელი მოიშალა.

ჩუე მანარ **čuv j|aqar** გრდმ. *прх. trans.* შიგნეულობის გამოღება (გამოიღებს), გამოშიგენა *вынуть внутренности, выпотрошить* to gut. მაჭოე ქოთმენ ჩუე მაჯო – გოგომ ქათამი გამოშიგენა.

ჩუ-ჩუევეხ: ჩუ-ჩუეხ მალ|მალარ **čū-čūex: čū-čūvex j|al|j|alar** გრდლუე. *непрх. intrans.* უსაშველოდ გახდომა (გახდება), ფერდის ფერდზე მიკრობა, ფერდების ჩაცვენა *очень похудеть, похудеть до предела* extreme thinning, skeletization, to slim, to become very thin / skinny, to lose much weight. ცომ დაყმაკჩუე, ჩუე ჩუევეხ მალ|მალო სქ – რომ ვერაფერს ვჭამ, უსაშველოდ გავხდი.

ჩუ-ჩუევეხ მალ|მალინო (მალ|მალინო) **čū-čūvex j|al|j|ajlnô (j|al|j|alinô)** გრდლუე. *непрх. intrans.* უსაშველოდ გამხდარი, გაძვალტყავებული *очень похудевший* skinny, very thin.

-ჩუე მ **-čuj** რადგანაც, გამომისობით, მიზეზით, რომ, რაკი *ибо, так как, из-за, по причине* because, because of. ყარ მაჩუე, ბაზირო ცო მოტმაკ სო – წვიმა რომაა (რაკი წვიმაა), ბაზარში ვერ მივდივარ.

ჩუემურდლი მ **čumurdli** j მრ. აგდებ. *мн. пренебр. pl. by m. f.* ნაწლავები, შიგნეულობა *брюшина, внутренности* guts, intestines.

ჩუენარქ (ჩუენოარქ) **čujnārē (čujnōrē)** ბალნიანი, ბეწვიანი *волосатый, косматый* hairy, hirsute, furry. ჩუენარქ დელ – ბალნიანი ტანი; ბახერო ჩუენოარქ ფჭუ – გრძელწვერიანი ძაღლი.

ჩუენიწი **čujničī** უბალნო, უბეწვო *без волос* hairless, without fur/hair.

ჩუენომიფლქ **čujnomplē** ბეწვისოდენა, იოტისოდენა *йота, на йоту* jot, a jot; in the least somewhat. იფსი ბედ დალორქვი ჩუენომიფლქ ბეხკ ცო ბა სოგოქვი – მათ გაყრაში ბეწვისოდენა ბრალი არა მაქვს.

ჩუ-ნჭადურ **čū-noaj'î** adit. შე...-გა... В...-ВЫ..., за...-ВЫ... towards, to. (აღნიშნავს მოძრაობის მიმართულებას გარედან შიგნით და პირიქით обозначает направление движения извне во внутрь и наоборот denotes destination from outside to inside and the contrary). მაცლომცი დეთლაღში ჩუ-ნჭადურ, ბადრი? – როდემდე შედი-გამოდინხართ, ბავშვებო? დაჯუღრ წენი დახოკ ჩუ-ნჭადურ ინოშ მალლა აღმიქ – დიდ სახლში მარტო შესვლა-გასვლითაც იღლება ადამიანი.

ჩუდნ დ **čujxî** dd ბატკანი, კრავი ягнёнок lamb. ჩუხოვ შარწ ნან დუღეშ ჰალრ ლახწ – ბატკანმა თავისი დედა ბლავილით მოძებნა; ჩუხუდ დაქრეს დაქერ – ბატკნები ბლახს ძოვდნენ; ჩუხწ ქორთ-ქოკი – ბატკნის თავ-ფეხი.

ჩუხწ ღადრი **čuxđ yajrî** ბატკნების გუნდი (თანავარსკვლავედის სახელწოდებაა) Куча ягнят (название созвездия) Flock of the lambs (name of constellation).

ჩუძქ[ქ] **čujh[ê]** შიგნით внутри inside, within. ღობეს ჩუძქ ახეშ ფჰუ იტირ – ღობის შიგნით ძალღი დარბოდა ყეფით.

ჩუძქ[ქ] დაჰ დ|ებლუდნ **čujh[ê] dah, d|eblujnî** მიმღ. прич. particip. შიგნიდან გასადები კარების ჩასაკეტად перекладина для закрывания двери изнутри door bolt inside. სანახ ჩუძქ[ქ] დაჰ ბებლუდნი კედ თავბითნას – კარების შიგნიდან გასაყრელი კეტი გაუაკეთებინე.

ჩუძჰა[ჰ] **čujha[hô]** სამოსის შიგნით, შიგნიდან, ქვეშიდან изнутри одежды, под одежду inside the clothes, within the clothes. ჩოჯაყრ ქადთენ ჩუძჰა[ჰ] დეფხრ – ჩოხას ქულაჯის შიგნიდან იცვამენ.

ჩუძრქ **čujhrê** შიგნითა внутренний inside, interior, internal. ჩუძრქ ქადრცხა ხარცდებ! – შიგნითა სამოსი (თეთრეული) გამოიცვალე!

ჩულაქ დ **čulak** dd ქალის მაღალყელიანი წინდა чулок long stockings for women. დარჰი ჩულქი ცო წონალა სწ ყწჩუშმაქ – ქალის მაღალყელიანი შავი წინდები არ მომწონს ახალგაზრდებზე.

ჩურქ **čurê** შინაური, საშინაო домашний domestic, familiar. ე სტაკ თხქ ჩურქ ვა – ეს კაცი ჩვენი შინაურია; ჩურქ ბოთხ – საშინაო საქმე; ჩურქ ფჰუ ჩურჩუდშეგრ ცო ღიტქ – შინაური ძალღი შინაურებს არ ერჩის.

ხურქ ბილარ **čurē xīlar** გრდუფ. непрх. intrans. შინაურად ყოფნა (შინაურადა), შინაურობა, შეჩვევა **БЫТЬ СВОИМ, РОДНЫМ, ДОМАШНИМ** domestication; get used to smth. ხურქ ბილარ ცო ტყობალა ი ათახ: სტაკ ფეხ ვახჩეჰქი მჭაყივ ჰირწი – შინაურობა არ ეტყობა ამ ფურს: კაცი რომ მიუახლოვდება, რქებით უბრუნდება.

ხურქ სტაკ **čurē stax** об. см. see სტაკ **stax**.

ხურქდაჰქი **čurēda[hō]** ზმნს. нареч. adv. შიგნიდან, სახლიდან **ИЗНУТРИ** from home; from within. ხურქდაჰქი სანი ხუ ჭქაღდალი'ნქ სო, ნჭაყიჰა'ქ დისქსო – შიგნიდან კარები ჩამეკეტა და გარეთ დავრჩი; თხა ხურქდაჰქი ტათებ მიღებადინას – დღეს შინიდან (სახლიდან) ფული მივიღე.

ხურქჩუ **čurēču** ხუმჩუმაღ **ИЗПОДТИШКА, СКРЫТНО, НЕЗАМЕТНО** secretly, silently. ხურქჩუ ბადსლეს ვაჩ ამბუღ კითხოდმოძანო – ხუმჩუმაღ ბასილი ჩვენს ამბებს კითხულობს თურმე.

ხუკაც **čuxa'** ზმნს. нареч. adv. ცოტათი (უფრო); ცოტათი (უფრო) შიგნითქენს, ქვემოთქენ **НЕМНОГО, ЧУТЬ-ЧУТЬ; НЕМНОГО ВНУТРЬ, ВНИЗ** a bit inside, a little from downwards. об. см. see ხუ **ču**. ე ჩარჩუძნო ხუკაც დარლარ დეწქ – ამ ჩარჩოს ცოტათი ჩამოთლა უნდა; ხუკაც თათდარ დეწ – ცოტათი უფრო ჩაწევა (ჩაჩოჩება) უნდა; ხუკაც ოწდარ დეწ – ცოტათი უფრო ჩამოწევა უნდა.

ხუკჩუკ დ **čuxčux d** ხურჩული **ШЕПОТ** whisper.

ხუკჩუკ დარ **čuxčux d|ar** გრდმ. прх. trans. ხურჩული (ჩუჩურჩულეებს), ჩაჩურჩულება **шептать (на ухо)** to whisper (in the ears). ოჯარ ვაშბიგო ლარქეჰქი დწლათქ ხუკჩუკ – ისინი ერთმანეთს ყურში ეჩურჩულეებიან ხოლმე.

ხუკჩუკ ბაჰარ (ბაჯარ) **čuxčux b|ahar (b|aqar)** გრდმ. прх. trans. დაჩურჩულება (დაჩურჩულეებს), წაჩურჩულება **[про]шептать** to whisper. ოჯარ ვაშბიგო ლარქეჰქი ხუკჩუკ ბაჰარ – იმათ ერთმანეთს ყურში წაჩურჩულეს.

ხულ დდ **čul dd** ხული, ბალნურა (ცხენის ზურგზე გადასათარებელი ქსოვილი) **попона** horsecloth; decorative covering for a horse. დოშ დარწჩო ძაჰოვ შადრბ დარ დარწჩონ ხულ გეჰითორ – დანიშნული (სიტყვაშიცემული) გოგო თავის დანიშნულს ხულს (ბალნურას) უგზავნიდა.

ხულ|დ|ალარ **čul|d|alar** გრდუფ. непрх. intrans. დამაკება (დამაკდება); დაორსულება **забеременеть, стать жеребой** to be in foal; to become pregnant.

ჩულ|დარ **čul|dar** გრძმ. прх. trans. დამაკება (დაამაკებს); დაორსულება *сделать беременной, жеребой to become pregnant.*

ჩულ **čulī** მაკე; ორსული *стельная, беременная, жеребая in foal, with foal; pregnant.* ჩულ ცადალ ცო ბეფხობრ – მაკე ფაშატს არ კაზმავენ (არ ამუშავენ ბენ).

ჩუპ მდ **čup** jj ჩუმპე (დიდი, დაშვებული მუცელი) *большой, отвислый живот big paunch belly.* ოჯუნ შარჩ ჩუპ დაჰ ცო თეგომაკე – ის თავის ჩუმპეს ვერ ათრევს (ვერ ერევა).

ჩურჩ მდ **čurč** jj ჩურჩა *мякоть ягод без косточек dry fruit with stones removed.* ცენეს შვინდჩ ჩურჩ ცო თაგომაკე სო – წელს შინდის ჩურჩა (ხილთაფა) ვერ გაგაკეთე.

ჩურჩურ დ **čurčur** d ჩურჩული *шёпот, шептание whisper.* უჩნახ ვუნახ (უნახ) ჩურჩურ ხაწერ სონე, ფეხ მახნეს, ში კაწკო ბადერ ღედადანორ ამბუდ მოშ – სიბნელეში რადაც ჩურჩული მესმოდა, მივუახლოვდი და ორი პატარა ბავშვი მჯდარიყო ლაპარაკით.

ჩურჩურ დარ **čurčur d|ar** გრძმ. прх. trans. ჩურჩული (ჩურჩულებს), წაჩურჩულება *шептать, нашёптывать to whisper.* ი ვაჭოგო ოჯუმფლქ დინა ჩურჩურ, მქ ჰუდგუჟჰ ვერწვინა – ამ ბიჭს იმდენი ეჩურჩულე, რომ შენკენ გადაიბირე.

ჩურჩა|დარ (დაჩურჩა|დარ) **čurča|d|ar (dačurča|d|ar)** გრძმ. прх. trans. ჩურჩვა (დაჩურჩავს), კურკოს გამოცლა ხილის ნაყოფიდან *очистка фруктов от косточек shell smth / stone smth.* ყაჩჩო ნანას ენე ქლიავ ჩურჩადო ჩირელანო – ბებია ჩრდილში ქლიავს ჩურჩავს საჩირედ.

ჩურჩხლასუ ბდ **čurčxla'ô** bd ჩურჩხელა *чурчхела Churchkhela (sweets made from juice of grapes and nuts).* სტაბო[ჰ] დუჯ ჩურჩხლასუ დეთო – შემოდგო-მაზე ბევრ ჩურჩხელას ავლებენ.

ჩუსტ ბბ **čust** bb ჩუსტი (ფეხსაცმელი) *чусты, род обуви slippers (kind of shoes).*

ჩუტო მ **čutô** j ნაწლაგი *кишка gut, intestine.* დარკოს ჩუტუდ ლაწოდო – დარიკო ნაწლაგებს იტკიებს.

ჩუტმატუდ მ **čutmaɬuj** j საქონლის შიგანი (შიგნეული) *потраха cattle innards.* ბჭეფჩო ვაჩ ჩუტმატუდ დაჰ ვადსნათხ, ცო ლალხილქ – დაკლული ღორის შიგანი გადავყარეთ, არ ივარგა.

ჩუქბა|დ|არ **čukba|d|ar** გრდმ. прх. trans. ჩუქება (აჩუქებს) [по|дарить to give, to present, to bestow.

ჩუქბა|დ|ა **čukba|d|ā** გრდმ. прх. trans. ინფინიტივი მასდარისთვის **инфинитив для масдара** an infinitive for the gerund **ჩუქბა|დ|არ čukba|d|ar**. დაბადებ დენის ელენ ჩუქბად ჟაგნო იცნას – დაბადების დღეზე ელენეს წიგნი ვუყიდე სა-ჩუქრად.

ჩუქბა|დ|იენო **čukba|d|ienō** მიმლ. прич. particip. ნაჩუქარი [по|даренный gift. აჭ ჩუქბადიენო კიკი ბჰჷ მაქ ვოჷხკუ სოგო – შენი ნაჩუქარი მიძვები სულ ზედ მკი-ლია.

ჩუქურთმ **čukurtm** jj ჩუქურთმა, ორნამენტი **резьба, орнамент carving**.

ჩუქურთმალქ **čukurtmālē** ჩუქურთმიანი с резьбой, с орнаментом **carved, with carvings, with ornaments**. ღუიგო ჩუქურთმალქ კოჩხუდ და ხი მელანადნო – მეცხვარეებს ჩუქურთმიანი ხის კათხები აქვთ წყლის სასმელად.

ჩუჩ **čuč** jj ჩუჩა **кожица мужского члена foreskin**.

ჩუ-ჩუძი **ču-čujhî** ზმნს. нареч. adv. შიგნით, შიდა მხარეზე **внутри inside, in**. იცხ ფერდობ მოსწ ნიყ ბაჷ, ე ფეშკარ ჩუ-ჩუძი ლელდებათ! – მაგ ფერდობზე ცუ-დი გზაა და ეს ბალლი შიდა (ფერდობის უსაფრთხო) მხარეზე ატარეთ!

ჩუჭ **čuh** ess. ზმნს. нареч. adv. შინ, შიგ, სახლში **дома, внутри at home, home**. ას ვახჩე, პოლქ ჩუჭ ცო ვარ – როცა მე მივედი, პავლე შინ არ იყო.

ჩუჭ დანხინი **čuh d|āxinî** მიმლ. прич. particip. ოჯახის წევრი, სახლობა, შინაური в доме живущий, домашний **family members; household**. თურ ცჷავექ ვასო, ჩუჭ დანხინი და სოგოქი – განა მარტო ვარ, შინაურები ბლომად მყავს. შლრ. ср. comp. ჩუ **ču**.

ჩუჭაც, ჩუჭეც **čuḥa’, čuḥe’** ess. ზმნს. нареч. adv. შიგვე, შინვე, შიგნითვე **дома же, внутри же even at home, inside**. სო ჩუჭეც ვარასო, მაცმქ ნჷაყი თოფ ძალქერ – მე შიგნითვე ვიყავი, როცა გარეთ თოფი გავარდა.

ჩუ-ნჷაყა დ **čū-nəaj’ā d** სახლ-კარის შიდა და გარე სივრცითი პერიმეტრი **внутренний и внешний периметр жилого дома и его двора inside and outside perimeter of the house**.

ჩუ-ნჷაყა დ|არ **čū-nəaj’ā d|ar** გრდმ. прх. trans. სახლის, სახლ-კარის დალაგება, მოწესრიგება შიგნით და გარეთ (დასლაგებს) **уборка внутри дома и за**

домом to clean / tidy up the house inside and outside. ჩუ-ნჭადუა ყოჩუეშვ ღეწე
ღ – სახლ-კარი ახალგაზრდებმა უნდა დაალაგონ.

ჩქათუ: ჩქათუ დ|ითარ **čkap: čkap d|itar** გრდმ. прх. trans. ჩქათუნი (აჩქათუნებს), ჩქე-
თა струиться с шумом to burst to ripple, to fall in downpours. ვა დენი'ჭე, ვა
ბუსუ ყაროვ ჩქათუ დითე, ვუმაყ (უმაყ) ხილ ღერწდიე – სამი დღე და სამი ღამე
წვიმა ჩქეუდა, ყველაფერი წყლად აქცია; დაინა ილოს ვენეგო ჩქათუ დითო –
დაინთ (ქადაგიე) ილო ღვინოს აჩქათუნებდა (უზომოდ სვამდა).

ჩქერბა|დ|არ čkerba|d|ar გრდმ. прх. trans. არდაზოგვა (არ დაზოგავს), გამეტება не
жалеть, не щадить, жертвовать чем-л. to squander, to spend, not to spare. ღუკ
ე და ჰოგოჩქ, ცჰა უმთხი მოყ ცუდ ჩქერბადო სონანო? – ბევრი ცხვარი
გყავს, ერთ დედალ ცხვარს მაინც არ გაიმეტებ ჩემთვის? იშტიჰ მოჰ ჩქერ-
ბადიჩქ სო? – მთლად ასე (ასე ძალიან) როგორ გამიმეტე? ვაშას ჩქერბა-
დო სონანო ტათებ – ძმა [გა]იმეტებს ჩემთვის ფულს; აჰ ჩქერბადო სონანო
ტათებ – შენ [გა]იმეტებ ჩემთვის ფულს; ვაშას ჩქერბადო ჰონანო ვუმაყ
(უმაყ), დახ ვა ვეწლანო – ძმა იმეტებს შენთვის ყველაფერს და იმიტომ
საყვარელი.

ჩქერბა|დ|ა čkerba|d|ā გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для
масдара an infinitive for the gerund ჩქერბა|დ|არ čkerba|d|ar. ელენ ხუმ უმ
ჩქერბადო ცო მაკე! – ელენეს ხომ რამის გამეტება არ შეუძლია! მუდო საქმე-
ნანო აღმენე ცომენ ღეწე ჩქერბადო – ცუდი საქმისთვის აღამიანმა არავინ
უნდა გაიმეტოს.

ჩქერბა|დ|უნი čkerba|d|ujnî მიმლ. прич. particip. 1. გამეტებელი ГОТОВЫЙ
пожертвовать (что? или кого-что?), отдать, выдать, продать sb who can give
away everything; generous. ვეჩონანო ატადი ვუმ (უმ) ჩქერბადუნი დარ
ტადო – სხვისთვის აღვილად რამის გამეტებელი იყო ტასია. 2. გასამეტებე-
ლი то, чем или кем можно пожертвовать, что можно отдать, что или кого
выдать, продать smth to be given away. ჰონანო გამეტადუნი ღუკ ვუმ
(უმ) და სოგო – შენთვის გასამეტებელი ბევრი რამე მაქვს.

ჩხაბა|დ|არ čxaba|d|ar გრდმ. прх. trans. ჯღაბნა (ჯღაბნის) писать каракулями to
scribble to scrawling. მოსიჩო ამდოჩ ჩუჰ ღავაღე ილო მაჯიშ ჩხაბადოშ, მს ცომ
ინო – ცუდ ამინდებში შინა ზის ილო ღექსების ჯღაბნით, მაგრამ არაფერი
გამოსდის.

ჩხამჩხამ[აყრ] ბღ **čxamčxam[a'ô]** bd საკნატელა, საკნატუნებელი хрящ smth to be cracked and eaten.. სე ცარკინ ჩხამჩხამჲ ცო ლეთმაკეგე – ჩემი კბილები საკნატელ[ების] ველარ ერევა.

ჩხარბი **čxarbi** მრ. იხ. მნ. სმ. pl. see ჩხირ **čxir**.

ჩხატბი¹ **čxaṭbi¹** მრ. იხ. მნ. სმ. pl. see ჩხუტ **čxuṭ**.

ჩხატბი² **čxaṭbi²** მრ. იხ. მნ. სმ. pl. see ჩხოტ **čxoṭ**.

ჩხარჩხარ ღ **čxarčxar** d ჩხარუნთ, ჩხრიალი брэнчание, журчание strum, clang, rattle.

ჩხარჩხარ ღ|არ **čxarčxar d|ar** გრღმ. პრх. trans. ჩხრიალი (ჩხრიალებს) журчать, брэнчать to strum, to rattle, to clang.

ჩხარჩხარ ღ|ითარ **čxarčxar d|itar** გრღმ. პრх. trans. ჩხარუნთ (აჩხარუნებს) заставлять брэнчать, заставлять журчать makes strum, makes rattle, makes clang.

ჩხარჩხარ ბ|აყარ **čxarčxar b|aqar** გრღმ. პრх. trans. გაჩხარუნება (გაიჩხარუნებს) забрэнчать to clang. ჯაგილო[ჰ] სტენახოვ ჩხარჩხარ ბაგირ – ჯაგებში რაღაცამ გაიჩხარუნა.

ჩხარჩხარაღნო **čxarčxarajno** ზმნს. нареч. adv. ჩხარუნით, ჩხრიალით с брэнчанием, журчанием in strumming, in clanging, in rattling. ვეგბელაჰრ წყარო დალორ ხარჩხარაღნო – ხეგზე წყარო მოდიოდა ჩხრიალით.

ჩხიკ ღ **čxiḱ** d იხ. სმ. see ჩხრიკ[ვ] **čxriḱ[v]**.

ჩხიდურ ღღ **čxidur** dd წინდა მატყლის, შალის шерстяной носок sock of wool.

ჩხიდრივ ქოკი დოფხდიქ სქ – წინდებმა ფეხები გამითბო; ელოს ჩხიდრიქ დუჰ დილქ – ელომ წინდის ქსოვა დაიწყო; ჩხიდრჲხ ხი ჩუ ლითხი – წინდებში წყალი ატანს.

ჩხიტ დ **čxiṭ** j ჩხინტი, მცირეოდენი ცხიმი (ცხიმიანობა) жир (жирность) в небольшом количестве a little fat. წყეგეჲს ყქ დითხ და, ვჰალაჲს ჩხიტ ცო და – მეტისმეტად მჭლე (გამხდარი) ხორცია, სრულიად ჩხინტი არა აქვს.

ჩხიტ ბ|აღ|ბ|ალარ **čxiṭ b|āq|b|alar** ჩხინტის გამოტანა (ჩხინტს გამოიტანს), გამოსვლა (გამოუვა) выступить (о жире) to loose the fat. უდშტ და ე ნაჩხ დაყდალინო, მქ ჩხიტ ცო ბჲვლაგე, ქასტქ ბერლომი დეწქ დოლჲ – ისეა ეს ყველი გამხმარი, რომ ჩხინტი აღარ გამოუვა, ჩქარა წაკაში (შრატში) უნდა ჩაიდოს.

ჩხიტქეწი **čxĩtʃe|čĩ** უჩხინტო, უცხიმო *совсем без жира without even a little fat.*

ჩხიტქეწი დითხ ვუწ (უწ) ღალად! – უჩხინტო ხორცი რად ვარგა!

ჩხირ ბდ **čxir** bd ჩხირი *маленькая палочка stick; rod.* ცისკრობჷ გორნაკმაქ ყაძნი ნახ ღაბახკანლათჷ ჩხარბი დარლოშჷ, თიში ამბუდ დეფცოშ (დებცოშ) – ცისკარ-ჩიანთ გორაზე მოხუცი კაცები სხედან ხოლმე ჩხირების თლითა და ძველი ამბების თხრობით.

ჩხირისგობ: ჩხირისგობ ცო თეგბ|არ (თაგბ|არ) **čxirisgib: čxirisgib co tegb|ar (tagb|ar)** გრდმ. *прх. trans.* არათურის კეთება (არათურს [გა]აკეთებს) *не делать ничего doing nothing; idleness.* ჩხირისგობ ცო თაგობმაქ სო თხა ქორთო ღაწრეხ – ვერათური გავაკეთე დღეს თავის ტკივილისგან.

ჩხირკედლატო ვბ; დდ **čxiredla'ô** vb; jd ჩხირკედლა *человек с золотыми руками timewatsre.* კიმო ბადროლეჷჷჷ ჩხირკედლატო ვარ – კიმო ბავშვობაში-ვე ჩხირკედლა იყო.

ჩხოტ ბდ **čxot** bd ჩანჩქერი *водопад waterfall.* ღამუწჷ ჩხატბინ კიკელ ბითბალღლათეთხ – მთაში ჩანჩქერების ქვეშ ვბანაობთ ხოლმე; კალმან ჩხოტ-რენა ჩხოტმაქ ღითხა – კალმანი ჩანჩქერიდან ჩანჩქერზე ხტება.

ჩხრიკ[ვ] დდ **čxrikv** jj ჩხიკვი *сойка jay.* ჩხრიკვე დითხ ჰალო ცო დაყლა – ჩხიკვის ხორცი არ იჭმევა; ჰუწ ჩხრიკვან და დუწინო – ტყე ჩხიკვებითაა სავსე.

ჩხუტ ბდ **čxuṭ** bd ჩხუტი, ვიწრო კასრი (კოდი) რძის მოსადღვებად *кадка для сбивания масла churn (for butter).* ჩხუტე ბადრომეგ შურ ღეფსოთხ – კოდში ბარნელით (სადღვები ჯოხით) რძეს ვდღვებავთ; დახე'ნჷ, გოგრი'ნჷ დაჩუდ, ჩხატბი ღაწმჷ დაჰან ჭირვექ და – გრძელი და მრგვალი რომაა, ჩხუტები ძნელი წასადღებია მთაში. *იხ. см. see ყუდჷ qujk.*

ჩხოგ დდ **čhog** dd ჩოგი, მოთალი (ყველის სახეობა, რომელიც მზადდება ნახევრადმწიფე, ნახევრადშემოსული ყველისგან) *сорт свежего сыра (который делается из полуспелого, полуготового сыра) fresh kneaded cheese / half mature cheese.* ჩხოგეგო სა იხო სჷ! – ჩოგი მინდა (ჩოგზე სული მიმდის)!

3

-ცარი (-ცარი) ნაწ. част. part. 1. სახელებთან ატარებს აკი ნაწილაკის მნიშვნელობას с именами содержит значение частицы **ведь** it carries the meaning of particle **but, all the same**. ი მათხარადცარი დაჭ ტატოდრ ყაროვ, ჰალრ ეცლეთ ვად – მხეზე გაშლილ ამ მარცვლეულსაც დაასველებს აკი წვიმა, ავილოთ რა. 2. ზმნებში აწარმოებს გაკვირვება-მტკიცებითი (გაკვირვება-რწმუნებითი) კილოს ფორმას, რომელიც, ერთი მხრივ, გამოხატავს ზმნით აღნიშნული ფაქტის (მოქმედების) დადასტურებას (რწმუნებას), მეორე მხრივ, გაკვირვებას იმასთან დაკავშირებით, რომ II და III პირებს მომხდარის არსი ვერ გაუცნობიერებიათ I პირისმიერი (მოსაუბრისმიერი) დადასტურების გარეშე образывает глагольную форму т. н. удивительно-утвердительно-наклонения, которая выражает, с одной стороны, подтверждение обозначенного глаголом факта (действия), а с другой, удивление в связи с тем, что II и III лица не могут вникнуть в суть факта без подтверждения его со стороны говорящего (I лица) It carries astonishment and assertiveness mood form which on the one hand expresses the confirmation (persuasion) of the action expresses by the verb and on the other hand it expresses astonishment in connection the fact that II and III persons can't realise what has happened without confirming by the I person (interlocutor). ყაროვ ი მათხარ დაჭ ტატლუდცარი, ჰა ცუდ გუ ჰონ, ჩუ ცუდ დეწე დაჭჭ? – წვიმა მხეზე გაშლილ ამ მარცვლეულს ასველებს აკი, მამ ვერ ხედავ, არ უნდა შეიტანო?

ცა დ **ca j** ცა небо sky. ტჭერელეჩროჩერ ცადგრ ჰეჭუშ ცო ნაჰაკ სონ – ვარსკვლავებიანი ცის ყურებით გულს ვერ ვიჯერებ.

ცა მასტმალარ **ca j|ast|j|alar** გრლუგ. непрх. intrans. ცის გახსნა (ცა გაეხსნება), სინარულში ჩავარდნა (ჩავარდება) **оказаться в беспредельной радости** to become very happy. სო მაგჩე ცა მასტმალარ ბზღრინ – ჩემ დანახვაზე ცა გაეხსნათ ბაეშეებს.

ცად|დ|ალარ **cad|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. ცლა (ცდილობს) стараться, пытаться to try, to attempt. ზორადში ცადგადონაჩქი, მხ ნამდოჩოჩქი ელნეს ცო თოლოდმაკაჭ ჰონ – ძალიან ეცადე, მაგრამ სწავლაში ელენეს ვერ აჯობე; სიკრ ცადლა ვნხნ – სიკო ცდილობს ცხოვრებას; აჭ ზორადში ცადლან – შენ ძალიან ცდი-

ლობ; ვასრ ცადლან, დახეც ვან ლანიშ – ვასო ცდილობს და იმიტომ ცხოვრობს კარგად.

ცად|დ|არ cad|d|ar გრძ. прх. trans. დაცდა (დაცდის); გამოცდა (გამოცდის) подвергнуть (подвергать) испытанию, испыт[ыв]ать to wait; to examine. ლაჟმეჟ ჰადრევე თურ ცადმირასრ, ჰალ მალენრ გეფს ვახუშ ხორშის დეკმიქსრ – მთის ჰაერმა თუ დამცადა, ასვლიდან კვირის თავზე გამაცია; დუც ცადვიერ ალიქსი, მან შარძ მოსოლ ჰალრ ცო ალითმაკძ – ბევრნაირად გამოსცადეს ალიქსი, მაგრამ თავისი სიცუდე ვერ გაამხელინეს.

ცად|დ|ან cad|d|ā გრძ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мацдара an infinitive for the gerund **ცად|დ|არ cad|d|ar**. ბჟან სო ცადვან მა ცად-ლა! – სულ ჩემ გამოცდას ნუ ცდილობ; სტაკოვ სტაკ ცადვანვეწე, მოსძ ვქევეს ალან – კაცმა კაცი უნდა გამოსცადოს და ცუდი მერეღა თქვას.

ცადლაძლან დდ cadlajlā dd თავისი შესაძლებლობების გამოსახენი დრო და ადგილი время и место для проявления своих возможностей time and place for revealing one's skills and abilities. ჰანნა ზოროლ მაგან ლეცე, ოკუდგოლჰი ბუჰლოლჰი ლანქე ცადლაძლან და – ვისაც გულადობის ჩვენება სურს, იმას ომში სწორედ კარგი (საუკეთესო) შესაძლებლობა აქვს გამოსაცდელად (თავის გამოსახენად).

ცადლარიკ cadlarik ბეჯითი, მუყაითი, მცდელი старательный, прилежный diligent; hard-working. ასმათ ცადლარიკ მოჰ მა – ასმათი მუყაითი გოგოა.

ცალ დდ cal dd ცალი (ცხენზე ორივე მხარეს გადასაკიდი ბარგის ერთი მხარე) один из выюков one part, one side of the tied baggage to be hung on both sides of the horse. დონენ ცჰადნი დანლქ ცალი დეწე ვოხკდალან, მე კეხ ფენის ცო მალოლარ – ცხენებს ერთი სიმძიმის ცალები უნდა აეკიდოთ, რათა კეხი (უნაგირი) გვერდზე არ მოექცეს.

ცალბით cālbit მძნ. нареч. adv. ცალობით поштучно, по одной штуке in retail. ჰამიდვრქ ნერგი ცალბით დეხკლა ბანრე – ჰომიდვრის ნერგები ცალობით იყიდება ბანარზე.

ცარკ დდ cark jz 1. კბილი зуб tooth. დურმუსტ დეწრეხ ცარკანხ ხი დათხე სონ – მუანას ნდომით კბილებიდან ნერწყვი დამდის; ბეჯ მასტგოშ ახკარგოლჰი შივ ცარკ დმოგმალან – თმის ვარცხნისას სავარცხელს ორიოდვე კბილი მოსტყდა.

2. კილი, ზოგი მცენარის ბოლქვის ერთი ნაწილთაგანი зубчик (у растения) component part of complex root or word-combination. ბი ცარკ – ნივრის კბილი. პ. რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний component part of complex root or word-combination.

ცარკი ღითხი დდ **carḳā ditiḥ** dd ღრძილი десна gum in the mouth. კაწკლეწქადლოლ ცარკი ღითხოვ ქოთოვოსრ – პატარაობიდანვე ღრძილები მაწუხებს.

ცარკი მღლარ (იხარ) **carḳ j|ālar (ixar)** გრდუვ. непрх. intrans. კბილის ამოსვლა (ამოუვა) прорезаться (о зубах) to arise (teeth). ახ შო ვაჩუშ ბზღრენ ცარკი მღლქ – ნახევარი წლის რომ შესრულდა, ბავშვს კბილები ამოუვიდა.

ცარკი მღლარ (თელარ) **carḳ j|alar (telar)** გრდმ. прх. trans. კბენა (უკბენს, კბენს), დაკბენა кусать, укусить to bite, to sting. გოჭენ ფჰარავ ცარკი მღლქ – გოჭს ძაღლმა უკბინა; კრუხევე ბზღრენ ცარკი თელორ – კრუხი ბავშვს კბენდა.

ცარკი ყეჭქმარ (ყაჭქმარ) **carḳi qeč|jar (qač|jar)** გრდმ. прх. trans. კბილების ჩენა (აჩენს), კბილების კრეჭა скалить зубы to grin. მეღჰაჭქჩოწქ ხადღლარ ბათოს ყეჭქმორ მახკარლოწქი კუი ცარკი – საითაც არ გაიხედავდი, ხადიანთ ბათო აკრეჭდა ქალებში თეთრ კბილებს.

ცარკი მეთითარ **carḳi j|etitar** გრდმ. прх. trans. კბილის კბილზე ცემინება (აცემინებს) стучать зубами (от холода) to strike the teeth, to knock the teeth (because of coldness). ფშელგორქდაწქი ცარკი მეთითორ თხოგრ – სიცვიისაგან კბილს კბილზე გვაცემინებდა.

ცარკი ოთქმარ (ეთქმარ) **carḳ ot|jar (et|jar)** გრდმ. прх. trans. 1. კბილის დასობა (დასასობს), ამოჩემება, გადამტერება иметь зуб на кого-то to stick the teeth, to stab the teeth, to harp on one thing; to bear a grudge. 2. კრიჭაში ჩადგომა, ქიშხობა делать назло, соперничать to rival; to compete; ცო ხაწქ სო, ე სტაკ ვუხანოკ (უხანოკ) ეთელორ სო ცარკი! – ვერ გამიგია, ეს კაცი რას მექიშხება!

ცარკენ დეყარ (აყარ) **carḳex d|eqar (aqar)** გრდმ. прх. trans. კბილზე (სულზე) გაყოფა (გაყოფს) разделить на душу to divide due to the number of persons.

ცარკი მღღლარ დდ **carḳj|ajl'nō** dd ნაკბენი ადგილი место укуса, укушенное место the bitten place. ო კუხვევენ ლაჭევ ცარკმალინჩოჭაჭ ლათერ თხოგოწქი

სიფსრე[ჰ] თაბადრჩი – სადაც იმ ქართველს გველმა უკბინა, სწორედ იმ ადგილას გვეყენა გუშინწინ ჭედილები.

ცარკთელინრ, ცარკდალინრ **carḳtelinô, carḳjalinô** მიმლ. прич. particip. დაკბენილი укушенный bitten; stung. ბჟარწავ ცარკთელინრ დო კჟავეჩრ საბას ჰალ დქბიქ – მგლის დაკბენილი ცხენი კოჭლმა საბამ მოარჩინა.

ცარკთელრიკ **carḳtelirik** მკბენარა, კბენია кусающийся, имеющий привычку кусаться tending to biting, nipper. ცარკთელრიკ დო ჰათეც ქუდრთხონ ბეწქ ბასტბ – მკბენარა ცხენი მაშინვე თავიდან უნდა მოიშორო.

ცარკიწი **carḳicī** უკბილო беззубый, без зубов toothless. ცარკიწიჩრ აგინა ნახს გეფსუჰი საქანლეს ლესტარ ხეცერ – უკბილო ბებიებმაც იცოდნენ ყველიერში საქანელაზე ქანაობა.

ცაც ბდ **cac** bd საცერი сито sieve. ოჯუს ცაცევ ჰადრჩი ლესრ – ის საცრით ფქვილს ცრის; ცაცეს ქაკქ ჭარი ფართით დალქ – საცერში წვრილი თევზები გამჭოლ გავიდნენ.

ცაცხრ დდ **cacxô** dd ცაცხვი липа lime tree. ნანეშეგო ეზო, ლაპიცნ, დაჯო ცაცხრ ღედაღქ – დეიდას ეზოში, კიბესთან, დიდი ცაცხვი უდგას.

ცელ ბდ **cel** bd ცელი коса scythe. ცელევ დაქარ დაცრ ოჯარ დქცჰაც – მთელი დღე ცელით ბალახს თიბავენ ისინი; ცელეგრ ბურახ მებჟდითოს – ცელს ბალახს ვაქცევიან; ათხევ ცელი ღიროდრ – სალესავით ცელეებს ლესავენ.

ცელქ **celū** წლევანდელი этого (сего) года of this year, of the current year. ცელქ და დწი და – წლევანდელი ზამთარი მძიმეა; ცელქ ტჟაკი აღნიჰი გაგუმგომცნ გეპტქ – წლევანდელი ტალახებში აღვანში მუხლამდე სწვდება.

ცელქ **celk** ცელქი, მოუსვენარი непоседа naughty, restless. ი ბადერ ცელგეც და – ეს ბავშვი ნამეტანი ცელქია.

ცენეს **cenex** ზმნს. нареч. adv. წლეულს в этом (нынешнем) году this year, in the current year. შაქროს ცენეს საბლენქ ეიმ შირვანი დიკქ – შაქრომ წლეულს ცხვრების უმეტესობა შირვანში წაიყვანა.

ცენესლქ **cenexlū** წლევანდელი что-л. нынешнего года of the present year; of this year.

ცერ მდ **cer** jj ცერი, ნაპირი, კიდე берег, край, обрыв edge, shore, bank. ხი დაჯდალი'ნქ, ჯა დენიჰი აღონ ცერქეჰი ღაბადხკნათხ – წყალი აღიდდა და სამი დღე

ალაზნისპირას ვისხედით; კმაძტ ცერეს არწივ ლათირ – კლდის კიდეს არწივი იყო მიკრული; მეტრატორეს ბულდოზერეც ცერ მოხიფ – მეტრატორემ ბულდოზერით ცერი მოანგრია.

ცერ: ცერ ლაჰარ (ლეჰარ) **cēr: cēr lahar (lehar)** გრძმ. prx. trans. ვინმეს განაპირება (განაპირებს), ჯგუფიდან ცალკე, განზე გაყვანა, გაძევება отчуждать кого-либо из группы ostracizing sb, keeping a distance, expelling sb. ყოლენ-მაქ შივრ ცერ ლაჰინრ ვარ გორგო – შიო ქურდობაზე განაპირებული ჰყავდა გვარს.

ცერათ cerat ზმნს. нареч. adv. ცერად, ირიბად косо at a slant. ვუნკ (უქკ) ჰეჭულრ სოგრ ცერათ უჩიტელ? – ნეტა, რატომ მიყურებს ცერად მასწავლებელი?

ცერანხ cerāx ess. ზმნს. მრ. нареч. мн. adv. pl. ნაპირას, განაპირა ადგილებში на краю, на крайних местах at the edge, at the bank, suburb. ღალიხ ეიშ თათრან ფჰე ცერანხ ლათლათჷ ბაცბიგოჩჷ – ზამთარში ცხვრები თათრების სოფლების განაპირა ადგილებშიც უდგათ ხოლმე თუშებს.

ცერლჷ cerlĕ განაპირა крайний suburb; located at the edge. აღუანაჲ კიკალ-დაჰივჰ ცერლჷჰ წენბუჲ წარბჰ და – აღვანის ქვემოთა მხრისკენ მთლად განაპირა სახლები წარბანთია (სულხანაურებისა); ტახტმაქ ნებასკეჩრ ჰაშილოჩჷ ცერლჷ სო ვარ – ტახტზე მსხდომ სტუმართა შორის განაპირა მე ვიყავი; ობი ცერლეჩრ უბნეჩჷ დახერ – ისინი განაპირა უბანში (გარეუბანში) ცხოვრობდნენ.

ცერლჷდაჩჷ cerlĕda[h] ზმნს. нареч. adv. 1. ნაპირიდან с края, с берега from the bank, from the shore. ნახლიკ ცერლჷდაჩჷ ვოწვალი'ნჷ, ჰამიგჰეჲქ ქო დაჯჲ – უფროსი (თანამდებობით) ნაპირიდან მოყვა და ყველას ხელი ჩამოართვა. 2. გადატ. перен. fig. ყველაფერი, თავიდან ბოლომდის всё, сначала до конца everything, from the beginning to the end. თედუანი ღამღჲ ლეჲერჷ, ცერლჷდაჩჷ ვუმასჷ (უმასჷ) დაჰ დოხკჲ, მჷ თოყალ ტათებ ქორდორალრ – თედოს სწავლა უნდოდა და ყველაფერი გაყიდა, რათა საკმარისი ფული ეშოვა.

ცერეჩჷ, ცერანჩჷ cĕre[h], cĕra[h] ess. ზმნს. нареч. adv. განაპირას, განაპირში на краю, на берегу, на окраине at the bank, at the edge, ashore.

ცერეჩჷ დითარ cĕre[h] dĭtar გრძმ. prx. trans. 1. ნაპირზე, კიდეზე დატოვება (დატოვებს) оставить на берегу, на краю to leave at the bank, to leave at the

edge. 2. გადატ. перен. fig. განზე დატოვება (დატოვებს), გარიყვა, განაპირება
 устранить от чего-л., оставить в стороне, отсторонить to repel, to reject. ვა
 ვაშას დახნ-წაე სოდა დეყინე, ვჭიფულაქ მან ცერე'ჰე ვითე – სამმა ძამა საქონე-
 ლი და სახლი გაიყო, მეოთხე კი განზე დატოვეს (გაინაპირეს).

ცერე(ე): ცერე(ე) დანჯარ (დ|ანხარ) cēr(ê): cēr(ê) d|āqar (d|āxar) 1. გრდმ. прх.
 trans. ამა თუ იმ სიდიდის გამოცალკეეება (გამოაცალკეეებს) საიდანმე
 отделение, выделение откуда-либо той или иной величины separating any
 thing from something. ფეშკარ ხივ დოტლორე, მეტრაქტორეს ცერე(ე) დანჯ –
 ბალდი წყალს (მდინარეს) მიჰქონდა და მეტრაქტორემ გამოიყვანა (მდინარე-
 დან); ხივ ხე ცერე(ე) ბანჯ – მდინარემ ხე ნაპირზე გამოათრია; ხანკლი ჰალრ
 გეხკე, ის ჰერწო ცერე(ე) დანჯათ! – ხინკალი მოიხარმა, ეგ ქვაბი გადმოდგით
 (ცეცხლიდან)! ნაყბისტიცო ლათინი ლეო იკოს ცერე(ე) ვანჯ – ამხანაგებთან
 მდგომი ლეო იკომ გაიყვანა (გაიხმო); ალვერდი გაბოს კონი ფალვანი ლეთ
 ცერე(ე) დეხორ – ალვერდში გაბო ქართველებს ფალავენებს საჭიდაოდ იწ-
 ვევიდა. 2. გრდმ. прх. trans. ამა თუ იმ საქმის, ქმედების დამთავრება (დაამთავრებს),
 დასრულება, გათავება, მორჩენა, სისრულეში მოყვანა завершать (завершить)
 to или иное дело, занятие to finish, to stop, to end, to complete. ვარშავ სიმინდ
 ცერე(ე) დანჯ – ღორები სიმინდს ათავებენ; ოჯუს სკოლ ცერე(ე) დანჯ – მან
 სკოლა დაამთავრა; დარჯუნეს ინსტიტუტ ცერე(ე) ცო დანინდა – დარჯუნის ინ-
 სტიტუტი არ დაუმთავრებია. 3. გრდმ. გადატ. прх. перен. trans. fig. მოტყუება (მოატ-
 ყუებს), გაცურება, გაბიაბრუება обманывать, обводить вокруг пальца to
 cheat, to trick. მაცლომცო ვანოჰ სო ცერე(ე), სან ვალ სო ლიბავ სო! – როდემდე
 მატყუებ, ჩემი ვალი დროზე დამიბრუნე!

ცერ(ე) იხარ (დ|ალ'არ) cēr(ê): cēr(ê) ixar (d|a'ar) 1. გრლუგ. непрх. intrans.
 ამა თუ იმ საქმის, ქმედების დამთავრება (დაამთავრებს), დასრულება, გათა-
 ვება, მორჩენა, სისრულეში მოყვანა завершать (завершить) to или иное
 дело, занятие to finish, to stop, to end, to complete. ჟავნო წერადარეს ცერე(ე)
 ვალჩეჰქლოლო ალუენი ვუდტას – წიგნის წერას რომ მოვრჩები, ალვანში მიგ-
 დივარ; საქმოს ცერე(ე) ბადონათხ – საქმეებს მოვრჩით (საქმეები გავათავეთ);
 მიხოს უხ დიერ ვენგენ? – ცერ ვალერ. – მიხომ რა უყო ვენახს (რა ქნა ვენახ-
 სე)? – მორჩა.

ცერ ლეჰარ (ლაჰარ) **cēr leḥar (lahar)** გრძმ. прх. trans. განზე დატოვება (დატოვებს), გარიყვა, განაპირება *устранить от чего-л., оставить в стороне, отсторонить to obviate, to repel, to reject.* ჩაღმართუდე ბაცბი ცერ ლეჰარ – ჩაღმათუშები წოვათუშებს ინაპირებენ; ბადრ ვაჩუდ ნაყბისტე ჳდრრ ცერ[ქ] ლაჰარ – ობოლი რომაა, ამხანაგებმა ანდრო გარიყეს.

ცეხო|დ|არ **cexo|d|ar** გრძმ. прх. trans. ცეხვა (ცეხავს) *МОЛОТИТЬ, КОЛОТИТЬ flailing.* ფსტეივ სიმინდ კედი დეთომ ცეხოლორ – დიაცები სიმინდს კეტების ცემით ცეხავდნენ.

ცვედა **cvedā** ცვედანი *ИМПОТЕНТ impotent.*

ციკან დდ **ciḱā dd** ციკანი *КОЗЛЁНОК lamb.* ციკნეს ბაცბივ ბოტ დორ, მან ოც ე დომ დაფინო დაგე, ყაფჩუდშ ბედქ ცო ხეცეგე – ციკანს თუშები ბოტს ეძახდნენ, მაგრამ ახლა ეს სიტყვა თითქმის დაკარგულია, მხოლოდ მოხუცებმა იციან.

ცილ¹ დდ **cil¹ jj** ცილა *БЕЛОК white of an egg.* გაგან ცილეე ქალალდ ქალალდეს ლათ-დიერ ფეშკრივ – კვერცხის ცილით ქალალდი ქალალდზე მიაკრეს ბიჭუნებმა.

ცილ² **cil²** ცილი, ეჭვი *ПОДОЗРЕНИЕ doubt; suspicion.*

ცილ ბ|ავ|ბ|არ **cil b|av|b|ar** გრძმ. прх. trans. ეჭვის აღება (ეჭვს აიღებს), ეჭვის მიტანა; ეჭვიანობა *ПОДОЗРЕВАТЬ to have a doubt, to suspect.* ტასის მარახ ცილ ბავობრ – ტასო ქმარზე ეჭვიანობს; დოკ ზორადში დეთოდალან დალურ, ჰათეც ცილ ბავურ ნანენა – გული უმაღ იწყებდა ძვერას, უმაღ ეჭვს იღებდა დედა (დავით არინდაული).

ცილ ბ|ილ|ბ|ა|ინ|არ **cil b|i|b|a|jnô (b|i|b|alinô)** ბრალ-დადებული, ეჭვმიტანილი (ვისზედაც ეჭვი მიიტანეს) *ТОТ, НА КОГО ПАЛО ПОДОЗРЕНИЕ, КТО НАХОДИТСЯ ПОД ПОДОЗРЕНИЕМ suspected, blamed.* ყოლე ცილ ბილბალიჩრ სტაკოს ცომენა თეშეგე – ქურდობაში ეჭვმიტანილ კაცს აღარავინ ენდობა.

ცილ ცო ბ|ილ|ლა|ინ|არ **cil co b|i|l|ajni** შიმლ. прич. particip. უეჭველი, უცილობელი *ТОТ, НА КОГО / ЧТО НЕ МОЖЕТ ПАСТЬ ПОДОЗРЕНИЕ, БЕЗ ПОДОЗРЕНИЙ, НЕОСПОРИМЫЙ undoubted, indisputable.* დუყრეჩრ ნახე აღონ, მენ ქისტეე ვშეე-ჩოქი პეტრ ცილ ცო ბილლაინ ვანრ – შუაკაცებმა თქვეს, რომ ქისტის მკვლელობაში პეტო უეჭველად ურევიან.

ცილ წამბად|ბ|არ **cil çambad|b|ar** გრძლ. prx. trans. ცილისწამება (ცილს დას-წამებს), ეჭვის შეტანა, მიტანა клеветать, заподозрить slander, suspecting. ხეყნ შუქ, მჲ იჯ საქმლო ადუშეხ ცილ წამბადბუდშ სოხ? – იციოთ, რომ ამ საქმეში ტყუილად მწამებთ ცილს?

ცილბალაძნ **cilbalajni** მიმლ. прич. particip. მოცილე, მოდავე оспаривающий, соперник competitor, rival, challenger. ქონებ დოხო[ჰ] გაბო ჰამინაც ცილბალაძნ სტაკ ვარ – ქონების მოპოვებაში გაბო ყველას მოცილე იყო (ყველას ეცილებოდა).

ცილბა|დ|ალარ **cilba|d|alar** გრძლუვ. непрх. intrans. შეცილება (ეცილება) оспаривать, соперничать to contend, to rival. ფოცხრჲ, გიუდრგჲ ლეთხჲ იხიო ვაშბინ ცილბალარ – ფოცხვერა და გიორგი ერთმანეთს ცეკვაში ეცილებოდნენ.

ციმციმ: ციმციმ დ|არ **cimcim: cimcim d|ar** გრძლ. prx. trans. ციმციმი (ციმცი-მებს) мерцать, сверкать to twinkle.

ციმციმაძნ **cimcimajno** ზმნს. нареч. adv. 1. ციმციმით с мерцанием, мерцая like twinkling. ციმციმაძნ ლეთხიშ ლამჲ ხი დალორ ჯერბინ დუყელჲ – ციმციმით და ხტუნაობით მთის წყალი მოჩქეფდა ქვებს შორის. 2. პირთამდე საგსე полный доверху, до краёв overflow; like twinkling. ციმციმაძნ გუდაჯჲ სჲ ნანის ხიჲ სტაქჲ – ციმციმით გამომიტანა ნანიმ წყლიანი ჭიქა.

-ცჲ -cĭ -თან, მახლობლად, -თან ერთად с, вместе с, к to, together with, with. ვოლ სოცჲ – მოდი ჩემთან; ას ნაყბისტეცჲ ჰაძჲსი ვუდტჲ მაძნჲ ეცჲ – მე ამხანაგთან (ერთად) პანკისში მივდივარ ხორბლის საყიდლად; ო მამიცჲ ვუდტჲ ბიძის ვათხჲ – ის მამიდასთან მიდის ბიძაზე სატირლად; კიმრ შადრჲ აგეცჲ ვახჲ – კი-მო თავის ბებიასთან ცხოვრობს.

ცირკ დ **cirk** jz ცირკი цирк circus. ცირკ ბზდრინ ზორადშჲ წონალა, მჲ ლე დაჯჲუდშე ცო წუნბადმო – ცირკი ბავშვებს ძალიან მოსწონთ, მაგრამ არც დიდები იწუნებენ.

ცირცირაჲ დ **circira'ô** dd ციცარი цесарка guinea-fowl. ჰანახოვ ბაზრე ცირცირაჲ დეხკორ – ვილაცა ბაზარში ციცარს ყიდდა.

ცისკრულ ბ **ciskrul** b ცისკრის ვარსკვლავი, პლანეტა ვენერა, ასპიროზი планета Венера morning star, Venus. უჩნხ ბაღჲჩო ცისკრულეჲ დუეჲ დოკ ლაზარდიჲ – სიბნელეში ამოსულმა ცისკარმა მწყემსს გული გაუკეთა; ცისკრულეხ დედმი-

წაღ ღობილღ დო – ცისკრის ვარსკვლავს დედამიწის ღობილსაც ეძახიან. ახ.
см. see სისკრულ siskrul.

ცისკრულ ბ|ალარ (ინარ) **ciskrul b|a'ar (ixar)** გრლუგ. непра. intrans. ცისკრის ამოსვლა (ცისკარი ამოვა) восходить (о Венере), рассветать, просветляться to arise the morning star. მემცხორეს ცისკრულ ბალარ სტებო, მე მალბალინო ქორთო ვერეს ვოლბო'ელო, ჩუ თუძვეისულუ – მეცხვარე ცისკრის ამოსვლას უცდის, რათა დაღლილი თავი ქვას მიადოს და დაიძინოს.

ცისფერ **cisper** ცისფერი голубой blue. კუბ ბაწარ ნინოს ცისფერელ (ცისფრათ) ღებადინორ – თეთრი ბაწარი ნინოს ცისფერად შეეღება.

ციფრ **dd cibr** იი ციფრი цифра (числовой знак) number. ე ვო ციფრ მეწე დაკო მითა! – ეს სამი ციფრი უნდა დაიმახსოვრო.

ციყვ დღ **ciqu** dd ციყვი белка squirrel. ციყვევ მუხუჭ კურკ მაყალოთუ – ციყვი მუხის რკოს ჭამს ხოლმე.

ციცაყრ დღ **cica'ô** dd მწერი насекомое insect. ციცაყმ (ციცაყუმ) ღალუნა (ღალუნანა) სოროხ დაყარ თეჯოდო – მწერები საზამთროდ სოროებში საჭ-მელს ზიდავენ; ციცაყოს ტარკეს ცარკ მალო სო – მწერმა თითზე მიკბინა.

ციცო დღ **cico** dd კატა кошка cat. თხე ციცოს მარჯოთ ლეცოდო დახკერჩხ, ვირ-თაგვია – ჩვენი კატა მარჯვედ იჭერს თაგვებსა და ვირთაგვებს.

ციხ, ციხ **dd cix, cixā** იი 1. ციხე, საბატომრო, საპყრობილე тюрьма prison, jail, cell. კომუნისტა ღროჭ ღუჯ მართალ აღმიქ ღედაღო ციხე – კომუნისტების ღროს ბეერი მართალი ადამიანი იჯდა ციხეში; ციხერქდაჩი წერილ დეექ სო ვაჭო – ციხიდან წერილი მომივიდა ბიჭისა. 2. ციხე, სიმაგრე крепость Fortress. ციხერქდაჩი თოფ ვეუსა კედლოხ კაწკა ქორი მეყოდო – ციხიდან თოფის სას-როლად კედლებში პატარა სარკმელებს ტოვებენ; თხა ტყოყ ჭალო ლათუ სა-გირთაღ ციხი – ღღეს კიდევ ფეხზე დგანან საგირთის ციხეები; ტიალო, ჰაყიე, საგირთუ ციხ, ღუჯ წიგო მოყ მუხკდიქდა ჰო გოგინ! – ტიალო, მართლა, საგირ-თის ციხეე, რა ბეერი სისხლი უღვრიათ შენ ირგვლიე! ერეკლ ციხი ღუმტათხ – ერეკლეს ციხეში მივდივართ.

ციხი მ|ა-მ|ეხ|მ|არ გრღმ. прх. trans. მძიმე ფიქრებში ყოფნა (არის), (ციხეების შენება და ნგრევა) пребывать в тяжёлых раздумиях being in deep thoughts.

უწინ სქ ვოჭ ბუჭეხ ვიკე, სა ხილლომცრ ძრ-დუხდოს ციხი – რაც ჩემი ბიჭი ომში წაიყვანეს, თენებამდე ვარ მძიმე ფიქრებში (ვაშენებ და ვანგრეც ციხეებს).

-[ი]ცრ, -[ი]ცრ, -დცრ -[i]cĭ, -[i]cĭ, -jĭcĭ აკი, ხომ, კიდევ *ведь, же you see, already*. ზმნის დადასტურებითი ნაწილაკი (ზუსტად არ ითარგმნება) *глагольная утвердительная частица (точно не переводиться) particle confirming the action expressed by the verb (unable to be exactly translated)*. ოჯარ დუდახ მაძნა დაყრცრ – იმათ წელან პური ჭამეს აკი; ლეოს დურგლობ ღამდინორიცრ – ლეოს დურგლობა ესწავლა აკი; ღაბიკ მიჩე ბა? – ი ბადცრ! კოვნი სად არის? – აი, [აქ] არის აკი.

ცო **co** არ, არა, ვერ не, нет not, no (უარყოფითი ნაწილაკი *отрицательная частица negative particle*). ოჯუს ღაზიმ ცო ღამოდრ – ის კარგად არ სწავლობს; ოჯუდ ღაზიმ ცო ღამოდმაკე – ის კარგად ვერ სწავლობს; ცო აღოს ჭოგრ – არ გეტყვი; ცო აღმაკ სო ჭოგრ – ვერ გეტყვი; ცუდ ხეცქ შო? – ცო! – არ იციო? – არა! ცო ხაწქ სო – არ (ვერ) მესმის.

ცო დაკლაფარ **co daqlavar** გრლუვ. დაუფიქრებლობა, მოუფიქრებლობა *неодуманность light-mindedness, hastiness*. ე ვარ კნათ ვშალაყ ცო დაკლიფრ, ოჯხი ჩუ უმ დაჭოლორ – ეს ჩვენი ბიჭი სულაც არ ფიქრობს, ოჯახში რამე შემოიტანოს.

ცო დარ **co d|ar** უარის ქმნა, თქმა (უარს ამბობს) *отказ[ыв]ать negative answer, rejection, refusal*. აგურ ეც ლეყერ სონქ, ცო დარ დინას, ხა ცო და სო-გო[ჰ] – აგურის ყიდვა მინდოდა და უარი ვთქვი, დრო არა მაქვს.

ცო დ|ადლ[ი]... **co d|ajl[i]**... არა და არ, ვერა და ვერ, არათურით არ, ვერათურით ვერ *никак не, ни во что не, ни за что не nohow, in no way, in any way*. ი სქ ხახრ ჭალრ ცო ბადლი ბალა! – ეს ჩემი ხახვი ვერა და ვერ ამოვიდა!

ცო ქორ|დ|არ **co kor|d|ar** გრლმ. прх. trans. არმოგნა (არ იმოვის) *не достать can't find/obtain*.

ცო ხატარ (ხეტარ) **co xaṭar (xeṭar)** გრლმ. прх. trans. არკითხვა (არ იკითხავს), დაუკითხველობა *не спросить, не спрашивать not to ask, not to take permission*.

ცო ხაწარ **co xaṣar** გრლუვ. neprx. intrans. არგაგონება (არ იგონებს, არ ესმის), შეუგნებლობა, უგულებელყოფა *не слушать, не понимать, не сознавать ignorance, neglect*. ვეჩო ნიფსო დომ ცო ხაწარ გო ცო და – სხვისი სწორი სიტყვის უგულებელყოფა ჭკუა (სიტყვიანე) არაა.

ცო ვეთმაკარ co qetmaḡar გრღუფ. непрх. intrans. არძიხვედრა, ვერძიხვედრა (ვერ ხვედება), მიუხვედრელობა недогадливость can't guess; uncomprehended.

ცო ვერლარ co qer'lar გრღუფ. непрх. intrans. შიშის არქონა (არ ეშინია) не бояться not to be afraid, fearless.

ცო თეგმაკარ co tegmaḡar გრღუფ. непрх. intrans. მოურიგებლობა (ვერ მორიგდება) не договариваться incompatibility. **სანდროდგორქ დოლ ეცა ლეყერ სონე, ცო თეგმაკა თხა** – სანდროსგან თივის ყიდვა მინდოდა და ვერ მოვირიგდით.

ცო თივარ co tivar გრღუფ. непрх. intrans. არდასვენება (არ დაისვენებს), არმოსვენება не отдыхать, не делать перерыв to have no rest, not to rest. **ღაჩო დენიჭი ცო თივარე ცო ღალად** – მთელი დღე დაუსვენებლობაც არ ვარგა.

ცო მაკარ co maḡar არ (ვერ) შეძლება (არ შეუძლია), შეუძლებლად ყოფნა, უქეიფოდ ყოფნა не мочь, не домогать incapacitated, feeling feeble. **ვუნთხეცე (უთხეცე), ვუნხუკ (უნხუკ) ღალო სე ქორთის, ცა გეფს ბა, ცო მაკე სო, ფშელ ჭიკ დინოლუდსო** – ნეტავ, რა არის ჩემს თავს, ერთი კვირაა, არ შემიძლია (შეუძლოდ ვარ), ხომ არ გავცივდი, ნეტავი?

ცომაკეშ ხილარ comaqeš xilar გრღუფ. непрх. intrans. შეუძლოდ ყოფნა (შეუძლოდა) не домогать feels feeble, is incapacitated. **ადრთა ხა და, ვუნე (უნე) ნატოს ჩუე ქატოდო, ბჟა ცომაკეშ და** – კარგა ხანია, რაც ნატო შიგნეულს უჩივის, სულ შეუძლოდაა.

ცო დშიყარ co d|wi'ar არღარჩენა (არ ღარჩება), არღადგომა, არღაწყენარება; მოუსვენრობა не успокоиться, не утомиться not to stay, not to come down, uneasiness. **გონეჭი ცო დშიყარ ბადრე ქელ ბა** – მოუსვენრობა (არმოსვენება, ცელქობა) ბავშვის წესია.

ცოშ ცო coš co – ... კი არა a ... нет but no. **ნეკ იცნასე, შალთ ცოშ ცო (შალთ მს ცო)** – დანა ვიყიდე, ხანჯალი კი არა. შღრ. ср. comp. **მა ma**.

ცო- co- არნა, ვერნა не no, not, non, a, un, in, dis, mis, il, im, ir (უარყოფითი თავსართი отрицательный префикс negative prefix). **ცოალინო** – ართქმული, ვერთქმული; **ცოდიენო** – არგაკეთებული, ვერგაკეთებული; **ცოლაგლადინო** – არდასათმობი, ვერდასათმობი, ძვირფასი, საყვარელი; **ცომენა** – არავინ, ვერავინ.

ცოდ|აგინო **co|d|aginô** მიმლ. прич. particip. უნახავი; ის, რაც არ (ვერ) დაინახეს невиданный, неувиденный unseen. ო ფსტუანო დასტულ სოხი, ცოჰე ცოდაგინო დაგლოს იცხუგო! – ის დედაკაცი დამეხსნას, თორემ არნახულს ვაჩვენებ მაგას!

ცოდ|ვადარლადნი **co|v|adarlajni** მიმლ. прич. particip. მშვიდი, უწყინარი, ლმობიერი спокойный, уравновешенный harmless, innocuous, good-tempered, soft-hearted. კატუგო ვუნელეს (უნელეს) ადღიქი, ხალა ცო ხეთე, ცოვადარლადნი ხადსათ და – კატოს, რაც არ უნდა უთხრან, არ ეწყინება, უწყინარი ხასიათი აქვს.

ცოალლადნი **coal'lajni** მიმლ. прич. particip. არსათქმელი, გაუგონარი, ენით გამოუთქმელი несказанный, неслыханный, удивительный unheard, astonishing, incredible, inconceivable. ერისტო ბიძინ ცოალლადნი საქმ ხილერ – ერისტო ძიას გაუგონარი რამ (საქმე) დაემართა.

ცოდ|ასტუანი **co|d|astujni** მიმლ. прич. particip. 1. მოუშორებელი, მოუშუშებელი, უკურნებელი (რამ) не отстающее (о состоянии) incurable. ელნეს ცოდასტუანი ლაწარ ვაყ – ელენეს უკურნებელი სენი შეხვდა. 2. გაუქარვებელი (დარდი, ფიქრი...) не отстающий (о заботах) inconsonable. ცობასტუანი დარდ უდღობიქ ნინოს – გაუქარვებელი დარდი აეკიდა ნინოს. 3. კირკიტა, აბეზარი (ადამიანი) назойливый (о человеке) pesky, pragmatical. საქმონა ცოდასტუანი სა და ე ივანე – სულ საქმეშია ეს ივანე.

ცოათუშლიკ **coapušlik** არამატყუარა, უეშაკო не обманывающий honest;

ცოალაზ|დ|ადნი, ცოალაზლადნი **coayaz|d|ajni, coayazlajni** მიმლ. прич. particip. გამოუსადეგარი, მოუხმარებელი непригодный unsuitable, worthless, inapplicable. აფუშლიკაც ნაყბისტ ცოალაზვადნი ვა მიხმაც – მატყუარა ამხანაგი გამოუსადეგარია ყველგან.

ცოგეს **coge'** კავშ. союз conj. თუ არ (ვერ)... ვინიცობაა არ (ვერ)... ვაითუ არ (ვერ)... იმ შემთხვევაში, თუ არ (ვერ)... если [вдруг] не... в том случае, если не... if, whether, in case of... იბოს ცოგეს თაგდიქი ის საქმ, მა ვაგლიბალო სო! – თუ იბო მაგ საქმეს არ გააკეთებს, არ დამენახოს! ვაშო ცოგეს ვახე ქუდრწლეს, აჰ ლობ – ვინიცობაა, ძმა არ წავიდეს ქორწილში, შენ წადი; ვავ დაცოშ ცოგეს ლადტრე სო მიხელ, დოკ ცო დასტგეს – ყანის მკაში თუ არ მიშველა მიხეილმა, გულს აღარ ვაგუხსნი.

ცოგუენი **cogujnî** მიმლ. прич. particip. 1. უჩინარი; ის, რაც არ (ვერ) ჩანს невидимый invisible. 2. გაღატ. перен. fig. გაუგონარი, არნახული невиданный unheard, unseen.

ცო|დ|ეთხ|დ|იენი **co|d|etx|d|ienô** მიმლ. прич. particip. დაუტირებელი неоплаканный not mourned.

ცო|დ|ეთლაენი **co|d|etlajni** მიმლ. прич. particip. უშფოთველი, მშვიდი, წყნარი не волнующийся quiet, calm, tranquil.

ცო|დ|ეთლაშ **co|d|etlaş** ზმნს. нареч. adv. წყნარად, უშფოთველად, წყნარი, უშფოთველი безмятежно, безмятежный quietly, gently, serenely, calmly. წყებუც ცოდეთლაშ ბადერს ცო ღალად – მეტისმეტად წყნარი ბავშვიც არ ვარგა.

ცოდნი **codn j** ცოდნა знание knowledge. ცოდნი ძნელ ქონბადიენი და – ცოდნა ძნელი შესაძენია.

ცოთაენი, ცოთაეუენი **cotaginî, cotagujnî** მიმლ. прич. particip. რაც არ უხდება, შეუფერებელი то, что не идёт, не подходящий unsuitable, unfitted. ცოთაეუენი ჟღარლი – შეუფერებელი სამკაულები.

ცოთაგლაენი **cotaglajni** მიმლ. прич. particip. ის, რაც არ გაკეთდება, შეუძლებელი то, что нельзя сделать; невозможный impossible.

ცოთარლლაენი **cotar'flajni** მიმლ. прич. particip. შეუთვისებელი, შეუგუებელი, უხასიათო неуживчивый incompatible, bad – tempered.

ცოთეგმაკინი **cotegmakini** მიმლ. прич. particip. ის, ვინც ვერ ურიგდება, შეურიგებელი непримиримый irreconcilable, implacable, unreconciled.

ცოთეფლინი **coteplinî** 1. რაც, ვინც არ აცდენს; შეუცდომელი, აუცდენელი не промахивающийся, безошибочный infallible, unmistakable. ცოთეფლინი თოფ ღუც და, ცოთეფლდოშ გეფსნიში ბაჭე – ბევრია თოფი, რომელიც ნიშანს არ ააცდენს (რომელიც აუცდენელია), თუკი არიან აუცდენლად მსროლელები.

ცოთეშინი **coteşini** მიმლ. прич. particip. არდამჯერი, მიუნდობელი недоверчивый, неверующий incredulous, disbelieving, mistrustful, doubtful. წყებუც ცოსტენსა ცო თეშინი სტაკ ვა ღაზარე – ნამეტნავად არათრისა სჯერა ღაზარეს (არათრის დამჯერია).

ცო|დ|ეწლაენი **co|d|eçlajni** მიმლ. прич. particip. არასანდომიანი, უამური, უქმური, არასასურველი неприятный, несимпатичный unpleasant, unsympathetic. ონარგო ბაღო მარლარ ხაყბიენი, ბჟარკი ნჟადუგასადიენი, ცო დეწლაენი დოჰ

და – იმათ დიდცხვირწამოსკუბებულო, თვალეგადმოკარკლულო, არასანდო-
მიანი გოგო ჰყავო.

ცოთიფუენი cotivujnî მიმლ. прич. particip. მოუსვენარი, ცელქი **беспокойный, шаловливый** uneasy; naughty. ე საქარის ლივას: **ოშტყ ცოთიფუენი ვარ, მე ქუდრწლან ბჟარხეც ბუჭ ბებლობრ** – ამ საქაროზე ვამბობ: ისეთი მოუსვენარი იყო, რომ ქორწილებში ყოველთვის ჩხუბს იწყებდა.

ცოთილუენი cotil'ujnî მიმლ. прич. particip. არასაცდენი, გარდაუვალი, აუცილებელი, აუცდენელი **неминуемый, неизбежный** inevitable, unavoidable, inescapable, essential. ვამ მასთონ თოლდარ **ცოთილუენი და** – ჩვენ მიერ მტრის ჯობნა გარდაუვალია; თიშნი **ლეგანათერ: ცოთილუენი წყემატმე ვამ ქუდრთმაქნ ხილუთ ვანანრ** – ძველები ამბობდნენ ხოლმე: აუცილებელი ერთხელ როდისმე ჩვენს თავზეც იქნებაო; **ლაჭ ბაცბიგოაჭი ცოთილუენი ნიშნელ ბა: თოფ ცოთილუე მაქ ვიყანრ** – გველი თუშებს აუცდენელ ნიშნად ჰყავო: თოფი აუცილებლად ხვდებაო.

ცო|დიენრ coldienô მიმლ. прич. particip. უშობელი **нерожавшая, не имеющая детей, детёнышей** barren. ში **დეოა'ტ, ცჭა ცოდიენრ ასანო'ტ შირიქნ ჰათსდინათხ ღალუენი** – ორი თური და ერთი უშობელი დეკეული შირაქში გავეგ ხავნეთ სა-
შამთროდ.

ცო|დახოშ colj'axoš ზმნს. нареч. adv. მოუთმენლად **не терпя, не вынося, нетерпеливо** impatiently. **მარ-ფსტუნავ ვაშბინ ცოდახოშ ცო ხილუ, ვაშბიქ დეწე ლადებლან** – არ იქნება, ცოლ-ქმარმა ერთმანეთს არ მოუთმინოს, ერთმანეთი უნდა დაათვასოს.

ცო|დახოენი colj'axujnî მიმლ. прич. particip. მოუთმენელი, არდამთობი **нетерпеливый, неуступчивый** impatient, petulant, eager.

ცოკალ დდ coḵal dd მელა, მელია **лиса, лисица** fox. ცოკლი სორონ დახე – მელიები სოროებში ცხოვრობენ; **ანკუენ ცოკლებ დუკ ფალი ვეთერ** – ანიკომ მელაზე ბევრი ზღაპარი იცოდა.

ცოლაენი colajni მიმლ. прич. particip. უკვდავი **не умирающий, бессмертный** immortal, eternal. ცოლაენი ცომ და მათხეაჭი – უკვდავი არაფერია ქვეყანაზე.

ცოლეღლაენი colellajni მიმლ. прич. particip. უვალი, გაუვალი **где нельзя ходить, непроходимый** impassable, impenetrable. წარუენ ქორთის ცოლეღლაენი

კმატნი ვაჟხკუ – წაროს (ნასოფლარი წოვათაში) თავზე უვალი კლდეები ჰკი-
დია.

ცოლეფსინი **colepsinî** მიმლ. прич. particip. უშრობი **НЕВЫСЫХАЮЩИЙ inexhaustible**.

ცოლეცეშ **cole'eš** ზმნს. нареч. adv. უნდომლად, სურვილის გარეშე, უხალისოდ, უნე-
ბურად **НЕХОТЯ, НЕХОТНО unwanted; undesired; reluctantly, involuntarily**.
კაწკო სიცხ მარე, ცოლეცეშ ვახე ვოჭ სკოლი – პატარა სიცხე ჰქონდა და უხა-
ლისოდ წავიდა ბიჭი სკოლაში.

ცომოჰე **comohē** არანაირად, არათურისდიდებით **НИКАК (НЕ) in no way**. ცომოჰე ი
საქმ ცო მაღლუ ტირენ – არანაირად ეგ საქმე არ გამოუვა ტირენს.

ცომოჰეც **comohē'** ზმნს. нареч. adv. აღარანაირად, ველარანაირად **УЖЕ НИКАК НЕ in
no way**. ზღრინ მალრეც ცომოჰეც მაყო ცო თელმაკეგე – ანდრი სმას ველარა-
ნაირად ანებებს თავს.

ცომ ბდ **com bd** ობ. см. see ბოტ **bot**. ე დოშ კოხიგორქ დათვაგოაქი, ვაღლეშ ცომეხ
ბოტ წე, მან დაღრუშენ ე დოშ ცო დაბწეგე – ეს სიტყვა ქართველებისგან
გვაქვს ჩვენ, ჩვენებურად ცომს ბოტ ჰქვია, მაგრამ ახალგაზრდები მომავლე-
ბი ამ სიტყვას არ იცნობენ.

ცომათხი **comatxî** 1. არაადგილობრივი **НЕМЕСТНЫЙ, НЕЗДЕШНИЙ, ЧУЖОЙ not local**.
2. გაღატ. перен. fig. უადგილო, შეუფერებელი **НЕУМЕСТНЫЙ inappropriate,
irrelevant**. ის სტაკ ცომათხი ვა – ეგ კაცი არაადგილობრივია; ცო და ის ნიფს,
ცომათხი დოშ და ის – არ არის ეგ სწორი, უადგილო სიტყვაა ეგ; ცომათხი პა-
სუხ ბალწ ნასის მარდადენ – შეუფერებელი პასუხი გასცა რძალმა მამამთილს.

ცომენან **comenā** უარყ. ნაცვ. отриц. местоим. neg. pron. არავინ[აც] [И] **НИКТО nobody, no one**
(სხვა ბრუნვებში ენაცვლება თუბე в других падежах заменяется основой in
other cases it is substituted by the root ცოჰან- **cohan-**). თხა თხი ცომენან დეცქ –
დღეს ჩვენ არავინ[აც] არ მოგვივიდა; ო მახკარლოაქი მენუხ დეწე ჰი? – სი ცო-
მენან დეწე – იმ ქალებში რომელი გიყვარს? – მე არავინ[აც] არ მიყვარს.

ცომიჩე, ცომიჩან **comičē, comičā** adit. ზმნს. нареч. adv. არსად[აც], ვერსად[აც] [И] **НИКУ-
ДА nowhere**. ცომიჩე დუგტახ – არსად[აც] არ მივდივართ. ობ. см. see ცო **co**, მიჩ **mič**.

ცომიჩრქდა[ჰ] **comičrēda[h]** უარყ. ზმნს. отриц. нареч. neg. adv. არსაიდან **НИОТКУДА
from nowhere**. დუგ ღავაღნას ბუჭრილოაქი, მან ცომიჩრქდაჰან აც ცო გუდალქ –
ბევრი ვიჯექი შამბნარში, მაგრამ არსაიდან[აც] ნადირი არ გამოჩნდა.

ცომიჩჰე comičhē ess. უარყ. ზმნს. отриц. нареч. neg. adv. არსად[აც], ვერსად[აც] НИГДЕ nowhere. **დუე ცომიჩჰე გუ სო** – ცხენებს ვერსად[აც] ვერ ვხედავ.

ცომოთეშ comoteš მოულოდნელად не ожидая, неожиданно, внезапно suddenly. **ცომოთეშ ძალქირ თოთევე გიგოლლარინ მათიკო დაჰ ბჰარწვიერ** – მოულოდნელად გავარდნილმა თოთემა გიგოლიანთ მათიკო დააბრმავა.

ცომოთინი comotini მიმლ. прич. particip. მოულოდნელი, წარმოუდგენელი нежданный, непредполагаемый, неожиданный sudden, unexpected, unimaginable, unbelievable. **იმიველარ გაგუფ ვჰევარ ცომოთინი ამბუე მათ-ვანანო, დაყლოკ ბაყეც ცო დაჰერ!** – იმედივე გაგოს სიკვდილი წარმოუდგენელი ამბავია ჩვენთვის, ნეტავ, მართალი არ იყოს!

ცომც[გეც] comc[ge'] ნაწ. част. part. არამც, არამც და არამც, არავითარ შემთხვევაში ни за что, ни в коем случае noway, in no case. **ცომც[გეც] ვანნი დუყეჰჰი ალონო დოშ მიჩმა ჰალ ეჯირ ჰოგოაჰ!** – ჩვენ შორის ნათქვამი სიტყვა არამც და არამც არ წამოგცდეს სადმე! **ცომც[გეც] ვითვადლორაჰჰი, სიცხ-ხორში ჰალრო გუდადლოჰ ჰოჰ ჰათეც!** – არამც და არამც არ იბანაო, ციებ-ცხელება გამოგანხლება მაშინვე!

ცოოთეშ cootuš ზმნს. нареч. adv. შეუჩერებელივ, დაუდგომლად не останавливаясь, непрерывно non-stop. **გავრი ცოოთეშ შირქილქ ქუთად ლაჰმეჰ ვანვადლონო** – გავრი შეუჩერებლად შირაქიდან ფეხით (ქვეითად) მთაში ავარდნილიყო.

ცო|დ|ოლმაკინი co|d|ol'makinī მიმლ. прич. particip. ვისაც შეგუება, შეთვისება არ შეუძლია, შეუგუებელი тот, кто не может приспособиться, освоиться unsociable.

ცო|დ|ოწლაშ co|d|očlaš ზმნს. нареч. adv. მოკლედ, გამოკიდების გარეშე коротко, не распространяясь shortly. **ჰაცხუხ დუე ამბუე მარ ვუნ (ჟ) დეწე, ცოდოწლაშ ალოს, მე მოსწ საქმე თავინანო** – მაგაზე ბევრი ლაპარაკი რა საჭიროა, მოკლედ ვიტყვი, რომ ცუდი საქმე გააკეთეთ.

ცორ ბდ cor bd წვეთი, ცვარი росинка, капля drop, dew. **ქუძრთმაქ ყარო ცორნი დეკს სო** – თავზე წვეთის წვეთები დამეცა; **კრამიტმაქაჰჰი ცორ ცორეხ ბადწე** – კრამიტზე წვეთი წვეთს მისდევს; **ილოს ჩარქასო ჰალ დერწვიენე, ცორ ცო ბითოშ ჰალრო მასმიქ** – ილომ ჩარქა მოიყუდა და წვეთის დაუტოვებლად და-

ცალა; სქ ნატყერ და, ვაშრ, ღურღლუნ მქ დაქრენბ ცორნილ მათხაღათე – ჩემი ცრემლებია, ძმაო, დილისთვის წვეთებად რომ სცვივა ბალახს (არსენ ბერ-თლანი, თარგმანი არჩილ კიტოშვილის სალექსო სტიქონებისა).

ნატყერ ცორ natqri cor ცრემლის წვეთი слезинка tear drop.

ცორნი გასარ (ვეფსარ) corni qasar (qepsar) გრძმ. прх. Trans. ცვრების (წვეთების) ჩამოცვენა, ჩამოწინწკვლა (ჩამოწინწკლავს) капать (о дожде...) drizzle. თარმარლქ ცორნი გასარქდალა ქახდარ ხის ცო მუდწუ – ცოტაოდენი წამოწინწკვლისაგან მიწა (ნიადაგი) წყლით ვერ გაძლება.

ცორნაღ ქ cornāle ცვრიანი, დაცვარული росистый dewy. ცორნაღ ქე წოდი დადყრათხ – ცხვრის დაცვარული მწვადები ვჭამეთ.

ცორცაღდარ corca|d|ar გრძმ. прх. trans. ძარცვა (გაძარცვავს) [о]грабить robbery (will rob). ნახ ცორცაღდოშ დახჩუდშგოღჰ ბახქ ბოლო ცო ბა – ხალხის ძარცვით მცხოვრებთ გრძელი ბოლო არა აქვთ.

ცოსტენი' costeni უილაჯო, უუნარო, არათრის მაქნისი неспособный, никому непригодный worthless. ყე შატილო ცოსტენი' ვარქ, ფეშკრივ ვარტა ევვორ – საწყალი შატილო უილაჯო იყო და ბაღლები მასხრად იგდებდნენ.

ცოღღუწმაკინი colduçmakini შიძლ. прич. particip. ვინც ვერ ძლება, გაუმაძლარი тот, кто не может насытиться greedy, voracious. ო ვენებ ცოღღუწმაკინი სინაღ ლივადში? – იმ ღვინით გაუმაძლარ (ღვინით რომ ვერ გაძლა) ადამიანზე [სულ-ზე] ლაპარაკობთ?

ცოღღუწუნა colduçujni შიძლ. прич. particip. 1. აუვსებელი ნენაძლია pot filled. ე მოლქ ცოღღუწუნა ქით დანრ ჰოგო! – ეს რა აუვსებელი ტიკი გქონია! 2. უძლები, გაუმაძლარი, ვინც არ (ვერ) ძლება ნენაძლია, обжорливый insatiable, greedy, voracious. გასა ცოღღუწუნა სუღღერ შიღღქ ცო ხილუგქ – ღორივით გაუმაძლარი სულიერი მეორე [აღღარ იქნება; ადმიქ გასა ცოღღუწუნა ცო ღეწ ხილს – ადამიანი ღორივით გაუმაძლარი არ უნდა იყოს.

ცოჭ coç ნაწ. част. part. ნამეტანი არ... სულაც არ... совсем не absolutely no... ცოჭ ღაღვიენრ გუვალქ ვაწ წინ ღირქქტორ – ნამეტანი უვარგისი აღმოჩნდა ჩვენი ახალი ღირქქტორი.

ცოხიღარ coxilar d უქონლობა, სიღარიბე неимение, беднота, бедность, нужда, недостаток poverty. გო ცოხიღარ ღა იშტუჩრ ამღღოხ ჩურქ

ნჭადუ დალარ – ჭკუის უქონლობაა ასეთ ამინდში სახლიდან გასვლა; ცო-
ხილარ ძნელ და – სიღარიბე ძნელია; ცოხილარ ხუმ ხალა დაჟ, ხილარ ხალაჟხუ
და – არქონა-ყოლა ხომ ძნელია და ქონა-ყოლა უარესი (არსენ ბერთლანი).

ცოფი **cop j** ცოფი бешенство rabies.

ცოქესემ **cokeseš** ზმნ. нареч. adv. გაურჯელად не работая, не трудясь, без труда
without work.

ცოქორლაძნი **cokorlajni** მძლ. прич. particip. ის, რაც არ იშოვება, უშოვარი то, что
нельзя достать (приобрести) hard to find, scarce.

ცოლალ|დიენი **coyal|dieno** მძლ. прич. particip. გამოუყენებელი, უხეირო, უვარგი-
სი негодный, ненужный useless, inapplicable.

ცოყადლი **coqajli** არა, ღმერთმანი! არავითარ შემთხვევაში! არანაირად! არათ-
რით! არა, არა, არა! Нет, ей-богу! Нет, нет, нет! No, God be my witness! (ხმა-
რობენ მხოლოდ ქალები употребляют только женщины used by the women
only). ცო ყადლი, სჟ მოჰ მელ მუდში და! – არა, ღმერთმანი, ჩემი ქალი უფრო
ცუდად არის! ცო ყადლი, მო, ი დეთ აჰრ ცო ოწლა, მარდი ლესტომრ – არა,
ღმერთმანი, ეს ძროხა არ (ვერ) მოიწველება, წიხლებს ისვრის; ცო ყადლი ცო
ყადლი, მო, იშტ ჰალრ ცო დახლა! – არა, არა, არა, ქა, ასე ვერ იცხოვრება!

ცოყასტლაძნი **coqastlajni** მძლ. прич. particip. განუშორებელი, მოუშორებელი, გა-
ნუყრელი неразлучный, не разлучающийся, не отделяющийся inseparable.

ცოყეგლაძნი **coqeglajni** მძლ. прич. particip. რაც არ ტყდება, [გა]უტყხელი; მტკი-
ცი; ურყევი, უღრეკი то(т), кто (что) не ломается, не бьющийся;
непоколебимый smth that can't be broken, firm, steady.

ცოყეპყლაძნი **coqepqlajni** მძლ. прич. particip. არ(ვერ) მოსათმენი, არ(ვერ) ასატანი,
მოუთმენელი, აუტანელი невыносимый unbearable, intolerable.

ცოცად|ალარ **coca|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. ცოცვა (ცოცავს) лазить crawling.
იტეგრ ბათლჟ ბანდერ პოლმაქ ცოცალარ – ათიოდე თვის ბავში იატაკზე ცო-
ცავდა.

ცოცხალ **cocxal** მარჯვე, მკვირცხლი, ყოჩალი, მოხერხებული, დაუნარელი
шустрый skilful, fine, trouble-free. ყურჟ ვარ, მს საქმლო ცოცხალ ვანორ
ბაძილასლარძ მოსჟ – ყრუ იყო, მაგრამ საქმეში ცოცხალი (მარჯვე) ყოფილი-
ყო ბაჩულაანთ მოსჟ.

ცოჭირხეთინი **coçirxetini** მიმლ. прич. particip. არდამზარებელი, დაუზარელი
неутомимый, прилежный trouble-free.

ცოხატოშ **coxaṭoṣ** ზმნს. нареч. adv. [და]უკითხავად без спросу, не спрашивая
without permission.

ცოხაწინი **coxaçini** მიმლ. прич. particip. შეუგნებელი, გაუგებელი неосознательный,
непонятливый hayseed. ცჰა ცოხაწინი, აყე (აყაჲ) სტაკ ვასოჲ, ქალიქან დოკ
ცო მეყე სე – ერთი შეუგნებელი, მინდვრის (მიწის) კაცი ვარ და ქალაქქებში
გული არ მიდგება.

ცოხაწლაძნი **coxaçlajni** მიმლ. прич. particip. გაუგონარი, სამარცხვინო
неслыханный, позорный unheard, shameful, disgraceful. ცოხაწლაძნი ამბუდ
ხილჲ – გაუგონარი ამბავი მოხდა.

ცოხნა|დ|არ **coxna|d|ar** გრდმ. прх. trans. ცოხნა (ცოხნის, იცოხნება), ლეჭვა жевать
(о жвачном животном) chew, ruminant. ფსტარჩავ დჰრო ბუდსუ ცოხნადო –
ხარები მთელი დამე ცოხნიან.

ცოხნალაძნი **coxnalajni** მიმლ. прич. particip. მცოხნელი жующий (о животном)
ruminant. დეო, ფსტუა'ე ცოხნალაძნი დახნ და – ფური და ხარი მცოხნელი სა-
ქონელია.

ცოგაჩლაძნი **coqaçlajni** მიმლ. прич. particip. გაუთავებელი, დაუსრულებელი,
უღვეველი, უკიდევანო не кончающийся, нескончаемый, беспредельный
unfinished, endless, eternal, infinite. ცოგაჩლაძნი დუზი დატე შირქი – უკიდე-
ვანო ტრამალეხია [ყრია] შირაქში; დაუმზარჩეჰი გაგუმგომცო ცოგაჩლაძნი
ბუც ლათერ – ალაზნისთავში მუხლებამდე უღვეველი ბალახი იდგა.

ცოგეთმაკინი **coqetmaçini** მიმლ. прич. particip. მიუხვედრელი непонятливый,
недогадливый, несмекалистый uncomprehending, slow-witted.

ცოგეცინი **coqe'in** მიმლ. прич. particip. 1. გაუვალი, მიუვალი, უხვედრი (სადაც ვინმე
არ, ვერ მოხვდება) куда нельзя попасть, глушь impenetrable, impassable. ქო-
ჩადლეგუჰი ოშტუ ცოგეცინი ადგლი ხეყ სო, მენხუ ქუმლეს და ჰეტედიენო –
ქოჩადლისაკენ ისეთი უხვედრი ადგილები ვიცი, რომლებიც ყოლოთია სავსე;
აჯეს ბარათხო, მან ცომ დაგო თხო, აც ცოგეცინი ადგლან ლილნორათხ – ნა-
დირზე (სანადიროდ) ვიყავით, მაგრამ ვერაფერი ვნახეთ, ნადირის უხვედრ

ადგილებში გვევლო თურმე. 2. არგადამდები не заразный noncontagious.
ცოტეყინი ლაწარ და ოტგო – არგადამდები სენი აქვს მას.

ცოტეყინი **coqu'd|ujnî** მიმლ. прич. particip. არამომჭირნე, [და]უზოგველი не сберегающий, не накапливающий (имущество) wasteful.

ცოჭ[ე], ცოჭეკ[ას] **coh[ê], cohək'a'** კავშ. союз. conj. თორემ а то, иначе, в противном случае or,else. საწ ჟაგნო სო ლობ სოწ, ცოჭეკ ნიწყოც დაცოს ჰოგოწი – ჩემი წიგნი მომეცი, თორემ ძალით წაგართმევ; გონეწი ხილ, ცოჭ[ე] (ცოჭეკას), ცჭა ტარო ლათლოს ჰოწ ლარკენ ტყუდჭი – ჭკუით იყავი, თორემ ერთ სილას გაგაკრავ ყურის ძირში.

ცოჭაბლაძნი **cohablajnî** მიმლ. прич. particip. არსახსენებელი, სასირცხვილო, სა- მარცხენო не стоящий упоминания, позорный shameful. ცოხაწლაძნი, ცოჭაბლაძნი ამბუდ ხილქ – გაუგონარი, არსახსენებელი ამბავი მოხდა.

ცოჭამბალაძნი (ცოჭამბალაძნი) **cohambalajnî (cohambalajnî)** მიმლ. прич. particip. უამური, უსიამოვნო, არასასიამოვნო неприятный unpleasant.

ცოჭანხე: ცოჭანხე თარლლაძნი **cohaxê: cohaxê tar'flajnî** მიმლ. прич. particip. უმსგავსი, უხასიათო, უცნაური с тяжёлым характером ugly, feeble, bad-tempered, strange. ჭიჭრან ფილიპსან შადრი მარლწრენქ, ცოჭანხე თარლლაძნა'ქ სტაკ ბაცბილოწი ცო ვალენვა – ჭიჭაანთ ფილიპესავით ჯიუტი და უმსგავსი კაცი თუშებში არ გაჩენილა.

ცოჭაჭუშ **cohacuş** %მნს. нареч. adv. მიუხედავად, დაუხედავად, შეუხედავად, ულა- პარაკოდ, უყოყმანოდ не смотря, не обращая внимания, не глядя without saying, surely,unhesitatingly. იცხ დაცუდჩო ჩუხოს ცოჭაჭუშ ცჭა ახრუბ ხარ- ცოს – მაგ დიდ ბატკანში უყოყმანოდ (არ შევხედავ რა) გავცვლი ერთ თოხლს; ცოჭაჭუშ ლორას ის ფალზეს ფხაუხტყ მანათ – ულაპარაკოდ მიე- ცემდი მაგ ფარდაგ ში ას მანეთს.

ცო|დ|შიყუძნი **col|d|wi'ujnî** მიმლ. прич. particip. დაუდევარი, მოუსვენარი, ცელქი озорный, неугомонный, шаловливый uneasy, restive, naughty. კიმო წყეგეს ცოფშიყუძნი ვარ – კიმო მეტისმეტად ცელქი იყო.

ცო|დ|შოგლაძნი **col|d|woglajnî** მიმლ. прич. particip. ვინც, რაც არ ტყდება, გაუტე- ხელი, მტკიცე, მოუდრეკელი, ჯიუტი, შეუბოვარი то(т), что (кто) не сломается, упрямый, неустрашимый firm, inflexible, stubborn, obstinate. ვად

ცოფოგლახრ ალექსიცი ვარასრ, იშტყ შადრ ალინრ სტაკ ვენას ვაგლოკი მიჩმაჰი – ჩვენს გაუტებელ ალექსისტან ვიყავი, ასეთი ჯიუტი (თავისნათქვამა) კაცი სხვა იქნება, ნეტავი, სადმე? ციმრ შადრ ღროჰ ცოფოგლამნ სტაკ ვარ – ციმო თავის ღროზე გაუტებელი კაცი იყო.

ცრმ cōm 1. არათერი, ვერათერი *ничего nothing*. ესეჰი ცრმ და – აქ არათერია; უჩნახ ცრმ გუ – სიბნელეში არათერი ჩანს; უჩნახ ცრმ გუ სო – სიბნელეში ვერათერს ვხედავ; ცრმშაბალა ოკუნ – არა უშავს რა მას; ცრმ ეშუხრ საბას ცრმ დაჩრ იკუნჩ ცჰას ცრმ დაღონორ – შეძლებულ (არათერი რომ არ აკლია) საბას არათერის მქონე იკოსთვის არათერი მიეცა; სჟ იცხუდც ცრმ მაილჟ – მე მაგასთან ვერათერს გავხდები (უძლური ვარ); ცრმდალუხრ საქმოს ცო ღეწჟ სტაკოგ ქო ვაწღ – საქმეს, რომელსაც ვერ მოერევა, არ უნდა მოჰკიდოს კაცმა ხელი; ცრმი აღწღაჰი ჰე ვაშეგრ? – ოშტყ დოკლაკ ვა, მე ჰანუდგრ ცრმ აღწღა – არათერი გითქვამს შენი ძმისთვის? – ისეთი ბრაზიანია, რომ ამასთან არათერი ითქმის. 2. რთული ფუძის შემადგენელი ნაწილი *составная часть сложных основ compound part of the complex root*.

ცრმ ოკუმტლჟ **cōm oqumplē** არც იმდენი, არც იმდენად *не столь[ко] уж not so much, not that many*.

ცრმ ტალამბარ **cōm talam|bar** უდარდელობა (უდარდელობს), უზრუნველობა; უყურადღებობა *беспечность; невнимательность carelessness (s/he is careless), light-heratedness; inattentiveness*.

ცრმიდ|აინი **cōm|d|ajni** არათერის მქონე, ღატაკი, უქონელი *ничего не имеющий, неимущий, бедный poor, miserable*.

ცრმიდ|აყინი **cōm|d|aqini** შიპ. прич. particip. უდარდელი, არათერის მონადვლე, უანგარიშო, ანგარიშმიუცემელი *ни о чём не заботящийся, беспечный careless, implicit*. იშ ცრმიდაყინი ცრმ ხილჟ მათხეჰი, მოჰჟ ე ვარ საბედ და – ასე უდარდელი არწავინი იქნება ქვეყანაზე, როგორც ეს ჩვენი საბედია.

ცრმგეც **cōmge'** ვთქვათ და არათერი (ვერათერი), თუ არათერი (ვერათერი) *вдруг да ничего if nothing*. მატრენ ცრმგეც ქორდაღლხეჰი შჟ, სო ბოლათ – სადილად თუ ვერათერი იშოვეთ, წამოდით.

ცრმდალუშ **cōmjaluš** ხელთუპყარი, ხელგამოუვალი, უნდილი *безалаберный spineless, inert*. ცრმდალუშ აღმე გუდალჟ თხე წინუს – ხელთუპყარი ადამიანი აღმოჩნდა ჩვენი რძალი.

ცომლაჰ|დ|აღლნრ, ცომლაჰ|დ|აღლინრ **cōmlah|d|ajlnô, cōmlah|d|alinô** მიმლ. прич. particip. პატიოსანი, უბიწო, უმწიკველო непорочный, безупречный honest, pure, innocent. ცო ძეგრ (უგრ), ის ცომლაჰდაღლნრ ვა – არა, კაცო, ეგ (კაცი) პატიოსანია (უმწიკველოა); ცომლაჰდაღლინრ მაჰგრ, ფსტუმჩგრ ფჰე-ხკე ლა-ზინრ ბჰარკეჲ ჰიფსჲ – უმწიკველო ქალსაც, დიაცსაც ქვეყანა კარგი თვალთ უცქერის.

ცომტალამბ|ოშ **cōmṭalam|boš** ზმნს. нареч. adv. უდარდელად, უზრუნველად беззаботно, беспечно carelessly, light-heartedly. ცომტალამბოშ საქმე შარწ ჰალ ცო თაგლა – უზრუნველად საქმე თავისით არ გაკეთდება.

ცომტალამბ|უენი **cōmṭalam|bujnî** მიმლ. прич. particip. უდარდელი беспечный, беззаботный careless. ცომტალამბუენი დოკ დალოშ სტაკ დაჰ სტეგაკ ყანგოლრ? – უდარდელი გულის მქონე კაცს, ნეტავი, რა აბერებს? ცომტალამბოინრ ფსტუმჩგოვ ბანდრინ დუც ცომ ტალამბო – უყურადღებო დიაცი ბავშვებს დიდ ყურადღებას არ აქცევს (დიდად არ დარდობს).

ცომშაბალა **cōmšabala** არა უშავს [რა], ისეთი (დიდი) არათერია, არათერი შავ-დება ничего (неплохо), ничего особенного, так себе, пустяки, ничего не портится that's ok, that's nothing. მოჰ ვაჰრ, ვო? – მადლაენი, მოჲ, ცომშაბალაგ სწ! – როგორ ხარ, კაცო? – ღვთის მადლით, ქალბატონო, აღარა მიშავს რა! თეფში დჰოგდალწ სოგო, ნანრ. – ცომშაბალა, ბანდერ! – თეფში გამიტყდა, დედა. – არა უშავს, შვილო! მოჰ დაძიჲ? – ცომშაბალა. – როგორა ხართ? – არა უშავს [რა].

ცომ|ა|ა|ჰ|რ **cōm|a|a|ḥ|r** სრულად არათერი совсем ничего, абсолютно ничего absolutely nothing. ცომ|ა|ა|ჰ თურ დაყრ იცხ ლაწმრეჲ, ცოჰჲ იშტიჰრ ყიოლ ცო დეწერ დალწ – ალბათ, სრულად არათერს ჭამს ეგ ავადმყოფი, თორემ ასე ძალიან არ უნდა გამხდარიყო; ცომ|ა|ა|ჰ და შუგო[ჰ] ჰარლჲ ჰადრ[რ] აჰ დაჰწ, ლე ვირ, ლე დწ, ლე მწ ურუმ? – სრულად არათერი გაქვთ წისქვილიდან ფქვილის ჩამოსატანად, ან ვირი, ან ცხენი, ან კიდევ ურემი?

ცომკეთინი **cōmketinî** მიმლ. прич. particip. არათერის მცოდნე, უვიცი ничего не знающий ignorant.

ცრიატ **criat** ცრიატი, უმზეო, ღრუბლიანი пасмурный, холодно-влажный (день...) grey, overcast, cloudy. წინუსენ ცრიატ დენიჰჷ ქაბო ებწარ ჭირხეთერ – პატარძალს ცრიატ დღეს ძროხების წველა ეზარებოდა.

ცრუე **cruv** ამაყი, თავმომწონე, ყოყლოჩინა; კოპწია, პრანჭია тот, кто любит показывать себя, кичиться собой, петушиться proud, arrogant. ქისტ მახკარ ცრუი და, წევქენე, კაპრა შე ქაძრცხი დაუფხუ თხოვოჭაძნო – ქისტის გოგოე-ბი თავმომწონენი არიან, წითელი და ყვითელი სამოსი გვაგვიაო; ლაგზურნ ცრუეე მარშოლ ცოჭანხე ხეტგერ – ლაგზინანთ ყოყლოჩინა გამარჯობას აღარავის ეუბნებოდა.

ცუ ბ **cu b** ქუმელი, ხალი толокно oatmeal. ღუი ცუნხ, კალტუნხ ბუწი – მწყემსები ქუმლითა და ხაჭოთი გაძღნენ.

ცუდვექ **cujdvē** ცოდვიანი грешный sinful. ცუდვექ ვარ მიხაკოჷ, ყანოლნ დახეც ყაჭქ ვაჩქ – ცოდვიანი იყო მიხაკო და სიბერეც იმიტომ მწარე ერგო.

ცუნნი **cujnî** მიმლ. прич. particip. მშრალი (ცომი, საჭმელი...) сухой, рыхлый (о тесте, пище...) dry (dough, food). ცუძჩო ცუნ ხი ლატლიჩეჷ დაჭ კატლა'ქ, ლაზქ ბა-ყუნნი ხილჷ – მშრალ ქუმელს წყალი რომ დაემატოს, დარბილდება და კარგი შესაჭმელი გახდება.

ცუძჷა (< ცოდჷა) **cujħa (<cojħa)** ნაწ. част. part. არა? ხომ? ხომ, კი? ხომ, არა? ჰო, არა? Нет? Да же? Да, нет? No? Surely? Whether? ქეგო ცუდ ვუძტაჭ? – ცხვარში არ მიდიხარ? ქაგნო ცუდ თხოვბადოჷ სო? – წიგნს არ მათხოვებ?

ცუ-კალტ დ **cu-kalt d** ქუმელ-ხაჭო (ქუმელი და ხაჭო), ხალ-ხაჭო (ხალი და ხა-ჭო) толокно с творогом oatflour-curd. ცუ-კალტმაქ ვარასო ხკოცჷაყ – ხალ-ხაჭოზე ვიყავი მთელი ზაფხული.

ცუნარ|დ|არ **cunar|d|ar** გრდმ. прх. trans. შესქელება, ფქვილით ცომის გამაგრება делать более сухим, крутым (тесто...) to make thick, to make dough thick with flour. ვუქდაკ (უქდაკ) ბოტ დაჭკაყ ცო ცუნარბირლოს, მადვი ქასტქ ჰალ ცო დათუთ ვადნი – ნეტავ, რატომ ცოტათი მაინც არ შევასქელე ცომი, ზური ჩქარა არ გამოგვიცხვება.

ცუძვექ **cujpē** ცოფიანი бешеный rabid. ცუძვექ მახი დოშ დენოდო – ცოფიანს ნემსების კეთებით არჩენენ; ვუძ (უძ) ცუძვექ ფჷუსან ლექლაჷ სოდანჷ – რა ცოფიანი ძაღლივით ხტინარ აქეთ-იქით?

ცურბა|დ|ალარ curba|d|alar გრლუგ. neprx. intrans. ცურვა (ცურავს), ცურაობა (ცურაობს) *плыть, плавать, кататься по склону swimming*. ალზნელო[ჰ] ცურბადვალრეს, ფჰარს-ვარნგი ლადვი სქ – ალაზნანში ცურაობისგან მკლავ-მხრები მტკივა.

ცური: ცური ჰანარ (ჰეცარ) curi: curi haqar (heqar) გრლმ. prx. trans. გაცურვა (გაცურავს); მოსმა (მოსუსვამს) [ПО]Плыть swim / row across. ილო ნამუდრლი თასვალირ, მან ცო ვერლწვოლწ, ცური ჰანანი, ცურე ვალქ – ილო მორეეში ჩავარდა, მაგრამ არ შეშინდა, გაცურა და ნაპირზე გამოვიდა; ცური ჰეცოშ ტკორეს ბალრათხ – ცურაობით მტკვარს გაქმლივედით; ბზდრეე ხილო[ჰ] ცური ჰეცო – ბავშვი წყალში ცურავს.

ცური ვეთარ curi qetar გრლუგ. neprx. intrans. ცურვის ცოდნა (იცის) *уметь плавать to know swimming*.

ცურივეთინი curiqetini მიმლ. прич. particip. მოცურავე, ცურვის მცოდნე *умеющий плавать, пловец swimmer*. ცურივეთიოც ვითლაშ ხინ ვშალაყ ცო ვერლწლათესო – ცურვის მცოდნესთან ბანაობისას წყლისა სრულიად არ შეშინია ხოლმე.

ცქაფ ckar ცქაფი, ცქვიტი, მარდი, ჩაუქი *шустрый, резвый, проворный lively, rapid*. მარწ ბედწ ცქაფ მოყ და ე ვან ტადსი, წშადრქწ დინი წა აჰ ჰანან – როგორი მარდია ეს ჩვენი ტასო, უცხად მთელი სახლი დაგავა.

ცქაფ ბაჰარ ckab b|ahar გრლმ. prx. trans. ადგილიდან მოწყდომა (მოწყდება) გაგარნდა, ცქაფის მოღება *рвануть с места rush out*.

ცქაფანო ckarajno ზმნს. нареч. adv. ცქვიტად, ჩაუქად, მარდად *шустро, резво, проворно fast, quickly*.

ცქქტად|არ ckēta|dar გრლმ. prx. trans. ჩამოწკენტა (ჩამოწკენტს) *доить по капелькам to milk cow to the final drop*. დეთ დაჰ ლაყრქ სოლო[ჰ], ო ცქქტადბარეს ტარკან ივგან მახიშ დობკდალწ სწ – ფური თითქმის გამიშრა, იმის წკენტისაგან თითების იოგებში ქარები (ჭვლები) ჩამიდვა.

ცხავ ბდ cxav bd ცხავი *решето, грохот riddle*. წა თეგლოჰქე[ჰ], მოფსტ რცაყ ცხაველდა[ჰ] მახით, ვქ ჰაცხუწ (იცხუწ) ხან ჰანგო[ჰ] ხილუგქ – თუ სახლს აკეთებ (აშენებ), მიწა ახლავე ცხავში გაუშვი (გატარე), მერე მაგისი დრო ვილას ექნება; მოფსტ ცხავე[ჰ] ლასითნას – მიწა ცხავში გაგაცრევენე.

ცხონებ **cxoneb** j ცხონება спасение души blessing, wishing eternal rest. მაძმა დადლათერ: „სე დადქ ცხონებ, ცო ბოს აფუშადნო“ – მაძილა იფიცებოდა ხოლმე: „მაძაჩემის ცხონებამ, არა ვტყუიო“.

ცხრილ ბდ **cxril bd** ცხრილი, ცხავი решето (для прочистки пшеницы, ячменя...) riddle. ევ ცხრილევ მაძვი ცო წამლაგქ, ღრატბი წყეგევ შორდალ – ამ ცხრილით პური (ხორბალი) აღარ გაიწმინდება, ნახვრეტები მეტად გაგანივრდა; ცხრილექჷ მაძვი ლესოს – ცხრილში პურს (ხორბალს) ვცხრილავ (ვატარებ).

ცხრილო|დარ **cxrilo|dar** გრდმ. прх. trans. ცხრილვა (ცხრილავს) пропускать через решето to sift. ფსა ცხრილოდბოს, ხკოლუმნადნო ცუ ბეწვეს ქჷქჷბ – ქერს ვცხრილავ, წაფხულისთვის ქუმელი უნდა მოვამზადო უკვე.

ცჷა **cha** 1. ერთი один one (გამოხატავს რიცხვსა და რაოდენობას, ირიბ ბრუნვებში იხმარება ფორმა **вырыжыет** число и количество, в косвенных падежах употребляется форма **expresses** number and quantity, the form is used in indirect cases **ცჷადნი chajni**). ცჷა ტარკ – ერთი თითი; ცჷა ვორ – ერთი ვაშლი; ცჷან, ცჷან ში და – ერთი და ერთი ორია; ივანე ნანახ ცჷა ბადერ და – ივანე დედისერთა შვილია; სტაკოქჷ ცჷა დე ბედქ ცო და – კაცს მხოლოდ ერთი დღე აქვს (სიცოცხლე); კაწკან ბაშ ვოკევ ვაშო ცჷადნი მათექჷ ბითუშრათხო – პატარაობისას სამივე ძმა ერთ ლოგინში ვიწექით. 2. ვილაც, ვინმე; რაღაც, რომელიღაც **кто-то, что-то, какой-то** someone, somebody (იხმარება განუსაზღვრელი ნაცვალსახელის მნიშვნელობით **употребляется в значении неопределённого местоимения** is used with the meaning of indefinite pronoun). ნაყა ცჷა სტაკ ვადბწნას – გზაში ერთი კაცი გავიცანი; ცჷანნ (ცჷანან) ტათებ და სოგო ლუნნი – ერთისთვის (ერთი ვინმესთვის) ფული მაქვს მისაცემი; ცჷანნი ტათებ დადლი სოხ – ერთისა (ერთი ვინმესი) ფული მმართვეს; ცჷანავ აღირ სოგო, მოწქორდითოს ჰოგუენო – ერთმა (ერთმა ვინმემ) მითხრა, თათოს გაშოვნინებო; ცჷადნი სტაკოვ აღწ სოგო, ყე ეცწ ლევ სონადნო – ერთმა კაცმა მითხრა, ცხერის ყიდვა მინდაო; ცჷანგორქ ხაწწ სოწ ის ამბუდ – ერთისგან (ერთი ვინმესგან) გავიგე ევ ამბავი; ცჷადნი დაჰგორქ ხაწწ სოწ ის – ერთი ქალისგან გავიგონე ევ. 3. საერთო **общий** common, shared. ქიქოც ბედ ბალენო ვაჟარ ცჷადნი წენი ბახერ – ძველად გაყრილი ძმები ერთ (საერთო) სახლში ცხოვრობდნენ. 4. მთელი **целый, весь** engl (იხმარება დიდი ღონისძიების, მნიშვნულების, სამზადისისა და ა. შ. აღმნიშვნელად **употребляется для обозна-**

чения большого мероприятия, веселья и т. д. is used to express big events, happiness and preparation). ატესტატი იცნო ე ფეშკრივ, ცჰა ამბუდ მალორ – ატესტატები აუღიათ ამ ბაღლებს და ერთი ამბავი უდგათ. 5. ნეტავი, ერთი хотя бы I wish, if only (გამონატავს ნატვრას, ოცნებას выражает желание, мечту expresses dream / wish). ცჰა ქასტქ თოლდოჭერ მათხოვ ფშელოხ – ნეტავი, ერთი, ჩქარა აჯობოს მზემ სიცივეს. 6. ერთი ამბავი, დიდი ხმაური переполох, шум, гам big noise. big bustling (სახელთან ერთდ вместе с именем together with the nouns). ნუს გელოჟ, ე სქ მეზობლი ცჰან დენი და – რძალი მოჰყავთ და ეს ჩემი მეზობლები ერთ დღეში (ერთ ამბავში) არიან. 7. მოდი (მიდი), ერთი; ერთი давай(-ка) let's son quickly win beat the coldness (გამონატავს თხოვნას, მოწოდებას, მუქარას вырывает просьбу, призыв, угрозу expresses request, appeal, threat). ცჰა „წიფლოვანა“ თოხალ ვადნი! – „წიფლოვანა“ დაგვიკარი, ერთი! დოლაღე, ცჰა, გარმოქ ოწმებალე ვადნი! – მოდი, ერთი, გარმონი გაგვიწელე (დაგვიკარი)! ცჰა ქოკ ოთბებლე განი! – ერთი, ფეხი გაგიდგამს! 8. დაახლოებით приблизительно, около nearly, approximately (სხვა რიცხვით სახელთან ერთად вместе с другим числительным with another numeral). ცჰა იტ ჟელრქ დეწეს ეც – ერთი ათი ცხვარი უნდა ვიყიდო. ცჰა ამბუდ ოთქმარ (ეთქმარ) **ča ambuj otქ|ar (etქ|ar)** გრდმ. прх. trans. ერთი ამბის ატეხა (ჩატეხს) создать большой шум cause a big noise.

ცჰა მენახ **ča menax** ერთი ვინმე один кто-то, некто someone (განუსაზღვრელი ნაცვალსახელი, სხვა ბრუნვებში ენაცვლება ფუძე неопределённое местоимение, в других падежах заменяется основой indefinite pronoun, in other cases it is substituted by the root ჰანახ- **hanax**-). ცჰა მენახ დეცქ ვადრე – ერთი ვილაც მოვიდა ჩვენთან; ცჰან ჰანახხოვ აღწ სოგო ის – ერთმა ვინმემ მითხრა ეგ.

ცჰა ქო ლოშ **ča ko loš** ერთი ხელის მოსმით, ერთბაშად, ერთიანად, ბითუმად всё сразу, оптом, одним махом equally, in bulk. ე მაგ-კაწკადრე ყადრფუნხ ვუხ (უხ) დენოჩქ ცჰა ქო ლოშ? – ამ დიდ-პატარა ყადრფუნებში რას (რამდენს) თხოულობ ბითუმად? ლეფუდგოჩქ ქე ცჰა ქო ლოშ დაჭ დავი – ლეოს ცხვარი ერთიანად დაეხოცა.

შწლოჩქ ცჰა **šilo[h] ča** ორში ერთი; ან ერთი, ან მეორე; ერთ-ერთი один из двух one in two, one or another, one of. შწლოჩქ ცჰა დეწქ ხილწ: ლე მაწრიშ ვაშბიციწ ჰალ ბახარ, ლე მწ ბედაჭ ბალარ – ორში ერთი უნდა იყოს: ან

ტკბილად ერთად ცხოვრება, ან სრულიად გაყრა; შიშო ცანხ ბედქ ცო თოჟყუ ე წვე-დითხ – ორიდან ერთ-ერთის მეტს არ ეყოფა ეს წვენ-ხორცი.

ცჰა ბაქ ბ **cḥa bak b** ერთი პირი, სრული თანხმობა, ერთსულოვნება единство, единодушие complete consent, unanimity. მიჩქე ცჰა ბაქ ცო ბა, ოსი ლე ცრმ თეგლა – სადაც ერთი პირი არაა, იქ არც არაფერი კეთდება.

ცჰა ბაქ ბ|არ **cḥa bak b|ar** გრძმ. прх. trans. პირის შეკვრა (შეკრავენ) объединиться, сговориться единодушно will have complete consent.

ცჰადნი დროჰ **cḥajni droh** – ერთ დროს, გარკვეულ ხანს в одно время once, in certain times. ცჰადნი დროჰ ვაწ ნახ წოგთი დანერ – ერთ დროს ჩვენი ხალხი წოგათაში ცხოვრობდა.

ცჰაბაქ|ბიენრ **cḥabak|b|ienô** ერთსულოვნად შეთანხმებულები, შეკრულები единодушно объединённые solidarily unified.

ცჰავე, ცჰაკვ **cḥavë, cḥakvã** 1. მარტო[დი], მარტოხელა, მხოლოდ ერთი ТОЛЬКО один, одинокий alone, solitary, only one. იცხუდ ნანეგო[ჰ] ტყოც ბანდერ დაჲ? – ცო, ის კნათ ცჰავე ვა – მაგის დედას კიდევ ჰყავს შვილი? – არა, ეგ ბიჭი ერთია (ერთადერთია); ცჰავე სტაკ დაყჩოჰა'ე ყა ბა – მარტო კაცი ჭამაშიც ცოდოა. 2. ზმნს. нареч. adv. მარტო[კა] один alone. ყადნი ჰახ კმადტნახ ცჰავე ლელე – ბებერი ჯიხვი კლდეებზე მარტო დადის; ყანშემა ცჰავე დისარ, თსტუ-ბადრეწი დისარსა ხალა ვუხუკ (უხუკ) ხილ'ულრ – სიბერეში მარტოდ დარჩენა, უცოლშვილოდ დარჩენისთანა ძნელი რაღა იქნება, ნეტავი.

ცჰავოლ **cḥavol** j მარტოობა одиночество solitude. ეხწატყე შარაგრ ვალ'ენრ დემეტრე ცჰავლეს ქატერ – ას ოც წელს მიღწეული დემეტრე მარტოობას [უ]ჩიოდა; ჭიჭრან ფილიპე ჰაკ დეხკინრ, ცჰავოლ დეწინი სტაკ ვეფცრ – ჭიჭა-ანთ ფილიპეზე შუბლშეკრულ, მარტოობის მოყვარულ კაცს ამბობენ.

ცჰათალია **cḥatalia** – ერთხანს, ჯერ в какое-то время, некогда once. ცჰათალია, სანამ უმაღლისი გამოცდი ჩაბარბადგორას, ღუნალ ვარასრ – ერთხანს, სანამ უმაღლესში გამოცდებს ჩავაბარებდი, მწყემსად ვიყავი.

ცჰათხელი **cḥatxeli** ცალპირი, ცალკეცი, ერთწვერი одинарный, в одну прядь (нити...) single (weave). ცჰათხელიჩრ მაშენადნრ ბაწარ მაგოს ცჰათხელიშ ჰარწირ – ცალპირი შალისთვის ბაწარი (შალის ძაფი) მაგომ ცალპირად დაართო.

ცჰაიტ **chait** თერთმეტი одиннадцать eleven. ცჰაიტ ჭუკ და თხე ჩღრეგოჩჰი – თერთმეტი ჭუკი ჰყავს ჩვენს ინდაურს.

ცჰაიტლლჲ **chaitlyč** მეთერთმეტედლი одиннадцатый eleventh. ცჰაიტლლჲჩრ შარეჩჰი ვაშ, დუაჰრელუჩრ კლასი ვიკრასრ – მეთერთმეტე წელში რომ ვიყავი, პირველ კლასში მიმიყვანეს.

ცჰადნჩ **chajn[č]** 1. მსაზღვრელის ფორმაა (გარდა სახელობითის ბრუნვისა) форма определения (кроме именительного падежа) form of qualifier (except of nominative case). 2. ერთ- ცალ- одно- single (რთული ფუძის ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний component part of complex root or word combination). იხ. см. see ცჰა **ča**.

ცჰადნჩ გონმაქ ოთარ (ეთარ) **chajn[č] gonmak otar (etar)** ერთ ჭკუა- ახე დადგომა, ერთსულოვნება согласоваться в мыслях, достигнуть единомыслия, согласия solidarity. ყონოჩრ მარ-თსტუნავ ბუჰი დორ, ჩც მხ ცჰადნ გონმაქ ოთე'ნჲ, ლაზიშა დხჲ – ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი ჩხუბობდა, ეხლა ერთ ჭკუაზე დადგა და კარგად ცხოვრობს.

ცჰადნ- **chajn-** ერთ- одно- one-. პირველი კომპონენტია რთული ფუძისა первый КОМПОНЕНТ СЛОЖНОЙ ОСНОВЫ first component of the complex root. პირველი კომპონენტია რთული ფუძისა. ცჰადნქოკლჲ წიწილ – ცალფეხა წიწილა; ცჰადნოთხილჲ ბჲ – ერთოთახიანი ბინა.

ცჰაჲჩონე **chajčone** კინალამ чуть (ли) не almost, nearly. მაღე მათორ ელიკოსჲ, ცჰაჲჩონე თორნი დოღლაგერ – ჰურს აცხოვდა ელიკო და კინალამ თონეში ჩა- ყირავდა (ჩავარდა).

ცჰადნ|დ|აგრჲ **chajn|d|agrč** ერთნაირები, ერთნაირი შესახედაობისანი схожие, одинаковые resembling, alike. ე მახკარ ცჰადნდაგრენი და – ეს გოგოები ერთ- თნაირი შესახედაობისანი არიან.

ცჰადნბასლჲ **chajnbaslč** ერთი ფერისები одноцветные having the same color. შინგოჰეც ცჰადნბასლიჩრ ფარჩჲ გაჲგახგებწერჩ ჯახკურ – ორივეს ერთფერი ფართლის მუხლსათურები ეკიდა.

ცჰადნბაქეგ **chajnbakev** ზმნს. нареч. adv. ერთი პირით, თანხმობით дружно, единодушно, единогласно in unison, by agreement.

ცჰადნბჰარკლჲ **chajnbwarlč** ცალთვალა одноглазый single-eyed.

ცჰაინგონე **chajngonē** ერთი ჭკუისანი с одинаковыми взглядами having one mind.

ცჰაინდითხო **chajnditxō** ნათესავეები [ერთი ხორცისანი] одной плоти, родственники relatives, kins. ქადაგებულარ ცჰაინი დაღე, ქადგე ბუე ბაე, ოგუფდალა ოგარხ ცჰაინდითხო ალოლა – ქადაგიძეები ერთი მამის, ქადაგის მოღმისანი არიან და ამიტომ მათზე ნათესავეები ითქმის.

ცჰაინნადრათ **chajnnajrat** ზმნს. нареч. adv. ერთნაირად одинаково alike, equally. შინგაც ცჰაინნადრათ ბო მოვ – ორივე ერთნაირად მღერის.

ცჰაინნაყე **chajnnaqī** ერთი გზისანი, თანამგზავრები попутчики, спутники companions. ბაწარხიგომცო სო, ილკო, გიგო ცჰაინნაყე ბარათხოე, ექ მხ ვაშბისხნე ყადსტნათხ – ბაწარხისწყლამდე მე, ილიკო და გიგო თანამგზავრები ვიყავით [და], მეჩე კი ერთმანეთს დავშორდით.

ცჰაინტოტლი **chajntōtlī** 1. ცალხელა однорукий one handed. 2. ერთტოტიანი с одной веткой having one branch.

ცჰაინტენივჰე **chajnpenivh** ერთი მხრით, ერთ (ცალ) მხარეს с одной стороны, в одну сторону one side. ცჰაინტენივჰე ჰაჭე'ნე, საზარელ ლაჰ ბიშურ, ეჩიფენივჰე მხ ბჰარკჩუცოჯახუნე კმატ ბარ – ერთ მხარეს გაიხედა და საზარელი გველი იწვა, სხვა მხარეს კი თვალჩაუწვდენელი კლდე იყო.

ცჰაინქოკლი **chajnkoli** ცალფეხა одноногий one-legged. დემწრიკ: ცჰაინქოკლი ალე – (ზოკო) – გამოცანა: ცალფეხა ბატონი (სოკო).

ცჰაინჩონე[ჰ] **chajncōne[h]** ზმნს. нареч. adv. 1. ერთი ბეწოთი, ერთ ბეწვზე, ლამის чуть-чуть just a bit, nearly. ჰო ცჰაინჩონე[ჰ] თინახ ლაჯივხ ვაჰო – შენ ერთი ბეწოთი მაღალი ხარ თინაზე. 2. კინალამ, თითქმის, ლამის едва (не), чуть было (не), чуть ли не nearly, almost. ცჰაინჩონე[ჰ] ხი მახკლოგრას – კინალამ წყალი დავღვარე; ცჰაინჩონე[ჰ] ახვოგრასო იმერლოვას – კინალამ მომატყუა იმერელმა.

ცჰაინჩუნგო[ჰ] **chajncujngo[h]** ერთ ბეწვზე еле-еле hardly. კოკოჩუჩო ხილო[ჰ] დო ბოჟე'ნე სოგო[ჰ], ლე ეთლიც სო ცური, ცჰაინჩუნგო[ჰ] ვადონას, დაჰ ვაჟხგერასო (ვოჟხგერასო) – ღრმა წყალში ცხენი წამექცა, ან ცურვა მცოდნოდა, ერთ ბეწვზე გადავრჩი, კინალამ დავიხრჩვი.

ცჰაინცარკლე **chajncarklē** – კბილა, ტოლები ровесники having equal age. სო, აბრმე ცჰაინცარკლე ბათხო – მე და აბრამი ტოლები ვართ.

ცჰადნწუთე[ჰ] **chajncute[h]** %მნს. нареч. adv. ერთ წუთში, ერთ წუთს, ახლავე в одну секунду, в [сию] минуту, сейчас in a minute, just now. ცჰადნწუთე[ჰ] ლატა'ელ სო დაცოშ, ექ ას ჰო ლატურ – ერთ წუთს მიშველე რა თიბვისას (თიბვაში) და მერე მე შენ გიშველიდი.

ცჰადნხალწუ **chajnxālñ** ერთი ხნისა, ტოლ-სწორი одного возраста, одного времени having the same age; of equal age. ცჰადნხალწუ ნახე ცჰადნხალწუ ამ-ბუდ დეფცალათე – ერთი ხნის ხალხი ერთნაირ ამბებს ჰყვება ხოლმე.

ცჰადნ-ეჩიო[ჰ] **chajni-qečo[h]** აქა-იქ кое-где, там и сям here and there. ლაგ ცჰადნ-ეჩიო[ჰ] ბედე ცო დატეგე – თოვლი აქა-იქ მეტი აღარ იდო.

ცჰადნჰაჭრე **chajnhac̣rē** 1. (ერთმანეთის) მსგავსები, ერთი შესახედაობისანი похожие (друг на друга) resembling, alike. კატო, ტადნსა ცჰადნჰაჭრე მაჟარ საჟბუ ცო დაგე აღნიჰი – კატოსა და ტასოსავით მსგავსი დები მეტნი აღარ არიან აღვანში. 2. ერთი შეხედულებისანი (მოსაზრებისანი) одного взгляда having the same point of view. ბიძა, წინუსა ოჯუშდალა დანე მაწრიშ, მე დანრენმაქ ცჰადნ ჰაჭრე ნახ და – ბიძა და ბიცოლა იმიტომ ცხოვრობენ ტკბილად, რომ ცხოვრებაზე ერთი შეხედულების ადამიანები არიან.

ცჰაკ **chak** მხოლოდ ერთი только один only one.

ცჰაკ დადნ **chak dajni** მიმლ. прич. particip. მხოლოდ ერთი (შვილის) მყოლი имеющий только одного (ребёнка) having single child. ცჰაკ დარეშე ნახ ჰალო ცო დუგარდო – ერთის (ერთი შვილის) მყოლენი ხალხს არ (ვერ) ამრავლებენ.

ცჰაკეფ, ცჰაკე **chakvā, chakō** %მნს. нареч. adv. მარტო[კა] один[ოкий] alone. სო რე ცჰაკეფ ვა – მე ახლა მარტო[კა] ვარ; ნინოს ცჰაკეოვა'ე ლანეშე გაგოდო ბანდრი – ნინო მარტო[კა]ც კარგად ინახავს შვილებს. sb. см. see ცჰაკე **chavē**.

ცჰანახცჰა[ვე] **chanaxchavē** ერთადერთი, მარტოდმარტო один, одинокий, [один] единственный the only one, lonely. თიშარდალოწო საყდრე[ჰ] ცჰანახცჰა[ვე] ბერ ვახერ – დაძველებულ საყდარში ერთადერთი ბერი ცხოვრობდა; მადრენ შადრე ცჰანახცჰავეწო ბანდრე ცომ თელე მათხე[ჰ] – მარიაშ თავის ერთადერთ შვილს არაფერი უჩრჩევნია ქვეყანაზე.

ცჰანა **chanā** ივ ორშაბათი понедельник Monday. ცჰანა კვირინეს დაწუ – ორშა-ბათი კვირადღეს მოსდევს; ცჰანე[ჰ] ეშე ჰაჟბუ – ორშაბათს ცხვრები დაიძვრებიან; ცჰანე[ჰ]დოლოწ საჟბუ ხა ხილუ სოგო[ჰ] – ორშაბათიდან მეტი დრო მექნება.

ცჰაწლწ დ **chālī** d 1. ერთიანი (ერთისგან შემდგარი) состоящий из одного single room flat. მელოთხილწ ბწ ბა ჰოგო? – ცჰაწლწ. – რამდენოთახიანი ბინა გაქვს? – ერთიანი. 2. „ერთიანი“ (შეთასება) один, «единица» (оценка) a fail mark; a fail grade. ჟაგნრ ცო წამდიჩქჰ, წამდითხოვ წამდოხოწ ცჰაწლწ ხეცბწლათერ – თუ წიგნს არ ისწავლიდნენ, მასწავლებელი მოსწავლეს ერთიანს დაუსვამდა ხოლმე; მელ ფუთლწ ხაკ და ე? – ცჰაწლწ – რამდენფუთიანი ტომარაა ეს? – ერთიანი.

ცჰაწლწ **chanlū** ორშაბათისა понедельник Monday's. ცჰაწლწხო სწოორქჰ ტყოც ცჰანწ და – ორშაბათის სწოორს კვლავ ორშაბათია.

ცჰაწლ, ცჰანლ **chāy, chany** ზმნს. нареч. adv. ვითარებითი ბრუნვის ფორმაა რიცხვითი სახელისა трансформативная форма числительного adverbial case form of the numeral ცჰა **cha**. ლევსწ უდმ ლევვორ ვახინრ, მე ში ცწლ (ცჰანლ) ლწდბა-ლარალრ – ლევსანა ისე ყოფილიყო მთვრალი, რომ ორი ერთად ელანდებოდა თურმე; ილუზიონისტეს ში სტაკ ცჰაწლ ვერწვიერ – ილუზიონისტმა ორი კაცი ერთად (ერთ კაცად) [გადა]ქცია; თალრწ ლევსნეს ბელობიწთხრ, წყე უდშტრ ვარასრ ვახინრ, ში სტაკ ცჰანალ გურ სონადნრ – თალარიანთ ლევსანემ გვაცი-ნა, ერთხელ ისე ვიყავი მთვრალი, ორ კაცს ერთად (ერთ კაცად) ვხედავდიო.

ცჰაწლ **chāy** ზმნს. нареч. adv. ერთად, ერთმანეთის გვერდით, ერთმანეთის თანხლებით, ვისიმე თანამონაწილეობით **сообща, вместе с кем-л. together, collaboration.** ვაწ ვარბი ცჰაწლ დაჟერ ლეკვილწოწჰ – ჩვენი ვირები ერთად ძოვდნენ ლეკოვანში; კნათი ქალქი ცჰაწლ ბწხე – ბიჭები ქალაქში (თბილისში) ერთად ცხოვრობენ.

ცჰაწლ დ|ალარ (ინარ) **chāy d|ayar (ixar)** გრლუგ. **непрх. intrans.** 1. ერთად სვლა აქეთ (ერთად მოდიან) **идти вместе сюда coming together.** 2. შეერთება (წშეერთდება), ერთად მისვლა **соединиться unify, join.** მასთხოვ ვითჩქჰ ბაცბი ჰათეც ცჰაწლ ბალო'ერ, მასთხოვან დაჰწ თებლდორ – მტერი რომ დაეცემოდათ, თუშები მყისვე შეერთდებოდნენ და მტერს სძლევდნენ.

ცჰაწლ დ|აჰარ (ვეჰარ) **chāy d|ahar (qehar)** გრლმ. **прх. trans.** რამდენიმე რამის ერთად მიტანა, შეერთება (წშეერთებს) **соединить (соединять), собрать (собирать) вместе нескольких вещей unify, to bring several things together, to join.** გუნე ვუმ (უნე უმ) დარ თხოგოწჰ, სოგოჰა'ე, ზოლეგოჰა'ე, ცჰაწლ დაჰინთხ, ტყაერ უდსთხა'ე იცნათხ – რაც რამ გვექონდა ჩვენ, მე და ჰავლეს, შევაერთეთ და ოციოდე დედაცხვარი ვიყიდეთ. 2. ერთად (შეთანხმებულად)

წაღება რამისა [П]онести что-л. вместе, сообща to take smth away jointly.
ასწ, კარლოსწ ცჰჰლ ლეცდინათ ჭარბი – მე და კარლომ ერთად ვითევზავეთ.

ცჰჰლ დ|აგ|დ|ადლნრ, დ|აგ|დ|ალინრ **chāy d|aq|d|ajlnô, d|aq|d|alinô**
მიმღ. прич. particip. ერთად გაზრდილები, შეზრდილები **выросшие вместе** grown up together. ივსბჟ, ნიკლჟ, კობლჟ, ალიქსი ცჰჰლ ბანგბალინრ კნათი ბარ – იოსები, ნიკალა, კობალე და ალიქსი ერთად გაზრდილი ბიჭები იყვნენ.

ცჰჰან|შარხუდ **chaj|jn|šarxuj** მრ. მნ. pl. ერთი წლოვანებისანი, თანატოლები **однолетки, ровесники** the same aged. აი, იცხ ცჰჰან|შარხრ ლივას – აი, მაგ ტოლებზე ვამბობ.

ცჰჰა-ში **chaj-ši** ერთი-ორი **один-два** one or two, a couple of. იცხ საქმუნმაქ ცჰჰა-ში დომ დეწეს ჰოგ ალჰ – მაგ საქმეზე ერთი-ორი სიტყვა უნდა გითხრა.

ცჰჰა-შიც **chaj-šiq** ერთი-ორიოდე **около одного-двух** nearly two.

ცჰჰაშილ **chajšiy** ერთიორად **вдвойне** twice as. ჰქ დანოლ ცჰჰაშილ დაჰ დეგოს – შენს სიკეთეს ერთიორად გადავიხდი.

ცჰჰაშილ დ|ახარ **chajšiy d|āxar** გრდმ. прх. trans. ერთიორად გამოყვანა, გაზვიადება რამისა **сильно преувеличи[ва]ть что-л** exagerrate.

ცჰჰაც **chajac** თითო, თითო-თითო **по одному** one by one. ფშელოხ ცჰჰაც ყაჰქ დაქ და – სიცივეში თითო მწარე (არაყი) კარგია; ოშტუქ ქოთნ ბილიკ ბარ, მჟ ცჰჰაც სტაკ ნასტ დაჰ ბადლნათხ – ისეთი ვიწრო ბილიკი იყო, რომ თითო კაცი ძლივს გავედით.

ცჰჰაცჰავექ **chajchavē** 1. მარტოდმარტო **совершенно одинокий, одиноко** all alone. ვუმაყ (უმაყ) შუან დახქ, ცჰჰაცჰავექ ვისქსრ – ყველანი თავისთვის წავიდნენ, მარტოდმარტო დავრჩი. 2. თითო, თითო-თითო, ცალ-ცალკე **по-одному, в одиночку, раздельно** one by one, separately. აგენ ბოტუჰიშ, ცჰჰაცჰავექ მა ლელეთ – ნადირზე თუ მიდიხართ, ცალ-ცალკე არ იართო (ნუ იგლით).

ცჰჰანც **chajac** ზოგიერთი **некоторый** some.

ცჰჰანც, ცჰჰა-ცჰჰანნ **chajac, chaj-chajni** ზოგიერთი, ზოგ-ზოგი **некоторый** some, certain. ცჰჰანც ადმქ ზორადში დაკლ და – ზოგიერთი ადამიანი ძალიან გულადია; ცჰჰანც გოწი დაკლივ, სოხ გოწლივხ მათხე/ჰი ცომენს ლელევიინრ – ზოგი სულელი ფიქრობს, ჰემზე ჭკვიანი ქვეყანაზე აღარავინ დადისო; ცჰჰა-ცჰჰანნ დონვ ლელრევ სტაკ დენიყ ჰალ ლეფსრ – ზოგი ცხენით სიარული

კაცს სრულიად ანჯღრევს; ცჭა-ცჭანც მადვი მაყანას ცო ლექე სტაკონ – ზოგ-ზოგთან პურის ჭამაც არ უნდა კაცს.

ცჭაჯაელ **chaqaey** ერთი სამად *втрое three times more expensive, triple expensive*. ტირნეს შარწ ვეჭ ცჭაჯაელ მადხოლო – ტირინე თავის ღვინოს ერთი-სამად (ძვირად) აფასებს.

ცჭაჯელ **chaqel** ზმნს. нареч. adv. ერთი თალია, რალაც ღროს *в какое-то время in certain times, once*. ცჭაჯელ ვახრენ მაყრ ბადლორას – ერთი თალია, ლოთობას თავი დავანებე.

ცჭას **cha'** ისევე ერთი, კვლავნაც ერთი *опять один again one*. ცჭას ბა სოგო დო-ლასრ გაზწ – ისევე ერთი მყავს დოლა თხა.

ცჭას ცო **cha'co** ერთიც არ... ერთიც ვერ... არც (ვერც) ერთი *ни один не... not one*. ცჭას ჭაშ ცო დექე გიუნდი – ერთი სტუმარიც (არც ერთი სტუმარი) არ მოუვიდა გიოს.

-ცჭანც **-chā'** ნაწ. част. part. გამონატავს დასახელებული ღროის უსათუო სისრულეს *обозначает непременную полноту названного времени expresses inevitable complexity of the mentioned time*. ლაჟმე ცო დანმაკირ თხონე, ხეოცჭანც ჭალო კორტდიქთხო კოლუდე – მთაში ვერ წავედით და მთელი ზაფხული აგვიკლეს კოლოებმა.

ცჭას-ცომ **cha'-cōm** არათერი, სრულიად არათერი, ვერათერი *ничего, совершенно ничего nothing, absolutely nothing*.

ძ

ძაბ ბღ **zab** bd 1. სიმი струна string. ძაბნი ჭაბწ თეგოდო – სიმებს ნაწლავებისგან ამხადებენ. 2. ბუნემენტი, სირმა, სირიფი *позумент, галун galoon*.

ძაბრ ძდ **zabr** jj ძაბრი воронка funnel.

ძაგარ **zagar** 1. უხეში, ხეშეში მატყლი, ბაწარი, ბეწვი *грубая шерсть, нитка, волосинка rough wool*. ბაწარ ძაგარ დარე, ჩხწღრინანდო ცო გამოდგომადლო სოწ – ბაწარი ხეშეში იყო და საწინდელ არ გამომადგა. 2. გაღატ. перен. fig. მკვახე,

უხეში, გულცივი ადამიანი **грубый, хлоднокровный человек** rude, indifferent person. ის ფტუნბრ მარწ ძაგარ მოყ და! – ეგ ქალი რა მკვახეა!

ძაგძაგ: ძაგძაგ დ|ითარ **zagzag: zagzag d|itar** გრდმ. прх. trans. ძაგძაგი (აძაგძაგებს), კანკალი **заставлять дрожать** shivering, trembling. ფშელოვ უდშ ძაგძაგ დითორ სოგრ, მე ცარკ ცარკებ დეთითორ სოგრ – სიცვისგან ისე მაკანკალებდა, რომ კბილს კბილზე მაცემინებდა.

ძაგძაგ დ|არ zagzag d|ar გრდმ. непрх. trans. ძაგძაგი (ძაგძაგებს), კანკალი **дрожать** trembling, shivering. უდშ მიღვოსრ, ძაგძაგ დოს – ისე მცევა, ვკანკალებ.

ძაგძაგადნრ zagzagajnd ზმნს. нареч. adv. ძაგძაგით **дрожая** with trembling. ნშაყიჰქ| თედლი ლათვანორ ძაგძაგადნრ – გარეთ თედლი მდგარიყო ძაგძაგით.

ძალდება|დ|არ (დაძალდება|დ|არ) zadeba|d|ar (daZadeba|d|ar) გრდმ. прх. trans. დაძალება (დაძალდება) **настаивать** compulsion. სამსახურ ხარცდარ ძალდებადო სრ დნდას – სამსახურის გამოცვლას მაძალებს მამა.

ძარბნლქ zarbālē 1. ფესვებიანი **имеющий корни, с корнями** rooted. ძარბნლქირ ხენევ აფსტარლორქ დაყარ ძარბივ ქოროდრ – ფესვებიანი ხე მიწიდან საზრდოს ფესვებით შოულობს. 2. ძირებიანი (ფესვსაცმელი), ლანხებიანი **с подошвами** shoe with soles. ძაძნეს სტამირ ძარბნლქ წული ეცრ – ძაძანემ სქელძირებიანი წალები იყიდა.

ძარბი zarbi მრ. იბ. მნ. სმ. pl. see ძირ **zir**.

ძარკბი zarkbi მრ. იბ. მნ. სმ. pl. see ძირკვ **zirkv**.

ძარლრ ბე zaryō ბჟ ძარლვი **жила, сосуд, сухожилие** vein. ჯაფეგორქდა ტოტნ ძარლვი ხაბექ ისენ – ჯაფისგან ხელებზე ძარლვები დაასხდა (დაებერა) იასეს.

ძარძლორ დე zarzlo იჟ ფლასი, ძველმანი, ნაცვეთი, ნაგლეჯი რამ (ითქმის ტანსაცმელზე) **старье, тряпье** old rag, worn out (clothes). გადასახლებრქ დეცქრო ბუქრაულნ ქნლიგო ძარძლო დაფხურ – გადასახლებიდან დაბრუნებულ ქნლი ბუქურაულს (ქნლი ქალის სახელი) ძველმანები ეცვა.

ძალბა|დ|ალარ zaylba|d|alar გრდმ. непрх. intrans. თვალთმაქცობა (თვალთმაქცობს), ფარისევლობა, თავის მოჩვენება **притворяться** hypocrisy, pretending. ძალბადალარ ცოჰანნ თაჟეჟ – თვალთმაქცობა არავის უხდება.

ძალლუმადრათ zaylumajdrat ზმნს. нареч. adv. ძალლუმადურად, ძალზე ცუდად, არაადამიანურად **бедно, скудно** inhumanly, very badly. ბადრ დარასოჟ, ყო-

ნოლ ძაღლუმადღრათ დიკნას – ობოლი ვიყავი და ახალგაზრდობა ძაღლუმა-
დურად გაგატარე.

ძაგველ დღ **Zaqvel** dd ძახველა калина guelder rose. ძაგველეგოჩქი წვეგქ ოყნი და
კუქლეგოს – ძახველას წითელი მარცვლები აქვს კუნელივით.

ძნღ დ **Zāy** d ძალა, რკინის აწრქჯასპი железный купорос iron vitriol. მწმ წარჭბომ
ძნღ ლეტოდრ – შალის შავად ლებვისას ძალას უმატებენ; ჰერწო ძნღეს ლუწ-
დინათხ – ქვაბი ძალით ავაგსეთ.

ძერ **Ze** იგივეა, რაც то же, что same as. ძე **Ze**. ძეძერ ვა ის? – ბუქრაულოძერ ვა –
რა გვარისაა (რა ჩამომავლობისაა) ეგ? – ბუქურაულების ძეა (ჩამომავალი).

ძე დ **Ze** j ძე, ჩამომავლობა сын, поколение descendants. ამაწ (ამჩრანქ) ძნ ძაჭრ? –
ამოს (ამჩრანის) ძე (ჩამომავლობა) ხარ? ოჯუდ ნანქ ძე ხიტქ, ძავწ – იმის ღე-
დის ძე (ჩამომავლობა) გაწყდა, დაიკარგა (მოისპო); ძე ხიტძალრ, დოვძალრ
(ოჯუდგო) – ჩამომავლობა (ძე) გაუწყდეს, მოესპოს (მას).

ძერ დ **Zēr** jj ძერა коршун black lite. ძერას (ძერეგ) წიწლიწ, ქოთმიწ იტდწლათქ –
ძერა წიწილებსა და ქათმებს იტაცებს ხოლმე; ძერეგოჩქი ბქ ბარ კმატუხ – ძე-
რას ბუდე ჰქონდა კლდეწე.

ძვირობ დ **Zvirob** jj ძვირობა, სიძვირე дороговизна high price. ძვირობწ დაყრინ
წორაძმი ძახ ლეტქ – სიძვირქეებში (სიძვირქეების დროს) საკვებს (ხორბლე-
ულს, სიმინდს...) ფასი ძალიან ემატება.

ძვიროწ **Zvirō** ძვირი дорогой expensive.

ძვირომ **Zviroš** წმწს. неареч. adv. ძვირად дорого in high price. ძვიროწ ვუმ (უმ) ძვი-
რომ მაძხლა – ძვირი რამ ძვირად ფასობს.

ძვირფას **Zvirpas** ძვირფასი дорогой, драгоценный valuable, precious. დანიშნუ-
ლეს ძვირფას ტარდ ჩუქბადიქ ბათაძწ – დანიშნულმა ძვირფასი ბეჭედი აჩუქა
ბათას.

ძივბა|დარ **Zivba|dar** გრდმ. прх. trans. ძივბა (ეძივბს, კითხულობს) спрашивать,
интересоваться searching (looks for). საბღეს ბჭწ ნახწ ამბუდ ძივბადმო – საბღეა
სულ სხვის ამბავს (ამბებს) ეძივბს; ტყოყწ–ტყოყწ ძივბადმო მიხღეს შადრ დეწრქ
ამბუდ – კიდევ და კიდევ ძიულობს მიხეილი თავისი შეყვარებულის ამბავს.

ძივბა|დ|ა **zivba|d|ā** გრძმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის ИНФИНИТИВ ДЯ мацдара an infinitive for the gerund ძივბა|დ|არ **zivba|d|ar**. იესი ძივბადანი ვაჰრ ვეყენრ? – მაგის საძიებლად ხარ მოსული?

ძირ ბდ **zir** bd 1. ძირი, ფესვი корень root. ხე ძირელდაჰი თიტე დადას დიკვე – ხე ძირში მოჭრა მამამ ცულით; წიფლან ძარბი ვერბან ჰარჩე – წიფლების ფესვები ქვეს შემოეხვია. 2. ფესსაცმლის ძირი, ლანხა подошва shoe sole.

ძირკვე დდ **zirḳv** jz ძირკვი, ჯირკვი пеня stub. დალის წა ძარკვიე დეფხლორ ფილბეს – ზამთარში სახლს ჯირკვებით ათობდა ფილიბე.

ძირკო|დ|არ **zirḳo|d|ar** გრძმ. прх. trans. [ამო]ძირკვა ([ამო]ძირკავს), ძირფესვიანად ამოგდება, მოსპობა выкорчёвывать, искоренять rooting out. ვავენანრ აღ-ნობიე მძღრელე ხენბი ძირკოდო ტრაქტორიე – საყანედ აღვენელები მინდვრი-დან ხეებს ძირკავენ ტრაქტორებით.

ძირხ|ვ|ნასურ დდ **zirx|v|na'ō** dd ძირხვენა, ოროვანდი лопух большой, репейник burdock, . ბადრლასუდე ჰალ ახკიჩრ ძირხ|ვ|ნასურ ძარბი დაყნათრათხ – წაწვე-ტეხული ჩხირით ამოთხრილი ძირხვენების ძირებს ვჭამდით ხოლმე.

ძიბ ბდ **zib** bj ძუძუе грудь, молочная железа breast. ფსტეივ ძიბი ლეჭყოდრ – ქალე-ბი ძუძუებს მალავენ.

ძმარ ბდ **zmar** bd ძმარი уксус vinegar. იმერლუნნი დაყრეჰი ძმარეს ცო ლავმაკე – იმერლები საჭმელში ძმარს ვერ ელევიან.

ძმარელე **zmarēlē** ძმრიანი с уксусом, в уксусе acetous. ძმარელე დაყარ ბაყეს ჩამლ და – ძმრიანი საჭმელი მართლა გემრიელია.

ძმისწულ ვბ; დდ **zmiscul** vb; jd ძმისწული племянник, племянница (со стороны брата) nephew, niece. ცჰანნი ძმისწულეს საუბუე ცო ვარ სოგოჰე, ოჰა'ე დაჰ ვა-ლირ – ერთ ძმისწულზე მეტი არ მყავდა და ისიც მოკვდა; ძმისწლიგან, დის-წლიგან ფალი დეფცორ ვაშიგრ – ძმისწულები და დისწულები ზღაპრებს უყვე-ბოდნენ ერთმანეთს.

ძნა დდ **zna** dd ძნა сноп sheaf. ძნაის ცერ ბუდტგეთხ ბალან – ძნას თითქმის ვრჩე-ბით; მიჩხმაც კოლექტივეჰ ძნადში ლათერ – ყველგან კოლექტივის ძნები იდგა.

ძოლ დდ **zol** jz ძვალი кость bone. ფჰარან ძოლი ვასან – ძალს ძვლები გადაუყა-რეს; შუჰ ძოლი ლეჭოდო, ებე მათხოდო, ებე დეკაროდო – დაჰ მალვალანცისრ... –

თქვენი ძვლების კრეფით, ამათი დატირებით, ამათი დათვლით – დავიღალე აკი (არსენ ბერთლანი).

ძოლ-ბილი **ძოლ-bili** j ძვალ-რბილი **кости и мякоть** flesh and bone. თუფხომ ძოლ-ბილი ნიფსმიქ მათეს ქოთმი აჭომ ლაცვიქირ პოვლენ – ცემით ძვალ-რბილი გაუსწორა მათემ ქათმების პარვაში დაჭერილ პავლეს.

ძოლლი **ძოლი** ძვლიანი **с костями, костистый** bony. ძოლლიირ დითხოვ ჩამლწ ვეფ თეგომრ – ძვლიანი ხორციით გემრიელ წვენს ამზადებენ.

ძოლწი **ძოლი** უძვლო[დი] **без костей** boneless. მოტ ძოლწი ბანრ, თური ვუნელეს (უნელეს) ჰალ დეწი ალწ – [რაკი] ენა უძვლოაო, განა ყველაფერს თქმა უნდა?

ძორაჯ **ძორაჯი** აგლებ. *пренебр. by m. f. see* იტყვიან დასაქორწინებელ ვაჟზე **дзорак** (говорять о ещё неженатом парне) is said on a single / unmarried young man.

ძრახო|დ|არ **ძრახო|d|ar** გრღმ. *прх. trans.* ძრახვა (ძრახავს) **осуждать** blame. მოსწ ადმიქ ჰამიფაც ძრახოდო – ცუდ ადამიანს ყველა ძრახავს.

ძროლაყრ **ძროლა** ბუნიკი **наконечник** стрелы arrow tip, point. ძროლაყრ ოლდიენრ წაქ – წვერწამოცმული ისარი.

ძრომა|დ|ალარ **ძრომა|d|alar** გრღუგ. *непрх. intrans.* ძრომიალი (ძრომიალობს) **лазить** wandering about.

ძუ[ვ]¹ **ძუ[v]**¹ ძუ **самка, сука** female animal. ძუ ფჰარავ ლობეფუხე[ჰ] კაწი დიხკერ – ძუ ძალღმა ლობის ძირას ლეკვები დაყარა; ქომო ბჰარწელხ ძუვან დაწურ – მამალი ძვლები ძუებს დასდევდენ.

ძუ[ვ]² **ძუ[v]**² jj ძუა **волосы конского хвоста, конский хвост** horse hair. ფაშტენ ძუე დაჰ ლერკალათე – მოზრდილ კვიცს (2-3 წლამდე) ძუას ჰკრეჭენ ხოლმე; ძუე ქარსნი დეფცალათე – ძუის საბლებს წნავენ ხოლმე; ხილო[ჰ] ძუე[ვ] ხო ბალორ – წყალში ძუის ბეწვი ეგდო.

ძუგძუგანრ **ძუგძუგაინი** ზმნს. *нареч. adv.* ცუნცულით **мелкой рысью** trotting. მუღ თანდიენრ ცოკალ დაღდანორ ძუგძუგანრ – კუდათრეული ძელა მოდიოდა თურმე ცუნცულით.

ძუკნ ბღ **ძუკნ** bd ძუკნა **сука** bitch. ძუკნეგ მოსენ ქოკეხ ცარკ მაღწ – ძუკნამ მოსეს ფეხზე უკბინა.

ძულბა|დ|ალარ **zulba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. შეძულება (შესძულდება) статья, сделаться [воз]ненавиденным hating. სე აგენ ზარმაც სტაკ ძულბალა – ბებია-ჩემს ზარმაცი კაცი ეჯავრება (სძულს).

ძუნა|დ|ალარ **zuna|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. მძუნაობა (მძუნაობს) случаться (о животных) coupling, pairing.

ძუძულ **ძუძულ** jz ძუნძული, ჯანჯალი (ცხენისა) езда трусцой trotting. თელგი ვოტუშ ფიცხრ ძუძლე ვშევგერასრ – თელავში რომ მივდიოდი, ფიცხოს (ცხენის სახელია) ძუნძულმა ლამის მომკლა; კიკალდარეზრ აღნიჭი ძუძულ ეციითენე მიტროს დონეგრ, მაქდარეზრ აღუნანან ძუძულ ჰეციითომ ჰალ თილგერ – ქვემო აღვანში ძუნძული დააწყებინა მიტრომ ცხენს და ზემო აღვანს კინაღამ გასცდა ძუნძულით.

ძურწ ბდ **zurc** bd ძურწა щетинник bristle-grass. ე ბზდრი ძურწილონ ლელრალრ – ეს ბავშვები ძურწებში დადიოდნენ თურმე.

ძუბაკ **zuzak** jd პატარა გოგონა девочка little girl. ძუბკეს ეზო გუკუდ ლაპ-წოდრ – პატარა გოგონა ეზოში თოჯინებს ათამაშებს.

ძუძრაგ **zuzraq** vb ქალახუნა (კაცი, ბიჭი), ქალაბიჭა, გოგოჭყუა маленький сыночек cissy (man, boy), temboy. ძუძრაგ სტაკ ნახლო ცო ვეწე ვანგ – ქალახუნა კაცი ხალხში არ უნდა ერიოს.

წ

-წ -ც ნაწილაკი частица part. -ჯერ, -ხელ раз[a] times. შაწ ვო დეთხ და – ორჯერ სამი ექვსია; ტყაწ ტყა ტყაუნტყ და – ოცჯერ ოცი ოთხასია; მელწ ადონას ჰოგრ, ჩუ მეყანრ! – რამდენჯერ გითხარი, გაჩერდი-მეთქი!.

წა დდ **ca** dd სახლი дом home; house. თხე წინგოჩი ში ბძარკ ბა – ჩვენს სახლს ორი თვალი (ოთახი) აქვს; წენიჭი წანოლ და – სახლში სისუფთავეა; სოსრ ზცგუგ ვუდტყ წინი – სოსო ახლალა მიდის სახლში; წინგომცტ ტყოც ბა ნიყ – სახლამდე კიდევ არის გზა; წა ცო დაჩრ ვაყარგ წენბუდ თეგდითრ – ძმები, რო-

მელთაჲც სახლი არა აქვთ, სახლებს აშენებინებენ; შიოს ცენებგეც ღოფხდითიჲ შარჲ წა – შიომ წლეულსდა გააწყობინა თავისი სახლი.

წაგება|დარ čageba|dar გრდმ. прх. trans. წაგება (წააგებს) проигр[ыв]ать loss. ასა, ადნოსა'ჲ ჯილდუდ დიხკე'ნეთს, ას ადნკუდნ წაგებადინას – მე და ანიკომ სანაძლეო დავდეთ და მე ანიკოსთან წავაგე.

წადლი დღ **čajblī** dd წაბლი каштан chestnut. წიგორეჲჲ წაბლო ხენბი ღედახკე – წინაგორში წაბლის ხეები დგას; გარშ წაბლოს დუწი – ღორები წაბლით გაძლენ.

წადლი ბღ **čajlī** bd წალი (წლინახევრის, ორი წლის დედალი თხა, რომელსაც ჯერ ციკანი არ მოუგია) полупорогодовалая коза female goat not yet kidded. წალოვ კმატუხ დაჯარ დაყორ – წალი კლდეზე ბალახს ჭამდა; წალუდ შირიქი დიქე – წალები შირიქში წაასხეს (წაიყვანეს).

წადნი čajni წმინდა, სუფთა чистый, чистоплотный pure. მადრამ წადნი აღმე და – მარიაში წმინდა (სუფთა) აღამიანია; ანის წაძირ (წანიირ) ქოჯნივ წა აჰ ჰაჯი – ანიმ წმინდა ცოცხით სახლი დაგაუა.

წადრეჲ čajrvē სახელოვანი, სახელიანი именитый, знаменитый, авторитетный famous, well-known. ამლარჲ ნიკო წადრეჲ სტაკ ვარე, ფჰევე ზორადში მადხვორ – ამანთ (ქადაგიძე) ნიკო სახელოვანი კაცი იყო და სოფელი ძალიან ათვისებდა.

წაკწაკ: წაკწაკ დარ čakčak: čakčak |ar გრდმ. прх. trans. წიწინი (წიწინებს), ბეგრი ლაპარაკი წვრილი ხმით НЫТЬ (о человеке) cheeping (of human). მიწ ფსტუმონ კორტუმნი წაკწაკ დარ ხეჲ – ზოგმა დედაკაცმა მოსაბეზრებელი წიწინი იცის.

წალამ ბღ čalam bd წალამი (ვაზის ნასხლავე) ветви, полученные после обрезки винограда vine branches. გოდორ წალამეს ბუწი – გოდორი წალამით აივსო; წალამეგორეჲდაჲჲ ვენკეჲჲ დაჰ ლალილჲ ცო დაგერ – წალამისგან ვენახში გასავლელი აღარ იყო.

წალიკ დღ čalik dd წალიკა водяной перец, горец перечный water pepper. წადლქე წომალ (წომოლ) თეგობრ – წალიკისას წამალს ამზადებენ.

წალტ დღ čalt dd წალდი, ხისტარიანი წვერმოკაუჭებული საკაფი იარაღი старинный удлинённый топорик для обрезания побегов с деревянной ручкой, с изогнутым лезвием и носиком на конце hook bladed axe. ბესოს

წალტვევ ქოკ თიტქ – ბესომ წალდით ფეხი გაიჭრა; ჰულოლჰი ჰამიგჰეც ქორეჰი წალტი დალირ – ტყეში ყველას ხელში წალდები ეჭირა.

წალრ¹ ბდ **čālō¹ bd** წალო (კედელში დატანებული განჯინა ლოგინის შესანახად) *стенной шкаф, ниша для хранения постели cupboard (in the wall to keep bedding)*. წალოლჰი მათიმ დატქ – წალოში ლოგინები აწყვია; წალუდ მოთ ბეხკრ – წალოში ლოგინს ალაგებენ.

წალრ² ბდ **čālō² bd** სიმინდისა და ქერის მოსაშუში მოწყობილობა ქუმლის დასამზადებლად *устройство для поджаривания кукурузы и ячменя для приготовления толокна utensil for frying corn and barley to prepare oatmeal*. მეზობლეს წალრ დროვბადბიქ სრ – მეზობელმა სიმინდისა და ქერის მოსაშუში მოწყობილობა მათხოვა.

წალრ³ **čālō³** ზმნ. нареч. adv. დღეიდან მეშვიდე დღეს *в седьмой день с сегодняшнего on the seventh day from today*. წალრ ჰაში და სოგო დეხინრ – დღეიდან მეშვიდე დღეს სტუმრები მყავს დაპატიჟებული; წალრ ჰულოლ ვახან გექლას – დღეიდან მეშვიდე დღეს ტყეში წასვლას ვაპირებ.

წალრ⁴ **čālō⁴ j** დღეიდან მეშვიდე დღე *седьмой день с сегодняшнего the seventh day from today*. წალრ თხადოლწ ვორწლქ დე და – „წალრ“ დღეიდან მეშვიდე დღეა; წალრ ჩან და ვაგ დატქ – დღეიდან მეშვიდე დღე შორსაა ყანის მოსამკელად.

წამდ|ალარ (წემდ|ალარ) **čam|d|alar (čem|d|alar)** გრლუვ. непрх. intrans. [გა]წმენდა (წაიწმინდება), გასუფთავება [П]ო|чиститься *to clean, to tidy*. ლათლოლჰი აჰრ ვოქე'ნესრ, ნასტ დაჰ წამვადლნას – ტალახში წავიქეცი და ძლივს გავსუფთავდი.

წამდ|არ (წემდ|არ) **čam|d|ar (čem|d|ar)** გრლმ. прх. trans. [გა]წმენდა (წაიწმენდს), გასუფთავება [П]ო|чистить *to clean / tidy*. ივსებეს ჩოტაცრ კალთევ შალთ წამდიერ – იოსებმა ჩოხის კალთით ხანჯალი გაწმინდა; ბაბოს ნეკ წემოდრ – პაპა დანას წმენდს; მამოს წყეგეც ლუგ წემოდოქ, ლუთხუ დაჰ დოხქ – მამიდა მეტისმეტად ბევრს წმენდს და სამოსი გაცვდა.

წამდ|ან (წემდ|ან) **čam|d|ã (čem|d|ã)** გრლმ. прх. trans. ინფინიტივი მასდარისთვის *инфинитив для масдара an infinitive for the gerund* წამდ|არ (წემდ|არ)

ḡam|dar (**ḡem|dar**). მიჭრიტა წამდა ცუდ ლეჲ ჰო? – სარკის გაწმენდა არ გინდა?

წამბა|და|ლარ ḡamba|dalar გრდუჲ. неврх. intrans. 1. რწმენა (სწამს) верить belief. ეგუენ ნაყბისტლობ ცო წამბალა – ამას ამხანაგობა (მეგობრობა) არა სწამს; ოჯარნ დნლ წამბალა – მათ ღმერთი სწამთ. 2. წამება (ეწამება) torture. მოჰ წამბალა ე ადმიე! – როგორ ეწამება ეს ადამიანი!

წამლ|ე|ბა|და|არ ḡaml|e|ba|dar გრდმ. прх. trans. წამლობა (უწამლებს) лечить treatment, cure. ი ბნდრენ დაკრემ წამლ|ე|ბადებალინო, – დიხნას იქმეს – ამ ბავშვს კარგად (გულიანად) უწამლე-მეთქი, – ვთხოვე ექიმს.

წამპალაკ დდ ḡampalax dd მცირე რამ დეტალი ამა თუ იმ საგნისა, იარაღისა, დანადგარისა некая мелкая деталь того или иного предмета, оборудования, станка a little detail of certain subject, tool o equipment. ე წამპალაკ ვუხავ (უხავ) ლეგლა ე აპარატო? – ეს მცირე რამ დეტალი რალა აქვს გამოშვერილი ამ აპარატს?

წამწამ დდ ḡamḡam jj წარბი бровь eyebrow. დაჰგო დარჰ, ლაჰისა წამწამი დატერ – გოგოს შავი, გველებივით წარბები ჰქონდა; კიმო წამწამალდაჰქი ევას ვა თარლენო – კიმო წარბებით ევას ჰგავს.

წანარ|და|არ ḡanar|dar გრდმ. прх. trans. გასუფთავება (გასასუფთავებს), დაწმენდა, გაწმენდა очищать, [o]чистить to clean, to clear. ათხ კოროგ რუქ ხი წანარდნლათერ – ჩვენ ნახშირით რუს წყალს ვასუფთავებდით ხოლმე.

წანახედ, წანაცედ დდ ḡanaxed, ḡanaqed jj წანახედი, წანახდენი (საქონლის მიერ გაფუჭებული ნათესი) испорченный скотом посев damaged, spoiled (spoiled crop land by the cattle). წანახდეგო ჰაჰუმ ტეოჲ დუნ ტათებ ცო დანაწ ნინუდგოჰქი მეველეს – წანახდენის მიხედვით კიდევ ბევრი ფული არ გამოართვა ნინოს მეველემ; წანახდებ ში თუმა ავითიქ სოგო – წანახდენში ორი თუმანი მაზღვევინეს.

წანდილ ბდ ḡādil bd წანდილი (სარიტუალოდ მოხარშული ხორბალი, რომელიც შეხავებულია თათლით, ქიშიშით, ნიგეზით...) кутья boiled wheat for funeral with honey, raisins and nuts). ეო ჯამ წანდილქ გეხკდიქ ნანას – სამი ჯამი წანდილი მოხარშა დედამ.

წანიშ **čaniš** ზმნ. нареч. adv. სუფთად, წმინდად, ზედმიწევნით чисто, аккуратно clearly, purely, exactly. **ბაგოდრ სე ფსტუნავ** – ბავშვებს სუფთად ინახავს ჩემი ცოლი; **წანიშ კეთერ გერმანულ ტყვეებერქ ვეცქრო ლუდნგლარ ფილპენ** – წმინდად (ზედმიწევნით) იცოდა გერმანული ტყვეობიდან დაბრუნებულმა ლონგიშვილმა ფილიპემ.

წანოლ დ **čanol** jj სიწმინდე, სისუფთავე чистота, опрятность clearness, purity. **ბაცბი წანლეე დუე ჰათხე ლათე კერხ ნახახ** – თუშები სისუფთავით ბევრით წინ დგანან სხვა ხალხზე.

წანოლ ჰეჰქ|მარ čanol heh|jar გრძმ. прх. trans. სისუფთავის დაცვა (დაიცავს) соблюдать чистоту to keep clearness.

წანოლწინა დ **čanolčinā** jj ირგვლივ გამეფებული უსუფთაობა отсутствие чистоты dirt, untidiness spread all around. **მიჩჰე წანოლწინა და, ოსი კეცინი ლაწრე და** – სადაც უსუფთაობაა, იქ გადამდები ავადმყოფობებიცაა.

წაწლ[ე]ბა|დალარ čācl[e]ba|alar გრდუე. непрх. intrans. წანწალი (წანწალებს) бродить wandering around. **შარქმაქან დადიწი ფჰარხ წაწლ[ე]ბალა, თხილოლ მეწე** – ქუჩებში უპატრონო ძაღლები წანწალებენ, სიტუროთხილე უნდა.

წარაკ დ **čaraq** dd იწრო რამ გასავლელი ორ ზღუდეს შორის, ორღობე узкий проход меж двумя оградами narrow path / country road. **შარქშარხ ამბუე დოშ წარკეჰი ნატო დუდტანორ** – თავის თავთან ლაპარაკით ორღობეში ნატო მიდენილიყო; **წარკელარ დგარდგარანო დოჭ ჯოგ მალორ** – ორღობეში თქართქურით ცხენების ჯოგი მოდიოდა.

წარათ დ **čaraq** jj წარათი (პატარა, მოგრძო ტყე) небольшой продолговатый лесок Grove. **წარფილოჰი გალურ ვარშ ხეცე** – წარათებში გარეული ღორები იცის.

წარელხ, წარიშ čarelč, čariš მრ. აბ. мн. см. pl. see წე¹ če¹.

წარიშ čariš მრ. აბ. мн. см. pl. see წე² če².

წარმარ čarmar ზმნ. нареч. adv. წარამარა, უთავბოლო бестолковый again and again. **წარმარ ამბუე დუნინ სტაკ ჰათუე დაჰ ვეწე ატვჭ** – წარამარა მოლაპარაკე კაცი მაშინვე უნდა ხაახუძო.

წარსულ დ **čarsul** j წარსული прошлое past. **თეშლანინ ცო ვა, მოსი წარსულ და ის სტაკგო** – სანდო არაა, ცუდი წარსული აქვს მაგ კაცს.

წარლუნან და **čaryujnā** jj წარლუნა потоп flood. წარლუნანანთ თარღუნო ამანდ ბეჟქ ლამნანხ – წარლუნისმაგვარი ამინდი მოვიდა მთებში.

წარწარანო **čarčarajnō** მჭახე, მყვირალა (ითქმის ფერზე) крикливый, неприятно-резкий (о цвете) bright (colors). დღევანდ ელნეგო წარწარანო წეგე კაბ დაფხურ – დღეობაში ელენეს მჭახე წითელი კაბა ეცვა.

წასტ **čast** სპილენძი медь copper. ბიძის არდაგნელქ წასტქ ბუნგი გეჭორო – ბიძას არდაგნიდან სპილენძის ჭურჭელი მოჰქონდა.

წაუკუქ¹ ბ **čauḱū¹** ხ მწიკვი щепоть, щепотка pinch. შივ წაუკუქ თუხონ ბებლეთ წვენელო – ორიოდე მწიკვი მარილი უყავით რა წვენში; წაკნივ თუხნ ვანტღებალ სონ – მწიკვი მარილი მომაწოდე რა.

წაუკ ბებლარ **čauḱ b|ebyar** გრდმ. прх. trans. ჩქმეტა (ჩუჩქმეტს) шипать, ущипнуть pinch. დარსტქჩო ბანდრენ ჭამლან წაუკუქ ბებლანათე – ფუნხულა ბავშვს ლოყებზე ჩქმეტენ ხოლმე.

წაუკუქ², წოუკუქ დღ **čauḱū², čouḱū** dd მოკლე კუდი короткий хвост, хвостик short tail. ჰარხომ ბანლითჩქა, გაზნქ წოუკუქ ჰონანო, აღო მემცხორივ – ცხვირის დაცემინებისას, თხის კუდი შენაო, იტყვიან ხოლმე მწყემსები; ელრქ წაკნის ლაცდიქ ფეშკრევ – ცხვარი კუდით დაიჭირა ბალღმა; კნათივ წაკადრხ დათანათე – ბიჭები კუდებს წვავენ ხოლმე; მარის წაკნივ ვერ ვეფსითქ სოგო – მარიმ კუდით ქვა მასროლინა.

წაქ დღ **čak** dd ისარი стрела arrow. წაქეს დანჭქე ძროლასუდ თეგდოროათხ – ისარზე რკინის ბუნიკებს ვაკეთებდით; წაქეგოჩქ ქოროთხ ჭად დადლო, ატყ ბაწრეს ებლდანანო, უდსჟეე ში პჟან დანდლქ (დებადლქ), მქ ჩან ლოლო – ისარს თავზე ჭდე აქეს მშვილდის ბაწარზე მოსადებად, იქვე ორი ფრთა უკეთია, რათა შორს წავიდეს.

წალმან და **čaymā** j 1. წალმა პირი лицевая сторона the smooth side (of fabric). წალმან მენუხ და ი საკაბეგო? – წალმა პირი რომელი აქვს ამ საკაბეს? 2. სიკეთიანობა, საქმიანობის აწყობა, დალაგებული ცხოვრება правильный образ жизни well arranged business / life. მოსინო აღმენენ წალმან ცო დეწქ ღირსბადდალან – ბოროტ აღამიანს დალაგებული ცხოვრება არ უნდა ეღირსოს.

წაწალ¹ დღ **čacal¹** dd Penis (Latin) (ბავშვის ენაზე на детском языке on kid's language).

წაწალი² დღ **çaçal**² dd წაწალი, ძველად – სატრფო, რომელთანაც აკრძალული იყო ქორწინება; დობილი, ძმობილი, ნადობი, ნაძმობი, სულიერი მეგობარი цацал, в старину – любимы (-ая), с которым (-ой) запрещалось заключение брака; духовный друг, подруга, побратимец, названный брат tsatsali-sweetheart in old times whom a man / woman was forbidden to marry; sworn sister, sworn brother, spiritual friend.

წაწლობ დ **çaçlob** d წაწლობა, ძველად – გოგოს და ვაჟის ერთად წოლის ჩვეულება, რომლის დროსაც აკრძალული იყო სქესობრივი ურთიერთობა цацал, в старину – обычай, согласно которому вместе спали парень и девушка, но без полового контакта Tsatsloba-the custom in old era when a boy and a girl could lie in one bed but sexual intercourse was forbidden between them. წაწლობა შობილო, ფხეილო, მოკვებილო ხეცერ, ვაძლო ცო ხეცერ – წაწლობა ფშავლებში, ხევსურებში, მოხევეებში იცოდნენ, ჩვენში არ იცოდნენ.

წაწყედა|დ|ალარ (წყედა|დ|ალარ) **çaçqmeda|d|alar** (**çqmeda|d|alar**) გრლუგ. непрх. intrans. წაწყედა (წაწყმდება) погубить себе душу to spoil the soul/spirit.

წაწყედა|დ|არ (წყედა|დ|არ) **çaçqmeda|d|ar** (**çqmeda|d|ar**) გრლმ. прх.trans. წაწყედა (წაწყმდეს) погубить чью-л. душу spoil the spirit. **დაღეს წაწყედადოთხუნო**, ყაფხუდშე მარხნო ჭჷალოშ გაგდოორ – ღმერთი წაგვწყმდესო, მოხუცები მარხვას მაგრად (მტკიცედ) ინახავდნენ.

წახკ დღ **çaxk** dd განაკაწრი, ნაფხაჭნი царапин[к]a scratch. ფხევეგო[ჭ] მარბაქ-ნინმაქ წახკუდ დატერ – ხევსურს სახეზე განაკაწრები ჰქონდა.

წახკ დარ **çaxk dar** გრლმ. прх. trans. გააკაწრა (გაკაწრავს), კეჭნა, დაფხაჭნა [по]царапать scratching. კოტოვ კანჭივ ტოტან წახკ დიერ სო – კატამ კლანჭებით ხელები დამაფხაჭნა; ვაშლაშ ჭამდეს წახკ დინას – პარსეისას ლოყა გავიკაწრე.

წახლ **çābl** წახლა каштанового цвета (лошадь, корова...) chestnut coloured (horse, cow). წახლ დო – წახლა ცხენი.

წახლმ **çāym** 1. ზმნს. нареч. adv. წაღმა, წინ, სწორად вперёд, благополучно, правильно, верно towards, forward, directly. ვაწ საქმუდ აც წახლმ დუდტუ – ჩვენი საქმეები ახლა წაღმა (წინ) მიდის; სტაკოვ წახლმ დეწუ მწ ამბუდ – კაცმა

წაღმა (სწორად) უნდა ილაპარაკოს. 2. მდ. *jj* წაღმა პირი *лицевая сторона opposite side*. ე ჩითუ წაღმ მენუხ და? – ამ ჩითის წაღმა პირი რომელია?

წე¹ მდ. **ce¹** *jj* ცეცხლი *ОГОНЬ fire*. გებაკენეჭი წე აკურ – კერაში ცეცხლი ენთო; ოჯარ ბუდსუ წე აპყარლო ჰარჩი – მათ ლამე ცეცხლი ნაცარში შეახვიეს; წარან მჟაყარ დეწე – ცეცხლს [დ]სანთება უნდა; ტატ-შატე მემცხორი წარიშნ გოგის ღაბახკაღათე – სველი მეცხვარეები ცეცხლქების ირგვლივ სხედან ხოლმე.

წე თაგ|ღარ (თეგ|ღარ) **ce tag|jar (teg|jar)** გრდმ. *prx. trans.* ცეცხლის შეკეთება (წეიუკეთებს) *поддерживать огонь put wood in the fire stove*. წე თაგებათ, წარან დოს ლატდებათ, ცოჭე დაჭ ხადლუ – ცეცხლს შეუკეთეთ, ცეცხლს შემა დაუმატეთ, თორემ ჩაქრება.

წე თოხარ (თეფხარ) **ce toxar (tepxar)** გრდმ. *prx. trans.* ცეცხლის დაკვესება (დააკვესებს) *высекать, высечь огонь to strike fire*.

წე ძალარ **ce j|a'ar** გრდუგ. *непрx. intrans.* ცეცხლში გახვევა (გახვევა), ცეცხლის ავარდნა, ცეცხლის მოღება, ცეცხლის მოკიდება (მოეკიდება) *обнять огнём, загореться to strike / set the fire*. თოფ წომღესს წე ძალ'ე დაყიჩო დასახ – თოფის წამალივით მოეკიდა ცეცხლი ხმელ შეშას.

წე ძაღარ (თელარ) **ce j|a'ar (tel'ar)** გრდმ. *prx. trans.* ცეცხლში გახვევა (გახვევს), ცეცხლის მოკიდება, ცეცხლის წაკიდება *поджечь, предадь огню to wrap in fire, strike / set fire*.

წე ლათარ (ლეთარ) **ce latar (letar)** გრდუგ. *непрx. intrans.* 1. ცეცხლის წაკიდება (წაიკიდება) *загореться, загораться to set the fire*. ბელდურს ივანე სამხეს წე ლადთნ'ერ, ნასტ დაჭნ ხალდინორ – ბელადიანთ ივანეს საბძელს ცეცხლი მოჭკიდებოდა და ძლივს ჩაექროთ; თხაც ცო ხეცე თხონ, თხე ალახ წე ვუხადნო (უხადნო) ლათ – დღესაც არ ვიცით, ჩვენს თივას ცეცხლი რატომ წაეკიდა. 2. გადატ. *перен. fig.* აღელვება (აღელდება), ცეცხლის მოღება (ცეცხლი მოედება), გატეცხლება *разъяриться, рассердиться, разгневаться to become nervous, to get into a rage*.

წე ვეუსითარ (ვასითარ) **ce qepsitar (qasitar)** გრდმ. *prx. trans.* ცეცხლის გაყრევინება (გაიყრევინებს), კვესვა *высекать огонь shake down the fire*.

წე წარადღჩი ღერ კად მადენოლო, წე ცო ვეუსითოგე – კვესი ხომ არ გათუჭდა, ნეტავი, ცეცხლს აღარ აყრევინებს.

წარნ დ|წლარ (თელარ) **čarn d|ǎ'ar (tel'ar)** გრდმ. прх. trans. ცეცხლისთვის მიცემა (ცეცხლს მისცემს), გადაწვა преда[ва]ть огню, выжечь, выжигать be burnt.

წარნ მოტ ბდ **čarī mot** bd ცეცხლის ენა, ალი язык пламени, пламя flame.

წარმაცვა ვაკვირს – ცეცხლის ალმა დამწვა.

წარმაქ დოც|დარ (ჯელარ) **čarmak d|o'd|ar (qelar)** გრდმ. прх. trans. გამწვობა (გამოსწვობს) закалить, закалять огнём to temper, harden.

ქოს-ნიკოს შალთქ დუჭ წარმაქ დოცდიქ – ქოსა-ნიკომ ხანჯლის პირი ცეცხლზე გამოაწვით.

წე|დალენრ **če|j|a'lenô** მიმლ. прич. particip. ცეცხლმოკიდებული, ცეცხლმოკიდებულა! (წყევლაა) Объятый огнём! (проклятие) fired, you fired! ჰო წე დალენრ, დალ ესერქ, წე დადლდალრ ჰოს! – შე ცეცხლმოკიდებულა, დაიკარგე აქედან, ცეცხლი მოგეკიდოს!

წე² დე **če² j|j** სახელი имя name. ჰქ წე ალალ სოგრ – შენი სახელი მითხარი რა! წეი-პუდქერ წე დაშ ბაცავ ვარ – წეიპოიქე (წეიპოშვილი) სახელის მქონე (სახელგანთქმული) თუში იყო.

წე თაგ|დარ (თეგ|დარ) **če tag|j|ar (teg|j|ar)** გრდმ. прх. trans. სახელის მოხვეჭა (სახელს მოიხვეჭს) прославиться gain a name. ბუჭეს დუჯხოვ წე თაგდიქ – იმში ბევრმა სახელი მოიხვეჭა.

წე დალარ (იხარ) **če j|a'ar (ixar)** გრდლუგ. непрх. intrans. სახელის გაგარდნა (სახელი გაუვარდება) прославиться become famous.

წე დაწლარ (თელარ) **če j|ǎ'ar (tel'ar)** გრდმ. прх. trans. სახელის მიცემა (მისცემს) дать имя to give the name.

წე დოლარ (დებლარ) **če j|o'ar (j|ebyar)** გრდმ. прх. trans. სახელის წოდება (უწოდებს), დასახელება; სახელის თქმა назвать, называть (именем); упомянуть, упоминать to call, to give the name. ფსტუფხოვ შადრბ მარახ წე ცო დებლოქ, შადრბ მარ გარგლენოხ მან გენახ წარიშ დეწქ დოლ – დიაცი თავის ქმარს სახელს არ უწოდებს [და], თავისი ქმრის ახლობლებს კი სხვა (გამოცვლილი) სახელები უნდა უწოდოს.

წე დოლ|დალარ (დებლ|დალარ) **če j|o'y|j|alar (j|eby|j|alar)** გრდლუგ. непрх. intrans. სახელის წოდება (ეწოდება, დაერქმევა) наз[ы]ваться to give the name.

ღაზოლი დიქ სტაკოვ, ლე მოსოლ, სტემახეც შარბ წე მეწე მოლდალ – სიკარგე ჩაიდინა კაცმა, თუ სიცუდე, ყველაფერს თავისი სახელი უნდა ეწოდოს.

წე|დალენო **ce|ja'lenô** მიმლ. прич. particip. სახელგანთქმული прославленный, известный famous. შაქრან დათილ დაკლობაჰი წე დალენო ბაცავ ლევეორალო – შანქიანთ დათილი გულადობაში სახელგანთქმული თუში ყოფილიყო.

წე|დაგინო **ce|jaqinô** მიმლ. прич. particip. სახელმობხეჭილი, სახელგანთქმული прославленный famous, well-known. წედაგინო სტაკონ ჰამიფაც პატივ ებლო – სახელგანთქმულ კაცს ყველანი პატივს სცემენ.

წე³ ჭე³ ჰქვია зовут, звать is called, is named. ვუხ (უხ) წე ჰონ, ბადერ? – რა გქვია, შეილო? სოხ ნიკო წე – მე ნიკო მქვია; ვუხ წერ ჰე ვახაშ – რა ერქვა შენს ძმას?

წებო დდ **cebô** dd წებო клей glue. წიწყახ წებუდე ქალაღი ლეთლორ მაკას – ჭუჭრუტანებზე წებოთი ქალაღებს აკრობდა მაკა.

წეგ|დალო **ceg|dalar** გრლუგ. непрх. intrans. გაწითლება (რგაწითლდება) [по]краснеть to become red. სტაბოჰი ჰუნიშ წეგდალო – შემოდგომახე ტყეე-ბი გაწითლდა; ვუხანო (უხანო) წეგვალო რ ვოჰ? – რატომ გაწითლდა ის ვა-ჟიშვილი? რგუდგოჰი ჭამღი წეგდალო – მას ლოყები გაუწითლდა.

წეგ|დაო **ceg|dar** გრღმ. прх. trans. გაწითლება (რგაწითლებს), წითლად შეღებვა [с]делать красным, окрашивать, красить в красный цвет to become red, to dye in red color. ავსბახ გაგნი წეგო (წეგო) – აღდგომას კვერცხებს წითლად ღებავენ; ბუჰი დუანში წეგო წეგბი – მოხხუბრები სისხლმა წითლად შეღება.

წეგე **cegē** წითელი красный red. წიგს წეგე ბადრახ ბაჰო რ ჰათხე – სისხლივით წითელი ბაირაღი მიჰქონდათ წინ; ვად წეგეო ფსტარავ დუყ ღაზიში ებლო – ხვენი წითელი ხარი უღელს კარგად ეწევა.

წეგნა, წეგნა დდ **cegnā, cejgnā** dd ირგვლივ გაშეფებული სიწითლე, წითელი ფერი распространяющаяся вокруг краснота (красный цвет) red color spread around. მათხონ გოგის ღურღე წეგნა ლათერ – მზის ირგვლივ დღიით სიწითლე იღვა; მათ-მათეჰი წეგოორქდაჰი წეგნადში დარ – ადგილ-ადგილ სისხლისაგან სიწითლეჲები იყო.

წეგოლ დ **cegol** j სიწითლე краснота, краснота redness. ვახრიკაც სტაკ მარლო წეგლეე ბეკხეთდიქსო – ლოთი კაცის ცხვირის სიწითლემ გამაოცა (გამაკვირვა).

წეგრქე **ḥegōrē** სისხლიანი, გასისხლიანებული в крови, окровавленный bloody.

მიხრ დენიე წეგრქე ვეცქ ჩუ – მიხრ სრულიად გასისხლიანებული მოვიდა შინ.

წევარ დღ **ḥavar** dd მწევარი борзая greyhound. წევრი აკეს ღამწუ – მწევრები ნადირს დასდევენ; წევრეს ზორადშინ საგ [წიტიტიტი – მწევარზე უკეთესად ირემი დარბის.

წევრ დღ **ḥevr** dd წევრი член (общества) member. მუში გამგეობ წევრანხ ხატღალთ – მუშები გამგეობის წევრებს შეეკითხნენ.

წეთ დღ **ḥet** d სახელი, დიდება, ნამუსი, სინდისი имя, слава name, fame, honour.

ღუჯ ღაკლთ ბაცავ ვარ, მან ჰამახეც ზორან წკიპუძევერჩი ვარქე, წეთა'ქ ოჯუდნ დისქ – ბევრი გულადი თუში იყო, მაგრამ ყველაზე გულადი წკიპოძე (წკიპოშვილი) იყო და სახელიც მას დარჩია.

წეგ[ჩი], წიგ[ჩი], წიგ[ჩი] დღ **ḥejg[ī], ḥīg[ī], ḥig[ī]** dd 1. სისხლი кровь blood. დარღუე მაძრქენ ფხადენანხ წიგ[ჩი] ღათსღიქ – დარღმა მარიაძის ძარღვებში სისხლი გაუშრო; ქუ დავდიქჩოჩქი წეგოქ გაბნი ღათუერ – სადაც ცხვარი დანოცეს, სისხლის გუბეები იდგა. 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილი

составная часть сложных основ или словосочетаний component part of complex root or word combination.

წეგოხ დღავარ ḥegōx d|avar გრღუე. непрх. intrans. სისხლში ამოსვრა (ამოსვრება), სისხლით გასვრა, გასისხლიანება выпачкаться кровью, окровавиться to become / get bloody. ვაშეგო ტოტი წეგოხ ძავარ – ძმას ხელები გაუსისხლიანდა.

წეგოხ დღავინო ḥegōx d|avinō მიმღ. прич. particip. სისხლში ამოსვრილი, გასისხლიანებული окровавленный, в крови to be bloody, to be covered with blood. თურქენ ღესტინო ბაცბი წეგოხ ბავინო იხრალო ჩუ – ნაომარი (ხმალნაქნევი) თუშები გასისხლიანებულეები მიდიოდნენ თურქე შინ.

წეგ[ჩი] (წიგ[ჩი], წიგ[ჩი]) დღავარ (ღასხარ) ḥejg[ī] (ḥīg[ī], ḥig[ī]) d|aqar (d|axar) გრღმ. прх. trans. სისხლის ამოღება (ნამოღებეს), სისხლის გამოღენა, სისხლის გამოშვება, გასისხლიანება выпустить, выпускать кровь, окровавить to remove blood, to become bloody. ბაცბიე აღო, მქ ბშოგ ქექალაშ წიგ[ჩი] დავარ დაქქ დანო – თუშები ამბობენ, რომ გაზათხულზე სისხლის გამოშვება სასარგებლოა.

წიგნი (წიგნი, წიგნი) დ|აჯითარი (დ|ახითარი) **čig[ɪ]** (čig[ɪ], čig[ɪ]) **d|aqitar** (d|axitar) გრძმ. prx. trans. 1. სისხლის დაღენა (დაღენს) *окровавить to make someone bleed*. შაქროს ჰეტუნ ბუნოვ წიგნი დაჯითი – შაქრომ ჰეტოს მუშტით სისხლი ადინა. 2. სისხლის დაღენინება (დაღენინებს) *заставить окровавить to make someone bleed*. მიხუნნი ქორთო ლაწირე, შადრ ნანეგო შოშრევე წიგნი დაჯითი – მიხოს თავი სტკიოდა და თავის დედას შაშრით სისხლი დააღენინა.

წეგნი (წიგნი, წიგნი) ეცარი (ევდარი) **čejg[ɪ]** (čig[ɪ], čig[ɪ]) **ecar** (ev|dar) გრძმ. prx. trans. 1. სისხლის აღება სამედიცინო მიზნით (დაღებებს, აღებებს) *взять, брать кровь в медицинских целях to sample blood for medical purposes*. 2. სისხლის აღება შურისძიების მიზნით (დაღებებს, აღებებს) *взять, брать кровь в целях мести to take revenge on somebody*.

წეგნი (წიგნი, წიგნი) მახკდიტარი (მეხკდიტარი) **čejg[ɪ]** (čig[ɪ], čig[ɪ]) **maxk|d|itar** (mexk|d|itar) გრძმ. prx. trans. სისხლის დაღვრევენება (დაღვრევენებს) *заставить пролить кровь shed one's blood*.

წეგნი (წიგნი, წიგნი) ჰაბარი (ჰებარი) **čejg[ɪ]** (čig[ɪ], čig[ɪ]) **ħabar** (ħebar) გრლუვ. neprx. intrans. სისხლის აჩქარება (დაჩქარდება), სისხლის აჩქეფება, სისხლის მოწოლა *speed up the blood, rush the blood*. ადელბადმალონ წიგნი ჰაბარ სო – ადელვებულს სისხლი მომაწვა.

წენრენი, წინრენი **čejnreni, činreni** მრ. მნ. pl. სახლეულნი, შინაურები, ოჯახის წევრები, სახლობა *домашние, члены семьи, семейство kinsman, household*.

წენრეხუმნი (წინრეხუმნი) ბუჰეს კნათ ვშეგრე ამბუდ ლარკ ცო მახენა – შინაურებს ომში ბიჭის დაღუპვის ამბისთვის ყური არ მოუკრავთ. შლრ. cp. comp. წა ჟა.

წეკო დ **čekô** d წეკო, თამბაქო *махорка, табак tobacco*. თედლიგოწი წეკუგორქდაწი მაჭ და კაპრშადონო – თედლის წეკოსგან ულვაში აქვს გაყვითლებული; ფხევა ფსტეივ წეკო ებწო – ხეესურთ დიაცები წეკოს ეწევიან.

წელტი დ **čelṭi** d მრ. მნ. pl. ახალი წელი, ახალი წლის დღესასწაულები *Новый год, новогодние праздники New Year, New Year Holidays*. წელტახ ვაშბინ ჰაშელ იხლათე – ახალ წელს ერთმანეთთან სტუმრად დადიან ხოლმე; წელტინანო ვარშ დარსტოდო – ახალი წლისთვის ღორებს ასუქებენ.

წენბუდ, წემნუდ **čenbuḷ, čimnuḷ** მრ. იბ. მნ. cm. pl. see წა ჟა.

წებო დ **čëgô** d წებო зелёная скорлупа ореха walnut outer rind. წებო ბჟარკას დიფლი – წებო თვალებს წვავს (თვალეში ძვრება); წებოვ ტოტი დავდიქ სქ – წებომ ხელები გაძიფუჭა; წებოვ ტოტი დავდინას – წებოში ხელები გავისვარე.

წერადარ (დაწერადარ) **čera|dar** (**dačera|dar**) გრძ. прх. trans. წერა (დაწერს) [на]писать writing. მეღელეუ წერადებ, მოვ მაძც ცო დაწერადობ-მაკე ჰო – რამდენიც გინდა წერე, სიმღერას (ლექსს) მაინც ვერ დაწერ.

წერაქ დდ **čerak** dd წერაქვი кирка pickaxe. თიშ გალვჭ დოხაქ ლევნეს წერაქ დებქ სოხ – ძველი გაღაგნის დასანგრევად ლევანმა წერაქვი მთხოვა.

წეს ბდ **čes** bd წესი, ჩვეულება, წესრიგი обычай, нрав, порядок, правило custom, order. ბაცბიგოჩქ წესულ და: მაცმე სტაკ ჟეგო ღო, უვ დენიქქ წენიქქ ქოჯო ცო ჰეგო – თუშებს წესად აქვთ: როცა კაცი (მამრი) ცხვარში წავა, იმ დღეს სახლში ცოცხს არ გვიან; დიწონ, დაღიწონ შარქ წეს ბეწქ ბობალქ – ცოცხალსაც და მიცვალებულსაც თავისი წესი უნდა ექნას (შეუსრულდეს). *nb. см. see გელ qel.*

წეს-ბოს ბდ **čes-bos** bd ზერელე წესი неполный порядок superficial order. ფჰორქ წეს-ბოს ბება'ელეთ, ჩუ დიფშლეთ ვად, ჰიდნო დავქ – ვახშმის ზერელე წესი ჰქენით და დავწვეთ, გვიანილაა.

წესრიგ დ **česrig** j წესრიგი порядок order. წესრიგ მიხმაც ღაზქ და – წესრიგი ყველგან კარგია.

წეწადარ (დაწეწადარ) **čeča|dar** (**dačeča|dar**) გრძ. прх. trans. [გა]წეწა (დაწეწს), დაწეწა [по]трепать to card. მახკარ კეჭ წეწადდოშ მალდალირ – გოგოები მატყლის წეწვით დაიღალნენ.

წეწარადღჩი დ **čečarajlči** j მრ. мн. pl. კვესი [ცეცხლ-ცეცხლები] огниво sparking flint. წეწარადღჩე წე აკოდო – კვესით ცეცხლს ანთებენ.

წველ დდ **čvël** jj მაწონი (უბირატესად ცხვრის რძისაგან) мацони, простокваша (преимущественно из овечьего молока) yogurt (made from sheep milk). ღუ-დახლოურ წველებქ ცომ დისქგქ – წელანდელი ცხვრის მაწონისა აღარაფერი დარჩა; წველევ (წველას) ოთრეგო სა დერწდითიქ – ცხვრის მაწონმა ოთარს სული მოაბრუნებინა.

წიბ[რ] ვბ **čib[ô]** vb წმინდანი святой, святая saint / holy person.

წიბუფ ჩუა დ **čibuŋ čuā** j წმინდანის ბინა обитель святого house of the saint.

წიბრუდ ბ ციბრუი ბ მრ. მნ. pl. წმინდანები, ხატები святые saints, icons. წიბრუდ ვად
დაცოდო, ვაიხ ზრუნალა – წმინდანები ჩვენ გვიცავენ, ჩვენზე ზრუნავენ.

წივ: წივ დარ ცივ: ცივ დარ გრდმ. прх. trans. წივილი (წივის) визжать, пронзительно
кричать yelling. მაშინვე წივ დარეს ლარკი ძუღერ სქ – ორთქლმავლის წივი-
ლისაგან ყურები მიწიოდა; წივ დომ მაქრენა არწივ დალდანორ – წივილით ზე-
მოდან (მალლიდან) არწივი მოჰქროდა თურმე.

წივკება|დარ (დაწივკება|დარ) ცივკება|დარ (დაცივკება|დარ) გრდმ. прх. trans.
[და]წიოკება ([და]აწიოკებს) всполошить, взбудоражить, встревожить,
напугать getting into a panic. ქუდრცნე ქოთმი წივკებადო სოგო ბუსუ-ბუსუ
– დედოფალა ქათმებს მიწიოკებს ღამღამობით.

წიკ ძმ **ციკ** jj წივი, კანჭი голень shin. სტამწ წიკი – სქელი წივიები; **არწიჩრ**
წიკან ნიკ ლაჭბინას ალექსინ – შიშველ წივიებზე ჭინჭარი მივადე ალექსის.

წიკმაკრ ციკმაკო წიკომაკო, წვრილ-წვრილი, პატარ-პატარა утварь, всякая
домашняя мелочь trifles. ძაჯუძირ სქქმონ ცერ ძაძონას, წიკმაკუდ ძისქქ სო
– დიდ სქქმებს მოვრჩი, წიკომაკოლა დამრჩა.

წიკწიკ დარ ციკციკ დარ გრდმ. прх.trans. წიკწიკი (საათისა) (წიკწიკებს) тикать,
постукивать (о звуке часового механизма) ticking (of clock). ი სწთევ ვუწ (უწ)
ლაჯიჩრ აშარვ დო წიკწიკ! – ეს საათი ასე მაღალ ხმაზე რატომ წიკწიკებს!

წინი ცინი ახალი новый, свежий new. საბლარ წიჩრ ნაქტრეჰქი ქე ოთდიქ – საბანთ
ახალ ბინაში ცხვარი დააყენეს; წინი შო იანვარეჰქი ეთქ – ახალი წელი იანვარ-
ში დგება; წინი თიშჩონ დეწქ თელწ – ახალი ძველს უნდა სჯობდეს.

წინრ დდ ცინო dd შიშაქი полуторогодовалая самка-овца yearling ewe. წი-
ნუდგოწქი ფილწ ბათრ ვა თხოგოწქი – შიშაქებთან ფილიანთ ბათო გვყავს.

წინარ|დ|ალარ ცინარ|დ|ალარ გრდუვ. непрх. intrans. გაახლება ([გა]ახლდება)
обновиться, обновляться renew. მელქ ძაჭონ შარწ ვალინრ დნდ დაკინორ,
ოჯუმფლქ დოკ წინარლარ – რამდენიც გოგონას თავისი მკვდარი მამა აგონ-
დებოდა, იმდენი მწუხარება (გული) უახლდებოდა.

წინარ|დ|არ ცინარ|დ|არ გრდმ. прх. trans. გაახლება ([გა]ახლებს) обновлять,
обновить renew. წინუსეს დოხენრ მათიშ წინარდიქ – პატარძალმა დახეული
ლოგინები გაახლა.

წინარღ|ღ|ა **çinar|d|ã** გრდმ. прх. trans. ინტენიტივია მასდარისტვის инфинитив для мадара an infinitive for the gerund **წინარღ|არ** **çinar|d|ar**. ჰაშინ სუფრ წინარღა ხაჭაპური დათოს – სტუმრებისთვის სუფრის გასაახლებლად ხაჭაპურებს ვაცხობ.

წინა მდ **çinā** jj სიახლე, ახალი (უცხო) გარემო новизна novelty, new (strange) environment. გუფი ღუფრქ ქალიქი ვეცხე[ჰ] წინაფ ბჟარქი ყარწიქ – გოგი პირველად ქალაქში რომ ჩამოვიდა, სიახლემ თვალეხი აუჭრელა; წინაფი დახუფ, მოჰ ატინრ დადალქ (ღედალქ) ე დაღმასფალინრ ფეშეკარ – ახალი გარემო რომაა, როგორ ჩუჰად ზის ეს ღმერთგამწყრალი ბალღი.

წინიშ **çiniš** ზმნს. нареч. adv. ახლად, ხელახლა вновь, заново anew, again. ერმალრ წინიში მაჰ დაღენრ კნათ ვარ – ერმალო ახლად უღვაშამოსული ბიჭი იყო; წინიში ღიქრ ჩუხონ შურ დეწქ – ახლადშობილ ბატკანს რქე უნდა; ბაგრატ ბიძის წინიშ წა ოთღიერ – ბაგრატ ბიძამ სახლი ახლად დაღა.

წინიჭ **çinič** მთლად ახალი совершенно новый completely new. მართას წინიჭ ნაბად ჩუქბადბიე გაბრუნრ – მართამ მთლად ახალი ნაბადი აჩუქა გაბოს.

წინი-წინი **çinī-çinī** ახალ-ახალი свежий, новейший braking (news). ღაზქ წინი-წინი ამბუფ ინრ შირქილქ – კარგი ახალ-ახალი ამბეხი მოღის შირაქიღან; წინი-წინიჩრ ამბუფგრ ღარქ ღეფოშ დაფალქ (ღეფალქ) ზურაბქ – ახალ-ახალი ამბეხის მოსქენით ზის ზურაბი.

წინუს მდ **çinus** jd პატარძალი, რძალი невест[к]а bride.

წიგორა მდ **çigorā** jj წინაგორი, პირველი აღმართი მთისკენ მიმავალ გზაზე და ბოლო დაღმართი ბარში დაშეებისას первый подъём по горной дороге the first upward slope towards the mountain road and the last downward slope whendescending in the valley. ღაშმუ ღოტუმ წიგორე ღონმაქრქ აჰ დიფსუ ვომაყ (-ომაყ) – მთაში წასვლისას წინაგორში ცხენებიღან ჩამოღის ყველა; ათხა ღაშმრენა დაღოშა წიგორე ყაბუფ ბაყერა – როცა მთიღან მოვღიოღით, წინაგორში ძროხეხი მოვღნენ (ხალხური).

წიკალ მდ **çikal** jj მცირე რამ ნაწილი ამა თუ იმ მწებგარქ მასისა некая малая часть той или иной вязкой массы a little part of certain adhesive mass.

წიკი **čiki** j მრ. მნ. pl. წიხლები (პირუტყვისა) брыканье (животного) kick (of the cattle). ე ათავ ზორადში წიკი ლესტოდო სო, დო! – ეს ძროხა ძალიან მიქნევს წიხლებს, ქა! შდრ. ср. comp. მარდ **mard**.

წიწალ დე **čičal** jj 1. წყლის უმცირესი წვეთი რამ, წინწკალი *малейшая капелька* воды raindrop. ყარო წიწლი გიყრ სო – წვიმის წინწკლები მხვდება. 2. ნაპერწკალი *искра* sparkle. წარავ გოგის წიწლი გეფსო – ცეცხლი ირგვლივ ნაპერწკლებს ისროდა.

წიწალ ხილარ, წიწალსა ეც|დ|ალარ **čičal xil'ar, čičalsā ec|d|alar** გრღუგ. *непрх. intrans. მოკურცხვლა (მოკურცხლავს) бежать со всех ног scamper*. ესოხ წიწალ ხილ'ენე, იასონე ჩავ ტყუმა ვითერ – ესომ მოკურცხლა და იასონი დიდად შორს მოიტოვა.

-წი -čī უ...ელი; უ...ელო; უ...ოლი; უ...ად *без, не- without, not* (უქონლობის აღმნიშვნელი სუფიქსი, სახელისა და ზმნის ფუძეებიდან აწარმოებს ზედსართავსა და ზმნისართს *суффикс, обозначающий отрицание, отсутствие чего-либо, образует прилагательное и наречие от именных и глагольных основ suffix denoting absence of something, it produces adjectives and adverb from the roots of nouns and verbs*). მათხწი – უმხეოლი. ცარკიწი – უკბილებოლი; წარწი – უსახელოლი / უცეცხლოლი; დახკიწი – უღრუბლოლი; ჰადჰწი – უსუნოლი; რაზწი – ურაზოლი; ნიფსრეწი – უტოლოლი, უსწოროლი; ბეხკწი – უბრალოლი, უდანაშაულოლი; შუწი – უთქვენოლი; ოჯარწი – უიძათოლი; დავწი – უნახავი, უნახავად; ათწი – დაუნაყავი, დაუნაყავად; ქოლაჰწი – ხელუხლებელი, ხელუხლებლად; მაყ ბალწი – თავგაუნებელი, თავგაუნებლად; დიფწი – დაუთესავი, დაუთესავად; ქჰექდალწი – გაუმზადებელი, გაუმზადებლად; კეჰდაწი – აუდუღარი, აუდუღებლად; შემოწმადწი – შეუმოწმებელი, შეუმოწმებლად; ხიტწი – გაუწყვეტელი, გაუწყვეტლად, განუწყვეტლად; არლწი – გაულეწავი, გაულეწავად; ხალწი – ჩაუქრობელი, ჩაუქრობლად; ყასტწი – მოუშორებელი, მოუშორებლად; დაკარდაწი – დაუთვლელი, დაუთვლელად; ბუჰბაწი – უომარი, უომრად, უჩხუბარი, უჩხუბრად; გამოძივბადაწი – გამოუძიებელი, გამოუძიებლად; დაბეჰდადაწი – დაუბეჰდავი, დაუბეჰდავად; ჯორდაწი – ჯვარდაუწერელი, ჯვარდაუწერლად; დოხდაწი – დაუნგრეველი, დაუნგრეველად.

წიპ დღ **çip** dd ძვ. იხ. уст. см. old see ხიჭკალ **xīkał**. ფეშკრი დითხორეჩო წიპანს დუწი – ბაღლები ხორციანი ხინკლებით გაძღნენ; ფსარე ნახხორეწ წიპი დინათხ – გუშინ ყველიანი ხინკლები გავაკეთეთ.

წიპწ დღ **çipç** dd წიპწა косточка (виноградная) grape stone. ე ქანზეწ ოყ წიპწანს ბა ბუწინო – ეს ყურძნის მარცვალი წიპწებითაა სავსე.

წირო, წირვ დღ **çirô, çirv** jj წირვა обедня liturgy, mass. წირო ძალლომცეწ საყდრეწ ქოკიმაქ ლაძონას – წირვის გამოსვლამდე ეკლესიაში ფეხზე ვიდექი.

წირა|დარ, წირო|დარ **çira|dar, çiro|dar** გრღმ. прх. trans. 1. წირვა (წირავს), წირვის ჩატარება проводить обедню liturgy, mass. ფხეე მოძღრეე აღნირეჩო საყდრეწ ქიწირადო – ხეესური ძღვდელო აღვანის საყდარში წირავდა; წირადოშ დივკნეს ლოცუე ხეტო – წირვისას დიაკვანი ლოცვებს კითხულობს. 2. შეწირვა (წმესწირავს) приносить, принести в жертву sacrifice. ცხენ წმიდ-გიორგინ დეთ შეწიროდბინათხ – წელს წმიდა გიორგის ძროხა შეეწირეთ.

წიფელ დღ **çipel** dd წიფელი, წიფელა бук beech tree. წიფლქ ჰუწ – წიფლის ტყე; წიფლეს წიფელ ვაძწუ – წიფელს წიფელი ასხია.

წიფლერნან დღ **çiplernā** jj წიფლიანი букный лес covered in beech trees. წიფლორელ|დარწ წიფლერნან ძა – წინაგორაში წიფლიანია.

წიწაკ დღ **çicaq** dd წიწაკა перец pepper. წიწკეე ჭოჭ ყაჭბიქ სუწ – წიწაკამ პირი გამიმწარა; ბაჯჩ წიწკანს ბარ ბუწინო – ბაღჩა წიწაკელებით იყო სავსე.

წიწაყ დღ **çicaq** dd ჭუჭრუტანა дырочка, щель hole, chink, crack. წიწყელდაწ ჩუ ჰაძჭრას – ჭუჭრუტანიდან შევიხედე (ჩავიხედე).

წიწბარაყ დღ **çičbajra'ô** dd მოლალური, ბიჭო-გოგია иволга oriole. თხე წიწბერაყუწ მოვ ბარ თხა ტყოვ ლარკანს ლათ სოწ – ჩვენი მოლალურის გალობა წმღერაწ დღესაც ყურებში მიდგას. შღრ. ср. comp. გოგ-ბიჭაყ გოგ-biča'ô.

წიწილ დღ **çiçil** dd წიწილა цыплёнок chick. ბაბლეგო წიწლი დავიწ – ბაბალეს წიწილები დავხოცა (დაეკარგა).

წიწკნა|დარწ **çična|dalar** გრღუე. непрх. intrans. წიწკნა (იწიწკნება) есть неохотно nibble, picking. მაცლომცეწ წიწკნალაწ ქი, მოჭე ველ ბა ჰალ დავალქის ვალუენი – როდემდის იწიწკნები, წესისამებრ ჭამე რა ევ საჭმელი!

წიწკნა|დ|არ **čična|dar** გრძ. prx. trans. წიწკნა (წიწკნის) есть неохотно nibble, picking. ვაჩ ბალინო დეთ ჰალრივ კად წიწკნადბორალო? – ჩვენს მკვლარ ფურს, ნეტავ, ყორნები თუ წიწკნიდნენ?

წიწკნაყრ ბდ; დდ **čična'ô** bd; dd წიწკანა синица titmouse. წიწკნაყრდგოჩქი პშანი თეტირ კობლეს – წიწკანას ფრთები დაატრა კობალემ; წიწკნაყოს ბენეჩქი გაგნი მიხკქ – წიწკანამ ბუდეში კვერცხები დადო.

წიწმატ დდ **čičmat** dd ob. cm. see წიწმოტ **čičmot**.

წიწმოტ დდ **čičmot** dd წიწმატი кресс-салат watercress. წიწმოტეს ტარხუთ თელე სო – წიწმატს ტარხუნა მირჩვენია; წიწმოტეე მოტ ბაკობო – წიწმატი ენას წვაეს.

წიხ **čix** ზმნს. нареч. adv. სათითოოდ|დ| каждому по одному separately, individually. ბნდრინ წიხ ჩურჩხლასო ბადუნას – ბავშვებს სათითოოდ|დ| ჩურჩხელა მივეცი.

წკავილ დდ **čkavil** jj წკავილი резкий крик yelping. ჩანრქ დლოხო წკავლეე ლარკი ყურმოგერ მიხუთ – შორიდან მომავალმა წკავილმა კინალამ ყურები დაუყრუა მიხოს.

წკარ: წკარ დ|არ **čkar: čkar d|ar** გრძ. prx. trans. წკარუნი (წკარუნებს) звенеть (о металле, стекле) tinkling. ჰერწნის ლე სტაქნეს ღაბიკ ბიშბიჩეჩქი წკარ დწლათე – ქვაბს ან ჭიქას კოვნი რომ დაარტყა, წკარუნებს ხოლმე.

წკარწკარ: წკარწკარ დ|ითარ **čkarčkar: čkarčkar d|itar** გრძ. prx. trans. წკარწკარის გაღებინება (აწკარუნებს), ჟლარუნი заставить звенеть jingling.

წკარწკარ დ|ითოშ **čkarčkar d|itoš** ზმნს. нареч. adv. წკარუნით звеня, позванивая with tinkling.

წკეპლ ბდ **čkepl** bd წკეპლა прут, тонкая ветка cane, stick. ვაშბის ახკინო წკეპლი – ერთად შეკრული წკეპლები; ნინოს ტუკუენი წიკინმაქდაჩქი წკეპლ ბეთ – ნინომ ტუკოს წვივებზე წკეპლა ურტყა; ნანას შარბ ბადერ წკეპლებ დაგ – დედამ თავისი ბავშვი გაწკეპლა.

წკირ ბდ **čkir** bd წკირი сухая веточка splinter / sliver. წკირეს წე ლათ – წკირს ცეცხლი მოეკიდა; ჰალო მშაყანადნო ვე წკირი (წკირელხ) თიხკქ აგოს – [დ]ასანთებად ცეცხლში წკირები შეუკეთა ბებომ.

წკუნა|დ|ალარ **çkuna|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. წკმუტუნი (წკმუტუნებს) визжать whimpering. წარკეჭი დაჭკასინო კაწი ყახეთლადში წკუნალარ – ორლობეში გადაყრილი ლეკვეები საცოდავად წკმუტუნებდნენ.

წმიდგიურგე გ **çmidgiujrgî** v წმიდა გიორგი Святой Георгий St. George. წმიდგიორგიგო თეყეს, ვოჭ გონე ვერწვებაღ სო ბუჭენინანო – წმიდა გიორგის ვევედრები, ვაყი სალად დამიბრუნე ომიდან-მეთქი.

წნილ ბდ **çnil** bd მწნილი соленье, маринад pickles, marinade. წნილევ დოკ ლახითიქ საბეგო – მწნილმა გული გაუკეთა (მონახინა) საბას; ევას კიტრუდ მოხკო წნილელ – ევამ კიტრების ხადო მწნილად; წნილელანო ბაზრელქ ჰაპტო კომბოსტო ბეყნას – სამწნილელ ბაზრიდან ქორთუა კომბოსტო მოვიტანე.

წნორ დდ **çnor** dd წნორი ива white willow. წნორჭ ტოტნის ხეგომცო ჩუ ვახურ – წნორების ტოტები წყლამდე (მდინარემდე) სწვდებოდნენ; წნორმაქ (წნორენმაქ) ვაჯადრხ ღადახკერ (ღელახკერ) – წნორზე მტრედები ისხდნენ.

წოდ ბდ **çod** bd 1. მწვადი, ხორცი (უმთავრესად, სამწვადე) мясо (на шашлык) roasted meat, barbeque. შაჭმურეს შველქ წოდი ოხკო – შამფურზე შველის მწვადები ააგეს; წოდი ლე დათოთ ვად? – მწვადები ხომ არ შვეწვათ? წოდენ ჰაში დინხას – მწვადზე სტუმრები დავპატიყე; დურბინო წოდ დუხანე ვაგლა – დამარილებული მწვადი დიდხანს ინახება. 2. ვაღტ. перен. fig. გვარი, ჯიში, ჯილაგი, სისხლი род (человеческий), родство, кровь breed, breeding. იცხგო მოსო წოდ ბაჭეჭ – მაგას ცუდი ჯილაგი ურევია; წოდ ბაჭბალ ჰქე! – ჯიში ვაგექრეს!

წოდსა: წოდსა ლელარ **çodsā: çodsā lelar** თხლად ჩაცმულ მდგომარეობაში ყოფნა (არის) быть тонко одетым being dressed in thin clothes. ე მოჭ ვუქ (უქ) წოდსა ლელქ? – ეს გოგო რატომ დადის ასე თხლად ჩაცმული?

წოვათა დ **çovatā** j წოვათა, მთიანი თუშეთის ისტორიული ნაწილი, სადაც წოვათუშები ცხოვრობდნენ ალვანის ველზე ჩამოსახლების წინ Цовата, историческая часть горной Тушети, где жили цоватушины перед переселением их в Алванскую долину Tsovata, historical part of mountainous Tusheti, where Tsova Tush people lived before settling in Alvani valley.

წოლბა|დ|ალარ **çolba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. წვალეზა (წვალობს) возня жизненная suffering, torture. ზორადში წოლბალა, დე-ბუდსვან ნიფსოდო საბდეს – ძალიან წვალობს, დღე-ღამეს ასწორებს საბედა.

წოლბა|დ|არ **çolba|d|ar** გრძმ. prx.intrans. წვალება (აწვალებს), ტანჯვა мучить torture, suffer. ფეშკრივ დო წოლბადბო – ბაღლები ცხენს აწვალებენ; ოკუს დუკ წოლბადვიქ ივჭ – იმან ბევრი აწვალა ივანე.

წოლბა|დ|ა **çolba|d|ã** გრძმ. prx. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის инфинитив для мадара an infinitive for the gerund **წოლბა|დ|არ** **çolba|d|ar**. საქმლო სოდალა ვენას წოლბად ცო მაკე სო – საქმეში ხემ გამო სხვისი წვალება არ შემიძლია წომალ, წომოლ ბდ **çomal, çomol** bd წამალი лекарство medicine, pill, drug. ლაწმრენ წომალ ბეუნას – ავადმყოფს წამალი მოვუტანე.

წომლარქ **çomlārē** წამლქებიანი, მაგ., კარადა (აღნიშნავს მუდმივ ნიშანს) с лекарствами, напр., шкаф (обозначает постоянный признак) cupboard with medicines (denotes permanent sign).

წომლერქ **çomlērē** წამლიანი, მაგ., ჭიქა (აღნიშნავს დროებით ნიშანს) в лекарстве, напр., стакан (обозначает временный признак) glass of medicine (denotes temporary sign).

წონა|დ|ალარ (მოწონა|დ|ალარ) **çona|d|alar** (**moçona|d|alar**) გრძლევ. непрx. intrans. [მო]წონება (მოსწონს) [по]нравиться liking. მოწაფინ წინი უჩიტელ ზო-რაღში წონალა – მოსწავლეებს ახალი მასწავლებელი ძალიან მოსწონთ.

წონა|დ|არ (მოწონა|დ|არ) **çona|d|ar** (**moçona|d|ar**) გრძმ. prx. trans. მოწონება ([მო]იწონებს) делать таким, чтобы [по]нравилось liking (will like). ფირზეს ქორთო წონადბო მახკარნ – ფირუნი თავს აწონებს გოგოებს.

წონილ დდ **çonil** jj მწვანელი зелень greens. წვენენ წუდნლი დინას – წვენს მწვანე-ლები გაუკეთე; წუდნლეს ზორადში თაჟგუ ნახნ-მადგა – მწვანელს ძალიან უხდება ყველი და პური.

წო დდ **çõ** jj წონა вес weight. ჰქ წო ეუს (უხ) და – შენი წონა რა არის (რამდენს იწონი)?

წო ლატარ (ლეტარ) **çõ latjar** (**letjar**) გრძმ. prx. trans. დაწონა (დააწონის), წონის დამატება надбавить вес to add the weight. ფსუნ წო ეშენქ, წო ლატარ – ქერს წონა დააკლდა და დააწონეს (დაამატეს).

წოწკარ დდ **çoçkar** dd წკეპლა прут, прутик cane, switch. მიხოს თხილ წოწკარ კალათ ბეფცორ – მიხო თხილის წკეპლების კალათას წნავდა.

წრჭ დდ **crīt** dd პაწაწინა, პაწაწკინტელა крошечка, малыш tiny. ე წრჭტევ წყე-
გეც ღუჯ ამბუდ მო – ეს პაწაწინა მეტისმეტად ბევრს ლაპარაკობს; წრჭ
წრჭტილოწქი დეწქი ხილწ – პაწაწინა პაწაწინებში უნდა იყოს.

წრიპ დდ **crip** dd წრიპი кошки, шипы (для лазания по отвесным местам)
crampon shoes. სულხნურწ სუდმნეს ქოკან წრიპი ოხკი'ნქ, ჰახარ დაგდანწ ვახქ –
სულხანთან (ცისკარიშვილმა) სიმონმა ფეხებზე წრიპები ჩაიცვა და ჯიხვე-
ბის სახოცად წავიდა.

წრუდწნება|დ|არ **crujčneba|d|ar** გრდმ. прх. trans. 1. წრუწუნი (აწრუწუნებს), წრუ-
წუნის გამოცემინება заставлять кого-либо издавать мышинный писк
Squeaking, to make squeak. კოტივ დახკრ წრუდწნებადბო – კატა თავგეს აწრუ-
წუნებს. 2. გადატ. перен. fig. ცუდ დღეში ჩაგდება (ჩააგდება) заводить (завести)
кого-либо в безвыходное положение getting sb into an awful situation. ო სტა-
კოვ ე სტაკ მოჭ წრუდწნებადვიქ! – იმ კაცმა ეს კაცი როგორ აწრუწუნა!

წუვადნრ **čuvajñd** ზმნს. нареч. adv. წუილით со свистом in whining. ფინხაწქი წუ-
ვადნრ ტყივ თილქ სწ – გვერდზე წუილით ტყვიამ ჩამიქროლა.

წუვ დ **čūv** d წუილი жужжание, шум, свист whining. კოლუმ წუვ დალორ
ნშადგრქდაწქი – კოლოს წუილი მოდიოდა გარედან.

წუვ დ|არ **čūv d|ar** გრდმ. прх. trans. წივილი (წივის) жужжать, свистеть yelping.
მარწ ბელიშ წუვ მოც დო მახავ! – რა საშინლად წივის ქარი!

წუთ დ **čut** jž წუთი минута, миг minute. შინეკ წუთეწქი ლევა'ნქ ვადცწ ხილწ –
ორიოდე წუთში ლევანიც ჩვენთან იქნება; წუთეწქი ვუმაყ (უმაყ) ქჭექქ ხილწ
– წუთში ყველაფერი მზად იქნება.

წუთ-წუთეწქი **čut-čute|h** წამდაუწუმ, ყოველ წუთს ежеминутно,
ежемгновенно all the time, non-stop. ვუხ (უხ) ვაყქ ე კნათეხ, წუთ-წუთეწქი
ნშადგ ლექლა – რა დაემართა ამ ბიჭს, წამდაუწუმ გარეთ გარბის.

-წულობ **-čulob** ნაწ. част. part. უ...ობა без, в отсутствии кого-чего-л. being without
smth. დადიწულობ ხალწ დანრ – უპატრონობა ძნელი ყოფილა.

წუნბა|დ|არ (დაწუნბა|დ|არ) **čunba|d|ar** (**dačunba|d|ar**) გრდმ. прх. trans. დაწუ-
ნება (დაწიწუნებს) [за]браковать, не одобрять, не нравиться reject / dislike
as defective. თრილითაწ საძოვრი ადგუმეხ წუნბადუმე, დაწუნბალადნრ ცო და –
თრიალეთის საძოვრებს ტყუილად იწუნებთ, დასაწუნი არ არის; ვუხ (უხ)

წუნბადლო³ ე ბორგიგო³? – რას უწუნებ ამ ჩითებს? ნაბად წუნბადლო ბიძის – ნაბადს იწუნებს ბიძა; დად ლივ, მე ნაბად წუნბადლო – მამა ამბობს, რომ ნაბადს იწუნებს; კნათი წუნბადლო, დახეც ღედაღე ე მოჭ თხალომც³ ჩუჭ – ბიჭებს იწუნებს და იმიტომ ზის ეს გოგო დღემდე შინ.

წუ³ მდ **cu** jz წუნი, ნაკლი брак, недостаток defect, lack. სე ნასიგო წუ ცო და – ჩემს რძალს წუნი (ნაკლი) არა აქვს.

წუწ³ **cuçi** უნაკლო безупречный flawless, perfect. წუნწ³ აღმე³ ცო არსბალა, იშტუ³ ცჰაკ დ³ლ ვა – უნაკლო ადამიანი არ არსებობს, ასეთი მხოლოდ ღმერთია.

წუპ: წუპალარ (წუპ|დ|არ) **cup: cupalar (cup|dar)** გრდმ. прх. trans. [მო]წოვა (მო]წოვს), წუწნა [вы]сосать, высасывать suck. მაქდატეჩ³ ბნდრეე შადრ³ ნანქ ტარი (ძიძადრჩი) წუპოდო – ძუძუთა ბავშვი თავისი დედის ძუძუებს წოვს.

წურ¹ ბდ **cur**¹ bd 1. მწკრივი ряд, шеренга row. ელუგო³ ში წურ კიკ³ ბა – ელოს ორი მწკრივი (ორი აცმა) მიივლები აქვს. 2. სტრიქონი стро|чка line. თხა ტყა-ეგო წურ დაწერადბინას – დღეს ოციოდე სტრიქონი დავწერე.

წურ ბოწარ (ბებწარ) **cur b|oçar (b|ebçar)** გრდმ. прх. trans. მწკრივის გაბმა (გააბამს), დაწალიკება, მწკრივად წაყვანა ან წასვლა вести или идти гуськом to make the line / row; to organize in lines. ჰათხ გაზარ დაღე'ნე, ტყუაჰაჰ³ მს ქეე წურ³ ბოწ³ – წინ თხები გავიდნენ [და], უკან კი ცხვარი გამწკრივდა; წერეგო³ ბახე³ წურ ბაწურ – წეროებს გრძელი მწკრივი ჰქონდათ გაბმული (გამწკრივებულიყვნენ).

წურ ბოწ|ბ|ალარ (ბებწ|ბ|ალარ) **cur b|oç|b|alar (b|ebç|b|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. დაწალიკება (დაწალიკდება), მწკრივის გაბმა идти гуськом to make lines / rows. ქე წურ ბოწბალ³ – ცხვრის მწკრივი გაიბა (ცხვარი დაწალიკდა).

წურ ბებწითარ (ბოწითარ) **cur b|ebçitar (b|oçitar)** გრდმ. прх. trans. მწკრივად გაწყობა (გააწყობს), მწკრივად განლაგება заставить идти гуськом to be arranged / organized in line. ქოთიჩ³ ბილკეე დოტუ³ დოიგო წურ ბებწით³ლათე, მე ახკე ცომ დაღულო – როცა ვიწრო ბილიკზე მიდიან, ცხენებს მწკრივად განლაგებენ ხოლმე, რათა ხევში არათუერი დაგორდეს.

წურათ curat ზმნ. нареч. adv. მწკრივად ГУСЬКОМ in line. კნათი წურათ ბალორ – ბიჭები მწკრივად მოდიოდნენ; თინას ჟაგნუდ წურათ ღიბკერ, ჩაკუდ წურათ ოთღიერ – თინამ წიგნები მწკრივად დააწყო, სკამებიც რიგზე დადგა.

წურ² ბდ **cur²** bd ფურის შარდი КОРОВЬЯ МОЧА cow urine. ლამუქი მახკარვ წუროვ (წურევ) ქორთში დილწლათერ – მთაში გოგოები ფურის შარდით თავებს იბანდნენ ხოლმე; ათან ტყუდჭი კატო ლათერ, წურ-ფუსს, წურ-ფუსსადნო, ლევიმ – კატო იდგა ფურის უკან და ეუბნებოდა, წურ-ფუსს, წურ-ფუსსო.

წურბლაცრ დდ **curbla'ô** dd წურბელა пиявка leech. ანკუდნ ტოტეს წურბლაცრ (წურბლი) ვათხდიქ – ანიკოს ხელზე წურბელები მოჰკიდეს.

წურთნა|დ|არ (გაწურთნა|დ|არ) **curtna|dar** (gacurtna|dar) გრდმ. прх. trans. [გა]წურთნა ([გა]წურთნის) дрессировать, обучать, наставлять to train smb. ბანდრინ კაწკ დაშლოლინაყ დეწქ წურთნადარ, ცოჭქი ქქ ჭინო დაგქ – ბავშვებს პატარაობიდანვე უნდა წურთნა, თორემ მერე გვიანდაა; ითშერლარწ ბათო ფხუდქქ ლუდ წურთნადან ზორწ ვეფცო – ედიშერიანთ ბათო ხამი ცხენების წურთნაში ყოჩალი ყოფილა.

წურთნა|დ|უენი **curtna|dujni** მიმლ. прич. particip. მწურთნელი дрессировщик, воспитатель trainer.

წულ ბბ **cuu** bb წულა, წალა род обуви ankle length boot. ტასო ბანოი დაქ წულიგო – ტასო ბანოში წავიდა წაღებისთვის; ქოთრგუც ბეცნო'ქ ვასუდნ წული, ზორადშ ჰეჭყო – მეტად ვიწრო მოსვლია ვასოს წულეები და ძალიანაც უჭერს; ვად ვასერვ ხუჭ წულიან ბეფნო, ქეგო მწ ჯანქ (ჯანია'ქ) – ჩვენი კაცები შინ წაღებს იცვამდნენ, ცხვარში კი ქალამნებს.

წული ბ **cuui** b მრ. мн. pl. 1. წალა, წულა, ხუსტ-ქალამანი (ყელიანი, ქუსლიანი ფეხსაცმელი) цуга (вид старинной обуви) soft shoe, ankle-high shoe. 2. ფეხსაცმელი обувь shoes. ბანდრინ წინ ბაფქქ წული ჭირბალა ღალუენი – ბავშვებს ახალი თბილი ფეხსაცმელი სჭირდებათ ზამთრისთვის.

წუწკ **cuçk** წუწკი скупой, скряга, скупец, жадина mean, voracious, greedy. ჰოსწ წუწკ თხალომცწ ცომენა დაგწდა სოწ – შენნაირი წუწკი დღემდე არავინ მინახავს.

წყალკურთხბი დ **çqalkurtxbi** d მრ. мн. pl. წყალკურთხევა крещение, обливание consecration of water. წყალკურთხბი თიშოვ დეთხ იანვარე ხილწლათერ –

წყალკურთხევა ძველით ექვს იანვარს იყო ხოლმე; მენიშ ნახ წყალკურთხვას დარწინრ ფშელიჩრ ხილოჩქი ლათაღლათერ – ზოგი ადამიანი წყალკურთხევას წყალში იდგა ხოლმე შიშველი; წყალკურთხვან ფშელუდ ჭშალოჭ და – წყალკურთხევის სიციფეები მეტად მაგარია (ძლიერია).

წყალობ დ **ḥqalob** jj წყალობა, მოწყალება, სიკეთე милость, помощь, благодать, добро favour, grace, mercy. თიშნ ნახ დან წყალობან (წყალობენ) თეშერ – ძველ ხალხს ღვთის წყალობა სწამდა; *დალოწ წყალობ ხილანლო შიშმაქ, წყალობ მა ეშალო შიქ, ალოორ ვაშბიიგო* – ღვთის წყალობა თქვენ, წყალობა ნუ მოგაკლდეთ, ეტყოდნენ ერთმანეთს; *დალოწ წყალობ დაწანლო შიხანდნო, ლოცადანლათე ვად ნახვ ვაშბან* – ღმერთის წყალობა გდევდეთო, ლოცავს ხოლმე ჩვენი ხალხი ერთმანეთს.

წყარო დ **ḥqarō** jj წყარო родник, источник spring water. მაქრენაჩქო ჩიხჩიხანდნო წყარო დალორ – ზევიდან ჩიხჩიხით წყარო მოდიოდა; ფშელიჩრ წყარუდნი მილნათხ კოჩხოვ – ცივი წყაროს წყალი ვსვით კათხით; საქისტო წყაროს წყე ტყოც დაწყათადვალმაკეჭერ სონე, ექ ლეეექქი დაჭ ლიბალასო! – ნეტავი, ერთხელ კიდევ შევძლო საქისტოს წყაროს დავეწათო და მერე გინდ მოგკვდე! ვან ლამნი ლე უდშტ ბან ცო და წყარუდვ – ჩვენი მთები არც ისე ძდიდარია წყაროებით; *ღუჯიჩრ წყაროს და ე ალზან დუწინო* – ბევრი წყაროთია სავსე (გამძლარი) ეს ალაზანი.

წყარტუქ, წყარტოქ ḥqartū, ḥqartō ხალასი, სუფთა, სრულიად წმინდა; მხოლოდ ერთი და იმავე მასალისა совершенно чистый, без примеси; сплошь из одного материала pure, fine, completely pure; made of one and the same material. წყარტუჩრ ტათბუჩ ჩან დანკი იცნოორ ლანლის – ხალასი ვერცხლის ჩანის კოვხები ეყიდა ლალის; ე *დათხურქ, კოტოორაქ წყარტუქ დათქ და* – ეს დათხურიც (ხაჭოს ხავიწი), ქადაც ერთიანი ერბოა (უხვადა აქვთ ერბო); წყარტუჩრ ჭარნან დანთხანს ლავში – წმინდა ფქვილისგან დავაცხე ლავაშები.

წყადრქვან, წყადრქოქ ḥqajrkvā, ḥqajrkō об. см. see წშადრქვან, წშადრქოქ ḥajrkvā, ḥajrkō.

წყევლ დ **ḥqevl** jj წყევლა проклинание curse. *ღუჯიხოგოორქ ხაწქდა სოქ, წყევლო მაწყევოქ დანდნო* – ბევრისგან გამიგონია, წყევლო მაწყევოჩისაო.

წყეფ დ ცჳეჲ jj წყენა обида offence. მარ-ფსტუნან დუყე წყეფ თასდალო – ცოლ-ქმარს შორის წყენა ჩამოვარდა.

წყე ცჳე ზმნს. нареч. adv. ერთხელ, ერთჯერ один раз, однажды once. წყე ლეკვ ლაჟმრე ბალოჩრ ვაქარნ ნაყაჲჲ| ყაჩღუდ ბჟარბახნორ – ერთხელ ლეკვების მთიდან მომავალ ძმებს გზაში ყაჩაღები დახვედროდათ; ცენებ წყე ბედე ცო ვაგინვა თხოვ ერმალო – წლეულს ერთხელ მეტი არ გვინახავს ერმალო; ას წყე ვოსინე, გოქოს მან შაწ-ვოწო – მე ერთხელ ვისროლე [და], გოქომ კი ორჯერ-სამჯერ; წყე სო მარასო ყონონე, ლამზურე – ერთხელ მეც ვიყავი ახალგაზრდა და ლამაზი.

წყე ტყოც ცჳე თჳო' ერთხელ კიდევ ещё раз once again.

წყეგეც ცჳეგე' მეტისმეტი, მეტისმეტად слишком, чересчур too many, excessive, too. წყეგეც დურჩ ნახხ და – მეტისმეტად ძლაშე ყველია; წყეგეც დუგ ხი დეჟე სო დაყრენ – მეტისმეტად ბევრი წყალი მომივიდა საჭმელში.

წყეჲგეჲჲ, წყეც ცჳეჲგეჲჲ, ცჳე' ნამეტნავად слишком, чересчур too much, too. წყეჲგეჲჲ მან შრომაღალე, თურიგი დაფასბალა ჰო – ნამეტნავად ნუ შრომობ, განა დაგიფასდება.

წყეგეცწყე ცჳეგე'ცჳე ზმნს. нареч. adv. ერთხელაც, ოდესმე когда-нибудь once, whenever, one day. წყეგეცწყე ჰან მოსოლ მარლანხ დიშოლო ჰო – ერთხელაც შენი სიცუდე ცხვირში მოგხვდება.

წყეღაწყე ცჳეღაჲჲ ერთხელაც, ბოლოს და ბოლოს наконец once again, finally, at last. ყწეღაწყე სონად კორტჲ ჰე გონმაჲ ლეღარ – ბოლოს და ბოლოს, მეც მომბეზრდა შენს ჭკუაზე სიარული.

წყეჲკ[აკ] ცჳეჲკ[აკ] ზმნს. нареч. adv. მხოლოდ ერთხელ только раз only once. წყეჲკ[აკ] ვარასო საფრანგეთი – მხოლოდ ერთხელ ვიყავი საფრანგეთში.

წყეკაც: წყეკაც, შაწკაც... ცჳეკა': ცჳეკა', ჶაჲკა'... ზმნს. нареч. adv. ერთხელ როგორღაც, ორჯერ როგორღაც... как-то один раз, как-то два раза... somehow once, somehow twice (აღნიშნავს მოქმედების გამეორებადობას обозначает повторяемость действия denotes repeating of action). წყეკაც ქოთმიწო მეზობლან ფჰარავ, შაწკაც, ვოწკაც... – როგორღაც ერთხელ შემაწუნა მეზობლების ძაღლმა, როგორღაც ორჯერ, როგორღაც სამჯერ...

წყემაცახ **ყყემაцāх** ზმნს. нареч. adv. როდისღაც, ოდესღაც **когда-то some day, once. some day.**

წყემაცნი, წყემაцმი **ყყემაцни, ყყემაцми** ზმნს. нареч. adv. როდისმე, ერთხელ როდისმე, ოდესმე **когда-нибудь once, some day, one day.** წყემაცნი ბოდიშ ბეჭა დაღო სოცა! – ოდესმე ბოდიშის მოსახდელოდ მოხვალ ჩემთან!

წყე-მაწ **ყყე-šაц** ზმნს. нареч. adv. ერთი-ორჯერ **один раз once or twice.** წყე-მაწ სონა ლეხერ თივა ვახა – ერთი-ორჯერ მეც მინდოდა დასასვენებლოდ წასვლა.

წყე-მაწაჯ **ყყე-šацац** ზმნს. нареч. adv. ერთი-ორიოდჯერ **где-то раз два somewhere once or twice.** წყე-მაწაჯ სო'ე ვარასო ვახინო – ერთი-ორიოდჯერ მეც ვიყავი მთვრალი.

წყეწყ **ყყეцц** ზმნს. нареч. adv. თითოჯერ **по одному разу once.** წყეწყ ხახკოლ ვაა ე ღოა – თითოჯერ გავაჭენოთ რა ეს ცხენები.

წყეწყ, წყე-ტყოცა, წყეც-ტყოц **ყყეцц, ყყე-тқо'а, ყყე'-тқо'** ზმნს.? нареч.? adv.? ხანდახან, ზოგჯერ, ღროთა განმავლობაში **иногда, порой, временами, со временем sometimes, throughout time.** წყეწყ გუვალალ თა – ზოგჯერ გამოხინდი ხოლომე რა.

წყე'გეცაქ **ყყე'ге'ац** ზმნს. нареч. adv. იმაზე კიდევ უფრო მეტად, ვიდრე მეტისმეტად, ვიდრე ნამეტნავად **ещё больше того, чем слишком, чем чересчур more than, more extremely.** ი ვოჭ წყე'გეცაქ დაჭ ვოწვალა მალარეხ – ეს ბიჭი მეტისმეტად გადაჭყვა სასმელს; წყე'გეცაქ დაჭ დიცდინაჭ თხო – მეტისმეტად დაგვივიწყე; წყე'გეცაქ მა ვიწვავლიბალო ა ჰე' ვაშო – ზედმეტად ნუ გადიდკაცდება ის შენი ძმა.

წყეც **ყყე'** ერთხელოც (უარყოფასთან) **ещё раз (при отрицании) may one day.**

წყეც ცო (წყეც მა) ყყე': ყყე' со (ყყე' ма) ზმნს. нареч. adv. ერთხელოც არ (ერთხელოც ნუ) **ни разу не not one day.** ოსი წყეც ცო ვარასო – იქ ერთხელოც არ ვიყავი; იშტყ ვუმ (უმ) წყეც ცო აღონდას – ასეთი რამ ერთხელოც არ მითქვამს.

წყე'გეც **ყყე'гец'** ზმნს. нареч. adv. მეტისმეტად, ნამეტნავად **слишком, чересчур extremely.** წყე'გეც ქოთლაჭ – მეტისმეტად წუხდება.

წყე'გეც ცო ყყე'гец' **со** მეტისმეტად არ **слишком не not extremely.** (გამონატავს უარყოფას **выражает отрицание expresses negation**). წყე'გეც ცო ღეწე აღმე დიწდაცდალ – მეტისმეტად არ უნდა გადიდკაცდეს ადამიანი.

წყე[გე]ს მა **ḥq̄e[ge]’ ma** მეტისმეტად ნუ слишком не not extremely (გამო-
ხატავს აკრძალვას выражает запрет expresses prohibition). წყე[გე]ს მა გა-
კუდრბადლო ას ალინო – მეტისმეტად ნუ გაიკვირვებ ჩემს ნათქვამს.

წყე-ტყო[ნ] **ḥq̄etqo’[n]** ხანდახან, გვიან-გვიან, აქა-იქ иногда, временами,
время от времени sometimes, seldom, here and there. წყე-ტყო[ნ] ხეტოჰ სჟ
ამბუჲ – გვიან-გვიან (აქა-იქ) კითხულობ ჩემს ამბავს.

წყეწყ **ḥq̄eḥq̄** ზმნს. нареч. adv. ზოგჯერ, ხანდისხან порой, иногда, временами
sometimes. წყეწყ სონ ლეჟ თივჲ კურორტმაქ – ხანდისხან მეც მინდა დასვე-
ნება კურორტზე.

წყიპალ **ḥq̄ipal** ძალიან წვრილი (ითქმის ძაფზე) очень тонкая (о нитке) very thin
(thread). ვუხ (უხ) წყიპალ და ი ბაწარ, იჯუჲ ცომ ღალხილჲ – რა ძალიან წვრი-
ლია ეს ბაწარი, ამისი არათუერი ივარგებს.

წყრომა|დ|ალარ (გაწყრომა|დ|ალარ) **ḥq̄roma|d|alar** (gaḥq̄roma|d|alar)
გრლუჲ. непрх. intrans. [გა]წყრომა ([გა]წყრება) обидеться, обижаться sulking, getting
angry. სოჲბგეჲ წყრომალაჰ ბნდრინ – ზედმეტად უწყრები შეიღებს (ბავშვებს).

წყურწყურანო **ḥq̄urḥq̄urajnō** ზმნს. нареч. adv. წყურწყურით ручьём (течь) flowing
fast. კრამიტ ჰალ ბა ეჯინოჲ, წყურწყურანო ყარ ჩუ დათხჲ თხო – კრამიტია
ამძვრალი და წვიმა წყურწყურით შინ ჩამოგვდის.

წშადრქვან, წშადრქონ, წშირქვან, წშირქონ **ḥwajrkvā, ḥwajrkō, ḥwirkvā,
ḥwirkō** ზმნს. нареч. adv. უცბად, უცებ, მოულოდნელად, უცაბედად вдруг, сразу,
внезапно, неожиданно suddenly. წშადრქვან შალთეგო ხეცვალთ შაქადრ –
უცებ ხანჯალს ეცა შაქრო.

წშედრწშედრქვან, წშედრწშედრქონ **ḥwejrḥwejrkvā, ḥwejrḥwejrkō** ზმნს. нареч.
adv. სრულიად მოულოდნელად (და ხანდახან) внезапно (и иногда),
неожиданно suddenly (sometimes).

წშვერ ბდ **ḥwer** bd წვერი, კენწერო; მწვერვალი вершина; верхушка top. ბორ-
ბალო წშვერქვან ვან კნათი ყარულელ ლათერ – ბორბალოს მწვერვალზე ჩვენი
ბიჭები დარაჯად იდგნენ; წშვერნან ტყოჲ ვადწუ თუთ – წვერებზე, კენწერო-
ებზე კიდევ ასხია თუთა; დაჰკ ლაჲმჲ წშვერმაქრენა ტბათინადგო ჰითსრათს –
რკინის მთის წვერიდან ტბათინას ვუყურებდით.

წმვეერს მდ **წოၵၵၵၵ** ၵၵ წერო журавль crane. წმვეერსეგო[ჰ] მახე ზოქ მ – წეროს გრძელი ნისკარტი აქვს; ლამუღღა[ჰ] (ცაღმმაქ) წურათ საღთისს წმვეერნი (წერუღ) მღღორ – ცაზე მწკრივად საღღათეღიღით წეროეღი მღღიღღენენ; წმვეერსეგ (წმვეერსეგ) ცოკაღღ ახღღიღორ – წეროს სწორედ მეღღია მღღეცყუეღინა.

წმვეერ წოၵၵၵၵ ზმმს. нареч. adv. წვეერისკენ, კენწეროსკენ, მღღლითკენ, მიმღართუღეღით მღღღა **вверх** towards the top. ნატუღნი ბღღ ბეწვერე, წმვეერ ჰეცყუღ ლათერ – ნატოს ბღღი უღღღღღა დღ მღღღა ყურეღით იღღღა.

წმღღ ღღ **წოၵၵ** ၵၵ წვეერი; წვეეტი **остриё, вершина; кончик** sharp point. მღღღღღეგო[ჰ] გო წმღღ დღღწუ – მანღღღს სღღი წვეერი აქვს; ნატო კოწღღ წმღღინი (წმღღაღღღი) კოცეგო გებტერ – ნატოს ნაწნავეღის ბოღღოეღი კოცეღს სწვეღებოღღა; საყღღარ წმღღმაქ ჰეგეც ღღბღღერ – საყღღარის წვეერზე ბეღღღღა იჯღღა; წმღღრენა ბოღღღღღეც (ბოღღღღღეც) ე ღღოცეღ ცჰა-ახ არშიღ დღღღღუ – წვეერიღღან ბოღღღღღე ეს ჯღღიღი ერთ-ნახევეარი არშიღი გღღღღა.

წმღღრაკ წოၵၵၵၵ წვეეტიანი, წოწოღღა **остроконечный** sharp-pointed. წმღღრაკ ქღღბი გოხკინოღ ღღღღღღი ბღღბანოღ – წოწოღღა ქუღღეღბღახურუღი ცხენოსნეღი მღღღენიღღეყენენ; მიხეგო[ჰ] წმღღრაკ ქოღღთო ბა – ზოგს წვეეტიანი თღღი აქვს.

ჰ

-ჰ -ჰ ამა თუ იმ ნიშნის ინტენსივობის გამომხატველი ნაწილაკი, ერთვის სხვადასხვა ფუღეს **частица, выражающая интенсивность того или иного признака и присоединявшаяся к разным основам** particle expressing intensity of certain signs, is enclosed to various roots. 1. სწორედ, სწორედ რომ, საკუთრივ **именно exactly, precisely**. ქოღღთოჰ – სწორედ (საკუთრივ) თღღი; ბათუკაჰ მარ ესე – სწორედ ბათუკა იყო აქ; შიჰ მეთ ღღეც სოწ ეცა – სწორედ ორი ძროხის ყიღღა მიღღღა; ში მეთ ეცანაჰ ღღეც სოწ – ორი ძროხის ყიღღა მიღღღა სწორედ. 2. მეტად, მღღზე, მღღიან, ერთოღ, ფრიად, მღღთღღა **самый, наи- too, more, very**. (სუბერღღღატივის მნიშენეღღღით **в значении превосходной степени in the meaning of superlative**). ღღღეჰ – მეტად კარგი, საუკეთესო; ღღღიხუჰ – საუკეთესო,

ყველაზე უკეთესი; **გარგლენიჭ** – მეტად ახლობლები, უახლოესები; **ლაზიშაჭ** – მეტისმეტად კარგად, საუკეთესოდ. **ჰ. სულ**, მთლად **совсем, полностью completely**. **ჰალოჭ** – სულ (მთლად) ზევით; **ჩუჭ** – მთლად შიგ (ღრმად); **დაჭაჭ დალწ** – სულ მისცა, აჩუქა; **ჟე დაჭაჭ დავდიქ** – ცხვარი სულ დახოცა (გაწყვიტა); **შარნაჭ ვახქ** – წავიდა სულ, სამუდამოდ; **დახნრ დაჭაჭ დოხკწ** – საქონელი მთლად, ერთიანად გაყიდა.

ჭაგარ დდ **čagar** dd ჯაგარი щетина bristle. **ყაძხოვ ჯიბ ჭაგრწხ დუწდიქ, ეშმაგრ ეგრწწლათადნრ** – მოხუცმა ჯიბე ჯაგრებით აივსო, **ეშმაკს შეეშინდება ხოლოძეო**.

ჭად დდ **čad** jj ჭდე, ნაბალთი насечка, нарубка notch. **ჟე დეკარლოშ მინღეს ლოჭეს ჭადნი დახო** – ცხვრის დათვლისას მიხეილი ჯოხზე ჭდეებს აკეთებდა.

ჭადნი čajni მიმლ. прич. particip. ჭანი, ცუდად დაკოდილი (ცხოველი) **плохо холощённое животное badly castrated (animal)**. **ფიპოს ბაჭინრ ლწ ჭადნი ცო ბისქბა** – ფიპოს (ფილიპეს) დაკოდილი ცხენი ჭანი არ დარჩენილა; **ჭაძხო დოხეგ კეს დხოგირ** – ჭანმა ცხენმა უნაგირი დაამტვრია.

ჭაკბი čakbi მრ. об. мн. см. pl. see ჭუკ² čuk².

ჭალ¹ დდ **čal¹** dd ჭალი, ურემზე თანაბარ მანძილზე ჩასმული გათლილი ხეები **кол (арбы) cartside carved wood sticks**. **შვრღქ ჭალუდ გამძლ და** – შინდის ჭალები გამძლეა; **ჭალრწ ტოტი ვათხმებათ, ცოჭ ლახუშ დეკიშუ** – ჭალებს ხელები მოჭკიდეთ, თორემ ძირს ჩამოცვივდებით.

ჭალ² დდ **čal²** jj ჭალა, ვაკე ადგილი მდინარის პირას **роща, лесок grove**. **ჭალე ვოვბი ხეცქ** – ჭალაში ხოხბები იცის; **კნათი ჭალი ბოტურ** – ბიჭები ჭალაში მიდიოდნენ; **ჭალწ გაბნი ლათერ** – ჭალებში გუბეები იდგა.

ჭალაგრ დდ **čala'ô** jj პატარა ჭალა, ჭალუკა **рошица small grove**. **კაწკუაძო ჭალეს ჭალაგრ დოთხ** – პატარა ჭალას ჭალუკას ვეძახით.

ჭალკ დდ **čal** jj ჩლიქი, ქახაჩი, ჭანგი **копыто hoof**. **ჟეგო ლათუვ ჭალკუდ ღერ დავდიქ** – ცხვარს ტალახმა ჩლიქები გაუფუჭა; **ჭალკრწ კამჩეგო ნალი თაუფხუ (თოუფხუ)** – ჩლიქებზე კამჩის ნალები აჭედია.

ჭალრ čälô %მნს. нареч. adv. დღეიდან მერვე დღეს **в восьмой день с сегодняшнего on the eighth day from today**. **წწ ჭალრ დაღრ** – დედა დღეიდან მერვე დღეს მოვა; **ჭალრ ტბათინი დუღტათხ** – დღეიდან მერვე დღეს ტბათანაში მივდივართ.

ჭალო დ **čälō** j დღეიდან მერვე დღე восьмой день с сегодняшнего the eighth day from today. **ჭალო** ჩაკვეს და, ტყოს დჭივეს დენი მოჰ სტეხოს ჰო! – „ჭალო“ მეტად შორსაა, კიდევ ოთხი დღე როგორ გელოდო!

ჭამალ დ **čamay** dj ლოყა, ლაწვი щека cheeck. დაშას ვაშენ შინეც ჭამლებ ჰად ბალწ – დამ ძმას ორივე ლოყაზე აკოცა; მამუნჩი დელიშ ჭამლან კშოკნი თეგლარ – როცა იცინოდა, მაშიდას ლოყებზე ღრმულები უჩნდებოდა; **წებქკორისწ** ჭამლი ლევდორალ დაჭგო – წითელი ვაშლებივით ლოყები ჰქონდა გოგონას.

ჭამ დ **čām** jj ქელეხი поминки funeral repast. დაღწონ ჭამ დო – მიცვალებულს ქელეხს უმართავენ; **ჭამან დუჯ ნახ ლეჭოლო ვაშბარ** – ქელეხზე ბევრი ხალხი იკრიბება; **მიჩჭე ჭამქ კურ იხორ, ჩარხლწ შალო ოსი ვარ** – სადაც ქელეხის ბოლი ამოდოდა, ჩარხოანთ შალვაც იქ იყო.

ჭანარ დ **čanar** jd ჭანარი (თევზის სახეობა) карп carp. **ჭანრევ ხილო ცური ჰეჯორ** – ჭანარი წყალში ცურაობდა; **ჭანრეს ძმარ თაგანბოლო** – ჭანარს ძმარი უჩნდება უთუოდ; **ადრთვწ ჭანრი ლეცდიქ კარლოს** – ბლომად ჭანრები დაიჭირა კარლოში.

ჭანიკ დ **čanik** jj ნიკაპი подбородок chin. ჰოს ცჰადნი ჭანკევე ლაცივს ვასო – შენზე ერთი ნიკაპით მაღალი ვარ; **ჭანიკ ჭირვადში დაშლა** – ნიკაპი ძნელად იპარსება; **ჭანკეხწ ჩუენი ბადრწკლევე დაჰ ლეთხოდო** – ნიკაპიდან ბეწვეებს ჩქიფით იგლეჯენ.

ჭანდარ დ **čādar** dd ჭანდარი чинара Plane tree. თელავ ქუჩან დაჯწ ჭანდრი ლათე – თელავის ქუჩებში დიდი ჭანდრები დგას.

ჭანჭურ დ **čāčur** dd ჭანჭური венгерка (слива) variety of plum. **ბალკონმაქ ჭანჭური დაყდორ სე აგას** – აივანზე ჭანჭურებს ახმობდა ბეზიაჩემი; **ოჯარ ჭანჭურქ კამპოტ თეგოდო** – ისინი ჭანჭურის კომპოტს აკეთებენ.

ჭაობ დ **čaob** dd ჭაობი болото bog, swamp. ჰათხეც ისე ჭაობ ლათერ – წინათ აქ ჭაობი იდგა.

ჭარ დ **čar** dd 1. კანი кожа, кожица skin. **ლაჰევე ჭარ ხერცოდო** – გველი კანს იცვლის. 2. პირი (ბალიშისა, საბნისა...) наволочка, пододеяльник, чехол pillow case. **თამროს ლიბწ ჭარნი აბითორ** – თამრო ლეიბების პირებს აკერვინებდა; **ბადლშიგო ჭარნი მუტარდალო, დაჰ თეფლდარ დეწეგქ** – ბალიშებს საპირეები

გაუჭუჭყიანდათ, გაძრობა სჭირდება უკვე; საბჭო ჭარელ ე ყარწი ჩით დეცნას – საბნის პირად ეს ჭრელი ჩითი მოვიტანე.

ჭარბათ čarbat ზმნ. нареч. adv. ჭარბად, კარგად, ბლომად, უხვად ВДОВОЛЬ too much, plenty of. წიწაკა ჭარბათ გუდალქ ბორშლო – წიწაკა ჭარბად აღმოჩნდა ბორ-
შო.

ჭარჩი ბღ **čār[ē]** bd თევზი рыба fish. ჭარქ ქო – თევზის ქონი; ჭარინ კნათივ აღ-
ზანმაქ ფაცარ მოლირ – თევზებს ბიჭებმა აღაზანზე ფაცერი დაუდგეს.

ჭარკქ მდ **čarkē** jj მოკლე ჯოხი короткая палка short stick (მაგალითად, მატ-
ყლის რეცხვისას დასარტყელი например, для употребления во время
стирки шерсти used for stroking when wool is washed). თხე დით თხილქ ჭარ-
კნი ლეხორ აღმეს – მატყლის გასარეცხად თხილის მოკლე ჯოხებს ეძებდა
აღამი; ისკოს ჭარკნეს ჭად მხორ – ისაკო ჯოხს ჭდეს უკეთებდა.

ჭარკოქ მდ **čarkō** jj მიხვეულ-მოხვეული, ზიგზაგი გზა მთაში, სერპანტინი
зигзагообразная дорога по крутым горным склонам, серпантин twisting road
in the mountains, serpantin. ბურხელოლდაქჷ ჭარკოქ მოტურ, ჩარჩ თურ ლე-
ლერ – ბალახებში ზიგზაგი მიდიოდა, დათვები თუ დადიოდნენ; იცხ მაჭგოლქჷ
რუბაშკეს ლამხურ ჭარკოქ მა – მაგ გოგოს ზედატანზე ლამაში (ამოქარგუ-
ლი) ზიგზაგი აქვს.

ჭარკოქ მანარ (მანარ) čarkō j|aqar (j|āxar) მიხვეულ-მოხვეულად სვლა
(მიდის) идти зигзагом, по серпантину bend walk. ჭარკოქ დუჯ მანხნათხ, მან
ლაჟმჟე წჷვერ ცო განმაკტე თხო – მიხვეულ-მოხვეულად ბევრი ვიარეთ, მაგ-
რამ მთის წვერს ველარ მივალწიეთ.

ჭარკოქ მანხოშ čarkō j|āxoš მიხვეულ-მოხვეულად, ზიგზაგის კეთებით дела
зигзаги по серпантину in bending. ჭარკოქ მანხოშ გარეკადვალი'ნქ ბათრ, ცჷპს
კერ ცო გასქ – მიხვეულ-მოხვეულად გაიქცა ბათო და ერთი ქვაც არ მოხვდა.

ჭარხალ ბღ **čarxal** bd ჭარხალი свекла, бурак beetroot. შაქარ ჭარხლქ ჰუვ დივექ
აგას – შაქრის ჭარხლის თესლი დათესა ბებიაში; ჰერწო ჭარხლან დუწდინორ
ევას – ქვაბი ჭარხლებით გაევისო ევას.

ჭალ დღ **čay** dd ჭალი, ქორკანდელი люстра chandelier. ზალა ბროლქ ჭალ ცოწ-
დინათხ – დარბაზში ბროლის ჭალი დაგვიდეთ.

ჭალნა დღ **čaynā** dd об. см. see ჭ[შ]ალნა წ[ა]aynā.

ჭაღოღ ოღ **čayol** jǝ ობ. სმ. see ჭ[შ]აღოღ **č[ʷ]ayol**.

ჭაღო **čayō** ობ. სმ. see ჭ[შ]აღო **č[ʷ]ayō**.

ჭ[შ]აღ|ღ|აღარ (ჭ[შ]ელ|ღ|აღარ) **č[ʷ]ay|d|alar** (č[ʷ]ey|d|alar) გრლუგ. непрх. intrans. 1. [ღა]კეტვა ([ღა]იკეტება); გამაგრება ([გა]მაგრდება, [გა]ხდება მაგარი) затвердеть, стать крепким, крепнуть becoming firm, sturdy, to harden; close (will be closed). ექსკიენო გაგჭ ჭ[შ]აღაღო – მოხარშული კვერციხი გამაგრდა; ე სანი დაჭ ცო ჭაღლა – ეს კარები არ დაიკეტება. 2. გაღატ. перен. fig. გაძლება (გა-უძლებს), გამაგრება ([გა]უმაგრდება, [გა]უძლებს), მოთმენა, თავის შეკავება выдерживать, держаться, стоять твёрдо, крепиться to survive, to endure, to control oneself, to restrain, hardening, strengthening, abstaining. ზორადში ჭაღაღნას, მე იგრძეგო დისტ ნიუსხოლო ცო აღრღოღო – ძალიან შევიკავე თავი (გაუმაგრდი), რათა იორამისთვის პირში სიმართლე არ მეთქვა; დაღქნუგ ჭ[შ]ელაღო, მან ტყუდჰსინე ხისნ ნატყადრო დახკითიქ ყენო კატოს – თუმცა ძალიან შეიკავა თავი, მაგრამ, ბოლოს, ცრემლები წყალივით ჩამოათრქვია საწყალმა კატომ; დუგ ჭ[შ]ელღარას, მან თამბაქო თხალომცო დაჭ ცო თასმაკოღა სო – ბევრს ვუძკლავდებოდო, მაგრამ თამბაქო დღევანდლაძღე ვერ გადაძიგდია; ე ცინქ ზორადში დუგინო ხანეჭი ჭ[შ]ელაღო – ეს ცინე ძალიან დიდხანს უმაგრდებოდა (მტერს); ჭ[შ]აღლიბათ, მა გერღოთ! – გამაგრდით, ნუ გეშინიათ!

ჭ[შ]აღ|ღ|აღმაკარ (ჭ[შ]ელ|ღ|აღმაკარ) **č[ʷ]ay|d|almaḡar** (č[ʷ]ey|d|almaḡar) გრლუგ. непрх. intrans. გამაგრების შეძლება (შეძლებს) [ს]მოჩь сопротивляться, удержаться to be able to withstand, to refrain. ე ცინქ ზორადში დუგინო ხანეჭი ჭ[შ]ელაღო, მან ბოლომცო ცო ჭ[შ]აღაღმაკო, ტყუდჰსინეჭი მასთხოვას ჰაღ ეცო – ეს ცინე ძალიან ბევრ ხანს მაგრდებოდა, მაგრამ ბოლოძღე ვერ შეძლო გამაგრება, ბოლოს, მტერმა აიღო.

ჭ[შ]აღ|ღ|არ (ჭ[შ]ელ|ღ|არ) **č[ʷ]ay|d|ar** (č[ʷ]ey|d|ar) გრღმ. прх. trans. 1. გამაგრება ([გა]მაგრებს, [გა]ხდის მტკიცეს), დამაგრება укреплять, укрепить, сделать крепким to consolidate, to reinforce, to make strengthen. ცინ ღანიშ ჭ[შ]აღღებათ, კნათი! – ცინე კარგად გაამაგრეთ, ბიჭებო! დაკმი ჭ[შ]აღღებათ, კნათი! – გუღე-ბი გაიმაგრეთ, ბიჭებო! 2. დაკეტვა ([ღა]კეტავს), დახურვა закрыть (двери...), закрывать, запирать, запретить to close, to shut. ჩუ-ნშადუ იხოშ სანი ვუქ (უ) დაჭ ცო ჭ[შ]ელღოჭი – შესვლა-გამოსვლისას რატომ კარებს არ კეტავ? სანი, ქორი

ჭმალდინას მოხ ჰეჯრუდ – კარები, ფანჯრები დაკეტი, რადგან ქარი უბერავს. 3. დამწყვედეა (დაამწყვედეს) закрыть, заточить, запретить to lock up, to shut in. ოჯარ ქოთმი საქათმეჲ ჭმალდიჲ – იმათ ქათმები საქათმეში დაამწყვედიეს. 4. დაკავება (დააკავებს), დაყოვნება задержать to detain, to keep off. გოგალე ნასტ ცჰანბი დენი ტყოს რუ ჭმალდინას, ცო ვანითინას – გოგალე ძლიეს ერთი დღე კიდევ დააკავე, არ გაუშვი.

ჭმალდი (ჭმელდი) წა|ay|d|ã (წა|ey|d|ã) გრძმ. прх. trans. ინტენიტივია მასდარისთვის инфинитив для мацдара an infinitive for the gerund ჭადდიარ წა|ay|d|ar. ნშან დისენრ წენს სანი ჭადდს ჰაჭვენას ვოჰ – ღიად დარჩენილი სან-ლის კარების დასაკეტად გავეზაფნე ბიჭი; გუდმრე სანი ჭმალდს დუდტას – გომურის კარების დასაკეტად მივდივარ.

ჭმალდაწი წა|ay|dač| დასაკეტი, დაუკეტავი, დაუკეტავად; გაუმაგრებელი, გაუმაგრებლად то, что следует закрыть или укрепить; не закрыв, не укрепив to be closed / locked, unclosed, without closing; unstrengthened, without strengthening. წენს სანი ჭადდაწი დისე ნინუდო – სანლის კარები დაუკეტავი (დასაკეტი) დარჩა ნინოს; სანი ჭადდაწი ნშადუ მა დამლოუ – კარის დაუკეტავად გარეთ ნუ გამოხვალ.

ჭმალდიენრ წა|ay|dienô მიმლ. прич. particip. გამაგრებული, დაკეტილი закры-тый, запертый closed, hardened. ი თიშს კედელ კალტზეს და ჭადდიენრ – ეს ძველი კედელი კალატონის გამაგრებულია; ირნე წა ჭადდიენრ ლათე – ირი-ნეს სანლი დაკეტილი დგას.

ჭმალდიითარ (ჭმელდიითარ) წა|ay|d|itar (წა|ey|d|itar) გრძმ. прх. trans. დაკეტვინება (დასაკეტვინებს), გამაგრებინება (გასამაგრებინებს) заставить запретить или укрепить make strengthen, make harden. ქოთდალიწრ დაშეგრ დოკ ჭადდითნას – შეჭირვებულ დას გული გაგამაგრებინე.

ჭმალდიითა (ჭმელდიითა) წა|ay|d|itã (წა|ey|d|itã) გრძმ. прх. trans. ინტი-ნიტივია მასდარისთვის инфинитив для мацдара an infinitive for the gerund ჭადდიითარ წა|ay|d|itar. სო ლანიშ ცო მასოჲ, გუდმრე სანი ჭადდიითა ლეყერ სო ჰოგრ – მე ვერა ვარ კარგად და გომურის კარების დაკეტვინება მინდოდა შენთვის.

ჭრქაღ|ღ|უღნა **ჭ[ა|აγ|d|ujnî** 1. გასამაგრებელი, დასაკეტი to, что следует закрыть, запереть smth to be hardened, smth to be closed. სანი ჭალღუღნი და – კარები დასაკეტია; კაბეგო ჰეპლი ჭალღუღნი და – კაბას ღიღები დასამაგრებელი აქეს. 2. გამმაგრებელი, დამკეტი тот, кто должен запереть или укрепить sb who strengthens, sb who closes. სქ ღოკ ჭალღუღნი მქ და! – ჩემი გულის გამმაგრებელი ვინაა!

ჭრქაღნ დღ **ჭ[ა|აγnā** dd სიმაგრე; მაგარი აღგიღი крепость, твёрдость, жестокость; крепкое, жёсткое место firmness, hardness, firm place. ესეჭქ| ჭრქაღნ და, ესე ხაბუათ, ცოჭქ ის ნეთხნ ფიცარი ჩუ დშოგლა – აქ მაგარი აღგიღია (სიმაგრეა), აქ დასხეღით, თორემ ეგ თხელი ფიცარი ჩატყღება.

ჭრქაღოღ დღ **ჭ[ა|აγol** jj 1. სიმტკიცე, სიმაგრე (თვისება) прочность, твёрдость, крепкость, стойкость durability, stability, solidity, endurance, fortitude. დაკ ჭრქაღღეღ ბაცბი ღუღ ჰათხ ლათქ ქეჩნხ – გულის სიმტკიცით თუშები ბეღრით წინ დგანან სხეღბზე; ჭრქაღოღ ცო მაღნი სტაკ ვშალაღ ცო ღალაღ – სიმტკიცის არმქონე კაცი სრულიად არ ვარგა. 2. სიმაგრე (ციხე-სიმაგრე) крепость (сооружение) fortress, citadel. ბაცბიღ ბახტრიღნრ ჭრქაღღქ სანი ჩუ ყშეგი'ნქ, თათაღრ დაჰნ ვახბიქ – თუშებმა ბახტრიღნის ციხე-სიმაგრის კარები შეამტვრიეს და თათრები გაწყვიტეს.

ჭრქაღოღ დღ **ჩ[ა|აγol jilār (j|eblar)** გრღმ. прх. trans. ბირობის დაღება (დაღებს) дать слово, договориться to reach agreement, to come to an understanding. თხქ დოჰ ბაყეღ დეწქეჰ უქ, ეჰათქ, მოჰქ ქელ ბა, ჭრქაღოღ დიღოთ ვაღ – ჩვენი ქალი თუ მართლა გინდათ, მაშინ, როგორც წესია, ბირობა დაღღოთ.

ჭრქაღლ **ჭ[ა|აγō** 1. მაგარი, ძლიერი, მტკიცე крепкий, твёрдый, непоколебимый firm, strong, hard, solid. ჭრქაღოღრ კაკღეღ ცარკი ლაწოღრ – მაგარი კაკალი კბიღებს ატკიებს. 2. გადატ. перен. fig. მტკიცე, ძლიერი твёрдый durable, stouthearted. 3. გადატ. перен. fig. არაყი водка vodka, brandy.

ჭრქაღოშ **ჭ[ა|აγoš** ზმნს. нареч. adv. მაგრად крепко strongly, tightly, firmly; fixedly, steadily. კნათიღ ვაშბინ ჭრქაღოშ ბუერჩ დეოღრ – ბიჭები ერთმანეთს მაგრად მუშტებს უშენღენ; ხინ დუღჰალ დახოგრ ჭრქაღოშ დეწქ დექქ, ცოჭქ ცრმ

ხაწე – წყლის (მდინარის) გაღმა მყოფს მაგრად უნდა დაუძახო, თორემ ვერაფერს გაიგონებს.

ჭეშალოშ თეგ|დარ (თაგ|დარ) ჭ[ა]აḡoš teg|dar (tag|dar) გრდმ. прх. trans. დამაგრება (დასამაგრებს) закрепить, закреплять to fasten, to fix. აბუტენ ასნის ჭეშალოშ თაგდარ დეწე, ცოჭე დაჭაყ ხიტე – უნანგს თასმაზე მაგრად მიმაგრება უნდა, თორემ ისევ გაწყდება.

ჭეშალოხრ დახარ (ხარ) ჭ[ა]აḡočd d|axar (ixar) გრდუგ. непрх. intrans. გახიზნა (გაიხიზნება), თავის შეფარება გამაგრებულ ადგილას укрыться (в безопасном месте) to move, to migrate, to shelter. ლეკი მაქ ვითხეჭი კახლობ დინი ფჰიში ჭეშალოხრ ხორ, ოსი ლეჭყლარ მასთხუდგოჭი – როცა ლეკები დაეცემოდნენ, კახელების მთელი სოფლები გაიხიზნებოდნენ, იქ ეძალებოდნენ მტრებს.

ჭეშალოშ ხაყარ (ხეყარ) ჭ[ა]აḡoš xa'ar (xe'ar) გრდუგ. непрх. intrans. დამკვიდრება, დასახლება, მაგრად ჯდომა водвориться, поселиться, засидеться to lodge, to settle down. თათარნი შედნი ლადხკჩეჭილოლ ბაცბი ჭეშალოშ აღნიჭი ხაბეჭ – თათრების გაძევების შემდეგ თუშები აღვანში დამკვიდრდნენ.

ჭეშაღვალ|დარ (ჭეშელღვალ|დარ) ჭ[ა]აḡqay|dar (ჭ[ა]აḡqey|dar) გრდმ. прх. trans. მიმაგრ-მომაგრება (მიამაგრ-მოამაგრებს), როგორმე გამაგრება укрепить кое-как to strengthen, to consolidate, to fortify. ოგარ ლობ ჭეშაღვალდიჭ – მათ ლობე მიამაგრ-მოამაგრეს (აქა-იქ გაამაგრეს).

ჭადღეთინრ ḡayqetinô ჭადარადაკრული, ჭადარაშერეული, ჭადარა седовла-сый, с проседью grey-haired. ო ჭადღეთინრ სტაკოვ აღწ სოგრ ის – იმ ჭადარა კაცმა მითხრა ეგ.

ჭაშნიკ დ ḡašniḡ d ჭაშნიკი проба (вина) wine tasting. დამწი სტაკ ჭაშნიკენ ვახომაკე – შეუჩვეველ კაცს ჭაშნიკიც დაათრობს; შიოს ჭადშნიკეს ბაქ ცოლაჭი – შიომ ჭაშნიკს პირი არ დააკარა; კნათივ ქოცყუნმაქ ჭაშნიკ ზევირ – ბიჭებმა ქვევრზე ჭაშნიკი აიღეს (გასინჯეს).

ჭაჭმი ḡačmi მრ. об. мн. см. pl. see ჭოჭ ḡoč.

ჭაჭნებ დ ḡačneb j ჭაჭანება (თუნდაც რისიმე არარსებობის აღმნიშვნელი სიტყვა) слово, обозначающее отсутствие всех и всего not being a single sole around. ცადმაქ დახკი ჭაჭნებ ცო და – ცაზე ღრუბლის ჭაჭანება არაა.

ჭანჭ ო **čāč** j ჭაჭა **выжимка от винограда; водка из этих выжимок vodka** (a kind of strong drink). ქანიზ ჰადჭყჩქე[ქ]ლოლ ჭანჭ მეყე, ჭანჭე მან ჭმალოჭ არაყ იხრ – ყურძნის გაწურვის მერე ჭაჭა რჩება, ჭაჭისა კი მეტად მაგარი არაყი გამოდის; ივბინ ჭანჭე არაყ ქუდრთი დალდალირ – იობს ჭაჭის არაყი თავში აუვარდა.

ჭანჭე არაყ დ **ჭანჭე čačē araq** d ჭაჭა (არაყი) **чача (водка) vodka**. ცჰაც არაყ ლე დანითვა? – თითო არაყი ხომ არ გადავუშვათ?

ჭახ ბ **čax** b ჭახი, ჭახანის ხმა **треск, звук выстрела bang, crack**. თოთე ჭახ ხაწე სო – თოთის ჭახანი მომესმა.

ჭახ ბაჰარ (ბახარ) čax b|aħar (b|axar) გრდმ. прх. trans. ჭახანის გაღება (გაიღებს) **изда[ва]ть треск to bang, to crack**. ურუმ ლერძეე ჭახ ბაჰინე, დაჰან ბშოგბალ – ურმის ლერძმა ჭახანი მოილო და გატყდა; თხილოშ ხილ, ჭახ ბაჰარ – თრთხილად იყავი, ჭახანს გაიღებ (წაიქცევი)!

ჭახ დარ čax d|ar გრდმ. прх. trans. ჭახანის ქმნა (გაიჭახუნებს) **издавать треск to bang**. დაყინო ტავეე ჭახ დო – ხმელი ტოტი ჭახუნობს.

ჭახანო čaxajno ზმნს. нареч. adv. ჭახანით **с треском in banging**.

ჭახრაკ ბდ **čaxraq** bd 1. ჭახრაკი **тиски, пресс cramp**. ჭახრაკი ჰეჭყოშ თეგოდო ქაგნო ყდაში – ჭახრაკების მოჭერით აკეთებენ წიგნების ყდებს. 2. საცობის ამოსადრობი **пробошник bottle opener**. სე ნეკგო[ქ] ჭახრაკ ცო ბა პროპკი ჰალ მახან – ჩემს დანას ჭახრაკი არა აქვს საცობების ამოსადრობად.

ჭახ-ქუხ დდ **čax-kux** dd ჭახანი და ქუხილი, ჭახა-ჭუხი **треск-гром crash, crack**. ზარბაზნ ჭახ-ქუხეე ლარკი ყურძიქ სალოინ – ზარბაზნების ჭახანმა და ქუხილმა ყურები დაუყრუა ჯარისკაცებს.

ჭანლო čälö ზმნს. нареч. adv. დღეიდან მერვე დღეს **в восьмой день с сегодняшнего on the eighth day from today**. **ჭანლო, ვანლო ბეგარმაქ ვასო ლუინი** – დღეიდან მერვე და მეცხრე დღეს (დღეებში) ბეგარაზე ვარ წასასვლელი.

ჭანლო ო **čälö** j ზმნს. нареч. adv. დღეიდან მერვე დღე **восьмой день с сегодняшнего the eighth day from today**. **ჭანლო მაცან მალრ?** – დღეიდან მერვე დღე როდის მოვა?

ჭედადარ (გაჭედადარ) čeda|d|ar (gačeda|d|ar) გრდმ. прх. trans. 1. [გა]ჭედვა ([გა]ჭედავს), კვერვა, ცხელი რკინის დამუშავება **ковать; обрабатывать горячее железо ударами молота forging the hot iron**. მჭედლეს ყადტო თავდს წარმაქ ნამჰკი ჭედადო – მჭედელი დუქარდის გასაკეთებლად ცეცხლზე რკი-

ნას ჭედავს. 2. [და]ჭედვა ([და]ჭედავს), ნალების დაკვრა [ПОД]КОВ[ЫВ]АТЬ to shoe, to shoehorse. ოვარ ღუძ ჭედადორ – ისინი ცხენებს ჭედავდნენ.

ჭედა|დი|თარ (გაჭედა|დი|თარ) **čeda|ditar (gačeda|ditar)** გრძმ. прх. trans. და-ჭედვინება ([და]საჭედვინებს) заставить подкo[вы]вАТЬ to shoe an animal. თხე ბჰკ ბოლო[ჰ] კოლექტივბივ კამჩი ჭედადითორ – ჩვენი ბაკის ბოლოში კოლმე-ურნეები კამეჩებს აჭედვინებენ.

ჭედა|დი|უანი **čeda|dujni** მიმლ. прич. particip. 1. საჭედი, დასაჭედი то, что надо ковать smth to be shoed. 2. მჭედელი кующий, кузнец smith. ო თურ ჭედა-დორ სტაკოხ ვუხ (უხ) წე? – ილო, ჭედადუანი ვა – იმ ხმლის მჭედავ კაცს რა ჰქვია? – ილო, მჭედელია.

ჭედ დ **čēd j** ნალ-ლურსმანი ერთი ცხენის დასაჭედად комплект подков и гвоздей для одной лошади nail for shoeing a horse. საბას შინეკ ჭედეს ღადრთვჭ მაძე დარ ბალჭ – საბამ ორიოდე ცხენის დასაჭედ ნალ-ლურსმანში ბლომად მჭადის ფქვილი მისცა.

ჭეკ, ჭეკ¹ ბდ **čēk, ček¹ bd** 1. ურდული задвижка, засовка door bolt. სანინაძნრ იმერლოვას ჭეკი თეგდორ – კარებისთვის იმერელი ურდულებს აკეთებდა; ჭეკეს ბაწიჭ ვერ ვოწბინორ – ურდულზე მძიმე ქვა დაეკიდებინათ.

ჭეკ (ჭეკ) ბილარ (ბებლარ) **čēk (ček) bolar (beblar)** გრძმ. прх. trans. 1. ურდულის დადება (დაადებს), დაკეტვა запереть, запирать на засов to close the door bolt. ბუსუ-ბუსუ სანჯ ჭეკ ბებლოთხ – ღამ-ღამობით კარებს ურდულს ვუყრით (ურდულით ვკეტავთ). 2. გადატ. перен. fig. საკერებელი, ქსოვილის ნაჭერი клин, лоскут ткани (кусочек материи) patch / a kind of cloth. ტოტკი-კელ ხალთენ თამროს ჭეკ ბოლჭ – თამრომ ხალათს იღლიაში საკერებელი ჩა-უგდო (დაუდო).

ჭეკ, ჭეკ² ბ **čēk, ček² b** მწვანე ლობიო зелёная фасоль green bean. ჭეკეს გაგჭ თაუგუ (თოუგუ) – მწვანე ლობიოს კვერცი უხდება.

ჭეჭრ **čēčō** ჭენჭი, სიმსუქნე жир, жирность fat, obesity. ჩუძხი დჭევირ, დითხ ჭეჭრ დარ – ბატკანი დაკლეს, ხორცი ჭენჭი იყო.

ჭერ ბდ **čer** bd ჭერი потолок ceiling. თხე წინგო ლატე ჭერ ბა – ჩვენს სახლს მა-ღალი ჭერი აქვს.

ჭერამი დღე **čeram** dd ჭერამი абрикос apricot. ჭერამებს ცენებს ლაზიში ვაწო – ჭერამი წლებულს კარგად მოისხამს; ჭერამიგოჭი ფოთოლ ღეკი – ჭერამებს ფოთოლი დასცვივდა.

ჭიქიელღალარ **čweyd|alar** გრღუე. ობ. непрх. см. intrans. ჭიქიელღალარ **čwayd|alar**.

ჭიქიელღარ **čweyd|ar** გრღმ. ობ. прх. см. trans. see ჭიქიელღარ **čwayd|ar**.

ჭეჭყადარ **čečqa|dar** გრღმ. прх. trans. ჭეჭყა (გაჭეჭყავს), სახელდახელოდ, უხეიროდ გარეცხვა [по]стирать небрежно, наспех to wash smth hastily. ბათას სარეცხ ჭეჭყადო – ბათა სარეცხს ჭეჭყავს.

ჭვრიტი **čvriṭi** ჭვრიტი, ღეფექტიანი თვალი глаз с дефектом wall-eye. ქავთარღარ ჭვრიტის იშტ ღახ ღორ, მე ცჰა ბჰარკ ღერო ბარ ბავინო – ქავთარიანთ ჭვრიტოს (ზეღმეტი სახელია) ასე იმიტომ ეძახდნენ, რომ ერთი თვალი გაფუჭებული ჰქონდა.

ჭიგო დღე **čigô** dd ჭიგო кол, подпорка vine stake. ღებზე ბივინთხ, ჩკ ღიბქ ჭიგოღ თეტიოთხ – ღობიო ღავთესეთ და ახლა ღობიოს ჭიგოებს ვაჭრევიებთ (ვამზადებინებთ); ე ხქ ჭიგოღ ცო ღალაბ – ეს ხე ჭიგოღ არ ვარგა.

ჭივჭ ბღ **čivč** bd ჭივჭავი, ბელურა воробей sparrow. ჭივჭეე (ჭივჭეს) ყარწქ გაგნი მიხკერ – ბელურამ ჭრელი კვერცხები დაღო; ჭივჭიგოჭი ღოჭქქი (გაზათხულ) ღუ-ჭუ ბალღლათე – ბელურებს გაზათხულზე ჟრამული გააქვთ ხოღმე.

ჭიიფერ **čüper** ჭიაფერი (წითელი ფერის საღებავი) кошениль, красная краска carmine. ბაბლეგოჭი ჭიიფერ ჭეგინს ჭამღი ღეგღორღარ – ბაბალეს ჭიაფრად შეღებილივით ღაწვები ჰქონღდა; ბაბუცის საკაბე ჭიიფრათ ღებადიქ – ბაბუციმ საკაბე ჭიაფრად შეიღღდა.

ჭიკ **čik** ნაწ. част. part. 1. ხომ არ, ვაითუ, ეგებ, ეგების, ვინ იცის авось, вдруг да, не...ли? кто знает who knows. მიჩკ ბადგნოღო ო სქ მეო, ქოჩადღი ჭიკ ბადხნოღო! – საღ ღაიკარგა, ნეტავი, ის ჩემი ძროხა, ქოჩადღაში ხომ არ წავიღდა! 2. კითხვით კონსტრუქციებში ამაღღებს ვალენტობას ნაწილაკისა в вопросительных конструкциях повышает валентность частицы increases valency particle in interrogative constructions –კ-ჩ. მიჩკ ჭიკ ღორღარ ო სე ვა? – საღ, საღ წავიღღდა, ნეტავი, ის ჩემი ღორი? ჰჩკ ჭიკ ბიკრღარ ო თხქ ღოქ? –

ვინ, ვინ მოიპარა, ნეტავი, ის ჩვენი ცხენი? მოჰკ ჭიკ ვალრო ო სქ სტაკ? – როგორ, როგორ არის, ნეტავი, ის ჩემი ქმარი [კაცია]?

ჭიკჭიკ დ **čikčik** d ჭიკჭიკი щebetание twitter. ჰადწკა ჭიკჭიკებს ლარკ დუდჭრქ სე დაჭოვ ვაყდიქ – ჩიტების ჭიკჭიკს ყური პირველად ჩემმა გოგონამ მოჰკრა.

ჭიკჭიკ დ|არ **čikčik d|ar** გრდმ. прх. trans. ჭიკჭიკი (ჭიკჭიკებს) щebetать twitter. ხენბინმაქ ვეჩვეჩნადრეჩო ჰადწკივ დორ ჭიკჭიკ – ხეებზე სხვადასხვანაირი ჩიტები ჭიკჭიკებდნენ.

ჭილობ დდ **čilob** dd ჭილობი щиновка, рогожка mat. დაჯუმჩო (დაჯომჩო) ფშელოხ ხენბი ჭილობან ჰერჩოდო – დიდ სიცოვეში ხეებს ჭილობებში ახვევენ; ჭილობმაქ ბადრი დითქ – ჭილობზე ბავშვები დაწვენენ; აგას ჭილობქ საბან აბან – ბებია ჭილობის საბანი შეკერა.

ჭილყოყ, **წილყოყ** ბდ **čilqo', čilqo'** bd ჭილყვავეი грач rush. დინი ხქ ჭილყოყან ბარ ჰეტბიენო – მთელი ხე ჭილყვავეით იყო გაჭედელი; ჭილყოყ[ე]გო[ქ] ტყივევ ბუმბულ დეკითქ – ჭილყვავს ტყვიამ ბუმბული გააყრევინა.

ჭიმ ბდ **čim** bd ჭყიმი кипырь cow parsley. ჭიმ დაჰ ლიჭო, ჰალო ბაყო – ჭყიმს გაუცქენიან და ჭამენ; ბაკექჰ ჭიმი ლადახკერ (ღელახკერ) – ბაკში ჭყიმები იდგა.

ჭიმა|დ|ალარ **čima|d|alar** გრდუვ. непрх. intrans. 1. [გა]ჭიმვა (ჩა)იჭიმება, გადაჭიმვა, გაწვდომა растянуться, растягиваться stretch, set out. ლობქ საყდრეგომცქ ჭიმალო – ლობქ საყდრამდის სწვდებოდა. 2. გადატ. перен. fig. ბლენბა (იბლიბება) пыжиться, воображать put on airs. ვახინო ჰდრო თალაზმაქ ჭიმალო – მთვრალი ანდრო თარდაგზე იბლიბებოდა (იჭიმებოდა); დუჯ ჭიმადვალ ალიქსი, მან მახკარ დაჰაყ ცო ჰათსქ – ბევრი იჭიმა ალიქსიმ, მაგრამ ქალებმა ხელდაც არ შეხედეს.

ჭიმემა|დ|ალარ **čimqima|d|alar** გრდუვ. непрх. intrans. მანჭვა-გრეხა (იმანჭება) кривляться, ломаться, жеманиться twisting and twirling. ჭიმემალო მიტო ვოტურ ლახაჰქო – პრანჭვა-გრეხვით მიტო მიდიოდა ქვევით.

ჭიმემალოან **čimqimalajni** მიმლ. прич. particip. პრანჭია, მანჭია, გრეხია кривляющийся, ломака, кривляка poseur, clown, affected person. ჭიმემალოან სტაკგო[ქ] დაცქ გო და – მანჭია კაცს მოკლე ჭკუა აქვს.

ჭიტო|დ|ალარ **čito|d|alar** გრდუვ. непрх. intrans. ჭინთვა (იჭინთება) тужиться to heave, to make an effort, to strain oneself. დუჯ ჭიტოდვალირ საბ, მან

ლაჟფლორქ ურუმი ცო დაქექადობაკირ – ბევრი იჭინთა საბამ, მაგრამ ლაფი-
დან ურემი ვერ დაძრა; ლობდუხე[ჰ] ფეშკარ წადალდანორ ჭნტოლამ – ლობის
ძირში ბალლი მჯდარიყო ჭინთვით.

ჭინურ ბდ **čīnur** bd ჭიანური народный струнный инструмент вроде скрипки
stringed musical instrument like a violin. შაჟხელლარ მოსეს ჭინურ ზორადში
ლაზიში თეფხორ – შავხელიანთ მოსე ჭიანურს ძალზე კარგად უკრავდა; ე
ჭინურენ ძაბ იშუ – ამ ჭიანურს სიმი აკლია; ჭინრწ იშ ძაღრ – ჭიანურების ხმა
მოდის.

ჭიბ დდ **čip** dd ჭიბი пуп[ок] navel. დაცუხრ მაკელო ზღრუგო ჭიბ ყეჭერ – მოკ-
ლე მაისურში ანდროს ჭიბი უჩანდა.

ჭიპჭიპ დ **čipčip** d ჭიჭყინი хныканье whimper, snivel. ე ბანდერ ჭიპჭიპეგ ლარკი
ყურდიქ თხე – ამ ბავშვის ჭიჭყინმა ყურები დაგვიყრუა.

ჭიპჭიპ დ|არ **čipčip d|ar** გრდმ. прх. trans. ჭიჭყინი (ჭიჭყინებს) хныкать
grumbling, glowing, whining. ფეშკრეგ ჭიპჭიპ დო – ბალლი ჭიჭყინებს.

ჭირ მდ **čir** jj ჭირი мор, зараза plague, murrain. დახნო ჭირ გუდალე'ნე, უტუ ჭი-
რეგ (ჭირეგ) დუტ ჟაბრ ბავბიქ – საქონლის ჭირი გაჩნდა და იმ ჭირმა ბევრი
ძროხა დახოცა.

ჭირულ დ|ალარ (იხარ) **čiruγ d|a'ar (ixar)** გრლუგ. непрх. intrans. ჭირად გახ-
ლომა (გახდება), შეწუხება стать (становиться) в тягость, надоесть
(надоедать), приста[ва]ть to become a burden for sb. ჰაჭყინრ ქამარ ჭირულ
იხრ სტაკონ – მოჭერილი ქამარი ჭირად უხდება (აწუხებს) კაცს; ე ბანდერ ჭი-
რულ დალე'სო – ეს ბავშვი ჭირად გამიხდა.

ჭირ ვაყარ (ვეყარ) **čir qa'ar (qe'ar)** გრლუგ. непрх. intrans. ჭირის გადადება
(გადაედება), შეყრა, შეხვედრა заразиться to be infected with plague. დოახ
ჭირ ვაჟუ – ცხენებს ჭირი გადაედებათ.

ჭირბა|დ|ალარ **čirba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. ჭირვება (სჭირდება) нуждаться в
ком-чём-л. smth to be needed. ლაწმრენ ძვიროქ წომალ ჭირბალა – ავადმყოფს
ძვირი წამალი სჭირდება.

ჭირდიბა|დ|არ **čirdidba|d|ar** გრდმ. прх. trans. გაზვიადება (აზვიადებს) преувели-
чение exaggerate. ზურბეს შარწ ლაწარ წყეგეგ ჭირდიბადო – ზურაბი თავის
ავადმყოფობას მეტისმეტად აზვიადებს.

ჭირვედ, ჭირვეჭ **čirvej, čirvė** ძნელი, ჭირვეული трудный, не поддающийся, с тяжёлым характером capricious, fickle, fretful. ჭირვედრ სტაკოვ დაჭ ქოთლიწთხრ – ჭირვეულმა კაცმა შეგვაწუხა.

ჭირ დიკარ (ველარ) **čir diķar (qelar)** გრძ. прх. trans. დაშენა (დაუშენს), დაცხება (დასცხებს) делать что-л. быстро, частыми движениями; стрелять очередями, закидать, забросать being fast in throwing sth to sb, bombarding. ფეშკრივ ვაშხინ ბუერჩ ჭირდიკე – ბაღლებმა ერთმანეთს მუშტები დაუშინეს; ლოთბაშივ ჩაწ სტაქნი ჭირ დიკე – ლოთი-ფოთებმა ჩაის ჭიქებით დასცხეს (შეუტეეს სმას).

ჭირვედში **čirvejšī** ძნელად, ჭირვეულად трудно, с трудом, тяжело hardly, with great difficulty. ტყუაქსინჰ კიტრ ჭირვადში იხრ – ბოლოჯამს კიტრი ცუდად მოდის.

ჭირტალ დ **čirtal** ჯ ჭირტალი, მთის ლოლო щавель альпийский (горный) sorrel. ჭირტლილოჩქ ქოთმი ფუტკალარ – ჭირტალში ქათმები იქექებოდნენ; მეით-ნანას (მეითლარ მიტრო ფსტუნავ) შადრ ყოწლე ტბათნირქ ჭირტალ დეუნო'ერ ცჰადნ სტაბო, ალვინედ სწგო ჩუ დივზორ, ყაწლე სუდლეშ ჭირტლილო დეადლწ ლაპაწდოლოყდც სონადნრ, ო დაჭ ყაწდალლომცა მწ ბუდნლერჩ ნასის ჯწწწ წერქეგრ დითოშ ჰალრ ვადსნორ ცჰადნ დენი, ე უხვ ოჯრობ თადლოყ ესეჰადნრ! – მეით-ნანას (მიტრო ცისკარიშვილის ცოლს) თავის ყმაწვილქალობაში ტბათანიდან ჭირტალი ჩამოეტანა ერთ შემოდგომას და ალვანის ეზოში დაერგა, სიბერეში ჩემებურად ჭირტლებში ჯდომა მომინდება აკიო, მის დაბერებამდე კი ქართველ¹ რბალს წერაქვის ცემით ამოეყარა ერთ დღეს, ეს რაღა ოხრობა მოდებულა აქაო! (ლეილა ცისკარიშვილი).

ჭირხეთარ **čirxetar** გრძ.უგ. непрх. intrans. დაწარება ([და]ეწარება) [по]лениться to be lazy for doing sth. ზორადში ჭირხეთე ო გუდნ მაღვრ დათარ – ძალიან ეწარება მას პურის გამოცხოება.

ჭირხეთინი **čirxetini** მიმლ. прич. particip. წარმაცო лентяй idler, lazy. ჭირხეთერ სტაკოვჩქ წა ქუდრთმაქ დეხე – წარმაც კაცს სახლი თავზე ექცევა.

¹ აქ ქართველში იგულისხმება ქართულ ენაზე მოსაუბრე (მოლაპარაკე): ეთნიკურად წოვათუშები ჩვეულებრივი, სრულფასოვანი ქართველები არიან; ამ ტიპის მოცემულობები საინტერესოდ აქვს განხილული ბ. ჯორბენაძეს თავის მონოგრაფიაში „ქართული დიალექტოლოგია“, ტ. I (თბ., 1989).

ჭირხეთრიკ **čirxetriḳ** ზარმაცი лентяй idler, lazybones. შლრ. ср. comp. ზარმაცი¹ zarmac¹.

ჭირხლ ბ **čirxl** ხ ჭირხლი, თრთვილი иней rime, thin white coating of ice crystals; frost, hoar. ჭირხლეგრ ჰიჭრას – ჭირხლს ვუყურებდი.

ჭირხლ ცოთარ (ჯეთარ) **čirxl qotar (qetar)** გრდმ. прх. trans. დათრთვილვა (დათრთვილავს), თრთვილის დადება, დაჭირხვლა покры[ва]ться инеем, выпадение инея to cover with hoar-frost. სტაბო[ჰ] ფშელმაღჩე[ჰ] ხენბჰს ჭირხლ ცოთარ – შემოდგომაზე, როცა აცივდა, ხეები დაითრთვილა; ღალუნბ ჭირხლ ჯეთარ – ზამთრისთვის (ზამთრისკენ) თრთვილს დებს.

ჭიუხ დდ **čiux** dd ჭიუხი, შიშველი მიუვალი მაღლივი კლდე высокая голая неподступная высокая скала bare-rock summint. საგი ლაჯირ ჭიუხჰს დახე – ჯიხვეები მაღალ ჭიუხებში ცხოვრობენ.

ჭიყოლ დ **čiqol** d ღიტინი щекотка tickling. დოკდექჩირ ბზღრეგო[ჰ] ჭიყოლ და-ხოშ ნასტაკ ველარ დადენას – გულმოსული (გაბუტული) ბავშვი ღიტინით ძლივს გავაცინე.

ჭიყოლ იხარ **čiqol ixar** გრდლუგ. непрх. intrans. ღიტინი (ელიტინება) делаться щекотно to feel tickling. ოჯუნ გაუგჰს ჭიყოლ იხორ – მას მუხლებში ელიტინებოდა.

ჭეშმარიტ **čišmarit** ჭეშმარიტი истинный authentic, veritable, true. დო, სად ბჰარკეეე მაგინრ ჭეშმარიტ ამბუდ მეფცოს შუეგრ – ჟა, ჩემი საკუთარი თვალით ნანახ ჭეშმარიტ ამბავს გაიმბობთ.

ჭიჭყინაჰ ბდ **čičqna'ō** bd 1. ჭიჭყინა, ზოგი თევზის ნაშიერი рыбёшка minnow. 2. ქარსალა шпрот sprat (sort of fish). ვუხ (უხ) აღარ დეწე, მე კალმას ჭიჭყინაჰს ჩამლივხ და – რა თქმა უნდა, რომ კალმასი ქარსალაზე გემრიელია.

ჭკა დდ **čka** jj ძალიან ბევრი, აუარებელი ხალხი, ბრბო; ფრინველთა გუნდი масса, очень много народу; стая птиц countless people, crowd; group of birds. ოჯუმელქ ჭკა მალორ, მე ჭკაქ ქორთო ჯაჯალტაფუჰს ბარ, მულ მნ ბებერტა-ფუჰს (ბებრტაფუჰს) მარ – ხალხის იმხელა ბრბო მოდიოდა, რომ ბრბოს თავი ჯაჯალტაფუში იყო, კუდი კი – ბებერტაფუში.

ჭონე **čonê** ჭონი, მეტყავე *кожевник, скорняк, меховщик* tailor, leather-dresser.

ჭონეე აგენ წინი კოკ აბირ – ჭონმა ბებიას ახალი ტყავი (ქურქი) შეუკერა;
ჭონან ბჟა ვაჯეჭი ჭადჭი იხრ – ჭონებს ყოველთვის ტყავის სუნი ასდით.

ჭორ ბდ **čor** bd ჭორი *сплетня* gossip, rumours. იცხ ჭორა დად ვაან დუყეჩი
დადალქ (ნედალქ) – მაგ ჭორების პატრონი (ავტორი) ჩვენ შორის უნის; ჭორიე
ნახ ვაშიბანს ეხკოდრ – ჭორები ხალხს ერთმანეთს ჰკიდებს.

ჭორი დარ **čori d|ar** გრლმ. прх. trans. ჭორაობა (ჭორაობს), ჭორიკანობა
сплетничать, разводить сплетни to gossip, to spread rumors. უჯუ ფსტუქიხ ჭო-
რი დოხრაჩი ცოჰანნა თოლოდმაკე – იმ დედაკაცს ჭორაობაში ვერაფერ აჯობებს.

ჭორა|დ|ალარ **čora|d|alar** გრლყ. непрх. intrans. ჭორაობა (იჭორავებს) *сплетничать*
chatting, gossiping. ჭორადალარ ფსტუქ საქმ და – ჭორაობა დედაკაცების საქმეა.

ჭორა|დ|არ **čora|d|ar** გრლმ. прх. trans. [გა]ჭორვა ([გა]ჭორავს) *сделать кого-л.*
объектом сплетен to spread gossip about smth, someone. ესელ ჭორადო, მქ
ქისტეე ქე დიკენანდრ – აქ ჭორაობენ, რომ ქისტებმა ცხვარი წაიყვანეს; ალ-
ნიჩი ჭორადინორ, ლეო დაჰ ვალინანდრ – ალვანში მოეჭორათ, ლეო გარდაც-
ვლილა.

ჭორალქ **čorālê** ჭორიანი, ჭორიკანა *сплетник, сплетница* chatterbox, gossip teller.

ჭორალქ მოტ ძირელდაჩი ბა თიტუნდრ – ჭორიანი ენა ძირშია მოსაჭრელი.

ჭორი|დ|უნდრ **čori|d|ujnî** მიმლ. прич. particip. ჭორიკანა *сплетник, сплетница*
chatterbox, rumour-monger.

ჭოტ დდ **čot** dd ჭოტი *филин* eagle owl, owl. ბუსუ-ბუსუ თიშიხრ საყდრელნაჰრ
ჭოტქ დულარ დალორ – ლამ-ლამობით ძველი საყდრიდან ჭოტის კივილი მო-
დიოდა; ვაძჰრ ჭოტსა? – ჭოტსაჰ ვასრ! – ხარ ჭოტივით (ფხიზლად)? – სწო-
რედ ჭოტივითა ვარ!

ჭოჭ ბდ **čoč** bd 1. აგლბ. пренебр. by m. f. პირი, ყბა, ხახა *рот, пасть* mouth, jaw, gullet.

ჭაჭეჩი ცარკი და – პირში კბილებია; მაცხირ ჰადწკიე ჭაჭეძი ყეტლორ – მშიერი
ჩიტები პირებს ალებდნენ; ჭოჭ ბადტბალორ ჰქ, იმტუქ მოსა მოტ ბალხონ! – პირი
გაგეხეს ამისთანა ცუდი ენის მქონეს! 2. კრიჭა (წისქვილისა) *мельничный*
жёлоб mill trough. ჭოჭლაჩი ოყნი ჰადრ ვერენ კიკელ აუკუ – კრიჭიდან მარ-
ცვლები წისქვილის ქვის ქვეშ ცვივა.

მოსიჭ ჭოჭ ბღ **mosi čoč** bd ცუდი პირი (ცუდი გემო პირში) неприятный вкус во рту bad, unpleasant taste in mouth. სიფსრე ფშელვიე'ნესრ, მოსიჭ ჭოჭ ბა სოგოწჷ – გუშინწინ შემცივლა და ცუდი პირი მაქეს.

ჭოჭყატენრ čočqatēnō პირლია, დოყლაპაია; გაკვირვებული разиня; ошеломлённый foolish person, awkward and stupid person, astonished; ჭოჭყატენრ ჰეჭურ ზოო-პარკე სპილოდგრ კაწკოწ ვოჭ – პირლია უყურებდა ზოოპარკში სპილოს პატარა ბიჭი; დუხანგეყ ნევაღვიწსრ ჭოჭყატენრ ცარკან დუდბტრეს – ნამეტანი დიდხანს დამსვა (მამყოთა დამჯდარი) პირლია კბილის ექიმმა.

ჭრაქ დღ **črak** dd ჭრაქი, გასანათებელი მოწყობილობა плошка (сосуд, для освещения) oil-lamp, wick-lamp, saucer. ჭრაქენ დაყეწჷ ჰამიგლოჰეყ ნავთუ ლამფი დარ – ჭრაქის ნაცვლად ყველას ნავთის ლამფები ჰქონდათ; ჭრაქეყ კაწკოწ მაშინ თელრ – ჭრაქი მცირე სინათლეს იძლევა.

ჭუდ ბღ **čuj** bd საქსოვი ჩხირი спица (для вязания) knitting needle. ჩხლურ დჭ ჭუერჩ ეცო მაგოს – წინდის საქსოვად ჩხირები იყიდა მაიკომ; ჭუდნო ბჭ ყალწ ნინუდნ – ჩხირის წვერი შვერჭო ნინოს.

ჭუკ¹ დღ **čuk¹** dd ჭუკი, ჭუჭულა индюшенок, гусенок, утенок duckling, gosling. ქოროვ ჭუკი ნიტოდრ – ქორი ჭუკებს იტაცებს; ჭუკეწ ნან დაჭ ბავწ – ჭუკის დედა დაიკარგა; ჭუკიეყ მაგედარ ბაყორ – ჭუკები მჭადს ჭამდნენ.

ჭუკ² დღ **čuk²** dd ყანწი рог, рожок (для вина, водки) horn (for the wine). შიგ ჭუკ არყეწ მალერ ფშელვიეწროვ – ორიოდე ყანწი არაყი დალია გაცეებულმა; აღმეს ჰან მჭანწ ჭუკი თეგდორ – აღამი ჯიხვის რქების ყანწებს აკეთებდა. ჭაკბი ახკარ (ეხკარ) **čakbi axkar (exkar)** კოტოშების მოკიდება (მოუკიდებს) стваить банки на спину putting jars on the back. ფშელდიწრონ სუკან ჭაკბი ახკარ – გაცეებულს ზურგზე კოტოშებს უკიდებენ.

ჭუკჭუკ დღ **čukčuk** d ჭუკჭუკი звук, издаваемый утёнком, гусёнком sound, made from ducklings, goslings.

ჭუკჭუკ დარ čukčuk dar გრღმ. прх. trans. 1. ჭუკჭუკი (ჭუკჭუკებს), ფრინველთ სმიანობა щebetать, чирикать cooing, wick-wick, gobbling, making a high-pitched sound. საბუდრეწჷ ჭუკიეყ ჭუკჭუკ დარენ ცომ ხაწეგე თხე ლარკინ – საბუდარში ჭუკების ჭუკჭუკის გამო აღარაფერი გვესმის ყურებში; ჭუკიეყ ჭუკჭუკ დო – ჭუჭულები ჭუკჭუკებენ. 2. ჭუკჭუკი (ჭუკჭუკებს), ტკბილი საუბარი დაბალი

სმით душевная беседа низким голосом sweet chatting in a low voice. ე ბზღრივ
ღაჲცჳაჲ ჳუჲჳუჲ ღო – ეს ბავშვები მთელი ღღე ჳუჲჳუჲებენ.

ჳუჲჳუჲადნრ **čuxčuxajnô** ჴმნს. нареч. adv. ჳუჲჳუჲით, ტკბილი ბაასით душевно,
сладко беседуя in sweet chatting. ნწნ–ბზღრი ჳუჲჳუჲადნრ ჴედახჲერ – ღედა-
შვილწები ჳუჲჳუჲით (ტკბილი საუბრით) ისხღწენ.

ჳურჳელ ღღ **čurčel** ჲჲ ჳურჳელი посуда vassel. ვჲ ღოთჲ ჳურჳელ ცო თოჲჲ სო –
ღვინის ჴასასხმელად ჳურჳელი არ მეჲო.

ჳუჳჲნწაღარ **čučk[n]a[d]ar** გრღმ. прх. trans. ჳუჳჲჲა (ჳუჳჲაჲს), ჲონების ხელმო-
ჳერით ხარჯჲა беречь, экономить (состояние) save up thriftily. მიწოვ შარწ
ჲონებ წყეგჲჲ ჳუჳჲნწადღო – ჴოგეერთი თავის ჲონებას ჴედმეტად ჳუჳჲაჲს
(ზედმეტი ხელმოჳერით ხარჯაჲს).

ჳუჳულ ღღ **čučul** dd ჳუჳული утёнок, гусёнок duckling, gosling. ოწრწ ჳუჳული
ბშარწჲჲ ხილოწჳი ღაჲხჲჲ (ღოჲხჲჲ) – იმათი ჳუჳულები მუღამ წყალში არიან.

ჳყავ ღღ **čqav** d ჳყავილი, ჳყვილი резкий крик, визг shriek, squeal, scream.
ღაწრწწაწჳი ბზღრწ ჳყავ ღაღო – შოწიღან ბავშვის ჳყვილი მოღიღდა.

ჳყავადნრ **čqavajnô** ჴმნს. нареч. adv. ჳყვილით с резким криком, визгом with
screaming, shouting, shrieking.

ჳყავ ბაწარ **čqav b|aħar** გრღმ. прх. trans. ღაჳყვიღება (ღაიჳყვიღებს, შემოს-
ძახებს) раздаться (о резком крике, о песне...) to scream, to shout. წშადრწჲ
სტენახწოვ ჳყავ ბაწარ – უცბად რაღაცამ ღაიჳყვიღა; ბიჲღარ გიორგის ჳყავ
ბადწჲწჳი ვუძაჲს (უძაჲს) გოგინ ღარკაღ ღერწერ, უღში თაგუღში ბორ მოწ –
როცა ბეჲიანთ გიორგი ღასჳყვიღებღა (სიმღერას შემოსძახებღა) ხოღმე,
ირგვლივ ყვეღა სმენად იჲცეოღა, ისე კარგად მღეროღა.

ჳყავ ღარ **čqav d|ar** გრღმ. прх. trans. ჳყავილი (ჳყავის) визжать, кричать to shriek,
to squeal. სტენახწოვ ბურწილოწჳი ჳყავ ღო – რაღაცა ბაღახებში ჳყაოღა.

ჳყავჳყავ ღღ **čqavčqav** d ჳყავილი резкий, повторяющийся крик sharp, repeated
shriek, scream.

ჳყავჳყავ ბაწარ **čqavčqav b|aħar** გრღმ. прх. trans. ჳყავილი (ღაიჳყავღებს)
резко визжать screaming, shrieking harshly. მიტროს ჳყავჳყავ ბადწჲგჲჲ
ეცღაღწ სოვი ჳაღო – მიტროს ღაჳყვიღების მეწეღა აფრინღწენ სვაგები.

ჭყავჭყავ დ|არ **čqavčqav d|ar** გრძმ. прх. trans. ჭყავილი (ჭყავის), ჯღავილი кричать (резким голосом) shouting, screaming sharply. მაცლომცქ დოლოაჰი ჭყავჭყავ? – ნეტა როდემდის ჭყავიხარ? დუჯ ჭყავჭყავ დიქ მიტროს, მჲ სოვი მათჰეჲ მისქ – ბევრი იჯღავლა მიტრომ, მაგრამ სვავები ადგილზევე დარჩენენ.

ჭყანტ მ **čqāt** jz ჭყანტი, ჭაობი болото, болотистое место marsh, swamp, bog. ჟენ ჭყანტი ცო დეწე – ცხვარს ჭაობქებში არ უყვარს; ჭყანტილოაჰი დუჯჭ ფჰიტი ხეჲ – ჭყანტებში მეტად ბევრი ბაყაყქებში იცის.

ჭყანტქ **čqātē** ჭაობიანი болотистый boggy, marshy, swampy.

ჭყემპო ბ **čqempō** bj ყელი, ყანყრატო горло throat, gullet. ჭყემპუქ ფხადენა ლაწდინას – ყელის ძარღვები ვიტკინე; ბჰარწავ ფჰარან ჭყემპერას (ჭყემპერადხა) ცარკი ოხკდიქ – მეელმა ძაღლს ყელში კბილები ჩაუსო.

ჭყვინა|დ|ალარ **čqvina|d|alar** გრლუჲ. непрх. intrans. ბრჭყვიალი (ბრჭყვიალებს), ცი-ალი, ბრწყინვა блестеть, сиять shining, sparkling, glittering. ბადო მაშადჰი ალნა ტათბუწ ზიკსა ჭყვინადმალაათქ – მთვარის შუქზე ალაზანი ვერცხლის ზოლივით (არშიასავით) ბრწყინავს ხოლმე.

ჭყივ დ **čqiv** d ჭყივილი визг, крик shriek, yelp, scream.

ჭყივ დ|არ **čqiv d|ar** გრძმ. прх. trans. ჭყივილი (ჭყივის) визжать screech, squeal. ჯაივ ვუნმაკქ (უნმაკქ) ჭყივ დორ – ლორი, რაც ძალი და დონე ჰქონდა, ჭყივ-და; ჯაივ დუჯ ჭყივ დიქ – ლორმა ბევრი იჭყივლა.

ჭყივ ბ|აჰარ **čqiv b|ahar** გრძმ. прх. trans. დაჭყივლება (დაიჭყივლებს) запищать, завизжать to make a high-pitched sound, to squeak. ბურკეჲ წყე ჭყივ ბაჰინქ, ქქ დაჰა ატქ – ბურვაკმა ერთხელ დაიჭყივლა და მერე გაჩუბდა.

ჭყანტაკ მ **čqītak** jz ანტრია, თათარბერაგი, სომხური კერძი татар-боракы, армянское блюдо Antia, Tatar-boraki -dumplings- an Armenian dish. მიჩქ ჯეხკდიქრა ხილო ჩამლქ ჭყანტაკ ჯეხკოლო – ლორის ნახარშ წყალში გემრიე-ლი ანტრია იხარშება.

ჭყლეტა|დ|ალარ (დაჭყლეტა|დ|ალარ) **čqleta|d|alar** (dačqleta|d|alar) გრლუჲ. непрх. intrans. ჭყლეტა (იჭყლიტება) мяться to squash. დურდ–დურდიქ ავტო-ბუსან ჭყლეტადალარ ცო ჰამბალა სონადნო, ბჰა ტაქსივ ლელქ სქ მადრდაშო – დილდილაობით ავტობუსებში ჭყლეტა არ მსიამოვნებსო, სულ ტაქსებით და-

დის ჩემი მული; ჰან დიხკქ ე ვორი ე ქანზენმაქ, დაჰ ჭყლეტალადცრ – ვინ და-
აწყო ეს ვაშლები ამ ყურძენზე, იჭყლიტება აკი!

ჭყლეტა|დარ ჯqleta|dar გრძმ. прх. trans. ჭყლეტა (ჭყლეტს), დაწოლით, ან ხე-
ლის, ფეხის დაჭერით გაბრტყელება, გასრესა; ბორბლებიანი რამით ზედ გა-
დავლა და გატანა раздав[ли]вать crushing, mashing. ჰათხეც ქანიზ ქოკეც
ჭყლეტადმორ – წინათ ყურძენს ფეხით ჭყლეტდენ.

ს

სა დრ xa dj ბარკალი, თეძო, ბარძაყი бедро, ляжка; ножка (птицы) thigh, hip. ტყი-
ვეც ხავნუქ (ხავნ) ძოლ მჟოგონ ივნეგოაჰი – ტყვიამ ბარძაყის ძვალი გაუტეხა
ივანეს; საბ ხადენან დაჰ ლაცვოგერ – საბას კინალამ ბარკლები გაუკავდა; ბატ-
გოაჰი დაჯან ხადენი და – ბატს დიდი ბარკლები აქვს.

საბარ|დარ xabar|dar გრძმ. прх. trans. გაძუნწება (გააძუნწებს) [с]делать скупым
to become greedy / to become mean. გიუდრგე საბროქ ცო ვარ, მან, ფსტუნავ ხა-
ბარვიენანრო, ლიფი – გიორგი ძუნწი არ იყო, მაგრამ, ცოლმა გააძუნწაო, ამ-
ბობენ.

საბროლ დ xabrol j სიძუნწე, სიხარბე, ხარბობა скупость, жадность, алчность
miserliness, avidity, greediness. ვაუგროქ სუდმანე შადრი საბროლვე დინრო ბა-
ცადჰი ვალენო ვარ – ვაგოანთ სიმონი მთელ სათუშოში განთქმული იყო თავი-
სი სიძუნწით; ბჰარწავ საბროლეს ძოლჲ ჩუ დებტო – მგელი სიხარბისაგან
ძვალსაც ყლაპავს.

საბროქ xabrō ძუნწი, ხარბი скупой, алчный, жадный stingy, niggard, money-
grubber. საბროჩო სტაკონ ჰაშ ცო დეწე – ძუნწ კაცს სტუმარი არ უყვარს (არ
უნდა); ხადბროც ვარასო – ძუნწთან ვიყავი; ვუთხეც (უთხეც), ე სტაკაკ სტეც
ვინოლო საბროქ – არ ვიცი, ნეტავი, ეს კაცი რამ განადა ხარბი?

საბროქ ხილარ xabrō xil'ar გრძლუვ. непрх. intrans. სიძუნწე (ძუნწია), ძუნწობა,
ძუნწად ყოფნა быть скупым miserliness, niggardliness.

საბორ ბლ **xabor** bd ობი плесень mould, mildew. საბროვ (ხაუბრე) მადვა ღერ
დავდიქ – ობმა პური გაათუქა.

საბორ ბ|ოწარ (ბებწარ) **xabor b|oçar (b|ebçar)** გრლუვ. непрх. intrans. დაობება (დაობდება) покрыться плесенью, заплесневеть to become musty, to become mouldy. მაგოხ საბორ ბოწი – პური დაობდა.

საბორ ბ|ოწიბ|ადონრ (ბ|ოწიბ|ალინრ) **xabor b|oç|b|ajlnô (b|oç|b|alinô)** მიმლ. прич. particip. ობმოკიდებული, დაობებული заплесневелый, заплеснённый moulded. საბორ ბოწადონრ ბაკლი მემცხორივ ფჰარან ვასი – დაობებული ლუკები მწყემსებმა ძაღლს დაუყარეს.

საბროლქ, ხაუბრელქ, ხოუბრელქ **xabrölë, xaŭbrëlë, xoŭbrëlë** ობიანი заплесневелый, заплеснённый, в плесени, покрытый плесенью mouldy, musty. საბროლქ კოტორ დაჰ ყაჰდალი – ობიანი ქადა დამწარდა.

საბჟარ (ხებჟარ) **xabžar (xebžar)** გრლუვ. მრ. непрх. мн. intrans. pl. [და]სხდომა ([და]სხდებიან) садиться, сесть to take a sit. ჰადწკი ხენმაქ საბჟი – ჩიტები ხეზე დასხდნენ.

საბჟა (ხებჟა) **xabžā (xebžā)** გრლუვ. მრ. непрх. мн. intrans. pl. ინტინიტივია მასდარის-თვის инфинитив для мадара an infinitive for the gerund საბჟარ (ხებჟარ) **xabžar (xebžar)**. ილერკუჭმაქ საბჟა ლოლეთვა! – ილერკუჭზე დასასხდომად წავიდეთ რა!

საბჟ|დ|არ (ხებჟ|დ|არ) **xabž|d|ar (xebž|d|ar)** გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. 1. დასხმა ([და]სხამს) сажать, посадить (о людях) to help to take a sit. მასპძლეს მახკარ ნიდავ ცჰად საბჟდიქ – მასპინძელმა გოგოები, რა თქმა უნდა, ერთად დასხა. 2. [და]რგვა ([და]რგავს) сажать, посадить (о растениях) to plant.

საბჟუღლ და **xabžujlā** dd დასასხდომი (ადგილი) место для сиденья seat. ჰედეო დახკე'ნეთხ, საბჟუღლ ცო ხეთი თხი – დაგვიანებით მოვედით და დასასხდომი (ადგილი) ვერ ვნახეთ.

ხავერდ და **xaverd** dd ხავერდი бархат velvet. მიხკოს შადრი ხასინ ხავერდ დევენრკაბელანრ – მიხკოს თავისი რძლისთვის ხავერდი მოუტანია საკაბედ; ბლუჯუდგო ოგუმიფლქ ხავერდი დატერ, მე ტასიგოჩი ბჰარკი ყარწდალი – ბლუჯოს (კაცის სახელია) იმდენი ხავერდქები ელაგა, რომ ტასის თვალები აუჭრელდა.

ხავს დღ **xavs** dd ხავსი მოხ moss. ხავსეხ (ხავსუხ) დოფხდალინოწ წიფლი დატერ დევსაწ – ხავსმოკიდებული წიფლები ეყარა დევებივით.

ხავს დოტარ (დ|ეტარ) **xavs d|ot̄ar (d|et̄ar)** გრღუფ. неврх. intrans. ხავსის მო-
დება (წმოქდება) покры[ва]ться мхом to be overgrown with moss, to be moss-
grown. ყადაღაწირ მუხახ (მუხეხ) ხავს დოტე – დაბერებულ მუხახ ხავსი მოე-
ლო; კერხეწირ ვერახ (ვერეხ) ხავს ცო დეტე – მგორავ ქვას ხავსი არ ეკიდება.

ხავს ვოტარ (ვეტარ) **xavs qot̄ar (qet̄ar)** გრღუფ. неврх. intrans. ხავსის მოკიდება
(წმოქეკიდება), დახავსება покрыться мхом turning / becoming mossy. წინა ჩარ-
დლივჰ ძაწირ კედლოწ ხავს ვოტარ – სახლის ჩრდილოეთის კედელს ხავსი მოედო.

ხავსისფერ **xavsisper** ხავსისფერი цвета мха moss like color. ის ხავსისფერ კახ
მარწ მოყ თაჟეჟ ჰოხ – ეგ ხავსისფერი კახა რა ძალიან გიხდება.

ხაზ დღ **xaz** dd ხაზი линия line. ივ ნიფსიწირ ხაზევ (ხაზევ) ლელ! – ამ სწორი ხაზით
იარე! მიწმაც ხაზი ჰადვნას – ყველგან ხაზები გაფუსვი; უტარ (ოჟტარ) წირტლე-
გომცაწ სინათლეწ ხაზ დოყდიწ – იმ წერტილამდე ელექტროხაზი გამოიყვანეს.

ხაზარე **xazārē** ხაზებიანი линейчатый linear. ხაზარე რვეულ ჭირბალა სოწ – ხაზე-
ბიანი რვეული მჭირდება.

ხაზი, ხაზინა დღ **xazī, xazinā** jj ხაზინა казначейство, казна treasury, treasur –
box. ბათოს ხაზინი ტათებ ვეჰორ – ბათოს ხაზინაში ფული შეჰქონდა;
ადფუნაღარ მიტროს ხაზინე მუშებაღორ – აფუწინიანთ (ცისკარიშვილი) მიტრო
ხაზინაში მუშაობდა.

[და]ხაზო|დ|არ [da|xazo|d|ar) გრღმ. მრ. врх. мн. trans. pl. [და]ხაზვა ([და]ხაზავს)
[на]чертить to draw, to line. კოტენ დუტგეყ ხაზოღარეხ ქოართო ლადწი – კო-
ტეს მეტი ხაზვისაგან თავი სტკივა.

ხათბალ ბღ **xatbal** bd ხათბალა, დავიღარაბა, უბედურება беда, хлопоты trouble,
misfortune, distress, troubles. ევ ამბუფე მარეც ხათბალიღო თასაწ – ამ ამბებმა
მარეცი ხათბალაში ჩაადო; ე დეთ ხათბალა ბალეწ თხაწ, დაჰ თურ ბოხკოთხ –
ეს ფური ხათბალად გაგვიხდა, აღბათ, გაყყიღით; ცომოთეშ ხათბალელო
თასდაღაწირ – მოულოღენელად ხათბალაში ჩავვარდი. შღრ. ср. comp. ბაღ **bāl**.

ხათრ ბღ **xatr** bd ხათრი уважение respect, esteem. დად ხათრუხ (ხათრუხ) მამი
ტბათნირეწ აღუღნი ძახერ – მამის ხათრით მამიდა ტბათანიღან აღვანში წავიდა;
მამეკეს თედო ხათრუხ ქოთამ დჰეფ – მამეკამ თედოს ხათრით ქათამი დაკლა.

ხათრ ლაც|ბ|არ (ლევც|ბ|არ) **xatr lac|b|ar (lec|b|ar)** გრდმ. прх. trans. ხათრის და-
ჭერა (რდაიჭერს), ხათრის შენახვა, ხათრის ქონა уважать, уважить to respect, to
honor. ბანდრივ ნან-დადექ ხათრ ლევცობრ – შვილებს დედ-მამის ხათრი აქვთ.

ხათრ ლაც|ბ|ითარ (ლევც|ბ|ითარ) **xatr lac|b|itar (lec|b|itar)** გრდმ. მრ. прх.
мн. trans. pl. დახათრება (დაახათრებს), ხათრის დაჭერინება заставить уважать to
make sb respect someone. ნან-დადას ბანდრივრ ხათრ ბეწქ ლევცობით – დედ-მა-
მამ შვილებს ხათრი უნდა შეენახვიოს.

ხათრ-ნამუს **xatr-namus** j ხათრი და ნამუსი уважительность и совесть
respect and conscience. გაჭირბას ხათრ-ნამუს დავითქ დუჭჩოვრ – გაჭირვე-
ბამ ხათრი და ნამუსი დააკარგვინა ბევრს.

ხადორექ **xajtrvč** ხათრიანი уважительный, стеснительный modest, reserved.
ხადორექ ადმქ ცხოვრბას ტყუმაქ მეყოდრ – ხათრიან ადამიანს ცხოვრება უკან
ტოვებს.

ხადღზება|დ|არ (წახადღზება|დ|არ) **xajlseba|d|ar (ča xajlseba|d|ar)** გრდმ.
прх. trans. წახალისება (წახახალისებს) подбодрить, поощрять to encourage.
ჩარხლან დადეთეს ფსტი-მანკარ ხადღზებადორალორ კალრ ლეწადმ – ჩარხო-
ანთ დავითი დიაცებსა და გოგოებს ახალისებდა თურქე კალოს საღეწად.

ხადღზექ **xajlzč** ხალისიანი жизнерадостный cheerful, joyous. ხადღზემჩრ სტაკოვ
ვუმაც (უმაც) ლეცქე თეგოდრ – ხალისიანი კაცი ყველაფერს ხალისიანად აკე-
თებს.

ხადღზემჩ **xajljejši** ზმნს. нареч. adv. ხალისიანად жизнерадостно cheerfully,
willingly, joyously. ხადღზემჩ ვეწქ ლელ სტაკ – ხალისიანად უნდა იაროს
კაცმა.

ხადსათ **xajsat** jj ხასიათი характер character, temper. ხადსათუხ და გვლინრ: მქ
შანარ დაქ, მქ მან ფიცხ – ხასიათზეა დამოკიდებული: ზოგი მშვიდია (დინჯია),
ზოგი კი ფიცხი.

ხადსათწი, ხადსათუწი **xajsatčī, xajstučī** უხასიათო имеющий плохой характер
bad-tempered, weak-willed, feeble. ხადსათწიჩგო[ჭ] გეფსუ[ჭ] ვო პარასკ და –
უხასიათოს კვირაში სამი პარასკევი აქვს.

ხაკ დდ **xak** dd ტომარა мешок, куль sack. ილოს ხაკეე სიმჩდ დაჭორ – ილოს
ტომრით სიმინდი მოჭქონდა; ანდროს ხაკი აბორ – ანდრო ტომრებსა კერავდა;

ოჯუს ხაკან ცუ ბოხკი – იმან ტომრებში ქუმელი ჩაყარა; ოჯარ ხაკი ჰადრი
დოხკი – მათ ტომარაში ფქვილი ჩაყარეს.

ხაკ|დ|ალარ **xaq|d|alar** გრლუგ. neprx. intrans. მოწყურება (გმო|სწყურდება) **захотеть**
пить to be thirsty, to want drinking sth. **თუდნი დადყჩე|ჰ|დოლოქ ქე ხაკლა, და-**
ჩო|ჰ| ხიგუდჰ ებწდალანლათე – მარილის ჭამის მერე ცხვარს სწყურდება, სულ
წყლისკენ იწვეს ხოლმე; **ზორადში ხაკვალანსო** – ძალიან მომწყურდა.

ხაკ|დ|ადონო, ხაკ|დ|ალინო **xaq|d|ajlnô, xaq|d|alinô** მიმლ. прич. particip. მოწყურე-
ბული, მწყურვალი **тот, кто захотел (хочет) пить, жаждущий** **thirsty, eager**
thirsty. **ხაკბადონო ქაბო ხიგუდჰ ებწდარ** – მწყურვალი ძროხები წყლისკენ
იწვედნენ.

ხაკ|დ|არ **xaq|d|ar** 1. გრდმ. prx. trans. მოწყურება (გმო|სწყურებს) **выз[ы]вать жажду**
to make thirsty. **მუსტიჩო კიტროვ ხაკდირათხო** – მუჯვე კიტრმა მოგვაწყურა;
ნახხოვ ხაკოდო აღმიქ – ყველი აწყურებს ადამიანს. 2. გრლუგ. neprx. intrans. მოწყურ-
ება (გმო|სწყურდება) **жаждать to thirst sth**. **ხაკვოსო** – მწყურია.

ხაკი **xaqî** მწყურვალი, მოწყურებული **жаждущий, тот, кто хочет пить** **thirsty**.
ხაკი დახნ მეძროხეს აღზნეგო დიქე – მწყურვალი საქონელი მეძროხემ ალა-
ზანთან მირეკა.

ხაკოლ **xaqol** j წყურვილი **жажда** **thirst**. **ხაკლეს ჭყემბო ლაფსი შალუნ** – წყურ-
ვილისგან ყელი გაუშრა შალვას; **შინ ჭურჭელ ხივ ნასტ ხაკოლ დმოგო გი-**
გუნნი – ორმა ჭურჭელმა წყალმა ძლივს წყურვილი მოუკლა გიგოს.

ხაკ|დ|უენი **xaq|d|ujni** მიმლ. прич. particip. 1. მომაწყურებელი **вызывающий жажду**
sth making sb thirsty. **დურნი ჭარ ხაკლუენი დაყარ და** – მლაშე თევზი მომაწყურ-
ებელი საჭმელია. 2. მწყურვალი, ის, ვისაც სწყურია **тот, кто жаждет,**
жаждущий **thirsty, sb who wants to drink water**. **ხაკლუენი აღმიქ ყახეთლანნი**
და – მწყურვალი ადამიანი შესაცოლია.

ხალ დდ **xal dd** ხალი, წერტილივით ლაქა კანზე **родинка** **birth mark**. **სახენსმაქ**
დანნი ხალ ჰამინაც ცო თაუგუ – სახეზე არსებული ხალი ყველას არ უხდება.

ხალათ დდ **xalat jj** ხალათი **рубашка (верхняя)** **shirt**. **იცო ხალთევაკ ღავალერ ფშე-**
ლოხ ნშაცი – იცო (კაცის სახელია) მხოლოდ ხალათით იჯდა სიცივეში გა-
რეთ; **შილოხ ხალთეს ფჰადენი ლეთოდო** – შილო ხალათს სახელოებს აკერებს.

ხალწ **xalñ** სამწუხარო, არასასიამოვნო (ამბავი, მდგომარეობა, ვითარება), საწყენი, ძნელი, მძიმე *прискорбный, печальный* regrettable, sorrowful, causing grief and sadness, causing feelings of anguish, deplorable. **ზორადში ხალწ და, მუ რუსუდ ლაწიში და** – ძალიან საწყენია, რომ რუსუდანი ავადაა; **ხალწ ამბუდ დეწტ გადბრალეს** – სამწუხარო ამბავი მოიტანა გაბრიელმა.

ხალწ ხეთრიკ **xalñ xetriḳ** წყენია *обидчивый* touchy, sensitive, easily offensive. **ხალწ ხეთრიკ** ოჯახ დო, ჰანნა კაწკოწ ვუმ უმ თუყუ ხალწ ხეთ – წყენიას იმას ეძახიან, რომელსაც ცოტა რამ ჰყოფნის საწყენად.

ხალწ ხეთარ (ხწლარ) **xalñ xetar (xǎlar)** გრღუგ. *непрх.* intrans. წყენა (ეწყინება, სწყინს) *обидеться, обижаться, огорчиться, огорчаться* to feel offence and disappointment. **ფილბენ ხალწ ხითნორ, მიხოს უწვაწ ვაწლოდ დუდნრ** – ფილიპეს სწყენია, **მიხო ხვენს უფროსობას რატომ ეწვევაო**; **ხალწ ხეთგერ ვაშენ** – კინალამ ეწყინა ძმას; **მა ხწლ ჰოწ** – ნუ გწყინს.

ხალწ ხეთდარ (ხალდარ) **xalñ xetd|ar (xald|ar)** გრღმ. *прх.* trans. წყენინება (აწყენინებს) *обидеть, обижать, огорчить, огорчать* to offend / hurt / insult sb.

ხალწ ხეთინი (ხალინი) **xalñ xetinî (xalinî)** საწყენი *обидный* offensive, deplorable. **ხალწ ხეთინი უმ ვაშბიგერ ატადში ცო დეწტ აღწ** – საწყენი რამ ერთმანეთს ადვილად არ უნდა უთხრან.

ხალარ (ხელარ) **xalar (xelar)** გრღუგ. *непрх.* intrans. გაქრობა (გაქრება), ჩაქრობა *[по]гаснуть, [у]гаснуть* to go out, to blow out. **წე ხალაწ** – ცეცხლი ჩაქრა; **ლამთე ნავთწოლეს ხალერ** – ლამთეა უნავთობის გამო ჩაქრა.

ხალდარ (ხელდარ) **xald|ar (xeld|ar)** გრღმ. *прх.* trans. 1. ჩაქრობა (ჩაქრობს), გაქრობა *[по]тушить* to snuff out, to extinguish. **ოჯახ ლამთე ხალდიწ** – მან ლამთეა ჩაქრო. 2. გადატ. *перен.* fig. გაქრობა (გაქრობს), განადგურება, მოსპობა *уничтожить, уничтожать* to snuff out, to extinguish. **ჩუ მეყ, ცოჰე ხალვოს ჰო!** – გაჩერდი, თორემ გაგაქრობ!

ხალენრ **xalenô** მიმღ. *прич.* particip. გამქრალი, ჩამქრალი *потухший, погасший* extinct, disappeared, vanished. **ხალენრ წე** – ჩამქრალი ცეცხლი.

ხალიზ **მდ xaliz** *jj* ხალისი *охота, желание* wish, inclination. **შიუდგოწჰი ჟაგნოწ ხალიზ ცო დარე, ჟეგო ვახე** – შიოს წიგნის (სწავლის) ხალისი არ ჰქონდა და

ცხვარში წავიდა; ხალიზ ძაჩოვ ხადლზეწიხოზ მიხხმაც თოლდინორ – ხალისის მქონეს უხალისოსთვის ყველგან ეჯობნა.

ხალიჩ დდ **xalič** dd ხალიჩა ковёр carpet. ტირინე ფსარეგეს ხადლჩეს დოლდალ – ტირინე გუშინლა ხალიჩას (ქსოვას) შეუდგა; ხადლჩი კედლოზ თოჭუჭ – ხალიჩები კედლებს უხდება.

ხალხ დ **xalx** j ხალხი народ people, nation. ასადლარჩ ილიკო ხალხუე ჩაქვაგადვიერ – ასადიანთ ილიკო ხალხმა ჩააქვაგა; კოხჩ ხალხ – ქართველი ხალხი.

ხამ **xam** ხამი, გამოუცდელი (ადამიანი); ხამი, გაუხედნავი (ცხენი) неопытный, новичок (человек); невыезженный (конь) novice, unschooled, inexperienced, unbroken (horse). ხამ სტაკოვ ქალქიჭი ჭირვიში ნიყ ბახო – ხამი კაცი ქალაქში გზას ძნელად იკვლევს; ისაკო ხამ ფაშტეე თასირ – ისაკო ხამმა ფაშატმა ჩამოაგდო.

ხამბა|დარ (დახამბა|დარ) **xabma|dar** (**daxabma|dar**) გრდმ. прх. trans. ხამება (დასახამებას), ვერშეგუება непривыкание not being able to adapt. დონეე კეს ხამბადიქ – ცხენმა უნაგირი იხამა.

ხამწხამწ დ **xamčxamč** d კნაწა-კნუწი хруст to crunch, to scrunch, to crackle.

ხამწხამწაინო **xamčxamčajno** ზმნს. нареч. adv. კნაწა-კნუწით с хрустом with crunching, with crackling. ნინოს ჩხამჩხამ ხამწხამწაინო ჰალო დაცო – ნინო საკნატელას კნაწა-კნუწით ჭამს.

ხამწხამწ დარ **xamčxamč dar** გრდმ. прх. trans. კნაწუნი (კნაწუნობს) хрустеть to crunch, to scrunch, to crackle.

ხა დდ **xā** jj ხანი, დრო, ყამი время time, period. ხა დად ჰოგო[ჭი]? – ცო! – დრო გაქვს? – არა! მელ ხანე[ჭი] ვისა[ჭი] ოსი[ჭი]? – რამდენ ხანს დარჩები იქ? ხანი ცო და, მე შენდევო დოლოთ ვად – დრო (მოცლა) არ არის, რომ შინდზე (შინდის საკრეთად) წავიდეთ; ხანუხ მე ქატე, მან ყარგორქდა[ჭი] ნშადუც ცო იხმაკეგე სო – დროს ვინა ჩივის, მაგრამ წვიმისაგან გარეთ ველარ გამოვდივარ.

ხა დიკარ (ჯელარ) **xā j|ikar** (**qelar**) გრდმ. прх. trans. დროის გაყვანა (გაიყვანს), დროის გატარება провести (проводить), уби[ва]ть, коротать время to spend time. ვანოს ხა კოჭი ლეხკოშ დიკერ – ვანომ დრო კოჭის თამაშში გაატარა (გაიყვანა).

ხან დ|ახარ (იხარ) **xan d|axar** (**ixar**) გრდმ. непрх. intrans. ხანში (ასაკში) შესვლა войти (входить) в возраст (в лета) to grow old. ხან ვახჩე[ჭი]დოლოქ ლე გა-

გუფი, ლე ბჟარკივ ცო დეშოგე ჰათხესა – ხანში შესვლის მერე აღარც მუხ-
ლები, აღარც თვალები აღარ ემორჩილებიან კაცს წინანდებურად.

ხანვაც xanva' ზმნს. нареч. adv. დროზევე, დროითვე, დროულადვე, სანამ დროა
вовремя on time. ბოტუჰადში, ხანვაც ლობათ! – თუ მიდინართ, დროზევე წადით!

ხან-ჟამ დ **xā-žam** j დრო-ხანი, დრონი время, времена time, era.

ხან-ჟამე[ჰ] xan-žame[h] ზმნს. нареч. adv. თავის დროზე, დროულად вовремя, в
свое время in time. თავდუფნი ვუმ (უმ) ხან-ჟამე[ჰ] დეწე თავდალს – გასაკე-
თებელი რამ დროზე უნდა გაკეთდეს.

ხან-ჟამეჰა xan-žameħa' ზმნს. нареч. adv. თავის დროზევე вовремя in time, on
schedule, on time, early in the day.

ხალუ xālū ხნიერი пожилой elderly, aged, senior. გერმაქ ხალუ სტაკ ლევაღერ –
ქვაზე ხნიერი კაცი იჯდა.

ხალუჰ xālūħ ყველაზე ხნიერი самый пожилой the oldest. ხალუჰ ვა ბელ-
დურს დემეტრე – ყველაზე ხნიერია ბელადიანთ დემეტრე.

ხაწოლ დ **xāçol** jj უხანობა, დროის უქონლობა, მოუცლელობა неимение
времени, недосуг having no spare time, being busy. მაშიკო ლევირ, ხაწოლეს
ქორთო ცო ბადლი სო ბიღმაკანადნო – მაშიკო ამბობდა, დროის უქონლობის
გამო თავი ვერ დამიბანიაო; ხაწოლი ცო მაჰერ, ცჰან კაწკო მაღვი ვალორ ვად
– დროის უქონლობა რომ არ იყოს (დრო რომ გექონოდა), პატარა პურს შევ-
ჭამდით ერთად.

ხან|დახენო xān|d|axenô მიმლ. прич. particip. ხანში შესული, დროული человек в
возрасте, почтенных лет aged person, elderly person. ხანვახენო სტაკო[ჰ]
დუგ ვუმ (უმ) და დეფცუფნი – დროულ კაცს ბევრი რამ აქვს მოსაყოლი.

ხანხანე xanxāne ზმნს. нареч. adv. დროდადრო временами, порой time by time.
ხანხანე ბოთხ კურტუ სო – დროდადრო საქმე მბეზრდება.

ხაპლაპუ xaplapuç აგლებ. пренебр. by m. f. see „ხაპლაპუ“, უგემური რამ კერძი
«хаплапуци», некое невкусное блюдо „Xaplaputs“, tasteless dish. ეფუხ (უხ)
ხაპლაპუ თელო[ჰ] თხო! – ამას რა უგემურ რაღაცას გვაჭმევ!

ხარო დ **xarô** jj ხარო, ქვითკირის ორმო яма (с каменными стенами) hole (with
stone sides). ხარუდ თსა ბეკბინო – ხაროში ქერი ჩაეყარათ; ხარო[ჰ] გა-
გუდგომცო ხი ლათერ – ხაროში მუხლებამდე წყალი იდგა.

ხარაზ ვბ **xaraz** vb ხარაზი сапожник shoemaker, cobbler, cobbler, boot-maker, tinker. ხარზეგო[ჰ] კანკა ტყოყ ბა – ხარაზს ტყავი კიდეე აქეს; ხარზეე (ხარზეს) ტირნენ წული აბრ – ხარაზი ტირინეს წაღებს უკერავს; თხმ მეზობლათ ხარაზ ვახე – ჩვენ მეზობლად ხარაზი ცხოვრობს.

ხარზობ დ **xarzob** d ხარაზობა сапожное дело shoe-making. ხარზობენ ჰალ ღამ-ღარ დეწე – ხარაზობას სწავლა უნდა.

ხარზობ დ|არ **xarzob d|ar** გრძ. прх. trans. ხარაზობა (ხარაზობს) заниматься сапожным делом to do shoe-making's job. ხარზეე (ხარზეს) ხარზობ დო, მემცხორეე მემცხორობ – ხარაზი ხარაზობს, მეცხვარე მეცხვარეობს.

ხარაჩრ დდ **xarac̣ō** dd ხარაჩო леса (для постройки или ремонтных работ) scaffold (used for construction work). ხარაჩუნმაქ რაჭობიე მუშეხადორ – ხარაჩობეზე რაჭველები მუშაობდნენ; ხარჩუდ აჰ დებეე – ხარაჩობი წაიქცა; ხარჩუნმაქრქ თასდადონრ მუშაყრ დაჰ დისდალქ – ხარაჩოდან ჩამოვარდნილი მუშა გადაჩრა.

ხარბობ დდ **xarbob** dd ხარება Благовещение Khareba (Annunciation, Angel Gabriel's announcement to Mary of the incarnation of Jesus; church holiday commemorating this announcement). შიერ ხარბობ დინ[შ]ახ ვაღრ ჰაღრ – შიო ხარებობის დღეებში ამოვა; ე ბადერ ხარბობახ და დიენრ – ეს ბავშვი ხარებობასაა დაბადებული.

ხართუთ დდ **xartut** jj ხართუთа сорт шелковицы, тутового дерева Khartuta (sort of mulberry). ვაყელარ ავ ხართუთეხ ცჰაყ თუთ ცო თელერ – ვაყანთ ბეხის ხართუთას ერთი თუთაც არ სჯობდა.

ხარისხ დდ **xarix** jj ხარისხი сорт, качество, степень, достоинство quality, sort, class, degree. ლაგირ ხარისხე ნახხ ქასტქ დაჰ დეხკოღრ (დეხკლა) – კარგი ხარისხის ყველი სწრაფად იყიდება.

ხარის ბდ **xarix** bd ხარისა, გრძელი ჯოხი კაკლის საბერტყად длинный шест для сбивания ореха a long cudgel for shaking nuts' tree. ხადრზეე კაკალ ბერტყადღორ – ხარისით კაკალს ბერტყავდნენ.

ხარტულ დდ **xartul** dd ხარატულა, პოლორჭიკი; ხის პატარა, მრგვალი, ირგვლიე ამოღარული ფირფიტა გახეული ტიკის ან გუდის ნახვრეტში ჩასასმელად круглый деревянный кусок для подавления утечки содержимого из

продырявленных бурдюков wooden cork for wineskin. **დატქჩრ ქითენ ხარტლი თეგდიქ** – დახეულ ტიკს ხარატულეები გაუკეთეს.

ხარც **хarc** ზმნს. нареч. adv. 1. უკუღმა, შებრუნებულად, არასწორად, შუშლით наоборот, наизнанку, неправильно; не так, как надо было on the contrary, conversely, backward, vice versa. **ჩხაღურ ხარც დომეხნაქს, გოგის დერწლებ!** – წინდა უკუღმა ჩაიცვი, გადმოაბრუნე! 2. არასწორი, მცდარი **неправильный, ошибочный** incorrect, false, wrong. **ჰო ხარც ვა, აჰ ლეხუნნი სტაკ ეკ პლანმაქ ცო ვახე** – შენ ცდები, შენ რომ კაცს ეძებ, ამ შარაზე არ ცხოვრობს.

ხარც|დ|ალარ (ხერც|დ|ალარ) хarc|d|alar (xerc|d|alar) გრლუე. непрх. intrans. 1. გამოცვლა (გამოიცვლება) **изменяться, измениться** to change, to alter. **იცხ სტაკონ (სტაკონმაქ) აზრ ხარცდალქ პოლეგოქს** – მაგ კაცზე აზრი გამოეცვალა ჰავლეს. 2. ტანთ გამოცვლა (გამოიცვლის) **[по]менять одежду, преоде[ва]ться** to change clothes. **ვოლ, დაჰ ხარცლიბ, ის დუფხუ დითუნ და** – მოდი, ტანთ გამოიცვალე, ეგ სამოსი გასარეცხია.

ხარცარ (ხერცარ) хarcar (xercar) გრლმ. прх. trans. გა|და|ცვლა (გა|და|ცვლის) **обменять, променять** to interchange, to exchange. **გაბოს შარქ დოქ ექხ ხარცარ** – გაბომ თავისი ცხენი ცხვარში გაცვალა; **კექ ნახხონ ხერცოს** – მატყლს ყველში ვცვლი.

ხარცა (ხერცა) хarcā (xercā) გრლმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის **инфинитив для масдара an infinitive for the gerund ხარცარ хarcar**. **კექ ხორბლეს ხარცა დუტას ბაზირი** – მატყლის ხორბალზე გადასაცვლელად მივდივარ ბაზარში.

ხარც|დ|არ (ხერც|დ|არ) хarc|d|ar (xerc|d|ar) გრლმ. прх. trans. გამოცვლა (გამოიცვლის), შეცვლა **изменить; переменить** to change one's clothes. **კოტეს ქადრცხი ხარცდიქ** – კოტემ სამოსი გამოიცვალა; **ას კაბ ხერცდოს** – მე კაბას ვიცვლი.

ხარც|დ|იენრ хarc|d|ienô 1. გამოცვლილი (რაც გამოცვალეს) **то, что поменяли, заменили** changed. **აჰ ხარცდიენრ დუფხუ დაჰ დითნას** – შენი გამოცვლილი სამოსი გავრეცხე. 2. გამომცვლელი (ვინც გამოცვალა) **поменявший, тот, кто поменял, заменил** sb who changed smth. **ი სქ დახარ ხარცდიენრ სტაკ ვა** – ამ ჩემი ცხოვრების შემცვლელი (ვინც შეცვალა) კაცია.

ხარცდ|ითარ (ხერცდ|ითარ) **xarc|d|itar** (**xerc|d|itar**) გრძმ. прх. trans. გამოცვლევინება (გამო|აცვლევინებს), შეცვლევინება **заставлять** (**заставить**) **поменять, заменить to make change smth.** **ხალუხრ აღმინეგრ აზრ ხარცდითარ ატჯ ცო და** – ასაკოვანი (ხნიერი) ადამიანისთვის აზრის შეცვლევინება ადვილი არაა; **ბზღრიგრ ტატქ ჩხნღრი ხარცდითნას** – ბავშვებს სველი წინდები გამოვაცვლევინე.

ხარცლაან (ხერცლაან) **xarclajni** (**xerclajni**) შიმლ. прич. particip. ცვალებადი **изменчивый changeable.** **მარტექჰი ხერცლაან ამინდუდ და** – მარტში ცვალებადი ამინდებია.

ხარცდ|უან **xarc|d|ujni** 1. გამოსაცვლელი, შესაცვლელი **то, что надо (можно)** **поменять, заменить smth to be changed.** **შუ სანჯ ქოლთ ხარცდუან და** – თქვენი კარების სახელური გამოსაცვლელია. 2. გამომცვლელი, შემცვლელი **тот, кто должен поменять, заменить sb who changed smth.** **ყერ ნახნ ღახარ ხარცდუან ცომენ გუდალქ** – ღარბი ხალხის ცხოვრების შემცვლელი არავინ გამოხნდა.

ხარცხარც **xarcxarc** ზმნს. нареч. adv. შებრუნებულად, ერთის მაგიერ მეორე, არეულად, მცდარად, შეშლით **вместо одного другой, ошибочно reversely, in error, mistakenly, instead of the one.** **ფიპო, გოგლქ დაჰ ბადხნო'ერ, ხარცხარც ქადბი გუდხკნორ** – ფიპო და გოგალე დამთვრალიყვენ და შეშლით დაეხურათ ქუდები (შესცვლოდათ); **კანცოს ხარცხარც დო ამბუდ** – კაცო (კაცის სახელია) არეულად ლაპარაკობს; **იფსი ლიფი, მქ ვან ღუდ ისი, კიკალდა ღარადხნო, მხ ხარცხარც და იფსი, ვან ღუდ ჰასი ცო ხილუ** – ეგენი ამბობენ, რომ **ჩვენნი ცხენები მანდ, ქვევით იყენენო**, მაგრამ ეგენი ცდებიან, ჩვენნი ცხენები მანდ არ იქნებიან; **ბჰარკი მიჩუხჭიკ ძალო ე დაჰგოლჰი, ჩხნღრქ ყარწუდლა ხარცხარცატ დუდცნ!** – თვალები სადა აქვს, ნეტავი, ამ გოგოს, წინდის სიჭრელეს სრულიად არეულად ისამეს შერება აკი!

ხარხარ დ **xarxar** ხარხარი **хохот laughter.** **შუ ხარხარეგ ნჰაჰ დატდიქ თხოგოლჰი** – თქვენმა ხარხარმა ძილი დაგვიფრთხო.

ხარხარ ბ|აყარ (ბ|აჰარ) **xarxar b|aqar** (**b|ahar**) გრძმ. прх. trans. გადახარხარება (გადახარხარებს) **расхохотаться to burst out laughing, to start laughing.** **ამღარ ნიკოს ხარხარ ბაყარ ცჰადნ ვერსმაქ ხაწრალო თურქლინ** – ამანთ (ქა-

დაგიძე) ნიკოს გადახარხარება ერთ ვერსზე ესმოდათ თურმე თურქოანთ (თურქოშვილებს).

ხარხარ **ღარ** **xarxar d|ar** გრძმ. прх. trans. ხარხარი (ხარხარებს) **ХОХОТАТЬ** laughing. გაგაყრ დეტლომცქ დინორ მიტოს ხარხარ – მუცლის გახეთქვამდე ეხარხარა მიტოს.

ხარჯ **მ** **xarǰ** **jj** 1. ხარჯი, გამოსაღებ-გადასახადი **расход, налог** expense, outlay (especially financial), consumption, duty, fee, charge, price, contribution. ქალიქა ღორას, მხ ხარჯუე ვერღვოსორ, ღუე ტათებ დეწქ – ქალაქში წავიდოდი, მაგრამ ხარჯი მაშინებს, ბევრი ფული უნდა. 2. ქელეხი **ПОМИНКИ** funeral repast. აგენ ხარჯ დეწქ – ბეზიას ქელეხი გადაუხადეს. **იხ. см. see ჭამ čām.**

ხარჯოღარ (**ხერჯოღარ**) **xarǰo|d|ar (xerǰo|d|ar)** გრძმ. прх. trans. ხარჯვა (ღარხარჯავს) **[ПО]ТРАТИТЬ, РАСХОДОВАТЬ** to spend money. ზორამში ღუე ტათებ ხარჯოდორ კოტეს – ძალიან ბევრ ფულს ხარჯავდა კოტე.

ხას **მ** **xas** **jd** ხასა **наложница** concubine.

ხატ **ღღ** **xat** **dd** ჯვარი **крест** cross. ტათბუ ხატ – ვერცხლის ჯვარი.

ხატათ **xatāt** **ჰმნს. нареч. adv.** ჯვარედინად **крест-на-крест** crosswise. გუდრეცქეერ შიუდგოღჰ ხატათ პატრონტაში ახკურ – გორგიანთ შიოს ჯვარედინად პატრონტაშქეხი ერტყა.

ხატოღარ (**დახატოღარ**) **xatō|d|ar (daxatō|d|ar)** გრძმ. прх. trans. 1. ხატვა (ღარხატავს) **[на]рисовать** drawing. იკნეს ჩაღმართუე ხატოდორ – იკანე ჩაღმართუეებს ხატავდა; ას კნათ ხატოდვოს – მე ბიჭს ვხატავ. 2. ფოტოსურათის გადაღება (გადაიღებს, გადაუღებს) **[с]фотографировать** to take a picture. ტორის ნახ ხატოდორ – ტორი ხალხს ფოტოსურათებს უღებდა.

ხატღარ (**ხეტღარ**) **xaṭ|d|alar (xeṭ|d|alar)** გრძლუე. **непрх. intrans.** შეკითხვა (შეიკითხება) **спросить, спрашивать** to ask, to question. გოღლინოს ბჰხ ხატღარღდეწქ – ჭკვიანს სულ მუღამ უნდა შეეკითხოს (ადამიანი).

ხატოღარითარ (**დახატოღარითარ**) **xatō|d|itar (daxatō|d|itar)** გრძმ. прх. trans. დახატვინება (ღარხატვინებს) **заставлять (заставить) рисовать** to make sb paint / draw. ჯორჯიგორ ნანქ სურათ ხატოდითოს – ჯორჯს დედის სურათს ვახატვინებ.

ხატარ (**ხეტარ**) **xatar (xetar)** გრძმ. прх. trans. 1. [მო]კითხვა (ჰკითხავს, [მო]იკითხავს) **спросить, спрашивать** to give greeting. ოგუს დადახ ხატარ, მოჰ თელერ

საქმ თაგადრ – მან მამას ჰკითხა, როგორ სჯობდა საქმის გაკეთება; კნათივ ჰო
ხატირ – ბიჭებმა შენ გიკითხეს. 2. წაკითხვა (წაიკითხავს) прочесть,
[про]читать to read. ას ჟაგნო ხადტნას – მე წიგნი წავიკითხე. 3. მკითხაობა
(იძკითხავებს), მარჩიელობა гадать fortune-telling. ე ფტუმჩოვ ხეტრ – ეს ქა-
ლი მკითხაობს.

ხატითარ (ხეტითარ) хაџitar (хеџitar) გრდმ. прх. trans. 1. შეკითხვინება (აკითხვი-
ნებს) заставить спросить to make sb ask sth to sb. ჰამეგო ისეხ ხატითათ, ყალ
დეუნოლკი – ვინმეს იასესთვის აკითხვინეთ, ყალი თუ ჩამოიტანა, ნეტავი. 2. წა-
კითხვინება (წააკითხვინებს) заставить прочесть to make sb read sth. ოჯარ
შიუდგო წერის ხატითარ – ისინი შიოს წერის წაკითხვინებენ. 3. მკითხვინება
(ამკითხვინებს) заставить [по]гадать to make someone tell somebody's fortune.
აგას ე ფტუმჩოვო ხატითარ – ბებამ ამ ქალს ამკითხვინა.

ხატრ|ალწი хаџ|d|alčī [შე]უკითხავად, [და]უკითხავად не спросясь without
permission, without asking.

ხატწი хаџčī 1. [და]უკითხავად не спросив, без спроса without permission. სოხ
ხატწი ჰუნნ მა ლო – ჩემ დაუკითხავად არ წახვიდე. 2. წაკითხავი не
прочитанный unread.

ხატარ хаџar გრდუვ. სტატ. непрх. стат. intrans. stat. მიბმულ, მიდგმულ, მიმაგრებულ
მდგომარეობაში ყოფნა (ამ მდგომარეობაშია) БЫТЬ в пристроенном,
прикреплённом, привязанном виде being in fastened, inclosed condition.
ოჯარ სწგოხ გოგხეც ლობ ხადტუ – მათ ეზოს გარშემო მთლიანად ლობე აკ-
რავს. შდრ. ср. comp. ხოტარ хоџar.

ხაუკ|არ, ხოუკ|არ хаўк|d|ar, хоўк|d|ar გრდუვ. непрх. intrans. წყურვილი
(სწყურია) чувствовать жажду, хотеть пить thirst, want to drink water.
ხაუკვარეს (ხოუკვარეს) ჰყემპო ლათსწ ვასუდგო[ჰ] – წყურვილისგან ყელი
გაუშრა ვასოს; ზორადში ხაუკვოსო! – ძალიან მწყურია! შდრ. ср. comp. ხაკ|არ
хақ|d|ar.

ხაუკ|დ|უნნი, ხოუკ|დ|უნნი хаўк|d|ujnî, хоўк|d|ujnî მიმლ. прич. particip. მწყურვა-
ლე жаждущий thirsty. ხოკდუნნი დახნო ხიგუდჰი ებწლა – მწყურვალე საქო-
ნელი წყლისკენ იწევს. შდრ. ср. comp. ხაკ|დ|უნნი хақ|d|ujnî.

ხაფხარ **хархар** ჩვილი, უსუსური, ახალშობილი **новорождённый, нежный, слабый, молочный feeble; new-born.** ხაფხარ ჩუხრხ თხილო თედრ ვაწურ – ქორთა ბატკნებს თრთხილი თედო დასდეგდა (უვლიდა).

ხაშ ღდ **xaš** dd 1. ხაში (კერძი) **хаши (варёная требуха) stew from sheep hooves and entails.** 2. ხაში, სათუარი დროჯი, ჯაკვასკა (დია ტესტა) **yeast, ferment, barm.** ფეჩქ მაღვა ხაშევ დათოქ, ვადლქ მხ ხაშწინხ, თუხწინხ – ღუმლის პურს ხაშით აცხობენ, ჩვენებურს კი უხაშოდ და უმარილოდ.

ხაშალ **xašal** მჭლე, გამხდარი, ავადმყოფი (პირუტყვი) **худой, истощённый, больной (скот) lean, thin, sick (cattle, animal).**

ხაწ|დ|ალარ **xaç|d|alar** გრლუვ. **непрх. intrans.** გაგონება (გაგონილა) **раздваться, ходить (о слухах) having certain kind of information.** ვადლო[ჰ] იშტყ უმ ცო ხაწდალანდა – ჩვენში ასეთი რამ არ გაგონილა.

ხაწარ **xaçar** გრლუვ. **непрх. intrans.** სმენა (ესმის), გაგონება; გაგება, შეგნება **слышать, слушаться; понимать to hear; to understand, to grasp.** მაძრან ალექსინ ცჰადნ ლარკებ დაწომ ხაწდანორ – მაჩთანთ (მაჩაბლიშვილ) ალექსის ერთ ყურში მძიმედ ესმოდა თურძე; ცუდ ხაწ ჰომ? – არ გესმის? ცუდ ხაწე? – არ ისმის? რუსულ კაძიკ ბელქ ცო ხაწერ ბესუდნ – რუსული მხოლოდ ცოტა ესმოდა ბესოს.

ხაწ|დ|არ **xaç|d|ar** გაგონება (გაგონებებს); გაგებინება **дать услышать, заставить понять; дать знать to inform, to make understand, to notify.** ზორადში ვექქ, მქ ჰამინაყ ხაწდოლე[ჰ] – ძალიან დაიყვირე (დაიძახე), რომ ყველას გააგონო; ჩა ვინო ბუჰქ ამბუდ ჰამინაყ ხაწდიქ ცჰცროს – შორეული ოძის ამბები ყველას გააგებინა ცანცრომ (კაცის სახელია).

ხაწ|დ|უდნ **xaç|d|ujnî** მიმლ. **прич. particip.** გამგებინებელი, ვინც ვინმეს რამეს [გა]გებინებს **тот, кто даст понять, услышать somebody, who gives / spreads information.**

ხახკარ (ხეხკარ) **хахқар (хехқар)** გრლმ. **прх. trans.** 1. [გა]ჭენება ([გა]აჭენებს) **[по]скакать (на лошади) to gallop (horse).** იც ოგუს ღო ხახკო – ახლა ის ცხენს გააჭენებს. 2. გადატ. **перен. fig.** არაყის გადაკერა (გადაჰკრავს) **пропустить (глотнуть), выпить водку to drink vodka.** ცჰაც ყაჰქ ხახკოთ ვად – თითო მწარე (არაყი) გადაკერათ [გა]ვაჭენოთ.

ხახუნი **xaxujni** მიმღ. прич. particip. 1. გასაჭენებელი (ცხენი ან ადგილი, სივრცე) тот, на ком скачут, скакун horse or space to gallop the horse. 2. გამჭენებელი (ვინც გააჭენებს) тот, кто заставит скакать somebody, who gallops, horseman.

ხახროჭი **xaxço[h]** ჭენებაში, ჭენების საქმეში в деле скачек to be in galloping job. **ხახროჭი შალთურა ფილიპე ზორა ვარ** – ჭენებაში შალთაიანთ ფილიპე ყოჩაღი იყო.

ხახი ბღ **xaxô** bd ხახვი лук onion. **ხახას წვეწვლარ შინე ხახუქ ქორთო ბიქ** – დედამ წვეწვლარს ორიოდე თავი ხახვი გაუკეთა; **გუდგხეც ხახუდ დიფურ** – ირგვლივ ყველგან ხახვი ეთესა; **ბაზრეჭი ეჩქეჩი ხახოქ თესლი დეხკლარ** – ბაზარში სხვადასხვა ხახვის თესლები იყიდებოდა.

ხახარ (ხეხარ) **xa'ar (xe'ar)** გრღუე. непрх. intrans. 1. დაჯდომა (დაჯდობა), შეჯდომა сесть, садиться to have sit, to mount a horse. **კუიტი ჩაკუნმაქ ხახექ** – კატი სკამზე დაჯდა; **სტაკ დონმაქ ხახექ** – კატი ცხენზე შეჯდა; **ო ესეჭი ჩუ ხახექ** – ის აქ დაჯდობა; **სახნე ქათ ხახექ** – სახნი აქათდა [სახნის ქათი დაჯდა]. 2. დაჯდომა (ღირებულება) обойтись (стоимость) to cost, price, value. **წადუჯ ტათეხ ხახექ სოქ** – სახლი ბევრი ფული დამიჯდა.

ხახიდარ (ხეხიდარ) **xa'd|ar (xe'd|ar)** გრღმ. прх.trans. 1. დასმა (დასვამს) посадить, сажать to make someone take a sit. **კაწოქ კნათ დონმაქ ხახეინას** – ბატარა ბიჭი ცხენზე შეესვა; **აგას ბანდერ ჩაკუნმაქ ხახოდო** – ბებია ბავშვს სკამზე დასვა; **წიწლი დნხითა კრუხ ჩუ ხახდინოქ შიჩლასოქ** – წიწილების გამოსახეკად კრუხი დაესვა დეიდაშვილს; **ეე კალღეჩო კლასი ხახეიქ** – ეე მესამე კლასში დასვეს; **დოგდადონო სახნა შუქ ჩუ ხახეიქ მეშუქ** – კარის გატეხილი შუქა მეშუქმ ჩასვა. 2. დარგვა (დარგავს) посадить, сажать (растение) to plant. **დადას ბანეჩი ატამ ხახეიქ** – მამამ ბაღში ატამი დარგო.

ხახითარ (ხეხითარ) **xa'itar (xe'itar)** გრღმ. прх. trans. დაჯდომის საშუალების მიცემა (საშუალებას მისცემს) дать возможность сесть to give opportunity to sit down. **მეზობლეს დივანმაქ ცო ხეხითოსოქ, დაჭ თი შარლო სოგოჭადნო** – მეზობელი დივანზე არა მსვამს, დამიძველდებაო.

ხახუდლ დ **xa'ujlā** d დასაჯდომი ადგილი და საშუალება место и возможность сесть place and chance to sit down. **ესე ხახუდლ ცო დაგეგე** – აქ დასაჯდომი ადარ არის.

ხწყარ (ხეყარ) xǎ'ar (xe'ar) 1. გრდმ. прх.trans. გაგება (გაიგებს, მოიძიებს) შეტყობა
узнать, получить информацию to hear, to search. ავთოს ჰქვამბუდ ხაყარ სო
– ავთომ შენი ამბავი გაიგო [შენზე ინფორმაცია მოიძია]. 2. გრლუგ. непрх. intrans.
გაგება (გაიგებს, გააცნობიერებს), ცოდნა (იცის) понять to know, to
understand, to have information. კოსტალე ბიძი ვჰევერქ ამბუდ ალუდნ ხწყარ
ჰამინაყ – ძია კოსტალეს მოკვლის ამბავი ალვანში ყველამ გაიგო; წინ ამბუდ
ჯერ ცუდ ხწყინდა შუქ ქალქირქ? – ფსარჰეც ხწყარ თხო – ახალი ამბავი ჯერ არ
გაგიგიათ ქალაქიდან (თბილისიდან)? – გუშინვე გაგიგეთ.

ხწყითარ xǎ'itar გრდმ. прх. trans. გაგებინება (გააგებინებს), შეტყობინება дать
знать, сообщить to make sb understand sth, to give information, to notify.
აჰრქჰალო ხწყითიქ, დოლო ლაზქ დარადნო – ქვევიდან (შირაქიდან) შეატყობი-
ნეს, დოლო კარგი იყო; დაჰ მა ლეჰყდოლოეთ, ხწყითლოეთ სოგო, უხ და სე
ქოართინ – ნუ მიძალავთ რა, გამაგებინეთ, რა ხდება ჩემს თავს; ხწყითათ ილ-
კუდგო, მე ოკუფ კნათ, გაბო, ბუჰლო ვანინო – შეატყობინეთ ილიკოს, რომ
მისი ბიჭი, გაბო, ომში მომკვდარა.

ხწყუდლო d xa'ujlā d რამის გაგების ადგილი და საშუალება место и возможность
узнать что-л. place or means to hear information. ესე უმ ხწყუდლო ცო და – აქ რა-
მის გაგების ადგილი და საშუალება არ არის.

ხებყარ (ხაბყარ) xebžar (xabžar) მრ. გრლუგ. мн. непрх. pl. intrans. [და]სხდომა
[და]სხდებიან) садиться, сесть sit down/take a sit. ფსარლუდნი ქოთმი კუნელ-
მაქ ხებყურ – სალამოს ქათმები კუნელზე სხდებოდნენ.

ხებყ|დ|არ (ხაბყ|დ|არ) xebž|d|ar (xabž|d|ar) მრ. გრდმ. мн. прх. pl. trans. 1. დასმა
[და]სხამენ) сажать, посадить (кого-л.) to make sit down. ჩუხუდ ჩუ ხებყოდო
ბაგი – ბატკნებს ბაგაში სხამენ. 2. დარგვა сажать, посадить (о растениях) to
plant.

ხეთარ¹ xatar¹ გრლუგ. непрх. intrans. პოვნა (იპოვის, პოულობს) находить, найти find.
ლუგ ტათებ ხეთარ ოკუდნი – ბევრი ფული იპოვა მან; დჩო დენიჰქ ლინხათხ
დეთ, მან ოკუფ ხეთარ ცო ხილქ – მთელი დღე ვეძებეთ ფური, მაგრამ მისი პოვ-
ნა არ იქნა; დეთ ჰალ ლადხეჰადში, ხეთარქ კოტოო დათოს შუქ – თუ ძროხას მო-
ძებნით, პოვნის ხაჰაპურს გამოგვიცხობთ.

ხეთინო xetinô მამლ. прич. particip. 1. ნაპოვნი найденный, то, что нашли smth that was
found. ხეთინსჰ დოსხეთარ სე თანამშრომლინ კოიტლლქ ხელფას – ნაპოვნივით

გაუხარდათ ჩემს თანამშრომლებს მეცამეტე ხელფასი. 2. მხოველი тот, кто нашёл finder. **ქეკ დარალორ ე ხეთინო!** – ვინ იყო, ნეტავი, ამისი მხოველი!

ხეთარ² xatar² გრლუგ. непрх. intrans. გონება (ჰგონია, მიაჩნია, იცის, თვლის), მოჩვენება (ეჩვენება) казаться, считать it seems, s/he considers, knows. სო² ხეთე, მე დეთ ბჰარწავ ვალო² – მე მგონია, რომ თური მგელმა შეჭამა.

ხეიბარ xeibar ხეიბარი калека, увечный disabled. დუდტრეს ხეიბრიგო ამბუდ დორ – ექიმი ხეიბრებს ესაუბრებოდა.

ხეივან² დე xeivã jv ხეივანი аллея vine espalier. ეზო დახე² ხეივან² და თხოგო – ეზოში გრძელი ხეივანი გვაქვს.

ხეირ ბ xeir b 1. ხეირი, სარგებელი, მოგება, გამორჩენა выгода profit, advantage. შუ საქმლო ხეირ ცო გუ სო² – თქვენს საქმეში ხეირს (სარგებელს) ვერ ვხედავ. 2. ხეირი, სიკეთე, წარმატება выгода, успех profit, success. 3. ხეირი! [სიციცოცხლე! დღეგრძელობა! Здорово! Будь здоров! Wishing a long life, Bless you! (ეტყვიან ცხვირის დაცემინებისას говорят при чихании if sb sneezing).

ხელათ, ველათ xelat, qelat ზმნს. нареч. adv. უცბად, ჩქარა, ხელად, ახლავე сразу, моментально, тут же, сейчас же, в миг quickly, immediately, just now. აბოს ხელათ წოდი დათირ – აბომ ხელად მწვადები შეწვა; ხელათ დერწჰარწო² ჰაშინ თამარო – ხელად (სწრაფად) დატრიალდა სტუმრებისთვის თამარი.

ხელარ (ხალარ) xelar (xalar) გრლუგ. непрх. intrans. 1. ჩაქრობა (ჩაქრობა) [по]гаснуть, [по]тухнуть to extinguish, turn off. ლამე ხელე (ხილი), ჰალ ოწათ! – ლამეა ქრება, აუწიეთ! სანთელ ხელე (ხილი), ქო ღოთდებათ! – სანთელი ქრება, ხელი მიაფარეთ 2. გადატ. перен. fig. დასუსტება (დასუსტდება), [მო]კვდომა [по]гаснуть, ослабе[ва]ть, умирать, умереть to become weak, to die. ბაბო დაჰ ხელირე, ბჰარკი ჩუ ჰაჰდითნათხ – პაპა კვდებოდა და თვალეები დაგახუჭინეთ.

ხელ|დ|არ (ხალ|დ|არ) xel|d|ar (xal|d|ar) გრდმ. прх. trans. ჩაქრობა (ჩაქრობს) [по]гасить, [по]тушить to extinguish. ყაროვ წე ხელმალათე ვებაკნე[ჰ] – წვიმა ცეცხლს აქრობს ხოლმე კერაში.

ხელდახელ, ველდაველ xeldaxel, qeldaqel ზმნს. нареч. adv. ხელდახელ на скорую руку quickly, immediately. ხელდახელ ცჰა ყაურმ² ბოფხებებალ ვადნო – ხელდახელ ყაურმა გაგვიცხელე რა.

ხელდაცრ, გელდაცრ და **xelda'ô, qelda'ô** jj ხელადა (ღვინის თიხის ჭურჭელი ორი ლიტრის მოცულობით) глиняный кувшин для вина (двухлитровый) clay jar for wine (holding two litres). გელდაცრეგოაჰი ქოლთ დშოგდალირ – ხელადას სახელური (ყური) მოსტყდა; გელდაცრე ში ლიტრ იხრ – ხელადაში ორი ლიტრი ჩადის; გელდაცრე მახ ცო ხეცერ მარუენ – ხელადის ფასი არ იცოდა მარომ.

ხელობ დდ **xelob** dd ხელობა ремесло craft. ხელობ ღამდა ვოჰ ხელსნეს მიბარბად-ვინას ქალქი – ხელობის სასწავლებლად ბიჭი ხელოსანს მივაბარე ქალაქში (თბილისში).

ხელ[ო]სა ვბ **xel[ô]sã** vb ხელოსანი мастер, ремесленник, кустарь artisan, craftsman. ტბათნირქ (პათნირქ) წენბუდ რაჭელეირ ხელ[ო]სნივ და თეგდიენრ – ტბათანის სახლები რაჭიდან ჩამოსული ხელოსნების აშენებულა; ტელე-ვიზრქ ხელსა ლეხოს – ტელევიზორის ხელოსანს ვეძებ.

ხელფას ბდ **xelpas** bd ხელფასი, ჯამაგირი, გასამრჯელო заработная плата, жалование salary, pay. ხელფასქ გალღქ დაყა გიგოს დაჰ გაგოდრ ღაზივხრ ნაეტარ თაგდანანდრ – ხელფასის მესამედს გიგო ინახავს უკეთესი სამწყემსო ბინის ასაშენებლად. შდრ. ср. comp. ღუნალ 'unal.

ხელქვეით **xelkveit** ხელქვეითი подручный, подчинённый subordinate.

ხელჩათ დდ **xelčap** jj ხელჩათი (ღვინის თიხის ჭურჭელი დაახლოებით ერთი ფუთის ტევადობისა) глиняный кувшин для вина (приблизительно пудовый) clay jar for wine holding one pood. ცჰადნი ხელჩათეგომცქ ვქ იცრათხ – ერთ ხელჩათამდე ღვინო ვიყიდეთ; ე ხელჩათე წინიჭ და – ეს ხელჩათეები მთლად ახალია.

ხელწერილ დდ **xelčeril** dd ხელწერილი расписка written acknowledgement. ვანოს ხელწერილ დაღრ, მქ გეგმ შესრულებადო – ვანომ ხელწერილი დაღო [იმაზე], რომ გეგმას შეასრულებს.

ხემწითე ვბ **xemčipê** vb ხელმწითე государь king. ნიკლოზ რუსა ტყემჰსარლუქ ხემწითე ვარ – ნიკოლოზი რუსების ბოლო ხელმწითე იყო.

ხქ ბდ **xê** bd ხე дерево tree. ვორქ ხქ – ვაშლის ხე; ხენეს ხილ ვაწურ – ხეს ხილი ეს-ხა; ხენენ კიკელ აკვან ღათურ – ხის ქვეშ აკვანი იდგა; ხენხილოაჰი ღაზქ თი-ვუღლა დარ – ხეებში კარგი დასასვენებელი იყო; ვასრ ხენმაქ ვაღურ – ვასო ხეზე ავიდა; ხენბა ზოკუდერ დახქ მახკარ – ხის სოკოზე წავიდნენ გოგოები;

ეგ ხენბინ დაჭაჭ თეტარ დეწე – ამ ხეებს სულ ერთიანად მოჭრა უნდა; სქ ნანსა დუყეხ ჩუ ხილენო, გორქ ხე, ოგუს ბივენა... – დედაჩემივით წელში მოხრილო, ხეო ვაშლისა, იმის დარგულო... (ალექსი მიქელაძე). **კმატმაქ ლათობისენო, ცჭავე ბისენო, მადრმე ხე მოჭკ ბალო?** – კლდეზე შეთენილი, ცალად მდგომი, ხე მარიამის, ნეტავ, რას შერება? (არსენ ბერთლანი). **ო კმატმაქ ლათინი, ცჭავე ბისენო, თათქ ხე სო ბასო...** – მე ვარ ის ცირცელის ხე, კლდეზე რომ დგას, მარტოდ შეთენილი... (მაყვალა მიქელაძე).

ხენ-ვერელ დქერწარ (ჭერწარ) xen-qerey d|erçar (herçar) გრლუგ. непрх. intrans. ხე-ქვად ქცევა (რგადაიქცევა) **окаменеть becoming like a tree and a stone (strengthening because of troubles).** სანგო დეცქჩო ჭირუგორნა ხენ-ვერელ ჭირწი ნახ – კარს მომდგარი ჭირისაგან ხე-ქვად იქცევა ხალხი.

ხეპტარ (ხოპტარ) хептар (хоптар) გრლუგ. непрх. intrans. 1. რშესრუტვა (რშეისრუტავს) **всас[ыв]ать, впит[ыв]ать to absorb.** ნახხოვ ბერლომ ხეპტო – ყველი წაკას ისრუტავს. 2. ხარბად სმა (რშესვამს), ხვრეპა **жадно выпивать to drink noisily.** ნინიკო შურ ხეპტომ წადლერ შადრნ ნან ადრკეჰ – ნინიკო რძის ხვრეპით იჯდა თავისი დედის კალთაში; ილოს დუკჭ ვე ხეპტორ – ილო ძალიან ბევრ ღვინოს ხვრეპდა (სვამდა).

ხერ|დარ xer|dar გრლმ. прх. trans. ძუძუდან მოცილება (მოიცილებს, მოაცილებს) **отнимать (отнять, отлучить, отучить) от груди stop feeding the baby breast milk.** ფსარე ბძდერ ხერდინას – გუშინ ბავშვი ძუძუდან მოვიცილე.

ხერ|დ|ა xer|d|ā გრლმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის **инфинитив для масдара an infinitive for the gerund ხერ|დ|არ xer|d|ar.** ე სსე ხერდ აჰედლათ ვად – ამ ბოჩოლის მოშორება დაგვაგვიანდება (არ დაგვაგვიანდეს).

ხერგ მდ **xerg** jx ხერგი, ტყე-ლორლი **нанесённые рекой брёвна pile of fallen trees.** ბაწარხივ ვეჭჩო ხერგივ დინი ვეობ ჩახერგადინორ – ბაწარასწყლის მოზიდულ ხერგებს მთელი ხეობა ჩახერგა; ხერგ ადოს დაკდოთხ – ხერგების შესას ვწვათ.

ხერხ ბდ **xerx** bd 1. ხერხი (იარალი) **пила saw.** ხერხეგ ხენბი ხერხადო – ხერხით ხეებს ხერხავენ; კუნადქევო შაქროს ხერხ აშეგადლნო ცარკი თეგდორ – კუნანთ (ნაკვეთაური) შაქრო ხერხების დამტვრეულ კბილებს აკეთებდა. 2.

ხერხი (მოხერხება) way, method (to manage smth). ხერხევ ვახ თედოლე – ხერხით ცხოვრობს თედოლე.

ხეტარ (ხიტარ) xet̄ar (xītar) გრლუგ. непрх. intrans. 1. გაწყდომა (გაიწყდება), ნაწილებად დაყოფა [по]рваться, [разо]рваться break down, to split. დახკდაძლნრ თოკ ატადში ხეტე – დამპალი თოკი ადვილად წყდება; ქარსს ხიტე სოგო[ჰ] – საბელი გამიწყდა; ქარსნი ხეტე თხოგო[ჰ] – საბლები დაგვიწყდა. 2. დაწყვეტა (დაწყდება), შეწყვეტა, გაწყვეტა, შეჩერება прекратить, прекращаться to stop. ხი დუდახგუც ხიტე – წყალი წელანლა გაწყდა (დაწყდა). 3. გაიწყდომა (გაიწყდება), განადგურება, ჩამოიწყდომა, გაქრობა истребляться, истребитель extinction, destruction, vanish, disappear. ოგარს სტაკლე ცომენა დისენე, გორ ხიტე – იმათი კაცი არაგინ დარჩა და გვარი ამოწყდა. 4. გადატ. перен. fig. გადაწყვეტა (გადაწყდება), განაჩენის გამოტანა, მისჯა присудить, вынести приговор to decide, verdict, to sentence. შუდრთქეუენი ფხი შო ხიტენრ – შორთიშვილს ხუთი წელი გადაუწყდა (მიესაჯა) თურმე.

სა ხეტარ (ხიტარ) sa xet̄ar (xītar) გრლუგ. непрх. intrans. გულის გასკდომა (გაიუსკდება), შეშინება [ис]пугаться to break the heart from fear, to frighten. დობკ ყეპყოშე ე ფეშკრენ სა ხეტე – ჭექა-ქუხილისას ამ ბაღს გული უსკდება.

ხეტდარ (ხიტდარ) xet̄d̄ar (xīd̄ar) გრდმ. прх. trans. 1. გაწყვეტა (გაიწყვეტს), ნაწილებად დაყოფა [по]рвать, разрывать, разорвать разорвать to destroy, to vanish, to split. საუბო დეცენრ ყაჭი დაჭე ხეტდიე ნანის – ხედმეტი ძაფები მოაწყვიტა ნანი. 2. დაწყვეტა (დაიწყვეტს), შეწყვეტა, გაწყვეტა, შეჩერება прекратить to stop, to cease. ხი დუდახგუც ხიტდინას – წყალი წელანლა დაწყვიტე. 3. გაიწყვეტა (გაიწყვეტს), განადგურება, ჩამოიწყვეტა, გაქრობა истреблять, истребить to vanish, to disappear, to destroy. ისპპკბას ოგრძ გორ ხიტდიე – ისპანკობამ იმათი გვარი ამოწყვიტა. 4. გადატ. перен. fig. გადაწყვეტა (გადაიწყვეტს), განაჩენის გამოტანა, მისჯა присудить, вынести приговор to decide, to sentence, to verdict. შუდრთქეუენი ფხი შო ხიტდიე – შორთიშვილს ხუთი წელი გადაუწყვიტეს (მიუსაჯეს).

ხეტდიითარ (ხიტდიითარ) xet̄d̄itar (xīd̄itar) გრდმ. прх. trans. 1. გაწყვეტინება (გაიწყვეტინებს), ნაწილებად დაყოფინება заставлять (заставить) разрывать, разъединять на части to make destroy, to split. 2. დაწყვეტინება, შეწყვეტინება, გაწყვეტინება заставлять (заставить) прекратить to make stop, to

destroy. 3. გაწყვეტინება, განადგურებინება, ამოწყვეტინება **заставлять** (заставить) **истреблять, истребить to make someone verdict smth.**

4. გადატ. перен. fig. გადაწყვეტინება, განაჩენის გამოტანინება **заставлять** (заставить) **присудить, вынести приговор to make someone verdict smth.**

ხეტყე დ **xetqê** d ხე-ტყე **лес, как сторительный материал timber, forest.** წა თაგ-
ლითხ ხეტყ იცნას – სახლის გასაკეთებლად ხე-ტყე ვიყიდე; ხე-ტყ ცო
ეშუჭერ თხონ, სელხანეჩი წა მაქ ვოლინო ხილქდარ თხოგოჩი – ხე-ტყე რომ
არ გვაკლდებოდეს, აქამდე სახლი გადახურული გვექნებოდა.

ხეტქ|დ|ალარ (ხატქ|დ|ალარ) xeṭ|d|alar (xaṭ|d|alar) გრდუგ. непрх. intrans. კითხვა
([და]ეკითხება) **спрашивать to ask, to take permission.** ე კნათ ჰოს ცო ხეტლა –
ეს ბიჭი შენ არ გეკითხება.

ხეტარ (ხატარ)¹ xetar (xatar)¹ გრდმ. прх. trans. 1. კითხვა (კითხულობს, წაიკით-
ხავს) **[про]читать read (is reading, will read).** ჰონ ქაგნო ხეტარ – შენ წიგნს გი-
კითხავენ. 2. კითხვა ([და]ეკითხება, ჰკითხავს) **спрашивать, спросить to ask, to**
take permission. ჰოს ხეტუმცო, უქ ვუს ცო ლივაჩი? – შენ გეკითხებიან აკი,
რატომ ხმას არ იღებ?

ხეტარ (ხოტარ)² xetar (xotar)² გრდმ. прх. trans. მიდგმა (მიადგამს), მიბმა, მიმაგ-
რება, მიკერება, მიმატება, გადაბმა **приставить, приставлять, придел[ыв]ать;**
присоединить, присоединять, приши[ыва]ть to tie, to fasten, put together.
მკერვევ (მკერვეს) ხალთეს ფჰო ხეტარ – მკერვაფი ხალათს სახელოს აკერებს;
ოჯარ წენის წა ხოტარ – მათ სახლს სახლი მიადგეს; **ოჯუს ღობეს ღობ ხოტარ** –
მან ღობეს ღობე გადააბა; **სე ბაბოს ხიტქნო ქარსნეს თოკ ხოტარ** – ჰაჰაჩემმა
გაწყვეტილ საბელს თოკი მიაბა. შდრ. ср. comp. **ხეტარ xatar.**

ხეტითარ¹ (ხატითარ) xetitar¹ (xatitar) გრდმ. прх. trans. 1. წაკითხვინება ([წა]აკით-
ხებს) **заставлять [про]читать to make someone read.** 2. შეკითხვინება (აკითხვი-
ნებს) **заставлять, заставить спрашивать to make someone ask smth.**

ხეტითარ² (ხოტითარ) xetitar² (xotitar) გრდმ. прх. trans. მიდგმევინება (მიადგმე-
ვინებს), მიბმევინება, მიმაგრებინება, მიკერებინება, მიმატებინება, გადაბმევი-
ნება **заставлять, заставить приставить, приставлять, придел[ыв]ать;**
присоединить, присоединять, приши[ыва]ть tying up, fixing, adding. მკერვევ

(მკერვეს) ხალთეს ფჰო ხეტრ – მკერავი პერანგს (ხალათს) სახელოს აკერებს (ამატებს).

ხეტინრ¹ (ხოტინრ) **xet̪in̪ô¹** (**xot̪in̪ô**) შიმლ. прич. particip. მიბმული, მიდგმული, მიმატებული (ბევრგან გადაბმული, ბევრგან მიკერებული) **приделанный, прибавленный, пришитый, пристроенный** tied, fixed, added (being stitched in many places). **ხეტინრ ბაწრჷ ჩხაღრი ლამხურ ცო ინრ** – მიმატებული (ბევრგან გადაბმული) ბაწრის წინდები ლამაზი არ გამოდის.

ხეტინრ² (**xat̪in̪ô**) **xet̪in̪ô²** (**xat̪in̪ô**) 1. წანაკითხი, წაკითხული **прочитанный** smth to be read. **ღუჯ ჟაგნრ და სოგო პუშკინჷ ხეტინრ** – ბევრი წიგნი მაქვს პუშკინისა წაკითხული. 2. ნაკითხი **начитанный** educated. **ბახტარღარ ლექსრ მჰარღ ხეტინრ სტაკ ვარ** – ბახტაიშვილი ლექსო ერთობ ნაკითხი კაცი იყო.

ხეტ|დ|ალარ¹ **xec|d|alar¹** გრლუგ. непрх. intrans. აშეება (აეშეება) **освободиться от привязи (о животном)** unleashing, releasing. **ღო ხეტბალ** – ცხენი აეშეა.

ხეტ|დ|ალარ² **xec|d|alar²** გრლუგ. непрх. intrans. ცემა (ეცემა) **кинуться, броситься, напасть** sudden interfere (when beating). **კნათინ ბუჰ ბალე'ნჷ, სჷ ვაშრ ჰათუც ხეტვალ** – ბიჭებს ჩხუბი მოუვიდათ და ჩემი ძმა მაშინვე ეცა.

ხეტარ (ინითარ) **xecar** (**ixitar**) გრლმ. прх. trans. გაშეება (გააშეებს) **отпустить, отпустить** to let to go. **აგას დჷებლიენრ ქოთამ ნჷაფ ხეტ** – ბებიამ დამწყვდელი ქათამი გაშეშეა.

ხეტითარ (ინითარ) **xecitar** (**ixitar**) გრლმ. прх. trans. [გ]აშეებიანება ([გა]აშეებიანებს) **заставить освободить от привязи (о животном)** make sb release smt, make sb let smth go. **ბაღრეგრ კუდტი ქორღჷ ხეტითნას** – ბავშვს კატა ხელიდან გააშეებიანე.

ხეხა|დ|არ (გახეხა|დ|არ) **xexa|d|ar** (**gaxexa|d|ar**) გრლმ. прх. trans. ხეხვა (გაა|ხეხავს), ხახუნი тереть, растирать scrub, clean, rub. **ნატოს ბუნგი აჷარგ ხეხადიერ** – ნატომ ჭურჭელი ნაცრით ხეხა; **ფსტარავ მჷაყუდ წენის ხეხადო** – ხარი რქებს სახლს უხახუნებს.

ხეხილ მდ **xexil** jj ხეხილი **фруктовые растения, фруктовый сад** fruit trees. **ბადჷკეგო ბაგჩა ღუჯინჩაირ ხეხილ ლათჷ** – ბათუკას ბაღში ბევრნაირი ხეხილი უდგას; **მიხოს ვაზენ დაყეჷჷ ხეხილ დოხკირ** – მიხომ ვაზის მაგივრად ხეხილი ჩაყარა.

ხეხკარ (ხახკარ) xexkar (xaxkar) გრძმ. прх. trans. 1. ჭენება (ჩგასაჭენებს) [по]скакать to gallop. ყოფლობა[ჰ] შამილეს ზორადში დო ხეხკარლო – ჯეი-ლობაში შამილი თურმე მაგრად აჭენებდა ცხენს. 2. გადატ. перен. fig. ტყუილის, სიცრუის ლაპარაკი (ლაპარაკობას) врать to tell lies. ამბუდ დოშ წყეგეც ხეხკარ მა ხეცქ! – ლაპარაკისას ნამეტანი ტყუილი ნუ იცი!

ხეცარ (ხაყარ) xe'ar (xa'ar) გრძუგ. непрх. intrans. 1. ცოდნა (იცის), შემჩნევა, შეტყობა знать, [у]зна[ва]ть, понимать, понять to know, to notice, to recognize. წინ ამბუდ ცო ხეცქ სო – ახალი ამბავი არ ვიცი; ჰო დუგ ხეცქ – შენ ბევრი იცი. 2. გადატ. перен. fig. რაიმე ჩვევის, ჩვეულების ქონა (სჩვევია) иметь ту или иную привычку having some kind of habits. მათენ დუგ ამბუდ დარ ხეცქ – მათემ ბევრი ლაპარაკი იცის.

ხეცარ (ხაყარ) xe'ar (xa'ar) გრძუგ. непрх. intrans. 1. დაჯდომა (ჩდასჯდება), შეჯდომა садиться, сесть to sit, to take a sit. ბანდერ სანგო ხეცარ, ბანდერ სანგო ხეცარ – ბავშვი ეზოში ჯდება, ბავშვი ეზოში ჯდებოდა. 2. გაჯდომა (ჩგასუჯდება) пропит[ыв]аться to penetrate, to root in. ხორხიშ აკლოშ დანჩო დელე[ჰ] ფშელ ხეცარ სტაკონ – ციებისას მთელ ტანში სიცივე უჯდება კაცს. 3. დაჯდომა (ჩდასუჯდება), დახარჯვა обходиться (о цене) to cost, price, spend money. წა თაგდარ ადრთვან ძვიროს ხეცარ – სახლის აშენება საკმაოდ ძვირი ჯდება. 4. კუჭში გასვლა испражняться dejection. ე ფეშკარ წენინ ტყუდჰ ხეცარ, აღითათ უმ! – ეს ბალდი სახლის უკან ჯდება, გააგებინეთ რამე!

ხეც|დ|არ (ხაყ|დ|არ) xe'd|ar (xa'd|ar) გრძმ. прх. trans. 1. დასმა (ჩდასვამს) сажать, посадить (на что-либо) to make someone to sit down. ვაჰოგ ბაბო ჩაკუნმაქ ხეცვო – ვაჟი პაპას სკამზე სვამდა. 2. დარგვა (ჩდაჩრგავს) сажать, посадить (о растении) to plant. ბაბოს წინჰათხ გორ ხაყბიქ – პაპამ სახლის წინ ვაშლი დარგო.

ხენიშ, ხერიშ დდ **xvniš, xvriš** jj ხერიში (მსხვილად დაფქული) მარლი крупно молотая соль granular salt. ხერიშეს იეც ვერქ თუდხი თელქ, საუბუ ნიწყ ბა – ხერიშ მარლის ისევ ქვამარლი სჯობს, მეტი ძალა აქვს.

ხი დდ **xi** dd წყალი, წყარო, მდინარე вода, река, ручей water, spring, river. ქენ აღზნქ ხი მალდიქ – ცხვარს აღაზნის წყალი დააღეგინეს; ლეკა ლამუ[ჰ] ხიშ დუგ და – ლეკის მთაში წყლები ბევრია; ფსტი თანგივ ხეცარ დოტურ – დიაცე-

ბი თუნგებით წყალზე მიდიოდნენ; ნატრ ხივ მახდიერ – ნატო წყალმა (მდინარემ) დაახრჩო; ნეკ ხილო თასდალო სოგო – დანა წყალში ჩამივარდა; სქ ნეკ ხილო[ჰ] დალო – ჩემი დანა წყალში დევს (გდია); აღნიღნ ში რუე ხი იხორ – აღვანზე ორი წყლის რუე გადიოდა; კრამიტ დაქექადბადონო, ხი წინი იხო თხო – კრამიტი გატოკებულა და წყალი სახლში ჩამოგვდის; გურგალჭალღნ ხი იხონო ჩცა გუ – გურგალჭალაზე წყლის ნატარი (კალაპოტი) ახლაც ჩანს.

ხი დ|აყითარ¹ (ჯეჰითარ) **xi d|a'itar¹ (qehitar)** გრდმ. прх. trans. წყლის მოტანინება (მოატანინებს) заставить (заставлять) принести (приносить) воду to make someone bring water. ვანოს ფეშკრეგო ხი დაცითიქ – ვანომ ბაღს წყალი მოატანინა.

ხი დ|აყითარ² (იხითარ) **xi d|a'itar² (ixitar)** გრდმ. прх. trans. წყლის მოგდება (შოსაგდებას), წყლის გამოშვება ПУСТИТЬ ВОДУ СЮДА (ДЛЯ ПОЛИВА) to let the water out. დადუკოს კომბოსტო მორწყადბა ხი დაცითიქ – დათიკომ კომბოსტოს მოსარწყავად წყალი გამოუშვა.

ხი დ|ახითარ (იხითარ) **xi d|axitar (ixitar)** გრდმ. прх. trans. წყლის გაშვება (გაუშვებას), მიშვება, მორწყვა ПУСТИТЬ, ПУСКАТЬ ВОДУ ТУДА (ДЛЯ ПОЛИВА) to water, to let water out. შალოს შადრი ბაკე რუელნა ხი დახითიქ – შაღვამ რუიდან თავის ბაკში წყალი მიუშვა; კნათივ გუდმრი ხი დახითნორ – ბიჭებს გომურში წყალი მიეშვათ.

ხი დ|აჯ|დალარ **xi d|a|q|d|alar** გრდლუ. непрх. intrans. წყლის აღიდება (აღიდდება) наводниться swelling of water. ხი დაცდალი'ნე, დინი შარი ქორ ლეცდიერ – წყალი აღიდდა და მთელი შარები დაფარა; ვად ხინ წყეწყ დაცდალარ ხეცქ – ჩვენმა მდინარემ ზოგჯერ აღიდება იცის.

ხივ ჯალარ (დაყარ) **xiv qalar (d|aqar)** გრდმ. прх. trans. წყლის მიერ შეჭმა (შეჭამს), გადარეცხვა, გარღვევა промыть (берег...) to be washed out by the water.

ხი კურთხა|დაარ **xi kurtxa|d|ar** 1. გრდმ. прх. trans. წყლის კურთხევა (აკურთხებას) освятить (освящать) воду to sanctify the water. 2. დ d ნათლისღება Крещение Baptism.

ხი ლაქ|დაარ (ლექ|დაარ) **xi lak|d|ar (lek|d|ar)** გრდმ. прх. trans. წყლის მოგდება ან მიგდება (შოსუგდებას, შმისუგდებას) ПУСТИТЬ, ПУСКАТЬ ВОДУ ТУДА ИЛИ

сюда to water something, to let the water out. კაძიკ დაჩუდ ხი რალქ-[რალქ] ლექლოთხ – სიცოტავის გამო წყალს რიგრიგობით ვუგდებთ.

ხიჭ, ხიერქ **xič, xiērč** წყლიანი, ცვრიანი, წვნიანი **водянистый, сочный** watery, juicy. თინას ხიჭ ბრჩჯვ ექსკბოგერ – თინამ კინალამ წყლიანი ბრინჯი მოხარშა! თხოგო[ჰ] ხიჭ სხალი და – ჩვენ წყლიანი (წვნიანი) მსხლები გვაქვს.

ხი ღდ **xī** dd 1. ქინაქინა **хинин** quinine. ხინეგ ღქვიქსო – ქინაქინამ მომარჩინა. 2. ნათესაობითის ფორმაა სიტყვისა **форма родительного падежа слова** the form of possessive case of a word. ხი **xī**. ხი აბაზანი ღაზქ და – წყლის აბაზანები კარგია.

-ხი **-xī** ნათესაობითი ბრუნვის თანდებულია **послелог с родительным падежом** preposition of possessive case. ქე ფარხხხი ნშადუ ღალოქ – ცხვარი ფარხეხეხიდან გამოვიდა; ბუჭგოდლოქ ვად მასთხვხი ღინი ცომენა ვაგერ – ბრძოლის მეჩე ჩვენი მტრეხიდან ცოცხალი აღარავინ იყო; მასთხვეხი ცჰადნი ჰქხე[ჰ] ქორთო ღოთხინას – მტრისაგან ერთ გამოქვაბულს შევაფარე თავი; ფსტუ მარხი ბედ დალოქ – ცოლი ქმრისგან ცალკე გავიდა; ოჯუს კნათ ნანხი ბედ ვანქ – მან ვაჟი ღედისგან ცალკე გაიყვანა; ღამხხი კურ ჰალ ეცბალოქ, ქოხმხხი ნახ ნშადუ ღალოქ... – მთეხიდან ნისლი აიშალა, ქოხეხიდან ხალხი გამოიშალა (იოსებ ჭარელიშვილი). შღ. cp. comp. -რქ (-ლქ) **-rč (-lč)**.

ხიხ-ტივას: ხიხ-ტივას ღალუღნი (იხუღნი) **xix-tivax: xix-tivax d|al'ujnī (ixujnī)** შიშ. прич. particip. რაიძე უნარის მქონე, რამის შემძლე, რამის გამკეთებელი; აღამიანი, რომელსაც გააჩნია თუნდაც ცოტადენი უნარი, ან ღირსება [წყალ-ხიდზე გამსვლელი] **имеющий какие-л. способности, возможности; человек, имеющий хоть малость способности или достоинства** mighty person, person having certain skills. ღე ჰაცხუღ ღად ცომ ვარქ, ღე ჰას ცო ვა ხიხ-ტივას ვალუღნი – არც მამამისი იყო [ღიღი] ვინძე და არც ეგ არის რამის გამკეთებელი.

ხიზლალ ბღ **xizlal** bd ხიზილალა **икра** caviar. თხე ბაბლარ შირქილქ ხიზლალეს დუწდიენო ბჰაკნი ექჰრალო – ჩვენს ჰაპებს შირაქიდან ხიზილალით გატენილი გუღები მოჰქონდათ თურძე.

ხიზო|ღარ (გახიზო|ღარ) **xizo|dar (gaxizo|dar)** გრღმ. прх. trans. ხიზვა (ხიზავს), გაბზარული თიხის ჭურჭლის საგლესით (სალესით) გლესა (ლესა)

задел[ыв]ать глиняные изделия замазкой cementing cracked clay pot. ქოცუდ ბჟა ხიზოდო ვენგან დადიგ – ქვევრებს მუდამ ხიზავენ ვენახების პატრონები.

ხილ დ **xil** j ხილი фрукты fruit. ბაზრე ღუჯიჩნაირ ხილ დეხკოლორ – ბაზარში ბევრნაირი ხილი იყიდება.

ხილუდრგინ ვბ; დ **xilujrgi** vb; jd ქირურგი хирург surgeon. ბჟარწქ აძქ ლაწანდოლინო მადრამ ხილუდრგინ დიკქ – ბრძანაწლაგატკიებული მარიაში ქირურგს მიუყვანეს.

ხილბად|არ **xilba|dar** გრდმ. прх. trans. ხილგა (იხილავს), ნახგა რაიმე მნიშვნელოვანისა [y]видеть что-л. значительное vision-see smth important. ი ვუხ (უხ) ხილბადიქ სე ბჟარკივ! – ეს რა იხილა ჩემმა თვალებმა!

ხილარ **xil'ar** გრლუვ. непрх. intrans. იხმარება მხოლოდ სრული ასპექტის დროებში, უსრულში ენაცვლება დამხმარე ზმნა употребляется только во временах совершенного вида, в несовершенном заменяется глаголом is used only with the full aspect tenses; in case of incomplete aspects they are substituted by the auxiliary verb. და **d|a**. 1. ყოფნა (იქნება), არსებობა (არის) БЫТЬ (будет), ИМЕТЬ being, existance. 2. გახდომა (გახდება, გადაიქცევა) СТАТЬ (кем, чем-л.) to become, to transform. ველ ჰამიგ[ო]ჰეც ხილენბა, ბაე, ხილუ – ჩვეულება, სამართალი ყველას ჰქონია, აქვს და ექნება; ქოდაცუმ ხილარ – ხელმოკლედ ყოფნა; დო ცო ხილრეს ქუდთად ვენას – ცხენის არქონის გამო ფეხით მოვდი; თხილოშ ხილათ, ვერლში და – ფრთხილად იყავით, მიშინობაა; თიფუმ ხილარ – წყნარად, მოსვენებით ყოფნა; სქ კნათ ვაჟკაც ხილქ – ჩემი ბიჭი ვაჟკაცი გახდა (დავაჟკაცდა); ბავინო დეთ ხეთარ ცო ხილქ – დაკარგული ძროხის პოვნა არ იქნა; დუგ თეგდუნხ ხილრეს ჩუ თიფუმლო ცო და თხოგო[ჰ] – ბევრი გასაკეთებელის (საქმის) ქონაში მოსვენება არა გვაქვს. 3. ამა თუ იმ ამბის მოხდომა (მოხდება, მოუხდება, მოუვა, დაემართება) произойти, ИМЕТЬ место, БЫТЬ (будет) to happen something on someone. ყოლ სახილუმ ხილქ – ქურდობა გათენებისას მოხდა; უხე ხილქ, ხილქ! – რაც მოხდა, მოხდა! უხ ხილქ ჰონ! – რა მოგივიდა, რა დაგემართა! ხინ ქუდთად დალარ ხილარ თხო – წყალში (მდინარეში) ფეხით გასვლა მოგვიწევს; აბშუნ მოსა ამბუდ ხილქ – აბაშოს (კაცის სახელია) ცუდი ამბავი მოუხდა (დაემართა); ქისტან ბახჩირ ბაცბინ ნაცილ ხილნორ – ქისტებში (ქისტეთში) წასულ თუმებს ფათერაკი შემთხვევდათ. 4. ქონა (ექნება), ყოლა (ეყოლება), გაჩენა (გააუჩინდება) заиметь,

родиться to have, to give birth. გიორგინ შილღენა კნათ ხილჷ – გიორგის მეორეც ბიჭი ეყოლა; ხეჲს სო, ჰოგოაჲ დო ხილჷ – ვიცი, ცხენი გეყოლება. 5. იხმარება ზმნისართ-წინსართებთან употребляется с наречиями и превербами is used with the adverbs and prefixes. სო ხილარ – გადმოხრა нагнуться сюда bend down. დაჰ ხილარ – გადახრა перегнуться bend aside. ჩუ ხილარ – დაკუზვა согнуться bend, bow. 6. იხარება რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილის სახით употребляется в качестве составной части сложных основ или словосочетаний is used as a compound part of complex root or word combination.

გქ უხ ხილურ qē ოx xilur მერე რაღა უჭირღა, რაღა უშავღა, რაღა იქნებოღა потом уже не страшно what could go wrong next.

ხილალათჷ xil'alatē არის ხოლმე бывает it happens. ლაწიმ ვაჩრ სტაკოაჲ დისტეჲჲ ჩამ ცო ხილალათჷ – ავადმყოფ კაცს პირში გემო არ აქვს ხოლმე.

სა ხილარ sa xil'ar იხ. см. see სა sa.

წინწალ ხილარ činçal xil'ar იხ. см. see წინწალ činçal.

ხილითარ xilitar გრძმ. прх. trans. 1. უფლებისა თუ საშუალების მიცემა იყოს (დარჩეს) იმ მდგომარეობაში, როგორშიც არის (მისცემს ასეთ უფლებასა თუ საშუალებას) дать право или возможность быть (остаться) в том положении, в каком есть give right and opportunity to be in a current condition. ჩუ ხილით ის დო ისი, ბაჲლ – იყოს ეგ ცხენი მანდ, მოძოვოს. 2. ყოლინება (აყოლინებს) заставить [за]иметь to let to have. დელ დაჩუდ, დუდტრივ დამრკუდგო ბადერ ცო ხილითიჷ – სუსტი რომაა, დარკოს ექიმებმა ბაჲში არ აყოლინეს.

ხჩკალ დდ xīkal dd ხინკალი хинкали, грузинское национальное блюдо из горных областей – Тушети, Пшави, Хевсурети, Мтиулетი khinkali-Georgian national dish-meat dumplings-from Tusheti, Pshavi, Kvesureti, Mtiuletia. ჰაშინ ხჩკალ გექლდ ცომ ჰევოს – სტუმრებისთვის ხინკლის გასაკეთებლად ცომს ვხელ; არძაღას ის ხჩკალ ეადონორადნო, დეფცალათრალო კუდხვას – არძინდას (ზედმეტი სახელია კაცისა) ცხრა ხინკალი შეეჭამაო, თურმე ჰყვებოდა ხოლმე ქართველი [კახელი]. შდრ. ср. comp. წიპ čip.

ხჩჲ დდ xīč dd წილი (ტილის კვერცხი) гнида nits (lice eggs).

ხიტწი **xitṣi** განუწყვეტელი, განუწყვეტლივ, განუწყვეტლად *беспрерывно continuous, permanently, constantly*. ცენეს ხიტწი აუჭუ ღითორ სოგორ – წელს განუწყვეტლივ მახველებს.

ხითათ დდ **xipat** jj ხითათი беда, напасть (неожиданная опасность) *danger*. მემცხორ სტაკ ცჰანნი-გეჩოწი (ცჰანნი-გეჩონ) ხითათხ ბჰარინორ – მეცხვარე კაცი აქა-იქ ხითათებს ხვდება (აწყდება).

ხიწიწ ბ **xiciṣ** ხ ხიწიწი, ხონონიკი шкварки *greaves (residue from melted pork fat)*. ღუმასორ დაშიჩეწილოლო ხიწიწეს (ხიწიწეს) ბუწინორ ტათასორ ბჰდრინ ჰათხ ოთბიქ – ღუმის დადნობის მერე ხონონიკით სავსე ტათა წინ დაუდგეს ბავშვებს.

ხინლარქ, ხეხინლარქ **xixlārē, hexilārē** ხეხილიანი *фруктовый with fruit trees*. თხოგოწი ხინლარქ (ხეხინლარქ) ბალ (ბავჩ) ბარ – ჩვენ ხეხილიანი ბალი (ბალჩა) გვექონდა.

ხკარ დდ **xkar** dd ყორე стена здания без перекрытия; каменная ограда *heap of stones, ashlars*. ბჰოკ ხკარუხ (ხკარუხ) დაჰ ლაქბალო – ვაცი ყორესე გადახტა; ხკარუნანორ ვეგბერქ ვერბი ვეჰორ – ყორესთვის ხევიდან ქვებს ეხილებიან.

ხკეწი დდ **xkeṣā** jj ხევი, ხეობა *овраг, ущелье ravine, gorge*. შინ ლამუნ დუეეწი თაგუნნი ხკეწი დალო, მენხუდროხა ლამხურხკეწი დო – ორ მთას შუა კოხტა ხევი ძეგს (მდებარეობს), რომელსაც „ლაძა ხხეგს“ ეძახიან; ხკეღ ხი დალო – ხევეწე წყალი მოდის; მიჩჰე ხიშ და, ოსი ხკეშა და – სადაც წყლებია, იქ ხევებიცაა; ტბათინან ჩარდლივჰ ლამხურ ხკეღ ლათე – ტბათანის ჩრდილოეთით ლამაზი ხეობა დგას.

ხკე (ახკად, ახკე) დ|ალარ (ინარ) **xke (axkaj, axkē) d|al'ar (ixar)** გრღუე. *непрх. intrans.* გადაჩეხა (გადაჩეხება), დაგორება *сорваться (со склона, со скалы...)* to plunge, roll down. სტაუხკეუ ხკოლის ლამუწი დო ხკე (ახკად) ბადლო'ქ, კაწკო ბაყო'ქ, ტყუდჰა დოწდალინორ, დაჰ ეჰინორ ვეგბი – შარშან ზათხულში ცხენი გადაჩეხილა მთაში და პატარა კვიციც, უკან გამოკიდებულა, გადამტარა ხეში.

ხკო დდ **xko** dd ზათხული лето *summer*. აღნიწი დაფხეჰ ხკო ხეგე – აღვანში მეტისმეტად ცხელი ზათხული იცის; ხკოლის (ხკულის) აღუდნან წე ლითხი – ზათხულში აღვანს ალი ასდის.

სკოლუჲ (სკულუჲ) **xkolũ (xkolũ)** ზაფხულისა летний summer time. სკოლუჲ (სკულუჲ) სხალ მატბალჲ თხლ – ზაფხულის მსხალი დაგვიმწიფდა.

სკოცჰაჲ **xkoča** ზმნს. нареч. adv. მთელი ზაფხული всё лето, в течение всего лета the whole summer. სკოცჰაჲ ჩხნდრი დინას – მთელი ზაფხული წინდები ვქსოვე.

სკოლ–სკოლის **xkol-xkolix** ზმნს. нареч. adv. ზაფხულობით в летние времена, по летним временам in summer time. სკოლ–სკოლის ტბათინა ინწლოტრწთხ თივჲ – ზაფხულობით ტბათანაში დავდიოდით ხოლმე დასასვენებლად.

სკორ დდ **xkor** დდ შარდის ბუშტი мочево́й пузырь bladder. კაწკუჲრ ციმოს სკორ დოფსდიე'ნე, მაქ ბუჲ ბიშბიე'ნე, დაჰჲ დატდიე – ჰატარა ციმომ ბუშტი გაბერა, მერე ზედ მუშტი დაჰკრა და გახეთქა.

ხმარბა|დ|არ, გმარბა|დ|არ **xmarba|d|ar, qmarba|d|ar** გრდმ. прх. trans. ხმარება (ხმარობს, ახმარებს), მიხმარება (მიახმარებს) употреблять; давать в помощь usage, help, assist. შურ ლეფსა ჩხუტ გმარბადხო – ჩიის სადღეებად სადღეებ კოდს (ჩხუტს) ხმარობენ; ნანეშენ კნათ ხმარბადფოს დოლ ჰალ ეცა – დეიდას ბიჭს ვახმარებ თივის ასადღებად.

ხმელითჲ დდ **xmelitā** ჯჲ ხმელეთი, დედამიწა суша, планета Земля; мир land, earth. ხმელითაჲნა გემეჲ გოგრა ბაჯა – ხმელეთს გემმა შემოუარა (გემით შემოუარეს); ხმელთეჩჲ (ხმელთიჩჲ) იშტუჲ ვუმ უმ ცო ხაწდალწდა – ხმელეთზე ასეთი რამ არ გაგონილა.

ხმიად, გმიად დდ **xmiad, qmiad** ჯჲ ხმიადი пресный хлеб unleavened bread. კატოს ხმიადი მათორ – კატო ხმიადებს აცხობდა; ხმიადენ (ხმიადენ) თუჲნა, ხაშა ცო დო – ხმიადს მარილსა და ხაშს (საფუარს) არ უშერებთან; მათხეჩრ ხმიადენ ნაჩხ თაჲგუჲ – ცხელ ხმიადს ყველი უხდება.

ხობჲ|დ|არ (ხებჲ|დ|არ) **xobž|d|ar (xebž|d|ar)** გრდმ. მრ. იბ. прх. мн. см. trans. pl. see ხოც|დ|არ **xo'd|ar**. ნასტ ხობჲდინათხ დაჯუჲრ ოთხეჩჲ სჲ ნაყბისტი – ძლივს დავტეთ დიდ ოთახში ჩემი მეგობრები.

ხობს, ხოფს ბდ **xobs, xops** ბდ ნამცეცები, ნათხვენი, ნათშვენეტი; ფხვნილი (შაქრისა) кроха, крошка, порошок; песок (сахарный) crumbs, crushes; powder of sugar. ანას ჰადწკინ მაჯაჲ ხოფსნი ვასა – ანამ ჩიტებს ჰურის ნამცეცები გადაუყარა; ჯიბ ხოფსენ (ხოფსენ) მარ სოგო დუწინრ – ჯიბე ნათხვენით მქონდა საფსე; შაქრჲ ხოფს – შაქრის ფხვნილი.

ხოდ¹ xod¹ ხვადი *самец male animal*. ჩუადნო ზორან ხოდ კაწ დაჯლოთხ – საშინა-
ოდ ავ ხვად ლეკვსა ვზრდით; ტუგშეს კაწი დიხკეწ, ში ხოდან, ვო ფსტუდნონან –
ტუგუშამ ლეკვები დაყარა, ორი ხვადი და სამი ძუ.

ხოდ² xod² სვლა *ход, движение go, walk*. ბენზი ცო დაგერ სოგოჭე, მანქან შადრ
ხოდევ ლელდინას – ბენზინი აღარ მქონდა და მანქანა თავისი სვლით ვატარე.

ხოდ ბდ xoj bd კონა *пучок, связка (травы, дров...)* bunch, collection of smth. ვი-
რევ ხოდ ბენორა, შარან შარან ბადენორა – ვირს კონა (ბალახისა, თივისა) მოე-
ტანა, თვითონვე შეეჭამა; ზარ დოფცან საჯრონ ხოერჩ დევნას – ლასტის და-
საწნავად სახრეების კონები მოვიტანე.

ხოკერ დდ xoker jj ხოკერი (კასრისმაგვარი პატარა ჭურჭელი ხის ქერქისა) *короб*
small casket made from tree cortex. ყიზლურან შიოს ბალ ქერქე ხოკრი
თევდიერ – ყიზილაანთ შიომ ბლის ქერქისგან ხოკრები გააკეთა (დაამზადა);
ხოკრანს გაგნი მახკურ – ხოკრებში კვერცხები ელაგა.

ხოლოთ xolot კავშ. союз conj. ოლონდ, მაგრამ *но, только but*. სე დონევ ლობ, ხო-
ლოთ დუკ მა ხეხკრ, ლელიშ ბა – ჩემი ცხენით წადი, ოლონდ ბევრს ნუ აჭენებ,
სუსტადაა; კოხტლარან აბრამე შუცან ვადრ, ხოლოთ ცჰაყ ცორ ვენე ცო
მალმაკე – კოხტაანთ აბრამიც თქვენთან მოდის, ოლონდ ვერც ერთ წვეთ
ღვინოს ვერ დაღვეს; ხოლოთ... დეხოს ჰოხ ცჰა დოშა: წყებუც მა
მიწოდაჯოლო! ჰო ხეყი: ქასტე მათხარლა ყაყაჩო, ლედალინ ვაველო!.. –
ოლონდ... ერთ სიტყვას ვითხოვ შენგან: ნამეტნავად ნუ მოიწონებ თავს! იცი,
რომ მალევე ჭკნება ყაყაჩო, მდგომი ყანაში!.. (ხალხური).

ხოწ დდ xõ jj ხონი, ხონჩა, თაბახი, ძველებური ჭურჭელი ცომის მოსაზელად
старинный деревянный лоток для приготовления теста long wooden platter
for making dough. ფსტეივ ხონე[ჰ] მანკო (მანკონანო) ბოტ (ცომ) ჰევან – ქა-
ლებმა ხონში პურისთვის ცომი მოზილეს; თიშიჩო ხონანან ცჰაყ ცო დაგეთ
ვადგო[ჰ] – ძველი ხონჩებიდან ერთიც აღარა გვაქვს.

ხოპტარ (ხეპტარ) xoptar (xep̄tar) გრდმ. прх. trans. შესრუტვა (წმეისრუტავს);
ხარბად დაღვეა [в]питать, [в]сосать; жадно [вы]пить to drink noisily.
დოფხდალიჩო ქანდრევ ყარ ხოპტო – გახურებულმა მიწამ წვიმა შეისრუტა.

ხორაგ მდ **xorag** jj ხორაგი, სანოვაგე, საჭმელი съестное, кушанье, яства provision of food. იასლარ ხორგახ და ჰეტღიენო, დუგჯ კეჭი შირქილქ – იასე-ანი ხორაგებით არიან გატენილები, ძალზე ბევრი ზიდეს შირაქიდან.

ხორბალ მდ **xorbal** jj ხორბალი пшеница wheat. ხორბალ დაცა ბახქ ვასერ – ხორბლის მოსამკელად წავიდნენ კაცები.

ხორკლი **xorkli** მრ. მნ. pl. ხორკლები бугорки на коже, на коже callosity, little pimples.

ხორკლანქ **xorklārē** ხორკლ[ები]ანი с бугорками, бугористый calloused, rough. ი ვაიგო ხორკლანქ ვანჯ ბა – ამ ღორს ხორკლ[ები]ანი ტყავი აქვს.

ხოროშ: ხოროშ აჰარ **xoroš: xoroš ahar** გრდმ. прх. trans. მსხვილად დაფქვა (დაფქვავს), დაროშვა МОЛОТЪ КРУПНО to grind in thick, granular pieces.

ხოროშ აჰინო **xoroš ahinō** მიმღ. прич. particip. მსხვილად დაფქული КРУПНО МОЛОТЫЙ grinded in granular pieces. ხოროშ აჰინო ჰადრი დოიე ლაჩაჰ დოტ-დორ – მსხვილად დაფქული ფქვილი ცხენებით ქვევით მიჰქონდათ.

ხორშაყ[არ] მდ **xora'ar** jj ციება, ციებ-ცხელება, ხორშაკი лихорадка fever. მაგუნდ დეფუე ხორშაყ ლელქ (გუინო) – მაგოს დღეგამოშვებით ციება ემართება (უჩნდება); ხორშეე ლევო დაჰაჰ ლელვიქ – ციებამ ლეო მთლად დაასუსტა; ფეშკარ ხორშეს აკოდო – ბავშვს აციებს.

ხორხილ მდ **xorxilā** j ხორხელი (ოიკონიმი) Хорхели (ойконим в Кахети) Khorkheli (a village in Khakheti). ჰათხეე თელვამ ნიე ხორხილოლოდ იხორ – წინათ თელავის გზა ხორხელზე გადიოდა.

ხორტრაც მდ **xotraq** jj გრძელი, მსხვილი ნაწნავი длинная, толстая коса long, thick plait. სონეგო[ჰ] დაკმაქა[ჰ] ხორტრანი დატერ, ხორტრახ მხ კიკი დაწურ – სონას მკერდზე გრძელი, მსხვილი ნაწნავები ეყარა, ნაწნავებზე კი მძივები ესხა.

ხორქადარ, ხაკადარ **xoŭk|dar, xaŭk|dar** გრდუგ. იბ. непрх. см. intrans. see ხორქადარ **xaŭk|dar**.

ხორქადიუნდ **xoŭk|d|ujnī** მიმღ. იბ. прич. см. particip. see ხორქადიუნდ **xaŭk|d|ujnī**.

ხოფს ბდ **xops** bd ნამცეცი крошка crumb. მაღე დყოშ ბანდრიე დუგ ხოფს ბეკბიქ პოლმაქ – პურის ჭამისას ბავშვებმა ბევრი ნამცეცი დაყარეს იატაკზე.

ხოცქათ **хоскар** ბიჭუკელა малыш, пацан little boy. ე ხოცქათ კოტეს ბჭა კოჭი
ლესკრ – ეს ბიჭუკელა კოტე სულ კოჭებს აგორებს (თამაშობს). შღრ. ср. comp.
ფეშკარ **peškar**.

ხოწადარ (დახოწადარ) **хоҭа|d|ar (daxoҭa|d|ar)** გრღმ. прх. trans. ხვეწა (ძათი-
სა) (წდა|ხვეწს) очищать, очистить нитки от ворсинок chiseling (thread). მწმ
ბწ ბაწრი ხოწადლომ წადახკერ (წედახკერ) მამი, წინუსწ – შალის მოსაქსოვად
ბაწრებს ხვეწდნენ (ბაწრების ხვეწით ისხდნენ) მამიდა და პატარძალი; ელოს
ჭუფნოვ ხოწადლო ბაწარ – ელო წინდის ჩხირით ხვეწს ბაწარს (მატყლის ძათს).

ხოხორ ღღ **хохор** dd ხოხორი, ზოგიერთი მცენარის საგველასებრი ყვავილედები
метельчатые соцветия некоторых растений panicles of certain plants. ხოხრე-
გორქდაწქი თელ ჭალ ცო გუგერ, დენიყ ხოხრეგ ჩუ ლაჭყდინორ – ხოხრისგან
თელა აღარ ჩანდა, სულ ხოხორს დაეთარა.

ხოყარ **хо'ar** გრღუგ. непрх. intrans. დატევა (წდა|ეტევა), ჩატევა, მოთავსება (წმო|თავსდე-
ბა) поместиться, помешаться, вместиться find the place, fit the place. ე აკვნი სწ
ბწდერ ცო ხუსყ – ამ აკვანში ჩემი ბავშვი არ ჩატევა; ჩხუტი შურ ჩუ ხოყ –
ჩხუტში რძე ჩატია; ე დურკი შურ ჩუ ცო ხოყურ – ამ კასრში რძე არ ეტეოდა.

ხოყ|დარ **хо'd|ar** გრღმ. прх. trans. ჩატევა (წჩა|ტევეს); მოთავსება **вместить,**
поместить, помещать fit in the place. ბწდრეგ ქოკლოფხნი ქოკ წასტ ჩუ ხოყბიწ
– ბავშვმა ფესსაცმელში ფეხი ძლივეს ჩატია; ოჯუს შტოლ ოთხი ჩუ ხოყბიწ –
მან მაგიდა ოთახში მოათავსა (დატია).

ხრაკა|დარ **xraḳa|d|ar** გრღმ. прх. trans. ხრაკვა (ხრაკავს) жарить frying smth. მატ-
რენ კეცმაქ დითხ ხრაკადოს ბწდრინ – სადილად ტაფაზე ხორცს ვუწვაგ ბავ-
შეებს.

ხრაკა|დ|წ **xraḳa|d|ã** გრღმ. прх. trans. ინტენიტივია მასდარისტვის инфинитив для
масдара an infinitive for the gerund ხრაკა|დარ **xraḳa|d|ar**. გონე დითხ ხრაკად
ცო გეთე სწ – წესიერად ხორცის შეწვა არ ვიცი.

ხრამ, ხრამხრამ ღ **xram, xramxram** d ხრამუნი хруст (при жевании)
crunching. ცოკლქ ხრამხრამ დაღორ ჯაგილორქ – მელიის ხრამუნი მოდიოდა
ჯაგებიდან.

ხრამხრამ დარ **xramxram d|ar** გრღმ. прх. trans. ხრამუნი (ახრამუნებს)
хрустеть (во время еды) crunching.

ხრამხრამ დ|ითარ **xramxram d|itar** გრდმ. прх. trans. ხრამუნა (ახრამუნებს) хрустеть, издавать хруст (во время еды) crunching.

ხრამულ ბდ **xramul bd** ხრამული, კაპოტი, კაპუეტი, ფიხსული, ლურჯი, ბოლო-წითელი (თევზის სახეობაა) храмули (вид рыбы) Khrami river carp. ხრამულეს ჩამლიგნ კალმას ხეთოდრ – ხრამულზე უფრო გემრიელად კალმასს მიიხნევენ.

ხრიკ დდ **xrik dd** 1. ხრიკი (შესაკრავი კავი სამოსისა), ლუგმა крючок на платье hook on the clothes. ახლულქ ხრიკი ჰალრ დოდინრ დეწქ ხილწ – ახალუნის ხრიკები შეკრული უნდა იყოს. 2. გადატ. перен. fig. ხრიკი, ოინი, ფანდი, ეშმაკობა, ცუდლუტობა каверза, происки trick, idleness. ეგარ მიტრუდნ ხრიკ დიქ – ამათ მიტროს ოინი უყვეს (გაუკეთეს).

ხროვ დდ **xrov jj** ხროვა стадо, стая, группа group, herd, pack. მაქრენა ნახწ ხროვ გუდალქ – ზევიდან ხალხის ხროვა გამოჩნდა; ბჰარწადღინ ხროვევ ვირენ გოგ ბინორ – მგლების ხროვას ვირისთვის რკალი შემოერტყა.

ხრუპ დდ **xrup dd** ხრუპი шум, издаваемый при приёме жидкой пищи noise from drinking or eating.

ხრუპა|დ|არ **xrupa|d|ar** გრდმ. прх. trans. ხვრეპა (ხვრეპს) хлебать sipping. ოჯუს ჩად ხრუპოდო – ის ჩაის ხვრეპს (ხვრეპით სვამს).

ხრუტხრუტ, ღრუტღრუტ დ **xrutxrut, yrutyrut d** კრუტუნა мурлыканье purring. ხრუტხრუტ (ღრუტღრუტ) დ|არ **xrutxrut (yrutyrut) d|ar** გრდმ. прх. trans. კრუტუნა (კრუტუნებს) мурлыкать purring. ხრუტხრუტ დომ ბუნარ ცერქეჰ კუდტი დიშურ – კრუტუნით იწვა კატა ბუნარის პირას.

ხსნილ დ **xsnil d** ხსნილი разговорье time between fasts (break period). ხსნილუხ დითხქ, შურქ, გაგა'ნქ ჰალ დაცრ – ხსნილში ხორცსაც, რძესაც და კვერცხსაც ჭამენ.

ხსნილ დ|ა|არ (იხარ) **xsnil d|a'ar (ixar)** გრდმ. непрх. intrans. გახსნილება (გა|ხსნილდება), ხსნილის მოსვლა наступить (о Разговении) breaking Lent. მარხრ დასტდალრქ ხსნილ დაცარწ დო – მარხვის გახსნას ხსნილის მოსვლა-საც ეძახიან.

ხუთა|დ|არ (დახუთა|დ|არ) **xuta|d|ar (daxuta|d|ar)** გრდმ. прх. trans. ხუთვა (და|ხუთავს), კრუნხხვა судорога, сводить судорогой (о мышцах) asthma, convulsion. ხუთადგოჩუდ თედლი ახნონ ლელწ, მწ თხა ტყოც ხუთადგო – ხუთ-

ვის გამო თედლიმ აბანოებში იარა, მაგრამ დღესაც კიდევ ხუთავს. **ხუთადარევი იმიძევლარჩი გიუდრე ტყუძსინეჩქი შარნ ვაჭი** – ხუთვამ იმედიძე გიორგი ბოლოს თან გადაიყოლა (მოკლა).

ხულ დდ **xul dd** ხულა, ცალკე მდგომი საკუჭნაო, მარცვლეულის შესანახი ნაგებობა **маленький амбар, чулан wooden hut for keeping grains**. **თხე ხულეგოჩქი ჯერ სანი ცო და** – ჩვენს ხულას ჯერ კარები არა აქვს; **ხულენ (ხულადნ) კრამიტ ვოლჩი** – ხულას კრამიტი დაახურეს; **ხულეს (ხულახ) წე ლადთნორ** – ხულას ცეცხლი წაჰკიდებოდა.

ხუმ **xum** ნაწ. част. part. ხომ, აკი **ведь, же but, or, аha**. **ხუმ ხეცერ ისკუნ, მუ ას ო სტეხრას** – ხომ იცოდა ისაკომ, რომ მე მას ველოდებოდი? **ვადღე ხუმ ცომენა დეუქდა ე ტყუძსინლუჩი დინახ?** – ჩვენებური ხომ არავინ მოსულა ამ ბოლო დღეებში? **ჲო, ცჰა საქმ ხუმ ვირვან თევოდუდნო, აღორალო თხე ავას** – *ქა, ერთ საქმეს ხომ ვირიც აკეთებსო*, იტყოდა თურმე ბებიაჩვენი.

ხუმწ ბდ **xumč bd** ხუნწი, მოცხარი **смородина redcurrant**. **ლამუჩქი ხუმწეგო ინჯლათე** – მთაში მოცხარზე დადიან ხოლმე; **ხუმწილორქი ჰაწუკ ლაქდალჩი** – ხუნწებიდან ჩიტი აფრინდა. შდრ. ср. comp. **ზარო zarô**.

ხუტხუტ დ **xũtxũt d** ღრუტუნი, ტრუხუნი **хрюканье grunting**.

ხუტხუტ დარ xũtxũt d|ar გრდმ. прх. trans. ღრუტუნი (ღრუტუნებს), ტრუხუნი **хрюкать grunting**. **გაივ ხუტხუტ დო** – ღორი ღრუტუნებს; **გაივო სიძინდ დაგდიჩეჩქი, ჰათეუ ხუტხუტ დ ბოლოლო** – ღორს სიძინდი რომ აჩვენო, მაშინვე ღრუტუნს დაიწყებს.

ხუპ: ხუპ დითარ xup: xup d|itar გრდმ. прх. trans. ხვრებით მიერთევა რამისა (მიერთევის) **хлебать sipping the food**. **ილოს წვენეგო ხუპ დითო** – ილო წვენს ხვრებით მიერთევის.

ხუპადლოუ დ **xupajlũ d** წენიანი, სახვრები, შესახვრები **суп soup**. **მიჩონ ხუპადლოუ ცო ლავმაკე** – ზოგი წენიანს ვერ ელევა; **ხუპადლოუცო მადგო ლაზიში დაყოლო** – წენიანთან პური კარგად იჭმევა.

ხუპ|დარ (ხუპალარ) xup|d|ar (xupa|ar) გრდმ. прх. trans. [შე]ხვრება ([შე]ხვრებს) **хлебать, хлебнуть, отхлебнуть sipping, slurping**. **გოგის ბოტო შურ ხუპოდო** – გოგი უმ რძეს ხვრებს; **ილოს წვენ ხუპალარ** – ილომ წენი შეხვრიბა.

- ხურ:** ხურ დ|არ **xur: xur d|ar** გრლუგ. непрх. intrans. ხვრინვა (ხვრინავს) храпеть snoring. ვახიჩო კოსტლეს ჭჷალოშ ხურ დორ – მთვრალი კოსტალე მაგრად ხვრინავდა.
- ხურდ** დდ **xurd dd** ხურდა мелочь (о деньгах) coins.
- ხურდ** ტათებ **xurd tateb** ხურდა ფული мелкие деньги, мелочь coins.
- ხურდბა|დ|არ** (დახურდბა|დ|არ) **xurdba|d|ar (daxurdba|d|ar)** გრდმ. прх. trans. და-ხურდავება (დასხურდავებს) разменивать деньги changing money. ხურდქდალა მათილთ ხურდბადოს – ხურდის გულისთვის მანეთიანს ვახურდავებ.
- ხურმ** დდ **xurm jj** ხურმა хурма persimmon. ხურმეს (ხურმას) დობენო ნადდრი ხურცორ ბაცბიგ – ხურმაში გაცვეთილ ქეჩებს ცვლიდნენ თუშები; ხურმშ ტავან (ტავანს) ღარჭი ხურმ ვაწურ – ხურმების ტოტებზე შავი ხურმა ესხა.
- ხურს**¹ დდ **xurs**¹ dd ნასიცხი, მსხმო, ზღმურდლი сыпь rash. საკრეს ხურს ვასწ სო – კისერზე ნასიცხი დამაყარა.
- ხურს**²: ხურს თაჯარ (თეჯარ) **xurs**²: **xurs taqar (teqar)** გრდმ. прх. trans. წაძინება (წაძინებს), თვალის მოტყუება [за]дремать, прикорнуть having a nap. მატრე[ჭ]დოლთ (მატრა[ჭ]დოლთ) დამვთეს ხურს თეჯორ – სადილის მერე დავითი ცოტას წაძინებდა ხოლმე; დაროკ ხურს თადენას, საუბუხ ხა ცო დარ სოგო – მხოლოდ წავიძინე, მეტი დრო არ მქონდა.
- ხურ|ხურ** დ **xur|xur** d ხვრინვა храп snoring.
- ხურ|ხურ** ბაჰითარ **xur|xur** b|ahitar გრდმ. прх. trans. ხვრინვის ამოშვება (ამო-უშვებს) всхрапнуть to start snoring. მარა ბიდნარ მოც ვა ე შაქრო: მაცნელუც ქორთო ბალიშმაქ ბილარა, ხურ|ხურ ბაჰითარა ცჷა და იცხუფ – რა ბედნიერია ეს შაქრო: ნებისმიერ დროს თავის ბალიშზე დადება მაგისი და ხვრინვის ამოშვება ერთია.
- ხურ|ხურ** დითარ **xur|xur** d|itar გრდმ. прх. trans. ხვრინვა (ხვრინავს) храпеть snoring. ლზა ცერე[ჭ]ი კაკალ კიკელ ჩუ ვიშა, დით ოსი, მელე ლეუტ, ხურ|ხურ (ხურ) – დაწეჟი ალაზნის პირას კაკლის ქვეშ და იქ, რამდენიც გინდა, იხვრინე.
- ხურუშ** დ **xuruš j** ხურუში, აღტყინება, ყინიანობა сильное желание, сильная страсть (к чему-нибудь) passionate desire. ივნეგო[ჭ]ი იორლ დონე ხურუშ დარ ბშარჩუც – ივანეს იორლა ცხენის ხურუში ჰქონდა ყოველთვის.
- ხურხა|დ|ალარ** (დახურხა|დ|ალარ) **xuxa|d|alar (daxuxa|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. ხურხვა (იხურხება); გათბობა, გაშრობა, მოშუშვა погреться, посушиться

(на огне), слегка поджариваться *toasting, drying, roasting*. ბზღრი წარტენის ხუნალარ – ბაეშეები ტეცხლოთან შრებოდნენ.

ხუნა|დ|არ (დახუნა|დ|არ) **xuxa|d|ar (daxuxa|d|ar)** გრღმ. прх. trans. [გა]ხუნება ([გა]ხუნავს); გათბობა, [გა]შრობა, [გა]მოშუშება [по]греть, [по]сушить (на огне), слегка поджари[ва]ть *toasting, drying*. აგას ბზღრწ ბზღი ხუნადმო წარმაქ – ბებია ბაეშეების ჩვრებს ამრობს ტეცხლწე; მეტცხლორეე ქოჩორ ლადრელოქი წო-ღი ხუნადიენრ – მეტცხვარეებს დეკის ნალვერღალში მწვადები უხუნავო.

ხუნლასო დღ **xuxla'o** dd ხუნულა шалаш, плетёнка small hut. შოვენ მიჩქე აღ-გიღ ბშარკ ხაშუტუ, ოსი ეოლოღ ხუნლასო – ფშაველს სადაც მოუვა თვალში აღგიღი, იქა დგამს ხუნულას; ხუნლასოქი ბათხო – ხუნულაში ვართ; ხუნ-ლასუღ ბუღტათხ – ხუნულაში მივღივართ.

ხშიროწ, გშიროწ **xširō, qširō** 1. ხშირი, ახლო-ახლო, მიჯღრიღი густой dense, thick, near one another. იორმაქ ხშიროწ ჰუნიწი და – იორწე ხშირი ტყეებია; გიგო ხშიროჩო ბეჯეე მეღში (მელახ) დესკ დშოგინდა – გიგოს ხშირ თმას რამ-დენიე სავარცხელი გაუტეხია. 2. ხშირი, მრავალგ ზისი частый frequent. გიგო თხქ გშიროწ ჰაშ და – გიგო ჩვენი ხშირი სტუმარია.

ხშიროშ, გშიროშ **xširoš, qširoš** ზმნს. нареч. adv. 1. მიჯღრიოთ густо close to each other. 2. მრავალგ ზის часто often, frequent.

ხშირ-ხშიროშ, გშირ-გშიროშ **xšir-xširoš, qšir-qširoš** ზმნს. нареч. adv. ხშირ-ხშირად частенько, почаще frequently. დოჰქექი ხშირ-ხშიროშ ყარუღ ხეცქ – გაზაფხულწე ხშირ-ხშირად წვიმა იცის; ხშირ-ხშიროშ იხლექი თხწ – ხშირ-ხშირად მოხვიდოდე ჩვენსა.

ჰ

-ჰ **-q** -ოდე около (о количестве) nearly, approximately (რიცხვით სახელთან с числительным with the numeralში šī). შიგ დოშ აღოთლეთ სოგო – ორიოდე სიტყვა მათქმევენეთ რა.

გა ბღ **qa** bd ლორი свинья pig. თხე გაივ ვორწო ბურკასო დილქ – ჩვენმა ლორმა შვიდი ბურვაკი მოიგო; ვარშწ ვაკი ჯანიდ ვმარბადო – ლორების ტყავებს ქა-

ლამნებად იყენებენ; იხოს ვარშან დაყარ დოთ – იხომ ღორებს საჭმელი და-
უსხა.

ვაგარ|დ|ადლნრ, ვაგარ|დ|ალინრ **qagar|d|ajlnô, qagar|d|alinô** მიმლ. прич.
particip. ზედმეტად გამომშრალი, ზედმეტად გამომცხვარი (ითქმის ცომეულის
ნაწარმზე) перепечённый (об изделиях из теста) too dry (pastry). ე მაღვი
ვაგარდადლნრ და – ეს პური ზედმეტად გამომშრალია.

ვადალ ბდ **qadal bd** ფაშატი ცხენი, ჭაკი ცხენი кобыла mare. ვადლან წინ ბაყუდ
დაწურ – ჭაკებს თითოეულს კვიციები მისდევდნენ; ჩულისრ ვადლინ საპალნ
ცო ვეხკრ – მაკე ჭაკებს საპალნეს (ბარგს) არა ჰკიდებენ.

ვაგ დდ **qav dd** ყანა нива cornfield. ყვე ვავ დავდიქ – ცხვარმა ყანა გაათუჭა; ვავე-
ლოჩქი ლეყვი დარ – ყანაში მწყრებიც იყვნენ; ვაგაძ (ვაგე) ქორთმი ლახუმ ვან-
კურ დაწი ხილრეხ – ყანის თავთავები დაბლა ეკიდა სიმძიმისგან; ხწ ცო ხილრეხ
ვაგ ლერ დავი კოტეგოჩქი – დროის უქონლობით ყანა გაუთუჭდა კოტეს.

ვათხ|დ|არ (ვეთხ|დ|არ) **qatx|d|ar (qetx|d|ar)** გრლმ. მრ. прх. мн. trans. pl. 1. ხელების
ჩაჭიდება (ხელებს ჩაისჭიდებს) ухватиться hold hands. ჭალეს ტოტი
ვათხდებათ – ჭალეს ხელებით ჩაეჭიდეთ (მომეჭიდეთ). 2. კოტოშების მოკი-
დება (კოტოშებს მოსჭიდებს) [по]ставить банки на спину to put on cupping-
glasses. ექთნეს ლაწმრენ სუკან სტაქნი ვათხდიქ – ექთანმა ავადმყოფს ზურ-
გზე კოტოშები ჩჭიქების მოჭკიდა.

ვათხ|დ|ან (ვეთხ|დ|ან) **qatx|d|ã (qetx|d|ã)** გრლმ. მრ. прх. мн. trans. pl. ინტენიტივია მას-
დარისთვის инфинитив для мацдара an infinitive for the gerund ვათხ|დ|არ
(ვეთხ|დ|არ) **qatx|d|ar (qetx|d|ar)**. სტაქნი ვეთხდან ცუდ ვეთ ჰონ, დო! – კოტო-
შების მოკიდება არ იცი, ქა!

ვანთარ **qãtar** გრლყვ. სტატ. непрх. стат. intrans. stat. 1. კრობა (აკრავს), მიკრულ მდგომარეო-
ბაში ყოფნა быть прилепленным stick on, post up; to be posted. ტუტი კედლან
(კედლეს) ვანთურ – ბუნები კედელს ეკრა; ე პლასტილ ვუქ ესე ვანთურ – ეს
პლასტილინი რატომ აქ აკრავს? 2. გადატ. перен. fig. მოუშორებლად ვინმესთან ან
რამესთან ყოფნა (არის) being with someone constantly. ე ბანდერ ბჟა შადრნ ნანახ
ვანთურ – ეს ბავშვი სულ დედამისს აკრავს (მოუშორებლად ახლავს).

ვანთ|დ|არ (ვეთ|დ|არ) **qãt|d|ar (qët|d|ar)** გრლმ. прх. trans. 1. მიკრობა (მისაკრავს),
მიკოწიწება, დაწებება, მიჩილვა приклеить, прилепить, залепить, спаять to

fasten, to stick on. ფოსტალიონეს წირლეს მარკ ვათლიერ – ფოსტალიონმა წერილს მარკა დააკრა; **ნალუნნი ქორანს ქალაღდი ვათღოს** – საზამთროდ ფანჯრებს ქალაღდებს მივაკრაფ. 2. გაღატ. перен. fig. ვარტყმა (გაარტყამს) ударить to slap, to blow. თეღოს კიმუნნი ლარკტყუღჭი ბუღ ვათბოვერ – თეღომ კიმოს ყურის ძირში კინაღამ მუშტი გაარტყა.

გაღბწღღღისარ, ვიბწღღღისარ (ვეღწღღღისარ) qajbç|disar, qibç|disar (qujç|disar) გრღუფ. непрх. intrans. წავღება (ხეღისა), ხაბღაუჭება схватиться, хвататься, вцепиться, вцепляться clutching, grabbing. ხიღო[ჭ] **ღახანღღოტუნნი ლაჭენს ვაღწღღღისუ** – ვინტ წყაღში იხრხობა, ის გვეღსაღტ ხაებღაუჭება; **ღუღჭრწ** თეღვი ვიკრწე[ჭ] ბიღინ ხოგაყ კაღთან ვაღწღღღისრას – პირვეღად როღ თეღაღში წამიყვანეს, ბიღას ხოხის კაღთებზე ხავეებღაუჭე.

ვაღღ qalĩ სამიანი тройка, состоящий из трёх, с тремя consisting of three. ფხი თუღნიღღ ცო და სოგოჭწ, ვაღღ მს და – ხუთთუღნიანი არა მაქეს, [ღა] სამიანი კი მაქეს; **მეღ ოთხიღღ წა და ჰოგო?** – ვაღღ – რამღენოთახიანი სახღი გაქეს? – სამიანი; **მეღ პეპღღრწ და ე ხაღათ?** – ფხიღღ. – რამღენღიღიანი ეს ხაღათი? – ხუთიანი.

ვაღღღ qalyč მესამე, მესამეღი третий, третья часть third, one third. **ხან ვაღღღ სტაქწ მეღოს** – ხაის მესამე ჭიქასა ვსვამ; **შოთ ვაღღღღ კღასი ვოტწ** – შოთა მესამე კღასში გაღავიღა.

ვაღღარ (ღღაყარ)¹ qalar (d|aqar)¹ გრღმ. прх. trans. ჭამა (წეეჭამს) [с]кушать, [с]ъесть eating. **მაღწა ვაღღღეთ ვაღ!** – ღროა, პური წეევეჭამოთ! **მუხენ კიკეღ ყარღუღ ვაღღღორ ჰანახ** – მუხის ქვეშ საზამთრო შეეჭამა ვიღაცას.

ვაღღარ (ღაყარ, ღაყურ)² ღღ qalar (daqar, daqur)² dd საჭმეღი еда, пища food. **ღაცჰაყ თუყაღ ვაღღარ ღარ თხოგო** – მთეღი ზამთარი საკემარისი საჭმეღი გვექონღა.

ვაღღინრ qalĩnō მიმღ. прич. particip. შეჭმეღი съеденный eaten away. **ბჰარწაღ ვაღღინრ** ხუღხი ყახეთ სო – მგღის შეჭმეღი ბატკანი მენანება.

ვაღღ-მაღღარ ღღ **qal-mařar** dd ჭამა-სმა, პურ-მარიღი кушание и выпивка eating, fiest. **ვაღღ-მაღღრენმაქ (ვაღღ-მაღღრენ)** ბათ ვაღ თხა ბეხინრ – პურ-მა-რიღზე ვაროთ ღღეს ღაბატეეებულები.

ვწლარ¹ qǎlar¹ გრდუფ. სტატ. непрх. стат. intrans. stat. დახურულ, დაფარებულ მდგომარეობაში ყოფნა (ამ მდგომარეობაშია) **БЫТЬ В НАКРЫТОМ ПОЛОЖЕНИИ** being shut with smth. **ფილუდგოჩი მაკბადონო ქუდ-ნაბად ვწლართე** – ფილოს გახუნებული ქუდი და ნაბადი ხურავს ხოლმე; **სოგოჩი ქუდ ვწლუთე** – მე ქუდი მახურავს; **მეგმაქ ფალაზ ვალურ** – ტახტზე ფარდაგი ეფინა. შდრ. ср. comp. **ვოლარ qol̄ar.**

ვწლარ² qǎlar² გრდუფ. სტატ. непрх. стат. intrans. stat. 1. მიბჯენილ, მიყუდებულ მდგომარეობაში ყოფნა (ამ მდგომარეობაშია) **находиться в прислонённом положении** being leaned against on smth. **ბალკენს ბოდ ვწლუთე, მე აჭრ ცო ბოხულო** – აივანზე ბოძია მიბჯენილი, რომ არ ჩამოიქცეს; **ქალქიჩი წა წენის ვწლართე** – ქალაქში სახლი სახლზეა ხოლმე მიბჯენილი. 2. გადატ. перен. fig. დამოკიდებულ მდგომარეობაში ყოფნა (ამ მდგომარეობაშია, დამოკიდებულა) **зависеть, БЫТЬ В ЗАВИСИМОМ ПОЛОЖЕНИИ** being relied on someone / smth. **ქაბო ღანიში გაგბარ დავლარ თედლეხ ვწლუთე** – ძროხების კარგად შენახვა დაოანთ (უშარაულ) თედოლეხეა დამოკიდებული. 3. გადატ. перен. fig. არცთუ სახარბიელო (ისე რა) მდგომარეობაში ყოფნა (ამ მდგომარეობაშია) **БЫТЬ В «ТАК СЕБЕ» (В НЕ ОЧЕНЬ ХОРОШЕМ) ПОЛОЖЕНИИ** being in undesirable condition. **მოჭ ვაჭრ, კნათ? – ვადლას – როგორა ხარ, კაცო (ბიჭო)? – ისე რა.**

ვწლინო¹ xǎjilnô¹ მიმლ. прич. particip. 1. დახურული, დაფარებული; ის, რაც დახურულ, დაფარებულ მდგომარეობაში იყო **ТО, ЧТО БЫЛО В НАДЕТОМ, НАКРЫТОМ ПОЛОЖЕНИИ** covered; smth that was in covered / closed condition. **წინგო ვწლინო შიფერ აღმეს დაჭ ხარცბიქ** – სახლის ნახური (სახლს რომ ეხურა) შიფერი აღამმა გამოცვალა. 2. ის, რასაც (ვისაც) ეხურა ან რაზეც (ვისზეც) იყო მიბჯენილი რამე **ТО[Т], ЧТО (КТО) БЫЛ[О] НАКРЫТ[О]** smth that was used for roofing the house. **ე წა კრამიტ ვწლინო გუ** – ეს სახლი კრამიტნახური ჩანს.

ვწლინო² xǎjilnô² მიმლ. прич. particip. 1. მიბჯენილი; ის, რაც მიბჯენილ მდგომარეობაში იყო **ТО, ЧТО БЫЛО В ПРИСЛОНЁННОМ ПОЛОЖЕНИИ** leaned against; smth that was in leaned condition. 2. გადატ. перен. fig. დამოკიდებული, დამოკიდებულ მდგომარეობაში მყოფი **ЗАВИСИМЫЙ, ТО, ЧТО В ЗАВИСИМОМ ПОЛОЖЕНИИ** dependent, relied; smth that was in dependent condition. **სოხ დარ ვწლინო, ვაღრიაჭ ლე ცო** – ჩემზე იყო დამოკიდებული, მოხვიდოდი თუ არა; **სქ საქმ ჰოხ და ვაღინო** – ჩემი საქმე შენზეა დამოკიდებული.

განლუყ **qālñ** ხვალინდელი завтрашний tomorrow. განლუყ დე თიფუენი დე და – ხვალინდელი დდე დასვენების დდეა; განლუენი ბიძარგოჩი კეხი დახათ – ხვალისთვის ბიძანთ კეხები გამოართვით; განლუიჩი დენიჩი დუგ თაგდოს – ხვალინდელ დდეს ბევრს გავაკეთებ; განლუიჩოს დაკლივას – ხვალინდელზე ვფიქრობ.

გან, განო **qā, qanō** ზმნს. нареч. adv. ხვალ, დდეიდან მეორე დდეს завтра, во второй день с сегодняшнего tomorrow, the second day from today. გან ტოლშერქ სათრი დუეს თეგაძ – ხვალ ტოლოშიდან მორები უნდა ვათრიო; განო ვოლალ სოცო – ხვალეც მოდი რა ჩემთან; განო ვალოს შუიჩუ – ხვალეც მოვალ თქვენსა; გივილარ გან ტოლშერქ სათრი დაჭო – გივიანი ხვალ ტოლოშიდან მორებს ამოიტანენ.

განო დ **qanō j** ხვალინდელი დდე, დდეიდან მეორე დდე завтрашний день, второй день с сегодняшнего tomorrow, the second day from today. მელწ ახვინაჩი სო, გან ვალოსადნოჩ, ცო ვეცნაჩი, სტაკგო თურ ტყა განო დეწქე ხილძ – რამდენჯერ მომატყუე, ხვალ მოვალო, და არ მოხვედი, კაცს განა ოცი ხვალე უნდა ჰქონდეს! მაცაქე დალოლო განო! – ნეტავი, როდის მოვა ხვალინდელი დდე!

განდოლოძ **qādoli** ხვალიდან с завтрашнего дня from tomorrow. განდოლოძ მუშეხადაძ დებლლას – ხვალიდან მუშაობას ვიწყებ.

გაბტარ (ჯებტარ) **qap̄tar (qep̄tar)** გრდუგ. непрх. intrans. მიწვდომა (მისწვდება), რამისათვის ხელის გაწვდენა, ჩაწვდომა протянуть (руку за чем-л.), достать, вникнуть reach, tauch. ცჰადნი ტოტეგ სტაქნეგო გაბტერ ტატალ, ჯეჩოგ მხ ჩარქასუდგო – ერთი ხელით ჭიქას მისწვდა ტატალე (კაცის სახელია), მეორეთი კი ჩარქას.

გაბტდარ (ჯებტდარ) **qap̄t̄d̄ar (qep̄t̄d̄ar)** გრდმ. прх. trans. მიწოდება (მისაწოდებს), ჩაწვდენა, ჩაწვდომა подать, протянуть, вникнуть to pass, to give. ვაშენ ვორ გაბტბინას – ძმას ვაშლი მივაწოდე.

სოდაჩი გაბტდარ (ჯებტდარ) **soda[h] qap̄t̄d̄ar (qep̄t̄d̄ar)** გრდმ. прх. trans. დარიგება (დასარიგებს), აქეთ-იქით მიწოდება раздать pass to and fro. დითხ ჰამინას სოდაჩი გაბტდინას, ძც ვქ დეწქეს დასაძ – ხორცი ყველას მივაწოდე (დავურიგე), ახლა დვინო უნდა მოვიტანო.

გაბტდაძ (ჯებტდაძ) **qap̄t̄d̄ā (qep̄t̄d̄ā)** გრდმ. прх. trans. ინფინიტივი მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund გაბტდარ **qap̄t̄d̄ar**.

მდგმურენ ხაკალ ვაპტლ ვახე გაბრაღ – მდგმურისთვის ხინკლის მისაწოდებლად წაიდა გაბრიელი.

ვაპტმაკარ (ვეპტმაკარ) **qapṭmaḳar (qepṭmaḳar)** გრდუგ. *непрх. intrans.* მიწვდომის შეძლება (შეძლებს) *быть в состоянии, мочь достать (рукой...)* being able to pass, give. სათივენ გოგის ლაქე ლობ მეწე, მე ლახნონ ალაგო ცო ვაპტმაკელო – სათივის ირგვლივ მაღალი ღობე უნდა, რათა საქონელი თივას ვერ მისწვდეს.

ვართვურთნაღე **qartqurtnālē** კურკუშელქებიანი, მურკლქებიანი *с комочками (мука, тесто, каша...)* lumps in flour. მადრკეს ვართვურთნაღე ცომ ბინო'ერ, მადენ ღახე ცო მაღნორ – მარუკას კურკუშელქებიანი ცომი მოეხილა და პური კარგი არ გამოსვლოდა.

ვართვურთნი **qartqurtni** *ж* მრ. მნ. pl. კურკუშელქები, მურკლქები *КОМОЧКИ (в муке, тесте, каше...)* lumps (in flour). ცომქლო ვართვურთნი მა – ცომში კურკუშელქებია.

ვარიღვურღ, ჰარიღჰურღ **qaridqujrī, ḥaridḥujrī** *d* ხარხარი, ხორხოცი *ХОХОТ, СМЕХОТВОРЕНИЕ* loud laughter. მაცლომცა ლათე ი ბანრიგო ვარიღვურღ, მა! – როდემდე უდგათ ამ ბავშვებს ხორხოცი, ქა!

ვარიღვურღ (ჰარიღჰურღ) **qaridqujrī (ḥaridḥujrī) d|ar** გრდმ. *прх. trans.* ხარხარი (ხარხარებენ), ხორხოცი *ХОХОТАТЬ, СМЕХОТВОРИТЬ* roars of laughter. მაცლომცა ღო ი ბანრიგო ჰარიღჰურღ, მა! – როდემდე ხორხოცებენ ეს ბავშვები, ქა!

ვარნაყ **qarnaq** *jj* ღორისქაღა (მცენარეა) *латук дикий* prickly lettuce. ვარნაყ ყაჰე მა – ღორისქაღა მწარეა; **ḥurḥur** ვარნაყეხ ვუღწნორ, **tiḡadn** – ḥurḥur (კაცის სახელია) ღორისქაღით გამძღარიყო, *რგებსო*.

ვარტა: ვარტა ევღარ (ეცარ) **qartā: qartā ev|d|ar (ecar)** გრდმ. *прх. trans.* მასხარად აგღება (წაიგღებს) *поднять, поднимать на смех, высмеять, высмеивать* to mock, mockery. მე ევღოწჰ ვარტა? – ვის იგღებ მასხარად? მა ევღოღო ო მაჰ ვარტა! – ნუ იგღებ იმ გოგოს მასხარად!

ვარტა ევღოღო **qartā ev|d|orik** დამცინავი, ის, ვისაც სხვისი დაცინვა უყვარს *насмешник* mocker. ბუქრაულა მიტრო ნახ ვარტა ევღოღო სტაკ ვარ – ბუქურაული მიტრო ხალხის დამცინავი კაცი იყო.

გარშო **qarš** მრ. სბ. მნ. სმ. pl. see **გა qa**. ბაბოს ბჰკრქე გარშო შარე[ნ]მაქ ნშადუ ლახკე – პა-
პამ ბაკიდან ღორები ქუჩაში გარეთ გარეკა.

გარწარ (ვერწარ) **qarçar (qerçar)** გრდმ. прх. trans. მოხალვა (ქმოხალავს)
по[д]жарить (кукурузу, подсолнух...) to fry, to roast. ესმას წადლო გარწარ
ფეჩმაქ – ესმამ წაბლი მოხალა ღუმელზე.

გარწან (ვერწან) **qarçã (qerçã)** გრდმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისტვის
инфинитив для масдара an infinitive for the gerund **გარწარ qarçar**. რევეკეს
ყაშან გარწან ვე ტაფაყრ ოთბიქ – რევეკამ ბატბუტის მოსახალად ცეცხლზე
ტაფა შედვა.

გარწინრ **qarçinô** მიმლ. прич. particip. მოხალული поджаренные (семечки, орешки...)
roasted, fried. გარწინრ ფსა, სიმინდ (ლე მჰ ფსა, მადვი) ჰალ აჰო'ქ, ცუ თეგობრ
– მოხალულ ქერს, სიმინდს, (ან კიდევ ქერს, ხორბალს) დაფქვავენ და ქუმელს
ამხადებენ; გარწინრ სიმინდ დეხკლარ ბაზრე – მოხალული სიმინდი იყიდებო-
და ბაზარში.

გარწიდარ (ვერწიდარ) **qarçidar (qerçidar)** გრდმ. прх. trans. გავლება (გაიავ-
ლებს), ამოვლება (წყალში) [об]мочить, [с]полоснуть, [вы]полоскать rinse,
dipping. ბუნგჰხ ხი გარწიდებათ! – ჭურჭელს წყალი გადაავლეთ!

გარწიდალარ (ვერწიდალარ)¹ **qarçidalar (qerçidalar)**¹ გრდუგ. непрх. intrans.
მოხალვა (ქმოხალება) по[д]жариться (о кукурузе, подсолнухе...) to fry, to
roast. ღაზიმ გარწიდალარ ე ოღში – კარგად მოხალა ეს სიმინდი (ტაროები).

გარწიდალარ (ვერწიდალარ)² **qarçidalar (qerçidalar)**² გრდუგ. непрх. intrans.
გავლება (გაიავლება) [с]полоснуться rinsing smth in water. ღაზიმ გარწიდალარ
ე ჰერწელხ – კარგად გაივლო ეს ქვაბები.

გასიდალარ (ვეესიდალარ) **qasidalar (qepsidalar)** გრდუგ. მრ. непрх. მნ. intrans. pl.
წაიმოცვენა (წაიმოცვივებიან) вскочить, вскакивать, прыскочить,
прыскакивать to swarm, to rush. ვერწანდოღინრ ხალხ ესეე გასიდალარ – შეში-
ნებული ხალხი აქ მოცვივდა.

გასარ (ვეესარ) **qasar (qepsar)** გრდმ. მრ. прх. მნ. trans. pl. 1. [გა]დაყრა
([გა]დაყრის) [вы]бросить, бросать to throw away. ილოს ქოთინ სიმინდ
გასარ – ილომ ქათმებს სიმინდი [გა]დაყარა; ადღეს ბნდრინ ცჰა ბაგო ვორ
ლაქბიქ, ვენი მჰ კაწკან ვორი გასარ – ადაღემ ბავშვებს ერთი დიდი ვაშლი გა-

დაუგდო, დანარჩენი კი პატარა ვაშლები გადაუყარა. 2. გაღატ. перен. fig. [გააღდასხმა (გააღდასხამს), მოშორება (შარდისა, მოშორებას) to urinate. ე ფეშკარ ქოთდალ, ბალკონმაქრენა მოც ვასალელე – ეს ბალდი შეწუხდა, აივნიდან მაინც გადაასხას. 3. გაღატ. перен. fig. დაყრა (მუწუკებისა, დასაყრის) покрыться (прыщами) break out (acne break out). აბუდნ საკრეს მუწუკი ვასტ – აბოს კისერზე მუწუკები დააყარა. 4. გაღატ. перен. fig. მოკურცხვლა (მოკურცხლავს) бежать во всю to scamper. სა ხიტეჩო ტურეე ლახაჰ ვასტ – შეშინებულმა ტურამ ქვევით მოკურცხლა.

ვასითარ (ვეფსითარ) qasitar (qepsitar) გრდმ. მრ. прх. мн. intrans. pl. 1. გადაყრევი-ნება (გადასაყრევიებს) заставить выбросить to make someone throw away smth. ე ფეშკრეგო ის ლათ დაჰ ვასითალე! – ამ ბალდს ეგ ნაგავი გადაყრევი-ნება! 2. გაღდასხმევიება (გაღდასხამევიებს), მოშორებინება (შარდისა, მოშორებინებს) to urinate. ქოთდალჩო ფეშკრეგო ბალკონმაქრენა ვასითნას – შეწუხებულ ბალდს აივნიდან გადავასხმევიე.

ვასლასარ (ვეფსლეფსარ) qaslasar (qepslepsar) გრდმ. მრ. прх. мн. intrans. pl. მი-მოფანტვა (მიმოფანტავს), მიყრა-მოყრა разбросать, разбросить dispersion. კაძიკ უნახ ჰუე ვასლასინეს, ლადრთვან ვონილ დალქ სო – ცოტა რაღაც თეს-ლი მიმოფანტე და ბლომად მწვანილი ამომივიდა; წიწლინ დაყარ ვას-ლადსჩე[ჰ]დოლოტ ტასოს დაჰონ ჩხნდურ დოლდიქ – წიწილებისთვის საჭმლის მიყრის მერე ტასომ გოგონასთვის წინდის ქსოვა დაიწყო.

ვასტარ (ვესტარ)¹ qastar (qestar)¹ გრდუგ. სტატ. непрх. intrans. stat. შემოვლებულ, შემორტყმულ მდგომარეობაში ყოფნა იმისა, (ასეთ მდგომარეობაშია ის, რაც რამის ირგვლივაა შემოვლებული) быть в окружающем положении being in surrounded, framed condition. ნაქტრეს გოგინ ლამნი ვადსტუ – ცხვრის ბინას ირგვლივ მთები ავლია (არტყია).

ვასტარ (ვესტარ)² qastar (qestar)² გრდუგ. непрх. intrans. შემოვლა (შემოვილის, შემოვივლის), დავლა (დავივლის, დაუვივლის), ჩამოვლა, ლიტანიის წესის (გარს შემოვილის) შესრულება обойти (в том числе и церковь), побывать всюду to go around, to do litany rule (go round). მიჩხმაც ვასტნას, მან ლო ცომიჩჰე ბა – ყველგან ჩამოვიარე, მაგრამ ცხენი არსადაა; ჭამენ ვასტქ – ქელეხისთვის ჩამოვიარეს (ქელეხზე მიიწვიეს).

გასტარ (გესტარ)³ **qastar (qestar)**³ გრლუგ. neprx. intrans. მოსათუერებლად შემოვ-
ლება (შემოივლება), გადახვევა обняться wrapping round with love. დეწრი
ვაშბახს გასტარ – შეყვარებულები ერთერთს გადახვივნენ.

გასტარ (გესტარ)⁴ **qastar (გესტარ)**⁴ გრლუგ. neprx. intrans. შეწყვილება (შეწყვილ-
დება), დაგრილება, მაკედ განდომა, კოპულაცია, კოიტუსი спариться,
случиться, коитус, копуляция coupling, to become pregnant (animal), copulation,
sexual intercourse. თხე დეო გვიანტ გესტარ – ჩვენმა ძროხამ გვიან იმაკა.

გასტარ|დ|ალარ **qast|d|alar** გრლუგ. გადატ. neprx. перен. fig. შემოვლება (შემოვებლება),
მიაღერსება, მოთუერება обвиться, приласкаться caress, fondle. ჰე ქორთის
გასტარლოსრ, ბადერ, ფშელნ ხი დაცალ ვადნ – შენს თავს შემოვებლე, შეი-
ლო, ცივი წყალი მოგვიტანე რა!

გასტარ|დ|არ (გესტარ|დ|არ)¹ **qast|d|ar (qest|d|ar)**¹ გრლმ. მრ. прх. мн. trans. pl. შემოვლება
(შემოვებებს), შემოტარება обвести, обложить (досками...), обхватить
(рукой), обносить (забором); водить (кругом) to edge, mark the bounds.

გასტარ|დ|არ (გესტარ|დ|არ)² **qast|d|ar (qest|d|ar)**² გრლმ. მრ. прх. мн. trans. pl. შეწყვი-
ლება (შეიწყვილებს) спарить, случить coupling.

გაუბუ **qaḅḅu** jj მატლი червь, личина worm. ვაგნი ვაპადრჩახს (ვაპერჩახს) და
დეწინრ – ტყავები მატლებით არის სავსე; ბჰაკნეჩჰ ვაპადრჩახს ვაგნი მარ – გუ-
დაში მატლების კვერცხები იყო.

გაუგუ ბდ **qaḅḅu** bd მტრელი голубь pigeon, dove. ვაგნივ (ვაგოვ) ზოქეე სინრ
ტავ დეწნორ – მტრედს ნისკარტით მწვანე ტოტი მოეტანა; ლერ თოფეე
ვაგადრჩახს ვაწურ – ლეო თოფით მტრედებს დასდევდა.

ვაფსარ (ვეფსარ) **qapsar (qepsar)** გრლმ. прх. trans. [მო]ფხანა ([მო]იფხანს,
[მო]ფხანს) [по]чесать scratch. ლეეჩჰ წყე-შაწ ვადფსრეჩჰ, დჰაც ვაფარჯუბა-
ლა – თუგინდ ერთი-ორჯერ მოიფხანო, ჭრილობა გაავდება; მიხოს ათან საკ-
რეხ ვეფსარ – მამა ძროხას კისერზე ფხანს.

ვაფვათ დ **qarqar** d ჩუხჩუხი, თუხთუხი клокотание (при кипении) loud
bubbling. ლებივ ქოთნეჩჰ ვაფვათადნრ მაქჰ ბალბანორიცრ – ლობიო ქოთნი-
დან თურმე ჩუხჩუხით გადმოდიოდა აკი.

ვაჩარ¹ **qačar**¹ გრლუგ. neprx. intrans. რგება (ერგება), შეხვდომა (შეხვდება)
доставаться benefit, receive profit. ვაყარ ბედ იხოშ ილი ცო ვაჩარ ვაშენ ცრმ

ვაჩქ – ძმების გაყრისას იქ არმყოფ ძმას არათუ ვერგო; ვახტუნის შიკ უმსთნი ტყოს ვაძიქ – ვახტოს ორიოდ დედა ცხვარი კიდევ ერგება; სიქ უმ ვაჩქჷ, შუნ ვაძიქ – თუ მე მერგება რამე, თქვენც გერგებათ.

ვაჩარ² **qačar²** გრლუგ. непрх. intrans. მიღწევა (მიიღწევის) достигать, достичь, доходить (до чего-л.) to reach. მათხ ჩუ ბუწუშ დაჷმბარჩ ვაძინათხ – შინის ჩასვლისას ალაზნისთავს მივალწიეთ; ფსარეჩჷ ვაჩ კნათი ძღურთელქ ვაჩქ – გუშინ ჩვენმა ბიჭებმა ინღურთიდან მოვალწიეს; ე ქარსს ვირვლიგომცქ ვაძიქ – ეს საბელი ხირხლებამდე სწვდება (ავლწევის).

ვაჩარ³ **qačar³** გრლუგ. непрх. intrans. წვდომა (სწვდება) доставать, достигать (по расстоянию) approach, reach. ე ქარსს ო ხენეგო ვაძიქ – ეს საბელი იმ ხეს მისწვდება; ვორენ ნასტ ვაძინას – ვაშლს ძლივს მივწვდი.

ვაჩარ⁴ **qačar⁴** გრლუგ. непрх. intrans. ამა თუ იმ ღროის (ასაკის) შესრულება (შესრულდება, შეუსრულდება) исполниться (о возрастном времени) reaching certain age. შო ვაჩქ სქ ფეშკარ სკოლ იხუნხ – წელიწადი შესრულდა, რაც ჩემი ბალლი სკოლაში დადის.

ვაჩ|დ|ალარ **qač|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. გათავება (გათავდება), გამოლევა закончиться, заканчиваться run out. დაყარ ქასტქ ვაჩლა – საჭმელი მალე თავდება. 2. გადატ. перен. fig. ამოწყვეტა (ამოწყდება) уничтожиться, уничтожаться, истребиться, истребляться destroy, ruin. ჭირუგორნა ფჷქჷ ქოთმი ვაჩდალქ – ჭირისგან სოფელში ქათმები ამოწყდნენ.

ვაჩ|დ|არ¹ **qač|d|ar¹** გრლმ. прх. trans. რგუნება (არგუნებს) уделить, уделять, доставить, доставлять allotting, to give. კომუნისტოვ ო ვარნ ცჷჷცკომ ვაჩდიერ – კომუნისტებმა მათ არათუერი არგუნეს.

ვაჩ|დ|არ² **qač|d|ar²** გრლმ. прх. trans. მიღწევისება (მიღწევისებას) помочь достичь to make reach smth. ო ვარ ლაწმარ თელვი ვაჩდიერ ურმევ – იმათ ავადმყოფს თელვამდე მიღწევისებს ურმით.

ვაჩ|დ|არ³ **qač|d|ar³** გრლმ. прх. trans. 1. დამთავრება (დასამთავრებს), გამოლევა (გამოლევს), გათავება, დასრულება закончить, заканчивать, исчерпать run out, come to an end. ნანას ფსარლუნხ აბარ ვაჩდიქ – დედამ სალამოს კერვა დაამთავრა. 2. გადატ. перен. fig. ამოწყვეტა (ამოწყვეტს) уничтожить, уничтожать,

истребить, истреблять destroy. ფჰეჰ ქოთმი ჭირეე (ჭირუე) ვახდიქ – სოფელ-ში ქათმები ჭირმა ამოწყვიტა.

ვახ|დ|არ⁴ **qač|d|ar⁴** გრძმ. прх. trans. მიწვდენა (რმიაწვდენს) доставать, достигать чем-л. (по расстоянию) to reach smth. ლოჭ ვორენ ვახინას – ჯოხი ვაშლს მივაწვდინე; ივნეს იშ ლაჟმუ ვახდიქ – ივანემ ხმა მთაში მიაწვდინა.

ვახ|დ|ითარ **qač|d|itar** გრძმ. прх. trans. 1. გათავებინება (რგათავებინებს) заставить [за]кончить to make come to an end. 2. მოსპობინება (რმოისპობინებს) заставить уничтожить to make destruct.

ვახ|დ|უენი **qač|d|ujnî** მიმღ. прич. particip. 1. გამოსალევი, მოსასპობი, გასათავებელი, ის, რაც უნდა გამოილიოს, მოისპოს, გათავდეს то, что надо уничтожить, истребить smth that should be finished, destroyed, run out. მე ავქ დაჰაჭ ვახ-დუენი, დაჰაჭ დავდუენი და – ზოგი ნადირი სრულიად მოსასპობი, სრულიად დასახოცია. 2. გამომლევი, მომსპობი, გათავებელი, ის, ვინც უნდა გამოლი-ოს, მოსპოს, გაათავოს тот, кто уничтожает, истребляет, заканчивает someone who should destroy, finish.

ვახუმ **qačus** მიმღ. прич. particip. სამართლიანად, დამსახურებულად; ღირსია справедливо, заслуженно, достойно fairly, deservedly. ილიკრ ვახუმ ოთვიერ ქე ფერმ ვაჯ უდიხოდ – ილიკო სამართლიანად (დამსახურებულად) დააყენეს ფერმის უფროსად; ადამქ ვახუმ ცო ვიქქ რთველეს – ადამი ღირსია, რთველში რომ არ წაიყვანეს.

ვანქ ბდ **qāčê bd** გარკვეული დროით საკმარი სურსათ-სანოვაგე მწყემსისა, საგ-ზალი провиант (пастуший) provisions-food for shepherds. შაშრიე ლეკა ლაჟმუ ვანქ ბოტბორ დოიე – შანშანებს (ცისკარიშვილებს) ლეკების მთაში სურსათი მიჰქონდათ ცხენებით; ვანქ დროჰეუ ჰალ ქჰექბარ დეწქ – სურსათს დროზევე მომზადება უნდა; ვანქ ხაკი დონ ვახეკეთ! – დროა, საგზლების (საგზლებიანი) ტომრები ცხენებს აჰკიდოთ! ცუვან ვანქ დონ ვუდწას ლაჟმუ ბაჰან – მწყემსების საგზალი ცხენს ავკიდე მთაში წასადებად.

ვანორ **qālō** ზმნს. нареч. adv. დღეიდან მეცხრე დღეს в девятый день с сегодняшнего on the ninth day from today. ნან ვანორ დორ – დედა დღეიდან მეცხრე დღეს მოვა.

ვანორ დ **qālō j** დღეიდან მეცხრე დღე девятый день с сегодняшнего the ninth day from today. ვანორ თხადორ ისლდეჩრ დენი დორ – „ვანორ“ დღეიდან მეცხრე

დღეს მოვა; იცხ საქმუნანბრ ვალრ ჩავგეც ხეთე სრ – მაგ საქმისთვის დღეი-
დან მეცხრე დღე შედმეტად შორი მეჩვენება.

ვაწ|დ|ალარ qoç|d|alar გრლუგ. იბ. неврх. см. intrans. see ვებწ|დ|ალარ qebç|d|alar.

ვაწარ qaçar გრლუგ. სტატ. неврх. стат. intrans. stat. კიდება (ჰკიდია), ბმა (ნაყოფისა), წავ-
ლებულ მდგომარეობაში ყოფნა ხელისა (ასეთ მდგომარეობაშია) висеть,
держаться hanging, bearing (fruit), being seized. ხენეს ვორ ვაწურ – ხეს ვაშ-
ლი ება; ტყუდჰრეჩგო ჰათხრეჩრ სტადე ქამრეს ტოტ ჭშალოშ ვაწურ – უკანას
წინა კაცის ქამარზე ხელი მაგრად ევლო.

ვაწ|დ|არ¹ qaç|d|ar¹ გრლმ. прх. trans. 1. დაკიდებულ მდგომარეობაში ქონა (ასეთ
მდგომარეობაში აქეს) иметь что-л. в висячем положении smth having in
hung on situation. ჰალ ლათსლომცრ ვაწა ნშაყი ვაწბოს – გამშრალებადღე
ტყავი გარეთ მაქეს დაკიდებული.

ვაწ|დ|არ (ვებწ|დ|არ)² qaç|d|ar (qebç|d|ar)² გრლმ. прх. trans. 1. მოკიდება, ჩაკიდება
(ხელისა), წავლება, ჩავლება схватить seize, grab, hold hand. ტოტ ტოტეს ვაწ-
ლოშ ტივან (ტივეს) დაჰ დალქ ფტი-ბანდრი – ხელი-ხელ ჩავლებით ხიდზე გავიდ-
ნენ ქალები და ბავშვები. 2. მოკიდება კოტომისა (წმოუკიდებს) ставить банки
(на спину) to put on cupping glass. 3. მოკიდება (წმოუკიდებს), წაკიდება (ცეც-
ხლისა) зажечь, поджечь to start fire, to set fire. მასთხოვეს მასთხოვე წენის წე
ვაწმოგერ – მტერმა მტრის სახლს კინალამ ცეცხლი წაუკიდა.

ვაჭ ბდ qaç bd 1. მოჭრილი ნაჭერი ამა თუ იმ საჭმლისა отрезанный кусок того или
иного кушанья piece of a food. კოტორ ვაჭან მანლათე – ქადას ნაჭრებად აქ-
ცევენ ხოლმე; შტოლმაქ ყადრფზე წეგქ ვაჭნი დატერ – მაგიდაზე საზამთროს
წითელი ნაჭრები ელაგა. 2. წილი, ხვედრი доля, жребий share, lot. ვაჭწუგ
(ვაჭწუგ) ცჰა კალან ვაჩიქ მისუნ – წილმა (წილისყრამ) ერთი გაძვალტყავე-
ბული ძროხა არგუნა მისოს (კაცის სახელია). შლ. ср. comp. ნაჭერ naçer.

ვაჭ ბილარ (ბებლარ) qaç b|olar (b|eblar) გრლმ. прх. trans. წილის ყრა
(წილს უყრის), წილის [და]დება бросить (бросать, кинуть) жребий to draw
lots. ყეგოწჰი წეიგ ვაჭ ბებლანლათერ, ლაშურ დოჰ ჰანნ ვაჩანბრ – ცხვარში
მწყემსები წილს ყრიდნენ ხოლმე, ლაშაზი გოგო ვის შეხვდებაო; ე ჰერწო ლე
სქ და, ლე ჰქ, ვაჭ ბოლო ვად, ჰანნ ვაჩიქ, ვაჩიქ – ეს ქვაბი ან შენია, ან ჩემი,
წილი ვყაროთ და, ვისაც შეხვდება, შეხვდება.

გაჭუს დალარ (ინარ) **qaçux d|a|ar (ixar)** წილზე გასვლა (გაეა) ჯონზე რიგ-რიგობით ხელის წავლებით) *кинуть жребий, по очереди рукой обхватывая палку will have the share / lot by touching the stick one by one.*

გაგან ბღ **qaqã** bd ტყავი *шкура leather*. ტირნეს გაგან დათქ ხარცირ – ტირინემ ტყავებში ერბო გაცვალა; გად გაგქ ქანი თეგოდრ – ღორის ტყავისას ქალამნებს ამზადებენ.

შარწ გაგან ბისბაგარ **šarī qaqã bisbaqar** გრღმ. прх. trans. საკუთარი ტყავის გადარჩენა (გადარჩენს) *спасать свою шкуру to save ownself*. დაშას შარწ გაგან ბისბაგან – დამ თავისი ტყავი გადარჩინა.

განც ცო ხოყუნბ **qãq co xo'ujnî** ის, ვინც თავის ტყავში ვერ ეტევა, მეტი-ხარა *трепач, выскочка; тот, кто из кожи лезет an upstart.*

განგოლ ბღ **qaqol** bd ლაბაბი *двойной подбородок jowl, double chin*. ბუქრაულს კოტს გაგოლ ბაშ სტაკ ვადლო ცომენა ხილენვა – ბუქრაული კოტესავით ლაბაბის მქონე კაცი ჩვენში არავინ ყოფილა; განგლეე ყასბი ბალენრ ბა – ლაბაბებით ყასბები განთქმულები არიან.

გაჭარ **qahar** გრღმ. прх. trans. კბენა ძაღლისგან, კატისგან, გველისგან... (უკბენს), დაკბენა *укусить (о собаке, кошке, змее...) to be bitten by the dog, cat, snake, biting*. ტრინლეს საბედ ქოკენ გაჭირ – ტრინელმა (ძაღლის სახელია) საბედას ფეხზე უკბინა; ქუდკბარწინრ მა ლელეთ, ლაჭევ გაჭუდშუ – ფეხშიშველები ნუ დადინართ, გველი გიკბენთ!

გაჭინრ **qahinô** მიმღ. прич. particip. 1. ნაკბენი, დაკბენილი *укушенный bite, bitten*. გაჭინრ[ჭ] მალამრ დილითათ – ნაკბენზე მალამო დაადებინეთ! ე სტაკ ლაჭევ გაჭინრ ვა – ეს კაცი გველის დაკბენილია. 2. მკბენელი *тот, кто укусил someone who bites*. ე ფჭუ ბა, სო გაჭინრ – ეს ძაღლია, მე რომ მიკბინა.

გაყარ (ვეყარ) **qa'ar (qe'ar)** გრღმ. непрх. intrans. 1. დაწევა (დაეწევა), მოსწრება *догнать, догонять, нагнать, нагонять, подоспе[ва]ть to catch up with*. ფჭუ ფხაკლეს გაყარ – ძაღლი კურდღელს დაეწევა. 2. რამის მოხვედრა (მოხვედრა) *попасть, ударить to be hit by smth.* ქორთის საგარ გაყარ'ერ დაჭონ, დაჭნ დშიენორ – თავში დაგორებული ქვა მოხვედროდა გოგონას და მოეკლა. 3. მოწევა (მოიწევა), დამწიფება, შემოსვლა ხილისა, მოსავლისა *поспе[ва]ть, созре[ва]ть ripened fruit*. ტყემალ გაყარეთ ვადნ – ტყემალი თითქმის დაგვიმ-

წიფდა. 4. გადადება (გადაედება), შეხვედრა ავადმყოფობისა *заразиться, заражаться, to catch, to infect with illness*. ჰობნ გრიბ ვაყქ სობ – შენგან გრიბი გადმომედო. 5. გადატ. *перен. fig.* მოსწრება (მოესწრება) *стать (быть) свидетелем, участником чего-л. live so long until...* გიგორ ქუდრწლებ ვაყნას – გიგოს ქორწილს მოვესწარი.

ვაყ|დარ (ვეყ|დარ) qa'dar (qe'dar) გრდმ. *прх. trans.* 1. დაწევა (დააწევის) *заставить догнать to make catch up*. დუდბტრეს ფეშეარ ვაყდიქ, ვუხაყ ვო-ლადნო – ექიმს ბავშვი დააწიეს, ისევ მობრუნდიო. 2. მოხვედრება (მოახვედრება), გარტყმა *попасть, ударить to hit*. ლაზრეს კობლენ ლოჭ ვაყდიერ – ლა-ზარემ კობალეს ჯობი გაარტყა. 3. დამწიფება (დაამწიფებს) *заставить созреть to ripen, mature*. სათბურან კიტრ ქიქოყ ვაყდიქ – სათბურებში კიტრი აღრე დაამწიფეს. 4. შეხვედრება (შეახვედრებს), რგუნება (არგუნებს) *предоставить (предоставлять) долю allotting*. ას ჩუ ვეყჩეჭი, უმაც ჰალ დამყნორ ბზდრიგ, ცოსტენხა ვაყვიქსო – შინ რომ მოვედი, ყველაფერი შეექა-მათ ბავშვებს, არაფერი მარგუნეს. 5. გადადება ავადმყოფობისა (გადასდება) *заразить to catch illness, spread, infect illness*. ბზდრეგ სუნტუნი ვათბდიქ ნანახ – ბავშვმა სურდო გადასდო დედას; ზურბეს ერმალახ ფსად ვაყდოგერ – ზურ-ბაბმა ერმალახს კინალამ წითელა გადასდო.

ვაყენო qa'enô მიმლ. *прич. particip.* 1. მოწეული, შემოსული (მოსავალი) *поспевший ripen, mature*. ვაყენო ბედქ, ხილ ცო დეწქ დაცყ, არკ ეჩოგ სიცხ-ხოლოში გუდახო – მწიფის გარდა, ხილი არ უნდა ჭამო, მკვახე ციებ-ცხელებას აჩენს. 2. მოხ-ვედრილი *попавший, то, что попало to be hit*. ე ბადცო სოქ ქორთის ვაყენო ვერ – აი, ქვა, რომელიც მე თავში მომხვდა. 3. გადატ. *перен. fig.* მომწიფებული (ახალ-გაზრდა) *young*. ლუხუმ ვაყენო ვაგქ – ლუხუმი ლამის მომწიფებულია.

ვაყწი qa'ci მოუწეველი, მკვახე, უმწიფარი *неспелый unripe*. ო ვარ ვაყწი ატამ დაცყ – იმათ მკვახე ატამი ჭამეს.

ვანლო qalô მმნს. *нареч. adv.* დღეიდან მეცხრე დღეს *в девятый день с сегодняшнего on the ninth day from today*. ვანლო ავსბი და – დღეიდან მეცხრე დღეს აღდგომაა.

ვანლო ო **qalô** j დღეიდან მეცხრე დღე *девятый день с сегодняшнего the ninth day from today*. ვანლო ჩავ და – დღეიდან მეცხრე დღე შორსაა.

ვეყ ო **qeā** j კერა *очаг hearth*. თიშქ ვეყ გაუქმადინათხ – ძველი კერა გავაუქმეთ.

გებაუკუ, გებოუკუ დღ **qebaŭkû, qěboŭkû** dd კერა очаг hearth, home. თიშირ წენბოხ გებაუკუ დუყმათეჰაჰ ხილწლათერ – ძველ სახლებში კერა სწორედ შუაში იყო ხოლმე; გებაკნიჰი ტასოს მატუდ მათრ – კერაში ტასო ჰურჩებოს აცხობს; ფსტი გებაუკგოჰი ღედახკე დეფხლამ – დედაკაცები კერასთან სხედან და თბებიან.

გებლარ (ვოლარ)¹ **qeblar (qolar)**¹ გრძმ. прх. trans. [გა]დაფარება ([გა]და[ა]ფარება), დახურვა наде[ва]ть, накры[ва]ть, покры[ва]ть, перекры[ва]ть to cover, to close. ბათას მწდილ გებლარ – ბათა მანდილს იხურავს; ას ქუდ გებლარს – მე ქუდს ვიხურავდი; *ყარ ქჰეკლადნარ, ქონენ ქასტლაშ ნაბდურ გებლარ დადას – წვიმას აპირებსო*, ქონს საჩქაროდ ქეჩას ახურავს (აფარებს) მამა.

გებლარ² (ვოლარ) **qeblar² (qolar)** გრძმ. прх. trans. [მ]ოწოვება ([მ]ო[ა]წოვება) (ითქმის პირუტყვის ახლადშობილ ნაშიერზე), ძუძუზე მიღება давать сосать грудь (говорят о вот-вот появившемся детёныше животного) breast feeding, suckling. დიენარ ჩუდნარ მემცხორივ ჰათუც ნანახ გებლარ – გაჩენილ ბატკანს მწყემსები მაშინვე დედას მოაწოვებენ [ხოლმე]; ე ჩუდნარ ნანახ ვოლარ! – ეს ბატკანი დედას მოაწოვებ!

გებლარ³ **qeblar³** გრძმ. прх. trans. 1. დაბარება (დაიბარებს) pass on a message. ჭყუდძევერ კომუნისტევ ახმიტ ვიბლნორ, *უფ და ჰოგო დუჯ ყინარ!* – ჭყობიშვილი კომუნისტებს ახმეტაში დაებარებინათ, *რატომ გყავს ბევრი ცხვარიო!* 2. დაბარება ([და]საბარებს, [შე]სუთვლის) поручить сообщением to give / pass a message. ტირნეს ვებლარ თხომაქ, *მოჰ ადში დეწიშ სო გავანადნარ* – ტირინემ შემოგვითვალა, *გოგო თქვენ უნდა შეძინახოთო*; ნანეშას მარშოლ ვებლარ თხარ – დეიღამ მოკითხვა შემოგვითვალა; სარეგარ ქალიქი საპარ ვიბლნათს – სარას ქალაქში საპონი დაგაბარებ.

გებლ|დარ (ვოლ|დარ) **qeb|d|ar (qol|d|ar)** გრძმ. прх. trans. მიბჯენა ([მი]საბ-ჯენს), მიყრდნობა ([მი]საყრდნობს) ставить подпорку, подпира́ть leaned against. სანახ ვერ ვებლბებათ, *მე სო ცო დოლალარ!* – კარებს ქვა მიაბჯინებ, რომ არ გაიღოს!

გებლინარ **qeblinô** მამლ. прич. particip. 1. დაბარებული, დანაბარები порученный сообщением passed on message. აგას ვებლინარ მწდილ მა დიცოდარ – ბებიის დაბარებულ მანდილს ნუ დაივიწყებ. 2. დაბარებული, გამოძახებული

вызванный called out. გაგო თხა საბჭოდ ვა ვებლინო – გაგო (კაცის სახელია) დღეს საბჭოშია დაბარებული.

ვებლუინი **qebłujnî** შიშლ. прич. particip. 1. დასაბარებელი то, что надо поручить сообщением information to be passed on. ნანვაშენ ვებლუინი და სოგო[ჰ] – დედისძმასთან დასაბარებელი მატეს. 2. დამბარებელი поручающий сообщением someone who passed on a message. მქ და ე ვებლუინი? – ვინაა ამის დამბარებელი?

ვებწილალო (ვეწილალო) **qebçd|alar** (**qoçd|alar**) გრლუგ. непрх. intrans. [ჩა-მო]კიდება (ჩამო[ე]კიდება, ჩამო[ი]კიდება) вешаться, повиснуть, цепляться hanging; to hang up. იესებ ხუნ ტავებ ვებწოლა – იოსები ხის ტოტს ეკიდება; ლაგო ქანიზ ვოწოლა – მალლა ყურძენი ჩამოეკიდება.

ვებწარ (ვეწარ) **qebçar** (**qoçar**) გრლმ. прх. trans. 1. об. см. see ვებწილარ **qebçd|ar**. მემცხოორეგ დონენ ბარგ ვებწო – მეცხვარე ცხენს ბარგს ჰკიდებს. 2. სხმა ნა-ყოფისა (ისხამს) приносить плоды, плодоносить fruit-bearing, fruitful. ე კომ-შოგ შოფუყ ვებწო – ეს კომში წელნიწადგამოშვებით ისხამს.

ვებწილარ¹ (ვეწილარ) **qebçd|ar**¹ (**qoçd|ar**) გრლმ. прх. trans. აკიდება (ჩა[ჰ]კიდებს), დაკიდება, ჩამოკიდება вешать, повесить to hang. ე ლურსმინის პირ-საგოც ვებწოდო – ამ ლურსმანზე პირსახოცს ჰკიდებენ.

ვებწილარ² (ვეწილარ) **qebçd|ar**² (**qaçd|ar**) გრლმ. прх. trans. ხელის მოკიდება (ხელს ჰკიდებს) схватывать (рукой) grab hands; hold hands. ბზღრეგ ნანახ ტოტ ვებწოდო – ბავშვი დედას ხელს ჰკიდებს.

ვებწილარ³ (ვეწილარ) **qebçd|ar**³ (**qaçd|ar**) გრლმ. прх. trans. 1. მოკიდება (მოუკი-დებს, მაგალითად, ფქვილს) добавить (добавлять) немного, например, муки to add smth (flour). ბზღრეგ ნანახ ტოტ ვებწოდო – ბავშვი დედას ხელს ჰკი-დებს. 2. მოკიდება (მოუკიდებს, მაგალითად, სიგარეტს, სანთელს) прикурить (прикуривать); зажигать (зажечь), например, свечку от другой свечки to light (for example candles, cigarretes). ვაქას სე სწოლებ სწოელ ვაწოიქ – ვაქამ ჩემს სანთელს სანთელი მოუკიდა. 3. წაკიდება (წაუკიდებს, მაგალითად, ცეცხლს) поджечь (поджигать) to set (fire). ფეშკრეგ ალახ წე ვაწოიქ – ბალ-ღმა თივას ცეცხლი წაუკიდა.

კედ, კვედ და **qed, qved** ჯი ხვედა, ხის ურო *деревянный молот, колотушка* wooden hammer. ოკუს ვ[ვ]ედევ სათრი სოლ თოხირ – მან ხვედით მოკში სო-ლი ჩაასო.

კედარ, მკედარ **qedar, mqedar** *об. см. see დონლოვ donlov.* [მ]კედრევ (დონლო-ვეს) დონენ შვეტ ლასტაიერ – მხედარმა ცხენს შოლტი გადაუქნია.

კედნა|დარ (გაკედნა|დარ) **qedna|dar (gaqedna|dar)** გრდმ. *прх. trans.* ხედნა (ჩგახედნის), წვრთნა ცხენისა *выезжать, обучать (лошадь...)* to break in the horse; to train the horse. ოკარ ფხუდკჟ ღუდ კედნადორ – ისინი ფიცხ ცხენებს ხედნიდნენ.

კედნა|დაწი **qedna|dači** გაუხედნავი, გაუწვრთნელი (პირუტყვი) *необъезженный (о животном) unbroken horse.* კედნადბაწიჩო კამჩევ ღუყ დაჭ დშოგირ – გაუწვრთნელმა კამჩმა უღელი გატეხა.

კევარ (კეივარ) **qevar (qivar)** 1. გრდუვ. *непрх. intrans.* დახუთვა (დაეხუთება) *онеметь (о руке, ноге...), парализовать stiffening (will stiffen).* ყეჩო მაგლეგო[ჰ] არლოტ ტოტ კეივარ – საწყალ მაგალეს მარცხენა ხელი დაეხუთა. 2. გრდმ. *прх. trans.* მითვისება (მიითვისებს) *присвоить misappropriation.* იშტუქ ქელორქ დავი სო-გოჰადნო, ლაზრეს ნინუდგო[ჰ] თაუბუ კეივარ – ამისთანა ცხვარი დამეკარ-გაო, ლაზარეს ნინოს ცხვარი მიეთვისებინა.

კევტლარცი **qevqlarci** მრ. მნ. *pl.* ხევხუვები *овраги area of ravines and gullies.* ლამნახ ღუტ კევტლარცი და – მთებში ბევრი ხევხუვია.

კეთარ **qetar** გრდუვ. *непрх. intrans.* ცოდნა (იცის); მიხვედრა (მიხვდება) *знать, уметь понять, понимать, догад[ыв]аться to know smth; to guess (will guess).* აგენ ღუტჰ ფალი კეთე – ბებამ მეტად ბევრი ზღაპარი იცის; ბერლარ აღმენ თა-გუდნი კეხი თეგაჰ კეთერ – ბეროანთ (ცისკარიშვილმა) ადამმა კოხტა უნაგი-რების კეთება იცოდა; ჰე ამბოხ კეთასო – შენს ლაპარაკს (ნათქვამს) მივხვდი.

კეთ|დარ¹ **qet|dar¹** გრდმ. *прх. trans.* მიხვედრება (მიახვედრებს) *заставить догадаться, дать понять to make someone guess smth; getting somebody to understand.* გოგი ნასტ კეთეიერ, მუ ვორლწ ის ვოუხტყაგო და – გოგი ძლივს მიახვედრეს, რომ შვიდჯერ ცხრა სამოცდასამია.

კეთ|დ|არ² **qet|d|ar²** გრძმ. прх. trans. გატანებულის მიწოდება დანიშნულებისამებრ (მიაწოდებს), ჩაბარება доставить, сдать по назначению, вручить delivery. ეჭაგნო ივისუნ კეთდებლეთ – ეს წერილი ივისოს (კაცის სახელია) ჩააბარეთ რა!

კეთინი **qetini** მიმლ. прич. particip. მცოდნე, მიმხვედრი понимающий, знающий, умеющий, догадливый knowledgeable; quick to guess smth. აბრამ კეთინი სტაკვა – აბრამი მცოდნე კაცია; ელიზბარ ატამი კეთინი ბნდერ და – ელიზბარი ადვილად მიმხვედრი ბავშვია.

კეთლან **qetlajni** მიმლ. прич. particip. მისახვედრი, გასაგები то, что можно понять comprehensible; understandable. ღამდიქრო ნახე მუნე ზგრიშ სონანო ვჭალაჲ კეთლან ცო და – ნასწავლი ადამიანების მიერ წარმოებული ანგარიში ჩემთვის სრულიად გაუგებარია (გასაგები არ არის).

კეთარ¹ (კოთარ) **qetar¹ (qotar)** გრძმ. прх. trans. 1. დასხმა (ღდაუსხამს), ჰკურება, მისხმა, შეუქვევა, მორწყვა, ღდაღვრა обли[ვა]ть, опрыскать, обда[ва]ть (водой), [поли]ва[ть], окропить pour smth, to pour, spilling. ღადრკოს ბუბკინ ხი კეთარ – ღარიკო ყვავილებს წყალს ასხამს; მაშაროთ კესკდანანო ღათხე ხი კეთონათხ: ბადრიჯა ღანიშ ღეჭლა – საწებელას (მაშარაბის) მოსახარმად ცხელი წყალი ღავასხით: ჰომიდორი კარგად იფუქენება; ოკუნ ჰაკეს ღოთხ კოთარ – მას შუბლზე ოთლმა ღაასხა; ბაღეჰი მუშებადოშ ღუჯ ღოთხ კეთოს – ბაღში მუშაობისას ბევრ ოთლს ვღვრი. 2. ღდაუსხმა, მოისხმა (ღდაისხამს, მოისხამს კვირტს, ფოთოლს...) раскры[ва]ться, покрыться (бутонами, листьями...) flowering, setting (leaves, buds). ხენეჲ ბუბუკ კეთარ – ხე ყვავილს ისხამს; ხენეჲ ფოთოლ კოთარ – ხემ ფოთოლი მოისხა.

კეთარ² **qetar²** გრძლუგ. непрх. intrans. ადგომა (ღადგება) вста[ва]ть to get up. ბარლო საეთუჰი კეთას ღურღე – რვა საათზე ვღგები ღილით; ჰალ კეთ! – აღეჰი!

კეთ|დ|არ **qet|d|ar** გრძმ. прх. trans. აყენება (აყენებს) поднимать, заставлять вставать to make somebody to stand up; raising somebody. ღურღე ქიქოჲ კეთდოს ბნდრი – ღილას აღრე ვაყენებ ბავშვებს.

კედლსაგოც, კილსაგოც დღ **qejlsaqoc, qilsaqoc** dd ხელსახოცი салфетка napkin; handkerchief. ნახხ-მაღვა კილსაგოცეს ჰარჩდებლეთ – ყველი-პური ხელსახოცი ში შეახვიეთ რა.

გედრლრიკ, კირლრიკ **qejr'riḳ, qir'riḳ** მშიშარა, მხდალი боязливый, трус coward; timid. კირლრიკ[ე]გო[ჰ] კერლრეს სა ცო დალო – მშიშარას შიშის-გან სული არ უდგას.

გედრვექ, კირვექ **qejrqvë, qirqvë** ხერხიანი, მოხერხებული искусный, ловкий, находчивый viable; flexible; skilful. კირვექოგ შარძ დახარ ჰათხ ეოლოდ – მოხერხებული თავის ცხოვრებას წინ სწევს (აუძჯობესებს); გედრვექიუდშე შუი წენბუდ გერხს ქიქოცხ თეგდიქ – მოხერხებულებმა თავიან-თი სახლები სხვებზე აღრე გააკეთეს (ააშენეს).

გედრვევიგხ, კირვევიგხ **qejrqvivx, qirqvivx** უფრო მოხერხებული более ловкий more skilful; more flexible. ავილო[ჰ] ცოკლეს კირვევიგხ ცომ და – ნა-დირებში მელოაზე მოხერხებული არაფერია.

გელ¹, გელ-წეს ბდ **qel¹, qel-çes** bd წესი, ადათი, ჩვეულება обычай, нрав, привычка, правило custom; habit. ვასერ ჟეგრ ბახჩირ დენი[ჰ] ქოჯრ ჰანარ გელ ცო ბარ – კაცების ცხვარში წასვლის დღეს დაგვა წესი არ იყო; ყანში ქატქ, ყონში თხე გელმაქ (გელეგ) ცო დახეგინრ – მოხუცები ჩივიან, ახალგაზრდები ჩვენი წესებით აღარ ცხოვრობენო; გელ ცო ბადც, ცოჰ კვირინეჰნ დალრას შუ დეჰჰ – წესი არაა აკი, თორემ კვირასაც მოვიდოდი თქვენთან საჩიხად.

მოჰე გელ ბა **mohe qel b|a** – როგორც წესია как правило, по правилам as a rule.

გელკ ბადლოდ, ჰდრაზ?! **qelḳ b|ayluj, ādraz?!** განა წესია?! როგორ შე-იძლება?! რა საოცრებაა! Что за диковина?! Уму непостижимо! Is that a rule? Is it possible? What a miracle!

გელ ბარ **qel b|ar** გრდმ. прх. trans. წესის, სამართლის ქმნა, განსჯა (განსჯის) творить правосудие, следовать обычаю, закону to make as a rule; to judge; to verdict. შადტლე[ჰ], საფინნო[ჰ], ყანჩ ფხი ღაბახკერ გელ ბოშ – შატილში, სა-ფინნოში, მოხუცი ხევსურები ისხდნენ და განსჯიდნენ (წყვეტდნენ საკითხებს თავიანთი ადათ-ჩვეულების მიხედვით).

გელ-წეს ბდ **qel-çes** bd ადათ-წესი обычай customs. გელ-წეს ცო ბარ ჰათხეც ქედრთბარწინრ ფსტუდნრ ჩურქ ნშადცნ დალარ – ადათ-წესი არ იყო წინათ თავშიშველი ქალის სახლიდან გასვლა.

ველ² და **qel²** j სამართალი суд, правосудие law. საქმე ველ (ველო) დახეწა, ცო და მე ას თოლდოს ოჯახ – თუ საქმე სამართლიანად წავა, უთუოდ მე ვაჯობებ იმას; ველე (ველე) წა სო ხიტდი – სამართალმა სახლი მე მარგუნა.

ველო, ველი დილარ (თელი) **qeljû, qelû d|ǎ'ar (tel'ar)** სამართალში მიცემა (მისცემს) преда[ва]ть суду handing over to justice. ველი ვანდრელოდ გაბრ შაწ ბედე ცო ვაგინვა თხო – სამართალში მიცემის მერე გაბო ორჯერ მეტად არ გვინახავს; ოჯახ ფსტუნი ველ დლარ დაკლევადი – მან დიაცის სამართალში მიცემა მოითხოვა; ო სტაკ ველე ვან – ის კაცი სამართალში მისცეს.

ველ თეტარ (თიტარ) **qel tetar (titar)** განაჩენის გამოტანა (სამართლის კეთება [ჭრა]) выносить приговор (чинить правосудие) to pass a verdict; to pass a sentence.

ველ დილარ (დებლარ) **qel j|ol̄ar (j|eblar)** მსჯავრის დადება, დაწესება (დააწესებს) постановить, узаконить condemnation; conviction.

ველ დიებლუნი **qel j|eblujnî** მსჯავრმდებელი, სამართლის დამწესებელი законодатель condemnatory.

ველ ხიტდიარ (ხეტდიარ) **qel xit|jar (xet|jar)** სამართლის გადაწყვეტა (გადაწყვეტს), გადაჭრა учинить (учинять) правосудие to decide the law.

ველ ხიტდილარ (ხეტდილარ) **qel xit|jalar (xet|jalar)** გრეგ. непрх. intrans. სამართლით გადაწყვეტა (გადაწყდება) совершиться (совершаться) (о правосудии) to decide legally. მოჭე ველ ხიტლადი, უმეტ ხილან – როგორც სამართლით გადაწყდება, ისე იყოს!

ველხოვ ვბ **qelxov vb** სამართლის, წესის მქმნელი, მოსამართლე законник, судья judge. იხ. см. see ველ² qel².

ველობ დდ **qelob dd** ხელობა ремесло, мастерство, профессия handicraft. ათასნადრე ველები და – ათასნაირი ხელობებია; ჰე ველებს (ველებს) ცომ თელე – შენს ხელობას არაფერი სჯობს; სურე ევ ველებე ვახე – სურენა ამ ხელობით ცხოვრობს.

ველორ **qelô** ზმნს. нареч. adv. მერმისს, მომავალ წელს, გაისად в будущем году the following year; next year; in a year. ველორ ღადრთვან ქანიზ ხილე თხე ბანდრი-

გო[ჰ] – მერმისს ყურძენი ბლომად ექნებათ ჩვენს ბავშვებს; **ველრ ქალიქ ლოს ცამდ** – მომავალ წელს ქალაქს წავალ სასწავლებლად.

ველგეც qelge' ზმნს. нареч. adv. გაისადლა, მომავალ წელსლა ТОЛЬКО (не раньше, чем) в будущем году only the following / next year.

ველდოლ qeldol' ზმნს. нареч. adv. გაისიდან, მომავალი წლიდან с будущего года from the following year. **ველდოლ ვაქ დხარ ხარცლა** – გაისიდან ჩვენი ცხოვრება შეიცვლება.

ველლომც qelomci' ზმნს. нареч. adv. გაისამდე, მომავალ წლამდე до будущего года until next year. **ველლომც დუგ ვუმ (უმ) ხარცლა** – გაისამდე ბევრი რამ შეიცვლება.

ველოკ qelok ზმნს. нареч. adv. მხოლოდ გაისად, მხოლოდ მომავალ წელს ТОЛЬКО в будущем году (не более) only the following / next year. **ველოკ დივგეს იგ ნაკვეთე სიმინდ** – მხოლოდ მომავალ წელს დავთესავლა ამ ნაკვეთში სიმინდს.

ველრ დე qelō j გაისი, მერმისი, მომავალი წელი будущий год the following year; next year. **შაქროს აღირ სოგრ, ველრ ტარდ დაჰოს ჰონანბრ, ეჰათლოლ დუგ ველრ მახენე, ტარდ მან ცომინჰე გუ** – შაქრომ მითხრა, მერმის ბეჭედს მოგიტანო, იმის შემდეგ ბევრი მერმისი გავიდა [და], ბეჭედი კი არსად ჩანს; **ველრ მოლუქ მალლოთ ვანბ?** – მომავალი წელი როგორი მოგვივა, ნეტავი?

ვემწიფე qemcipē ხელმწიფე царь king. **ცჰანბ ჰემწიფეგო[ჰ] ვო კნათ ლევეო-რალრ** – ერთ ხელმწიფეს სამი ვაჟიშვილი ჰყოლოდა; **ოგ ვემწიფეს ნახ მაცუხ დავდორ** – ის ხელმწიფე ხალხს შიმშილით ხოცავდა.

ვენაც qena' სხვა, შემდეგი другой, следующий next; another; the following. **ბა-ბოს ვენაც თექ დოფხ** – ჰაჰამ სხვა თექა ჩაიცვა; **ნეფე ვერო ოთხი ვახნორ** – ნეფე სხვა ოთახში გასულიყო; **დადვაშო ვერო დონეგ ვესნორ** – ბიძა (მამის ძმა) სხვა ცხენით მოსულიყო; **ის ვეროვ აღრ სოგრ** – ეგ სხვამ მითხრა.

ვენან, ვენარ დ qenā, qenō j მერმისი, მომავალი დრო будущее future time (არსებობითი სახელის მნიშვნელობით в значении существительного having the meaning of a noun). **ჰალ თაგდუმბ ჰათუც ჰალ დეწე თაგდ, ვენარ ცო დეწე სტეხ** – გასაკეთებელი მაშინვე უნდა გააკეთო, მერეს არ უნდა უცადო. შდრ. ср. comp. **ვექ qē**.

ვენი **qeni** სხვები другие others. ას ვენი სტეხორ ჰაშელ – მე სხვებს ველოდი სტუმრად. შლრ. ср. comp. ვენაც **qena'**.

ვენ-ვენაც **qen-qena'** სხვადასხვა[ნაირი], ნაირნაირი разный, разнообразный various. ვენ-ვენაც ნაცბისტი იხრ თხრ – სხვადასხვა ამხანაგი მოგვლის; კატოს, მელ დე დაღრ, ვენ-ვენაც კაბ დეფხრ – კატო ყოველდღე ნაირნაირ კაბას იცვაძს. იხ. см. see ვენ-ვენაირ **qec-qecnair**.

ვენ **qē** ზმნს. нареч. adv. მერე, შემდეგ после, потом later, then; afterwards. იცხუდ ამბუდ ვენ დებათ სოგრ – მაგაზე (მაგის ამბავი) მერე მელაპარაკეთ!

ვენგე', ვენო' **qēge', qeno'** 1. -გე -ge ნაწილაკდართული ზმნისართი ვენ **qē** наречие ვენ **qē** с частицей -გე -ge ვენ **qē** particle adding adverb -გე -ge. 2. მერე რა, არაფერია, არა უშავს ну и что, что ж такое, большое дело that's ok, that's nothing, what if; what's wrong. ვენგე', მე კინოხ ვადხნას ჰოწ – მერე რა, რომ კინოში წავედი უშენოდ! ვენო', იცხუდდალა მა ჰადჭუ დაკ – არაფერია, მაგის გულისთვის ნუ დადარდიანდები. იხ. см. see ვენ **qē**.

ვენგეც **qēge'** ზმნს. нареч. adv. -გეც -ge' ნაწილაკდართული ზმნისართი ვენ **qē** наречие ვენ **qē** с частицей -გეც -ge' adverb appending the particle. -გეც -ge' ვენ **qē**. შემდეგლა, მერელა только потом, лишь потом and later on. დოშ ლიბხ თხრ, მე გოწლიშ ხილ'აჰი, ვენგეც დაჰოს ჰოწ კამფეტკი – სიტყვა მოგვეცი, რომ ჰკვიანად იქნები და მერელა მოგიტან კანფეტებს.

ვენგეცლუ **qēnge'lū** შემდეგი, შემდგომი, მერმინდელი [по]следующий the following; next; later. ჩუ თუდჰვისლომცონ ხაწერ სოწ ოვრონ ბუჰიენ, ვენგეცლუ ამბუდ ცო ხაწქეჰ სოწ – დაძინებამდე მესმოდა მათი ჩხუბი და შემდგომი ამბები აღარ გამიგონია.

ვენკაც **qēka'** ზმნს. нареч. adv. ცოტა შემდეგ, ცოტა მერე немного погодя a bit later. ბაგრატუგოწი ხან ცო და, ვენკაც ვოლალე – ბაგრატოს არ სცალია, ცოტა მერე მოდი რა! ბუთ ვენკაც ბადლუ – მთვარე ცოტა მერე ამოვა; ვენკაც დაკ-დოცდებათ იცხუდნი ჟაგნო – ცოტა მერე მოგონეთ მაგას წიგნი!

ვენობ დდ **qeob** ხეობა ущелье ravine, gorge. წიფლოვანად ვენობ ლამზურ და, მს საშიშა ზორადში და – წიფლოვანის ხეობა ლამაზია, მაგრამ ძალიან საშიში-ცაა.

კეპტარ (კაპტარ) **qep̄tar (qap̄tar)** გრლუვ. непрх. intrans. წვდომა (სწვდება) протягивать, доставать to reach. კერეგო კეპტეს – ქვას ვწვდება.

კეპტ|დ|არ (კაპტ|დ|არ) **qep̄t̄d|ar (qap̄t̄d|ar)** გრლმ. прх. trans. მიწოდება (რმიაწოდებს) подавать to pass on; to hand on. ლაზიჩო სტაკოვ ნაყბისტენ ტოტ კეპტოდო – კარგი კაცი მეგობარს ხელს უწვდის.

კერ ბდ **qer bd** ქვა камень stone. ხტყერე კერბი დატერ – წყლის პირას ქვები ეყარა; კერქ (კერაქ) ციხ თაგინორ ბნდრივ – ქვის ციხე აემენებინათ (გაეკეთებინათ) ბაუშეებს; ღამჰკი კერეს (კერახ) ჭჷალუფხ და – რკინა ქვაზე მაგარია; ელანე კერადლ დირწნო, ცომ ალითმაკა – ელენე ქვად ქცეულა და ვერაფერი ათქმევინეს.

კერ ვოწ|ბ|ალარ (კეპწ|ბ|ალარ) **qer qoc̄|b|alar (qeb̄c̄|b|alar)** გრლუვ. непрх. intrans. ხარშვის დაგვიანება (რდაიგვიანებს), ხარშვის ცუდი მიმდინარეობა задержка при кипении boiling process be late. კერ ვოწბალა დითხოხ – ქვა დაეკიდა ხორცს (ცუდად იხარშება).

კერბნლქ **qerbālē** ქვიანი каменистый stony. კერბნლქო ფერდოხ დაქერ გაზარ – ქვებიან ფერდობზე ძოვდნენ თხები.

კერბილო **qerbilō** j̄ ქვიანი ადგილი, სივრცე каменистое место, пространство stony place, space. ოსი კერბილო და, ქოკი ლაწმუდში – იქ ქვიანი ადგილია, ფეხებს იტკენთ!

კერწარ (კარწარ) **qerçar (qarçar)** გრლმ. прх. trans. რმოხალვა (რმოხალავს) поджари[ва]ть (кукурузу, ячмень...) roasting (will roast). მაკოს ყავ კერწარ – მაიკო ყავას ხალავს.

კერწ|დ|ალარ: ჩულა კერწ|დ|ალარ (კარწ|დ|ალარ) **qerç̄d|alar: çuyā qerç̄d|alar (qarç̄d|alar)** გრლუვ. непрх. intrans. დარევა (დაერევა), ჩხუბი драка, скандал argument, fight. დოკ დეცენო ფილიპე ჩულა კერწვალა ფსტუ-ბნდრენ – გაბრაზებული ფილიპე ცოლ-შვილს დაერია.

კერწ|დ|არ (კარწ|დ|არ) **qerç̄d|ar (qarç̄d|ar)** გრლმ. прх. trans. გავლება (რგა|ავლებს), ამოვლება сполоснуть rinsing in smth. ქადრცხი ლილელოჩქი კერწლათერ – სარეცხს ლილაში ავლებდნენ ხოლმე; ოკუს დისტეჩქი ხი კერწოდო – ის პირში წყალს ივლებს.

კერკ **qerq** jj ხერხი способ, уловка, ухищрение, приём method; means. გაბოს მატნოვ კერკევ (კერკეუვ) ვოჟვინორ – გაბოს მატნელი ხერხით წაექცია; შადრე კელბეჟ კერკეი ვუმას (უმას) დეწქ სტაკონ კეთ – თავისი ხელობის ყველა ხერხი უნდა იცოდეს კაცმა.

კერკბადარ (მოკერკებადარ) **qerqba|dar** (**moqerqeba|dar**) გრძმ. прх. trans. 1. მოხერხება (მოსახერხებს) [с]мастерить, [с]делать ловко to manage; be able to (will manage). ვუმას (უმას) კერკბადო ევ სტაკოვ – ყველაფერს ახერხებს ეს კაცი. 2. გადატ. перен. fig. მოწყობა (აწყობს), დაბინავება устраивать (кого-л.) to settle; to arrange; housing. თამარო ლაზიჩი (ლაზეჩი) ოჯხი კერკბადმოთხ – თამარს კარგ ოჯხანში ვაბინავებთ (ვათხოვებთ).

კერკბადიუნე **qerqba|dijni** შიძლ. прич. particip. მოხერხებელი, მოხერხებული ловкий, умелый skilful, cunning. ვუმას (უმას) კერკბადუნე სტაკ ვა ე გიგო, ლეყეჟი წული აბო, აგურ თეტითო, წა თეგლითო, ლეყეჟი მა ახ-დიგო, დოს ქქეჟოდო, ქე-ვარშან დარსტოდო – ყველაფერში მოხერხებული კაცია ეს გიგო, გინდა წაღებს კერავს, აგურს აჭრევენებს, სახლს აკეთებინებს (აშენებინებს), გინდა ხნავს, თესავს, შეშას ამზადებს, ცხვარსა და ღორს ასუქებს.

კერკვეჟი, კირკვეჟი **qerqvě, qirqvě** ხერხიანი, მოხერხებული ловкий skilful; cunning.

კერკვეჟი (კერკვიში) **qerqvejšî** (**qerqvīšî**) ზმნს. нареч. adv. მოხერხებულად, ოსტატურად умело, ловко, мастерски skilfully. კერკვეჟი (კერკვიში) ქო ვაწდიხეჟი, ვუნელეყ (უნელეყ) საქმ ატადში თეგლა – მოხერხებულად თუ მოჰკიდებენ ხელს, ნებისმიერი საქმე ადვილად კეთდება.

კერლარ (კერლადოლარ) **qer'lar** (**qer'la|dolar**) გრძლევ. непрх. intrans. შიში (ეშინია), შეშინება (შეეშინდება) бояться, испугаться fear (is afraid of), to frighten (will be frightened). ო ზორადში კირლარ აჯეხ – მას ძალიან ეშინია ნადირისა; ო მამალ ცოკლეს კირლადანო – იმ მამალს მელიისა შინებოდა; კნათ ფჰარახ კერლანვოლო – ბიჭს ძალიან ეშინდა.

კერლადარ **qer'|dar** გრძმ. прх. trans. შეშინება (შეშინებს) страшать, пугать to frighten someone. აჯეყ ფჰეჟ კერლბობანო – ნადირი ძალღს აშინებდა თურმე; უჩნახ სტენახხოვ კერლდიქსო – სიბნელეში რაღაცამ შეშინა.

კერლილ და **qer'liā** dd საშიშროება, საშიში დრო და ადგილი *опасность, опасное время и место danger, dangerous / unsafe time and place*. უკერლილად დაჭ თილენეთს, ექვეყ მაღქ თოფ – იმ საშიში ადგილს რომ გავცდით, მერედა გავარდა თოფი; ესეჩი ყუნს კერლილ ცო და – აქ ქურდების საშიშროება არ არის.

კერლომ ბდ **qer'lom** bd შიში, შიშიანობა, საშიშროება *страх, опасность fear; danger*. კერლომი დაშ, თარბი ღირდინო დეწქ ხილ – როცა შიშიანობაა, ხმლები გალესილი უნდა იყოს; კერლომ მა ბათ, შქ ქაგნო დაჭ კეთდოს დადინ – შიში ნუ გაქვთ, თქვენს წიგნს გადავცემ პატრონს; წოვათაჩი (წოვათეჩი) კერლომ თასბადღიჩი ქუდეს სტაკ ბუჭეს იხორ – როცა წოვათაში შიშიანობა ჩამოვარდებოდა, ქუდზე კაცი ოში მიდიოდა.

კერლორიკ, კემლორიკ, კირლორიკ **qer'rik, qejr'rik, qir'rik** შიშიშარა, მხდალი *боязливый, робкий, трус coward*. კერლორიკ სტაკ ჯაგესა კირლო – შიშიშარა კაცს ჯაგისაც ეშინია.

კერლოვაქილარ **qer'qak|lar** გრდმ. прх. trans. გარკვეული ხარისხით დაშინება (დააშინებს), დატუქსვა *припугнуть; побранить to scold; to frighten*. სტაუხკუ ყაჩღუდუ კერლოვაქიჩიქილოლ მათე ჭქლო ცო იხოგე – შარშან ყაჩაღების მიერ დაშინების მერე მათე ტყეში აღარ დადის.

კერლოვაქილიენო **qer'qak|dienō** შიშლ. прич. particip. გარკვეული ხარისხით დაშინებული, დატუქსული *припугнутый frightened; scolded*. კერლოვაქილიენო ბადერ ხილოჩი ცო დითლაგერ – დატუქსული ბავშვი მდინარეში აღარ ბანაობდა.

კესტარ (კასტარ)¹ **qestar (qastar)**¹ გრდუგ. непрх. intrans. შემოვლა (წმემოივლის, წმემოუვლის) *обходить, объезжать кого-л. (что-л.) drop in; go round*.

კესტარ (კასტარ)² **qestar (qastar)**² გრდუგ. непрх. intrans. პირუტყვის შეწყვილება (წმეწყვილდება), დანერბვა, დაგრილება *спариваться, случаться (о животных) mating an animal*. ვაჩ დეო ჩცახ ბეწეგე კესტ – ჩვენს თური ამ დღეებში უნდა დაგრილდეს.

კესტილარ (კასტილარ)¹ **qest|lar (qast|lar)**¹ გრდმ. об. прх. см. trans. see კესტარ¹ **qestar**¹. ლუკ ქვეყანადში კესტინორ ივენეს, მა შადრჩუჩიგუც დაჭ თივნორ – ბეგრი ქვეყანა შემოვლო ივანეს, მაგრამ თავის სახლშილა დაესვენა.

კესტღარ (კასტღარ)² **qestɫdar (qastɫdar)**² გრძ. prx. trans. პირუტყვის შეწყვილება (შეაწყვილებს), დანერბვა, დამაკება спаривать, случать (о животных) mating animals. აგას ნახირო კოლექტივ ბუღენ ბიკორ კესტბ – ბებიას ნახირო (ფურის სახელი) კოლექტივის ბუღასთან მიჰყავდა დასაგრილებლად; უსთხუდ ქე შირქიგუღჰი ღოტუშ კესტღლათე – დედა ცხვრებს ცხვრის შირაქისკენ წასვლისას აგრილებენ.

კეტ მდ **qet** jz ნიჩაბი лопатка (для выгребания мусора, навоза) spade. გუმრელქ ლახ კეტევ კეჰრ ნშაფი – გომურიდან ნეხეს ნიჩბით ხვეტენ გარეთ; კეტგოჰი მახე ჰიკ მადწუ – ნიჩაბს გრძელი ტარი აქვს.

კეტბაღალარ **qetbaɫalar** გრძლუ. neprx. intrans. ხეტება (დაეხეტება) бродить wandering. მაცლომცჰე კეტბალარ უსაქმოთ ე თივდორ? – როდემდე დაეხეტება, ნეტავი, უსაქმოდ ეს თივდორე?

კეტს **qetsā** მოუქნელი (ადამიანი) неуклюжий, неловкий, неповоротливый (о человеке) clumsy (person). კეტს, ნიფსანგეც სტაკ ვა მოსე – მოუქნელი, ზედმეტად პირდაპირი კაცია მოსე.

კეფსღალარ (კასღალარ) **qepsɫalar (qasɫalar)** მრ. გრძლუ. mn. neprx. pl. intrans. ხტომა (ხტიან) подпрыгивать, прыгать jumping. ფეჰკრი ლანიშ კეფსოლრ – ბაღლები მაღლა ხტიან.

კეფსარ¹ (კასარ) **qepsar¹ (qasar)** მრ. გრძ. mn. prx. pl. trans. [გა]დაყრა (გადაყრის) бросать, разбрасывать, раскидывать dropping; feeding grain to birds. ლუხმეს ვა ვადრჩნ სიმღ კეფსარ – ლუხუმი მტრედებს სიმინდს უყრის.

კეფსარ² (კასარ) **qepsar² (qasar)** გრძ. prx. trans. პირის ღებინება (აღებინებს), რწყევა рвать, извергать содержимое желудка через рот vomiting.

კეფსარ³ (კოსარ) **qepsar³ (qosar)** გრძ. prx. trans. სროლა (გაისვრის) стрелять shoot. მონადირე დატჩო ჯედრენ თოფ კეფსარ – მონადირე გაქცეულ ჯეირანს თოფს ესვრის.

კეფსარ⁴ (ვაფსარ) **qepsar⁴ (qapsar)** გრძ. prx. trans. ფხანა (მოწიფხანს) чесать itching. ვან სუკან კეფსოს – ღორს ზურგზე ვფხან.

კეფსითარ¹ (კასითარ) **qepsitar¹ (qasitar)** გრძ. მრ. prx. mn. trans. pl. [გა]დაყრევენება (გადაყრევენებს) заставить бросать, бросить (разбрасывать,

раскидывать) to make drop; feeding. ნანას ვაცადრჩნ სიმძღვ კეფსითორ ფეშ-კრეგორ – დედა მტრედებისთვის სიმინდს აყრევენებს ბაღდს.

კეფსითარ² (ვასითარ) **qepsitar² (qasitar)** გრძმ. прх. trans. პირის ღებინება (აღებინებს) заставлять (заставить) рвать, извергать содержимое желудка через рот vomiting. სკოლრქ დეცქჩრ სიცხორჩრ ბზღრეგორ შაწ კეფსითქ ფშელღარეგ – სკოლიდან მოსულ სიცხიან ბავშვს ორჯერ აღებინა გაცეებად.

კეფსითარ³ (ვოსითარ) **qepsitar³ (qositar)** გრძმ. прх. trans. გასროლინება (გა)ასროლინებს) заставить (заставить) стрелять to make shoot. ბაბოს ნიშნ ღოლო'ერ, თოფ კეფსითორ თხოგორ – პაპა ნიშანს დასვამდა და თოფს გვასროლინებდა; მონადღრეგ დატჩრ ჯეღრჩენ თოფ კეფსითორ სოგორ – მონადირე გაქცეული ჯეირანისთვის თოფს მასროლინებდა.

კეფსითარ⁴ (ვაფსითარ) **qepsitar⁴ (qapsitar)** გრძმ. прх. trans. [მო]ფხანინება (გა)ფხანინებს) заставить чесать to make itch. ვაივ სუკან კეფსითორ სოგორ – ღორი ზურგზე მაფხანინებს.

კექარ (დექარ) **qekar (dekar)** გრღუფ. непрх. intrans. ძახილი (დაუძახებს, ეძახის), [მო]ხმობა [по]звать calling out. გზირ ღუღას ნახგორ შეყრას კექირ – გზირი წელან ხალხს ყრილობაზე უხმობდა; ცჰა მენახ ვექი ჰე ფსტუნავგორ – ვიღაც ეძახის შენს ცოლს.

კექიდარ **qekidar** გრძმ. прх. trans. ქადილი (უქადის, მოასწავებს) предвещать, сулить bodes; portends. ჰანნ ხეცე, ვაღლურღ დენივ ვუხ (უხ) კექიღღრ ვადნა – ვინ იცის, ხვალინდელი დღე რას გვექადის.

კექბერ **qechber** ზმნს. нареч. adv. სხვა მხრივ, სხვაგვარად, ძირითადად в остальном, в основном otherwise, differently, mainly. იფსი ვომაყ (ომაყ) ხეც სოჩ, კექბერ მოჰ დადშო? – ეგენი ყველაფერი ვიცი, სხვა მხრივ როგორა ხართ?

კექღაყექჰი **qechdaqehi** სხვის მაგიერ, ნაცვლად, ბაღლად, სხვისა წილ вместо другого instead of. თხა ბესოს კექღაყექჰი ღერგორ ქე – დღეს ბესო სხვის მაგიერ პარსავს ცხვარს. იხ. см. see კენაყ qena'.

კექჩნაირ, კექჩნაღრქ **qechnair, qechnajrē** სხვანაირი, სხვაგვარი иной, другой, не такой different. კექჩნაღრქ ღოშ-პასუხ და იგრძეგო – სხვანაირი სიტყვა-პასუხი აქვს ოორამს.

გეჩნადრათ qečnajrat ზმნ. нареч. adv. 1. სხვანაირად, სხვაგვარად по-другому, по-иному, не так differently, in another way. ე ფეშკრევ გეჩნადრათ ღო ვუნახი (უნახი) – ეს ბაღლი სხვანაირად შერება რაღაცას. 2. ძალიან, ძალზე, მოუთმენლად очень, с нетерпением very impatiently. გეჩნადრათ სტეხოს წელტჷ დე – ძალიან ველოდები ახალი წლის დღეს.

გეჩი qečō სხვისი другого, чужой somebody else's. ე ფალაზ თხე ბაჟ, ო მჷ გეჩი – ეს ფარდაგი ჩვენია და ის [კი] სხვისი; სჭგო გეჩი დახნ იხო სო – ეზოში სხვების საქონელი მომდის. შღრ. ср. comp. გენაყ qena'.

გეჩუძე qečujh ზმნ. нареч. adv. სხვაგან в другом месте somewhere else; in another place.

გეჩუძირე qečujhrē უცხო, სხვა მხრიდან; უცხო მხრისა с другой стороны (с чужбины) from the strange side; stranger-belonging the other place. გეჩუძირედაჩქი ხაწდიე ოგარნ ის – სხვა მხრიდან გააგონეს მათ ეგ; ე ბაცაგ ცო ვა, გეჩუძირე გუ – ეს თუში არ არის, უცხო ჩანს.

გეჩლეშ qečyeš ზმნ. нареч. adv. სხვაგვარად, სხვისებრ по-иному, по-другому, иначе differently; in another way. გეჩლეშ ბო ბაბლეს მოგ – სხვისებურად, სხვის მიბადვით მღერის ბაბაღე; გეჩლეშ ე საქმ ცო თაგლა! – სხვაგვარად ეს საქმე არ გაკეთღება!

გეჩ-გეჩნაირ qeč-qečnair სხვადასხვანაირი разные different; various. მჭღრე გეჩ-გეჩნაირ ბუბკი დარ – მინდორში სხვადასხვანაირი ყვავიღები იყო. აბ. см. see გენ-გენაყ qen-qena'.

გეხკარ¹ (გოხკარ) qexkar¹ (qoxkar) შრ. აბ. мн. см. pl. see გეხწარ qečar. ვარბინ ცუწ ხაკი გეხკოთხ – ვირებს ქუმლის (ქუმლიან) ტომრებს ვეიდებთ.

გეხკარ² qexkar² გრღუგ. непрх. intrans. [მო]ხარშევა (მო]იხარშევა) [с]вариться to boil (will be boiled). ხჭკლი საუბგუგ ვიხკნო'ერ, დაჷ ეტნორ – ხინკლებს ზედმეტად ეხარშა და დამსკდარიყო; ესეჩქი ლებივ გეხკე – აქ ლობიო იხარშება.

გეხკენო qexkenō მიმღ. прич. particip. მოხარშული варённый boiled. გეხკენო სიმინღ ჩამღწ და – მოხარშული სიმინდი გემრიელია.

გეხკარ³ (გოღარ) qexkar³ (qolar) შრ. აბ. мн. см. pl. see გეხღარ qeblar. ათხ ქადბი გეხკოთხ – ჩვენ ქუღებს ვიხურავთ.

გეხკიდარ¹ **qexkɪdɑr**¹ გრძმ. prx. trans. [მო]ხარშვა ([მო]ხარშავს) [с]варить to boil smth (will boil). ჩნდ დითხ გეხკლორალრ დაჯუღრ ჰერწნიჰი – თურმე დათვის ხორცს ხარშავდნენ დიდ ქვაბში.

გეხკიდარ² (გოხკიდარ) **qexkɪdɑr**² (**qoxkɪdɑr**) მრ. გრძმ. ობ. მნ. prx. см. pl. trans. see გებწიდარ **qebɕɪdɑr**. სე აგას ფალზი გშიროშ გეხკლორ მათხმაქ – ბებიაჩემი ფარდაგებს ხშირად ჰკიდებდა მხეხე (ამხეურებდა).

გეხკიდარი დ **qexkɪdɑri d** მრ. მნ. pl. საჭმლის ხარშვა, მზადება, სამხარეულო საქმიანობა, მხარეულობა поварское дело cooking. გეხკლარზხ მადრამ ქალქიჰიგეც დაკმაღქ – მხარეულობას მარიაჰმა ქალაქშილა მიაქცია ყურადღება.

გეგერ ბდ **qeqer bd** საწოვარა **соска** baby's dummy. გეგრეს ბდერ ღამდარ ცოლად – საწოვარაზე ბავშვის მიჩვევა არ ვარგა.

გეჰარ **qehɑr** გრძმ. prx. trans. ზიდვა (ზიდავს) таскать, [пере]носить to carry. ღალუღნი დოს ხკოლხეც (ხკოლიხაც) დეწქ გეჰ – ზამთრისთვის შეშა ზაფხულშივე უნდა იქნეს მოზიდული; ჯან გეჰოთხ ფუჩიჩ – ხვალ მოვზიდავთ ფუჩიჩს.

გეჰითარ **qehitar** გრძმ. prx. trans. ზიდვინება (აზიდვინებს) заставить таскать to make someone carry smth. მიხოს კოტეგრ დოს ჩუ გეჰითიქ – მიხომ კოტეს შეშა შინ შეაზიდვინა.

გეჰინრ **qehinɔ** მიმლ. прич. particip. მოზიდული, გაზიდული, გადაზიდული унесённый, принесённый, перенесённый fetched, carried off, transported. შალოს გეჰინრ დოლ და ე – შალოს [შიერ] მოზიდული თივაა ეს.

გეცარ (ჯაცარ) **qe'ɑr** (**qa'ɑr**) გრძლუგ. непрx. intrans. 1. დაწევა ([და]ეწევა) догонять, догнать to catch up with; ფჰუ ფხაკლეს გეცარ – ძალი კურდღელს ეწეოდა. 2. მოხვედრა ([მო]ხვდება, ფიზიკურად შეეხება) попадать, коснуться to hit (to touch physically). გოსინრ გერ ლაჰენ ნიფს ქორთიხ გეცარ – გასროლილი (ნასროლი) ქვა გველს ზუსტად თავში ხვდებოდა. 3. მოწევა (იწევა), შემოსვლა (შემოდის), დამწიფება поспевать, созреть ripening. თხქ სხალ ქიქოც გიყრ – ჩვენი მსხალი ადრე მწიფდება. 4. გადადება ([გადა]ედება), შეყრა (შეყერება) заражаться infect. ქიქოც ლაწრი ატამში გეცარ ნახახ – წინათ ავადმყოფობები ადვილად გადაედებოდა ხოლმე ხალხს.

გეციდარ (ჯაციდარ) **qe'dɑr** (**qa'dɑr**) გრძმ. prx. trans. 1. დაწევა ([და]აწევს) заставляя догнать to catch up with. 2. მოხვედრება ([მო]ახვედრებს) ударить to

hit. ვოსინო კერ ლაჰენ ნიფს ქორთის კეცხოს – გასროლილ ქვას გველს ზუსტად თავში ვახვედრებ. 3. გადადება (გადასდებს), შეყრა (შეჰყრის) заражать to infect. ილოს ბჟა გრიბ კეცოდო სოს – ილო მუდამ გრიბს გადამდებს ხოლმე.

კეცინი **qe'iní** მიმლ. прич. particip. 1. დამწვევი, ის, ვინც დასწვევა догоняющий be able to catch up. სოს კეცინი სტაკ ცო ვა – ჩემი დამწვევი (მე რომ დამეწიოს, ისეთი) კაცი არ არის. 2. გადამდები заразный infectious; contagious. ყოილ კეცინი ლაწარ და – ყვავილი გადამდები სნეულებაა; კეცინი ლაწარნხნ რიდბად-ვალწვეწეჰი – გადამდებ სნეულებებს უნდა ერიდო.

კეტოდალარ (კოთოდალარ) **qet|d|alar (qot|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. მოსხმა (მოესხმება) раскрываться, покрываться (о листьях...) setting, flourish. დოჰჰ და, ჰუნანხ ფოთოლ კოთოდარ – გაზაფხულია, ტყესაც ფოთოლი მოესხა.

კეტოდარ (კოთოდარ) **qet|d|ar (qat|d|ar)** გრლმ. прх. trans. მიკვრა (გმისაკრავს), რხილვა приклеивать, паять fixing, attaching. კედლონ სურთი კეტოდარ ბაკალ-დარ მაგდნეს – კედლებზე სურათებს აკრავდა ბაკალიანთ მაგდა; გიოს კალეგ ჰერწინის ქოლთ კეტოდარ – გიო კალით ქვაბს სახელურს აკრავს.

ვილსახოც დდ **qilsaxoc** dd ხელსახოცი; ცხვირახოცი полотенце; платок napkin; handkerchief. ოკუს ტატე ტოტი ველსახოცეგ წემოდო – ის სველ ხელსახოცით იწმენდს; ბუდბენ ავას ვილსახოცეს ჰარჩდიენო თხილ, კაკალ, ჩურჩხლასუდ ვეჰწლათერ თხილ – ბობლიანთ ბებიას ხელსახოცში გახვეული თხილი, კაკალი, ჩურჩხელები მოჰქონდა ხოლმე ჩვენთან (ჩვენთვის).

ვილარ **qilar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. გაჩხერა (გაიჩხირება), გაჭედვა застревать, застрячь to be jamed, sticked. კოტინ ძოლ ჰყემპოხ ვილარ – კატას ძვალი ყელში გაეჩხირა. 2. გაჩერება ენისა (გაჩერდება), ჩავარდნა ენისა, მეტყველების უნარის დაკარგვა, დამუნჯება останавливаться (о языке, речи), потерять способность речи, онеметь to become dumb, to loose the ability of speaking. კოტენ წნევას თუდხნო, მოტ ვილარ – კოტეს წნევამ დაარტყა და ენა გაუჩერდა.

ვიმბურ ბდ **qimbur** bd ხვიშირი, წისქვილის ქვის თავზე განთავსებული ფიცრის ძირვიწრო ყუთი, რომლიდანაც მარცვალი ცვივა კრიჭაში бункер, загрузочная воронка, мельничная деревянная чаша, откуда падает зерно под жернов для помола grain hopper on mill. ვიმბურელნაჰი ოც კერენ კიკელ ვეფსლა – ხვიშირიდან მარცვალი ქვის ქვეშ ვარდება.

ვირბა|დ|ალარ **qirba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. ხირება (ეხირება) мешаться под ногами wander down. ნაყა ვირბალაჰ სო, დაჰკაც ოთალე! – გზაში მეხირები, ცოტა იქით გადაეწი რა!

ვირვეჭე **qirqvē** ხერხიანი, მოხერხებული, მარჯვე находчивый, изворотливый skilful. ვირვეჭე აღმიქ ცხოვრება ვეჩოხ ჰათხ იხრ – მოხერხებული ადამიანი ცხოვრებაში სხვებს წინ უსწრებს.

ვირიმ მდ **qirim** იი ხირიმი, ყირიმი, ინგლისური კაჟიანი თოფი английское кремневое ружьё flintlock gun. ვაწ დადი ვირმიფა, თარბიფა იხორ ბუჰეხ – ჩვენი წინაპრები ხირიმიებით და ხმლებით მიდიოდნენ ომში; ვირმიჰ თათჰ ჩაგ იხორ – ხირიმიების ხმა შორს მიდიოდა.

ვირვალ მდ **qirqal** იი ხირხალი, ჭიშკარში გაყრილი გრძელი ლატნები перекладина вместо ворот во дворе long bars in the gate. ვირვალენმაქ (ვირვალმაქ) კუდტი დედალერ – ხირხალზე კატა იჯდა; ლობეხ მა დოტუთ, ვირვალდაჩჰ დოლათ ჩუ! – ლობეზე ნუ გადმოხვალთ, ხირხლებში შეემოდით!

ვლარც მდ **qlarc** იი ღრანტე, ხრამი провал, яма, овраг deep gullies; deep rocky ravine. ცჰადნო მოსიხრ ვლარცელქ დალინო ბუჰ ნასტ ჰალ დაწ მემცხორიფ – ერთი საშინელი ღრანტედან მკვდარი საქონელი ძლივს ამოიტანეს მწყემსებმა; ვლარცხ ლაფი ჰალ ცო ლათსადა – ღრანტეებში თოვლი ჯერ არ ამშრალა.

ვმარბა|დიენო **qmarba|dienō** მიმლ. прич. particip. 1. ნახმარი, რაც იხმარეს употребляемый, то, что было в употреблении second-hand. ი მოლუქ დრო ოთქ, მე ვმარბადიენო დუფხუ დეხკლა მალაზიან – ეს როგორი დრო დადგა, რომ ნახმარი სამოსი იყიდება მალაზიებში. 2. ვინც იხმარა რამე употребивший, тот, кто употребил что-л. someone who used smth. მქკ დალრ ე მაუგუ ვმარბადიენო? – ვინაა, ნეტავი, ვინც ეს სამართებელი იხმარა?

ვენეშა|დ|ალარ (დავენეშა|დ|ალარ) **qneša|d|alar (daqneša|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. ხენეშა (ხენეშის) пыхтеть sighing. უმეტ ვენეშალა ე ფორე, დაკლავ სტაკ, იტ ფუთლოზ ხაკ ვადუე ვიჰადნო – ისე ხენეშის ეს ფორე, კაცი იფიქრებს, ათფუთიანი ტომარა ჰკიდიაო ზურგზე.

ვენეშა|დ|არ (დავენეშა|დ|არ) **qneša|d|ar (daqneša|d|ar)** გრლმ. прх. trans. დახენეშება (დასახენეშებს) заставить [за]пыхтеть to make sighing. ვაწ ფსტი დუტ

ვნიშადიჲ მუჴი კეჴრევ – ჩვენი ქალები (ცოლები) ბევრი ახვენეშა ტვირთების ზიდგამ.

გო¹ **qo**¹ სამი три three. სხვა ბრუნვებში ენაცვლება ფუძე в других падежах употребляется основа in other cases is substituted by the root **გა qa**. ნაყმაქ გო სტაკ ვალორ – გზაზე სამი კაცი მოდიოდა; ვა სტაკოვ მოვ ბორ – სამი კაცი მღეროდა; ე ქე გაქ და – ეს ცხვარი სამისაა; ვა, ვა (ვა, ვა) დეთხ და – სამი და სამი ექვსია; ვა ვაელ დიყჩეჴი ცჴა ხილჴ – სამი სამად (სამზე) რომ გავყოთ, ერთი იქნება; ვაკ ვორ ლიბალჴ სო – მხოლოდ სამი ვაშლი მომეცი რა!

ვა **qā** об. см. see ვა **qo** რიცხვითი სახელის მაგივრად იხმარება მსაზღვრელად ყველა ბრუნვაში, გარდა სახელობითისა вместо числительного ვა **qo** употребляется в качестве определения во всех падежах, кроме именительного, is used as a qualifier instead of numeral in all the cases except for nominative case ვა **qo**. ვა სტაკოვ ქე დალორ – სამ კაცს ცხვარი მოჴყავდა; ვა კნათენ დადღნას ტათებ – სამ ბიჴს მივეცი ფული.

გო² **qo**² *jj* წივა, ბრიკეტებად გამხმარი ნესვი кизяк dried cow dung. სხვა ბრუნვებში ენაცვლება ფუძე в других падежах употребляется основа in other cases is substituted by the root **გუ qu**. თრილთიჴი მემცხორივ ვა დაკმორ – თრიალეთში მწყემსები წივას წვავენ; გოგის ვუდო დატერ – ირგვლივ წივები ეყარა; დაყირა ვუხ წე ლეთჴ – ხმელ წივას ცეცხლი ეკიდება.

გოგ **qog** *jj* მუხუდო, ცერცვი горох, бобы bot cheak-pea. ნანას თხა ვოგჴ წვეთაგოდო – დედა დღეს ცერცვის წვნიანს გააკეთებს; ვოგილოჴი ლებიგა ბადღნორ – ცერცვებსში ლობიოც ამოსულიყო.

გოიტ **qoit** ცამეტი тринадцать thirteen. ფილიბჴ ვოიტჴი ვა ვიენო – ფილიბჴ ცამეტშია დაბადებული; სჴ ფეშკარ ვოიტ შარლოჴ და – ჩემი ბაღლი ცამეტი წლისაა.

გოიტლლჴ **qoitlyē** მეცამეტე тринадцатый thirtieth. ვოიტლლჴ დე და ნან ლა-წიში დადნა – მეცამეტე დღეა, რაც დედა ავადაა.

გოკეც **qokē** სამივე все три, все трое all three. –კეც **-kē** ნაწილაკდართული რიცხვითი სახელი ვა **qo** имя числительное ვა **qo** с частицей –კეც **-kē** ვა **qo** numeral adding particle –კეც **-kē**. გოკეც ვაჴარ ბა ე კნათი – სამივენი ძმები არიან ეს ბიჴები.

ვოლარ¹ (ჯებლარ) **qolar¹ (qeblar)** გრძ. prx. trans. დაფარება (დაფარებს, დაფარებს), დახურვა, გადაფარება наде[ва]ть (на голову), покрыв[ва]ть, накинуть to cover. ქუდ ვოლა'ელ, სკოლიან ლობალე – ქუდი დაიხურე რა და სკოლაში წადი; კატოს მანდილ ვოლარ – კატო მანდილს დაიხურავს; ბაცბურ ქუდ ქუდრთმაქ ვუდ ლხეჩქეც თარლვალთ იფლართ მიტრო ბაცბან – თუშური ქუდის თავზე დახურვის მერე დაემსგავსა ეფიანთ მიტრო თუშებს; მათან აფრშულქ საბან ვოლირ – ლოგინს აბრეშუმის საბანი გადააფარეს.

ვოლარ² (ჯებლარ) **qolar² (qeblar)** გრძ. prx. trans. რგება (არგუნებს) дать в удел allot smth to sm. ჩაჩქან ავ ლევანათერ, ვუნე (უნე) დან ვოლარ აღმინენ, ოჯუდგოლქი ცომიჩე დალმაკინრ – ჩაჩქანიანთ ბებია ამბობდა ხოლმე, რასაც ღმერთი არგუნებს ადამიანს, იმას ვერსად წაუვაო.

ვოლ|დარ (ჯებლ|დარ) **qol|dar (qeb|dar)** გრძ. prx. trans. მიბჯენა (მიაბჯენს), მიდგმა упереть, прислонить, прислонять leaning. ვირვლან ფიცარ ვოლდიერ, მე ქაკე დახნე ნშადურ ცო დალულრ – ხირხლებს ფიცარი მიაბჯენს, რომ წვრილფეხა საქონელი გარეთ არ გავიდეს.

ვომწრრ დდ **qomcrō dd** საკვესე, ტყავის პატარა ჩანთა ფოლადის ნაჭრისთვის, რომლის ტალზე ჩამოკვრითაც ცეცხლს აჩენდნენ кожана я сумочка (на поясе для огнива и трута) leather pouch for steel which makes fire. ვომწრრუ ნეკ, მაგაწა, კშაკამ დუდხანას სუდნი ვოტუმ – საკვესეში დანა, ტალი და აბელი ჩაუდე წასვლისას.

ვორ ბდ **qor bd** ვაშლი, ვაშლის ხე яблоко, яблоня apple, apple tree. ცენეს ვორ დაზიმ ვაწურ – წლეულს ვაშლი კარგად ესხა; ე ვორგორენ უვრ ვორგომცთ იტ და ხილუ – ამ ვაშლიდან იმ ვაშლამდე ათი ნაბიჯი იქნება.

ვორელქ **qorelē** ვაშლიანი яблочный, с яблоками, с яблонями with apples. ვორელქ კალათ თარუდ ოთბებ! – ვაშლიანი კალათა თაროში შედგი!

ვორთ დდ **qort dd** ხორკლი бугорок, пупырышек roughness of skin; small swelling. ე კნათენ ჭყემპერან ვორთნი გუდადონრ, დუდტრეგრ ვიკოთხ – ამ ბიჭს ყელში ხორკლები გამოაჩნდა და ექიმთან მიგვყავს; თივდრეგოლქი ვორთნიგორქდაქრა (ხორკლიგორნაქრა) თიფუდლ ცო და – თევდორეს ხორკლებისგან მოსვენება არა აქვს; დჩრ დელეს ვორთნი ვასწ სწ – მთელ ტანზე ხორკლები დამაყარა.

გორცმეტ დღ **qorcmet** dd ხორცმეტი дикое мясо; нарост на теле tumour, blotch. მარლრეზრ ვორცმეტინ ჰალ თეტარ დეწე – ცხვირის ხორცმეტებს ამოჭრა უნდა.

გოს|დ|ალარ **qos|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. გავარდნა (გავარდება), გაქანება, გამოკი-
დება броситься (стрелой) rush out, run after. შევლენ ტყუდჰაჰჰი წაქსწ წევარ
გოსდალწ – შევლეს უკან ისარივით მწევარი გამოეკიდა; იღრენ ვერ გოსბალიწე
კიმუდგოაჰჰი, ქორთის ვერ ვაყენრ იღურ უმსჰეყ დაჰჰ დალწ – ინდაურს უნებურად
ქვა ესროლა კიმომ და თავში ქვამოხვედრილი ინდაური იქვე მოკვდა.

გოსარ (ვეფსარ) **qosar (qepsar)** გრდმ. прх. trans. [გა]სროლა ([გა]ისვრის)
бросить, бросать, кинуть, выстрелить shooting; through out. ლოჰ ვუდსნას –
ჯოხი ვისროლე; თოფ ვოსოს – თოფს გავისვრი.

გოსინრ **qosinô** მიმლ. прич. particip. გასროლილი выстреленный, кинутый fired gun.
რეზოს ვოსინრ თოფ ნიფს დუყეჰჰი ვეუსრ ლიშნენ – რეზოს გასროლილი თო-
ფი სწორედ შუაში (ცენტრში) ხვდებოდა სამიზნეს.

ვოუზტყ **qouztq** სამოცი шестидесят sixty. ვოუზტყ შარლუწ დასრ – სამოცი
წლისა ვარ; შაუზტყ ვოუზტყეხ ეშუშ და – ორმოცი სამოცზე ნაკლებია.

ვოუზტყაერ **qouztqaer** სამოცისგან შემდგარი; მესამოცეში მყოფი состоящий
из шестидесяти in being in the sixties. ივანე იტ ვოუზტყაერ ვა – ივანე ახლა
მესამოცეშია, სამოცი წლისაა.

ვოფ ბდ **qop** bd ორმო яма hole. თხილოშ ხილათ, ისი ბაჯოწ ვოფ ბა – ფრთხილად
იყავით, მანდ დიდი ორმოა.

ვოწრჩი **qoçrô** სამჯერ трижды, три раза thrice; three times. ვოწ ფხი ფხიიტ და –
სამჯერ ხუთი თხუთმეტია; ვოწ ვო ის და – სამჯერ სამი ცხრაა.

ვოწლოლეშ **qoçloyeš** მესამედ третий раз for the third times. ვოწლოლეშ
დუდტას თივწ ბორჯში – მესამედ მივდივარ დასასვენებლად ბორჯომში.

ვოწლოლეშგეყ **qoçloyešge'** ზმნს. нареч. adv. მესამედლა только на третий раз only
for the third times. ვოწლოლეშგეყ ბადუნაჰჰი სოწ ჰასუხ – მესამედლა (მესამე
შეკითხვაზელა) გამეცი ჰასუხი.

ვოწოყ **qoço'** ზმნს. нареч. adv. სამჯერ, სამჯერვე три раза, все три раза three times,
thrice. ვოწოყ დინხას მეზობლებ ტათებე, ვოწოყ უარ აღწ სოგრ – სამჯერ
ვთხოვე მეზობელს ფული და სამჯერვე უარი მითხრა.

გოწარ (გებწარ) **qoçar** (**qebçar**) გრძმ. перх. trans. 1. აკიდება (აჰკიდებს) [по]весить, вешать loading on (will load on). ჰარხოვას ჰადრნჷ ხაკ სუკას გოწინჷ, შადრხუა დაჰ – მეწისქვილემ ფქვილიანი ტომარა ზურგზე აიკიდა და თავისას წაიღო. 2. დასხმა ხილისა (დაისხამს) приносить плоды, плодоносить setting fruit; giving fruit. ცენეს ჭერმევ ლაზიმ გოწარ – წლეულს ჭერამმა კარგად დაისხა.

გოწიღარ (გებწიღარ) **qoçd|ar** (**qebçd|ar**) გრძმ. прх. trans. ჩამოკიდება (ჩამოჰკიდებს), ჩაკიდება, აკიდება, დაკიდება [по]весить, вешать tying on / hanging, loading. ჰერწო კოკონი გოწინას – ქვაბი ორმოში ჩავკიდე; თინას კაპეს გოდორ გოწბიჷ – თინამ კავზე გოდორი ჩამოჰკიდა.

გოწიღიენო **qoçd|ienô** მიმღ. прич. particip. ჩამოკიდებული повешенный hanged.

გოხკდალარ (გეხკდალარ) **qoxk|d|alar** (**qexk|d|alar**) მრ. სხ. მნ. სმ. pl. see გოწიღალარ **qoçd|alar**. ოშტოჷ გაგი გოხკდალარ მიხაკო ვენგეჷჰი, მე მადელ ბა ოვარგო ჰაჭარ – ისეთი მტევნები დაეკიდა მიხაკოს ვენახში, რომ მადლია მათი შეხედვა.

გოხკარ (გეხკარ) **qoxkar** (**qexkar**) მრ. სხ. მნ. სმ. pl. see გოწარ **qoçar**. დონ დაწიმ-გეც გუხკნადში, დაჰკაც დავდებლიში! – ცხენებისათვის მეტად მძიმედ ავიკიდიათ, ცოტათი შეამსუბუქეთ, ერთი!

გოხკდარ (გეხკდარ) **qoxk|d|ar** (**qexk|d|ar**) მრ. სხ. მნ. სმ. pl. see გოლღარ **qol|d|ar**. კედლობ ფიცრი გოხკდიჷ – კედელს ფიცრები მიაყუდეს.

გოც **qoq** სამ-სამი по три three at a time; in threes. გერლმი დაჷ, გოც მოც ბეწეთ ვად ოთაჷ ყარულელ – შიშიანობაა და სამ-სამი მაინც უნდა დავდგეთ დარაჯად; ვაგაევ ცჰანლ ყარულეხადოთხ – სამ-სამი ერთად ვყარაულობთ; გოც მანათ ვადრჷ შოჷ – სამ-სამი მანეთი გერგებათ.

გოცობ ბდ **qoqob** bd ხოხობი фазан pheasant. ჩოგანლარ აბოს საქერეჷჰი დუნჯ გოცბი დავდორ – ჩოგანიანთ აბო საქერეში (ტყის სახელია) მეტად ბევრ ხოხობს ხოცავდა; ქიქოც ის ჰოჷ გოცბან მარ ჰეტდიენო – წინათ ეგ ტყე ხოხობებით იყო გაჭედლილი; გოცბეგოჷჰი მახჷ, ყარწიჷ მულ მა – ხოხობს გრძელი, ჭრელი ბოლო (კული) აქვს.

გოც **qo'** 1. ისევ სამი опять три (опять трое) again three. გოც ჩუხნი დიჷ სოჷ ქელ-რეჩოვ – ისევ სამი ბატკანი გამიჩინა ცხვარმა. 2. სამივე все трое all three. გოც

ვაშრ ცჰჰლ ვა – სამივე ძმა ერთად არის; ვაეუ ბიძის ჟე ეცირ – სამივე ბიძამ ცხვარი იყიდა; ვოყ ჩუდნი ჰალ ხეთირ სო – სამივე ბატკანი ვიპოვე.

ვრ qd ოთხშაბათი среда Wednesday. ვაე ვაშრ ვაგჳ დუდტას – ოთხშაბათს ძმის სა-
ნახაუად მივდივარ.

ვრილ დ qril d ხრილი, წისქვილის გარ-მოდებული (გარ-მოყრილი), ფქვილის მტვერი, ფქვილის ნარჩენი წისქვილში остатки помола в мельнице flour dust on millstone. ფსარე ჰარე ვრილ კაძიკ დისქ – გუშინ წისქვილში ხრილი ცოტა დარჩა; ვრილეს მქ ქატერ, ხან-ჟამექჰი ჰალოკ აჰოჰრათ ვადნი ე სიმჰდ – ხრილს ვინ ჩივის, დროზე მაინც დაგვიფქვავენ ამ სიმინდს.

ვუდლ|დ|ისარ (ვებლ|დ|ისარ) quj|d|isar (qib|d|isar) გრლუგ. непрх. intrans. მიყუ-
დება (წმიყუდება) прислониться, прислоняться leaning on / against sb / sth.

ვუდლ|დ|ისენრ quj|d|isenô მიმლ. прич. particip. მიბჯენილი უპირაющий,
прислонившийся leaned on / against sb / sth. ამირან (ამირან) სპერზიჰი ვარანვეე
კმატუს ვა ვუდლვისენურ, ლინგ ნახ – ამირანი ძხრით კლდეს არის მიბჯენი-
ლიო სპერო ზა ში, ამბობს ხალხი.

ვუდრცელ დდ qujrcel dd ძეხორციელი, ადამიანი имеющий тело, плоть;
человек, существо human soul. ვუდრცლი ცუდ დამშუ, ლატლეთ ო სტაკონ! –
ადამიანები არა ხართ, უშველეთ რა იმ კაცს!

ვუდრცლობ დ qujrclob d კრებ. собир. coll. ძეხორციელობა, ადამიანობა, კაცობრი-
ობა человечность, человечество humankind; mankind. მათხექჰი ვუდრცლობ
დაჰ ცო ხიტუ – ქვეყანაზე კაცობრიობა (ძეხორციელი) არ გაწყდება.

ვურბა|დ|ალარ qurba|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. შეწყვილება (წმექწყვილება),
დაგრილება, კობულაცია, კოიტუსი спариться, случиться, коитус, копуляция
mating; coupling; venery.

ვურბა|დ|არ qurba|d|ar გრლუგ. непрх. intrans. შეწყვილება (წმექწყვილებს), დაგრი-
ლება, კობულაცია, კოიტუსი спарить, случить mating; coupling; venery.

ვუყდ|არ qu'd|ar გრლმ. прх. trans. 1. დანოგვა (წდაწნოგავს), გამოწნოგვა, შემონახ-
ვა [с]беречь, тратить бережливо saving up; economizing. ჰანე ცრმ ვუყოდრ,
ოწუდგოქჰი ლე ცრმ და – ვინც არ წნოგავს, მას არც არაფერი აქვს; ნაჩხ
ვუყდოშ დაყათ, ცოჰე, ქასტქ ვაჩლა – ყველი გამოწნოგვით ჭამეთ, თორემ მა-

ლე გათავდება. 2. გადატ. перен. fig. განებივრება, აზინად გაზრდა *оберегать, нежить, баловать pampering; spoiling*.

კუყდ|იენრ qu'd|ienô მიმლ. прич. particip. 1. დაზოგილი, გამოზოგილი *сбережённый, отложенный savings*. ელუდგო[ჰ] შურ და კუყდ|იენრ – ელოს რძე აქვს დაზოგილი. 2. გადატ. перен. fig. განებივრებული, აზინად გაზრდილი *балованный pampered*.

კუყიში, კუყდ|ომ qu'iši, qu'd|oš ზმნს. нареч. adv. 1. დაზოგვით, გამოზოგვით, ეკონომიურად *бережливо, экономно sparingly; economically*. ნახხ კუყდომ დაყოთხ – ყველს გამოზოგვით ვჭამთ. 2. აზინად *нежа, балуя tenderly*. კუყიში (კუყდომ) დაკდიენრ ბნდერ ლელონ იხრ – აზინად გაზრდილი ბავშვი სუსტი გამოდის.

კშიროშ, ხშიროშ qširoš, xširoš ზმნს. нареч. adv. ხშირად *часто often; frequently*. სქ დაშრ კშიროშ მარ ლაწიშ – ჩემი და ხშირად იყო ავად; დოჭექჰი (განათხულ) კშიროშ ყარუდ ხეყ – განათხულზე ხშირად წვიმები იცის; კშიროშ იხლექჰი თხლ! – ხშირად იარე ჩვენთან! კშიროშ დაკკელრს ჰქ სიკეთე – ხშირად ვიხსენებ შენს სიკეთეს.

კჭექჰ qheqī მზნ[დ] ГОТОВЫЙ ready. ფჭორ კჭექჰინი' და ჰოგო, ფტუნრ? – ვახშამი მზადა გაქვს, დიაცო?

ჯ

ჯა ჯა შორისდ. межд. inter. არიქა! მიდი! Ну! Ну-ка! Давай! Watch out! Go ahead! ჯა, ნაყბისტენ ლატ! – არიქა, ამხანაგს უშველე! ჯათ, ლატათ სლ! – არიქათ, მიშველეთ! ჯა, ვატაგე, ცოჭ ლაცვოჭრ! – არიქა, გაიქეცი, თორემ დაგიჭერენ!

ჯაბრ ბდ žabr bd ჯაბრი назло, наперекор rivalry. ილუფ დოკ ჯაბრუე ლავრ – ილოს გულს ჯაბრი უკლავს; ჰე ჯაბრუნ თხა მატრენ ცრმ ქჭექდინას – შენი ჯაბრით დღეს სადილად არაფერი მოვამზადე.

ჯაუბრ ოთარ (ეთარ) žaubr otar (etar) გრლუვ. непрх. intrans. ჯაბრში ჩადგომა (ჩხა|უდგება) действовать наперекор, назло to rival / to spite sb. ვაყარ

ჯაუბრ ცო ოთხო'ჭერ, შიოს სელხანე[ჰ] წა ოთდიქდარ – ძმები რომ ჯიბრში არ ჩასდგომოდნენ ერთმანეთს, შიო აქამდე სახლს დაიხდგამდა.

ჯაგ მდ **ǰag** jǰ ჯაგი; ძეძვი *колючий куст, держидерево shrubs, thorns*. ღობჷ ქორთის ჯაგჷნ სოუბუ ფუხ (უხ) დარ? – ღობეების თავში ჯაგებზე მეტი რა იყო? ჯაგუფ ჭჭალოჭ ღობ დუდუცნას – ძეძვით მართლა მაგარი ღობე დავწანი (შეგ-ღობე); ვენან დოხკა ჯაგ დანიონათხ – ვენახის ჩასაყრელად ჯაგი ამოვადებინეთ (ამოვაძირკვინეთ); ჯაგილო[ჰ] ფხაკალ ლედარლო – ჯაგებში კურდღელი ძვდარიყო.

ჯაგა მდ **ǰagā** jǰ ჯაგანი *нанизанные на бечёвку виноградные гроздья для хранения grapes' string*. იტ ჯაგა თავინას თხა – ათი ჯაგანი გავაკეთე (ავასხი) დღეს; ჯაგან ქანიზ – ჯაგების (საჯაგნე) ყურძენი; ჯაგნივ ზღვექ ლამზარდიქ – ჯაგებმა სხვენი გაალამაზა.

ჯაგილო მდ **ǰagilō** jǰ ჯაგნარი, ჯაგიანი *колючий кустарник shrubbery*. მიჩჰჰ ჰათხეც ჯაგილო მარ, ჩც ჰალო და ახინო – სადაც წინათ ჯაგნარი იყო, ახლა მოხსულია.

ჯაგარ დღ **ǰagar** dd *об. см. see ჯაგარ ḡagar*.

ჯადო დღ **ǰadō** dd ჯადო *волшебство, чародейство magic object*. ჯადოს ლაცვიქონსა დაჰ ნიე ცო ბახმაკე სო – ჯადოს მიერ შეპყრობილივით გზას ვერ ვიკვლევ; ქიქლუნი ჯადოხ თეშერ – წინანდელებს ჯადოები სწამდათ.

ჯავარ **ǰavar** ჯავარი *рябая (курица...) noble (hen)*. ჯავარ ქოთამ წიწლიგო დუღე – ჯავარი ქოთამი წიწილებს ეძახის.

ჯავო მდ **ǰavr** jǰ ჯავრი *злоба anger; wrath*.

ჯავო დქეჯარ (აჯარ) **ǰavr jleqar (aqar)** გრღმ. *прх. trans.* ჯავრის ამოყრა (ჯავრს [ამო]იყრის) *выместить злобу take out one's anger*. უდმტი მა ბავალათ ვად, მასთხ ჯავო ცო დეჯლოთ ვად – ისე ნუ დავიხოცებთ, მტრის ჯავრი არ ამოვიყაროთ.

ჯავობა|დ|ალარ **ǰavrba|d|alar** გრღუგ. *непрх. intrans.* დარდი (დარდობს), ჯავრის, დარდის ქონა (აქეს) *переживать sorrow, grief (grieves, worries)*. იცხ ამბუდმაქ ნინო ზორადში ჯავობალა – მაგ ამბავზე ნინო ძალიან დარდობს.

ჯადხჯუდხი დღ **ǰajxǰujxī** dd ჯახაჯუხი, ჯახანი *стук (при столкновении предметов...)* *banging*. ჰახარე ბუჰი დოშ ოჯარ მჰაქს ჯადხჯუდხი ჩან

ხაწლათე – როცა ჯიხვეები ჩხუბობენ, მათი რქების ჯახანი შორს ისმის ხოლ-
მე; ალზნეგ ჯადხჯუდხანო გერბი გაშხას დეთორ – ალზნანი ჯახაჯუხით
ქვეს ერთმანეთს ახლიდა.

ჯალ[ე] **ǰalĕ** შორისლ. межд. inter. არიქა რა, მიდი რა, გეთაყვა, გთხოვ, გემუდარები
давай, ну; пожалуйста; прошу, умоляю, ну come on, please. (ხმარობენ კაცე-
ბი употребляют мужчины used by the men). ჯალე, იესებ, ის ჰე ფჰე რე ბენ-
კალე, ჰეკ ბეჰლალუდ თხლ – მიდი რა, იოსებ, ეგ შენი ძალი დააბი, არ მოგვე-
პაროს. об. см. see ჯელე **ǰelĕ**.

ჯალაბ დ **ǰalab** jj ჯალაბი, ოჯახი семья, семейство family. სა ხილუმ ჯალბხ
ხორბლასოჰჰი ჰალ გადთხრათხ – გათენებისას ჯალაბებს ხორბალოში დავეწი-
ეთ.

ჯალბობ დ **ǰalbob** jj ჯალბობა, ოჯახობა семейство family.

ჯამ დ **ǰam** dd ჯამი миска bowl. ბდრინ თიგე ჯამი ოთდინას ჰათხ – ბავშვებს
თიხის ჯამები დაეუდგი წინ.

ჯამ-ჰურჰელ დ **ǰam-čurčel** jj ჯამ-ჰურჰელი посуда bowls, jars and pots. იე-
სებ ქედრწლენანო უბნე ჯამ-ჰურჰელ გაშნ დეცნათხ – იოსების ქორწილის-
თვის უბნის ჯამ-ჰურჰელი შევაგროვეთ.

ჯამათ დ **ǰamaat** j ჯამათი, ერთად თავმოყრილი ხალხი собрание, сход, народ
people's assembly. ჯამათეგ ასადლარო ილიკო ჩაქოლადგიერ – ჯამათმა ასა-
დიანთ ილიკო ჩაქოლა.

ჯამბაზ ვბ; დ; დ **ǰambaz** vb; jd; dd ჯამბაზი акробат clown. ჯამბზი ლაბწირ
თოკმაქ – ჯამბაზები თამაშობდნენ თოკზე.

ჯამბარ დ **ǰambar** jj ჯამბარა, ჯაჰვი, ან საგანგებოდ დაწნული ღვედი ყევარი
(ორი უღლის) ხარის მისაბმელად ურემზე, გუთანზე плетённая из ремней
верёвка, или цепь для привязывания быка при двух запряжках harnessing
rope for tying ox to the plough. ჯამბრი ასლ დეუტორ – ჯამბარებს თასმებისა-
გან წნავდნენ; ჯამბრეგ დუე დუეხ დებწორ – ჯამბარით უღელს უღელზე გა-
დააბამდნენ ხოლმე.

ჯამლო, ჯამნო დ **ǰamlō, ǰamnō** jj об. см. see ჯამბუდ **ǰambuj**. მიხ ჯამლუდ
დადგრადში? – სად ჯანდაბაში დაიკარგეთ? ჯამლუდ ლობ, ჯოჯხით! – ჯანდა-
ბაში წადი, ჯოჯოხეთში!

ჯამბუდ, ჯამნუდ **ǰambuj, ǰamnuj** j მრ. მნ. pl. ჯანდაბა преисподняя, тартар, ад, геенна, пекло Hell. მიჩეჰკ ჯამნო ვანელო ო ვასო? – ნეტა, სად ჯანდაბაში ცხოვრობს ის ვასო? მიჩ ჯანბუდ ვუდტაჰჰი, ჯანბუდგომცო მ ა უდოვალოჰჰი! – სად ჯანდაბაში მიდინარ, ჯანდაბამდეც ნუ გაჩერებულხარ!

ჯან **ǰan** ჯან! bravo! Wow! ჯან, ჯან, ჩუ თონათ ის ბუნკატ, ჰანკეც დაკას ვასჩე! – ჯან, ჯან, დაუკართ ეგ გარმონი, ეგება გულს მოხვდეს!

ჯანლი **ǰanli** ჯანიანი сильный, мощный strong; healthy. ჯადი ზორადში ჯანლი ვარ – ჯაბა ძალიან ჯანიანი იყო.

ჯა¹ **ǰā** j ჯანი сила, мощь, здоровье health. ლერ სოხ ჯანევ თელე – ლეო მე ჯანით მჯობია.

ჯა² **ǰā** dd ქალამანი лапоть bast sandal; bast shoe. ჯანეს ვერ ყალე'ნე, დაჰს დატე – ქალამანს ქვა შეერტო და გაიხა.

ჯანიდელო ლე **ǰanidejlû** dd ქალამნის მასალა, საქალამნე (ტყავი) лаптевый материал, кожа на лапти materials / leather for bast sandals. ფსტადრი ვაჯე ჯანიდელოდ დალე – ხარის ტყავისგან საქალამნეები გამოვიდა; ჯანიდელოხ ნახხ ხერცო – საქალამნეში ყველს ცვლიან.

ჯანდაგ **ǰadag** ჯანდაგი, წუნდებული (შინაური საქონელი) забракованный (скот) week, feeble, emaciated (cattle). მიტლოს ჯანდაგ ეე ბანირ დიკე დოხკ – მიტალომ ჯანდაგი ცხვარი ბანირში წაიყვანა გასაყიდად.

ჯანგ **ǰāg** dd ჟანგი ржавчина rust. ჰერწო ჯანგუე (ჯანგოე) ლერ დავდიე – ქვაბი ჟანგმა გაათუჰა; ჯანგერ ნეკეე დითხ მა თეტო! – ჟანგიანი დანით ხორცს ნუ ჰერი! ჯანგ დოწარ (დებწარ) **ǰāg d|oçar (d|ebçar)** გრლეგ. непрх. intrans. ჟანგის მოკიდება (წმოკიდება), დაჟანგება покры[ва]ться ржавчиной, [за]ржавеет getting rusty; becoming rusty. წეგორერ შალთეს ჟანგ დოწეგ – სისხლიან ხანჯალს კინაღამ ჟანგი მოეკიდა.

ჯარბა|დ|ალარ **ǰarba|d|alar** გრლეგ. непрх. intrans. გაჯავრება (გასუჯავრდება) [вы]ругать becoming angry. ციმო შადრი ცელქ ვაჰონ ჯარბალარ – ციმო თავის ცელქ ბიჭს უჯავრდებოდა.

ჯარიმ **ǰarim** j ჯარიმა штраф fine. მიხი ჯადრმიე ქოთვიე – მიხი (მიხო) ჯარიმებმა შეაწუხა.

ჯარნი **ჟარი** j მრ. მნ. pl. ჯარა прялка spinnig-wheel. დენი'ჰ-ბუსუ ღადაღე (ღედაღე) აგ ჯარნი ჰერწოთ – დღე და ღამე ზის ბებია ჯარასთან (ჯარას ტრიალით); თხე ჯარნიგო[ჰ] ბორბოლ ბზოგბაღ – ჩვენს ჯარას თვალი მოსტყდა.

ჯარნა მძეუ **ჟარა ჯოე'** j ჯარას ტარი, თითისტარი веретено прялки spindle. ვუფ (უფ) ჯარნა მძეუსა ჰირწა[ჰ], სტეე ქოთეოჰ? – რა ჯარას ტარი-ვით ტრიალებ, რა გაწუხებს? ნანენ ჯარნა მძეუე (მჟანე) წიგრ დაჰ ქოკეხ – დედას ჯარას ტარმა ფეხი გაუსისხლიანა.

ჯარ¹ ბღ **ჟარ¹** bd ცალი ხელით გაკეთებული გუნდა (ქუმლისა, ხაჭოსი...) КОМОК (толокна, творога...), сделанный одной рукой a ball of curds or oats meal made from one hand. ტირნეს შურ-კალტლო ჰევინო ცუფ ჯარნი დარიგბადიქ სტგო ლაბწინო ბნდრინ – ტირინემ რძე-ხაჭოში მოხელილი ქუმლის გუნდები დაურიგა ეხოში მოთამაშე ბავშვებს.

ჯარ² **ჟარ²** j ახალგაზრდული შეკრება, შეყრა, მხიარულება ბერიკაობისას МОЛОДЕЖНОЕ ВЕСЕЛЬЕ ВО ВРЕМЯ БЕРИКАОБА (грузинского народного карнавала) Berikaoba (Georgian carnival when participants are dressed like wild animals). ბირკასუფ თხეხუ ჯარ გამართოდმიქ – ბერიკებმა ჩვენსა მხიარული ახალგაზრდული შეყრა გამართეს.

ჯაჯღარ დღ **ჟაჯარ** dd ფოცხი грабли rake. ჯაჯღრიფ დოლ ატამში ვაშარ დოლა – ფოცხებით თივა ადვილად გროვდება.

ჯებირ ბღ **ჟებირ** bd ჯებირი, დამბა дамба embankment. აღზნენ აღნიგუჰ ჯებირი ოთღიქ: დოჰე დავღარ ხეეე – აღაზანს აღვნის მხარეს ჯებირები დაუდგეს: გაზაფხულზე აღიდება იცის.

ჯელ[ქ] **ჟელ[ქ]** არიქა რა, მიდი რა, გეთაყვა რა, გთხოვ რა, გემუდარები რა, გეაჯე-ბი რა давай, ну; пожалуйста; прошу, умоляю I beg you, please (ხმარობენ ქალები употребляют женщины used by women). ჯელ[ქ], მაღვი თელალ სო! – მიდი რა, პური მაჭამე! ჯელ[ქ], ვოცინალ[ქ], ხი დაცალ სო! – წადი რა, წყალი მომიტანე რა! ჯელ[ქ], ო ბალ აჰ ბეკებბალ სო! – გეთაყვა, ის ბალი ხამომიყარე რა! ჯელეთ, ბნდრი, ი ჟაბო გუმბრი ხუ ლახკოშ ლატლეთ სო! – მიდით რა, შვილო, ამ ცხვრის გომურში შერეკვა მიშველეთ რა! შღრ. სრ. სომ. ჯალ[ქ] **ჟალ[ქ]**.

ჯელელ[ქ] **ჟელელ[ქ]** აღმატებითი ხარისხია სიტყვისა превосходная степень слова superlative degree of a word ჯელ[ქ] **ჟელ[ქ]**.

ჯერ[ი] **Žer[ê]** %მნს. нареч. adv. ჯერ сперва, сначала first of all; at first; for now.

ჯერ[ი] ქე დოთა'ეთ, ვქ დაჰან თივათ – ჯერ ცხვარი მოწველეთ და მერე დაის-
ვენეთ; ჯერ[ი] ცომ დეწქ თედუნა – ჯერ არა უნდა რა თედოს.

ჯერან დდ **Žerā** dd ჯეირანი джейран Persian gazelle. ჯერნეგოჩქი კიწკან მშაყი
დემახე – ჯეირანს პაწია რქები აქეს; ჯერნი შირქიჰან ხეცქ, შირგანეჩქი ხუმ
დუგჭ და – ჯეირანები შირაქშიც იცის და შირგანში ხომ ერთობ ბევრია.

ჯეჯილ დდ **Žežil** dd ჯეჯილი всходы злачных растений corn shoots; growing
corn. ჯიჯილელოჩქი ლეყვი გუდალქ – ჯეჯილში მწერები გამოხნდნენ; ჯიჯ-
ლადლადჩქი ლელარ ცო ხილქ – ჯეჯილქებში სიარული არ იქნება.

ჯიბ¹ დდ **Žib¹** jj ჯიბე карман pocket. შარვლეს ში ჯიბ ლადთ – შარვალს ორი ჯიბე
აკერია; ჯორჯის ჯიბი ტოტ დაჰან – ჯორჯიმ ჯიბეში ხელი ჩაიყო; ჯიმშრეს
ჯიბან ტათებ ლეხორ – ჯიმშერი ჯიბეებში ფულს ეძებდა.

ჯიბ² ბდ **Žib²** bd ნაბიჯი шаг step. ესერნა ო გუდგომცონ იწატყ ჯიბ ხილუგქ – აქე-
დან იქამდე ორასამდე ნაბიჯი იქნება; სალთი ქასტეჩრ ჯიბუგ ბოტურ – ჯა-
რისკაცები ჩქარი ნაბიჯით მიდიოდნენ; შივ ჯიბ ოთბან ცო ჭირხეთე'ჭერ ჰონ,
სელხანეჩქი დოს ესეჩქი ხილურ – ორიოდ ნაბიჯის გადადგმა რომ არ გეზარე-
ბოდეს, აქამდე შეშა აქ იქნებოდა.

ჯიგარ დდ **Žigar** dd 1. ჯიგარი (საქონლის გულ-ღვიძლი და ფილტვები) ливер
innards (animal heart, liver, lungs). ბაზრე ქქ ჯიგარ დეხკლარ – ბაზარში ცხვრის
ჯიგარი იყიდებოდა. 2. გადატ. перен. fig. ჯიგარი, კარგი, ერთგული, უღალატო, სან-
დო, საიმედო (ადამიანი) хороший, верный, свойский, надёжный (человек)
reliable, safe, trustworthy. ჯიგარ სტაკ ვა ლესტო – ჯიგარი კაცია ლესტო.

ჯილაგ დდ **Žilag** jj ჯილაგი, ჯიში порода breeding. ჰეტოს ყარბალულ ჯილგუქ დონ
იცნორ (ემცნორ) – ჰეტოს ყარბალული ჯიშის ცხენი ეყიდა; ჟაბრ ჯილგუხ
ბაძქუ – ძროხა ჯილაგს მისდევს (ემსგავსება).

ჯილდო დდ **Žildô** dd 1. ჯილდო премия, награда reward; award. ზორაძრ კნათინ
ჯილდუდ თელან – კარგ ბიჭებს ჯილდოები აძლიეს. 2. სანაძლეო пари bet.
კნეთივ სტენმაქ დიხქქ ჯილდუდ? – ბიჭებმა რაზე დადეს სანაძლეო? ვუნე
(უნე) ჯილდოს ვაძქუ შქ, მშალ ხილალ – რაც სანაძლეოში გერგებათ, საერ-
თო იყოს.

ჯჭ ბღ **ჭი** bd ჯინი (წნელისგან მოწნული დიდი კალათა ნაკელის საზიდად ბაღია-
 ში) джины, заготовленная из прутьев большая корзина для перемещения
 навоза в бахчу wide basket for carrying cattle manure. სასუქი ვენტი დაჭანანბრ
 ბადაკობ ჯჭ ბინას – სასუქის ვენახში შესატანად ბასიკოს ჯინი ვთხოვე.

ჯირკვალ მდ **ჭირკვალ** jz ჯირკვალი железа gland. ცრმ დაყრეს ჯირკვლი მონკალონ
 ბნდრენ ჭყემბოს – უჭმელობისგან ჯირკვლები გაუხნდა ბავშვს ყელში.

ჯიშ მდ **ჭიშ** jz ჯიში род, вид, происхождение breeding. ჯიშ მეთხადტ თაგბახ მებ-
 წლოაბრ, ლიფი – ჯიში თექვსმეტ თაობას მიჰყვებაო, ამბობენ.

ჯიშ-ჯილაგ მდ **ჭიშ-ჭილაგ** jz ჯიში და ჯილაგი род (человеческий) breeding
 (from mother's or father's side). ლე ჯიშ ცო ლალაი ი ვაჭგოჭქ, ლე ჯილაგ –
 არც ჯიში უვარგა ამ ბიჭს და არც ჯილაგი.

ჯინტ ბღ **ჭიჭ** bd ჯინვი туп Ibez. ჯინტ მჭანო ყაწ ბადრქექ ბა – ჯინვის რქის ყან-
 წი ბარაქიანია.

ჯიჯ[ი] ღღ **ჭიჭ[ი]** dd ჩიჩია, ხორცი (ბავშვის ენაზე) мясо (на детском языке) meat
 (on child's language).

ჯიჯან მდ **ჭიჯან** jz ჯიჯლიბო, ბიბილო гребешок у птицы bird's comb, crest. ი
 მამლეგო მესკან დაცარკადმაღონრ ჯიჯან მა – ამ მამალს სავარცხელივით
 დაკბილული ჯიჯლიბო აქვს. შღრ. სრ. სომ. ბიბილო **bibilô**.

ჯიჯბან ღღ **ჭიჯბან** dd იბ. სმ. see. ბოძკიტ **bozkit**. ე გორენ ჯიჯბანი ღეწქ – ამ
 ვაშლს (ვაშლის ხეს) ბოძკინტები ესაჭიროება.

ჯმუხ, ჯმუჯ **ჭმუხ, ჭმუჯ** ჯმუხი коренастый stocky. იმიდელარნ გიუმრგრი, აი,
 ი ჯმუჯ სტაკობ ვარ თარლენრ – იმედიქე გიორგი, აი, იმ ჯმუხ კაცს ჰგავდა.

ჯოგ მდ **ჭოგ** jz ჯოგი, ხროვა табун; стая herd, flock. კიკლანჭალრ ღონ ჯოგი
 მალორ ღვარღვარანრ – ქვევიდან ცხენების ჯოგი მოდიოდა თქარა-თქუ-
 რით; ბადრთ ჯოგუე ქე დაყნ – ნადირის (მგლის) ხროვამ ცხვარი შეჭამა.

ჯომარდ **ჭომარდ** ჯომარდი, გულადი, ყოჩადი проворный, удалый, смелый
 courageous, brave. ფორქ ჯომარდ ვაქ, ჯომარდეს მზ ბჭა იმედ და სტაკგო[ჭ] –
 ფორქე ჯომარდია და ჯომარდისა [კი] ყოველთვის იმედი აქვს კაცს.

ჯორ ღღ **ჭორ** dd ჯვარი крест CROSS. შღრ. სრ. სომ. ხატ **xat**.

ჯორ დარ ჯორ დარ გრძმ. прх. trans. დაქორწინება (ქორწინდება), ჯვრის დაწერა венчаться, сочетаться браком get married; having church wedding. ასწ, ევას ათას ცხრაას ტყავორღედ შადრ ენკენ ბათ ტყადეთხეჩქი დირათხ ქალქიჩქი ჯორ – მე და ევა ათას ცხრაას ოცდაჩვიდმეტი წლის სექტემბრის ოცდაექვსში დაქორწინდით ქალაქში (თბილისში); გიგოს ჯორ დარქხ ბჰარბახრათხ – გიგოს დაქორწინებას დავესწარიით.

ჯორ|დარწი ჯორ|დარწი ჯვარდაუწერელი, ჯვარდაუწერლად невенчанный, без венчания without church wedding.

ჯოყარ მდ **ჯოყარ** jj კაჭახი стебли засохшего бурьяна sunflower stalks. კნათიე ჯოყარწხ წე ლათმიერ – ბიჭებმა კაჭახებს ცეცხლი წაუკიდეს.

ჯოჯორ დდ **ჯოჯო** dd ჯოჯო, ხვლიკის მსგავსი ქვეწარმავალი ящерицеобразное пресмыкающееся Caucasian agama lizard. მელჭაჭქოჩქი აფსტარლორქ ჯოჯო დალორ – ირგვლიე ყველგან ჯოჯოები ამოდოდნენ მიწიდან.

ჯოჯხითა მდ **ჯოჯხითა** jj ჯოჯოხეთი ад hell. ჯოჯხითა ლოდლოჭრ, იმ აფუშლიკაც მადნ! – ჯოჯოხეთში წახვიდოდე, ამისთანა მატყუარა რომ ხარ! გონეჩქი ხილ, ცოჭქი ჯოჯხითადში სიგჭ მისუ ჰოგოჩქი – ჭკუაზე იყავი, თორემ ჯოჯოხეთებში აქეთ დაგჩხება.

ჯუბ მდ **ჯუბ** jj ჯუბა, დედაკაცების შალის ტანსაცმელი женское платье из шерсти women's wollen dress / gown. ქიქოც ფსტეიე ჯუბი მეფხორ – წინათ დიაცები ჯუბებს იცვამდნენ; აგას ჯუბახ კადტი თაკ – ბებია ჯუბახ ნაჭერი დააკერა.

ჯულაბ მდ **ჯულაბ** jj ჯულაბი (სასაქმებელი ზეთი) слабительное масло Castor oil. ალიქსი ჯულბეე დედქი ვასტ – ალიქსი ჯულაბმა ტანში (კუჭში) გახსნა.

ჯუჯუჯუჯუ მდ **ჯუჯუჯუჯუ** j მრ. მნ. pl. ძველმანები старье old rags. ცო ხეც სო, სტენ გაგოდრ აგას ე ჯუჯუჯუჯუ – არ ვიცი, რისთვის ინახავს ბებია ამ ძველმანებს.

ჯუქ-ჯუქ ჯუკ-ჯუკ ჯუქა-ჯუქა, ქათმების მოსახმობი ძახილი слово, приманивающее кур chik! chik! (to hens). ჯუქ-ჯუქაძნო, დულწლათერ აგ ქოთმიერ – ჯუქ-ჯუქო, ეძახდა ხოლმე ბებია ქათმებს.

ჯულურ ჯუურ ულამაზო, შეუხედავი некрасивый, невзрачный ugly looking. ბაყეც და, ესმძ ჯულურ დოჭ მა, მწ ოჯხენაძნო იცხუხ ლაზივხ (ლაზეფხ) ცომენ ქოროდმაკე შოქ – მართალია, ესმა ულამაზო გოგოა, მაგრამ ოჯახისთვის მა-

გაზე კარგს ვერავის ნახავთ; **ზაქარუნ ჯულურ ჩხაღრი ვახიქ** – ზაქროს ულა-
მაზო წინდები ერგო.

ჯულრა დანხარ ჯურა dāxar იგივეა, რაც **то же, что the same as.** ჯუ-
ლარ|დარ ჯურ|dar.

ჯულარ|დარ ჯურ|dar გრძმ. *prx. trans.* გაუშნოება (გა|აუშნოებს) [с|делать некрасивым, невзрачным to become ugly looking. ბეჯ დაჭ ლარკრევ კატრ დენიყ დაჭ ჯულარდიქ – თმის გაკრეჭამ კატო მთლად გააუშნოვა.

ჯლაბნა|დარ, ჯლაბნო|დარ (დაჯლაბნა|დარ, დაჯლაბნო|დარ) ჯყაბნა|dar, ჯყაბნო|dar (დაჯყაბნა|dar, დაჯყაბნო|dar) გრძმ. *prx. trans.* ჯლაბნა (და|ჯლაბნის) [на|писать каракулями scrawiling. სე კაწკუჲრ ვაშას ჯლანბოდო – ჩემი პატარა ძმა ჯლაბნის.

ჯლართ დღ **ჯყარ** dd ჩხართვი *кедровка orn mistle-thrush.* ჯლართოვ ბენექჷ გაგ-
ნი მიხკენქ, ვქ ბანდრიან დახან – ჩხართვმა ბუდეში კვერცხები დადო და მერე
ბარტყები გამოჩეკა; ჯლართონ ქუდრი დაწურ – ჩხართვებს ქორი დასდევდა.

ჴ

ჴად haj აგღებ. *ახ. пренебр. см. by m. f. see ე[ჴ] e[h].* ჴად ვუხ (უხ) ნეკ დანო ჴოგო, ცომ
თეტრ! – ეს რა დანა გქონია, ვერაფერსა ჴრის!

ჴადა hajda შორისდ. *межд. inter. 1.* ჴერი! წავედით! წავედეთ! *Тронулись! Let's go.*
მიხლეს გრ ნაბა'დქ, ბჴაკანან დოლი'ნქ, ჴადა, დამბარჩეგუძჴი! – მიხეილმა ნაბა-
დი და გუდა ჴურგზე აიკიდა და, ჴერი, ალაზნისთავისკენ! 2. მოუსვი [აქედან]!
გაცო [აქედან]! *Вон [отсюда]! Поди прочь [отсюда]! Get lost!* ჴადა, თუყუ შუქ
ადუშეს ჴეხახკარ! – გაცით [აქედან], გეყოფათ ტყუილად სხდომა!

ჴადრო[მი]პლან hajro[m]plā jj თვითმფრინავი *самолёт, аэроплан plane.* ვან
პოვლქ ჴადრო[მი]პლანევ საფრანგით ვუდტუ – ხვალ პავლე თვითმფრინავით
საფრანგეთში მიდის.

ჰადშტაჟ, ჰადშტიჟი **hajštač, hajštiči** აგლებ. იბ. пренебр. см. by m. f. see იშტაჟ, იშტიჟი **ištač, ištiči**. ჰადშტაჟ დაკრეჟ ჰალრ მოჰ დადგრა სო? – მთლად ასე გულიდან როგორ ამომადგე?

ჰადშტი **hajšti** აგლებ. იბ. пренебр. см. by m. f. see იშტი **išti**.

ჰადშტი **hajšti** კარგი? ჰო? Хорошо? Ладно? Ok? კინოხ დიკლეს, ჰადშტი? – ჰადშტიყ! – კინოში წამიყვანე რა, კარგი? – კარგი!

ჰადშტიყ **hajšti'** კარგი! ჰო! თანახმა ვარ! Хорошо! Ладно! Согласен! Добро! Ok, I agree. სიმძღ გათოგნადომ ლატალ სო, ჰადშტი? – ჰადშტიყ, ლადტას ჰო! – სი-მინდის გათოხნაში მიშველე რა, კარგი? – კარგი, გიშველი!

ჰაერ დ **haer j** ჰაერი ВОЗДУХ air. ლახშახ დაფხერო ჰადრეჟ ბულ ლათე – დაბლობებში ცხელი ჰაერის ბული დგას.

ჰადრეჟი **hajreči** უჰაეროდ ბეზ ВОЗДУХА without air. აღმენენ ჰადრეჟი ცო დახ-მაკე – ადამიანი უჰაეროდ ვერ ცოცხლობს.

ჰაკუდრი **hakujrī** მრ. იბ. мн. см. pl. see ჰიკ **hič**.

ჰალრ დ **halô d** ჰალვა ХАЛВА halva. ვოლო, ჰალ დავა ღო ვადედნო! – ალორ სოგო პაპრხ მიტოს ათხ ქაუთარლარ სკოლი იხოშ – წამო, ჰალვის სანახავად წავიდეთო! – მეტყოდა ხოლმე პაპაშვილი მიტო, როცა ქავთარიანთ სკოლაში დავდიოდით.

ჰალუ (ჰალო)¹ **halū (halô)**¹ ალალი, ღვიძლი родной blood relative. ი სეჟ ჰალუ დადვაშო ვა – ეს ჩემი ღვიძლი ბიბაა (მამის ძმია).

ჰალუ (ჰალო)²: ჰალუ (ჰალო) დ|ა **halū (halô)**²: **halū (halô) d|a** ალალი|ა შენზე, მასზე| Бог отплатит (за добро) truthful; simple-hearted. ე ღუნალ ჰალუ დ ისკუდნ – ეს გასამრჯელო ალალია ისაკოზე.

ჰამბა|დ|ალარ **hamba|d|alar** გრდუე. непрх. intrans. ამება (ეამება), სიამოვნება чувствовать удовольствие, иметь приятное ощущение to please; pleasure. ზორადშ ჰამბალა სო ი ამბუდ – ძალიან მსიამოვნებს ეს ამბავი.

ჰამბა|დ|არ **hamba|d|ar** გრდმ. прх. trans. ამება (აამებს), გახარება УГОДИТЬ to please; to make happy. წინუსეს ოგუე ჰამბადიე სო (სონ), მე ჩხაღრი დალა სო – პა-ტარძალმა იმით მამა, რომ წინდები მომცა; ბადრივ ნანენ ჰამბადო – ბავშვები (შვილები) დედას აამებენ (ახარებენ); აჰ ნანენ ჰამბადო – შენ დედას აამებ

(ახარებ); ჰამბადლ, დახეუ ღეწე ნანენ შარბ ბადრი – აამებენ (ახარებენ) და იმიტომ უყვარს ღედას თავისი ბავშვები (შვილები).

ჰამბადლ **hamba|d|ǎ** გრდმ. прх. trans. გრდუე. непрх. intrans. ინტენიტივია მასდარისტოვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund **ჰამბადლარ** **hamba|d|ar**. ჰანე, ვოლალ ბაბუენ ჰამბადლ! – აბა, მოდი რა პაპას საამებლად! ღეუ სო ღანირ ყოფქცევეე უჩიტლენ ჰამბადლ – მინდა კარგი ყოფქცევეით მასწავლებელს გასიამოვნო.

ჰამბადლუენი **hamba|d|ujnî** მიმლ. прич. particip. საამო, მამებელი (ის, ვინც ან რაც აამებს), გასახარი приносящий нечто приятное, радостное, то[т], что (кто) приносит нечто приятное, радостное pleasant. სო ჰამბადლუენი ცომენს ხილქ – ჩემი მამებელი არავინ აღმოჩნდა; ჰო ჰამბადლუენი ამბუე და სოგო – შენი საამებელი ამბავი მაქეს.

ჰანე¹ **hane**¹ აჰა на well, here you are! ჰანე, საჩუქარ ღეუნას ჰო! – აჰა, საჩუქარი მოგიტანე!

ჰანე² **hane**² აბა ну-ка well. ჰანე, დახენთვად! – აბა, წავედით!

ჰაკალ **ჰა** **hākāl** ჯი ასკილი шиповник dog-rose. ეხეკდიჩო ჰაკალქ წექქ ქინა წომოლ ბა – მოხარული ასკილის წვენი თირკმლების წამალია.

ჰალუქ, ჰალო¹ **hālū, hālō**¹ მშვიდი, წყნარი, უწყინარი необидчивый, спокойный, скромный quiet; inoffensive. მიტო ჰალუქ სტაკ ვა – მიტო მშვიდი (წყნარი) კაცია; ჰალუჩო ღონმაქ ბადრალქ ფსტი ხებყოლო – მშვიდ ცხენზე ბავშვებიან ღიაცებს სხამენ.

ჰაპტი **hapṭi** ქორთვა, ახალი, ნედლი свежий fresh; new; tender. ნინუენი ჰაპტიჩო ჭარხ ცომ თელქ მათხე[ჰ] – ნინოს ნედლ თევზს არათერი უჩრეენია ქვეყანაზე; მადვი თხა ჰაპტიჩო ნახცო მადყრათხ – პური დღეს ახალ ყველთან ვჭამეთ.

ჰაპტოლ **ჰა** **hapṭol** ჯი სიახლე, სინედლე свежесть newness; freshness. ოჯუხ ე სიმინდო ტარო თელქ ჰაპტლეუ – იმას ეს სიმინდის ტარო სჯობს სინედლით; ე ღითხ თიშ ღეწე ხილქ, ჰაპტოლ ცო გუ – ეს ხორცი ძველი უნდა იყოს, სიახლე არ ეტყობა.

ჰარამ **haram** არამი то, что приобретено нечестным путём ill-gained, illicit. ჰარამ ბაკალ წყე ჭყემპო[ჰ] ბშიპბისუ, სტაკ დაჰა ვახოგო – არამი ღუკმა ერთხელ ყელში გაეჭედება და დაახრხობს კაცს.

ჰას has აგლებ. იხ. пренебр. см. by m. f. see ის is. ჰას ჩუ ვაყითუნდნ სტაკ ცო ვა! – ეგ შინ შემოსაშვები კაცი არ არის!

ჰაშტრის hašt[r]ũ აგლებ. იხ. пренебр. см. by m. f. see იშტრის išť[r]ũ.

ჰაშტრისჰ hašt[r]ũč აგლებ. იხ. пренебр. см. by m. f. see იშტრისჰ išť[r]ũč. ჰაშტრისჰ ჭორიკან მოჰკ დალო ის ჰე დოჰ! – მთლად ასეთი ჭორიკანა როგორ არის, ნეტავი, ეგ შენი გოგო!

ჰაჰ ha' ნაწილაკი частица part. ჰო, კი, დიას და yes. ვალუდა სოცრ ჰუნლორ? – ჰაჰ, ვალოს! – მოდინარ ჩემთან ტყეში? – ჰო, მოვდივარ! იხ. см. see რაჰ რა'ა.

ჰაჰტაბუმაჰ ha'tabujmak ჰო-არაობა да и нет; и да, и нет; то да, то нет yes or no.

ჰაჰტაბუმაჰ დარ ha'tabujmak d|ar ყოყმანი (ყოყმანობს) сомневаться hesitation. იმიჰევის ჰაჰტაბუმაჰ დოჰ, თხალომცრ ცო ხეჰე თხონ, დოჰ თელუდ თხონ ლე ცო – იმედოჰე ყოყმანობს (ჰო-არაობს) და დღემდე არ ვიცით, ქალს გვაძლევს, თუ არა.

ჰაჰი, ჰაჰიე ha'i, ha'ie ნაწ. част. part. იცი შენ? Знаешь ты? You know? დალო'ეს, ჰაჰი, თეფხოს ჰონ! – იცი შენ, მოვალ და გცემ!

ჰაჰი' ha'i' ნაწ. част. part. ხომ? Да же? Are you? ყარ ჰეჰლა, ჰაჰი'? – ვვიმას აპირებს, ხომ? თხი შარლოჰ ვაჰო, ჰაჰი'? – ხუთი წლისა ხარ, ხომ?

ჰალო hālō მინს. нареч. adv. დღეიდან მეათე დღეს в десятый день с сегодняшнего on the tenth day from today. ჰალო შირიჰ ვუდტას – დღეიდან მეათე დღეს შირიჰ-ში მივდივარ.

ჰალო დ hālō j დღეიდან მეათე დღე десятый день с сегодняшнего the tenth day from today. ჰალო იტლლჰ დე და – ჰალო მეათე დღეა; ჰალო იც საქმუნანდნ ჩაგ და – დღეიდან მეათე დღეამ საქმისთვის შორსაა; ჰალო ჰე დეწეთხ ჰაბდ – დღეიდან მეათე დღეს ცხვარი (თარა) უნდა დავძრათ.

ჰაჰე დე hāv jj ჰაჰეа климат climate. თუჰვენრეჩრ ადგილ ჰაჰეჰე (ჰაჰას) თუჰათუდ დენოდრ – თუჰვენარის ჰაჰეა თუღტეებს არჩენს; სიცხხორშალოჰჩრ ჰაჰეჰე (ჰაჰას) გერლისრ – ციებოანი ჰაჰისა მეშინია.

ჰერ დ her j იერი, სახე, შესახედაობა вид, [об]лик, лицо appearance. სე ვაჰგო დენიჰ სე დადჰ ჰერ და – ჩემს ბიჰს მთლად მამახემის იერი აქვს.

ჰერწო დღ **herçô** dd ქვაბი котёл, кастрюля pot. თხე ბაბლარ ახალქალქირქ წასტქ ჰერწელხ გეჰრალო – ჩვენს პაპებს ახალქალაქიდან სპილენძის ქვაბები მოჰქონდათ თურქმე; ჰერწინიჰი წვექ ტყოყ მისერ – ქვაბში წვენი კიდევ დარჩა; ჰერწელჩ ბუნი ჰალ თეგდითათ! – ქვაბების ძირები შეაკეთებინეთ! ოჯუს ჰერწინ ბუხ ჰალ თაგბიქ – მან ქვაბის ძირი შეაკეთა; მამოს ჰირწინი შურ დოთონ – მამი-დამ ქვაბში რძე ჩაასხა.

ჰიძო დღ **himô** dd ლოკოკინა улитка snail. ჰიძუნხ კატკოშ ლელარ ხეცქ – ლოკოკინამ ნელა იცის სიარული; ჰიძუნმაქ ქოკ ოთბალონ აგეგოჩქ – ლოკოკინაზე ფენი დაედგმევენა ბებიას.

ჰიკ დღ **hiç** jz ტარი, სახელური ручка, рукоятка handle. დიკენ რცხილქ ჰიკ თაგდითნას მეზობლეგო – ცულისთვის რცხილის ტარი გაგაკეთებინე მეზობელს; ბარიგოჩქ ლაზქ ჰაკუდრი ცო მაჰქ, ტოტი ლერ დავოდო – თუ ბარებს კარგი ტარები არა აქვთ, ხელებს აფუჭებენ; ჰერწო დაფხქ და, ხენ ჰიკევე ეცათ სო! – ქვაბი ცხელია, ხის სახელურით გადმოიღეთ!

ჰობ: ჰობ აღარ (ლექდ|არ) **hōb: hōb a'ar (lev|d|ar)** გრდმ. прх. trans. დათანხმება, ჰოს თქმა дать (давать) согласие, соглашаться, согласиться, говорить (сказать) da agreement, saying yes. ნასტ ჰობ აღონ სოგო დეწრეს – ძლივს ჰო (თანხმობა) მითხრა შეყვარებულმა.

ჰუე დღ **huv** dd თესლი, კურკა семя; косточка seed, stone. ყადრფხქ ჰუე გიბლნათხ პოვლეგო – საზამთროს თესლი დავაბარეთ პავლეს; ჰუენ ლათსიშ გაგდარ დეწქ – თესლქებს მშრალად შენახვა უნდა; გელუნანდო ოგარ ჰუი (ჰუვი, ჰუერჩ) გაგოდო – მერმისისთვის ისინი თესლქებს ინახვენ; ე ბაჯან ხახო ბაქ, ჰუელ ზო-რამში ლაზქ ხილქ – ეს მსხვილი ხახვია და სათესლედ ძალიან კარგი იქნება.

ჰუე ლაქდ|არ (ლექდ|არ) huv lakdar (lekdar) გრდმ. прх. trans. [და]თესვა ([და]თესავს) [по]сеять sowing. თხა ჰუე ლაქდარ ცო გაყენო ივენენ – დღეს და-თესვა ვერ მოუსწრია ივანეს.

ჰუე გასარ (გეესარ) huv qasar (qepsar) გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. თესლის დაყრა, მობნევა (თესლს მოაბნევს), მოთესვა [раз]бросать семена, [по]сеять scattering seeds hither and thither. ყარ დაჰ დიჩქეჩქლოლო ჰუე გასო'ეთ ვად, ტატერო აფსტარლოჩქ ატამში ჰალ დამტუ, ხარბადო – წვიმის გადაღების მე-რე მოვთესოთ, სველ მიწაში თესლი ადვილად გალივდება, ინარებს.

ჰუი **huj** შორისდ. межд. inter. ჰაუ! (ქორის გასაგდები შეძახილი) Гуй! (возглас для удаления ястреба) Shoo (to hawk). **წიწლი დაშ, ჰუი-ჰუიდაინო, დუღლათერ ზგო** – წიწილების ყოლისას, ჰაუ-ჰაუო, იძახდა ხოლომე ბებია.

ჰუპა **hupa** შორისდ. межд. inter. ჰოპა! опля! oho! (возглас при взятии ребёнка на руки) **მაცმე ბნდერ ლაგნიშ ჰალ ევოდო, ლიფი, ჰუპა, ჰუპაინო!** – როცა ბავშვს მალლა (ხელში) იყვანენ, ამბობენ, ჰოპა, ჰოპაო!

ჰ

-ჰ -h 1. კავშ. союз conj. თუ если conj. **ქალიქ ვუდტას, ლეცეჰ ჰო, ვოწლიბ სოხ** – ქალაქში (თბილისში) მივდივარ, თუ გინდა, გამოძევი; **ბაყეც დაგო გამოცდ ჩაბარბადმიქ კაცობრიობას სტალინიზმე (ჩაბარბადინოჰ!)**... – მართლა დიდი გამოცდა ჩააბარა კაცობრიობამ სტალინიზმში (თუ ჩააბარა!)... (არსენ ბერთლანი). 2. ess. თხუთ-მეტი ლოკატიური ბრუნვიდან ერთ-ერთის ფორმანტია, რომელიც სადღესოდ პრაქტიკულად შენარჩუნებულია მხოლოდ მომდევნო ხმოვნის წინა პოზიციაში ფორმანტ одного из пятнадцати локативных падежей, сохранившийся практически только в позиции перед последующим гласным this is the marker / formant among one of the fifteen locative cases, which today can only be seen in the pre position of the following vowel. **სე ფჰეჰ ლანნ და** – ჩემს სოფელში კარგია; **ალნიჰ ჰი ლანნ და** – ალვანში კარგია.

ჰა ha მაშ, მაშასადამე, მაშინ тогда, а что, а что же thereby, consequently. **ჰა მათხ მიჩუხ იხო?** – მაშ, მზე სად ამოდის? **ობი ცო დალოჰე, ჰა იხოთ ვად** – თუ ისინი არ მოდიან, მაშინ ვიაროთ (გზას გავეუდგეთ)! **ჰა ვუხ (უხ) თაგდოს?!** – მაშ, რა გაგაკეთო?!

ჰა: ჰა ცუდ ha: ha cuj მაშ, არ?.. მაშ, არა? так, нет? Значит, нет? Well, you say no? **ჰა ცუდ ლადტაჰ სო?** – მაშ, არ მიშველი?

ჰაბ|დ|ალარ (ჰებ|დ|ალარ) hab|d|alar (heb|d|alar) გრდუვ. непрх. intrans. 1. მოხსენიება (გმოიხსენიება) [у]поминаться be mentioned; be remembered. **ავ თხოცო (თხეჩუ) ლანიშ ჰებლა** – ბებია ჩვენთან (ჩვენში) კარგად მოიხსენიება. 2. ხსენება (უხსენდება) ქალ-ვაჟის გარბეებისას mention someone while arranging

marriage. მარინო ვაჰონ სქ ძმისწულ ჰებლადანო – მარეხის ვაჟს ჩემი ძმისშვილი უხსენდება თურმე.

ჰაბარ (ჰებარ) ḥabar (ḥebar) გრლუგ. neprx. intrans. 1. ადგილიდან დაძვრა (დაიძვრება), წასვლა, გამგზავრება, აშლა тронуться с места, отправиться (в путь) to move; departing; setting off. აღნობი, ცჰა გეფს ბა, ვუნჲ (უნჲ) ჰალ ჰაბბ ლაჲმჲ – აღვა-ნელები, ერთი კვირაა, რაც დაიძრნენ მთაში (მთისკენ); ეე დროჰეჲ ჰაბბ – ცხვარი დროზეჲე დაიძრა. 2. ამა თუ იმ მოვლენის, ან ქმედების დაწყება (დაიწყება), ამოვარდნა (ქარისა) начаться (о том или ином явлении, действии), подняться (о ветре) to begin certain action; to begin wind blowing. ჰალო ფშელდალბ, ყარ ჰაბბ – აცივდა, წვიმა დაიწყო; მოხ ჰაბბ – ქარი დაიწყო (ამოვარდა). 3. გადატ. перен. fig. ტკივილის დაწყება (ტკივილი დაიწყება) начинание боли start aching. ქორთო ჰაბბ ნინუან – თავის ტკივილი დაეწყო ნინოს.

ჰაბბ (ჰებბ) ḥabā (ḥebā) გრლუგ. neprx. intrans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund **ჰაბარ (ჰებარ) ḥabar (ḥebar)**. ჩუხუან ჰაბბ ლეჲეჲ – ბატკანს (ბატკნის ფარას) უკეჲე აშლა უნდასავით.

ჰაბ|დარ (ჰებ|დარ)¹ ḥab|dar (ḥeb|dar)¹ გრლმ. prx. trans. დაძვრა (დაძვრავს) გასამგზავრებლად, წასაყვანად отправить в путь to get ready for departing. ნაჲ-ტრელჲ დეთრი ჰაბდიჲ დაჲდ – ბინიდან მეწველი ცხვარი დაძრეს საძოვრად; ეე დროჰეჲ ჰაბდებათ! – ცხვარი დროზეჲე დაძარი!

ჰაბ|დარ (ჰებ|დარ)² ḥab|dar (ḥeb|dar)² გრლმ. prx. trans. რგახსენება (რგახსენება), ხსენება, მოგონება, მოხსენიება напомнить; вспомнить, вспоминать, упомянуть (усопшего) to remember, to mention. ვე მელოშ დამენიშიაჲ ჰაბდიჲ – დვინის სმისას მიცვალეზულებიც მოიხსენიეს; ილკუდგო სქ დოშ მა ჰაბოდო – ილიკოს ჩემი სიტყვა არ მოაგონო.

ჰაბ|დარ (ჰებ|დარ) ḥab|dā (ḥeb|dā) გრლმ. prx. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund **ჰაბ|დარ ḥab|dar**. ისე ის აღმიჲ ჰაბდარ ცო ლეჲ სო – აქ მაგ აღამიანის ხსენება არ მინდა.

ჰაბზ ḥabz აცხა! (კატის გასაგდება შეძახილი) Габз! (возглас для удаления кошки) Shoo! (to cat). ჰაბზადნო, კოტოგო ლიფო – აცხაო, კატას ეუბნებიან; ჰაბზ აღალ ის კოტიგო, დაჰ ქოთდიჲციჰო – აცხა უთხარი მაგ კატას, აკი შეგაწუხა.

ჰაგე' hage' ნაწ. част. part. [თუ ეს არა], მაშ?... [თუ ასე არა], მაშ?... [если не это], то?... [если не так], то?... what else if not this one? სქ აზრ ცო წონალაჰ ჰონ, ჰაგე', აჰ მოჰ დაკლივა? – თუ ჩემი აზრი არ მოგწონს, მაშ, შენ როგორ ფიქრობ?

ჰაგეგ hageg ჰაგეგ! Гагер! Shoo! (to dog). (ძალის გასაგდება შეძახილი ВОЗГЛАС для удаления собаки). ჰაგეგ დომ ბასტბინას მეზობლჷ ფჰუ – „ჰაგეგ“-ის ძახილით მოვიშორე მეზობლის ძაღლი.

ჰადარ|დ|არ hadar|d|ar გზღმ. прх. trans. დანარცხება (დანანარცხებას), ღონივრად დარცხება, შემოკვრა СИЛЬНО УДАРИТЬ (ОЗЕМЬ), треснуть hur-ling to the ground; hitting. მათოს მარღოხ ღოჰჷ ჰადარდიჷ ვაჷენ – მათომ (კაცის სახელია) ცხვირ-ზე ჯოხი შემოჰკრა ვაჷას.

ჰადელღ hadedô ჰადელღ! Гадедо! Hadedo! (ძროხის გასაგდება შეძახილი ВОЗГЛАС для удаления коровы Shoo (to cows)).

ჰადღრანხ hajdrāx ზმნს. нареч. adv. სადღაც ამას წინათ, სადღაც ამას წინებში ГДЕ-ТО НЕДАВНО somewhere recently. ჰადღრანხ დოს დან ვარასრ – სადღაც ამას წინებში შეშის დასამუნადებლად ვიყავი; ჰადღრანხ ნანვაშო ვარ ხთეჩუ – ამას წინებში ბიძა (დედის ძმა) იყო ჩვენსა.

ჰადღურ hadur ზმნს. нареч. adv. არცთუ დიდი ხნის წინ, ამას წინათ НЕДАВНО, НЕ ТАК ДАВНО not long ago, recently. ჰადღურ ბანღრი დავან დარასრ ტბათნი – არცთუ დიდი ხნის წინ ბავშვების სანახავად ვიყავი ტბათანაში.

ჰადწმი hajcmî მღვიძარე, გაღვიძებული ТОТ, КТО НАХОДИТСЯ В НЕСПЯЩЕМ СОСТОЯНИИ alert, woken up. ბანღერ ჰადწმი და – ბავშვი გაღვიძებულია (ბავშვს ღვიძავს).

ჰანდ ბდ hād bd ტვინი (თავისა) МОЗГ brain. ქორთინჷჷ ჰანდ ბაღოჷ, ძოღანხ მან – ტუმ – თავში ტვინი ძევს, ძვლებში კი – ძვლის ტვინი.

ჰანდბ დდ hādb dd ბაგა (საკვების ჩასაყრელი დაბმული საქონლისათვის) ЯСЛИ (кормушка для скота) crib. ღაღის გუმღრეჷჷ ჰანდბ აღახ დუწოდრ, მუ დან-ნგოჷჷჷ წანხნ ვაღოჷნ დაღო – ზამთრობით გომურში ბაგას თივით ავსებენ, რომ საქონელს სუთთა საჭმელი ჰქონდეს.

ჰათეჷ hate' ზმნს. нареч. adv. მაშინვე, მყისვე, უმაღვე] ТОТЧАС [ЖЕ], В МГНОВЕНИЕ ОКА instantly. ღაწმრენ ჰათეჷ ღატჷ დუღნტრი – ავადმყოფს მაშინვე მიეშველ-ნენ ექიმები; ციმოს მასთხოვენ ჰათეჷ თოფ თუღნორ – ციმოს მტრისთვის მსწრაფლ თოფი დაეკრა; მშვიდათ, თივუმ ღამნიგრ ცო ჰეჷმაჷჷ სო: ჰათეჷ

დეოდალა იხრ ი სქ დოკ! – მშვიდად, მოსვენებით მთებს ვერ ვუყურებ: მაშინვე აჩქარებულ ძვერას იწყებს ეს ჩემი გული! (ნატაშა უშარაული). შტ. სრ. სრ. ეჭათ **ehat**.

ჭათხ[ე] hatx[ê] ზმნ. სრ. სრ. სრ. 1. წინ **вперёд, впереди** in front. **ბანრი ჭათხე ოთქენე, ჭქეჯეც დაგძ ლომძ ლაბწარ** – ბავშვები წინ დადგნენ და მაშინლა დაინახეს ლომების თამაში; **ჭათხე მა ლეფოლორ სო (სონ)** – წინ ნუ მეფარები. 2. წინ **перед** in front; before (თანდებული მიც. ბრუნვასთან **послелог с дат. падежом post. in dat. case**). **ფეშკარ დონენ ჭათხე ლათქ** – ბიჭუნა ცხენის წინ დგას.

ჭათხ დ|ალარ (ინარ) hatx d|a'ar (ixar) გრლუგ. **непрх.** intrans. 1. წინ წასვლა (წავა), გაძლოლა (გაუძღვება) **идти впереди go forward; leading; guiding**. 2. გასწრება **опередить, перегнать outpace**. **მოძლორლარძ ისე, ბუძღენძ იასონე ჭეთხი'ნე, იასე იასონეს ჭათხ ვალქ** – მოძღვრიანთ (ბაძოშვილი) იასე და ბობლიანთ (ბობლიაშვილი) იასონი გაიქცნენ და იასემ იასონს გაუსწრო; **ღაძლო-ჩო[ჭ] ძალო ელნეს ჭათხ ძალქ** – სწავლაში ძალომ ელნეს გაუსწრო; **ბუჭენ ბოტუშ, წკიპუძქეგო ზაქადრი ბაცბინ ჭათხ ვალქერ** – ოძში წასვლისას წკიპოძქე (წკიპოშვილი) ზაქრო თუშებს წინ გაუძღვა.

ჭათხ ეც|დ|არ (ლეთხ|დ|არ) hatx eq|d|ar (letx|d|ar) გრდმ. **прх.** trans. წინ გაგდება (გაიგდება) **погнать вперёд lead forward**. **ბაძსლეს დეო ჭათხ ეცბიენე, ჭქულ ბიქქ** – ბასილმა ფური წინ გაიგდო და ტყეში წაიყვანა.

ჭათხ ლახკარ (ლესკარ) hatx laxkar (lexkar) გრდმ. **პრ. მნ.** trans. pl. წინ გარეკვა (გარეკავს) **погнать (вперёд) driving (cattle)**. **ქაბო გიგოს ჭათხ ლახკი'ნე, შირიქა'ქ ბიქქ** – გიგომ ძროხები წინ გაირეკა და შირაქში წაიყვანა.

ჭათხ ოთარ (ეთარ) hatx otar (etar) გრლუგ. **непрх.** intrans. წინ [გა]დადგომა ([გა]დაუდგება), წინ წასვლა; გზის გადაღობვა **стать впереди, перерезать дарогу block the road**. **ბაგრატი შადრი ვანრეგ, ერისტუდგო ჭაჭან, ჭათხ ოთქ** – ბაგრატი თავისი ცხოვრებით, ერისტოსთან შედარებით, წინ დადგა (წინ წავიდა); **ხორბლასო ნაყმაქ გაბუნ ყახილუდ ჭათხ ოთქ** – ხორბალოს (სოთელის სახელია) გზაზე გაბოს ყახილები წინ [გა]დაუდგნენ. 2. ხელის შეშლა (ხელს შეუშლის) **помешать, стать поперёк дороги humpet, hinder**. **აბრამ ჭათხ ცო უდონოჭერ, აც სოგო[ჭ] წა ხილქდარ** – აბრამს რომ ხელი არ შეეშალა, ახლა სახლი მექნებოდა.

ჰათხ ოთღარ (ეთღარ) **hatx ot|d|ar (et|d|ar)** გრძმ. прх. trans. 1. წინ დადგმა (დადგამს) [по]ставить перед... place in the front; put before. თინას კოს კოტინ ჰათხ ოთღიქ – თინამ ხის ჯვამი კატას წინ დაუდგა. 2. წინ დაყენება (დააყენებს), დაწინაურება, უპირატესობის მიცემა [по]ставить вперёд, отда[ва]ть предпочтение promotion, giving preference. თინას ილო ჰათხ ოთღიქ – თინამ ილო წინ დააყენა (დააწინაურა).

ჰათხარქ **hatxarē** 1. პირველი, წინა ადგილზე მყოფი находящийся впереди, на первом месте being in the leading position. ჰათხარქ ვარასრ ევ საქმლო – პირველი ვიყავი ამ საქმეში. 2. მხიარული შეძახილია მთაში მყოფი ბავშვ(ებ)ისა და ნიშნავს: მე ვარ ის პირველი, ვინც შორიდანვე შევნიშნე მე ზავრ(ებ)ი радостное восклицание находящегося в горах ребёнка (детей), обозначающее: я тот первый, кто уже издали заметил путника (путников) happy yelling of kids being in the mountains and means: I am the first recognizing the passenger (passengers) from the far distance. იხ. см. see ჰათხრქ **hatxrē**.

ჰათხა **hatxā** jj წინა ადგილი, წინა სივრცე место впереди, переднее пространство the front space.

ჰათხელოქ **hatxelū** უწინდელი, წინანდელი, აღრინდელი, ძველი древний, старинный, прежний old, stale, previous. ბაბოს ჰათხელოქ ვუნახი (უნახი) დეფცრ ბანდრიგრ – პაპა უწინდელ რამეებს უამბობს ბავშვებს; ბანდრიგ ჰათხელოქრ ამბუდგრ ლარკ ღეფორ – ბავშვები ძველ ამბებს უსმენდნენ.

ჰათხეც **hatxe'** ზმნს. нареч. adv. წინათ, უწინ раньше, прежде, в старину long ago; in the past; earlier. ჰათხეც ბაცბი ქისტანს, ლეკანს, დიდონს, თათრანს ლეთერ – უწინ თუშები ქისტებს, ლეკებს, დიდოებს, თათრებს ებრძოდნენ; ის ჟაგნრ ჰათხეც ხადტრას – ევ წიგნი წინათ წაფიკითხე.

ჰათხლელინი **hatxlelini** წინმაგალი, მეწინავე передавой, впереди идущий foregoing, leading. კმატნანს ლელემ ჰათხლელოლ ბათრ ვარ თხოგოქჰი – კლდეებზე სიარულისას მეწინავედ ბათო გვყავდა; ბუჭლოქჰი ჰათხლელინი სტაკ ზორან ვეწე ხილან – ომში წინმაგალი (მეწინავე) კაცი გულადი უნდა იყოს.

ჰათხრქ **hatxrē** წინა, პირველი; მოწინავე передний, первый, передовой front; leading. ჰათხრქ სტაკ ტყუდჰრეჩოქ ტივ და – წინა კაცი უკანასი ხილია; სო ჰათხრქ ვა – მე პირველი ვარ (საქმეში...); ორდენოსან ღდრო ფჰეჰ ჰათხრქ სტაკ ვა – ორდენოსანი ანდრო სოფელში პირველი კაცია.

ჰათხრქ-ჰათხ[ქ] **hatxrē-hatx[ê]** წინდაწინ, უწინარეს ყოვლისა *прежде всего* first of all. ჰათხრქ-ჰათხ[ქ] ხაყანდეწე, დაჟარ დად ლე ცოჲ, ჰქგუჲ ჟე დიკან – უწინარეს ყოვლისა, უნდა გაიგო, ბალახი არის თუ არა და მერეღა წაიყვანო ცხვარი.

ჰათხ-ტყუდჰ[ი] **hatx-tquj[h,i]** ზმნ. нареч. adv. წინ და უკან, წინ-უკან *взад-вперед* front and behind. ვახინო საბ ნახნ ჰათხ-ტყუდჰ[ი] ლექლამ ნასტ ალუდნი ვიკქ – მთვრალი საბა, ხალხს წინ-უკან რომ უხტებოდა, ძლივს წაიყვანეს ალვანში.

ჰათხურ ღ **hatxur d** წვიმის, თოვლის ნაჟური, გადახურვიდან (გადაფარებულიდან) ნაკადად ჩამონადენი *капающая с крыши вода* rain / snowseepage. ყარობ ქონი ჰათხურ ჩუ იხრ თხონ – წვიმის დროს ქონში ნაჟური ჩამოგვდის; ჰადთხრეგ წა ღერ დავდიქ – ნაჟურმა სახლი გაათუჟა; ხენეს ჰათხურ დათხე – ხიდან ნაჟური ჩამოდის.

ჰაი **hajī** შენი (საკუთარი) *твой (собственный) your (own)*.

ჰადრ[ჟ], ჰადრ[ი] ღღ **hajr[û], hajr[î]** dd ფქვილი *мука* flour. თხონ თოყუდნი ჰარელჩ ურმიგ ჰადნკსი დადჰნათხ – ჩვენი სამყოფი ფქვილქები ურმეებით ჰანკისში წავიღეთ; ჰარჟ (ჰარნონ) ბოტ ბო, ბოტქ მა მადნა მათო – ფქვილისას ცომს აკეთებენ, ცომისას კი ჰურს აცხობენ.

ჰარნონ დათხურ ბ **hajrnī datxur b** ხავიწი *мука, поджаренная на масле* Khavitsi-flour fried in melted butter. დადთხრენანო კალტ ცო მადეგე, ჰარნონ დათხურ მოყ თავებულეთ – სადათხურქდი ხაჭო აღარაა და ხავიწი მაინც გააკეთეთ რა.

ჰადრან, ჰადრ[ი] მდ **hajrā, hajr[î]** jj წისქვილი *мельница* mill. ჰარე[ჰ] ჰარნოვას ჰადრჟ აჰო – წისქვილში მეწისქვილე ფქვილსა ფქვაეს.

გაგუდ ჰადრი **gaguĭ hajrī** მუხლის კვერი, მუხლის თავი *коленная чашечка* knee top. გაგუდ ჰადრი ლადწი ბაბუდნ – მუხლის კვერი სტკივა ჰაჰას. შღრ. ср. comp. ჰარან **harā**.

ჰადტყ[ი] ღღ **hajq[î]** dd შარლი *моча* urine.

ჰადტყ[ი] დ|ალარ (იხარ) **hajtq[î] d|a[ar] (ixar)** უნებლიედ [მო]შარდვა (შარდვა) [ობ]მოჩიტყა to urinate uncosnciously.

ჰადტყ[ი] დ|ეტარ (თელარ) **hajtq[î] d|e[ar] (te[ar])** გრღმ. прх. trans. მოშარდვა (შარდვა) [პო]მოჩიტყა to urinate (will urinate).

ჰაკ დღ **hak** dd 1. შუბლი лоб, чело forehead. ფორენ გერ ჰაკეხ ნაცქ – ფორეს ქვა შუბლში მოხვდა. 2. გადატ. перен. fig. ჯიუტი упрямый stubborn. ფხვეგოაჰი ჭჷლოჲ ჰაკ და – ხევსური ჯიუტია [ხევსურს მაგარი შუბლი აქვს].

ჰაკ დქეხკარ (ახკარ) **hak d|exkar (axkar)** გრდმ. прх. trans. შუბლის შეკვრა (წმეიკრავს), შეჭმუნენა нахмуриться, насупиться creasing brows. კაწკოჲ ვუმ (უმ) ხალხ ხითქეჰი, კატოს ჰათეჲ ჰაკ დქეხკ – ცოტა რამ რომ ეწყინება, კატო მაშინვე შუბლს შეიკრავს.

ჰაკეხ ტჷჲჲრ (ტჷჲრ) ბაშ **hakex tœjr (tœir) b|aš** შუბლზე ვარსკვლავის მქონე, თეთრნიშნანი, ნიკორა с белым пятном на лбу (лошадь, корова) having white spot on the forehead (e. g. horse). ჰაკეხ ტჷჲრ ბაშ სინნ ღო ბარ სოგოაჰი ლაცინოჲ, მათაჲო დორათხრ – ნიკორა ლურჯი ცხენი მყავდა დასაკუთრებული და მანეთას ვეძახდით.

ჰაკ|დქეხკინრ **hakd|exkinô** მიმლ. прич. particip. შუბლშეკრული, მოღუშული нахмуренный, угрюмый scowling; frowning. ბასიკრ ბაქბელაბუდლნრ სტაკ ვარჲ, ლერ მან – ჰაკდქეხკინრ – ბასიკო პირმოძცინარი კაცი იყო, ლერ კი – მოღუშული.

ჰალ[რ] **hal[ô]** adit. აღმა, ზევით, ზევითა მხარეს, ა- вверх, наверх, вз[о]- upwards; up side. ზმნისართ-წინსართი, ჩვეულებრივ, აღნიშნავს მიმართულებას ქვევიდან ზევით, ან გახაზავს ზმნის შინაარსს; რწყმულ მეტყველებაში, შესიტყვების მეორე წევრის წინ, კარგავს ბოლოკიდურ ირაციონალურ ხმოვანს наречие-приставка, обычно обозначает направление снизу вверх или подчёркивает смысл глагола; в связной речи перед вторым членом словосочетания теряет конечный иррациональный гласный adverb-prefix denoting destination from bottom to top or underlines the content of a verb; in combined speech when it stands before the second member of word combination it loses the final irrational vowel. უღსი, ჰალრ, მა ვუდტუ! – იქ, ზევით, ნუ მიდინარ! მათხ ჰალ[რ] ბალჲ – მზე ამოვიდა; ცალე წჷჲჲრქოჲ ჰალ[რ] ვალჲ კმატმაქ – ცალე (კაცის სახელია) უცებ ავიდა (ავარდა) კლდეზე; ცოკლეჲ ბატეგოაჰი ცჷჷ პჷჷ ჰალ[რ] ვალჲ – მელამ ბატს ერთი ფრთა შეუჭამა; მეძცხორ ლაჲჲჲ ჰალ ჰაჷჲ – მეცხვარემ ცას ახედა; უდშტ, ვაშბის ცო დაბწეშ, ლიშნობ ჰალ დინათხ – ასე, ერთმანეთის არცნობით, დავინიშნეთ; სჲ მარდად ნასტაკ ვეჲჲ ჰალრ შირქილჲ – ჩემი მამამთილი ძლივსდა

ამოვიდა შირაქიდან; ჰალ დაყარ – ამოსვლა; ჰალ დახარ – [წ]ასვლა (ზევით); ჰალ დახარ – ცხოვრება; ჰალ კეჭ დაგარ – აღუღება; იხ. см. see ჰალო[ჰ] halo[h].

ჰალ აბარ **hal abar** გრდმ. იხ. прх. см. trans. see აბარ **abar**. სამეუკლ (შარვალ) ჰალ აბს სო ნანას, კობლეს გეჩოგო აბითიენე, შაქროს მჷ ჰალ აბინო ეცო – მე დედამ შემიკერა შარვალი, კობალემ სხვას შეაკერინა, შაქრომ კი შეკერილი იყიდა.

ჰალ აბინო **hal abinô** მიმლ. იხ. прич. см. particip. see აბინო **abinô**. ჰალ აბინო კაბ იცნას – შეკერილი კაბა ვიყიდე.

ჰალ დაბწარ **hal d|abçar** გრდმ. იხ. прх. см. trans. see დაბწარ **d|abçar**. ე კნათ დაჰვარ სო ვიცვამლნოე, იც ჰალოც ვამწნას – ეს ბიჭი დავიწყებული მყავდა და ახლა ისევე გავიცანო; ვუნახ (უნახ) ამბუდ და ისიჰე, ის ჰალ დაბწარ ცჰამნო სტემე მახ ბა – რაღაცა ამბავია მანდ და მაგის გაგება ერთ რამედ ღირს.

ჰალ დაგარ **hal d|agar** გრდმ. იხ. прх. см. trans. see დაგარ **d|agar**. ვჷ (ჷ) სჷ კაბიკ მოსოლ ჰალ დაგინე, დაზოლ მჷ – ცო? – რატომ დანახეს ჩემი მცირედი სიცუდე, სიკარგე კი – არა?

ჰალ დავ|დარ **hal d|äv|dar** გრდმ. იხ. прх. см. trans. see დავ|დარ **däv|dar**. ბნდრეგ ნანენ დარდ ჰალ ბავობო – ბავშვი დედას დარდს უმსუბუქებს (უქარწყლებს).

ჰალ დათარ **hal d|atar** გრდმ. იხ. прх. см. trans. see დათარ **d|atar**. მაგუდ მაცხეც ჰალ დამთნას – ჰურები, რა ხანია, გამოვაცხე; დითხ ჰალ დათათ! – ხორცი შეწვით (მოხრაკეთ)! დაჰოვ ქოთამ ჰალო დათო – გოგომ ქათამი შეწვა.

ჰალ დათხარ (დეთხარ) **hal d|atxar (d|etxar)** გრდლუგ. იხ. непрх. см. intrans. see დათხარ **d|atxar**. მამინ ივსებ დაკვეცე'ნე, შინეც ბჷარკეც ჰალ დეთხარ – მამიდას იოსები მოაგონდა და ორივე თვალით ატირდა.

ჰალ აკ|დარ (დეკ|დარ) **hal ak|dar (d|ek|dar)** გრდლუგ. იხ. непрх. см. intrans. see აკ|დარ² **ak|dar²**. კანკალი (ნაკანკალებს) [за]дрожать shivering. ხილო მე დეგამლნ, მოჰაკვოჰო! – მდინარეში (წყალში) რომ იჯექი, როგორ გაკანკალებს!

ჰალ აკ|დარ (დჷჷარ) **hal äk|dar (d|wa'ar)** გრდმ. იხ. прх. см. trans. see აკ|დარ **äk|dar**. ჰალუდ აკომრ ვე ავას? – ანთებს ბებია ცეცხლს?

ჰალ დაკარ **hal d|akar** გრდლუგ. непрх. intrans. 1. იხ. см. see დაკარ **d|akar**. ლობენ ხი ჩუ ლათსინე, ჰალო ბაკო – ლობიოს წყალი დაუშრა და დაიწვა. 2. გადატ. перен. fig. შურ ჰალ დაკო სოგო, კარაქ ცო დამაკრეგ სო – რძე დამეწვა, კარაქი ველარ ამოვიდე.

ჰალ დ|აკ|დ|არ **hal d|ak|d|ar** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see დ|აკ|დ|არ **d|ak|d|ar**. იფლარნ იკო'ქ, შაუხელლარნ ბიჭკო'ქ თრილთიქი ყახლუდჷ ჰალ ბაკბიქ ალლოქი – ეფიანთ (ქადაგიძე) იკო და შაფხელიანთ (შაფხელიშვილი) ბიჭიკო თრიალეთში ყახალებმა დაწვეს თივაში; შაკას შურეე ქოკ ჰალ ბაკბიერ – შაკამ რძით ფეხი დაიწვა.

ჰალ დაკარ|დ|არ (დეკარ|დ|არ) **hal daḡar|d|ar (deḡar|d|ar)** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see დაკარ|დ|არ **daḡar|d|ar**. შირქილქ ლაჟმნიგუდჷ ჰებიშ, მეცხორიე ვუ-მაყ (უმაყ) ქე-დუდ წინიშ ჰალ დაკარდიქ – შირაქიდან მთებისკენ დაძვრისას მწყემსებმა მთელი ცხვარ-ცხენი ხელახლა დათვალეს.

ჰალ აკლებ|დ|არ **hal alḡeba|d|ar** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see აკლებ|დ|არ **alḡeba|d|ar**. მასთხოვას ფჰიში ჰალ აკლებადიქ – მტერმა სოფლები აიკლო.

ჰალ ალ'არ¹ (ლევე|დ|არ) **hal al'ar¹ (lev|d|ar)** გრძმ. ობ. npx. cm. trans. see ალ'არ **al'ar**. ნიფსხოლენმაქ ქორთო ბებლოჩო სტაკოვ ჰალ ალ'ადეწინი ჰამიგოყ დუჰ დეწქ ალ' – კაცმა, რომელიც სამართლიანობაზე თავს დებს, სათქმელი ყველას პირში უნდა უთხრას; ცოკლეე ჰალ ადონო, მე წყეწყ, მაცდადღჩქი, ქოთმი აჰრალო – მელას უთქვამს (მელა გამოტეხილა), რომ ხანდახან, როცა მოშივდებოდა, ქათმებს იპარავდა; ფოცხრეს ნანეგო ფანცალ ვალარ ჰალ ცო ალ' – ფოცხვერამ (კაცის სახელია) დედას ფანცალას სიკვდილი არ უთხრა (არ გაუძხილა); ას გაბოხ თემდიენო დოშ, გაბოხ კოტეგო ჰალ ალ' – მე რომ გაბოხ სიტყვა გავანდე, გაბომ კოტეს უთხრა (გაუძხილა).

ჰალ ალ'არ² **hal al'ar²** გრძმ. npx. trans. აწევა, აბრუნება (სახელოებისა ანდა შარვლის ტოტებისა საქმის გასაკეთებლად) засучить рукава или штанины upturning. კარლოს კართხინ ჰალ ალ', კნათი, ჩც გიბლიშ იცხუდ ჰანო ლეცბარ! – კარლომ შარვლის ტოტები აბრუნა, ბიჭებო, ახლა ნახეთ მაგისი თევზის ჭერა!

ჰალ დ|ალ'|დ|ალარ (თელ'|დ|ალარ) **hal d|al'|d|alar (tel'|d|alar)** გრძლუგ. npx. intrans. ავარდნა (ავარდება), ზეგით ასვლა (სწრაფად) подняться быстро вверх, вспрыгнуть rush up. დუდ დიკენადნო, ხადუჩქექი საქისტუდ ჰალ ვალ'ვადლნას, მან ჰიდნო დაგერ – ცხენები წაიყვანესო, რომ გავიგე, საქისტოში ავევარდი, მაგრამ გვიანლა იყო.

ჰალ დ|ალ'არ (ინარ) **hal d|al'ar (ixar)** გრძლუგ. ობ. npx. cm. intrans. see დ|ალ'არ **d|al'ar**. ლაჟმ წივერმაქ ჰალ ბალ'ქ კნათი – მთის წვერზე ავიდნენ ბიჭები; მათხ დუდთხეც სპერუდო კუჭ ტყუდჰრენაჰო ჰალ ბალ'ერ – მზე წელანვე სპეროზის წვერის უკანი-

დან ამოვიდა; ბჭარკი ჰალ დაღლდაღლ ჰქ, შურ ცუდ გურ ჰქ ესეჰ ლათინი? – თვალეი ამოგცვივდეს, რძეს ვერ ხედავდი, აქ მდგარს (აქ რომ იდგა)?

ჰალ დაღლითარ (ინითარ) ოal d|alitar (ixitar) გრდმ. იბ. ირქ. ცმ. trans. აშეება (აუშეება), ამოშეება *пустить (наверх), выпустить, отпустить to let go up.* იბ. ცმ. see **დაღლითარ d|alitar**. საქანელმაქ ჰალ მამენ დაღლითოთ! – საქანელაზე არავინ აუშეათ! მოც ბოშ იშ ჰალ დეწქ დაღლით ადმინეგ – მღერისას ხმა უნდა ამოუშეას ადამიანმა; ივენეს ფჰუ ჰალ ინითო – ივანე ძალღს (დაბმულს) უშეებას.

ჰალ დაღლუდღ დღ **hal d|alujlā** დღ ასასვლელი, ასვლის შესაძლებლობა *место и время, возможность для восхождения a place for going up.* **ოძლუდ დაზქ ჰალ დაღლუდღა და** – ოძალოში (ოძალოსკენ) კარგი ასასვლელია (კარგი სავალია); **სოგოქ ბარექქ დუგ საქმუდ მაქ, ლოჟმუ ჰალ ვალუდღ ცო და** – ბარში ბევრი საქმე მაქეს და მთაში ასვლის შესაძლებლობა არა მაქეს.

ჰალ დაჟდაარ ოal d|ažd|ar გრდმ. იბ. ირქ. ცმ. trans. see **დაჟდაარ d|ažd|ar**. **ჩოთქმარტას ქე ჩუ ლახკი'ნქ, დინი ბაკ ჰალ ბაქბიქ თხოგოქქ** – ჩოთქმარტამ (ქალის ზედმეტი სახელია) ცხვარი შერეკა და მთელი ჩვენი ბაკი (ეზო) მოაძოვინა.

ჰალ დაარ ოal d|ar იბ. ცმ. see **დაარ d|ar**. **სო მაჯოქ მაგქ, ჩინდურა'ქ ჰალ დოს, ბაკექქ დოლა'ქ ჰალ დინას** – მე უკვე დიდი ვარ, წინდასაც ვქსოვ, ბაკში თივაც ავაგე ზვინებად; **სე ვაჯუდჩო ვაშას შარნ ჯჯანი ჰალ დიე'ნქ, ქეგო'ქ ვუდტუ** – ჩემმა უფროსმა ძმამ თავისთვის ქალამნები ამოასხა და ცხვარში მიღის.

ჰალ დაარღარ ოal d|arlar გრდმ. იბ. ირქ. ცმ. trans. see **დაარღარ d|arlar**. **ფიცარ დაღას ჰალკაც დაღლქ** – ფიცარი ძამამ ცოტათი ათალა.

ჰალ დაარსტდაარ ოal d|arst|d|ar გრდმ. იბ. ირქ. ცმ. trans. see **დაარსტდაარ d|arst|d|ar**. **ელოს ვა ჰალ ბარსტბიქ** – ელომ ლორი გაასუქა; **ბიძის ანრი ჰალ დაარსტდიე'ნქ, ვქგუქ დაჰა დოხკქ** – ბიძამ თოხლები გაასუქა და შერელა გაყიდა.

ჰალ დაასდაარ ოal d|asd|ar გრდმ. იბ. ირქ. ცმ. trans. see **დაასდაარ d|asd|ar**. **თოგნადლოშ მალდალოჩო მუშეგ ხიხ დუწინო ყალყალაპო ჰალ დასდიქ** – თოხნით დაღლილმა მუშამ წყლით სავსე ყარყარა დაცალა; **ვენქ ჯჯამ ჯჯაბის ჰალ დასდიქ** – ღვინიანი ჯჯამი ჯჯაბამ დაცალა.

ჰალ დაასტარ ოal d|astar გრდმ. იბ. ირქ. ცმ. trans. see **დაასტარ d|astar**. **ფიცხო ჰალ ბასტათ, მაცლომცო ბეწქ ვაწქ ბოღურმაქ!** – ფიცხო (ცხენის სახელია) ახსენით, როდემდე უნდა ეკიდოს პალოზე! **ნატოს ბაწრქ შატნუდ (შატი) ჰალ**

დასტრ – ნატომ ბაწრების კვანძები დახსნა; **ზორანი დაჭიმუ, ე დემწრიკ ჰალ დასტათ** – თუ ყოჩადები ხართ, ეს გამოცანა გამოიცანით; **ამოცან ჰალ დასტნათხ** – ამოცანა გადავწყვიტეთ (ამოვხსენით).

ჰალ დასტითარ ḥal d|astitar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **დასტითარ d|astitar**.

ჰალ დატარ (ნიტარ) ḥal d|ătar ('itar) გრდუფ. ოს. непрх. см. intrans. see **დატარ d|ătar**.

მქ ქე ჰალრ დატრ, მქ მჲ აჰრ დატრ – ზოგი ცხვარი ზევით გაიქცა, ზოგი თავქვე დაეშვა.

ჰალ დატარ (ეტარ) ḥal d|aṭar (eṭar) გრდუფ. ოს. непрх. см. intrans. see **დატარ¹ d|aṭar¹**. **კმატუხ ფშელოწ ხი ჰალ დატქ** – კლდეში ცივმა წყალმა ამოხეთქა; **ზირ-ზიტაჟრ ჰალ დატქ'ნქ, ნოტყ ნშადჟნ დალქ** – ძირმაგარა გასკდა და ჩირქი გამოვიდა; **ქოჩორ მიჩხმაც ჰალ ბატქ** – დეკა ყველგან გაიშალა (აყვავდა).

ჰალ დატადარ (ეტადარ) ḥal d|aṭdar (eṭdar) გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **დატადარ¹ d|aṭdar¹**. ის ნათოტ ჰალ ბატებ, სტამბეც ბა – ეგ ნათოტი გახეთქე (გააბე), ნამეტანი მსხვილია; **ნისას ქალალდ რვივლერქ ჰალ დატლიქ** – ნისამ ქალალდი რვეულიდან ამოხია.

ჰალ ატითარ ḥal aṭitar გრდმ. прх. trans. 1. **ღებინება (აღებინება) [ВЫ]рвать (при тошноте) vomiting**. **ჰალ ატითქ ბაბოს** – აღებინა პაპას; **ჰალ ატითა'ქ, ღოკ ჩუ ხაჟუჟუ ჰქ** – აღებინე და გული დაგიმშვიდდება. 2. **გაღატ. перен. fig. სქ ტათებ ვალარ დათკუდგრ ჰალ ატითოს** – ჩემი ფულის შეჭმას დათიკოს ვაღებინებ (არ შევარჩენ).

ჰალ აფადალარ ḥal ap|dalar გრდუფ. ოს. непрх. см. intrans. see **აფადალარ ap|dalar**. **გოგის სტემივაც აფქ ბოს ბილქ, ვუმაც (უმაც) ჰალ აფდალოწ** – ირგვლივ ყველაფერს მწვანე ფერი დაედო, ყველაფერი გამწვანდა.

ჰალ აფშარ ḥal apšar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **აფშარ apšar**. **ფაფენ ჰალ აფშარ ცო დეწქ** – ფაფას დაღეჭვა არ უნდა; **კოტივ ყალ ჰალ აფში'ნქ, ჳქ ჩუ დობტრ** – კატამ ყალი დაღეჭა და მერე ჩაყლაპა.

ჰალ აფხეკადარ ḥal apxeḳa|dar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **აფხეკადარ apxeḳa|dar**. **ერკვერცხ ჩამლოწ ხილორქ ტაფაჟო'ქ ჰალ აფხეკადბიქ მიხოს** – ერბო-კვერცხის სიგემრიელისგან ტაფაც აფხეკა მიხომ.

ჰალ აქლიბადარ ḥal akliba|dar გრდმ. ოს. прх. см. trans. see **აქლიბადარ akliba|dar**. **დაცოშ ცელენ ჰალ აქლიბადბარ დეწქ** – თიბვისას ცელს აქლიბვა უნდა.

ჰალ დ|აყარ (გალარ) **hal d|aqar (qalar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see დ|აყარ¹ **d|aqar**¹. კატუ დეჰდალი'ნე, ქოთმი ჰალარ დაყარ – გარეული კატა შეიპარა და ქათმები შეჭამა; შიოს თემდიენო ტათბი ადღკოს ჰალ დაყარ – შიოს მიერ მინდობილი ფულები ალიკომ შეჭამა.

ჰალ დ|აყ|დ|არ **hal d|äq|d|ar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see დ|აყ|დ|არ **d|äq|d|ar**. ქოხოზ ჰალ ბწყებათ, ნალის ჩად მელოთ ვად, თიგინ სტომგენ – დეკა გაახმეთ, ზამთარ-ში ჩაი ვსვათ, უხდება კუჭს (სტომას).

ჰალ აყრა|დ|არ **hal aqra|d|ar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see აყრა|დ|არ **aqra|d|ar**. შუდ დადნ ქანდარმაქ ნებახკინი ჩერქუნი ჰალ აყრადბიერ – თავიანთ მამა-პაპათა მიწაზე მცხოვრები ჩერქეზები აყარეს.

ჰალ დ|აწ|დ|არ **hal d|ač|d|ar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see დ|აწ|დ|არ **d|ač|d|ar**. ნახხოვ თადღნი ჰალ დაწდიქ – ყველმა ხურჯინი დაამძიმა.

ჰალ აწერა|დ|არ **hal ačera|d|ar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see აწერა|დ|არ **ačera|d|ar**. ვუნი ვუმ (უნი უმი) დარ ბათუდგოქჰი, ვალუხ ჰალ აწერადიქ – რაც რამ ჰქონდა ბათოს, ვალში აუწერეს.

ჰალ დ|აჭარ **hal d|ačar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see დ|აჭარ **d|ačar**. ბჰარწავ ქელ-რეჩოქ ძოლ ჰალ დაჭარ – მგელი ცხვრის ძვალს ხრავდა.

ჰალ ახარ **hal axar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ახარ¹ **axar**¹. სიმინდ დიგან სანგო ჰალ ახოს – სიმინდის დასათესად ეზოს (კარ-მიდამოს) ვხნავ.

ჰალ დ|ახარ (ინარ) **hal d|axar (ixar)** გრდმ. იმპ. intrans. ზევით წასვლა (წავა) уйти, пойти (наверх), взойти (на гору) go up; go upwards. ობ. cm. see დ|ახარ² **d|axar**². დუდახ რეზო ჰალ ვახე – წელან რეზო წავიდა (ზევით); ჰალ დახრენ ჰათხე ცომ ლათე – ზევით წასვლას (ზევით გამგზავრებას) წინ არათერი უდგას.

ჰალ დ|ანარ¹ **hal d|āxar**¹ ობ. cm. see დ|ანარ¹ **d|āxar**¹. ნუს-მარნანას ბუჭი დორ, მანცჰლ ჰალ დანირ – რძალ-დედამთილი ჩხუბობდნენ, მაგრამ ერთად იცხოვრეს.

ჰალ დ|ანარ² **hal d|āxar**² გრდმ. იმპ. intrans. დ|ანარ² **d|āxar**². ივსბეს არაყ ჰალ დანი'ნე, ქოცოხ ჩუ დოთითიქ – იოსებმა არაყი გამოხადა და ქვევრებში ჩაასხმევინა; ას ნასტ ხილრქ ჰალ დანინ ტათებ – წყლიდან ძლივს ამოვიღე ფული; კრუხევე წეგემ-კაპრამ წიწლი ჰალ დანინ – კრუხმა მოწითალო-ყვითელი წიწილები გამოჩეკა; ყალჩღერქ ცუ-კალტა'ქ ჰალ დანა'ქ, ჩამლიშ ჰალარ დაყარ

ვად – გუდიდან ქუმელ-ხაჭო (ხაჭოიანი ქუმელი) ამოიღე და გეპრიელად ვჭამოთ; ყოველი წამბარჩე ჰალ დანხ – ცხვრები ალაზნისთავში აიყვანეს.

ჰალ დანხარ³ **hal dāxar³** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დანხარ³ **dāxar³**. ელნეს ტირინეს კაბ ჰალ დანხ, მან ჰალ აბარ ჰედოდორ – ელენემ ტირინეს კაბა გამოუჭრა, მაგრამ შეკერვას აგვიანებს.

ჰალ ახ|დ|არ **hal ax|d|ar** გრდმ. ობ. прх. trans. მიტყუება (მიიტყუებს) მიმართულე-ბით ზევით заманить (наверх) luring upwards. ობ. см. see ახ|დ|არ¹ **ax|d|ar¹**. ქიქოს ქისტევ მილიცია შუდ ფჰე ჰალ ახმე'ნე, ოსი თათადრან დეოტ – ადრე ქისტებმა მილიცია თავის სოფელში აიტყუეს და იქ თოფები დაუშინეს.

ჰალ დანხითარ (ინხითარ) **hal dāxitar (ixitar)** გრდმ. ობ. прх. trans. გაშვება (გაუშვებს) ზევით, ასროლა, ატყორცნა пускать вверх, взметнуть вверх let to go upwards; shooting into air. ობ. см. see დანხითარ **dāxitar**. არსე ლაწიშ ვარე, ომლუდ ჰალ ცო ვახითნას – არსენა ავად იყო და ომალში არ გაუშვი; ძროლასრო ოლინო წაქ ჰალ დანხითნას – რკინის წვეგრჩამოცმული ისარი ატყორცნე.

ჰალ ახკარ (ეხკარ) **hal axkar (exkar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ახკარ² **axkar²**. დასანადნო კშოკ ჰალ ახკათ, კორ ბაკბოთ ვად – შეშისთვის ორმო ამოთხარეთ, ნახშირი გამოვწვათ; ადმეს ნაფოტ ჰალ ახკო დაბიკ თაგბან – ადამი ნაფოტს ხვეწს (თხრის) კოვზის გასაკეთებლად; ახომ საკვეთლეგ მობსტ ჰალ ახკო – ხვნისას საკვეთელი მიწასა თხრის; გონე[ჰ] მეყ, ცოჰეკასუ ბჰარკი ჰალ ახკოს ჰე! – ჭკუით იყავი, თორემ თვალებს ამოგთხრი!

ჰალ დანგარ (დანხარ) **hal dāqar (dāxar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დანგარ¹ **dāqar¹**. შიოს ბჰანერე ნახხ ჰალ დანგ – შიომ გუდიდან ყველი ამოიღო; კალათ ხენმაქ ჰალ ბანგ – კალათი ხეზე აიტანეს; ბატრე თურ ჰალ დანგ! – ქარქაშიდან ხმალი ამოიღე! ხი ლანეშ ჰალ დანგ – წყალი მალა ამოიყვანეს; ვადსკოს დამწრიკ ჰალ ცო დანგ – ვასიკომ გამოცანა ვერ ამოხსნა; კჰავექ ნსე ნასტ ლაჟმეჰ ჰალ დანგნას – კოჭლი ხბო მთაში ძლივს ავიყვანე.

ჰალ დანგარ **hal dāqar** გრდმ. ობ. непрх. см. intrans. see დანგარ **dāqar**. ასე ათახ ჰალ დანგ, თხა შურ ცო ხილუგე – ხბომ ძროხა გამოწოვა, დღეს რძე აღარ იქნება.

ჰალ დანგ|დ|არ **hal dāq|d|ar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დანგ|დ|არ¹ **dāq|d|ar¹**. ჟერ ფსტუმხოვ ვო ბანდერ ჰალ დანგდი – ქვრივმა დედაკაცმა სამი ბავშვი გამოზარდა; ყაროვ აღნან ჰალ დანგოდორ – წვიმა ალაზნის ადიდებს.

ჰალ დანგარ|დარ **hal d|aqar|dar** გრძმ. прх. trans. გაზვიადება (გააზვიადებს) преувеличивать exaggaration. ბაღსკუნ ამბუჲ ჰალ დანგარდარ ხეჲე – ბასიკომ ამბების გადიდება, გაზვიადება იცის.

ჰალ დანგ|დიენო **hal d|aq|dienô** მიმლ. об. прич. см. particip. see დანგ|დიენო **d|aq|d|ijenô**. ე მოჰ მიტროს და ჰალ დანგდიენო – ეს გოგო მიტროს გაზრდილია; წყე ჰალ ვანგვიქრო ვაჰოვ შარო ნიყ შარო ლახო – ერთხელ გაზრდილი ვაჟიშვილი თავის გზას თავად იპოვის.

ჰალ აჰარ **hal ahar** გრძმ. об. прх. см. trans. see აჰარ² **ahar²**. ჰარეჲი ხორბალ ჰალ აჰარ – წისქვილში ხორბალი დაფქვეს.

ჰალ დანჰარ (გეჰარ) **hal d|ahar (qehar)** გრძმ. об. прх. см. trans. see დანჰარ (გეჰარ) **d|ahar (qehar)**. ე სიმინდონ ჰარე ჰალ დანჰარ დეწე – ამ სიმინდს წისქვილში ატანა (წალება) უნდა.

ჰალ დანსარ¹ (ინარ) **hal d|a'ar¹ (ixar)** გრლუგ. об. непрх. см. intrans. see დანსარ **d|a'ar**. ამოსვლა (ამოვა), მოსვლა ზევითა მხარეს прийти, идти, [при]ехать вверх come up. თხე ბიძი თხა ჰალ ვეჲე თხეჲეჲი – ჩვენი ბიძა დღეს ამოვიდა ჩვენსა.

ჰალ დანსარ² (გეჰარ) **hal d|a'ar² (qehar)** გრძმ. об. прх. см. trans. see დანსარ **d|a'ar**. ჯანიწი ვასოჲ, აღნირეჲი ვან ვანჰ ჰალ ბასლეჲი სო – უქალამნებოდ ვარ და აღვნიდან ღორის ტყავი ამომიტანე, ერთი.

ჰალ გოგარ|დარ **hal gogar|dar** გრძმ. прх. об. см. trans. see გოგარ|დარ **gogar|dar**. ურმე ბორბლი ჰალ გოგარდო – ურმის თვლებს ამრგვალებენ.

ჰალ გუ|დ|ახარ (გუ|დ|ანგარ) **hal gu|d|axar (gu|d|aqar)** გრძმ. прх. об. см. trans. see გუ|დ|ახარ **gu|d|axar**. ოგუს ყაჩლუჲ ჰალ გუბან – მან ყაჩაღები გაამჟღავნა; ანკუჲ აფუჲ ჰალ გუბანას – ანიკოს ტყუილი გამოვააშკარავე (გავამჟღავნე).

ჰალ გუენი **hal gujnî** მიმლ. прич. particip. გამოჩენილი, თვალსაჩინო, შესამჩნევი, ნათელი ясно видимый, заметный, яркий famous; well-known. ქისტ მახარ ჰალ გუენი ბასმი დეწე: წეგე, კაპრაშ, აფე – ქისტის გოგოებს შესამჩნევი ფერები უყვართ: წითელი, ყვითელი, მწვანე; ე ფჰე-ხეჲეჲი ჰალ გუენი სტაკ ვა – ეს სოფელ-ხეჲეში (ქვეყანაზე) თვალსაჩინო კაცია.

ჰალ დანკარ|დარ (დეკარ|დარ) **hal daqar|dar (deqar|dar)** გრძმ. об. прх. см. trans. see დანკარ|დარ **daqar|dar**. განა, ჰალ დანკარდებლეჲი, მელ ტათებ ტყოს და ვადგოჲი – აბა, დათვალე, ერთი, რამდენი ფული გვაქვს კიდევ.

ჰალ დაკეცადარ (კეცადარ) **hal daḱeca|dar** (**ḱeca|dar**) გრდმ. ობ. *prx.*
cm. trans. see დაკეცადარ **daḱeca|dar**. მოთ მეგმაქ ჰალ დაკეცადინას – ლოგინი
ტახტზე დაგვეცე.

ჰალ დაკდოყდარ (დაკეღელარ) **hal daḱ|do' |dar** (**daḱqelar**) გრდმ. ობ.
prx. cm. trans. see დაკდოყდარ **daḱ|do' |dar**. იცხ სტაკი წე დაჰ დიცდლონ სონჟ,
ჩცაც ჰალ დაკდოყდარ – მაგ კაცის სახელი დამავიწყდა და ახლავე გავინსენებ.

ჰალ დაფხეკადარ (ფხეკადარ) **hal dapxeḱa|dar** (**pxeḱa|dar**) გრდმ. ობ.
prx. cm. trans. see დაფხეკადარ **dapxeḱa|dar**. მაცნ ნილრეხ ჰერწო ჰალ დაფხეკა-
დიქ დამფთეს, ბუხენ ღრუტ დანგერ – შიმშილისგან ქვაბი ამოფხეკა დავითმა,
ლამის ძირი გამოფხერტა.

ჰალ დაწერადარ (წერადარ) **hal daḱera|dar** (**ḱera|dar**) გრდმ. ობ. *prx.*
cm. trans. see დაწერადარ **daḱera|dar**. მოც ნასტ ჰალ დაწერადინასჰი – ლექსი
ძლივს დაწერე.

ჰალ დაწრეტადარ (წრეტადარ) **hal daḱreṭa|dar** (**ḱreṭa|dar**) გრდმ.
prx. trans. გამოცლა (გამოცლის), ჩამოცლა *опорожнить, опорожнить pour out.*
უდში ხაუკეორასო, მე დინი ჩარქასო ვენქ ბუხგომცქ ჰალ დაწრეტადინას –
ისე მწყუროდა, რომ მთელი ჩარქა ღვინო ძირამდე გამოვცალე.

ჰალ დაჭყლეტადარ (ჭყლეტადარ) **hal daḱḱleṭa|dar** (**ḱḱleṭa|dar**)
გრდმ. ობ. *prx.* cm. trans. see დაჭყლეტადარ **daḱḱleṭa|dar**. ნიკო'სჟ, ნატო'სჟ ქანიზ
ჰალ დაჭყლეტადიე'ნჟ, ვენა ჰაჭყენ – ნიკომ და ნატომ ყურძენი დაჭყლიტეს
და ღვინო გამოწურეს.

ჰალ ებწადარ (ოწადარ) **hal ebḱ|dar** (**oḱ|dar**) გრდმ. *prx.* trans. 1. ობ. cm. see
ებწადარ **ebḱ|dar**. ის ქაჩ ჰალ ებწებე, ცოჭეკაც ფშელ მაჟ, დაჰ ფშელფოჰო – ეგ
საყელო აიწიე ხოლმე, თორემ ცივა და გაცვივებო. 2. ღებინება (აღებინებს)
рвать (его рвёт) vomiting. ჭამახ ვახინო შალო ჩუჰ ჰალ ებწვიქ – ქელესში
დამთვრალ შალვას შინ აღებინა.

ჰალ დქადალარ **hal dē|d|alar** გრდმ. ობ. *prx.* cm. trans. see დქადალარ **dē|d|alar**.
თამრო მაწიშ ცო მა ლაწიშ, ეწ-ლაძიხ ჰალ დქლა – თამრო მძიმედ არ არის
ავად, ხვალ-ხეგ[ებში] მოჩხება.

ჰალ ევადარ (ეცარ) **hal ev|dar** (**ecar**) გრდმ. *prx.* trans. აღება (წაიღებს), ათ-
ვისება *брать, усвоить to take; to acquire.* ობ. cm. see ევადარ **ev|dar**. ვუხ (უხ) ევ-

დო[ჰ] ისირქჷ ჰალრ? – რას იღებ მანდედან? ბზღრეგ დაჯახუდშე ალოინრ დომ ჰათეც ჰალ ევოდრ – ბავშვი დიდების ნათქვამ სიტყვას უმაღვე ითვისებს.

ჰალ დეთხარ (დ|ათხარ) hal d|etxar (d|atxar) გრღუგ. ობ. непрх. см. intrans. see დეთხარ d|etxar. ნან ლაგნიში ჰალ დეთხან, მაცმე ჟეგო ვაჩრ შადრნ კნათქ ვზლარ ხაყნ – დედა ხმამალლა ატირდა, როცა ცხვარში მყოფი თავისი ვაჟის სიკვდილი გაიგო; მამინ ივნქ ბადრ ბზღრი დაგარ ცო მახმაკერ, ჰალ მათხანლათერ – მამიდა ივანეს ობოლი შვილების ნახვას ვერ იტანდა, ატირდებოდა ხოლმე; შადრნ ვაშახ ლაგნიში ჰალ დეთხან საბედ – თავისი ძმა ხმამალლა დაიტირა საბედამ.

ჰალ დექ|დ|არ (აკ|დ|არ) hal d|ek|d|ar (ak|d|ar) გრღუგ. ობ. непрх. см. intrans. see დექ|დ|არ² d|ek|d|ar². დოკ იხრეს შაკ ჰალ ვეკვიქ – სიბრანისგან შაკა ათ-რთოლდა; ფშელგორქდა[ჰ] დჩრ დედქ[ჰ] მოჰეკელბა ჰალ ვეკვირასრ – სიტყვისგან მთელს ტანში პირდაპირ ამაკანკალა.

ჰალ დქ|დ|არ hal dē|d|ar გრღმ. ობ. прх. см. trans. see დქ|დ|არ dē|d|ar. ეგ ჟინა ლაწ-რეს მარ ლაწიშქ, დუდბტრეს ჰალ დქმიქ – ევა თირქმელებით იყო ავად და ექიმმა მოარჩინა.

ჰალ დერწ|დ|არ (ჰერწ|დ|არ) hal d|erç|d|ar (herç|d|ar) გრღმ. прх. trans. 1. ობ. см. see დერწ|დ|არ d|erç|d|ar. დუგ ხა და მავუდ ვეჰ მახკუდნ, ჰალ დერწმარ დეწქ – დიდი ხანია, პურები კერაში ალაგია, ამობრუნება უნდა. 2. გადატ. перен. fig. გარა', კნათი, ნაყმაქ ეთეშ ცჰაც ყაჰქ დეწქ ჰალ დერწდა! – აბა, ბიჭებო, გამეზავრებისას თითო მწარის (არაყის) გადაკერა (ამოტრიალება) უნდა! А, ну, ребята, перед дорогой надо опрокинуть по стаканчику горькой (водочки)! Well, guys, before the trip we should have a glass of strong vodka!

ჰალ დესტარ hal d|est̩ar გრღუგ. ობ. непрх. см. intrans. see დესტარ d|est̩ar. ლაჰეგ ცარკ მალჩჩო[ჰ] დონენ ქოკ დენიყ ჰალ ბესტქ – გველის ნაკბენზე ცხენს ფეხი მთლიანად დაუსივდა; მიჩჰქ ნოტყ მო, ოსი ჰალ დესტარ ხეცქ – სადაც ჩირქდება, იქ დასიება იცის.

ჰალ დეფხ|დ|არ (დ|ოფხ|დ|არ) hal d|epx|d|ar (d|opx|d|ar) გრღმ. ობ. прх. см. trans. see დეფხ|დ|არ d|epx|d|ar. ღურდ-ღურდქ ნანას შარნ ძუძაკ ჰალ დეფხმანლათქ – დილ-დილაობით დედა თავის პატარა გოგონას აცმევეს ხოლმე.

ჰალ დქუხიდარ (დრუხიდარ) **hal d|ǝpx|dar (d|ǝpx|dar)** გრლმ. ობ. *пpx. см.*
trans. see დქუხიდარ **d|ǝpx|dar**. ღურდ-ღურდქ ნანას ფეჩ ჰალ ბქუხბჰლათე –
დილ-დილაობით დედა ღუმელს შეათობობს ხოლმე.

ჰალ დექარ (ვექარ) **hal d|ekar (qekar)** გრლფე. ობ. *непpx. см.* intrans. see დექარ
d|ekar. თხა მატრენ ილუმგო ჰალ დექლიში! – დღეს სადილად ილოსაც ჩასძა-
ხეთ (ასძახეთ), ერთი!

ჰალ დექიდარ (დუელდარ) **hal d|ek|dar (d|uy|dar)** გრლმ. ობ. *пpx. см.* trans.
see დექიდარ **d|ek|dar**. ო სტაკოვ ყოლი დაჰ ლეჰყდორ, მხ ნახე ჰალ ვექვიე'ნე,
ცინიხ ნახვიე – ის კაცი ქურდობას მალავდა, მაგრამ ხალხმა გამოააშქარავა
და ცინეში ჩასვეს.

ჰალ ეცდარ (ვედარ) **hal ec|d|alar (ev|d|alar)** გრლფე. *непpx.* intrans. ობ.
см. see ეცდარ **ec|d|alar**. 1. აფრენა (ჩაფრინდება) *взлететь fly up*. ვერ ვახენო
ჰაწუკ ვერენმაქრქ ჰალ ეცდარ – ჩიტი, რომელსაც ქვა მოხვდა, ქვიდან აფ-
რინდა. 2. აღება (ნისლისა), გაფანტვა (ჩგაიფანტება) *рассеяться (о тумане) to*
clear up the sky. დუემათდლოუნჩი კურ ჰალ ეცდარ – შუადღისთვის ნისლი გა-
იფანტა; ლამნხნ კურ ჰალ ეცდარ, ქომნხნ ნახ ნშადუ დალენა... (იოსებ ჭარე-
ლიშივილი) – მათაგან ნისლი აფრინდა, გამოვიშალეთ გარეთა...

ჰალ ეცარ (ვედარ) **hal ecar (ev|d|ar)** გრლმ. ობ. *пpx. см.* trans. see ეცარ **ecar**. 1.
აღება (ჩაიღებს), აყვანა (ჩაიყვანს) *брать, взять в руки, на руки to take; to*
pick up. მაღვი ჰალ ეცი'ნეს, ყაბოგო ვახნას – ჰური (საჭმელი) ავიღე და ძრო-
ხაში წავედი; ნანას შარჩ მაქ დანინი ბანდერ ჰალ ეცი'ნე, ნშადუ დიკქ – დედამ
თავისი ძუძუმწოვარა ბავში აიყვანა და გარეთ გაიყვანა; სად ბათხნ ტათებ
ჰალ იცნას – ჩემი საქმის გასამრჯელო ავიღე. 2. მოხდა (მოხდის), ახდა (ახ-
დის) *снять, убрать что-либо с чего-либо take off (will take off)*. ქოცო ჰალ
ეცი'ნეს, ვენ დამენას ჰალო – ქვევრს მოვხადე და ღვინო ამოვიღე.

ჰალ ეციტარ (ვედარ) **hal ecitar (ev|d|itar)** გრლმ. ობ. *пpx. см.* trans. see ეცი-
ტარ **ecitar**. დამრკუმგო ბატანმაქ ლეფინი გუგასო ჰალ ეციტოს – დარკოს
იატაკნე დაგდებულ ტიკინას ავადებიხე; დალქეგო ბეჯ ჰალ ეციტნას – და-
ლაქს თმა ავადებიხე (გადავადებიხე).

ჰალ დექარ **hal d|ečar** გრლმ. ობ. *пpx. см.* trans. see დექარ **d|ečar**. თხე ჰალ დე-
ჭი'ნეთ, დაჰნ დუმენათხ – მატყლი დავჩეჩეთ და გავყიდეთ.

ჰალ დეჭინო **hal dleçinô** მიმღ. ობ. прич. см. particip. see დეჭინო **dleçinô**. ჰალ დეჭინო კრავლქ ქადბი თეგოდო – დახეჩილი კრაველის ქუდებს ამზადებენ.

ჰალ დეხარ **hal dlexar** გრღმ. прх. trans. მოწვევა ქვემოდან ზემოთ (მოიწვევს), ან მოიპატიჟება приглашать (снизу вверх и наоборот) to invite from below to above. ობ. см. see დეხარ **dlexar**¹. კიკალდაჩქ დნინი ნახ ჰალო დეხათ ქუდრწლებს! – ქვევით მცხოვრები ხალხი ამოიპატიჟეთ ქორწილში!

ჰალ დეხკარ (ახკარ) **hal dlexkar (axkar)** გრღმ. ობ. прх. см. trans. see დეხკარ **dlexkar**¹. ტირინე, ის დუხკან ლახუშ თეციტი ჰოგოჩქ, ლახიშ ჰალ დეხკალქ! – ტირინე, ეგ სარტყელი ძირს დაგთრევს აკი, კარგად შემოირტყი!

ჰალ ეჯარ (ლეთხარ) **hal eqar (letxar)** გრღუე. непрх. intrans. 1. ობ. см. see ეჯარ **eqar**. გაზან კმადტმაქ ჰალ ეჯარ – თხა კლდეზე ახტა. 2. გადატ. перен. fig. ის სტაკონ დოკ იხრეს წიგნ ქუდრთ ჰალ ეჯარ – მაგ კაცს სიბრანისაგან სისხლი თავში აუვარდა. 3. გადატ. перен. fig. წამოცდომა (სიტყვისა) (წამოსცდება) проговориться, сказать нечаянно unwarranted remark. ტატოს დუჯინო ხანეჩქ დაჰ ლეჯყდორო, მან ტყუდჰსინეჩქ ჰალ ეჯარ, მქ თხქ ახრუბ ოჯუდ ქელოჩქ ბაგურ – ტატო დიდხანს მალავდა, მაგრამ ბოლოს წამოსცდა, რომ ჩვენი თოხლი მის ცხვარში ერია.

ჰალ დეჰქდარ (აჰქდარ) **hal dleh|d|ar (ah|d|ar)** გრღმ. прх. trans. გაპარება ზეგით (გასაპარებს) украдкой отнести (отвести) навех take sb up by stealth. ობ. см. see დეჰქდარ **dleh|d|ar**. ნიე ბეხკინო ბარ თხოგოჩქ, მან ცჰა დო ტყოც ჰალ ბეჰბიქ ყუივ – გზა შეკრული გვექონდა, მაგრამ ქურდებმა ერთი ცხენი კიდევ გააპარეს ზეგით.

ჰალ თაგდ|ალარ (თეგდ|ალარ) **hal tagd|alar (tegd|alar)** გრღუე. непрх. intrans. 1. ობ. см. see თაგდ|ალარ **tagd|alar**. სქ წა შინეჯ შარეჩქ ჰალ თაგდალდ – ჩემი სახლი ორიოდე წელიწადში გაკეთდა (აშენდა). 2. გადატ. перен. fig. ოსიჩქ ნახ ჰალ თაგლა – იქ ხალხი გაკეთდება (გამდიდრდება) там люди разбогатеют people will become rich there.

ჰალ თაგდ|არ (თეგდ|არ) **hal tagd|ar (tegd|ar)** გრღმ. ობ. прх. см. trans. see თაგდ|არ **tagd|ar**. მატრ ჰალ თაგდებალქ! – სადილი გააკეთე რა!

ჰალ თაგდ|ითარ (თეგდ|ითარ) **hal tagd|itar (tegd|itar)** გრღმ. прх. trans. გაკეთებინება (გასაკეთებინებს) заставить [с]делать to make sb do smth. ნი-

კუდგურ ნიწყოც ჰალ თაგდითიქ მიხოს ყეგდაღლნრ სანი – ნიკოს ძალით გააკეთებინა მიხომ გატეხილი კარები.

ჰალ თაგარ (თეგარ) ოal taqar (teqar) გრდუგ. ობ. непрх. см. intrans. see **თაგარ¹ taqar¹**. თეტინრ გიუდრგნ ნასტ ხენგომცჳ ჰალ თაგქ – დაჭრილი გიორგი ხემდე ძლივს აბობლდა.

ჰალ თაგ|დ|არ (თეგ|დ|არ) ოal taq|d|ar (teq|d|ar) გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **თაგ|დ|არ taq|d|ar**. ჰუქლრქ სათრი ჰალ თაგდებათ, ცოჰქეკასუ დოს ცო დაგქ – ტყიდან სათრევეები (მორები) [ა]მოათრიეთ, თორემ შეშა აღარ არის.

ჰალ თაგინრ (თეგინრ) ოal taqinô (teqinô) მიმლ. ობ. прич. см. particip. see **თაგინრ taqinô**. ჰალ თაგინრ უურქ ნახხ მოსჳ იხრ – მოხდილი რძის ყველი ცუდი გამოდის.

ჰალ თეგ|დ|არ (თაგ|დ|არ) ოal teg|d|ar (tag|d|ar) გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **თეგ|დ|არ¹ teg|d|ar¹**. დუივ დალუწ ნაჟრტი შირვანეჰჰ ჰალ თეგდიქ – მწყემსებმა შირვანში საზამთრო ბინები გააკეთეს (ააშენეს); შიოს გაკვეთილი ჰალ თეგდიქ – შიომ გაკვეთლები გააკეთა (მოამზადა).

ჰალ თეგ|დ|ალარ ოal teḡ|d|alar გრდუგ. ობ. непрх. см. intrans. see **თეგ|დ|ალარ teḡ|d|alar**. სიცხოს უურ ჰალ თეგდალანლათქ – სიცხეში რძე აიჭრება ხოლმე.

ჰალ თეგარ (თიტარ) ოal teḡar (teḡar) გრდმ. прх. trans. [ამო]ჭრა [ამო]ჭრის) **вырезать|ывать, резать cut out.** ობ. см. see **თეგარ teḡar**. ხქ გამევ ჰალ თეგრ, მქ დებიკ თაგბოლრ – ხეს ხვეწით ამოჭრიან, რათა კოფნი გააკეთონ.

ჰალ თეგითარ (თიტითარ) ოal teḡitar (tiḡitar) გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **თეგითარ teḡitar**. ფუში ჰალ თეგითნას ფერშლეგრ – კოპები (ბუშტუკები) ამოვაჭრევენე ფერშალს.

ჰალ თილ|დ|არ (თეფლ|დ|არ) ოal til|d|ar (tepl|d|ar) გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **თილ|დ|არ til|d|ar**. თინ თხეჩუ შაბთინეჰჰ ოთჳ დეცენქ, ცჰანე ას შუდჩუ ჰალ თილდინას – თინა ჩვენსა შაბათს ღამის სათევად მოვიდა და ორშაბათს შინ (ხევით) გაუაცლიე.

ჰალ თიტითარ (თეგითარ) ოal tiḡitar (teḡitar) გრდმ. прх. trans. ამოჭრევენე-ბა (ამოაჭრევენებს) **заставить вырезать to make sb cut smth out.** ობ. см. see **თიტითარ tiḡitar**. მიტრუნ ბჰარწქ ადჰი ღაწირქ, სტოჟხეკუ ჰალ თიტითიქ – მიტროს ბრმა ნაწლაფი სტკიოდა და შარშან ამოაჭრევენა; დონენ ხავნის ფუში

დალენე, საბეგრ ჰალ მოც თიტითოს – ცხენს ბარძაყზე კოპი ამოუვიდა და საბას ამოვაჭრევინებ მაინც.

ჰალ თოხითარ (თეფხითარ)¹ **hal toxitar (tepxitar)**¹ გრდმ. ობ. прх. см. trans. see თოხითარ **toxitar**. ლამფეგო[ჰ] ლუსმარ დელბალინე, ჭშალოშ კვერევე ჰალ თოხითნას – ლამფას (ჭერს) ლურსმანი შეუსუსტდა და ჩაქუჩით მაგრად მივაჭედვინე.

ჰალ თოხითარ (თეფხითარ)² **hal toxitar (tepxitar)**² გრდმ. ობ. прх. см. trans. see თოხითარ **toxitar**. ზურბეგრ გარძოჲ ჰალ თოხითნას – ზურაბს გარძონი დავაკვრევინე.

ჰალ დიკარ (ჯელარ) **hal diḡar (qelar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see დიკარ **dīkar**. ტოტეს ლაცვიენო მათიკო ახმიტი ჰალ ვიკოო – მათიკო ხელჩაკიდებულ ახმეტაში მიჰყავდათ; მეურმევე ურუმ ჰალ ბიკე მატინი – მეურმემ ურემი წაიყვანა მატანში.

ჰალ იხარ (დახარ) **hal ixar (daxar)** გრდლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see იხარ¹ **ixar**¹. ას წინმაქ ჰალ იხოს – მე სახლზე ავდივარ.

ჰალ იხუდლან დდ **hal ixujlā dd** ობ. см. see იხუდლან **ixujlā**. ე კმატგო[ჰ] ცომიჩჰე ცო და ჰალ იხუდლან – ამ კლდეს არსად არა აქვს ასასვლელი; სოგო ბჷა და ჰოცო ჰალ იხუდლან – მე ყოველთვის მაქვს შენთან მოსასვლელი (ყოველთვის შემძლია შენთან ამოვიდე).

ჰალ კარჩიდარ (კერჩიდარ) **hal ḡarč'dar (ḡerč'dar)** გრდმ. прх. trans. აგორება ქვემოდან ზემოთ (ჩასაგორებს) **катить снизу вверх to roll up**. ობ. см. see აჰ კარჩდარ ატა დაჲ, ჰალ კარჩდარ ჭირვე – ჩამოგორება ადვილია, აგორება – ძნელი.

ჰალ კეკადარ **hal ḡeḡa'dar** გრდმ. прх. trans. აკენკვა (ჩაკენკავს) **клевать to peck up grains**. წიწლივ ოც ჰალ კეკადო – წიწილები მარცვალს კენკავენ.

ჰალ კოკარდარ **hal ḡoḡar'dar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see კოკარდარ **ḡoḡar'dar**. კოკნი ჰალ დეწე კოკარდს, მე ჩუ ხენბი ხაბჯდოლოთ ვად – ორმოები უნდა ამოვალრძავოთ, რომ ხეები ჩავრგათ.

ჰალ ლაბჷარ (ლებჷარ) **hal labžar (lebžar)** გრდლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see ლაბჷარ **labžar**. ბუდსუ თათს ხაწე'ნე მათენ, ჰათეც თოფეგუ[ჰ] ჰალ ლაბჷარ – ლამე ხმაური გაიგონა მათემ და მაშინვე თოფისკენ აცოცდა.

ჰალ ლავარ (ლევარ) **hal lävar (levar)** გრლუვ. неврх. intrans. 1. დაძახება (დაუძახებს) ქვემოდან ზემოთ, მოწოდება [по]звать, [при]звать, крикнуть (снизу наврх) to call sb from below to up, to deliver. პეტუდგო ჰალ ლავარ ლეცერ ილკუდნი, მწ, ჩუწხ ცო თურ ვარ, ცომენწ დალქ ნწაძერ – პეტოსთვის დაძახება უნდოდა ილიკოს, მაგრამ, ალბათ, შინ თუ არ იყო, არავინ გამოვიდა გარეთ. 2. ხმის გაცემა (ხმას გასცემს), შერიგება заговорить, помириться to speak to someone; to reconcile. ობი ვაშბიცწ შქძრახ ბარქ, ჩც ვაშბიგო ჰალ ლავარ – ისინი ერთმანეთთან უძძრახად იყვნენ და ახლა შერიგდნენ.

ჰალ ლათ|დარ¹ (ლეთ|დარ) **hal lat|dar¹ (let|dar)** გრდმ. იხ. прх. см. trans. see ლათ|დარ² lat|dar². ილოს ტატერ დასახ წე ჰალ ლათდიქ – ილომ სველ შეშას ცეცხლი წაუკიდა; დაყირ დაქრეხ წე ჰალ ლათდინას – გამხმარ ბალახს ცეცხლი წაუუკიდე.

ჰალ ლათ|დარ² (ლეთ|დარ) **hal lat|dar (let|dar)**² გრდმ. იხ. прх. см. trans. see ლათ|დარ³ lat|dar³. სურათ კედლეს ჰალ ლათდიქ – სურათი კედელზე გააკრეს.

ჰალ ლარლარ (ლერლარ) **hal larlar (lerlar)** გრდმ. იხ. прх. см. trans. see ლარლარ larlar. წკიპუდქვო ბუჭწ ამბუდ ჰალ ლარლარქას, ბეჯ ჰალ უდოქ შუგოჩქი – წკიპოშვილის ბრძოლების ამბები რომ ჩამოვთვალო, თმები ყალყნე დაგიდგებათ.

ჰალ ლასარ (ლესარ) **hal lasar (lesar)** გრდმ. იხ. прх. см. trans. see ლასარ lasar. დისენო ჰადრი ჰალ ლასო ვად, ცოჭქ ერ დაჭეჭ ვადგოჩქი – ნარჩენი ფქვილი გაგცრათ, თორემ გაგვიფუჭდება.

ჰალ ლატარ (ლეტარ) **hal laṭar (leṭar)** გრლუვ. იხ. неврх. см. intrans. see ლატარ laṭar. ე ფეშკრეგოჩქი დუჯ ჟაბო ბა ლაჭმქ ბიკუდნქ, ჰალ ლატარ დეწქ – ამ ბალღს ბევრი ძროხა ჰყავს მთაში წასაყვანი და წაშველება (მიხმარება) უნდა.

ჰალ ლათსარ (ლეთსარ) **hal lapsar (lepsar)** გრლუვ. იხ. неврх. см. intrans. see ლათსარ lapsar. მათხოხ ტატქ ქადრცხი ჰალ ლათსო – მწეში (მწეზე) სველი სამოსი გაშრა.

ჰალ ლათს|დარ (ლეთს|დარ) **hal laps|dar (leps|dar)** გრდმ. იხ. прх. см. trans. see ლათს|დარ laps|dar. მათხოვ ქადრცხი ჰალ ლათსდიქ – მწემ სამოსი გააშრო.

ჰალ ლაფს|დ|ითარ (ლექს|დ|ითარ) **hal laps|d|itar (leps|d|itar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ლაფს|დ|ითარ **laps|d|itar**. ქასტაღორქეხ უთუღგორ ლაფსდითნას ჰალორ მანდილ – სიჩქარის გაღო უთოს გაღაშრობინე (უთოთი გაღაშრე) მანდილი.

ჰალ ლაქ|დ|არ (ლექ|დ|არ) **hal lak|d|ar (lek|d|ar)** გრდმ. npx. trans. ობ. cm. see ლაქ|დ|არ **lak|d|ar**. გორ ზღვენი ჰალ ლაქბირას – გაშლი სხვენზე ავაგდე; ქეღორ ბშორწ ბალბალინე, თოჰუღნი დად ჰალ ლაქვირას – ცხვარს მგელი დეცა და მძინარე მამა წამოვაგდე (გაღაღვიძე); კოტიღ ბენმაქ ლებალინი გაუგუ ჰალ ლაქ-ბინო'ერ, ვენი გაგადრჩა'ე ჰალ ვასდაღონორ – კატას ბუღეზე მჯღღომი მტრედი აეღღო (აეღრინა) და სხვა მტრეღეღიც წამოცვენილიყვენ (აღრენილიყვენ).

ჰალ ლახარ (ლექხარ) **hal laxar (lexar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ლახარ **laxar**. დავიწორ ქეღორეღონ ჰალ ლახარ დეწე, ცოჰე შაროწ რუ ცო დადორ – დაკარგულ ცხვარს მოძებნა უნდა, თორემ თვითონ (თავისით) შინ არ მოღა.

ჰალ ლახკარ (ლექკარ) **hal laxkar (lexkar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ლახკარ **laxar**. საკლუღ დაჰ ჰალ დეწეთ ვად ლახკან, ცოჰე ყიოღ დალენთ ვადგო[ჰ] – საკლაღეღი საძოვრად უნდა ავრეკოთ (ზევეით), თორემ დავგეღლუბდენ.

ჰალ ლაღ|დ|არ (ლექღ|დ|არ) **hal laq|d|ar (leq|d|ar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ლაღ|დ|არ **laq|d|ar**. ჰანნა გაკვეთიღ ვეთე, ატოტ გოტ ჰალ ლაღღებანღ – ვინც გაკვეთიღი იცის, მარჯვენა ხელი აიწიოს (ასწიოს); აჰ წუღან კოჰაკი ჰალკას დეწე ლაღღან – შენ წადღების ქუსღეღი ცოტა უნდა აამაღღო. შღრ. cp. comp. ლაღე **laqē**.

ჰალ ლაჰ|დ|არ (ლექჰ|დ|არ) **hal lah|d|ar (leh|d|ar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ლაჰ|დ|არ **lah|d|ar**. დალუღნადნორ კვიწხ ჰალ ბეწეთხ ლაჰბან – ზამთრისთვის კვირინხი უნდა დავკრიოთ.

ჰალ ლეღარ **hal levar** გრღუღ. ობ. npx. cm. intrans. see ლეღარ **levar**.

ჰალ ლეღ|დ|არ (ალარ) **hal lev|d|ar (al'ar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ლეღ|დ|არ **lev|d|ar**. შაქრუღგო[ჰ] ბახე მოტ ბალორ, გუმაღ (უმაღ) ჰალ ლეღდარ ხეღე – შაქროს გრძელი ენა აქვს (უძეღს), ყვეღაღრის თქმა იცის.

ჰალ ლეთხარ (ეღარ) **hal letxar (eqar)** გრღუღ. ობ. npx. cm. intrans. see ლეთხარ **letxar**. მეღე ივენ წიკან შვეტ ჰარჩიღე, ოღეღმეღლე ჰალ ლეთხირ – რამღენიც ივანეს წვიღეღზე შოღტი გაღაუჰირღს, იმღენს შებღეღოღა.

ჰალ ლეთხ|დ|არ (ეღღ|დ|არ) **hal letx|d|ar (eq|d|ar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ლეთხ|დ|არ **letx|d|ar**. ტარკეხ ყალენორ ეკღი ჰალ ლეთხორღ ნანას – თითში

შეჭრილ ეკლებს იძრობს დედა; ე მეო მელ'ე აჰ ბეცქ, ო გუმიფლქ ჰუქლო ჰალ ლეთხბებათ – ეს ფური რამდენიც ჩამოვა, იმდენი ტყეში გააგდეთ.

ჰალ ლესტ|დ|არ (ლასტ|დ|არ) hal lest|d|ar (last|d|ar) გრდმ. ობ. прх. см. trans.

see **ლესტ|დ|არ lest|d|ar**. დონეგ მულ ჰალ ლესტმოშ სუკახნქ ტუტი შარნ ლესკო – ცხენი კუდის აქნევით ბუზებს იგერიებს.

ჰალ ლესსარ¹ (ლასსარ) hal lepsar¹ (lapsar) გრდლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see

ლესსარ¹ lepsar¹. სიცხობხ ხი ჰალ ლესსე – სიცხეში წყალი შრება.

ჰალ ლესსარ² hal lepsar² გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **ლესსარ² lepsar²**. ე შურენ

ჰალ ლესსარ დეწქ, ცოჰქ ჰალ დაკუ ვადგოჩქ – ამ რძეს შედღეება უნდა, თორემ დაგვეწვეება (არ შეიღღვიბება).

ჰალ ლეჰ|დ|არ (ლასჰ|დ|არ) hal leh|d|ar (lah|d|ar) გრდმ. ობ. прх. см. trans. see

ლეჰ|დ|არ leh|d|ar. ვუნე (უნე) ქაზდრეგ თელო, საბლენქ სტაბოჩქ ლეჰოდო

ჰალო – რასაც მიწა იძლევა, მეტწილად შემოდგომაზე კრეფენ (იღებენ);

ქოთმივ, იდრივ, ბატევ, ხხვივ, ჰადწკივ ვავ დამცხეჰლოლქ ბისენო ოქჩქ ჰალ

ლეჰობო – ქათმები, ინდაურები, ბატები, ხხვები, ჩიტები ყანის მოძეის მერე

დარჩენილ მარცვალს კრეფენ (კენკავენ); ტათებ ჰალ ლეჰოდო, მე ალუდნ

ფშელქ წყარო დოხოდო – ფულს კრეფენ, რომ ალვანში ცივი წყარო მოიყვან-

ნონ; დუმრქჰ ფშელქ წყარო მაყვალ დადას, ვაუგონ გიორგის, დოხიერ

ალუდნ – სულ პირველად ცივი წყარო მაყვალას მამამ, გიორგი მიქელაძემ,

გამოიყვანა ალვანში.

ჰალ მათხარ|დ|ალარ hal matxar|d|alar გრდლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see **მათ-**

ხარ|დ|ალარ matxar|d|alar. ხიწოლეს წონილ ჰალ მათხარდალქ – უწყლობით

მწვანილი დაჰკნა.

ჰალ მალ|დ|არ hal mal|d|ar ობ. см. see **მალ|დ|არ mal|d|ar**. ხი ჰალ მალდებ-

ლეშქ, ქორთო ბა სოგოჩქ ბილუდნქ, დაჰნ ვეწეს ვაშვალქ – წყალი გაათბეთ,

ერთი, თავიც დასაბანი მაქეს და უნდა გავიპარსო კიდეც.

ჰალ მალ'არ (მელ'არ) hal mal'ar (mel'ar) გრდმ. ობ. прх. см. trans. see **მალ'არ**

mal'ar. ოჯუს წომალ ჰალ ცო მალ'ქ – მან წამალი არ დალია. გადატ. перен. fig.

ოჯუს დინ შარქ დანარ ჰალ მალ'ქ – მან მთელი თავისი ქონება (ცხოვრება)

გაფლანგა он промотал всё своё состояние s/he blew up the whole fortune.

ჰალ მატ|დ|ალარ **hal maṭṭ|alar** გრლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see მატ|დ|ალარ **maṭṭ|alar**. ხილ ჰალ მატდალ – ხილი დამწიფდა; ხილენ (ხილუნ) ჰალ მატდალარ ემწი (წმწი) – ხილს დამწიფება აკლია; ზირზიტასურ ჰალ მატ-დამლჩეჰ, დაჰ დატყ, ჩურჩ ნოტყნ იხითრ – როცა ძირმაგარა მომწიფდება, გასკდება და შიგნიდან ჩირქს უშვებს.

ჰალ მატ|დ|არ **hal maṭṭ|ar** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see მატ|დ|არ **maṭṭ|ar**. სი-მამრტყლ ლაჰლო'ეთხ, ექ ზღვენე ჰალრ მატლოთხ – ზღმარტლს მოვკრეთ და მერე სხვენში ვამწიფებთ.

ჰალ მახკ|დ|ალარ (მეხკ|დ|ალარ) **hal maxḳ|d|alar (mexḳ|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. გადმოღვრა (გადმოიღვრება), გადმოთანტვა, გადმოცვენა **вылиться, высыпаться pour off / out; scattering**. შალთ ბატრქ ჰალ მახკდალ – ხანჯალი ქარქაშიდან ამოვარდა; ბჰარკი ჰალ მახკლადალრ ჰოგო[ჰ], ვურ (ურ) ჩუ ცო თიფუნჩ ვაჰრ! – თვალები ამოგცვივდეს, რა ძალიან მოუსვენარი ხარ!

ჰალ მახკ|დ|არ (მეხკ|დ|არ) **hal maxḳ|d|ar (mexḳ|d|ar)** გრლმ. прх. trans. ამოღვრა (ამოღვრის), გადმოღვრა, გადმოთანტვა **вылить, высыпать pour off / out; scattering**. კოშკრქ ხი ჰალ მახკდება'ეთ, ჩუ ბორცნ ბოხკათ – ორმოდან წყალი ამოღვარეთ და შიგ თეტივი ჩაყარეთ.

ჰალ მურჯ|დ|არ **hal murǰ|d|ar** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see მურჯ|დ|არ **murǰ|d|ar**.

ქოჩადლქ ქოროთრ ჩუ ბოხე'ნქ, ხი დენიხ ჰალრ მურჯდიქ – ქოჩადალას თავი (ხეობის სახელია) ჩამოინგრა და წყალი მთლად აამღვრია.

ჰალ მუსტ|დ|არ **hal must|d|ar** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see მუსტ|დ|არ **must|d|ar**.

ვმეგინრ სტაკ ჩნივ ავსტარლო ჰალ მუსტგო'ქ, ექ, ჰალ ვანინრ, ჰალრჯალრ – მოკლულ კაცს დათვი მიწაში ამყავებს, მერე ამოიღებს და ჭამს.

ჰალ ნეთხ|დ|არ **hal netx|d|ar** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ნეთხ|დ|არ **netx|d|ar**. ხჩკლჰ ქერქი სტამჩ და, ჰალ ნეთხდებათ! – ხინკლების ქერქები სქელია, გაათხელეთ!

ჰალ ნიფს|დ|არ **hal nips|d|ar** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ნიფს|დ|არ **nips|d|ar**.

შგჩლქ წაქ გამიქ დარქ, ჰალ ნიფსდიხედლოლ ზორადში ჩაჯ იხრ – შინდის ისარი მრუდე იყო და გასწორების მერე ძალიან შორს მიდის; კოტეს სქ ტათებ და-ლირქ, ჩც ზგრიშ ჰალ ნიფსდინათხ – კოტეს ჩემი ფული ემართა და ახლა ანგა-რიში გაავასწორეთ.

ჰალ ნიფს|დ|ითარ **hal nips|d|itar** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ნიფს|დ|ითარ **nips|d|itar**. ბევჯ ჰალ ნიფსდითნას – თმა გავასწორებინე.

ჰალ ოთარ (ეთარ) **hal otar (etar)** გრლუგ. ობ. npx. cm. intrans. see ოთარ **otar**. ე ზედგანმაქ ჰალ ოთა'ე, ო ყალ აჰო მჟოთ – ამ ზედადგარზე შედექი და ის ყალი ჩამოიღე! სიფსრე კაწკო ბანდერ შარო ჰალ ოთერ – გუშინწინ პატარა ბავშვი თვითონ დადგა ფეხზე.

ჰალ ოთ|დ|არ (ეთ|დ|არ) **hal ot|d|ar (et|d|ar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ოთ|დ|არ **ot|d|ar**. იბოს შინეც ბათაქი წა ჰალ ოთდიე – იბომ ორიოდე თვეში სახლი დადგა.

ჰალ დოლ|დ|არ (დებლ|დ|არ) **hal d|ol|d|ar (d|ebl|d|ar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see დოლ|დ|არ **d|ol|d|ar**. მალოს ტყალღე ჩნდრი დოლდიე ჰალრ – მალომ მეოცე (წყვილი) წინდა დაიწყო; გაბო ნახხუე თეგმ ჰალ ვოლვალ – გაბო ყველების კეთებას შეუდგა; ცომ ჰალ ბოლბებათ, წე ჩუ ხადღე შეგოქი! – ცომი დაიწყო, ცეცხლი ჩაგოქრებათ!

ჰალ ოლარ (ებლარ) **hal olar (eblar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ოლარ **olar**. კი-მოს კოჩხოვ ხი ჰალ ოლი'ნე, მადგა დაყან ვალ'ე – კიომ კათხით წყალი ამონა-პა და პურის ჭამას შეუდგა.

ჰალ ოლ|დ|არ (ებლ|დ|არ) **hal ol|d|ar (ebl|d|ar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see ოლ|დ|არ **ol|d|ar**. ე დატქონ მან ჰალ ოლბებალე, მაცლომც ლელეს იშტყ! – ამ დახეულს ნემსი ამოსდე, როდედე უნდა ვიარო ასეთმა!

ჰალ დოლ'არ (ჰალ დეფლარ) **hal d|ol'ar (d|eplar)** გრლუგ. ობ. npx. cm. intrans. see დოლ'არ **d|ol'ar**. გვირბელარო ნასტ ჰალ ვუმლნას – გვირაბში ძლიეს ამოქეპერი.

ჰალ დოფცარ (დეფცარ) **hal d|opcar (d|epcar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see დოფცარ **d|opcar**. პეტოს შვეტ ჰალ დოფც – პეტომ შოლტი დაწნა; ვად ლობენ ჰალ დოფცარ დეწე – ჩვენს ლობეს დაწნა უნდა.

ჰალ დოფხ|დ|ალარ (დეფხ|დ|ალარ) **hal d|opx|d|alar (d|epx|d|alar)** გრლუგ. ობ. npx. cm. intrans. see დოფხ|დ|ალარ **d|opx|d|alar**. თეკრ ჰალ დოფხალი'ნე, ჰაშელა მახე – თეკომ ჩაიცვა და სტუმრად წავიდა.

ჰალ დოფხ|დ|არ (დეფხ|დ|არ) **hal d|opx|d|ar (d|epx|d|ar)** გრდმ. ობ. npx. cm. trans. see დოფხ|დ|არ **d|opx|d|ar**. ის კნათ ჰალ ვოფხეებათ, ცოჰე დაჰ ფშელოვრ – მაგ ბიჭს ჩააცვით, თორემ შესცივა; სახილუმ დუდ ჰალ დოფხდიე'ნეთხ, ნაყ-

მაქა'ე უდონათხ – გათენებისას ცხენები შეეკაზმეთ და გზას ღაღადექით; შალთქ ბოთუ ტათბუე ჰალ ბოფხბითნას – ხანჯლის ქარქაში ვერცხლით მოვარ-თვევინე.

ჰალ დოფხ|დარ (დქფხ|დარ) **hal dōpx|dar (dēpx|dar)** გრდმ. ობ. prx. cm. trans. see დოფხ|დარ **dōpx|dar**. მაძკოს ხი ჰალ დოფხდიქ – მაიკომ წყალი გააცხელა; მათხოვ ძღრქ გაგჭ ჰალ დოფხდიქ – მზემ ინდაურის კვერცხი გაახურა.

ჰალ ოწ|დალარ (ებწ|დალარ) **hal oç|dalar (ebç|dalar)** გრდუფ. ობ. neprx. cm. intrans. see ოწ|დალარ **oç|dalar**. ვუნქ (უნქ) მაკერ, ჰალ ოწბალოქ კნათი, ძე დოლ ღა-ზიშ დავრალო – რაც ძალი ჰქონდათ, აიწიეს (მალლა) ბიჭებმა, რათა დოლი კარ-გად დაენახათ; იასქ დედექჷ ჰალ ოწგალოქ, დელ დეცქ – იასემ ტანი აიყარა, გაი-ზარდა; ასა'ქ, აბრძე ჰალ ოწბალი'ნეთხ, აბრამ ვა კილუდვ სოხ ვაწივხ გუვალოქ – ძე და აბრამი ავიწონეთ და აბრამი სამი კილოთი ჩემზე მძიმე აღმოჩნდა.

ჰალ დოწ|დალარ (დეებწ|დალარ) **hal d|oç|dalar (d|ebç|dalar)** გრდუფ. ობ. neprx. cm. intrans. see დოწ|დალარ **d|oç|dalar**. სონა, ანკო'ქ, ღაჭბი ღაცდინო, ყაბოხ ჰალ დოწდალოქ – სონა და ანიკო ჯოხებით ხელში ძროხას გაჰყენენ (ზევით).

ჰალ ოწარ (ებწარ) **hal oçar (ebçar)** გრდმ. ობ. prx. cm. trans. see ოწარ **oçar**. აბოს ჩჰოგ ჰალ ოწირ სოქ – აბომ მოთალი (ჩოგი) ამიწონა.

ჰალ ოწ|დარ (ებწ|დარ) **hal oç|dar (ebç|dar)** გრდმ. ობ. prx. cm. trans. see ოწ|დარ **oç|dar**. გარი', ცალი ჰალ ოწდებათ, დონენ ვოხკოთ ვაძ – აბა, ცალები ასწიეთ, ცხენს აგვიდოთ; ის ქარსა ღაჯიშ ჰალ ოწდებათ, მაცლომცქ დეწქ ტშაუკლოქჷ თეჯა – ეგ საბელი მალლა ასწიეთ, როდემდე უნდა ეთრიოს ტალახში.

ჰალ ოხკარ (ებკარ) **hal oxkar (exkar)** მრ. გრდმ. ობ. mn. prx. cm. pl. trans. see ოხკარ **oxkar**. დშეც-ფჰათუდ შაშმთრეხ ჰალ ოხკათ, ჰალ დათოთ ვაძ! – ჯიგარი (ღვიძლ-ფილტვი) შამფურზე ააგეთ, შევწვათ! დონენ აურრი ჰალ ოხკ! – ცხენს აღვირქები ამოსდე!

ჰალ დოყ|დარ (ჯელარ) **hal d|o'|dar (qelar)** გრდმ. ობ. prx. cm. trans. see დოყ|დარ **d|o'|dar**. ღაწიშ ვაძნო, ამო ქეგრქ ჰალ ვოყვიქ – ავადმყოფიანო, ამო (კაცის სახელია) ცხვრიდან ამოიყვანეს; მაქდარქ კედელ ვერეგ ჰალ დოყდიქ – ზეგითა კედელი ქვით ამოიყვანეს (ამოაშენეს).

ჰალ საფსარ (სეფსარ) **hal sapsar (sepsar)** გრდუფ. ობ. неpx. cm. intrans. see საფსარ **sapsar**. ხაშ დიენო მადვი ჰალ საფსარ – ხაშოანი ჰური აფუვიდა; ბოტ ჰალ საფსარ – ცომი აფუვიდა.

ჰალ სქიდარ **hal sēd|ar** გრდმ. ობ. px. cm. trans. see სქიდარ **sēd|ar**. ყაროვ ლამნი ჰალ სქდიფ – წვიმამ მთები აამწვანა (გაალურჯა).

ჰალ სვლეპადარ **hal svlepa|dar** გრდმ. px. trans. see რასვლეპა (რასვლეპს), რამოსვლეპა **вылакать slurping up**.

ჰალ სტამიდარ **hal ştam|dar** გრდმ. ობ. px. cm. trans. see სტამიდარ **ştam|dar**. ლეკვილნოჩი ლაზი დაჟარ და, ფსტარხან საკრი ჰალ სტამოდო – ლეკოვანაში (ორონიში) კარგი ბალახია, ხარებს კისრებს უსქელებს.

ჰალ დუსტდალარ **hal dust|d|alar** გრდუფ. ობ. неpx. cm. intrans. see დუსტდალარ **dust|d|alar**. ბაკ ჰალ ბუსტბალი'ნე, შუხოხ ეშუშკაც ბაღი – ბაკი რეიზომა და თქვენსაზე ცოტა ნაკლები გამოვიდა.

ჰალ დუსტარ **hal dust|ar** გრდმ. ობ. px. cm. trans. see დუსტარ **dust|ar**.

ჰალ დუყარ (აპყადარ) **hal duqar (apqad|ar)** გრდმ. ობ. px. cm. trans. see დუყარ **duqar**. შიოს ჩოტე კალთი ქამრე ჰალ დუყი'ნე, უმეტი ვეცე ნაყმაქაჩი – შიომ ჩოხის კალთები ქამარში ამოიხარა და ისე წამოვიდა გზაზე.

ჰალ დუწარ **hal duçar** გრდუფ. ობ. неpx. cm. intrans. see დუწარ **duçar**.

ჰალ დუწიდარ **hal duç|dar** გრდმ. ობ. px. cm. trans. see დუწიდარ **duç|dar**. ხი დაჰ ლაყე, ბუნგი ხი ჰალ დუწდებათ! – წყალი დაწყდება, ჭურჭლები წყლით აავსეთ!

ჰალ დუყარდარ **hal duqar|dar** გრდმ. ობ. px. cm. trans. see დუყარდარ **duqar|dar**. ყაღირ ფსტეინ ხეცერ აღარ, დან ჰალ დუყარდებალოდშუდნო! – მოხუცმა ქალებმა იცოდნენ თქმა, დმერთმა გაგამრავლოთ!

ჰალ ფუალარ **hal pual'ar** გრდმ. ობ. px. cm. trans. see ფუალარ **pual'ar**. წარან ჰალ ფუალ, დაჰ ხელიგე – ცეცხლს შეუბერე, ლამის ჩაქრეს.

ჰალ ქაკდარ (ქეკდარ) **hal kaq|dar (keq|dar)** გრდმ. ობ. px. cm. trans. see ქაკდარ (ქეკდარ)¹ **kaq|dar (keq|dar)**¹. ცუ ჰალ ქაკბოს – ქუმელს ავზელ; ნანას შაქარ ჩუ დაშლომცჳ ჰალ ქაკდიერ – დედამ შაქარი დადნობამდე მოურიდა.

ჰალ ქეკ|დ|არ **hal keḳ|d|ar** გრდმ. ობ. ოპქ. ცმ. trans. see ქეკ|დ|არ² **keḳ|d|ar**². ყაჩღუღე გიუმრგე ვშიფნო'ერ, დენიჲ ჰალ ქეკვინორ შალთივ – ყაჩღებს გიორგი მოეკ-ლათ და სულ წვრილად დაეკუწათ ხანჯლებით.

ჰალ ქასტ|დ|არ **hal kaṣṭ|d|ar** გრდმ. ობ. ოპქ. ცმ. trans. see ქასტ|დ|არ **kaṣṭ|d|ar**. თადღონი ჰალ ქასტდებგეთ, ნაყბისტი შუენ ბუდტუ, ტყუდჰ ცო ვაჲმაკეგეჲ სო – ხურჯინები დაახქარეთლა, ამხანაგები მიდიან, ველარ დავეწვევი.

ჰალ ქჰექ|დ|არ **hal khēk|d|ar** გრდმ. ობ. ოპქ. ცმ. trans. see ქჰექ|დ|არ **khēk|d|ar**. ღამ-ბარჩ დახან ვუმას (უმას) ჰალოჰ ქჰექდიე'ნეთხ, ოშტუ ლავ ვუჰც (უჰც) დილქ, მუ 55 დენი ტყოჲ მათეხ დისქთხორ – ალაზნისთავში წასასვლელად სრულიად მო-ვაშნადეთ ყველაფერი და რატომ ისეთი თოვლი არ დადო, რომ სამი დღე კი-დეჲ ალგილზე დაგრჩით.

ჰალ ღანარ|დ|არ **hal ḡazar|d|ar** გრდმ. ობ. ოპქ. ცმ. trans. see ღანარ|დ|არ **ḡazar|d|ar**. კიკალდარჩერ ღამუჲ ღაწმარ ოსტუენორ ჰალ ღანარდიერ – ქეჲმო მთამ (ლეკის მთამ) ავადმყოფი ქალი გამოაკეთა.

ჰალ ყარწ|დ|არ **hal qarḥ|d|ar** გრდმ. ობ. ოპქ. ცმ. trans. see ყარწ|დ|არ **qarḥ|d|ar**. მათ-მათეჲჰი დაშჩორ ღავეჲ (ღაგას) ღამნი ჰალ ყარწდიე – ადგილ-ადგილ გამდინარმა თოვლმა მთები ააჭრელა; ყარწერ პეპლიჲ ბუც ჰალ ყარწინორ – ჭრელ პეპლებს ბალახი აეჭრელებინათ.

ჰალ ყატ|დ|არ (ყეტ|დ|არ) **hal qat|j|ar (qet|j|ar)** გრდმ. ობ. ოპქ. ცმ. trans. see ყატ|დ|არ **qat|j|ar**. ას ბჰარკი ჰალ ყატდიეჲჰი, მათხ ღაწიში ღათბანორ – თვა-ლები რომ გაგახილე, მზე მალღა მდგარიყო.

ჰალ ყატ|დ|არ (ყეტ|დ|არ) **hal qat|d|ar (qet|d|ar)** გრდმ. ობ. ოპქ. ცმ. trans. see ყატ|დ|არ **qat|d|ar**. ყუთე ფხუ ჰალ ყატდიე'ნეს, ჩურქ ტათეჲ დადხნას – ყუთის სახურავი აგხსენი და შიგნიდან ფული ამოვიდე; რეზოს დაჩხარ დარღა ნეჲ ჰალ ყატდიე – რეზომ ჩხირის გასათლელად დანა გახსნა.

ჰალ ყებზ|დ|არ (ყოზ|დ|არ) **hal qebz|d|ar (qobz|d|ar)** გრდმ. ობ. ოპქ. ცმ. trans. see ყებზ|დ|არ **qebz|d|ar**. მახავ წე ჰალ ყებზოდორ – ქარი ცეცხლს აღვივებს.

ჰალ შარ|დ|არ **hal šar|d|ar** გრდმ. ობ. ოპქ. ცმ. trans. see შარ|დ|არ **šar|d|ar**. შადღშენე ფიცარ მიჭრიტას ჰალ შარდლათე – შალაშინი ფიცარს სარკესა-ვით ასწორებს ხოლმე; ოსტეიჲ ნადბორი ჰალ შარდორ – დიაცები ქეჩებს ას-წორებდენ.

ჰალ შეგლბა|დარ **hal šeglba|dar** გრძმ. ობ. прх. см. trans. see შეგლბა|დარ **šeglba|dar**. წა, მეღე დე დაღრ, ჰალ დეწე შეგლბად – სახლი ყოველდღე უნდა დალაგდეს; ანკოს მოთ ჰალ შეგლბადიქ – ანიკომ ლოგინი აალაგა.

ჰალ ჩავარ|დარ (ჩევარ|დარ) **hal čavar|dar (čavar|dar)** გრძმ. ობ. прх. см. trans. see ჩავარ|დარ **čavar|dar**. ე ჟელოჩქი მენსულეც თაუბუ ჰალ ჩავარდება'ქ, ჰად კნთ ქუდრწლებ დაჰნ დძეე! – ამ ცხვარში, რომელიც გინდა, ჭედილა აარჩიე და შენი ვაჟის ქორწილში დაკალი!

ჰალ ცო|დალლაან **hal coldalajni** მიმლ. прич. particip. აუსვლეელი (რაზედაც არ აისვლება) недоступное место (наверху), куда невозможно подняться unattainable place (where you can't climb). დახნონანბ ჰალ ცოდალლაან ლამნი დუც და – საქონლისთვის ბევრია აუსვლეელი მთები.

ჰალ ცოლეუსინი **hal colesini** მიმლ. ობ. прич. см. particip. see ცოლეუსინი **colesini**. მათს ცო ეთეჩრ ხკეხ ჰალ ცოლეუსინი ადგილი მატე – მზემიუდგომელ ხევებში აუშრობელი ადგილებია (ყრია).

ჰალ ცოოწლაან **hal coočajni** მიმლ. прич. particip. აუწონავი, ვერ ასაწონი то, что нельзя взвесить unweighed. ჰალ ცოოწლაან ლე თხე ცო და, ლე ნახხ – აუწონავი არც მატყლია, არც ყველი.

ჰალ ცოხნა|დარ **hal coxna|dar** გრძმ. ობ. прх. см. trans. see ცოხნა|დარ **coxna|dar**. ჰალ ცოხნადარ ოჯუხ დო, მაცნე დახნოვ მოლუც ჩუ დობტინბ დუხაყ დერწდო'ქ, უდშტ აფშრ – ცოხნას იმას ეძახიან, როცა საქონელი უბრალოდ (სახქაროდ) ჩაყლაპულს უკან მოაბრუნებს და ისე ლეჭავს.

ჰალ ძუნა|დალარ **hal zuna|dalar** გრლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see ძუნა|დალარ **zuna|dalar**. ჰალ ძუნადბაღლჩეჭიდოლონ გიშრეს ვო თაგუენი წარჭე კაწე დილქ თხონ – ძუნაობის მერე გიშერამ სამი კობტა შავი ლეკვი გაგვიჩინა.

ჰალ წამ|დარ (წემ|დარ) **hal čam|dar (čem|dar)** გრძმ. ობ. прх. см. trans. see წამ|დარ **čam|dar**. თეგდუენი ცომ დაჰე შუგოჩქი, მადენ ჰალ წამდებათ, ჩუჰ დუც დოფსტ მაუგუ – თუ გასაკეთებელი არათერი გაქვთ, პური (ხორბალი) გაარჩიეთ, შიგ ბევრი მიწა ურეგია.

ჰალ წანარ|დარ **hal čanar|dar** გრძმ. ობ. прх. см. trans. see წანარ|დარ **čanar|dar**. მუტორქ ნეკ-ნადბი აპყარე ჰალ წანარდინას – ჭუჭყიანი დანა-კოვჩქები ნაცრით გაგწმინდე (გავასუფთავე).

ჰალ წეგ|დ|ალარ **hal çeg|d|alar** გრლუგ. მრ. neprx. mn. intrans. pl. წეგ|დ|ალარ **çeg|d|alar**. დაფუხ ლარკიგომცჷ ჰალ წეგ|დ|ალარ ო დოჰ – სირცხვილისგან ყურე-ბამდე გაწითლდა ის გოგო.

ჰალ წეგ|დ|არ **hal çeg|d|ar** გრლმ. ობ. prx. cm. trans. see წეგ|დ|არ **çeg|d|ar**. ბანტრანლუფ ციხ ჰალ ეგდომ, ბაცბიე ბავბიქირ თათრან წეგოვ ალზან დენიე ჰალ წეგდინორ – ბანტრიონის ციხის აღებისას თუშების მიერ დახოცილი თათრების სისხლს ალაზნის სულ გაეწითლებინა.

ჰალ წინარ|დ|არ **hal çinar|d|ar** გრლმ. ობ. prx. cm. trans. see წინარ|დ|არ **çinar|d|ar**. წელტინანბრ საწ დუფუხ ჰალ წინარდირას – საახალწლოდ ჩემი სამოსი გაუაახლე.

ჰალ წიწკნა|დ|არ **hal çičkna|d|ar** გრლმ. ობ. prx. cm. trans. see წიწკნა|დ|არ **çičkna|d|ar**. ცჰანბი ღრატეჰი დაჯან სოვი დედახკერ ექ ლეშ ჰალ წიწკნადომ – ერთ ღრანტეში დიდი სვაგები ისხდენ ცხვრების ლეშის წიწკნით.

ჰალ წუპალარ (წუპ|დ|არ) **hal çupa|ar (çup|d|ar)** გრლმ. ობ. prx. cm. trans. see წუპალარ, წუპ|დ|არ **çupa|ar, çup|d|ar**. ლაჰეე ცარკ დადლჩე, ჰათეე ცარკ დალჩოჰი ჰალ დეწე წუპალან – გველის კბენისას ნაკბენი ადგილი მაშინვე უნდა ამოიწოგოს; ჩუხოვ შადრბ ნანქ ში ჰალ წუპობორ – ბატკანი თავისი დედის ძუძუს წოვს.

ჰალ ჭყლეტა|დ|არ **hal çqleṭa|d|ar** გრლმ. prx. trans. [და]ჭყლეტა ([და]ჭყლეტს) [раз]давить squashing; crushing; treading. სე ბაბოს ქანიზ ჰალ დაჭყლეტადიე'ნქ, ვენა ჰაჭყე – პაპაჩემმა ყურძენი დაჭყლიტა და დვინო დაწურა.

ჰალ ხაბჟარ (ხებჟარ) **hal xabžar (xebžar)** მრ. გრლუგ. mn. neprx. pl. intrans. შესხლომა (შესხდებიან), ამხედრება сесть (наверх), на лошадь sitting high up on smth. ობ. cm. see ხაბჟარ **xabžar**. დონმაქ ჰალ ხაბჟეთ, იხოთ ვად! – ცხენებზე შესხედითლა, ვიაროთ!

ჰალ ხაბჟ|დ|არ (ხებჟ|დ|არ) **hal xabž|d|ar (xebž|d|ar)** გრლმ. ობ. prx. cm. trans. see ხაბჟ|დ|არ **xabž|d|ar**. ქოთმი ხენმაქ დეწე ჰალ ხაბჟან, ცომცგეე ტურეე დაყირ! – ქათმები ხეზე უნდა დაისხას, ვინძლო, ტურამ არ შეჭამოს!

ჰალ ხეთარ **hal xetar** გრლუგ. ობ. neprx. cm. intrans. see ხეთარ **xetar**. ჩან თჰაქუხ ვადწრასქ, ქოჩრილოჰი ნასტ ჰალ ხეთან სო – დათვის კვალს მივდეგდი და დეკიანებში ძლივს ვიპოვე.

ჰალ ხაყარ (ხეყარ) **hal xa'ar (xe'ar)** გრლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see ხაყარ **xa'ar**.
ჩღურ ჰალ ხაყარ ხენმაქ – ინლაური შეჯჯდა ხეზე.

ჰალ ხაყარ **hal xā'ar** გრლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see ხაყარ **xā'ar**. ჰალ ხაყარ სო, ვუხ
(უხ) ლეგდორაჰჰი სოხ – გაგიგე, რას ლაპარაკობდი ჩემზე.

ჰალ ხეყარ (ინითარ) **hal xecar (ixitar)** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ხეყარ **xecar**.

მაცლომც ბეწქ ე ფიცხო მაცტ ვაწჰ, ჰალ ხეყარ, ბაყბანა ბიკ – როდემდე უნდა
ეკიდოს ეს ფიცხო (ცხენის სახელია) მშიერი, აუშვი და მოსაძოვად წაიყვანე.

ჰალ ხილარ **hal xil'ar** 1. დახრილი მდგომარეობიდან ვერტიკალურ მდგომარეობაში გადასვლა (გადადის), ტანში გასწორება *переходить с согнутого положения в вертикальное, выпрямиться, выпрямляться straightening (in the waist); changing from bent situation into vertical position*. ჰალ ხილ, იშტ მა ხეტრ ის ჟაგნო! – გასწორდი, ასე ნუ კითხულობ მაგ წიგნს! 2. ფეხზე ყოფნა (ფეხზეა, არ სძინავს, არ წევს, არ ავადობს) *быть на ногах (не спать, не лежать, не болеть) being on foot (isn't sleeping / lying, isn't ill)*. ჰალუდ ღარაღშუ, დო, ლამთ ცო ღადგრიც სო? – ფეხზე იყავით, ქა, აკი ლამთა ვერ ღავინახე?

ჰალ ხობტარ (ხეპტარ) **hal xopṭar (xepṭar)** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ხობტარ **xopṭar**. ნახნოვ ბერლომ ჰალ ხობტარ – ყველმა წაკი (წაკა) შეისრუტა.

ჰალ ხუპალარ **hal xupa'ar** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ხუპალარ **xupa'ar**. მაცვალაწირ ღარზრეს ში ჯამ წვენქ ხუპალარ ჰალარ – მოშიებულმა ღარზარემ ორი ჯამი წვენი შეხვრიბა.

ჰალ ღალარ (ღაყარ) **hal qalar (dlaqar)** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ღალარ **qalar**¹. ჰალ ღალ, სო ცო ღეწქ – შეჯამე, მე არ მინდა.

ჰალ ღაპტარ (ღეპტარ) **hal qapṭar (qepṭar)** გრლუგ. ობ. непрх. см. intrans. see ღაპტარ **qapṭar**. ჰალ ღაპტალ, ჟაგნო აჰ ღმოფალ სო! – ასწვდი რა და წიგნი ჩამომიღე!

ჰალ ღაპტღარ (ღეპტღარ) **hal qapṭd'ar (qepṭd'ar)** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ღაპტღარ **qapṭd'ar**. ნანვაშენ ურუმმაქ შატ ჰალ ღაპტღინას – ღედისძმას ურემზე ორთითი (ფიწალი) ავაწოდე.

ჰალ ღასღალარ (ღეფსღალარ) **hal qasd'alar (qepsd'alar)** მრ. გრლუგ. ობ.мн. непрх. см. pl. intrans. see ღასღალარ **qasd'alar**. ღაღადრინ აჰლარასქ, ვაგი'ნესო, ჰალ ღასღალარ – მტრედებს ვეპარებოდი, ღამინახეს და წამოცვივდენ.

ჰალ გასარ (გეესარ) **hal qasar (qepsar)** 1. მრ. გრდმ. ობ. მნ. მრ. მ. pl. trans. see გასარ **qasar**. ბრიგადლეს ხაკი ჰალ გასარ – ბრიგადირმა ტომრები (რაც შიგ იყო, ან თვით ტომრები) ამოყარა; ვაშას ვაშე ჯავრ ჰალ გასარ – ძმამ ძმის ჯავრი ამოიყარა. 2. ლებინება (აღებინება) [ВЫПВАТЬ vomiting. ვუნე (უნე) ვუმ (უმ) ვალირ, ვუმაც (უმაც) ჰალ გასარ ლაწმრეგ – რაც რამ შეჭამა, ყველაფერი ამოაღებინა ავადმყოფმა.

ჰალ გახ|დ|ალარ **hal qač|d|alar** ობ. მ. see გახ|დ|ალარ **qač|d|alar**. ჩდურთე[ჰ] დაჟრი ჰალ გახდალი'ნე, ჟიშ საგირთეგუმჰ დიკოთხ – ინდურთაში ბალახი გამოილია და საგირთისკენ მიგვყავს ცხვარი.

ჰალ გახარ **hal qačar** გრდმ. ობ. მ. intrans. see გახარ² **qačar²**. ნაყანჰი ცჰა მოსარ ყარ მალ'დიე'ნე თხონ, ნასტ ლაჟმე ჰალ გადინათხ – გზაში ერთმა ცუდმა წვიმამ წამოგვიშინა და მთაში ძლივს ავადწიეთ; მიჩე სო ჰალ გადინე, ჰო ცო გადინე, დან მე ჰო სოხ ლახუვხ ვა – სადაც მე ვწვდები, შენ ვერ სწვდები, რადგან შენ ჩემზე დაბალი ხარ.

ჰალ გახ|დ|არ **hal qač|d|ar** გრდმ. ობ. მრ. მ. trans. see გახ|დ|არ³ **qač|d|ar³**. ცუ ჰალ გახბიე'ნეთხ, ჩც მაძვრ დაცოთხ – ქუმელი გავათავეთ და ახლა პურსა ვჭამთ; დათხურ ჰალ მა გახბოლეთ, კაძიკ სონა'ე ბითლეთ! – ხაჭოს ხავიწს სულ ნუ გაათავებთ რა, ცოტა მეც დამიტოვეთ! ფსარე ჟაბრ ტბათინი ჰალ გახბანოლორ კნათივ – გუშინ ძროხებს ტბათანამდე აიყვანდნენ ბიჭები.

ჰალ გასარ (გეესარ) **hal qa'ar (qe'ar)** გრდმ. ობ. მ. intrans. see გასარ **qa'ar**. ჰედეშ ვადონას აღნირე, მან ლახე დონ ბარე, კაკლიგო თხე ნახან ჰალ გასანას – გვიან გამოვედი აღვნიდან, მაგრამ კარგი ცხენი იყო და კაკლებთან ჩვენს ხალხს დავეწიე; ბალ ჰალ გასე – ბალი შემოვიდა (დამწითდა).

ჰალ ვეთარ **hal qetar** გრდმ. ობ. მ. intrans. see ვეთარ **qetar**. ჰალ ვეთა! (ვეთა ჰალო!) – ადექი! ათხ მათხ ბალ'უმ ვითრათხ ჰალო – ჩვენ მზის ამოსვლისას ავდექით.

ჰალ ვეთ|დ|არ **hal qet|d|ar** გრდმ. ობ. მრ. მ. trans. see ვეთ|დ|არ **qet|d|ar**. დადას კნათი ჰალ ვეთბიე'ნე, ტოლუმშ ბიკე დოს დან – მამამ ბიჭები ააყენა და ტოლოშაში წაიყვანა შეშის დასამზადებლად; კნათ აჰ ვოჟე'ნე, ჰალ ვეთგოს – ბიჭი წაიქცა და ვაყენებ.

ჰალ გეფს|დ|ალარ (გას|დ|ალარ) **hal qeps|d|alar (qas|d|alar)** გრლუე. ობ. непрх. см. intrans. see გეფს|დ|ალარ **qeps|d|alar**. ხილრქ ჭარი ჰალ გეფსლარ – წყლიდან თევზები ზევით ხტოდნენ.

ჰალ გეხკარ **hal qexkar** გრლუე. ობ. непрх. см. intrans. see გეხკარ **qexkar**. ლამუჩქ ვუმაც (უმაყ) ქასტიფხ გეხკე ჰალარ – მთაში ყველაფერი უფრო ჩქარა იხარშება (ღულდება).

ჰალ გეხკ|დ|არ **hal qexk|d|ar** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see გეხკ|დ|არ¹⁻² **qexk|d|ar¹⁻²**. ცჰაწონეჩქ ლაწინი ვან დითხ ჰალ გეხკლოგრათხ – კინალამ ავადმყოფი ღორის ხორცი მოვხარშეთ; ტატერხ ქარცხონ ნჰაყიჩქ ჰალ გეხკდარ დეწქ, მე მათხმეჟ ჰალ ლათსელარ – სველ სამოსს გარეთ დაკიდება უნდა, რომ მხეხე გაშრეს.

ჰალ გეჰარ (დაჰარ) **hal qehar (dahar)** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see გეჰარ **qehar**. თუხუდ ჰალ გეჰეთ, ცოჰქ ნახხუდ თუხწონ დისუთ ვადგომჩქ – მარული ამოიტანეთლა, თორემ ყველქებში უმარლო დაგვრჩება.

ჰალ ვოლარ (გებლარ) **hal qolar (qeblar)** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ვოლარ¹ **qolar¹**. ბანდრენ საბან ჰალ ვოლ, ცომცგუც დაჰ ფუმელდიერ – ბავშვს საბანი აუწიე, ვინძლო, არ შესცივდეს.

ჰალ ვოლ|დ|არ (გებლ|დ|არ) **hal qol|d|ar (qeb|d|ar)** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ვოლ|დ|არ **qol|d|ar**. ვაჟას ლაპ ზღვენეხ ჰალ ვოლბიე'ნქ, ლანწირქ ვორინდოთონ – ვაჟამ კიბე სხვენს მიადგა და მალლიდან ვაშლები ჩამოიღო.

ჰალ ვოსარ (გეფსარ) **hal qosar (qepsar)** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ვოსარ¹ **qosar¹**. გარი', გერ ჰალ ვოსლექჩქ, მიხემცქ ბავლოჩქ! – აბა, ქვა აისროლე, ნეტა, სადამდე მიაწვდენ!

ჰალ ვოწარ (გებწარ) **hal qoçar (qebçar)** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ვოწარ **qoçar**. დონ ჰალ ვოწა'ეთ, ნაყმაქს ოთათ, ჰიდნო დაგე – ცხენებს აჰკიდეთ და გზას გაუდექით, დაგვიანებულოვითაა უკვე.

ჰალ ვოწ|დ|არ (გებწ|დ|არ) **hal qoç|d|ar (qebç|d|ar)** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ვოწ|დ|არ **qoç|d|ar**. ბაბოს ქათიბ კედლებ ჰალ ვოწმიქ – პაპამ ქულაჯა კედელზე ჩამოკიდა.

ჰალ ჰარჩ|დ|არ (ჰერჩ|დ|არ) **hal harç|d|ar (herç|d|ar)** გრლმ. ობ. прх. см. trans. see ჰარჩ|დ|არ **harç|d|ar**. ექთნეს თიტენო ტარკ ჰალ ჰარჩბიქ სო – ექთანმა დაჭ-

რილი თითი შემიხვია; ადხნი უდრკლელ ჰალ ჰარჩდებ! – ნართი გორგლად ამო-
ახვიე! ლარკი ჰალ ჰარჩდებ, ფშელ მა! – ყურები აიხვიე, ცივა!

ჰალ ჰარწარ (ჰერწარ) hal harçar (herçar) გრდმ. ობ. ნპხ. სმ. trans. see **ჰარწარ
harçar**. ბაცბნ ფსტეივ თხე ნალიხ ჰალ ჰარწარ – თუშის ქალებმა შემოდგომის
(კარგი) მატყლი წამთარში დაართეს; ჰალ ჰარწარეს ცრმ თელოს ნანეშენ –
დართვაში არათერს ვაძლევე დეიდას.

ჰალ ჰათს|დ|არ (ჰეთს|დ|არ) hal haps|dar (heps|dar) მრ. გრდმ. ობ. მნ. ნპხ.
სმ. pl. trans. see **ჰათს|დ|არ haps|dar**.

ჰალ ჰაწამ|დ|ალარ (ჰეწამ|დ|ალარ) hal haçam|d|alar (heçam|d|alar)
გრდლუვ. ობ. ნეპხ. სმ. intrans. see **ჰაწამ|დ|ალარ haçam|d|alar**. შამილ დუთხეც ჰალ
ჰაწამვალი'ნე, ჟაგნო ხეტანნ ვოლვალთ – შამილმა წელანვე გაიღვიდა და წიგ-
ნის კითხვა დაიწყო; ჰალ ჰაწამლობ, ბნდერ! – გაიღვიძე, შვილო!

ჰალ ჰაწამ|დ|არ (ჰეწამ|დ|არ) hal haçam|dar (heçam|dar) გრდმ. ობ. ნპხ.
სმ. trans. see **ჰაწამ|დ|არ haçam|dar**. ღურდქ ქიქოს სონ ჰალ ჰაწამევბნ, ცჰანლ ლო
ვად ჰაწარ – დილით ადრე მეც გამაღვიძე და ერთად წავიდეთ ტყეში; ნინუან
ჰალ ჰაწამდარ დეწე, მადვი მათ ვადგო[ჰ] მათუანნ – ნინოს გაღვიძება უნდა,
პური გვაქვს გამოსაცხობი.

ჰალ ჰაწდ|დ|ალარ hal häç|d|alar გრდლუვ. ობ. ნეპხ. სმ. intrans. see **ჰაწდ|დ|ალარ
häç|d|alar**. დითნოხ ტუტ ბიე'ნე, ჰალთ ჰაწდალთ – ხორცს ბუნი გაუჩნდა და
აყროლდა.

ჰალ ჰაწდ|დ|არ hal häç|d|ar გრდმ. ობ. ნპხ. სმ. trans. see **ჰაწდ|დ|არ häç|d|ar**. ბალჩირ
ათავ ესევნ ჰალ ჰაწდმე – მკვდარმა თურმა აქაურობა ააყროლა.

ჰალ ჰაჭარ (ჰეჭარ) hal haçar (heçar) გრდლუვ. ობ. ნეპხ. სმ. intrans. see **ჰაჭარ
haçar**. ჰალ ჰაჭე'ნეს, ლანეში ში ლორდიენო ჰაწუკ ნადალდანორ – ავიხედე და
მალლა ორი გაყინული ჩიტი მჯდარიყო.

ჰალ ჰაჭდ|დ|არ (ჰეჭდ|დ|არ) hal haç|d|ar (heç|d|ar) გრდლუვ. ობ. ნეპხ. სმ. intrans.
see **ჰაჭდ|დ|არ haç|d|ar**. ზურაბ კუპრაბალჩირ ჰალ ჰაჭვირას, მან ოსი ოტუანნ ქე
ცო დავთ – ზურაბი კუპრაბალჩინში გავეწავნე, მაგრამ იქ მან ცხვარი ვერ
ნახა; შაქრუდო დექნ ბნდერ ჰალ ჰაჭდინას – შაქროს დასაძახებლად ბავშვი
გავეწავნე.

ჰალ ჰაჰყარ (ჰეჰყარ) **hal haçqar (heçqar)** იბ. სმ. see ჰაჰყარ haçqar. ქითენ ტარკ ჰალ ჰაჰყათ, ცოჰე ვე აჰ დადლუ – ტიკს თითი დაუჭირეთ, თორემ ღვინო გაუვა; დონ ბაყბი ჭჷალოშ ჰალ დეწე ჰაჰყან, მე ცალი ფენის ცო დალოლო – ცხენებს მოსართავები მაგრად უნდა მოეჭიროს, რათა ცალები გვერდზე არ მოექცეს; წინიში მაგინო ნახს ჩანთი დებლო, მე ლანიში ჰალ ჰაჰყოლო – ახლად ამოდებულ ყველს ჩანთაში დებენ, რომ კარგად გაწურონ.

ჰალ ჰაჰყინო **hal haçqinô** მიმლ. იბ. прич. см. particip. see ჰაჰყინო haçqinô. ჰალ ჰაჰყინო ქანნეჰ ჭჷალოშ არაყ დახო – გამოწურული ყურძნისას მაგარ არაყს ხლიან.

ჰალ ჰაჰარ (ჰეჰარ) **hal haqar (heqar)** გრდმ. прх. trans. 1. იბ. სმ. see ჰაჰარ haqar. კედლონ ბათქაშ ჰალ ჰაჰარ'ეთ, ყარ ჩუ ცო იხალათეგე შუ – კედლებზე ბათქაში წაუსვით და წვიმა აღარ შემოვა ხოლმე თქვენთან; ლათ სანიგუჰჰ ჰალ ჰაჰათ – ნაგავი კარებისაკენ გაგავეთ. 2. გადატ. перен. fig. ამოჭმა (ამოჭამს), ამოწმენდა **выедать, всё съесть, вычистить** eating up) clearing up. ოჰარ დითხ ჰალ ჰადენო – იმათ ხორცი სულ ამოეჭამათ.

ჰალ ჰანდარ¹ (ჰეჰდარ) **hal haq|dar¹ (heq|dar)** გრდმ. იბ. прх. см. trans. see ჰანდარ¹ haq|dar¹. ტავენ ლოჰ ჰალ ჰანდებ'ე, ყარსან თუთ დეკ აჰარ – ტოტს ჯოხი აჰკარი და წვიმასავით თუთა ჩამოცვივა.

ჰალ ჰანდარ² (ჰეჰდარ) **hal haq|dar² (heq|dar)** გრდმ. прх. trans. ამოსრე-სა (ჩამოსრესს), ამოზელა [ис]тереть, [с]мять; вымесить mashing. დათნეჰ ცუ ჰანებელეთ ვადნი ჰალო – ერბოიანი ქუმელი ამოგვიზილეთ რა!

ჰალ ჰეჰარ **hal hevar** გრდმ. прх. trans. 1. იბ. სმ. see ჰეჰარ hevar. ქადბან ნადბრენ დუჰ ჰალ ჰეჰარ დეწე, მე ქუდ ჩალმალთ ბალოლო – ქუდების ქეჩას ბევრი ზელა უნდა, რათა ქუდი რბილი გამოვიდეს. 2. გადატ. перен. fig. ყოლ დან ვახჩირ სტაკონ ჰეჰენტერ ლანეშიჰ ჰალ ჰეჰარ – საქურდაოდ წასულ კაცს თურმე გვერდები (ნეკნები) კარგად დაუზილეს.

ჰალ ჰერწითარ (ჰარწითარ) **hal herçitar (harçitar)** გრდმ. იბ. прх. см. trans. see ჰერწითარ herçitar. ჩოგენანო კრავალ ჰალ ჰერწითოს – საჩოხედ კრაველს ვართვევინებ.

ჰალ ჰეტარ (ჩეჩეტარ) **hal heṭar (ṭar)** გრდმ. იბ. непрх. см. intrans. see ჰეტარ heṭar. ცოკალ ჰალ ჰეტან, მაცმე მაქრენა დაღუნდი ფხაკალ დაგან – მელამ აირბინა, როცა ზევიდან მომავალი კურდღელი დაინახა.

ჰალ ჰეტ|დ|არ (რეიტ|დ|არ) **hal het|d|ar** (r'it|d|ar) გრდმ. прх. trans. 1. ობ. см. see ჰეტ|დ|არ **het|d|ar**. ხო მკლარნ ჰალ ჰეტმებალე, ქორეჰი მეწე – ხონხა მაკანთ აურბენინე რა, სჭირდებათ. 2. გადევნება (გასადევნებს) **напускать pursuing** (make sb pursue).

ჰალ ჰეგარ (ჰაგარ) **hal heqar** (haqar) გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ჰეგარ **heqar**. ფჰარავ მოტ ჰალ ჰეგარ ჯამეხ – ძალი ენას უსვამს ჯამს; ათავ შარძ ასე მოტ ჰალ ჰეგარე გოხნადორ – ფური თავის ხბოს ლოკვით (ენის ამოსმით) ეალერ-სებოდა.

ჰალ ჰოტ|დ|ალარ (ჰეტ|დ|ალარ) **hal hot|d|alar** (het|d|alar) გრდმ. ობ. прх. см. intrans. see ჰოტ|დ|ალარ **hot|d|alar**. მაჰონ მათხარ ჰოტდალი'ნე ჰალორ, ცომ ალმაკრე – გოგონას ტირილი მოაწვა და ველარაფერი თქვა.

ჰალ ჰუნე **hal hujni** მიმლ. ობ. прич. см. particip. see ჰუნე **hujni**. ჰერწელე ჰალ ჰუნე და თხოვრჰი მატინე ჰალ თავდითა, მს ჰალ ჰუნე ცომენა და – ქვაბები წასაღები გვაქეს მატანში გასაკეთებლად, მაგრამ წამლები არავინაა.

ჰალ დ|შაპ|დ|ალარ **hal d|wap|d|alar** გრდმ. ობ. прх. см. intrans. see დ|შაპ|დ|ალარ **d|wap|d|alar**. ღანიშ დეჰეჩი თხე ამხნე ღანიშ ჰალ დშაპლა – კარგად დაჩეხილი შემოდგომის (კარგი) მატყლის ძათე კარგად იგრიხება.

ჰალ დ|შოგარ (ყშეგარ) **hal d|wogar** (qwegar) გრდმ. прх. trans. 1. ობ. см. see დ|შოგარ **d|wogar**. კიღბა ჰალ ბშოგი'ნე, ჩურე ვუნახი (უნახი) შუნა დაჰა – კიდობანი ამომტვრის და შიგნიდან რაღაცა წაიღეს. 2. გადატ. перен. fig. გამოტეხვა (გამოტეხავს), აღიარებინება **заставлять, заставить сознаться confessing** (make sb to confess). ნასტ ჰალ ვშოგე ივანე, მე დარჯა ბაყე მეწერ – ძლივს გამოტეხეს ივანე, რომ დარჯეჯანი მართლა უყვარდა.

ჰალ ნამ|დ|ალარ **hal 'am|d|alar** გრდმ. ობ. см. прх. intrans. see ნამ|დ|ალარ **'am|d|alar**. ის ფჰე სოხ გერლირე, რც ჰალ ნამბალაბადორ – მაგ ძალს ჩემი ეშინოდა და ახლა ღამის შემეჩვიოს; ლეთხა იხა ჰალ ნამლაჰრაჰი, ღანე ხილურ – ცეკვას რომ ისწავლიდე, კარგი იქნებოდა.

ჰალ ნამ|დ|არ **hal 'am|d|ar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ნამ|დ|არ **'am|d|ar**. ნუცას გაკვეთილ ჰალ ნამდორ – ნუცა გაკვეთილს სწავლობდა; ჟაგნო ჰალ ნამდიქარას, მს ხა ცო მარ სოგოჰი – წიგნს ვისწავლიდი (შევისწავლიდი), მაგრამ არ მეცალა.

ჰალ ღირ|დ|არ **hal 'ir|d|ar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ღირ|დ|არ 'ir|d|ar.

ჰალ ღირ|დ|ითარ **hal 'ir|d|itar** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ღირ|დ|ითარ 'ir|d|itar.

ნეკევე ცო თეტოვე, ჰალ დეწეს ღირდითა – დანა აღარ ჭრის და უნდა გავალეს-
ვინო.

ჰალ ღოთარ (ნეთარ) **hal 'opar ('epar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see ღოთარ 'opar.

სტაქს ცო დაჰ ჰოგოქი, წყარუნხ ქს ჰალ ღოთა'ე, ხი უდმტა მალ! – თუ ჭიქა
არა გაქეს, წყაროს პეშვი შეუშვირე და წყალი ისე დალიე!

ჰალ ღოთ|დ|არ (ნეთ|დ|არ) **hal 'op|d|ar ('ep|d|ar)** გრდმ. ობ. прх. см. trans. see

ღოთ|დ|არ 'op|d|ar. ქორახ ნაბღურ ჰალ ღოთდებათ, წიწყნლდაქი მოხ ჰეგრ –
თანჯრებს ქეჩა აათარეთ, ჭუჭრუტანებში ქარი უბერავს; ილკოს დო ჰალ
ღოთბიქ – ილიკომ ცხენი თვალს მოათარა.

ჰალ-აჰრ **hal-ahô** ზმნისართი და წინსართი наречие и приставка adverb and prefix.

ზევით-ქვევით, აღმა-დაღმა вверх-вниз up and down. დად-ფსტუნნა, ოგუდ
დაჰნა საკრეს ქარსა მოწი'ნე, დონენ მუღეს გონკდე'ნე, უდმტ ჰალ-აჰრ თეგდი-
თომ დაჰნა დავდიქ – დედინაცვალსა და იმის ქალიშვილის კისერზე თოკი მოა-
ბეს, ცხენის კუდს ჩამოჰკიდეს და ასე, ზევით-ქვევით თრევით, დახოცეს; ჰალ-
აჰრ ლელარ ცუდ კორტქ ჰო? – ზევით-ქვევით (აღმა-დაღმა) სიარული არ მოგ-
წყინდა? სტემევე ქოთვო'ჰესო, წენი ჰალ-აჰრ ლელეს – რამე თუ (როცა რამე) მა-
წუხებს, სახლში ზევით-ქვევით დავდივარ (ბოლთასა გცემ).

ჰალგეც **halge'** ზმნ. нареч. adv. -გეც -ge' ნაწილაკდართული ჰალ hal с частицей -

გეც -ge' ჰალ hal enclosing -გეც -ge'.

ჰალგეც დ|უწარ **halge' d|uçar** ზედმეტად გაძლომა (გაძლება)
пресытиться, слишком насытиться being sated) eating one's fill.

ჰალკაც **halqa'** -კაც -ka' ნაწილაკიანი ჰალ hal с частицей -კაც -ka' ჰალ hal with
the particle -კაც -ka'.

ჰალკაც დ|წვ|დ|არ **halqa' d|äv|d|ar** გრდმ. прх. trans. ოდნავ შემსუბუქება (შე-
ამსუბუქებს) чуть облегчить, разгрузить lightening / easing just a little bit.

საღრეგოქი გაწუნხ სივჭრქ ცალ დაწო დაე, ჰალკაც დავდებლექი! – აქეთა
ტვირთი, საღარას (ცხენის სახელია) რომ ჰკიდია, მძიმეა და ცოტა შეამსუბუ-
ქე, ერთი!

ჰალკაც დ|ათარ **halka' d|atar** გრძმ. prx. trans. მცირედ მოწვა (მოწვავს) слегка поджарить burning down just a little bit.

ჰალკაც ახარ **halka' axar** გრძმ. prx. trans. მცირედ, მსუბუქად მოხვნა (გმო|ხვნავს) подпахать, немного (слегка) вспахать ploughing slightly.

ჰალკაც ლა გ|დ|არ **halka' laq|d|ar** გრძმ. prx. trans. ცოტათი, ოდნავ ამაღლება (გასამაღლებს), მომაღლება; ოდნავ აწევა ზევით немного, чуточку повысить (поднять), сделать немного выше raising up just a little bit (to make sb raise up). ექაჩ ჰალკაც ცო ლა გ|ბითხეჰას, საკერ დაჰ ლოროდო სოგო[ჰ] – ეს საყელო ცოტათი თუ არ ავამაღლებინე, კისერი გამეყინება.

ჰალო[ჰ] **halo[h]** ess. ზმნს. нареч. adv. აღმა, ზევით, ზევითა მხარეს наверху, на верхней стороне up, towards the up side. თხე წა ოსი[ჰ], ჰალოჰ, ლათე – ჩვენი სახლი იქ, ზევით, დგას.

ჰალო **halo** j ზევითა მხარე, ადგილი, აღმა მხარე, სივრცე верхний край, верхнее место, верхнее пространство up side, upper place / space. ოსი შორჰ ჰალო და – იქ თართო ზევითა მხარეა (ზეგანია).

ჰალ-ჰალო: ჰალ-ჰალო ლეთხარ (ეჯარ) **hal-halô: hal-halô letxar (eqar)** ზე-ზე სტომა, კუნტრუში прыгать, подпрыгивать gambolling. ვადლენ ტყუდჰ ჰალ-ჰალო ლეთხიშ ბაყრ დოტურ – თამატის უკან კუნტრუშით კვიცი მიდიოდა.

ჰალო-ჰალო **halô-halô** ზმნს. нареч. adv. 1. უფრო და უფრო всё больше и больше more and more. ჰალო-ჰალო ლამზარლადცე ე შიქ ძუდაკ! – უფრო და უფრო ლამაზდება აკი ეს თქვენი გოგონა! შდრ. sr. comp. მელჰ-მელჰ **mel'e-mel'e**. 2. adit. უფრო ზევით და ზევით[კენს], უფრო და უფრო ზევით[კენს] всё выше и выше more and more upwards. ჰალო-ჰალო ბუდტრ ე ვაზ – უფრო ზევით და ზევით მიდის (მიიწევს) ეს ვაზი.

ჰამა[ხე]ც **hama[xe]'** ob. sm. see ვუმაც (უმაც) **vuma' (uma')**. ჰამაც ღოან საღარ თელ' სო – ყველა ცხენს საღარა მირჩევენია; ჰამა[ხე]ც დაყრეხ დუყ დათე დოლინო შურელჰ ბრძჰ თელჰ – ყველა საჭმელს შუაში ერბოხადებულო რძი-ანი ფლავი სჯობს; ჰამა[ხე]ც მახკარლო[ჰ] ტასო ჩუჰ ჩეგარლარ – [ყველა] ქა-ლებში ტასო გამოიჩინოდა.

ჰამბალაინი (ჰამბალაინი) **hambalajni** (**hambalajni**) მიმღ. прич. particip. საამებელი, სასიამოვნო приятный pleasant. ჰამბალაინი და ზაირი – სასიამოვნოა ზაირა.

ჰანა, ჰანე **hanā, hanē** ერგ. об. эрг. см. erg. see მენა menā. [ის,] ვინც [ТОТ,] кто whoever (მაკავშირებელი სიტყვა союзное слово connecting word). ჰანე ღერ დავდიქე ესაბატკნ, ოკუს თაგდებალ ჰალოც – ვინც გააფუჭა ეს საბატკნე, მანვე გააკეთოს; უჩიტლენ დეწქე ო მოწაფე, ჰანე ღაზიში ღამოდო – მასწავლებელს უყვარს ის მოსწავლე, ვინც კარგად სწავლობს.

ჰანნა, ჰანნე **hannā, hannē** ვისაც кому whom (მაკავშირებელი სიტყვა союзное слово connectional word).

ჰა **hā** ერგ. об. эрг. см. erg. see მე mē. ჰა ალო – ვინ თქვა? ჰა ვალო სქე ბაკალ? – ვინ შეჭამა ჩემი ლუკმა?

ჰაკალ (ჰაკალ) დ **hākal** (**hākal**) იკ ასკილი шиповник dog-rose. ჰაკალ ჟინინ თიგო – ასკილი თიგომელებს უხდება.

ჰაკ: ჰაკ დითარ **hāk: hāk dītar** გრღუე. непрх. intrans. სლოკინი (ასლოკინებს) икать hiccup (hiccuping). ჰაკ დითოშ ალო, ჰამას თურ ჰებლოთ ვამანო – სლოკინის დროს იტყვიან, ვინმე თუ გვახსენებსო; ბანდრეგო ჰაკ დითო – ბავშვი ასლოკინებს.

ჰაკჰაკანო: ჰაკჰაკანო ხილარ **hākhākajno: hākhākajno xīlar** გრღუე. непрх. intrans. სინარულის განცდაში, აღტყინებულ მდგომარეობაში ყოფნა (არის), ცმუკვა пребывать в радости fidgeting, being in excited condition. სოგო დო ბეჰიქო, სქე მეზობელ ჰაკჰაკანო ლელქე – მე რომ (რაკი მე) ცხენი მომპარეს, ჩემი მეზობელი განარებული დაიარება.

ჰაკლოდ დ **hākluj** ი მრ. мн. see სლუკუნი всхлипывания sobbing. ნანას თეფხირო თამროდ ჰაკლოდ დლორქე, ნასტ დაჰ ატდიქე – დედის ნაცემ თამროს სლუკუნი მოსდიოდა და ძლივს გაახუმეს.

ჰაკლოდ ევქარ (ეცარ) **hākluj ev|jar** (**ecar**) გრღმ. прх. trans. ასლუკუნება (ასლუკუნდება), ატირება всхлипнуть, заплакать to begin sobbing, crying. ბუჰენი დეცენო დამთქე ჟანო ხეტოშ კატოს ღოსხეთრენ ჰაკლოდ ეციო – ომიდან მიღებული დავითის წერილის კითხვისას კატო სინარულისგან ასლუკუნ-

და; დად ვჭევარ ხაძრე[ჰ] ნიკლესა'ე, ალექსისა'ე ჰჭკლუდ ეცტ – როცა მამის მოკვლა გაიგეს, ნიკალა და ალექსი ასლუკუნდნენ.

ჰაპ|დ|არ (ჰეპ|დ|არ) hap|d|ar (hep|d|ar) გრდმ. прх. trans. დახუჭვა (დახუჭავს), დაკეცვა; შეკუმშვა (მუშტისა...) закрыть (глаза...); сжать (кулак...) to close (will close); clenching (fist). აგას, ჰქ მარშ, ბჟარკი ჰაპდიე – ბებიამ, შენ (თქვენ) მშვიდობით იყავი(თ), თვალები დახუჭა (მოკვდა).

ჰაპჭყაპარ (ჰეპჭყეპარ) hapčqapar (hepčqepar) გრლუგ. непрх. intrans. დაღმანჭვა (დაიღმანჭება), დაგრება скривиться, поморщиться warping. ზეთ მალქირ სტაკო[ჰ] მარბაქი ჰაპჭყაპე – კაცს, რომელმაც ზეთი დალია, ცხვირპირი (სახე) დაეღმანჭა.

ჰარან მდ **harā** jī წისქვილი мельница mill. ბჟან დაკობილო სო, მოჰ დიცდოს კელ-ლარან ჰარან ფჰექორთინ: ოკუდ ტემელლო ვასრ ვაგვალინო, ე დაკინო სო ბჟან დაშქორთინ... – მუდამ მეხსომება, როგორ დავივიწყებ კელაანთ (დაქიურიძე-ების) წისქვილს სოფლისთავში: მის მტვერში ვარ გაზრდილი, ეს მაგონდება მუდამ ყოველი სიტყვის თავზე... (არსენ ბერთლანი). შლრ. ср. comp. ჰადრან, ჰადრი **hajrā, hajrī.**

ჰარხოვ ვბ **harxov** vb მეწისქვილე мельник miller. ჰარხოვ მაცნელუც ჰადრანელქ ვა – მეწისქვილე მუდამ ფქვილიანია.

ჰარიდჰუჯრი დ **haridhujrī** d об. см. see ჯარიდჰუჯრი qaridqujrī. ყოჩო ოთხერქ ჰარიდჰუჯრი დალორ – ახალგაზრდების ოთახიდან ხორხოცი ისმოდა (მოდიოდა)

ჰარჩ|დ|ალარ (ჰერჩ|დ|ალარ) harč|d|alar (herč|d|alar) გრლუგ. непрх. intrans. გახვევა (გაიხვევა), შეხვევა; გახლართვა [за]кутаться; [за]путаться wrapping in; entangling. ლოქარსნეს ჰარჩბადონო'ერ, დაჰა ბადნო – ცხენი საბელში გახლართულიყო და დამხრჩვალყო.

ჰარჩარ (ჰერჩარ)¹ harčar (herčar)¹ გრლუგ. непрх. intrans. 1. მოხვევა (მოიხვევა), ჩახვევა обнять, прильнуть wrapping round; embracing. ნან ბადრეს ჰარჩე – დედა ბავშვს მოეხვია. 2. გადატ. перен. fig. შემოკვდომა (შემოაკვდება) убить невольно to kill unintentionally. ლაზრეს შირქი თათრივ ჰარჩერ – ლაზარეს შირაქში თათარი შემოაკვდა.

род (человеческий) breeding. ლაგზურან ჰასრ ბა სოხ ბოწბალინო – ლაგზინიქ-
ების ჯილაგი მაქეს გამოყოლილი.

ჰათს|დ|არ (ჰეთს|დ|არ) **haps|dar (heps|dar)** გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. [გა]გზავნა
([გა]გზავნის) послы|латъ to send (will send). ბზდრი სკოლი ჰათსდინას – ბავ-
შეები სკოლაში გავგზავნე.

ჰაქშ **hakš** აქშა! Гакш! Shoo! (ქათმების გასაყრელი შეძახილი возглас для
удаления кур to poultry). ას ჰაქშ ადღრე, ქოთმი სოდა დატ – მე რომ აქშა
ვუთხარი, ქათმები აქეთ-იქით გაიქცნენ.

ჰალ ბ **hay b** შური, ჯიბრი, ქიშხობა неприязнь envy; rivalry. სოგო[ჰ] ჰქ ჰალ ბა –
მე შენი ჯიბრი მაქეს.

ჰალ ეცარ (ევ|ბ|არ) **hay ecar (ev|b|ar)** გრდმ. прх. trans. 1. ქიშხობა (ქიშხობს)
завидовать rivalry. 2. შეძულება (შეიძულეებს) [воз]ненавидеть to hate sb. (will
hate). დადესტუფხოვ ბადუნმაქ ჰალ ეც – დედინაცვალმა ობლები შეიძულა.

ჰალ ეციტარ **hay ecitar** გრდმ. прх. trans. შეძულება (შეაძულეებს), შეზინდება
заставить возненавидеть, презирать to hate (make sb hate someone).

ჰალ ხილარ **ha xil'ar** გრდუგ. непрх. intrans. შულლის ქონა (აქეს) иметь
ненависть, неприязнь having strife.

ჰალქ, ჰაულქ **hayč, haũč** შურიანი, ჯიბრიანი, მოქიშხე злостно завистливый,
враждующий envious; obstinate; rival. ის ჰალქ სტაკვა – ეგ შურიანი, ჯიბრი-
ნი კაცია.

ჰალ|ბ|ორიკ **hay|b|orik** მოცილე, მოჯიბრე, მოშურნე завистник rival; envious.
ჰალბორიკ სტაკოვ, ნიფსად ვა ლე ცო, ბჟა შარგუ[ჰ] ებწო – მოშურნე კაცი,
სწორია (მართალია) თუ არა, ყოველთვის თავისკენ ეწევა.

ჰალარ ბდ **hayar bd** ყორანი ворон black raven. ახე ბალქრო ათანმაქ დინი ჭკა
ნარჭინო ჰალრან ღედახკერ ზოქადბომ – გადავარდნილ ფურზე შავი ყორნების
მთელი გუნდი იჯდა ნისკარტების ცემით; ჰალრევ ჰათხდა[ჰ] ბჟარკი დახ
ჰალრ ლემგო – ყორანი თავდაპირველად თვალეებს სთხრის ლემს.

ჰალორ, ჰალურ ბ **hayor, hayur b** წყენისგან ყელში მობჯენილი ბურთი, ცრემ-
ლი от обиды подпирающий в горле комок, подпирающая в горле слеза a
ball leaned in the throat from anger. ჰალურ ძნელ ბობტუნბ ბა – წყენისგან
ყელში მობჯენილი ბურთი ძნელი ჩასაყლაპია.

ჰალორ, ჰალორ ბეტარ (ბოტარ) **hayor, hayur b|etar (b|otar)** გრლუგ. непрх. intrans. წყენისგან ყელში ხრჩობა (იხრჩობა) задыхаться (в горле) от ободы choking with anger. მეზობლეს ოშტუ შტუკ დიქ სო, მე ჰალორ (ჰალორ) ბეტებე სოხ – მეზობელმა ისეთი ოინი მიყო, რომ წყენისგან ლამის ყელში ვიხრჩობი.

ჰაშ, ჰაშე დდ **haš, hašê dd** სტუმარი ГОСТЬ guest. ჰაშ დალქ და – სტუმარი ღვთისაა.

ჰაშძ დად დდ **hašñ dad dd** მასპინძელი, სტუმრების პატრონი ХОЗЯИН (по отношению к гостю) host.

ჰაშელ **hašey** ზმნს. нареч. adv. სტუმრად В ГОСТЯХ, В ГОСТИ visit; visiting someone. ონარ ჰაშელ ბენძთხრ – მათ სტუმრად დაგვპატიეს.

ჰაშოლ დდ (ჰაშოლობ დდ) **hašxol jd (hašxolob dd)** სტუმრიანობა, წვეულება, სტუმრების მოწვევა приглашение гостей, званный обед (ужин) party, to invite guests. ჰაშოლეს ჰაშძ დად ჰაშინ ქუდრთმაქ დეწქ ლათ – წვეულებაზე სტუმრების პატრონი სტუმრებს თავზე უნდა ადგეს.

ჰაშოლქ **hašxolê** სტუმრიანი, სტუმართმოყვარე гостеприимный hospitable. ჰაშოლქირ სტაკონ ჰაში ვშიროშ იხრ – სტუმართმოყვარე კაცს სტუმრები ხშირად მოსდიან.

ჰაც|დ|ალარ **hac|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. დამძალეა (დამძალდება), სიძველით წახდომა, ამის გამო მომწარო, მწკლარტე გემოს შექენა прогоркнуть turning rancid and having bitter, sharp taste for that. კალტ ჰაცძალქ, დამთხრელ ცო ღალმაგქ – ხაჭო დამძალდა, ხავიწად აღარ ვარგა; ცენეს ტუმ ჰაცძალქ თხოგოჩქი – წელს ნიგოზი დაგვიძალდა.

ჰაც|დ|აღლნრ, ჰაც|დ|აღლინრ **hac|d|ajlnô, hac|d|alinô** მიმლ. прич. particip. დამძალე-ბული, ძძალე, სიძველით წამხდარი, ამის გამო მომწარო, მწკლარტე გემოშექენილი прогорклый rancid; spoiled for oldness and having bitter, sharp taste.

ჰაც|დ|არ **hac|d|ar** გრლმ. прх. trans. დამძალეა (დაამძალებს) дать прогоркнуть, сделать прогорклым become rancid (will make rancid). ე კალტ მა ჰაცძოთ, დათხელოჩქი ჰალ დაშეებათ! – ამ ხაჭოს ნუ დაამძალებთ, ერბოში შეწვიოთ!

ჰაცოლ დ **hacol j** სიმძალე, სიმწკლარტე прогорклость rancidity; acidity. ჰაცოლ დაღნ ჰადრჩ ყაჭქეაყ და – სიმძალის მქონე ფქვილი მომწაროა.

ჰაწამიღალარ (ჰეწამიღალარ) **haçam|d|alar** (**heçam|d|alar**) გრლუგ. neprx. intrans. გაღვიძება (ღგაიღვიძებს) проснуться, просыпаться to wake up (will wake up).

ჰაწამიღარ (ჰეწამიღარ) **haçam|d|ar** (**heçam|d|ar**) გრლმ. prx. trans. გაღვიძება (ღგაიღვიძებს) разбудить to wake (sb) up. ნანას ქიქოჲ ჰაწამეიქ შარწ ვოჰ – დედამ აღრე გააღვიძა თავისი ვაჟი.

ჰაწუკ დღ **haçuk** dd ჩიტი, ფრინველი птичка, птица bird. ჰჰანი ლესტომჲ ჰაწუკ ღოტურ – ფრთების ქნევით ჩიტი მიფრინავდა.

ბირკქ ჰაწუკ დღ **birķē haçuk** dd თავწითელა, ჩიტბატონა щегол globe amaranth; goldfinch.

ჰადწიქ ბწდერ დღ **hajķē bāder** dd ბარტყი птенец bird's chick. ჰაწუკ ბწდრეგოჰჰი ზოქიჲ კაპრაჲ ზიკი და – ბარტყს ნისკარტზე ყვითელი ზოლები აქვს.

ჰაჭარ¹ დღ **haçar¹** dd 1. შესახედაობა внешность, вид ppearance. შწშრწ გოგლიკრ ზორადში ღაწიქ ჰაჭარ დიენო სტაკ ვარ – შანშანთ (ცისკარიშვილი) გოგლიკო ძალიან კარგი შესახედაობის კაცი იყო. 2. შეხედულება взгляд appearance. ჰოგოჰჰი ე ამბონ ნიფსწ ჰაჭარ ცო და – შენ ამ ამბებზე სწორი შეხედულება არა გაქვს.

ჰაჭარ² (ჰეჭარ) **haçar²** (**heçar**) გრლუგ. neprx. intrans. 1. შეხედვა (შეხედავს) взглянуть, [по|смотреть to look at. ე ჰეჭეგერ ჰაჭ, მოჰ დადოღ დო შადრწ ბწდრინ – ამ ბელურას შეხედე, როგორ პატრონობს თავის ბარტყებს. 2. მიხედვა (მიხედავს), მოვლა присмотреть to look after; to take care of sb.

ჰაჭყატარ (ჰეჭყეტარ) **haçqatar** (**heçqetar**) გრლუგ. neprx. intrans. მიმოხედვა (მიმოხედავს), დათვალეერება осмотреть, оглядеть to look around. აჰ ღოს, შირიქწ ჰაჭყადტას – ჩავალ, შირაქქეხიში მიმოვიხედავ.

ჰაჭღარ (ჰეჭღარ) **haçd|ar** (**heçd|ar**) გრლმ. prx. trans. 1. შეხედება (ღშე)ახედებს), გახედება (ღგა)ახედებს) заставить [по|смотреть, взглянуть to make sb look at smth. 2. გაგზავნა (ღგა)გზავნის) отправить, послать to send (will send). ღაღას ციბო ჟეგო ჰაჭვიერ – მამამ ციბო ცხვარში გაგზავნა; ნანას ბწდერ ღაგწეგო ჰაჭღიქ – დედამ ბავში მოცგზე გაგზავნა.

ჰაჭღაგარ დღ **haçd|agar** dd შესახედაობა მთლიანობაში, გარეგნობა, ელფერი внешний вид, общая внешность appearance. ტრისტა თავუღრ ჰაჭღაგრქ

სტაკ ვა – ტრისტანი მოხდენილი შესახედაობის კაცია; ის მუდმივ ჰაჭდაგრე
დაჰ და – ეგ ცუდი შესახედაობის გოგოა.

ჰაჭყარ (ჰეჭყარ) ოაჭყარ (ოეჭყარ) გრდმ. прх. trans. 1. მოჭყერა (მომოჭყერს), წაჭყე-
რა, დაჭყერა [с]жать, [с]давить, [на]жать, [при]давить grasping (will grasp).
ურმეს ღოზ ჰაჭყარ – ურემს წნელი მოჭყირეს. 2. გავწურვა (გავწურავს), და-
წურვა ВЫЖ[ИМ]ать pressing. მუშიე ქანიზ ჰაჭყარ – მუშიემა ყურძენი დაწურეს.

ჰაჭ|დ|ალარ (ჰეჭ|დ|ალარ) ოაჭ|დ|ალარ (ოეჭ|დ|ალარ) გრდუგ. непрх. intrans. 1. შეხედ-
ვინება (მშეხედვინება), გახედვინება посмотреть, взглянуть невольно look
at sb, look towards sb. მა ჰაჭრა სოგუდრ! – ღამრესე, სო მარც ჰაჭვალანსრა – ნუ
მიყურებო! – ღამარამ, და მე მანც შემეხედვინა. 2. გაგზავნინება (გაეგზავნი-
ნება) разрешить кому-л. отправить, послать себя куда-л. Being sent
somewhere. დუდ დახკდ ჰაჭვადღრას მემცხორინ – ცხენების მოსარეკად გა-
ვეგზავნინე მწყემსებს.

ჰაჭყ|დ|არ (ჰეჭყ|დ|არ) ოაჭყ|დ|არ (ოეჭყ|დ|არ) იბ. см. see ჰაჭყარ ოაჭყარ. ღაზრეს
ივსებ ჭყემპერან ჰაჭყვიენე, ცჰაწონე[ჰ] დაჰ ვახვოგერ – ღაზარემ იოსებს
ყელში მოჭყირა და კინალამ დაახრხო; თიტწომნმაქ ტოტ ჰაჭყდებ, მე წიგრ
დაჰ ღაყელრ – დაჭრილზე ხელი დააჭირე, რომ სისხლი შეწყდეს.

ჰაჭყინრა ოაჭყინო მიმლ. прич. particip. დაწურული ВЫЖАТЫЙ pressed; filtered. ჰაჭყინუდ
წე ი კალტუს? – გაწურული ჰეჰია ამ ხაჭოს?

ჰაჭყარ ოაჭყარ გრდუგ. непрх. intrans. შემორტყმულ, შემოჭყერილ მდგომარეობაში
ყოფნა (ასეთ მდგომარეობაშია) БЫТЬ В ЗАВЯЗАННОМ, ПЕРЕВЯЗАННОМ
ПОЛОЖЕНИИ being in tightened situation. შიუდგო ტათბე შალთ-ქამარ ჰაჭყურ –
შიოს ვერცხლის ქამარ-ხანჯალი ერტყა.

ჰაჭყარ ოაჭყარ გრდუგ. непрх. ingl. ინფინიტის მასდარისთვის ИНФИНИТИВ ДЛЯ МАСДАРА
an infinitive for the gerund ჰაჭყარ ოაჭყარ. მაცლომცდ დეწე სოგო ჰაჭყარ ე ხი-
ლაბანდ? – როდემდე უნდა მქონდეს შემოჭყერილი ეს ხილაბანდი?

ჰახ ბდ ოაჭყარ ჯიხვი тип aurochs. სპერუდნი კუჭმაქ დაჯადრ მშაყარე ჰახ ბიშურ –
სპეროზის წვერზე დიდრქებანი ჯიხვი იწვა; ყონოხრა ჰახეე ყანნი შარნ ღეთ-
ხობრ – ახალგაზრდა ჯიხვი ბებერს აგდებს (აძეგებს).

ჰახეთარ **haxetar** გრძლუვ. непрх. intrans. შური (შურს) завидовать envy (is envious). ჰეფ
ლაზე ცო ჰახეთე სონე, მოსტ მხ ხალხ ხეთე სო – შენი კარგი არა მშურს, ცუდი
კი მშყინს. იბ. см. see ჰალ **hay**.

ჰახეთრიკ **haxetriḳ** შურიანი завистливый envious. თამრო ჰახეთრიკ და – თამრო
შურიანია.

ჰახეც, ჰახეც **haxḳe', haxḳe'** ნაწილ. частиц. particip. იქნებ, ეგების может быть,
авось perhaps, maybe. ჰახეც ადღრეჲჲ ჰოგო ვუმ (უმ) ო დაჰოგ – იქნებ, გით-
ხრას რამე იმ გოგომ; ჰახეც ჰალ ვეცხეჲჲ ო სე სტაკ – იქნებ, ამოსულიყო ის
ხედი კაცი (ქმარი); ჰახეც ღამღლადთრეჲჲ ე ფეჲკრეგ – იქნებ, ისწავლოს ამ
ბალღმა; ჰახეც ვუმ (უმ) ვადღნოჲჲჲ – იქნებ, რამე შეგეჲჲჲჲ;
ჰახეც ღანობ მოც ხადწრე სო ვადღეჲ გარმონჲ თათანა!.. – ეგება, სიზმრად მა-
ინც ჩამესმას–თქო ხვენებური გარმონის ხმა!.. (დავით არინდაული).

ჰაგარ (ჰეგარ) **haqar (heqar)** გრძლ. прх. trans. 1. წასმა (წაუსვამს, წაისვამს)
წა|намазать; слизатъ greasing. ურემ ბურბლინ ტაუტ ჰაგარ მეურმეს – ურმის
თვლებს ტაოტი წაუსვა მეურმემ; ქორახ ბად ჰაგ! – ფანჯრებს ჩვარი გაუსვი!
კედლოხ დოუსტ ჰაგათ! – კედლებზე მიწა წაუსვიოთ! 2. გასმა, გავლება ხაზისა
(გაუსვამს, გასვლებს) [на]чертить линию underline (will underline). ოგუს
ხაზ ჰაგარ – მან ხაზი გაავლო. 3. [გამო]გვა (გამო]გვის) подмести, подметать,
вымести, выметать sweeping out. დაჰოგ წენიჲჲ ქოჯო ჰაგარ – გოგომ სახლში
ცოცხი გამოუსვა (დაგავა). 4. ქროღვა, [და]ბერვა (და|უბერავს) [подуть (о
ветре) blowing. მარხ მოსტ მოხ მოც ჰაგარ! – რა ცუღმა ქარმა დაუბერა! 5. გაღტ.
перен. fig. [გა]ქროღვა, სწრაფად გაქცევა (გაიქცევა, მოუსვამს) исчезнуть
момენტально drive fast; rushing. მოჰეკ შარხ დად გუვალჲ, შოთას ჰაგარ – რო-
გორც კი მამამისი გამოჩნდა, შოთამ მოუსვა (მოკურცხლა).

ტარო ჰაგარ (ჰეგარ) **ṭarô haqar (heqar)** გრძლ. прх. trans. აკლება (აიკ-
ლებს), განადგურება [раз]грать destroy; destruct. მასთხოვას ფჲიშნ ტარო
ჰაგარ – მტერმა სოფლები აიკლო.

ჰაგ|ღარ (ჰეგ|ღარ) **haq|ḳar (heq|ḳar)** გრძლ. прх. trans. 1. წასმა (წაუსვამს), გასმა,
წაგლესა; გასრესა; მოფშენეტა (თვალისა) намазать, растереть, [по]мять;
[по]тереть (глаза) greasing (will grease), plastering over, rubbing (eyes). ქოკი
ჰაგღება'ჲ, ლეთხ ვეცენო ხილჲჲჲ – ფეხები გაუსვი და ცეკვად ჩაგეთვლება. 2.

გაღატ. перен. fig. სილის წამოკვრა (წამოჰკრავს) да[ва]ть пощечину slapping on the face. დადას შოთენ ჰაგდიქ – მამამ შოთას სილა წამოჰკრა.

ჰაგინრ¹ **haqinô¹** მიმლ. прич. particip. დაგვილი подметённый swept out. ქოჯ ჰაგინრ ოთახ ლაზქ და – დაგვილი ოთახი კარგია.

ჰაგინრ² **haqinô²** მიმლ. прич. particip. 1. წასმული намазанный anointed. ბზღრინ კარაქ ჰაგინრ მაგნ დარგიბადინას – ბავშვებს კარაქწასმული პური დავურიგე. 2. წამსმელი намазавший, тот, кто намазал sb who anoints.

ჰაგ|დიენრ **haq|dienô** მიმლ. об. прич. см. particip. see ჰაგინრ² **haqinô²**.

ჰაგსაგარ (ჰეგსეგარ) **haqsagar (heqseqar)** გრდმ. прх. trans. 1. ზერელედ წასმა (წაუსგამს, წაისგამს) небрежно, слегка [про]тереть, [с]мазать greasing superficially. 2. ზერელედ დაგვა (დასგვის) небрежно [под]мести, подметать sweeping superficially. მალინრ დაჰოვ ქოჯრ ჰაგსაგინ'ნქ, ლეთხა იხონრ დახქ – ზარმაცმა გოგომ ცოცხი მიუსე-მოუსეა და საცეკვაოდ წავიდა. 3. მცირედ, ოდნავ ქროლვა (ქრის, დასუბერავს) слегка [по]дуть slightly blowing. მოხ ჰაგსაგინ'ნქ, ქაშეუხ რუ ოთქ – ქარმა სულ ოდნავ დაუბერა და მალევე ჩადგა.

ჰაყ **ha'** შორისდ. межд. inter. აუჰ! უჰ! УХ ты! Oh! ჰაყ, კნათი, მოლუქ დაღრ აღზა კეჰ დახომ! – აუჰ, ბიჭებო, როგორი მოედინება ალაზანი დუდილით!

ჰაჰ|დილარ (ჰეჰ|დილარ) **hăç|d|alar (hěç|d|alar)** გრდუჟ. непрх. intrans. აყროლება (აყროლდება) протухнуть, навонять stinking (will stink). ჰარ ჰაჰბადღნორ თხოგო – თეგნი აგყროლებოდა.

ჰაჰ|დიარ (ჰეჰ|დიარ) **hăç|d|ar (hěç|d|ar)** გრდმ. прх. trans. აყროლება (აყროლებს) сделать вонючим will stink. დახკდალინრ კოტოვ (კოტივ) დინი წა ჰაჰდიქ – დამჰალმა კატამ მთელი სახლი აყროლა.

ჰაჰ|რქ **hăçōrē** სუნიაანი, მყრალი вонючий stinking. ესე ჰაჰ|რქ ჰადჰა და – აქ მყრალი სუნია; უდსრქ ჰაჰ|რქ ჰადჰა წინგომცქ გეპტქ – იქიდან მყრალი სუნი სახლამდე აღწევს.

ჰაჰ|რნა დღ **hăçornā** dd ირგვილივ გავრცელებული სიმყრალე вонь кругом stink spread all around. მუტგორქდაჰჰ ჰაჰ|რნა ლათქ ესეჰჰ – ჰუჰყისაგან სიმყრალე დგას აქ.

ჰებარ (ჰაბარ) **hebar (habar)** გრდუჟ. непрх. intrans. 1. ადგილიდან დაძვრა (დაიძვრება), წასვლა, გამგზავრება, აშლა тронуться с места, отправиться (в путь) to leave,

to go. აღნობი, ცჰა გეფს ბა, ვუნჲ (უნჲ) ჰალ ჰაბბ ლაჲშიჲ – აღვენელები, ერთი კვირაა, რაც დაიძრნენ მთისკენ; **ჟე ღროჰჟეჲ ჰაბბ** – ცხვარი ღროზევე დაიძრა. 2. ამა თუ იმ მოვლენის, ან ქმედების (ტკივილის, წვიმის, ქარის...) დაწყება (დაიწყება) **начаться** (о том или ином явлении, действии, например, о боли, дожде, ветре...) to begin certain phenomenon or action (pain, raining, wind). **ჰალრ ფშელმალტ, ყარ ჰაბბ** – აცვიდა, წვიმა დაიწყო; **მობ ჰაბბ** – ქარი დაიწყო (ამოვარდა); **ქორთრ ჰაბბ ნინუნ** – თავის ტკივილი დაეწყო ნინოს.

ჰებ|დ|არ (ჰაბ|დ|არ)¹ heb|d|ar (hab|d|ar)¹ გრდმ. прх. trans. დაძვრა (დაძრავს) **отправить в путь to start moving.** **ნაჟტრელჲ დაჟდ ღეთრი ჰაბდრჲ** – ბინიდან შეწველი ცხვრები დაძრეს საძოვრად; **ჟე ღროჰჟეჲ ჰაბდებათ!** – ცხვარი ღროზევე დაძარიო!

ჰებ|დ|ალარ (ჰაბ|დ|ალარ) heb|d|alar (hab|d|alar) გრლუგ. непрх. intrans. ვინმეს ხსენება გასარიგებლად (ხსენდება) **упоминание имя кого-либо в целях посватать to mention sb while arranging (marriage).** **მარხრ ვაჰონ სჲ მმისწულ ჰებლადანრ** – მარხის ვაჟს თურმე ჩემი მმისშვილი უხსენდება.

ჰებ|დ|არ (ჰაბ|დ|არ)² heb|d|ar (hab|d|ar)² გრდმ. прх. trans. ხსენება (ახსენებს), გახსენება, მოგონება, მოხსენიება **помянуть to mention, to remember.** **ვჲ მელრშ დამენიშა'ჲ ჰაბდრჲ** – ღვინის სმისას მიცვალბულებიც მოიხსენიეს; **ილკუდგრ სჲ დოშ მა ჰაბოდრ** – ილიკოს ჩემი სიტყვა არ უხსენო; **აგ თხოცჲ (თხეჩუ) ღაზიში ჰაბლა** – ბებია ჩვენთან (ჩვენში) კარგად მოიხსენიება.

ჰებდუენი hebdujni მამლ. прич. particip. 1. მხსენებელი (ის, ვინც ვინმეს, ან რამეს ახსენებს) **вспоминающий, тот, кто вспоминает sb who mentions smth/sb.** **მჲ დარ უდსა სო ჰებდუენი?** – ვინ იყო იჲ ჩემი მხსენებელი? 2. სახსენებელი (ის, ვინც, ან რაც უნდა ახსენონ) **вспоминаемый, то[т], что (кого) вспоминают smth / sb to be mentioned.** **ის ჰჲ მადრვაშო ხუმ ჰებდუენი ცო ვანრ!** – ეგ შენი მაზლი ხომ სახსენებელი არ ყოფილა!

ჰედ|დ|ალარ hed|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. დაგვიანება (დასაგვიანდება, დასაგვიანებს), დაყოვნება **опоздать, опаздывать, замешкаться to be late; delaying.** **ქიქოც ნშადუ ვადორას, მან ნაყაჰჲ ჰედვალჲსრ** – აღრე გამოვედი, მაგრამ გზაში დამაგვიანდა (შემაგვიანდა).

ჰედარ **hedar** გრდუფ. непрх. intrans. დაგვიანება (წდასაგვიანდება) опоздать, опаздывать to be late. ფსტუ დოცაჲ ჰედი'ნესო, დახეც ბა სჲ კნათი კაწკანი – ცოლის მოყვანა დამაგვიანდა და იმიტომ არიან ჩემი ბიჭები პატარები.

ჰედემ **hedeš** ზმნს. нареч. adv. დაგვიანებით, გვიან с опозданием, поздно to be late. მატრენ მა სტენოთ სო, ჰედემ ვალოს – სადილად ნუ მიცდით, მოგვიანებით მოვალ; ათს ფჰორენ ჰედემ ნიბჟათს – ჩვენ ვახშამს გვიან მივუსხდებით ხოლმე.

ჰედ|დ|ითარ **hed|d|itar** გრდმ. прх. trans. დაგვიანებინება (წდასაგვიანებინებს) заставить опоздать to make sb. be late. იბუდგო ჟე ლამუჲჰი ჰედლითნას, მე გუბ ქორთის დაჰ ლარკრალო – იბოს ცხვარი მთაში დავაგვიანებინე, რომ გუბის თავში გაეპარსა.

ჰევარ **hevar** გრდმ. прх. trans. მოთელვა (წმოთელავს), მოქნა (ტყავისა...), ზელა, სრესა мять, разминать, месить fulling, working (leather). ბოტ ტოტივ ჰევანლათჲ – ცომს ხელწებით ზელენ ხოლმე.

ჰეთხარ (წწიტიარ) **hetxar** (წ'it̪ar) გრდუფ. მრ. непрх. мн. intrans. pl. გაქცევა (გაიქცევა), მისევა (მიესევა) напуститься run away (will run), attacking. ბუჰელო დუჰჰრჲ ბაცბი ჰეთხან – ბრძოლაში პირველად თუშები შეიჭრნენ.

ჰეთხ|დ|არ (წწიტი|დ|არ) **hetx|d|ar** (წ'it̪|d|ar) გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. გაქცევა (გაიქცევეს), მისევა, დასევა заставить бежать, напустить, натравить run away (make sb. run), attacking, surrounding. კნათი ჰეთხბიე'ნეთს, ბადრთლან გაბო ჰამახეც ჰათს ვალერ – ბიჭები გავაქციეთ და ბართიანთ გაბომ ყველას წინ გაუსწრო; ჟელო ბჰოოწ ბესჩეჲჰი ფჰარჩ ჰეთხდოთს – ცხვარში მგელი თუ მოვა, ძაღლებს მივუსევთ.

ჰედნო, **ჰიდნო** დ **hejdnō, hidnō** d გვიანი დრო позднее время late time. ფსარლუნბი, ბჰარკ ბესკლაში, სჲ ვაჟარ ბეწერ ბახკანჲ, აც ჰიდნო დაგჲ, ცო ბალოგჲ – სალამოს, შებინდებისას, ჩემი ძმები უნდა მოსულიყვნენ და ახლა გვიანია უკვე, აღარ მოვლენ; ჰიდნო და, ჟაბო გუდმრი ლახკათ! – გვიანია, ძროხები გომურში შერეკეთ!

ჰედჰ|დ|ისარ **hejč|d|isar** გრდუფ. непрх. intrans. მიშტერება (მიაშტერდება) уставиться, смотреть пристально, заглядеться ataring at (will stare). ლამუ წურეგ დლოჩო წერუდგო ჰედჰვისჲ ილო – ცაში მწკრივად მოძავალ წეროებს მიაშტერდა ილო.

ჰეჩ **hē** შენი ТВОЙ your. ჰე მარავ ალწ სოგო, ჳწ შირიქი ვუდტასანო – შენმა ქმარმა მითხრა, ხვალ შირაქში მივდივარო.

ჰეპ|დარ (ჰაპ|დარ) **hep|dar (hap|dar)** გრდმ. prx. trans. დახუჭვა (დასხუჭავს), დაკეცვა, კუმშვა закрывать (глаза, зонт...) to close (will close), folding, compressing. ბაღრეგ ბჰარკი ჰეპოდო – ბაგშვი თვალებს ხუჭავს; ბაბოს ნეკ ჰეპოდო – პაპა დანას კეცავს.

ჰეპჭყეპარ (ჰაპჭყაპარ) **hepčqepar (hapčqapar)** გრლუგ. neprx. intrans. ღმანჭვა (იღმანჭება), ჭმუჭნა кривиться, морщиться, [по]мяться grimacing. ავთო მადიშს ჰეპჭყეპერ – ავთო მაიმუნივით იღმანჭებოდა.

ჰეპჭყეპ|დარ (ჰაპჭყაპ|დარ) **hepčqep|dar (hapčqap|dar)** გრდმ. prx. trans. 1. ჭმუჭნა (ჭმუჭნის), სრესა комкать, мять creasing, crushing. ყუეგ ქორექჰ ბა-ლინი ქუდ ჰეპჭყეპბწლათ – ქურდმა, ხელში ქუდი რომ ეჭირა, სრესა დაუწყო. 2. დაპრანჭვა (დასპრანჭავს) заставить гримасничать pulling (will pull). მიტოს მარბაქი ჰეპჭყეპბწლათ – მიტომ სახის მანჭვა დაიწყო.

ჰერჩარ (ჰარჩარ)¹ **herčar (harčar)**¹ გრლუგ. neprx. intrans. მოხვევა (მოქეხვევა), ხვეგნა обвиваться; обниматься, ласкаться wrapping round, embracing. ლამნხ კური ჰერჩერ – მთებს ნისლქები ეხვეოდა.

ჰერჩარ (ჰარჩარ)² **herčar (harčar)**² გრლუგ. neprx. intrans. შემოკვდომა (შემოაკვდება) убить невольно to kill sb unintentionally.

ჰერწარ¹ (დერწარ) **herčar¹ (derčar)** გრლუგ. neprx. intrans. ტრიალი (დატრიალდება, იიტრიალებს), ბრუნვა вертеться, крутиться moving to and fro. მათხნ მათხონ გოგის ჰერწარ – დედამიწა (სამხეო) მზის ირგვლივ ტრიალებს.

კიკლიმაქ ჰერწარ (დერწარ) **kiqlimak herčar (derčar)** გრლუგ. neprx. intrans. ქვევიდან ზევით ტრიალი (ტრიალებს), კოტრიალი вертеться, крутиться снизу вверх moving up and down, turning over. გაგასო ლაწირ შილუდნჲ, დწრო ბუდსჲ კიკლიმაქ ჰერწარ – მუცელი სტკიოდა შილოს და მთელი ღამე იტრიალა.

ჰერწარ² (ჰარწარ) **herčar² (harčar)** გრდმ. prx. trans. დაართვა (დასართავს) [с]прямить spinning (will spin). ნინოს ფარტ ჰერწარ – ნინო მატყლის ფთილებს ართავს.

ჰერწ|დარ (დერწ|დარ) **herč|dar (derč|dar)** გრდმ. prx. trans. ტრიალი (დასატრიალებს) [по]крутить, [по]ворачивать moving to and fro. მახავ ფოთლი ჰერწდოლო

– ქარი ფოთლებს ატრიალებდა; აგას მძეჲ ჰერწმალათე – ბებია თითისტარს ატრიალებს ხოლმე; ჯარს ტოტეჲ ჰერწოდო – ჯარას ხელით ატრიალებენ.

ჰერწითარ (ჰარწითარ) **herçitar** (**harçitar**) გრდმ. прх. trans. დართვევინება (რდასართვევინებს) заставить прясть to make sb spin (wool). ბათეჲს ბნდერბნდრეგო ფარტს ჰერწითო – ბათეჲს შვილიშვილს მატყლის ფთილებს ართვევინებს.

ჰეტარ (რწიტარ) **hetar** (**riitar**) გრდუჲ. непрх. intrans. გაქცევა (გაიქცევა) побежать run away (will run away); escape. სო ჰეტს ლეჲჲ – მე გაქცევა მინდა; ას ხიგო ჰეტო – მე წყალზე გავიქეცი.

სოდაჩჲ ჰეტარ (რწიტარ) **soda[h] hetar** (**riitar**) აქეთ-იქით სირბილი (დარბის), მირბენ-მორბენა, გაქცევა და გამოქცევა бегать туда-сюда, обегать running to and fro.

ჰეტდარ (რწიტდარ) **hetdar** (**riitdar**) გრდმ. прх. trans. გაქცევა (გააქცევს) заставить побежать make sb run/escape. ვირეჲ თუდხი ნაქტო ჰეტდიჲ – ვირმა მარლი ბინაში გააქცია.

ჰეტდალარ (ჰოტდალარ) **hetdalar** (**hotdalar**) გრდუჲ. непрх. intrans. 1. ტენა (რშეჲტენება) соваться framing (sb). მიჩ ჰეტლა, სჲ რად და! – სად ეტენები, ჩემი რიგია! 2. მოდგომა (რმოხადგება), მოწოლა приходить, подступать, подпираться standing by. ცჰა დოშ ჰეტლა სონე, ჰალო კი ალოლოს? – ერთი სიტყვა მაწვება და ვთქვა, ნეტავი?

ჰეტდარ (ჰოტდარ) **hetdar** (**hotdar**) გრდმ. прх. trans. ტენა (ტენის), რჰობა совать, пихать, тыкать framing, driving in. ნიწყოჲ წაბიკ დისტ ჰეტობო ლაწმრენ – ძალათი კოვზს პირში სჩრიან ავადმყოფს; ბჰაკნი ნაჩხოხ ჰეტდიეწეს, ჩტ თადღნი ეშეგე სო – გულები ყველებით გავტენე და ახლა ხურჯინებოდა მაკლია; ალეჲსის ივნენ ჩუი შალთ ჰეტდიეო – ალეჲსიმ ივანეს მუცელში ხანჯალი ურჰო.

ჰეტსდარ (ჰატსდარ) **hetsdar** (**hatsdar**) გრდმ. მრ. прх. мн. trans. pl. გაგზავნა (რგავგზავნის) послать send (will send). მახკარ ჰეტსდოს თხა ქალიქა – ქალებს ვგზავნი დღეს ქალაქში (თბილისში); დუდ ლაჲმჲჲ ჰატსდინას – ცხენები მთაში გავგზავნე.

ჰეწამიღალარ (ჰაწამიღალარ) **heçam|d|alar** (**haçam|d|alar**) გრლუვ. neprx. intrans. გაღვიძება (ღგაიღვიძებს) просыпаться, проснуться to wake up (will wake up). ვუწ (უწ) იშ ქიქოყ ჰეწამლაჰჰი? – რატომ იღვიძებ ასე ადრე?

ჰეწამიღარ (ჰაწამიღარ) **heçam|dar** (**haçam|dar**) გრლმ. prx. trans. გაღვიძება (ღგაიღვიძებს) [раз]будить to wake sb up. ბუსუ-ბუსუ თჰარჩხ ახრეჲ ჰეწამ-ღოთხრ – ღამ-ღამობით ძალღების ყეფა გვაღვიძებს.

ჰეჭღალარ (ჰაჭღალარ) **heçd|alar** (**haçd|alar**) გრლუვ. neprx. intrans. უნებლიედ ყურება (უყურებს, შეხეღავს) [по]смотреть невольно look at unwillingly. ცო ლეყ სოთ ოღუღგრ ჰაჭჰ, მს ჰეჭღლასრ – არ მინღა მას შეეხეღო, მაგრამ უნებლიედ მეყურებინება.

ჰეჭარ (ჰაჭარ) **heçar** (**haçar**) გრლუვ. neprx. intrans. 1. ყურება (უყურებს, შეხეღავს), ცქერა, მხერა [по]смотреть looking at, staring, gazing. ხი მეღოთ ქოთამ ლაჰმჰ ჰიჭუ – წყლის სმისას ქათამი ცაში იყურება; ას ოღუღგრ ჟე ღეთხოღრ ჰეჭერ – მე მას ვუყურე, როცა ცხვარს წვეღიღა. 2. გაღატ. перен. fig. მოვღა (ღმოღუღლის) присматривать, ухаживать (за больным) look after. ღახნონ ბჰა ჰეჭარ ღეწე – საქონელს სულ მოვღა უნღა. 3. გაღატ. перен. fig. აბრამ თეკუღგრ ჰეჭურ – აბრამი თეკოს უყურებღა (აბრამს თეკო მოსწონღა) Абрам на Теко посматривал (Абраму нравилась Теко) Abram was looking at Teko (Abram liked Teko).

მუღში ჰეჭარ (ჰაჭარ) **mujšî heçar** (**haçar**) ცუღად ყურება (უყურებს, შეხეღავს), ბღვერა, უნღობღად ყურება [по]смотреть искосо, недоверчиво looking at sb. badly; frowning angrily, watching distrustfully.

ჰეჭღარ (ჰაჭღარ) **heçd|ar** (**haçd|ar**) გრლმ. prx. trans. 1. შეხეღება (ღშეღახეღებს), გახეღება (ღგაღახეღებს), ყურებინება заставлять (заставлять) [по]смотреть to make sb. look out. კნათ ტჰერელჩღრ ჰეჭღოს – ბიჭს ვარსკეღღავებისკენ ვახეღებ. 2. ღგაღზავნა (ღგაღზავნის) посылать, послать to send (will send). ღოჰ ღამღჰ ჰეჭღოს – ქალს სასწავღებღად ვგზავნი.

ჰეჭღარ **heçd|ar** გრლმ. prx. trans. აყროღება (ღაღყროღებს) [с]делать вонючим stinking.

ჰეჭუთ **heçuš** ზმნს. нареч. adv. 1. ყურებით, ცქერით глядя gazing, staring. ჟაგნუღ ჰეჭუთ მს აყრ მადღა! – წიგნში ცქერით ნუ ჰამ ჰურს! 2. ყურებით, მიბაღვით

подражая imitating. დაჭოვ ჩხბლურ ნანეგრ ჰეჭუშ დო – გოგონა წინდას დედის მიბაძვით ქსოვს.

ჰეჭ|დ|ალარ (ჰაჭ|დ|ალარ) hëç|d|alar (hăç|d|alar) გრლუგ. непрх. intrans. აყროლე-ბა (ნაყროლდება) [за]тухнуть, [за]вонять stinking (will stink).

ჰეჭყარ (ჰაჭყარ) hëçqar (hăçqar) გრლმ. прх. trans. 1. მოჭყერა (ნმო|უჭყერს) сжимать, сжать, заж[им]ать grasping. 2. გაწურვა (ნგა|წურავს), დაწურვა выж[им]ать pressing. ბურძღმე ვე ჰეჭყაწლათრათხ კაწკა ბაშ – კრიკინას დვინოს ვწურავდით ხოლმე პატარაობას.

ჰეჭყ|დ|არ (ჰაჭყ|დ|არ) hëçq|d|ar (hăçq|d|ar) გრლმ. прх. trans. დაჭყერა (ნდა|საჭყერს), მოჭყერა наж[им]ать pressing (will press), grasping. ტოტ მა ჰეჭყოდრ ესეჰი, დჰეუ ლაღწი სე – ხელს ნუ მაჭყერ აქ, დვიძლი მტკივა.

ჰეხ მდ hex jx ეხი, გამოქვაბული пещера cave. ეშ აჭ დალოშ ლუიგ თუხუდ, დარკბი, მაყლი, ჰერწელჩ, ვენი ბუნგი ჰეხან ლეჭყოდრ – როცა ცხვარი ჩამოდის (მთიდან ბარისკენ), მწყემსები მარილს, კასრებს, კოდებს, ქვაბებს და სხვა ჭურჭელს გამოქვაბულებში მალავენ; კმატუხ ჰეხ დარ – კლდეში გამოქვაბული იყო.

ჰეხანრე hëxārë გამოქვაბულებიანი пещеристый with the caves. ჰეხანრეჩო ლამანხ ქიქოყ, ვერლმი დაშ, ფსტი-ბანდრი ლეჭყლარ – გამოქვაბულებიან მთებში წინათ, შიშიანობის დროს, ქალები და ბავშვები იმალებოდნენ.

ჰეგ|დ|ალარ (ჰაგ|დ|ალარ) hëq|d|alar (hăq|d|alar) გრლუგ. непрх. intrans. ხახუნი (ნგა|ეხახუნება), გასმა, წაცხება тереться rubbing. ფსტუ მშაყიგ დუყეხ ჰეგლა – ხარი რქებით უღელს ეხახუნება; კედლეს ლახ მუღში ჰეგლარ – კედელს ნეხვი ცუდად ეცხებოდა.

ჰეგარ (ჰაგარ)¹ hëqar (hăqar)¹ გრლუგ. непрх. intrans. ქროლა (ქრის, იქროლებს) [по]дуть (о ветре) blowing (is blowing, will blow). კიკელდარქდაჰი მოხ ჰეგარ: ყარ დალოთ ვაღნი – ქვევიდან ქარი უბერავს: წვიმა მოგვივა.

ჰეგარ (ჰაგარ)² hëqar (hăqar)² გრლმ. прх. trans. 1. წა|სმა (წა|უსვამს, წა|ისვამს), წა|ცხება [на]мазать, [по]мазать greasing. ნატოს წყეჭ დუგ ჰეგარ – ნატო ნამეტნავად ბევრს ისვამს. 2. ასმა (ნა|უსვამს) [об]лизать licking up. ათავ თუხობ მოტ ჰაგარ – ძროხამ მარილს ენა აუსვა. 3. და|გვა (ნდა|გვის) [под]мести sweeping. ნინოს სჭგო ლანიშ ჰაგარ – ნინომ ეხო კარგად დაგავა. 4. და|ვარ-ცხნა (ნდა|უვარცხნის, ნდა|ივარცხნის) [рас]чесать, расчёсывать combing. მი-

ხოს ქოჩორ ჰაჯი'ნე, ვახე! – მიხომ ქოჩორი დაივარცხნა და წავიდა! 5. გადატ. перен. fig. უზნეოდ ცხოვრება ქალისა (ცხოვრობს) жить безнравственно (о женщине) live immorally. ე ფსტუფხოვ ზორადში ჰეჯრ – ეს ქალი ძალზე უზნეოდ ცხოვრობს.

ჰეჯ|დ|არ (ჰაჯ|დ|არ) **heq|d|ar (haq|d|ar)** გრძმ. прх. trans. წასმა (უსვამს), გლეხა, სრესა, ფშენეტა (თვალისა) мазать, растирать, мять, протирать (глаза) greasing; rubbing (eyes). დესტქოხ ნავთ ჰეჯაძლათე – გასიებულზე ნავთს უსვამენ ხოლმე; ჰათეუც ჰალ ჰაწამვალწიჩ ახოს ბჰარკი ჰეჯდორ – ეს-ესაა გაღვიძებული ახო თვალებს იფშენეტდა.

-ჰე, -ჰე|ჰი -**hê, -he[h]** ნაწილაკი. частица. Part. თუ (აწარმოებს პირობით კილოს) если (образует условное наклонение) if (forms conditional mood). ვალოჰე|ჰი, ვოლ – თუ მოდიხარ, მოდი! ვასოს ფსარეჰეუც ადლონჰე მლესვეგრ, რც ჰალ ლირდიენო ხილჷ ნეკ – ვასომ თუ გუშინვე უთხრა მლესავს, ახლა გალესილი იქნება დანა.

ჰო **hō** შენ ты you. სო ვასო ბერთლან არსე, ჰო მე ვაჰო? – მე ვარ არსენ ბერთლანი, შენ ვინ ხარ? აჰ ბაყი'ც ჩა ბჰიენა|ჰი – შენ მართლა დათვი მოკალი? აჰ მიხ ვუდტა|ჰი – შენ სად მიდიხარ? ჰო რც ცო ვეწეგე – შენ ის აღარ გიყვარს.

ჰოხ ლა|ვ|ალოსო, ლა|დ|ალოსო **hox la|v|alosô, la|j|alosô** შენადამც მოგ-კვდებოდე! Готов(а) умереть за тебя! Ready to die for you!

ჰოხ ვასტ|ვ|ალოსო, ვასტ|დ|ალოსო **hox qast|v|alosô, qast|j|alosô** შენამც შემოგვევლები (გენაცვალე)! Генацвале! My darling! My dear!

ჰო **hō** (მრ. მნ. pl. შიჷ **šñ**) 1. მიცემითი ბრუნვის ფორმაა ნაცვალსახელისა форма дательного падежа местоимения dative case form of the pronoun ჰო **hō**. ჰო დეწეს ე ჟანო ჩუქბად – შენ უნდა გაჩუქო ეს წიგნი. 2. ნაწილაკია, ჩამოყალიბებული ჰო **hō** ნაცვალსახელის მიც. ბრუნვის ფორმიდან; აძლიერებს ზმნის სემანტიკას და სძენს მას იმ განსაკუთრებულ ელფერს, რომლის თარგმნაც პრაქტიკულად შეუძლებელია частица, сформированная из дат. падежа местоимения ჰო **hō**; усиливает семантику глагола и придаёт ему ту особую окраску, перевести которую практически невозможно It's a particle formed from the dative case form of the pronoun ჰო **hō**; It strengthens the verb semantics and gives it such a special nuance that can't be translated. ეე იშნო ოთ-

რენ, ღვეალ ჰო (ჟჟ) თუდ თუდნონმაქ დილეენრ – ცხვარი დაჰკლებია ოთარს და
ზის გამტკენარებული. შდრ. cp. comp. სო სო.

ჰოო **hoo** *ob. cm. see ჰოო ooo.* ჰოო, მოჰ დეტე კიკლინსმაქ ე წიფლილნო! – აუჰ, რო-
გორ ღულს და გადმოდის (ბორგავს) ეს წიფლოვანი!

ჰორშ|დ|ალარ **horš|d|alar** *გრდუგ. непрх. intrans.* დაგორება (დაგორდება) *покатиться по склону rolling down.* კონხნტ დასითენრ ვორი ჰორშდალტ თხოგო ფერდმაქს –
ბარიდან გამოგზავნილი ვაშლები დაგვიგორდა ფერდობზე.

ჰორშ|დ|ალა **horš|d|alā** *გრდუგ. непрх. intrans.* ინტენიტივია მასდარისთვის *инфинитив для мацдара an infinitive for the gerund* ჰორშ|დ|ალარ **horš|d|alar.** ფეჰკრენსტ
ჰორშვალს ლაჰს სო ე ფერდმაქს – ბალღივით დაგორება მომინდა ამ ფერდობზე.

ჰორშ|დ|ადლნო, ჰორშ|დ|ალინო **horš|d|ajlnô, horš|d|alinô** *მიმლ. прич. particip.*
დაგორებული *то[т], что (кто) покатылся(-лось) по склону rolled down.* ჰორ-
შდადლნო ბლაჟ კეგებეცტ ცო ოთჟ – დაგორებული ზღარბი ხევაამდე არ გა-
ხერდა.

ჰორშ|დ|არ **horš|d|ar** *გრდმ. прх. trans.* დაგორება (დააგორებს) *покатить по склону roll down.* ფეჰკრიგ საგარ ჰორშბიჟ – ბალღებმა ქვა დააგორეს.

ჰორშარ, ჰორჩარ (ჰერშარ, ჰერჩარ) **horšar, horčar (heršar, herčar)**
გრდმ. прх. trans. დაგორება (დააგორებს) *[по]катить rolling down|| down (will go).* ვერბი ჰორშოთ ვად, ჰანიკ ბალჟლორ ჰათხე – ქვები დავაგოროთ, ნეტა, ვი-
სი გაუსწრებს?

ჰოტ|დ|ალარ (ჰეტ|დ|ალარ) **hot|d|alar (het|d|alar)** *გრდუგ. непрх. intrans.* 1. ტენა
(წმეიეტენება) *соваться stuffing, framing (sb).* მიხ ჰოტვადლნა, სჟ რალ დარ! –
სად შეეტენე, ხემი რიგი იყო! 2. მოდგომა (მოადგება), მოწოლა *приходить, подступать, подпирать approaching, standing by, surrounding.* ცჰა დომ
ჰოტდალს სონჟ, ჰალრ კი ალლოს? – ერთი სიტყვა მომაწვა და ვთქვა, ნეტავი?

ჰოტარ (ჰეტარ) **hotar (hetar)** *გრდმ. прх. trans.* შერჭობა (წმეიარჭობს) *воткнуть, втыкать sticking in (will stick in).* *ob. cm. see ჰოტ|დ|არ hot|d|ar.*

ჰოტ|დ|არ (ჰეტ|დ|არ) **hot|d|ar (het|d|ar)** *გრდმ. прх. trans.* შერჭობა (წმეიარჭობს),
შეტენვა, შესობა, დარჭობა, შერჩა *вонзить, воткнуть, втыкать, пихнуть, пихнать, сунуть, сунуть sticking in, stuffing, cramming in.* ცხელძეოს უჟლა-
ურძეუდნი თუქურმიშეჰი შალთ ჰოტდიერ – ცხელიძემ (ცხელიშვილმა) ოჟი-

ლაურბიქს (ოქილაურს) თუქურმიშაში ხანჯალი შეურჭო; ტოტ ჯიბი ჰოტლი-
ნას – ხელი ჯიბეში ჩავიყავი.

ჰოტარ (ჰეტარ) hoqar (heqar) გრძ. прх. trans. ჩვენება (აჩვენებს), დანახება
показ[ЫВ]ать, указ[ЫВ]ать to show. ლეოს ო ადგილ ჰოტარ სოგო, მიჩჰე ბაცბიე
ქიქოც შუტ მასთხუდ დაჰ გახბიერ – ლეომ ის ადგილი მაჩვენა, სადაც თუშებმა
წინათ თავიანთი მტრები გაჟლიტეს.

დოკ ჰოტარ (ჰეტარ) dok hoqar (heqar) გრძ. прх. trans. გულის ჩვენება
(უჩვენებს) открывать сердце to be warm hearted towards sb, to fondle. ნასის
დოკ ცო ჰეტარ შადრე მარნანენ – რძალი გულს არ უჩვენებს თავის დედამ-
თილს.

ჰოჰრუმ hoqrum საყვარლად მსუქანი, ფუნჩულა, ფუნთუშა МИЛО ПУХЛЫЙ,
толстенький chubby, plump.

ჰუნნი¹ hujni¹ ზმნს. нареч. adv. შენ შენთვის (თავისთვის), შენ თავად, შენად, შენთვის
ты сам себе, сам для себя yourself, for you (იწარმოება ჰაი ნაცვალსახე-
ლისგან; აძლიერებს ზმნის შინაარსს образуется от местоимения ჰაი;
усиливает содержание глагола is formed from the pronoun, emphasising the
verb content ჰაი). ჰუნნი ლობა, მა ქოთვოგესო! – წადი შენთვის (თავის-
თვის), ნულარ მაწუხებ! ის ჟაგნო ჰუნ დით – ეგ წიგნი დაიტოვე; ჰუნ ლობ! –
წადი! (შენად იარე!); ვეუნაჰე, უმშტაც ჰუნ ვავარ, სე ყაე უ ბეწერ ჰონა! –
მოხველ და ისევე გაბრუნდებოდი (დაიკარგებოდი შენთვის), ჩემი ცოდვა
რად გინდოდა? (ხალხური).

ჰუნნი² hujni² მძლ. прич. particip. 1. წასადები то, что надо отнести smth to be taken
away. 2. წამდები тот, кто отнесёт sb to take smth away.

ჰუნ დე hū jī ტყე лес forest; wood. ბაცბი დუჰჰრე ალუნნი ბახჰეჰეჰე, გომგხეს
დშოგწი ჰუნ ლათრალო – როცა თუშები პირველად ალვანში ჩამოვიდნენ, ირ-
გვლივ თურმე უღრანი ტყე იყო; ათხ ჰუნლო დუჰტე (დუჰტათხო) დასაგო –
ჩვენ ტყეში მივდივართ შეშაზე; ჰუნლოჰე ავ ხეჰე: ჩა, ბჰოლო, საგ, გარულ ვა,
კენი ტყოც დუჰ – ტყეში ნადირი იცის: დათვი, მგელი, ირემი, გარეული ლო-
რი, სხვა კიდევ ბევრი; ჰუნლოჰე ნასტ ნშადუ ვადონას – ტყიდან ძლივს გამოვედი;
სო ჰუნახ ვარასო – მე ტყეში ვიყავი.

ჰუნნი ბალ ბდ huni bal bd ტყის ბალი, ბალაშწარა дикая черешня forest cherry,
wild cherry. ჩა ჰუნ ბალეს ზორადში ლეთე – დათვი ტყის ბალს ძალიან ეტანება.

ჰუნძ ყაყაჩღ დდ **huni qaqačd dd** ტყის ყაყაჩო, იორდასალამი, გუგულის კაბა пион лесной wild poppy.

ჰუნღო მდ **hũlõ** jj ტყე მისი სივრცობრივი და მოცულობითი გაგებით лес в его пространственном и объёмном понимании forest in its whole space and size. ჰუნღო მანჯო მან – ტყე დიდია (ვრცელია).

ს

-ს -' ნაწ. част. part. 1. ისევ, კვლავ, -ვე **опять, вновь, снова, ещё раз, же again.** იბსი ში ვაშო ვაჟ, შიკეც ბარ ქუდრწლებ – ეგენი ორი ძმანი არიან და ორივენი იყენენ ქორწილში; აჰ დადღნეჰჰ სო კაწკო ტათებ, აჰაჰ დაჰჰ დადღნაჰჰ სოგო – შენ მომეცი ცოტაოდენი თული და შენვე წამართვი; ეჰათეც ხეცერ სო, ვუნჟ (უნჟ) ხილურ – მაშინვე ვიცოდი, რაც მოხდებოდა; შადრგანაჰ ვახჟ ჟაბოგო – თავადვე წავიდა ძროხაში; დღდ აჰოჰ ვეცჟ – მამა კვლავ ჩამოვიდა. 2. -ც, -ც კი **тоже; даже; ни; даже ни even** (აძლიერებს უარყოფას усиливает отрицание **emphasising negation**). ცჰაჰ ცო დაგდა სო – არც ერთი არ მინახავს; ცჰაჰ ცო ლალად ჰათესი – არც ერთი არ ვარგანან ეგენი; გროშაჰ ცო ბაგინბა სო იცხუდგორჟ – გროშიც არ მინახავს მაგისგან; სე დადას შადრ მანქანმაჰ სოჰ ცო ხეცითო – მამაჩემი თავის მანქანაზე მეც კი არა მსვამს; ათთარ ესერეჩო ჰუნახეჰ დარ – ათთარი აქაურ ტყეებშიც კი იყო. 3. -ლიჰ (-რიჰ) **-lik (-rik)** ნაწილაკთან ალიანსში გამოყოფს საგნის დომინანტ ნიშანს в алиансе с частицей **-ლიჰ (-რიჰ) -lik (-rik)** выделяет доминантный признак предмета in alliance with the particles **-ლიჰ (-რიჰ) -lik (-rik)** expresses dominant sign of the subject. იესებ ათუშლიკაჰ სტაკ ხილჟ – იოსებ-ბი მატყუარა კაცი გამოდგა (აღმოჩნდა); ათუშლიკაჰ სტაკ ჰებეჰუნაჰ ცო ვა – მატყუარა (ცრუ) კაცი სახსენებელიც არაა; ე თჰჰ ახრიკაჰ ბა – ეს ძალდი მყეუთარაა; ე ვორ აკრიკაჰ ბა – ეს ვაშლი ცვენიაა; ე ბალ ბახკლარიკაჰ ბა – ეს ბალი ლპობადია; შურ დეწრიკაჰ მასო – რძის მოყვარული ვარ. 4. -ხ -x და -ჰ -h მანარ-მოებლებთან ერთად ზმნებში არეგულირებს მიმართულებებს აქეთ და იქით вместе с формантами **-ხ -x** и **-ჰ -h** в глаголах регулирует направления туда и

сюда with these derivatives -ხ -x and -ჭ -h regulates here and there directions in the verbs. დ|სყარ ‘მოსვლა, მოტანა’ – დ|ახარ ‘წასვლა’ – დ|აჭარ ‘წაღება’; დ|სყითარ ‘გამოშვება, გამოტანება’ – დ|ახითარ ‘გაშვება’ – დ|აჭითარ – ‘გატანება’. 5. მონაწილეობს ზმნის ასპექტური ფორმების წარმოებაში участвует в образовании видовых форм глагола participates in the aspect form formation process of verbs. დ|ალარ ‘სვლა აქეთ (მოდის)’ – დ|სყარ ‘მოსვლა (მოვა)’; დ|ალარ ‘მოყვანა (მოპყავს)’ – დ|ოყ|დ|არ – ‘მოყვანა (მოიყვანს)’. 6. გოგეხ (გოგიხ) **gogex (gogix)** ზმნისართან ერთად გამოხატავს განუენილობის სრულ მოცულობას вместе с наречием გოგეხ (გოგიხ) **gogex (gogix)** выражает полный объём пространства together with the adverb გოგეხ (გოგიხ) **gogex (gogix)** expresses the whole scope of extension. ლავ ლეფხე ‘ირგვლივ თოვლი დევს’ – გოგეხე ლავ ლეფხე ‘თელს ირგვლივით ში თოვლი დევს’. 7. ითავსებს კნინობითობის ფუნქციას совмещает функцию пренебрежения acquires the diminutive function. ლევჭ ‘ლეჯანი’ – ლევნარ – ‘ლეჯანა’; სუემჭ ‘სიმონი’ – სუემნარ – ‘სიმონა’; ჯსე ‘ბბო, ბბოლა’ – ჯსარ ‘ბბოლა (აგრეთვე: დეკეული)’; მამალ ‘მამალი’ – მამლარ ‘ყვინჩილა’. 8. აწარმოებს ისეთ კითხვით კონსტრუქციას, რომელიც აზუსტებს თანამოსაუბრეთაგან ვინმეს მიერ ნახსენები საგნის რაობას образует такую вопросительную конструкцию, которая уточняет суть предмета, упомянутого кем-л. из собеседников forms such interrogative construction which proves the essence of certain subjects mentioned by one of the interlocutors. ვორ ბეწერ სო! – ვორნუ? – ვაშლი მინდოდა! – ვაშლი? წკიპარ ხაწენვად ჭო? – წკიპარუ? – წკიპო გაგიგია? – წკიპო? 9. ასრულებს სხვა სპეციფიკურ მორფონოლოგიურ ფუნქციებსაც выполняет и другие специфические морфонологические функции performs other specific morphological functions.

ჭადო: ჭადო დ|არ **wajtî: wajt d|ar** გრლმ. прх. trans. ზმნის ფორმა, რომელიც გამოხატავს შინაარსს ‘ეგრე გინდა (უნდა)! ახია შენზე (მასზე)!’ глагльная форма, соответствующая содержанию ‘так тебе (ему) и надо!’ verb form which

expresses the content 'quite right!', 'deservedly!'. მაშროფ დაკი'ნ სოგო, ჭამო დიქ სო მარნანას – მაშარაბი დამეწვა და, ეგრე გინდაო, დედამთილმა.

ჭანუ ოა' ხმაბაჟ. звукоп. Опом. ხმა, რომელსაც გამოსცემს ადამიანი უცაბელი დაცემი-სას, წაქცევისას звуки, издаваемые человеком при внезапном падении noise that is heard when a person suddenly falls down.

ჭანუ ბიჯარ (ბიხარ) ოა' b|aqar (b|axar) გრდმ. прх. trans. ზღართანის მოდენა (მოადენს) шлёпнуться to drop down with a crash; to fall down unexpectedly/suddenly. ლაგ ლორდინო დანორუ, უკუ ღალინ თელაგ მოედანმაქ ჭანუ ბაჯი'ნეს, – ბიჯიანობა, ბიჯიანობადნო! – ბექი სოგო კნათი, ფსტუნავ მხ თიბთე ძუძაკნ დიქ სო, ლახე ძუძაკ! – თოვლი მოყინული ყოფილიყო, იმ ზამთარს თელა-ვის მოედანზე ზღართანი მოვადინე და, – ბიჯიანობა, ბიჯიანობაო! – მომადხეს ბიჯებმა, მეუღლემ კი ივნისში გოგონა გამიჩინა, კარგი გოგონა!

ჭანუ ბილარ (იხარ) ოა' b|al'ar (ixar) გრლუგ. непрх. intrans. ზღართანის მოდენა (მოადენს) шлёпнуться to drop down with a crash. გივი ლავლო აჭო ვოქე'ნე, ჭანუ ბალ' – გივი თოვლში წაიქცა და ზღართანი მოადინა.

დ|ჭაპ|დ|ადლნო, დ|ჭაპ|დ|ალინო d|wap|d|ajlnô, d|wap|d|alinô მიმლ. прич. particip. 1. დაგრებილი რამ, რომელიც არ უნდა ყოფილიყო ასეთი скрученное что-либо, что не должно было быть таковым smth that is twisted and it shouldn't be in such condition. ე შართუ ვუქ (უქ) იშტ მა მჭაპადლნო, კაცო! – ეს შართი ასე რა-ტომაა დაგრებილი, კაცო! 2. გაღატ. перен. fig. დაბმულ მდგომარეობაში დახვეუ-ლი, ჩახვეული, ახლართული (პირუტყვი) запутавшееся (о привязанном животном) tied up, basted (cattle). გაზან ბა ბჭაპადლნო, დაჭ ლატლეთ! – თხა არის დახვეული, მიხედეთ რა! 3. გაღატ. перен. fig. თიზიკურად თორმადაკარგული, დაგრებილი (ადამიანი) физически потерявший форму (человек) bent, curled, twined (person). ე სტაკ იშტუქ ვჭაპვალინო გელი ვარ, კნათი? – ეს კაცი ასეთი დაგრებილი იყო ჩადარ მახსოვს, გამახსენეთ, ერთი, ბიჯებო?

დ|ჭაპ|დ|ალარ d|wap|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. 1. დაგრება (დაიგრიხება) скручиваться twisting. 2. წრანჭევაგრება (იპრანჭება, იგრიხება) фасонить coquettishness. მარან მოყ მჭაპლა ე პელო! – რა მაგრად იპრანჭება ეს პელო!

დ|ჭაპარ d|wapar გრდმ. прх. trans. 1. დაგრება (დაიგრებს), დაძახვა закручивать, вить, завить twisting, twinning. ნაეტრანხ ხკოლის გაზარ ბალნიქ ქარსნი მჭაპანლათე – ბი-ნებში ზათხულობით თხეების ბალნის საბლებს გრეხენ ხოლმე; ელნეს ბაწარ

შათხ ღძაპ – ელენემ შალის ძათი ორკეცად დაგრიხა. 2. გაღატ. перен. fig. გონე[ჰ] ცო ხილჩეჰაჰ, ცჰა ღაზედში ვშაპოს ჰო! – თუ ჰკევიანად არ იქნები, ერთს კარ-გად მოგგრეს (მოგიგრეს კისერს)! Если не угомонишься, хорошенько сверну тебе шею! If you aren't quiet I'll wring your neck!

ღძაპჰ **d|warā** გრღმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund **ღძაპარ d|warar**. ბაწარ ღძაპჰ დესნას ჰო – ბაწარის დასაგრესად მოვედი შენთან.

ღძაპინო **d|warinō** მიმლ. прич. particip. დაგრესილი (ძათი, ბაწარი, საბელი...) скрученный (о нитках) twisted (thread, wool). ი ბაწარ სოუბეეს და ღძაპინო – ეს ბაწარი ზედმეტად არის დაგრესილი.

ღძაპლარიკ **d|warlarik** ხუჭუჭი, ხვეული кудрявый curly. საბდეგო მშაპლარიკ ბეჯ და – საბედას ხუჭუჭი (ხვეული) თმა აქვს.

ღძაპლაში **d|warlaš** ზმნს. нареч. adv. 1. გრესით закручиваясь for twisting. ე ყაჭ ღძაპლაში ჰირულ დალჱ სო – ეს ძათი გრესით ჰირად გამიხდა. 2. გაღატ. перен. fig. პრანჭვა-გრესით воображая, ломаясь, кривляясь with grimacing, coquettishness. ე მოჰ ვჱ (ჱ) იშტ მშაპლაში ლელჱ? – ეს გოგო რატომ ასე პრანჭვა-გრესით დადის?

ღძაყ|ღაღლნო, ღძაყ|ღალინო **d|wa'd|ajlnō, d|wa'd|alinō** მიმლ. прич. particip. 1. ანთებული, გაღვივებული зажжённый, разожжённый lighted, blazing. ე ბუხარ მოჰ ბა ბშაყბაღლნო! – ეს ბუხარი როგორ გაღვივებულა! 2. გაღატ. перен. fig. თრიაღ გაბრაზებული, გაცეცხლებული ადამიანი весьма рассерженный, воспламенившийся человек furious person, being very angry. ჰო იშტჱ ვშაყვალინო ცო ვაგინვარ სო – შენ ასეთი გაცეცხლებული არ მენახე.

ღძაყ|ღალარ (ჰკ|ღალარ) **d|wa'd|alar (ǎk|d|alar)** გრღვ. непрх. intrans. ანთება (ანთება) зажечься to light (will be lit).

ღძაყარ (ჰკ|ღარ) **d|wa'ar (ǎk|dar)** გრღმ. прх. trans. ანთება (ღანთებს) зажечь to light (will light). ბუხრე[ჰ] ვჱ მშაყოს – ბუხარში ცეცხლს ავანთებ; ავას კუტ-ლაშიღ ღძაყარ – ბებიამ ჰრჩეი აანთო.

ღძაყინო **d|wa'inō** მიმლ. прич. particip. ანთებული, დანთებული зажжённый lighted. ე თუჱრ ჰანაკ ბალო ბშაყინო? – ეს თუჱრე ვისი დანთებულია, ნეტავი?

ღძეგარ (ღავარ) **d|wevar ('wavar)** გრღმ. прх. trans. მოკვლა (ღმოკვლავს); დაკვლა убить, убивать, зарезать, зарезать to kill (will kill). ბიჱლარ ჰიუდრგო დი-

დუღე ვჭიფნორ – ბეჭიანთ გიორგი დიდოებს მოეკლათ; ავსბინ ფიპოს ჩუდნი დჭევწ – საადდგომოდ ფიპომ (ფილიპემ) ბატკანი დაკლა.

დჭევწ ოთქდარ (ეთქდარ) d|œvã ot|dar (et|dar) გრდმ. прх. trans. მოსაკ-
ლაუად გამეტება (გაიბეტებს), სიკვდილის პირამდე მიყვანა обречь,
обречь на смерть, захотеть уби[ва]ть to lead sb to death. შიოს თათრიგ
ვჭევწ ოთვიწ, აჭ მოჭ თუ სე ყუდრღეწქი ქე დაქდოჭადნო! – შიომ თათარს მოკ-
ვლა დაუპირა, როგორ თუ შენ ჩემს სათიბში ცხვარს აძოვებო! ანას ელო თეფ-
ხოშ მჭევწ ოთვიწ – ანამ ელო ცემით კინალამ მოკლა.

დჭევინო d|œvinô მიმლ. прич. particip. 1. მოკლული; დაკლული убитый; зарезанный
killed. 2. მკვლელი убийца, убивший killer. ფილრჭ პოლქ ლობეღუხეწქი ლეფ-
ჩერ ვჭევინო, ო ვჭევინო მწ თხაყ ცო ხეყე, მე ვარ – ფილიანთ (ფილიშვილი)
პავლე ლობის ძირში ეგდო მოკლული, მისი მკვლელი კი, დღესაც არ იციან,
ვინ იყო.

დჭევუენი d|œvujni მიმლ. прич. particip. 1. დასაკლავი убойный preslaughter, smth. to
be killed. დჭევუენი დედალ ლაცდიწ – დასაკლავი დედალი დაიჭირეს. 2.
მკვლელი, ვინც მოკლავს тот, кто убьёт killer. სო ვჭევუენი ო ვა – ჩემი
მკვლელი (ვინც მე მომკლავს) ისაა.

დჭეპდარ (ნაპდარ) d|œp|dar ('ap|dar) გრდმ. прх. trans. დამწყვდევა (დასამ-
წყვდევეს), შემწყვდევა запереть, заточить to lock in. ხიგო ბიკლომცოქ ქაბო
გუდმრეწქი ბჭეპბიერ თამის – წყალზე წყვანამდე ძროხები გომურში დაამ-
წყვდია თამიმ (თამარმა); მეველეს ვაველო დახენო დუდ დჭეპდინო – მევე-
ლეს ყანაში შესული ცხენები დაემწყვდია; აჭ აჭდანოწქი სოგოწქი ვორი, იწ
ვჭეპვინას ჰოწ, ატადში ცო ვადლანაწქი სოგოწქი – შენ მპარავდი თურმე ვაშლს,
ახლა მოგიმწყვდიე და ადვილად ვერ გადაშირხები.

დჭიპდისარ (ნაპდისარ) d|œip|disar ('ajp|disar) გრლუგ. непрх. intrans. დამ-
წყვდევა (დასემწყვდევა), ჩარჩენა, გასჭედვა, ჩათლობა, დარჩენა застрять,
запереться, остаться (поневоле) locking up (will be locked up), staying in,
getting stuck. ნახ ლამუწქი დჭიპდისეწ, აჭ ცო იხმაკე – ხალხი მთაში ჩარჩა, ვე-
ლარ ჩამოდის; ქოკ ლაუთლოწქი ბჭიპბისეწ კნათგოწქი – ფენი ლათში ჩაეულო
ბიჭს; დახკო ხათვანეწქი ბჭიპბისერ – თაგვი ხათვანეში მოემწყვდა; ყაჩღუდ
ბჭარბახეწქი გერწწწ ვჭიპვისნო ივანე – როცა ყაჩაღები შემოხვდნენ, უიარა-
ლო[დი] აღმოჩენილიყო ივანე.

- დ|შიფს **d|oiv'** ოთხი *четыре* four. ვშიფს დონლოვ – ოთხი ცხენოსანი; დშიფს დოჰ – ოთხი ქალიშვილი; ბშიფს დო – ოთხი ცხენი; დშიფს ჟაგნო – ოთხი წიგნი.
- დ|შიფვადტი **d|ovajt'i** თოთხმეტი *четырнадцать* fourteen. დშიფვადტი დე დისქგე წელტიგომცი – თოთხმეტი დღეა დარჩა ახალ წლ[ე]ბ[ა]მდე.
- დ|შიფუზტყ **d|oewtq** ოთხმოცი *восемьдесят* eighty. დშიფუზტყ შო ვახი შადღკუნბ – ოთხმოცი წელი შეუსრულდა შალიკოს.
- დ|ში-დ|შიფს **d|oi-d|oiv'** ოთხ-ოთხი *по четыре* four and four. ბახერი მერინმაქ დში-დშიფს სტუდენტ ლედაღერ – გრძელ მერებზე ოთხ-ოთხი სტუდენტი იჯდა.
- დ|შიფიწატყ **d|oivicaṭq** რვაასი [ოთხორასი] *восемьсот* eight hundred. დშიფიწატყ შო დახი „ვეფხისტყაოსნ“ დაწერადიხედლო – რვაასი წელი გავიდა „ვეფხისტყაოსნის“ დაწერიდან.
- დ|შიფწ **d|oivç** ზმნ. нареч. adv. ოთხჯერ *четыре раза, четырежды* four times. დშიფწ დიკნას ბადერ დუბტრეგო – ოთხჯერ წავიყვანე ბავში ექიმთან.
- დ|შიფწლო [ო]ლეშ **d|oivç|o|yeš** ზმნ. нареч. adv. მეოთხედ, მეოთხეჯერ *четвёртый раз* fourth times. დშიფწლოლეშ ვუდტას ლაწმარ დავ – მეოთხედ მივდივარ ავადმყოფის სანახავად.
- დ|შიფსლო **d|oiv'li** ოთხიანი, ოთხისგან შემდგარი *четырёх-, состоящий из четырёх* four, containing four. მელ'ოთხილო ბ ბა ჰოგო? – დშიფსლო. – რამდენოთხიანი ბინა გაქვს? – ოთხიანი; მელ'უჯრნლქ შკათ იცნა[ჰ]? – დშიფსლო. – რამდენუჯრიანი კარადა იყიდე? – ოთხიანი.
- ბ|შიფსლო ბდ **b|oiv'li** bd „ოთხიანი“ (შეფასება სწავლისას) «четвёрка» (оценка при учёбе) four (grade). თხა ბშიფსლო მოღებადბინას – დღეს „ოთხიანი“ მივიღე; ას ბშ დშიფსლონი ლებადოს – მე სულ „ოთხიანებს“ ვიღებ.
- დ|შიფსეგო **d|oiv'egô** ოთხიოდე *около четырёх* nearly four. დშიფსეგო ქოთამ დისდადგნას ჭირეგო – ოთხიოდე ქათამი გადავარჩინე ჭირს.
- დ|შიფსლოლქ **d|oiv'lyě** მეოთხე, მეოთხედი *четвёртый, четверть* fourth, quarter. დშიფსლოლქ დავ – მეოთხედი [ნა]წილი, ნაოთხალი.
- დ|შიფს-ფხი **d|oiv'-pxi** ოთხი-ხუთი *четыре-пять* four or five. დშიფს-ფხი მუშასო ჭირბალა სო ვავ დაციო – ოთხი-ხუთი მუშა მჭირდება ყანის მოსამკვევინებლად.

დძიყარ (მეყარ) d|wi'ar (meqar) გრდუგ. непрх. intrans. დარჩენა (დარჩება) თავისი ინიციატივით *остаться (по собственной инициативе) to stay (will stay) for one's own initiative*. კათთეჩქი ტყოყ ესეჩქი ვეწეს ვძიყან – მკათათვეში კიდეე აქ უნდა დავრჩე; ვეღარ ლაჟმუ დანწი ცო დძიყუ ტვენ – ევანნი მთაში წაუსვლეღად არ დარჩებინან წელს; ელიკრ წენი ცჰაკო მძიყე – ელიკო სახლში მარტო დარჩა.

დძიყენრ d|wi'enô მიმღ. прич. particip. დარჩენილი თავისი ინიციატივით *оставшийся по собственной инициативе stayed for own initiative*. ღალიბ ტბათნი დძიყენრ ცომენან დავანდა სო – ზამთარში ტბათანაში დარჩენილი არავინ მინახავს.

დძიოგ|დ|ალარ (ყწიეგ|დ|ალარ) d|wog|d|alar (q|w|eg|d|alar) გრდუგ. непрх. intrans. 1. გატყდომა (გაიტყდება, გაუტყდება), ჩამოტყდომა [с]ломаться, [по]ломаться *to breka (will break)*. 2. გადატ. перен. fig. გულის გატეხა (გაუტყდება) *разочаро[вы]ваться to break the heart (heart will be broken)*. კოტენმაქ დოკ დძიოგდალო სე: ცუღლუტ ვუნახ (უნახ) დანრ! – კოტეზე გული გამიტყდა: ცუღლუტი ვინმე ყოფილა!

დძიოგ|დ|ადლნრ, დძიოგ|დ|ალინრ d|wog|d|ajlnô, d|wog|d|alinô მიმღ. прич. particip. გამტყდარი, გატეხილი (თავისით) *сломанный, поломавшийся broken (by itself)*. დძიოგდადლნრ ჩაკრ ხელ[ო]სნენ ჰობათ! – გატეხილი სკამი ხელოსანს წაუღეთ! შალრ დძიოგდალოჩრ კენმაქ დევაღერ – შალვა გატეხილ კენზე იჯდა.

დძიოგარ (ყწიეგარ) d|wogar (q|w|egar) გრდმ. прх. trans. 1. გატეხა (გაიტეხს) [с]ломать *to break (will break)*. მახავ ტავ დძიოგ – ქარმა ტოტი გატეხა, მოტეხა; მაჰოვ კოკ დძიოგ – გოგომ კოკა გატეხა. 2. გადატ. перен. fig. გამოტეხა (გამოტეხს) *заставить признаться to make sb. confess*. ჰალრ ცო ლევირე, ნასტ ვძიოგ იჩრ – არ ამბობდა და ძლივს გამოტეხეს იჩო.

ბუღსა, ბუღსვა დძიოგარ (ყწიეგარ) **bujśā, bujśvā j|wogar (q|w|egar)** გრდმ. прх. trans. ღამის გატეხა (გატეხს) *провести, проводить ночь без сна to stay up the whole night; to be a night bird*. მეღ ბუღსა დძიოგინდას ჰიღ დადოღ დოში! – რამდენი ღამე გამითეგია შენს მოვლაში!

დძიოგინრ d|woginô მიმღ. прич. particip. გატეხილი *сломанный, поломанный broken*. დძიოგინრ სტაქან დავ ლაქდებ! – გატეხილი ჭიქა გადაავდე!

დ|შოგწი **d|oogci** გაუტეხელი; ყაშირი; უღრანი *несломленный; целинный; дремучий* (o лесе) *unbroken; uncultivated / barren land; dense*. **დშოგწი ჰყ** **ლამზურ და** – უღრანი ტყე ლამაზია.

შოო **ოოო** შოისდ. *межд. inter.* აუჰ! უჰ! *Ух! Ух ты! Oh! Wow!* (გამონატავს მეტისმეტ გაკვირვებას *выражает крайнее удивление expresses extreme astonishment*). **შოო, ეკუმთლქ ლავ დაგწი ვარასრ, კნათი!** – აუჰ, ამხელა თოვლის უნახავი ვიყავი, ბიჭებო!

ე

და¹ დღ **‘a¹ dd** ზამთარი *зима winter*. **ლამუჩქი დაწი და ხეცქ, შირვანქი მხ დაგწ** – მთაში მძიმე ზამთარი იცის, შირვანში კი მსუბუქი; **დალის ჟაბრ გუდმრი ლეხკრ** – ზამთარში ძროხებს გომურში შერეკავენ ხოლმე; **დუკ დადში დავდიქდათხ შირქიქი** – ბევრი ზამთარი გაგვიტარებია შირაქში; **დადგ ვუხუკ (უხუკ) დაჭლოთ ვადნი?** – ნეტავი, ზამთარი რას მოგვიტანს? **ცელუჩრ დალუდგ ქე დენიუ დაჭ დავდიქ სოგოჩქი** – წლევეანდელმა ზამთარმა ცხვარი სრულიად გამიწყვიტა.

და დ|ეგარ (აჯარ) ‘a d|eqar (aqar) გრდმ. *прх. trans.* გამოზამთრება (რგამოიზამთრებს) *перезимо[вы]вать over-wintering*. **ვად ქევ და სამუხქი დეკირ** – ჩვენმა ცხვარმა სამუხში გამოიზამთრა.

და დ|ოლარ (დ|ეფლარ) ‘a d|oʻar (d|eplar) გრდუგ. *непрх. intrans.* ზამთრის დადგომა (დადაგება), დაზამთრება *наступить, наступать* (o зиме) *to come winter*. **და დოლჩქიქი დოლჩქი ქებაკნიქი წე აუკუ ირადკლდარგოჩქი** – შეზამთრების მერე კერაში ცეცხლი უნთიათ ირაკლიანთ; **ცეხენ და ქიქოც დოლქთ ვადნი** – წლეულს ადრე დაგვიზამთრდა.

დადლან, დადლმადთხან დ **‘ajlā, ‘ajlmajtxā** j საიქიო, ზამთრის საუფლო *загробный мир, царство зимы the next world*. **დადლი ვა, ლე მათხე სქ სტაკ, ცო ხეც სო!** – საიქიო შია, თუ სამხეოზე ჩემი კაცი (ქმარი), არ ვიცი!

დაცჰაყ ‘acha’ ზმნს. *нареч. adv.* მთელი ზამთარი, მთელი ზამთრის განმავლობაში *всю зиму, в течение всей зимы the whole winter, throughout winter*. **დაცჰაყ მათე დიშნას, ლაწიშ დარასრ** – მთელი ზამთარი ლოგინში ვიწექი, ავად ვიყავი.

ნა² დ **‘a² j** ორთქლი, ოხშივარი пар, испарение team, steam. ფშელოხ დისტრქ მალუნხ ნა გუ – სიცივეში პირიდან ამომავალი ორთქლი ჩანს; ოსი ნაფ კურ ლათერ – იქ ორთქლი ბოლივით იდგა (ორთქლის ბოლი იდგა); ხიგრ კექ მახითხეჟი ნანარლ ჰირწი – წყალი რომ აღულონ, ორთქლად იქცევა.

ნა|დ|ალარ, ნე|დ|ალარ (ხაყარ) **‘a|d|ayar, ‘e|d|ayar (xa‘ar)** გრლუგ. ოხ. непрх. см. intrans. see ნე|დ|ალარ **‘e|d|ayar**.

ნა|დ|ახკარ, ნე|დ|ახკარ (ხაბჟარ) **‘a|d|axkar, ‘e|d|axkar (xabžar)** გრლუგ. მრ. ოხ. непрх. мн. см. intrans. pl. see ნე|დ|ახკარ **‘e|d|axkar**.

ნაბიკ ბდ **‘abik** bd კოვზი ложка spoon. ხენ ნადეკეგ ქაკდებ მურაბ! – ხის კოვზით მოურთიე მურაბას! ნადეკახ ხი ვარწდებათ! – კოვზებს წყალი გადაავლეთ!

ნაგ ბდ **‘ag** bd ბაწარი, მატყლის ძათი шерстяные нитки woolen cord. ნაგ ლებადბა ბადჟნას – საშალე ბაწარი შესაღებად წავიღე.

ნაგ ღდ **‘av** dd ძლიერი, მოულოდნელი ტკივილი, ტეხა сильная неожиданная резкая боль sudden/enexpected pain. ფხანრეს ნაგ დოლდალჭ სო – ბექში ტეხა ჩამიდგა.

ნაგარ (დ|შეგარ) **‘avar (d|øvar)** გრლმ. прх. trans. [და]კვლა ([და]კლავს) уби[ва]ть, зарубать, зарубать to kill. ოგუს ვა ნაგარ – ის ღორს კლავს; წელტახ ახრი ნაგარ – ახალ წელს თოხლები დაკლეს; ოგუს ჟელრქ შალთეგ ნაგარ – ის ცხვარს ხანჯლით კლავს.

ნაგან (დ|შეგან) **‘avã (d|øevã)** გრლმ. прх. trans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мадара an infinitive for the gerund ნაგარ (დ|შეგარ) **‘avar (d|øvar)**. ქოთამ დშეგან ცო მაკ სო, უგარ! – ქათმის დაკვლა არ შემიძლია, კაცო!

ნაგუენი **‘avujni** მიმლ. прич. particip. 1. დასაკლავი, დასახოცი кого надо убить, зарубать preslaughtering. დახკრ ნაგუენი წომალ ლენოს – თაგვის დასახოცი წამალს ვეძებ. 2. [და]მკვლელი режущий, убийца killer. ჰო ვშეგუენი მქკ ვე-წელრ ხილჭ! – შენი მკვლელი ვინ უნდა იყოს, ნეტავი!

ნათ **‘at** შორისდ. межд. inter. ათთ! АТТ! Att! 1. სიტყვა, რომელსაც ხმარობენ მხოლოდ კაცები დანაშაულზე წასწრებისას слово, употребляемое только мужчинами в случае, когда кто-л. обнаруживают в момент преступления a word used by the men when caught for the crime. ნათ, ვაჟინას ჰო ქორ, ლე ცო! – ატ, გამოგიჭირე, თუ არა! 2. სიტყვა, რომელიც გამოხატავს წახალისებას, წაქეზებას, შეგულია-

ნებას; ხმარობენ მხოლოდ კაცები слово, выражающее подстрекание; употребляют только мужчины a word that expresses encouraging and is used by the men only. **ნათ, ლაქლიბ, განა, დონმაქ!** – მიდი, შეხტი, აბა, ცხენზე!

ნადრთ[ვ]ან, ადრთ[ვ]ან ‘ajrt[v]ã, ajrt[v]ã მმს. нареч. adv. ბლომად, კარგა в БОЛЬШОМ количестве, достаточно, довольно in great amount; lots of. **ქუდრწლეს ნადრთვან ვქ მალქ მაცრივ** – ქორწილში დვინო ბლომად დალიეს მაცრებმა; **ნადრთვან ჩან დახეთხ ჰოგრქ** – კარგა შორს ვცხოვრობთ შენგან.

ნადრჭნან დღ **‘ajrçnã** dd 1. ირგვლივ გაქეფებული სიბნელე, უკუნი воцарившаяся кругом, темень, темнота, мгла, мрак, тьма darkness spread around; darkness. **გოგინ ნადრჭნან ლათერ, ბჰარკ ტარკ მალბიჩქერ, ცო გურ** – ირგვლივ სიშავე, სიბნელე იდგა, თვალში თითი რომ ეტაკებინათ, არ ჩანდა. 2. შავი ფერი (საღე-ბავი), სიშავე чёрный цвет, чёрная краска, чернота black color (paint), blackness. **სკლატ ნარჭიშ დებადდეწქ, მან ნადრჭნან ცო ქორლა** – მაუდს შავად შეღებვა უნდა, მაგრამ შავი ფერი არ იშოვება.

ნადჰკი დღ **‘ajhki** dd რკინა железо iron. **ნადჰქქ ტადკი** – რკინის ტაბიკები; **მათხონ ჰჰანი ნადჰკ ლაჰმქე წჰვერნან** გასქ – მზის სხივები რკინის მთის წვერებს მოხვდა.

ნადჰქქ ნიე ‘ajhke niq 1. რკინის გზა (ორონიმი) Железная дорога (ороним) Railway road (oronimy). **გიძის ნადჰკ ნაყმაქ მუშებადო** – გიძი (კაცის სახელია) რკინის გზაზე მუშაობს. 2. ბდ bd რკინიგზა железная дорога railway. **თელვე ნადჰქქ ნიე ცო ბაგეგქ** – თელავში რკინიგზა აღარაა.

ნალიჩ: ნალიჩ|დ|არ ‘alič: ‘alič|d|ar გრდმ. прх. trans. დანიშენა (დანიშნავს), დაჩნევა, შექმნევა метить, отмечать (знаком), замечать to mark smth; to leave trace; to notice. **ნაყცერქეჰი ცჰა დანქ მუხ ნალიჩდინორ მადრქეს, მქ დუხაყ დაჩოგოქი** ნიე ცო ბაჰრალო – გზის პირას ერთი დიდი მუხა დაენიშნა მარიაძის, რათა უკან წამოსვლისას გზა არ დაკარგოდა; **ნახნორქე ხჩკლი ნალიჩდიქ აგას** – ყველიანი ხინკლები დანიშნა ბეზიამ; **წაჩჩო დადივ ნალიჩდო...** – წმინდა მამები შენიშნავენ... (ანტონ შიფნერი).

ნალქ ‘alũ ზამთრისა, საზამთრო; ნაზამთრევი, გამოზამთრებული зимний; перезимовавший winter, for the winter, hibernated, over-wintered. **ნალქ საძოვრი** გიორგის იორმაქ ცო ლეცდორ – ზამთრის საძოვრებს გიორგი იორზე არ

იკავებდა; ცჭა ნალოჲ ასე და ოჯარგოაქი – ერთი ზამთრის (ზამთარში გაჩენილი) ხბო ჰყავთ იმათ.

ნამ ბღ **‘am bd** ტბა ozero lake. ივნეს ფჰე ცერე კაწკოჲ ნამ თაგბიჲ ჭარი მოშენბად – ივანემ სოფლის გვერდით პატარა ტბა გააკეთა თევზების მოსაშენებლად.

ნამ|დ|ალარ **‘am|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. შესწავლა (რშეისწავლება) учиться, научиться to study (is studied). ნემცურ ატადში ცო ნამლა კოხივ სტაკონ – გერმანული ადგილად არ შეისწავლება ქართველი კაცის მიერ. 2. შეჩვევა (რშეიჩვევა), მოშინაურება привыкать, привыкнуть, приучиться get used to sth; domesticating. ცოკალ ქოთმინ ნამდლონ – მელია ქათმებს შეეჩვია; ობი ვაშბსხ ნამლარ – ისინი ერთმანეთს ეჩვეოდნენ; ვაგნინ ქორ ნამბალარ ხეცე – მტრედმა ხელზე შეჩვევა იცის.

ნამარ **‘amar** გრლუგ. непрх. intrans. ღაჩვევა (რღაიჩვევა), შეჩვევა привыкнуть, привыкать get used to sth. მუღხოხ ცო ვეწე სტაკ ნამჰ! – ცუდს არ უნდა შეეჩვიოს კაცი! იკოლჲ კატკატკოშ თოფ ვეფსრეხ ნამინ – იკოლე ნელ-ნელა თოფის სროლას ეჩვევა.

ნამ|დ|არ **‘am|d|ar** გრღმ. прх. trans. 1. ღაჩვევა (რღაიჩვევს), შეჩვევა приучить, приучать getting accustomed; get used. ღაღას შარნ კნათ ეე გაგდარეხ ნამოვრ – მამა თავის ვაჟს ცხერის მოვლას აჩვევს (ასწავლის); ქოთმი ბაგნი მა ნამდლოთ! – ქათმებს ბაღას ნუ შეაჩვევთ! 2. სწავლა, შესწავლა (რშეისწავლის) учить[ся], изучать learning; to learn. ოჯარ მაგნიშ ნამდიჲ – იმათ სიმღერები (ლექსები) ისწავლეს; თეკოს ზორადში ღაზიში ნამდლორ სკოლეაქი – თეკო ძალიან კარგად სწავლობდა სკოლაში.

ნამ|დ|ითარ **‘am|d|itar** გრღმ. прх. trans. სწავლება (ასწავლის) учить, заставлять учиться teaching. ნან-ღაღას შუღ ბზღრიგრ გოჲ ნამდითრ – დედ-მამა თავიანთ ბავშვებს (შვილებს) ჭკუას ასწავლის (არჩევს); უჩიტლეს ბზღრიგრ ჟაგნრ ხეტარ ნამდითრ – მასწავლებელი ბავშვებს წიგნის კითხვას ასწავლის.

ნამ|დ|ითუღნი **‘am|d|itujnî** შიმღ. прич. particip. მასწავლებელი учащий, учитель teacher. ნამდითრუღმე ნამდოჩუღმეგრ ჟაგნ ნამდითრ – მასწავლებლები მოსწავლეებს წიგნს ასწავლიან.

ნამ|დ|უღნი **‘am|d|ujnî** შიმღ. прич. particip. 1. რშეისასწავლი то, что надо изучить, изучаемый sth to be learned. ილუღგოაქი ჭგრიშ და ნამდუღნი – ილოს ანგარიში

აქვს სასწავლო. 2. შეისწავლელი изучающий learner. მუდმი დაძლიხრ მოწა-
ფენ ლატარ დეწქ – ცუდად მოსწავლე მოწათეს დახმარება სჭირდება.

ნამურ, დემურ და ‘amur, ‘emur j1. საფლაფი, სამარე могила, гробница grave,
tomb. ძღურთეწქ დუწ თიშ ძემრემში და – ინღურთაში ბეერი ძველი საფლა-
ფებია; დალინრ დემირი დებლრ – მიცვალებულს საფლაფში დებენ. 2. ლამე НОЧЬ
night. ნიკლოზეს ნარჭიხრ ნამურ დუდ უდმტ აჭორ, მოჭე ბადო მაშადჭი – ნიკო-
ლოზი შავ ლამეში ცხენებს ისე იპარავდა, როგორც მთვარის შუქზე.

ნაპ|დ|არ ‘ap|d|ar გრდმ. прх. trans. დამწყვდევა (ამწყვდევს) заперать to lock up.
ძღურ დარსტლან იუ ნაპოდრ – ინღაურს გასასუქებლად ამწყვდევენ.

ნარცრ და ‘arcō j1 თარეში набег rading, marauding. ვასერ ნარცოს ბახქ – კაცები
სათარემოდ წავიდნენ.

ნარჭ|დ|არ ‘arç|d|ar გრდმ. прх. trans. გაშავება (წა|აშავებს) чернить, [по]красить в
чёрный цвет to make black (will make black). ლავზევ ტოტი ნარჭდიქ სქ –
მოცვმა ხელები გამიშავა; მღებრეს მწწ ნარჭობრ – მღებავი შალს შავად დე-
ბავს.

ნარჭქ ‘arçī შავი чёрный black. ნარჭქ ბოს – შავი ფერი; ნარჭიხრ ქოთმეე გაგჭ
დილქ – შავმა ქათამმა კვერცხი დადო.

ნადრჭქიუდჭრქ ნშადუ დ|ალ|არ ‘ajrçujhrē nōaj’ d|al|ar გრდუვ. непрх. intrans.
შავებიდან გამოსვლა (გამოვა), შავების გახდა снять траур to take off the
black clothes.

ნარჭოლ და ‘arçol j 1. სიშავე (შავის თვისება) чернота (качество чёрного)
blackness (the character of black). კუბრ ნარჭოლ – კუბრივით შავი.

ნაჟ ‘aŋ შორისდ. межд. inter. აჟ! უდ! Ой! Oh no! (გამონატავს გაკვირვებას; ხმარობენ
მხოლოდ ქალები выражает удивление; употреблчют только женщины
expresses surprise; used by the women only). ნაჟ, და, ის ვუხ (უხ) ხაწდინა
სოგრ! – უდ, ქა, ევ რა გამავონე!

ნაჟს ‘aŋ’ სახუმარო შეძახილია მსუბუქი შეშინებისათვის шуточный возглас с
желанием слегка испугнуть joky / funny yelling for light frightening. ნაჟს მა
დოლ ის ბადრენ, კერლანდუდორ – ნაჟს-ს ნუ უმერები (ნუ ეუბნები) მაგ
ბავშვს, შეშინდება.

ნათუ ‘ap ob. см. see დეუ ‘ep.

დათვალ|დარ **‘apal|dar** გრძმ. прх. trans. შერცხვენა (რშე|არცხვენს) осрамить shaming, disgracing. ოკუს შარბ ქორთო დათვალბოჲ, ნან-დად – ის თავის თავ-საც არცხვენს და დედ-მამასაც.

დათლო **‘aplī** მორცხვი, მორიდებული, სირცხვილის განცდის მქონე стыдливый, застенчивый, имеющий чувство стыда shy, modest, reserved. დათლო წინუს მაცტ მისნორჲ, დათწიხოვ მჲ ვუმაჲ (უმაჲ) მაცტ ღითნორ – მორცხვი პატარძალი მშიერი დარჩენილიყო, უსირცხვილოს კი ყველანი მშიერები დაეტოვებინა.

დაჯირღო დღ **‘ažiryō** dd აჯიღლა, დაუკოდავი ულაცი ცხენი жеребец stallion. სწორ დაჯირღოვ დონ გოგებახალათერ, მჲ დოიღო ბშორწ ცო ბალოარაღო – ლურჯი აჯიღლა ცხენებს გარს უვლიდა ხოლმე, რათა ცხენებში მგელი არ შეეარდნილიყო. об. см. see აჯირღო ažiryō.

დე|დაღარ, და|დაღარ (ხაჲარ) **‘e|d|aγar, ‘a|d|aγar (xa’ar)** გრლუგ. непрх. intrans. 1. ჯღომა (და|ჯღება) сидеть, сесть sitting (will take a sit). სო ჩაკუდმაქ დევაღჲ – მე სკამზე ვზივარ; თერდოხ სტიურ თეფხოშ მემცხორ დევაღერ – თერდობზე სა-ლამურის დაკვრით მეცხვარე იჯდა; სე მამინ ხი მელოშ კუნტარ დედაღარ ხეჲ – მამიდაჩემმა წყლის დაღევისას ჩაკუნტვა იცის. 2. დგომა მცენარისა (დგას) стоять (о растении) standing of a plant. სო კაწკოწ ვაშ თხე წენიგო ში მა გოწ კაკალ დევაღერ – ჩემს პატარაობაში, ჩვენს სახლთან ორი დიდი კაკალი იდგა [იჯდა].

დე|დახკარ, და|დახკარ (ხაბჲარ) **‘e|d|axkar, ‘a|d|axkar (xabzar)** გრლუგ. მრ. непрх. мн. intrans. pl. 1. სხღომა (და|სხღებთან) сидеть, сесть sitting (will take a sit). ათ ლე-შენმაქ სოვი დედახკერ – თურის ლეშზე სვაგები ისხდნენ. 2. დგომა მცენარეებისა (დგანან) стоять (о деревьях) standing of plants. ბაღეჲ ხენბი დედახკერ – ბაღში ხეები იდგნენ. 3. გაღატ. перен. fig. გულის მოსვლა (მოსდის), გაჯავრება сердиться Getting angry. მათეგოწჲ დედახკჲ – მათე ჯავრობს (გული მოსდის).

დეშურ მდ **‘emur** jj об. см. see დამურ **‘amur**.

დერ: დერ დაღარ **‘er: ‘er d|avar** გრლუგ. непрх. intrans. გათუჲება (გათუჲდება); გასვრა, ჩასვრა (ბავშვისა); მოშლა (იარაღისა, მოწყობილობისა); გარყენა испортиться; испачкаться; извратиться to spoil (will be spoiled); shitting; breaking down (equipment). სითსრეწჲ გეხკბიენო ლებივ დერ ბავ – გუშინ-წინ მოხარშული ლობიო გათუჲდა; ნაყაწჲ ურუმ დერ ბავ თხოგოწჲ – გზაში ურეში გაგვითუჲდა; ე კნათ დერ ვავ – ეს ბიჭი გათუჲდა.

წერ დ|ავ|დ|არ **‘er d|av|d|ar** გრძმ. прх. trans. გაფუჭება (წავაფუჭებს); გას-
ვრა; გარყვანა [ис]портить, выпачкать, изгадить; развратить, развращать to
spoil; to become dirty; depraving. დიდაწინა ქოცოვ ვქ წერ დავდიქ – გაუ-
რეცხავმა ქვევრმა ღვინო გააფუჭა; ლაფუფ ქოკი წერ დავოდრ – ტალახი ფე-
ხებსა სვრის (თხუზნის); სტაკოვ დოჭ წერ დავდინორ – კაცს ქალი გაერყვანა
(გაეუპატოურებინა).

წეფ დ **‘ep d** სირცხვილი стыд shame (სხვა ბრუნვებში იხმარება ფუძე в других
падежах употребляется основа in another cases the root წათ **‘ap** is used).
წათუხ დაჭ ვალისრ ვაშწ – სირცხვილისაგან ლამის დავიწვა (დავდნე).

წეფ დ|ავ|დ|არ **‘ep d|av|d|ar** გრძმ. прх. trans. სირცხვილის დაკარგვა (წდაკარ-
გავს) потерять стыд to loose shame, to become shameless.

წეფ დ|ავ|დ|იენრ **‘ep d|av|d|ienô** შიმლ. прич. particip. სირცხვილდაკარგული,
უსირცხვილო потерявший стыд, бесстыжий shameless.

წეფ დ|აყ|არ (იხარ) **‘aep d|a’ar (ixar)** გრძლუფ. непрх. intrans. შერცხვენა (შერ-
ცხვება), სირცხვილი (რცხვენია) стыдиться to become shy; shame (is shy).
იხუნნ წეფ დეყქ, მაცმე ლეუნნ პადპროზ ებწუნნ ვაგირ – იხოს შერცხვა,
როცა ლეომ პაპიროსის მწვეელი დაინახა; სქ გოწოლ დაკდეყჩე[ჭ] წეფ იხრ სო
– ჩემი ცელქობა რომ გამახსენდება, მრცხვენია.

წეფ დ|ოყ|დ|არ (ჯელარ) **‘ep d|o’|d|ar (qelar)** გრძმ. прх. trans. შერცხვენა
(შეარცხვენს), სირცხვილის მოგვრა стыдить, пристыдить shaming,
disgracing. სე კნათეფ ნადხე წეფ დოყდიერ სო, უდშ გოწოშ ვუნახი (უნახი)
თეგდორ – ჩემმა ბიჭმა სხვისას შემარცხვინა, ისე სულოელურად აკეთებდა რა-
ღაცას; უჩიტლეს წეფ დოყდიქ სო – მასწავლებელმა შემარცხვინა; მაკას გა-
ბუნნ წეფ ჯელორ – მაკა გაბოს სირცხვილს ჰგვრის.

წეფ ცო დ|ადნნ **‘ep co d|ajnî** შიმლ. прич. particip. სირცხვილის უქონელი, უსირ-
ცხვილო бесстыжий, не имеющий стыда shamelss. წეფ ცო დადნნ ლე სტაკ ცო
ვეწქ სონქ, ლე ფტუნნ! – უსირცხვილო არც კაცი მინდა და არც ქალი!

წეფულორ, წათულორ თასარ (თეფსარ) **‘epulô, ‘apulô tasar (tepsar)**
გრძლუფ. непрх. intrans. სირცხვილში ჩაგდება (წჩა|აგდება) [при]стыдить, [о]срамить
to shame sb. ე ბჰარწავ ვალწირ დონეფ წათულ თასარ – ამ სამგლე ცხენმა

სირცხვილში ჩამაგდო; ოჯარ ადგილი დაუფლ თეფსოსრ – იმათი ტყუილები სირცხვილში მაგდებს.

დაფულარ თას|დ|ალარ (თეფს|დ|ალარ) ‘apulô tas|d|alar (teps|d|alar)
გრლუგ. непрх. intrans. სირცხვილში ჩავარდნა (ჩა|ვარდება) осрамиться to become ashamed.

დაფწი ‘apçī უსირცხვილო бесстыжий, не имеющий стыда shameless. **დაფწი ადმეჩ ხილქჳრ, იშტყ ცო მოთერ სოჳ ჰო!** – უსირცხვილო ადამიანი გამოდეცი, ასეთი არ მეგონე!

დეფ-წეთ დდ ‘ep-çet, dd სირცხვილ-ნამუსი хоть малость стыда, стыд и совесть shame and conscience. **ადმენეგ დეფ-წეთ ცო დეწე დავდს** – ადამიანმა სირცხვილ-ნამუსი არ უნდა დაკარგოს.

დეფხეთარ ‘epxetar გრლუგ. непрх. intrans. სირცხვილი (ერცხვინება) стыдиться shame, is ashamed. **დადენ ჰათხე პადრუხ ებწი დეფხეთერ გიორგინ** – მამის წინ პაპიროსის მოწევა რცხვენოდა გიორგის.

დეფხეთაჳ ‘epxetã გრლუგ. непрх. intrans. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для мадара an infinitive for the gerund **დეფხეთარ ‘epxetar**. **დეფხეთაჳდეწერ ჰოჳ, ვუხუდში (-უხუდში) თეგდინო!** – გრცხვენოდეს, რა გიკეთებია!

დეფხეთემ ‘epxeteš ზმნს. нареч. adv. მორცხვად, მორიდებულად стыдливо, застенчиво self-consciously. **დეფხეთემ დედალერ ქუდრწლებ წინუს ნეფეცჳ** – მორცხვად იჯდა ქორწილში პატარძალი ნეფესთან.

დეფხეთრიკ|აჳ ‘epxetriḳ|a] მორცხვი стыдливый shy. **ე დოჳ დეფხეთრიკაჳ დ** – ეს გოგო მორცხვია.

დეფ|დ|ალარ (ნოფ|დ|ალარ) ‘ep|d|alar (‘op|d|alar) გრლუგ. непрх. intrans. მოფარება (მომეფარება); გადაფარება скрывать; покрываться to hide, to cover smth. **იასონე წენის ნოფვალირ** – იასონი სახლს მოფარა.

დეფარ (ნოფარ) ‘epar (‘opar) გრლმ. прх. trans. 1. მიშვერა (მომეფერს), შეშვერა подставлять turning towards. **ოჯუს წყარუნ ქანო ნოფირ** – მან წყაროს პეშვი შეეშვირა. 2. об. см. see **ლარკ დეფარ lark ‘epar**.

დეფ|დ|არ (ნოფ|დ|არ) ‘ep|d|ar (‘op|d|ar) გრლმ. прх. trans. 1. აფარება (ჩა|აფარება), მიფარება, заслонить, спрятать, прикры[ва]ть to cover. **საღროს მარბაქან ტოტი დეფოდო** – სახდრო სახეზე ხელებს იფარებს; **ლამე შუშეს ქალად ნოფდიჳ**

– ლამიების შუშას ქალაქი აათარეს. 2. შეფარება (წმეიფარებს), მოფარება, დაფარვა, დამალვა *спрятать, приютить to shelter; to hide*. აგას მურაბ მიჩახ ლოფდიქ – ბებია მურაბა სადღაცა მოათარა (მიძალა); კნათივ ქე ლამიხ ლოფდიქ – ბიჭებმა ცხვარი მთას მიათარეს.

წეფლაშ ‘**eplaš** ზმნს. нареч. adv. 1. მოთარებულში, მყუდროდ *в уютном местечке being sheltered*. თხქ ქოხ წეფლაშ ლათქ – ჩვენი ქოხი მოთარებულში (მყუდროდ) დგას. 2. ძალუღად, ფარულად, ჩუმად *тайком, исподтишка silently*. ის სტაკ ჰანახჩოხ წეფლაშ ვახქ – ეგ კაცი ვიღაცის ზურგს უკან ამოთარვით ცხოვრობს. 3. [მო]თმენით *с терпением, терпя with patience*. დაჰ ძალღაღსრ მარნანენ წეფლაშ! – დავიღალე დეღამთილის [მო]თმენით!

წდ ღდ ‘**ī dd** პატარა ხევი *маленький овраг small ravine*.

წტრუდ (წტრი): **წტრუდ ეტ|ღარ** (ღატ|ღარ), **წტრუდ ჯეფსარ** (ჯასარ) ‘**ītruj** (‘ītri): ‘**ītruj et|jar** (j|at|jar) ‘**ītruj qepsar** (qasar) გრღმ. прх. trans. მოზარდი ჩლიქოსნის ხტუნაობა (ხტუნაობს) ფეხების ქნევით, კუნტრუში, რითაც კარგ განწყობას გამოხატავს *прыгать, брыкая (о подрастающем копытном животном, выражающем хорошее настроение) clattering of little hooved cattle which expresses a good mood*. დუღახ თხქ ჰსქ დაქარმაქ დალთე’ნეს, კორტლომცქ ეტდიქ წტრუდ – წელან ჩვენი ბოჩოლა ბალახზე გამოვუშვი და მოწყენამდე იკუნტრუშა.

წრ|ღარ ‘**ir|d|ar** გრღმ. прх. trans. გაღლესვა (გაღლესავს), წამახვა *от|точить, оттачивать to sharpen*. ო გუს ნეკი წრღორ – ის დანებს ღესავდა; ო გუს შალთ წრდიქ – მან ხანჯალი გაღესა.

წრ|ღ|ითარ ‘**ir|d|itar** გრღმ. прх. trans. გაღლესვინება (გაღლესვინებს) *заставить отточить, оттачивать to make sb sharpen sth*. გიგუდგრ წრდითნას შალთ – გიგოს გაღლესვინე ხანჯალი.

წრწ ‘**irī** 1. ბასრი, მჭრელი, გაღლესილი *острый, отточенный sharp, sharpened*. წრჩრ შალთენ წრღარ ცო დეწქ – მჭრელ ხანჯალს გაღლესვა არ უნდა. 2. გაღატ. перен. fig. ყოჩალი, პირდაპირი *прямой (о человеке) daring, direct*. იგსებ წრწ სტაკ ვარ – იოსები პირდაპირი კაცი იყო.

წროღ ღ ‘**irol j** 1. სიმახვილე, სიბასრე; *острота sharpness*. წრღლეგ ვაღლო[ჰ] ფრანგულ კეჩრ თარბჰხ ჰათხ ლათერ – სიბასრით ფრანგული სხვა ხმლებზე წინ

იდგა ჩვენში. 2. პირდაპირობა *прямота directness*. ზღრუენ ღირლო იშუ – ან-ღროს პირდაპირობა აკლია.

ნიტარ (დიტარ) ‘iṭar (d|aṭar) გრდუე. *ib. непрх. см. intrans. see იტარ iṭar*. სქ დო ღანიშ ნიტე – ჩემი ცხენი კარგად დარბის.

ნოკ დ **‘ok** jz ნამცხვარი ნახევარმთვარის ფორმისა, ხორცის ან ყველ-კვერცხის გულიანი (აცხობენ ყველიერში) *рожок с начинкой из мяса или из сыра и яиц a cake having the shape of a half-moon and having the filling of eggs and cheese (is baked during the Butter Week)*. ნახვევსუჩქი კნათიე ნოკინ წაქი გეუსაღათერ – ყველიერში ბიჭები ნამცხვრებს ისრებს ესროდნენ ხოლმე; ჰანე ნოკენ წაქი გაყდორ, ოკუს ოკუს ცჰა ცარკ დეწერ დალა, დენიე წმადრქო ჰალ ვალარ ცო ხილურ – ვინც ნამცხვარს ისარს მოახვედრებდა, მას ერთხელ უნდა მოეკებიხა ის, მთელის უცხად შეჭმა არ იქნებოდა.

ნოფლაღლ, ნეფლაღლ დ **‘oplajlā, ‘eplajlā** dd 1. [თავიშესათარი *укрытие shelter*. შემცხოროგოჩქი ნოფლაღლაღში ცო და, ყარობ, სეტყვას ცად კიკელ ლათე – მეცხვარეებს თავშესათარი არა აქვთ, წვიმაში, სეტყვაში ცის ქვეშ დგანან. 2. ფეხისალაგი, საპირფარეო *туалет, сортир, уборная, отхожее место toilet*.

ნუ დ **‘u** jz ღამე *ночь night*. ღალიხ დახე ნუი (ნუერჩ, ნუიში) და – ზამთარში გრძელი ღამეებია.

ნუ დაგარ (დახარ) ‘u jaqar (jaxar) გრდმ. *прх. trans.* ღამის გათევა ([გა]ათევის) უძილოდ *бодрствовать ночью to stay up the whole night; to be a night bird*.

ნუ ყ[შ]ეგარ (დ[შ]ოგარ) ‘u q[ω]egar (j|ωogar) გრდმ. *прх. trans.* ღამის [გა]ტეხა ([გა]ტეხს), ღამისთევა *проводить ночь без сна to stay up the whole night; to be a night bird*. ე ქე ნუ ყ[შ]ეგოშ და სოგო დიენო – ეს ცხვარი ღამისტეხით მყავს მონაგარი (მოშენებული); ბაცბან ფსტი-მახკარგ დუე ნუი ყ[შ]ეგო დე-ჭოშ – თუშის დიაცები და ქალიშვილები ბევრ ღამეს ტეხენ ჩეჩვაში.

ნუე ვბ ‘uv vb მწყემსი (ცხვრისა, ძროხისა, ღორისა) *пастух shepherd*. ღუნა ნაბად – მწყემსის ნაბადი; **ღუნაე ქე დაქდორ** – მწყემსი ცხვარს აძოვებდა; **ღუიე ღუეან აბუე დორ** – მწყემსები მწყემსებზე ლაპარაკობდნენ.

ღუნალ დ **‘unal** dd ხელფასი, ჯამაგირი, გასამრჯელო *зарплата, жалованье salary*. ოკუს ღუნალ ეც – მან ჯამაგირი აიღო; **ადრჩლენ დაჯო ღუნლი თელლა**

შინეც ადღღე[ჰ] – არჩილს დიდი ხელფასები ეძლევა ორივე ადგილას. შლრ. სრ. comp. ხელფას **xelpas**.

წუნალ ვივარ **‘unal qivar** ჯამაგირის, ხელფასის დაკავება не дать, удержать зарплату to detain the salary. მიჩახ ცჰა ვანჯ ეშე ჰონანრ, დინი წუნალ ვივე სო-გო – აქაოდა ერთი ტყავი დაგაკლდაო, მთელი ჯამაგირი დამიკავეს.

წუნალ დ|არ **‘unal d|ar** გრღმ. прх. trans. სამსახური (მსახურობს) служить job (is working). ას წუნალ ქალქიჰი დოს – მე ქალაქში ვმსახურობ.

წურდქ **‘urdē** ზმნს. нареч. adv. დილით, დილას утром in the morning. წურდქ აგას ქაბრ ებწრ – დილით ბებია ძროხებს წველის.

წურდქლათინრ **‘urdēlatinō** დილიდან с утра since morning. წურდქლათინრ ფსარლომცნ მათხნ ყარრ – დილიდან საღამომდის იწვიმა.

ფსარე წურდქ **psare ‘urdē** ზმნს. нареч. adv. გუშინ დილას вчера утром yesterday morning.

წურდლოქ **‘urdlū** დილანდელი, დილისა утренний morning. წურდლოქრ ჭწრეე კი ლაწდინოლორ ევრნ გაკუდ? – ნეტა, დილანდელმა თევზმა აატკივა ამათ მუც-ლები?

წურდნა მდ **‘urdnā** jj დილა утро morning. თხა მათხრრქ წურდნა ოთქენტ ვანხ – დღეს მზიანი დილა დაგვიდგა; ტყუაჰსწლოქ წურდნაში მანხრქ მარ, ქანდარ დაყალორ – ბოლო დილები ქარიანი იყო, მიწა გახმა.

წურდ-წურდქ, წურდ-წურდნახ **‘urd-‘urdē, ‘urd-‘urdnāx** ზმნს. нареч. adv. დილდილობით по утрам in the mornings. წურდ-წურდნახ თოფეე ფხაკლახ იხორ იკრ – დილდილობით თოფით კურდღლებზე დადიოდა იკო.

წუც|დ|არ, წუცარ|დ|არ **‘u’|d|ar, ‘u’ar|d|ar** გრღმ. прх. trans. დაგროვება ([და]აგრო-ვებს), დაზოგვა копить, скопить, [ს]беречь, сберечь to save up. შურ ცო წუცდიხეჰაჰ, ნახხ-კარაქ-კალტ მიხრქეჰე ხილუ – თუ რქე არ დააგროვე, ყველ-კარაქ-ხაჭო საიდანლა იქნება?

წუც|დიენრ, წუცარ|დიენრ **‘u’|d|ienō, ‘u’ar|d|ienō** მიმლ. прич. particip. დაგროვი-ლი, შემონახული собранный, скопленный saved. სე აგას წუცდიენრ შურ ლეფსწლათერ – ბებიაჩემი დაგროვილ რქეს დღევბდა ხოლმე.

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, ი. ჭავჭავაძის გამზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com

ფოტოსურათზე ასახულია წოვათის ერთ-ერთი ნასოფლარი - **ეთელტა**.

ნასოფლარიც არა: ნაკვალევია ოდესღაც ულამაზესი სოფლისა, რომელიც ერთ ღამეში ჩაუტანია მეწყერს.

ამ ნაკვალევსღა ჰგავს აქ შემოთავაზებული სიტყვის კონა იმ უმწერლობო ენისა, რომელიც, როგორც აკადემიკოს **აკაკო შანიძეს** უთქვამს, ოდესღაც დიდად უნდა ყოფილიყო გაფრცელებული.